સ્વર્ગનો ખજાનો.

સ્વર્ગનો ખજાનો.

લખનાર

વૈદ્ય અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર.

ચોરવાડકર.

(સંસારમાં સ્વર્ગ, સ્વર્ગનું વિમાન, સ્વર્ગની કુંચી, પ્રેમ
પ્રેમ ને પ્રેમ, આર્ય વિનિતા, તથા સાચું સ્વર્ગ,
ઇત્યાદીના લેખક.)

હરે રામ હરે રામ રામ રામ હરે હરે,
હરે કૃષ્ણ હરે કૃષ્ણ કૃષ્ણ કૃષ્ણ હરે હરે.

અમદાવાદ

" વિજય પ્રવર્ત્તક " પ્રેસમાં છાપ્યું.

સંવત ૧૯૬૨. સને ૧૯૦૬.

કિંમત રૂપિયો એક.

આ પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું:—

વૈદ અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીઆર, મુંબાઇ. હનુમાનગલી.

શા. વસનજી પરમાણંદ ચાહેવાળા, બુકસેલર, નરનારાયણના મંદીરના દરવાજા પાસે. કાલબાદેવી રોડ, મુંબાઈ. તથા મુંબાઇના બીજા જાણીતા બુકસેલરો પાસેથી આ પુસ્તકો મળી શકશે.

"આ પુસ્તક રજીસ્ટર કરાવેલું છે."

અર્પણ પત્રિકા.

માનવંત મેહેરબાન કદરદાન શેઠજી સાહેબ શેઠ
દામોદર લખમીદાસ ખીમજી—
અને
આગળ
બધારવામાં
શરૂઆતના વખ-
તમાં આપ સાહેબે
મોટો ટેકો આપેલો છે.
"સંસારમાં સ્વર્ગ તથા સ્વર્ગની
કુંચી" જેવાં લોકપ્રિય ઉપયોગી પુસ્ત-
કો છપાવવામાં આપ સાહેબે મને બહુ
કીંમતી મદદ કરેલી છે. મારે માટે આપ
સારા વીચારો ધરાવો છો, અને આપના કુટું-
બમાં એક બચ્ચાંની માફક સ્નેહથી મને રાખેલો
હતો, એટલુંજ નહીં પણ આપના ઘર સાથેના મારા
પંદર વરસના અનુભવથી આપના ઘણા સદ્‌ગુણો હું
જાણું છુ, તેથી આપને માટે હું બહુ માન ધરાવું છું.
માટે એ માન તથા મારી ઊપરના ઊપકારની યા-
દગીરી તરીકે મારા અંતઃકરણના સંતોષને ખા-
તર "સ્વર્ગનો ખજાનો" નામે આર્ય
ધર્મની ઊંડી ખુબીયોને સેહેલા રૂ-
પમાં બતાવનારૂં ભક્તીમાર્ગનું
આ અમુલ્ય પુસ્તક આપ
સાહેબને પ્રેમ પુર્વક
અર્પણ કરૂં છું.
તે સ્વિકારવા
કૃપા કર-
શોજી.

આજ્ઞાંકિત
અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર.
ચોરવાડકર.

પ્રસ્તાવના.

" સ્વર્ગનો ખજાનો " એ નામજ કાંઇક અજબ પ્રકારનાં ખેંચાણવાળું છે. પણ આપણે કાંઇ માત્ર ભભકાદાર નામથીજ રાજી થઇ જઇએ એમ નથી. આપણને તો અંદરના માલ સાથે કામ છે. માટે સ્વાભાવિક રીતેજ ઘણી તરફથી એમ પુછવામાં આવે કે, " સ્વર્ગના ખજાના" માં શું છે ? તેના જવાબમાં જણાવવું જોઈએ કે,

"સ્વર્ગના ખજાના"માં ઘણાંએ અમુલ્ય દેવતાઇ રત્નો છે, જેમકે, ધર્મ એટલે શું ? આપણી ભક્તિ ફળીભુત થતી નથી તેનાં કારણો શું ? આપણી જીંદગીમાં મીઠાશ કેમ લાવી શકાય ? ભ્રાતૃ ભાવની ઇશ્વરી સગાઇ કેમ વધારી શકાય ? મનને કેમ વશ કરી શકાય ? પ્રભુની ઇચ્છામાં આપણી ઇચ્છાને કેમ મીલાવી શકાય ? મહાત્મા કેમ થઇ શકાય ? સત્સંગથી શું ફાયદો થાય ? વિશ્વાસ કેમ વધારી શકાય ? ભક્તિને મજબુત કેમ કરી શકાય ? ઇશ્વરને ખાતર આપણે શું શું કરવું જોઇએ? શા માટે આપણા કર્મો ઇશ્વરને અર્પણ કરવાં જોઈએ ? આપણાં કર્મો આપણે કેવી રીતે ઇશ્વરને અર્પણ કરી શકીએ ? ઇશ્વરનું સ્વરૂપ કેવું છે ? શાસ્ત્રના સાચા અર્થ કેમ સમજવા ? મહાત્માઓના આચાર વિચાર કેવા હોય ? હરીજનોએ કેવી રીતે પોતાની જીંદગી ગાળવી ? પાપથી બચવા માટે શું ઉપાય કરવા? પ્રભુની પાસે જવાના સેહેલા રસ્તા કયા ! પ્રભુ ઉપરના પ્રેમને કેમ જગાડવો ? સાચો પરમાર્થ કેમ થઇ શકે ? આપણાં આચરણો કેમ સુધરી શકે ? અને આપણી જીંદગીનો મુળ હેતુ શું ? એ વિગેરે ઘણી ઘણી બાબતોના આ પુસ્તકમાં સહેલામાં સહેલી રીતે દૃષ્ટાંત સહીત, વિસ્તાર પુર્વક મીઠી ભાષામાં અસર કારક રીતે ખુલાસા કરેલા છે, માટે તેનું નામ " સ્વર્ગનો ખજાનો" રાખેલું છે.

"સ્વર્ગનું વિમાન" અને " સ્વર્ગની કુંચી " ની પેઠે આ

પુસ્તકમાં જે દાખલાઓ છે તે પણ એક મહાન ભક્તરાજ મહારાજનીજ પ્રસાદી છે. એ ભક્તરાજ તરફથી સત્સંગ મંડળીમાં જે દાખલા આપવામાં આવે છે તે સાદા, સેહેલા, અને હિંદુ ધર્મને લાગુ પડે તેવા, તથા દેવ મંદીરોમાં છુટથી બોલી શકાય તેવા હોય છે, પણ મેં તેમાં જમાનાને અનુસરતા છુટા પણાના વિચારો ભેળેલા છે, એટલે એ દાખલામાંથી કોઇ ફટકો જો જરા વધારે સ્ટ્રોંગ લાગે તો એ મારી તરફનો જ અંતરની લાગણીનો કડવો ડોઝ છે, એમ સમજવું. ૧

જેની વિશાળ બુદ્ધિ તથા જામેલી ભક્તિના પ્રસાદમાંથી "સ્વર્ગનો ખજાનો" ઉત્પન્ન થયેલો છે તે મહાન ભક્તરાજ મહારાજનું નામ આ પુસ્તકમાં આપવાથી મને બહુ આનંદ થાત, અને લોકોને પણ એ નામ જાણવાથી ફાયદો થાત, પણ તેઓની ઇચ્છા એવી છે કે, તેમનું નામ મારે પુસ્તકમાં લખવું નહીં, એટલે તેમની ઇચ્છાને માન આપવા ખાતર મારી ઇચ્છાનો ભોગ આપીને એ નામ આપવું હું બંધ રાખું છું.

આ પુસ્તકમાં જે દોહરાઓ તથા પદો આવેલાં છે તે એક ભક્તમંડળમાં પ્રસંગોપાત સ્ત્રી પુરૂષો ગાતાં હતાં તેમાંથી લીધેલાં છે, એટલે એમાં કોઇ કોઇ ઠેકાણે ભુલો હોય એ બનવા જોગ છે. એ દોહરા તથા પદોના મુળ કરતા, તેને છપાવનારાઓ, તથા અમને એ લખાવનારા સજ્જનોનો હું માનપુર્વક ઉપકાર માનું છું.

આ પુસ્તકના સાંકળીયાંમાં ઘણા દાખલાઓ બબે ત્રણ ત્રણ મથાળાં નીચે આવેલા છે, જેમકે, એકજ દાખલો ભક્તિના પેટામાં, સત્સંગના પેટામાં, અને ઈશ્વરના મથાળાં નીચે પણ આવેલો હોય છે. એ કાંઈ ભુલથી નહિ પણ ખાસ એવી ગોઠવણ કરવામાં આવેલી છે. કારણ કે એ દરેક વિષયમાં એ દાખલો લાગુ પડી શકે તેમ હોય છે.*

---

૧ "સ્વર્ગની કુંચી"ની પ્રસ્તાવનામાંથી.

* "સ્વર્ગના વિમાન" ની પ્રસ્તાવનામાંથી.

આ પુસ્તક છપાવવા માટે એક ભક્તીમાન સદ્‌ગૃહસ્થે મને મદદ કરેલી છે, તેમનો માન પુર્વક ઉપકાર માનું છું. એ સદગૃહસ્થનું નામ જાહેર કરવાથી મને બહુ આનંદ થાત, પણ તેઓએ મને ખાસ ભલામણ કરી છે કે, મારૂં નામ બહાર પાડવું નહીં. એટલે નામ આપી શકતો નથી.

છેવટ આ પ્રસ્તાવના પુરી કરતાં પહેલાં મારે મારા સંતોષને ખાતર તથા મારી ફરજને ખાતર કહેવું જોઇએ કે, મારી ઉપર ઘણાએ કાગળો આવે છે, તથા મને ઘણાએ માણસો રૂબરૂ મળે છે, તેઓ કહે છે કે, તમારાં પુસ્તકો ઘણાંજ સારાં છે. ભાષા બહુજ સહેલી ને રસીલી છે. દાખલાઓ અસર કારક છે. વિચારો ઉત્તમ છે, શૈલી ભભક ભરેલી છે, તેમાંની બાબતો ખાસ જરૂરની છે. પુસ્તકો મોટાંને શોભિતાં છે અને કીંમત સસ્તી છે. એટલુંજ નહિ પણ આપણા પવિત્ર ધર્મ શાસ્ત્રના સાર્વજનીક મહાન સિદ્ધાંતો તથા મહાત્માઓના ઉત્તમ વિચારોજ તમે કહો છો, અને તે પણ જન સ્વભાવ સમજીને જમાનાને અનુસરતી રીતેજ તમે કહો છો. તેથી તે સૌને બહુજ પસંદ પડે છે, અને ઘેરે ઘેરે, હોંસે હોંસે ફરી ફરીથી એ પુસ્તકો વંચાય છે. માટે તમારાં બધાં પુસ્તકો અમને વી. પી. થી મોકલી આપશોજી. આવી આવી રીતે સેંકડો ભાઇ બેહેનો ઘણુંએ લખે છે, તથા કહે છે, અને પુછે છે કે હાલમાં નવું શું લખો છો? પણ તે સૌને હું જુદા જુદા કાગળો લખી શકતો નથી, માટે આ પ્રસંગે તે સૌ ભાઇ બેહેનોનો હું માન પુર્વક ઉપકાર માનુંછું, અને મારી ઉપરની ભલી લાગણીયોને લીધે તેઓ રાજી થાય તે સારૂ જણાવું છું કે,

સ્વર્ગના વિમાનની પ્રસ્તાવનામાં મેં કહેલું છે કે, મહાન ભક્તરાજ મહારાજ પાસેથી આ જાતના સાદા, સેહેલા, મનોરંજક અને ભક્તિ મારગના ઉત્તમ વિચારો વાળા એક હજાર દાખલા લખવા મારો વિચાર છે. તેમાં સ્વર્ગના વિમાનમાં ૩૨૫ સ્વર્ગની કુંચીમાં ૨૧૦ તથા સ્વર્ગના ખજા-

નામાં ૧૨૫ એવી રીતે કુલ ૬૬૦ દાખલાઓ હરિજનોની સેવામાં હું મુકી ચુકેલો છું. બાકી ૩૪૦ દાખલા લખવા રહ્યા, તેનાં ઈશ્વર ઇચ્છાતો આવાંને આવાં હજી પણ બીજાં ત્રણ પુસ્તકો થઇ શકશે. દીન પ્રતિદીન વધારે રસિક, વધારે અસરકારક, વધારે ઊંડા વિચારનું, વધારે ઉપયોગી અને ઇશ્વરની વધારે નજીક જનારૂં લખાણ હું લખીશકું, અને આપણા ગરીબડા દેશની, આપણા દુઃખીયારા બંધુઓની તથા આપણા ઢીલા પડીગએલા ધર્મની સેવા કરવામાં હું પણ કાંઇક નિમિત્ત થઇ શકું એમ ઇચ્છું છું. અને એવી શુભ તક મને ઈશ્વર આપે એવી પ્રાર્થના કરૂં છું.

તા. ૭-૩-૧૯૦૬.

મુંબાઇ. હનુમાનગલી.

વૈદ અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર.

ચોરવાડકર.

સાંકળિયું.

ૐ

સ્વર્ગનો ખજાનો.

૧—સણગારેલો ઘોડો વરઘોડામાં મસ્તી કરતો કરતો જાય છે, પણ જરા વાર પછી પાછું તેને વાસ મારતા તબેલામાં મચ્છરોની સાથે રહેવું પડે છે. તેમજ જો આપણે નહીં ચેતીએ તો આપણા પણ એવાજ હાલ થશે, માટે સંભાળજો.

૧ ઇશ્વરના કૃપા પાત્ર અદ્‌ભૂત શક્તિવાળા એક મહાન ભક્તરાજ મહારાજ પ્રસંગોપાત એવા રમુજી દાખલા આપતા કે સૌને તેની સચોટ અસર થતી હતી. તેઓએ એક વખત હરી જનોની મંડલીમાં કહ્યું કે, વરઘોડામાં સોનેરી સાજવાળા ભભકાદાર ઘોડાઓ નાચે છે, એ તમે જોયા છે ? એ વખતે તેના પગની ઝાંઝરીનો ઝમકાર, તેની કલગીની શોભા, તેની ડોકનો મરોડ, તેની કાનસોરીની તેજી, તેની પીઠ ઉપરનું સુંદર કાઠું, તેની ઉપરની રેશમી ઝુલની ઘુઘરીયોનો ઝણઝણાટ, અને તેની નખરાંખોર ચાલ, એ બધું બહુ મોહકને જોવા જેવું હોય છે. પણ એ થોડીજ વારનું હોય છે. કલાક બે કલાકમાં વરઘોડો ખલાસ થાય ત્યારે એજ ઘોડાને પાછું માખીઓને મચ્છરની વચે બાસ મારતા અંધારા તબેલામાં જવું પડે છે. તેમજ ભાઈઓ ? આપણા વૈભવો, આપણા માનમર્તબાઓ, આપણા તાજીમ તવાજો, આપણી નાચપાર્ટીયો, આપણી શેઠાણીયોના મરડાટ, આપણા શ્રીમંતોની અક્કડતાઇ, આપણા અમલદારોનું કડકપણું, આપણા જુવાનીયાઓનો મીજાજ, આપણા બુઢાઓનો ફડફડાટ, આપણી સુધરેલી બેહેનોની નાજુકાઇ, આ-

પણુ વિદ્યાર્થીયોનું ઉછૃંખલપણું, આપણા રાજાઓના મોજ શોખ, અને ખોટી મોટાઇ બતાવવા માટેની પ્રીશીયારી ભરેલી આપણી ઉપર ઉપરની ધામધુમો એ બધું કયાં સુધી પહોંચશે ને કેટલું કામ આવશે? એતો જરા વિચારો? પાનપટીથી રંગેલા તમારા લાલ હોઠની લાલી કેટલી વાર રહેશે? તમારી ઉંચી જાતની બીડીયોનો ધુમાડો કયાં સુધી પહોંચશે? તમારાં સેંટ ને અત્તરની સુગંધી તમારી જીંદગી ઉપર શું અસર કરશે? તમારા રૂપાળા દેખાવાના મોઢે ચોપડવાના પાઉડરો કેટલી વાર ટકી શકશે? તમારી વીંટીના હીરાનો ઝલકાટ કયાં સુધી પહોંચી શકશે? તમારી ઝડપી ચાલની ગાડીયો કયાં સુધી દોડી શકશે? અને તમારી લાડકડી સ્ત્રીઓના હાવભાવ કયાં સુધી કામ લાગશે? એતો જરા વિચારો? ભાઇઓ? યાદ રાખજો કે, એ બધું પેલા સણુગારેલા ઘોડાની પેઠે જરાક વારનું જ છે, ને તેમ છતાં પણ જો છેવટ સુધી એવી ટેંકુમાં જ રહી જઇએ તો પછી અંતે નરક જ છે. કારણ કે જેમ વરઘોડો થોડી વાર હોય છે તેમજ આપણી જીંદગી પણ જરાક વારની છે. તેમાં પરમ કૃપાળુ પરમાત્માએ કૃપા કરીને આપણુને ઘણી જાતની અનુકુળતા આપેલી છે. માટે એનો ગેર ઉપયોગ ન થાય એ સંભાળજો, ને જો એ નહીં સંભાળો તો વરઘોડો ખલાસ થયા પછી જેમ ઘોડાને તબેલામાં જવું જ પડશે તેમ જીંદગી પુરી થયા પછી આપણુને નરકમાં જવું પડશે, એટલું જ નહીં પણ આપણુને ઉત્પન્ન કરનાર, આપણુને આયુષ્ય આપનાર, આપણુને આરોગ્ય આપનાર, આપણુને ધન ધાન્ય આપનાર, અને આપણુને બુદ્ધિ તથા બેહદ શક્તી આપનાર પરમકૃપાળુ સર્વ શક્તીમાન અદલ ઇનસાફી મહાન પ્રભુને વીસારીને છેવટ સુધી જો આપણે એવી ટેંકુંમાંજ પડયા રહેશું તો એ બધાં સુખોની વચ્ચે પણ આ જીંદગીમાં જ આપણા મનની નીચતાથી નરક ભોગવવું પડશે. માટે ભાઇઓ? એવી રીતે જીવતાં જ નરક ન ભોગવવું પડે તે સારૂ પ્રભુના માર્ગમાં રહીને પ્રભુની

કૃપાનો લાભ લેવાય તેમ કરો. પ્રભુના માર્ગમાં રહીને પ્રભુની કૃપાનો લાભ લેવાય તેમ કરો.

૨.—ગૃહસ્થો ? તમારૂં તપ કયું ? એ તમને ખબર છે ? સૌની સાથે છુટ મૂકીને ઉદાર દીલે વરતવું ને જેમ હોય તેમ નીભાવી લેવું એ તમારૂં તપ છે.

એક જીજ્ઞાસુ ગૃહસ્થએ કોઇ મહાત્માને પુછયું કે, મહારાજ ? આપણી જીંદગી સુધરી શકે, પ્રભુના રસ્તામાં ચાલી શકાય આપણા ભાઇબંધોને મદદ કરી શકાય, આપણા અંતરને દીલાસો મળી શકે, સૌથી સેહેલાઈથી પાળી શકાય, અને બધાય વર્ણમાં, બધાય આશ્રમમાં, બધાય દેશમાં, બધાય કાળમાં, અને બધાય સંપ્રદાયોમાં કામ લાગે એવો ધર્મનો સૌથી ઉત્તમમાં ઉત્તમ નિયમ કયો ? ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, તપ કરવું એ સૌથી ઉત્તમમાં ઉત્તમ નિ[illegible] છે. એ સૌથી પાળી શકાય તેવો સેહેલો નીયમ છે. એ [illegible] સ્થીતિમાં કામ લાગે તેવો સ્વાભાવિક નિયમ છે. અને એથી આપણું તથા પારકાઓનું ભલું થઇ શકે છે, એટલું જ નહીં પણ બહારનાં બીજાં સાધનોની મદદ વીના પણ તે બની શકે તેમ છે. માટે તપ કરવું એ સૌથી ઉત્તમ બાબત છે.

આ સાંભળીને તે ગૃહસ્થએ કહ્યું કે, મહારાજ ? એતો સાધુઓની વાત થઇ. તપ કરવું એતો સાધુઓથી બને, પણ ગૃહસ્થોએ શું કરવું ? અમે ધંધા રોજગાર છોડીને ચોરાશી ધુણી તાપવા કયાં જઇએ ? અમે કુટુંબની જંજાળ છોડીને ઉંધે માથે લટકવા કયાં જઇએ ? અને અમે અમારા વૈભવો છોડીને ભુખે મરવા કયાં જઇએ ? મહારાજ ? અમારાથી કાંઈ એવું તપ બને નહીં, માટે જે અમારાથી બની શકે તે અમને કહો. અમારી આગળ સાધુઓના ધર્મ કહો તેમાં શું વળે ? ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, ભાઈ તમે તપ શબ્દનો સાચો અર્થ સમજ્યા

નથી માટે એમ કહોછો. તમે એમ જાણોછો કે, શીયાળામાં ટાઢે ઠરવું, ઉનાળામાં ધુણી તાપવી, ચોમાસામાં માથે વરસાદ પડવા દેવો, એક પગે ઉભું રહેવું, અપવાસ કરવા, સ્વાદ તજવા, ને કેટલીક જાતનું ખાસ ધરાર હઠીલાપણું રાખવું તેનું નામ તપ છે. આવી સમજને લીધે તમે એમ કહોછો કે, તપ કરવું એ સાધુઓનું કામ છે, પણ ભાઈ, તપનો અર્થ કાંઇ એવો નથી કે દુનિયાંથી અલગ થઈ જવું, તપનો અર્થ કાંઇ એવો નથી કે વીના કારણ ખાસ ચાહીને દુઃખોજ સહન કર્યા કરવાં, તપનો અર્થ કાંઇ એવો નથી કે વિના કારણ પોતાને હાથે કરીને પોતાના દેહનો નાશ કરવો, તપનો અર્થ કાંઇ એવો નથી કે પોતાના એકાદ ફાંટાના ગુલામ બની જગતને લાત મારવી. તપનો અર્થ કાંઇ એવો નથી કે ખોટી ખોટી હઠીલાઇ કરી લોકોની આગળ સિદ્ધ બનવું, તપનો અર્થ કાંઈ એવો નથી કે પ્રભુએ આપેલી મહાશક્તિયોનો નાશ કરવો, તપનો અર્થ કાંઇ એવો નથી કે ભગવદ મૃગ્રાને આધીન ન થવું, અને તપનો અર્થ કાંઇ એવો નથી કે પ્રભુની પરિક્ષા લેવી. પણ તપનો અર્થ એજ છે કે, મનને રોકવું. તપનો અર્થ એજછે કે, સમતા રાખવી. તપનો અર્થ એજછે કે ખમીખાવું. તપનો અર્થ એજછે કે, જે જે નજીવા વિષયમાં મન જાય ત્યાંથી તેને પાછું પાળવું. તપનો અર્થ એજછે કે, ઉત્તમમાં ઉત્તમ તત્વમાં મનને રોકી રાખવું. તપનો અર્થ એજછે કે, બીજાઓને સુખી કરવાને ખાતર જરૂર પડે તો પોતે દુઃખ ભોગવી લેવું. તપનો અર્થ એજ છે કે, પ્રભુને અર્થે પોતાના સ્વાર્થનો ભોગ આપવો, અને તપનો હેતુજ એછે કે, આત્મા પરમાત્માની ઐકયતા કરવા સારૂ જગત તરફની તથા ઇશ્વર તરફની ફરજો બજાવવામાં મનને દૃઢ કરવું. આમ કરવું, અને એમ કરવા સારૂ બીજાં જે કાંઇ કામો કરવાં તેને અમે તપ કહીએ છીએ, અને તે આખી દુનીયાંનાં દરેક માણસની ફરજ છે. કારણ કે એમ કરવું એ મનુષ્ય માત્રનો સામાન્ય ધર્મ છે. એવી રીતે પોતાના મનને રોકવું એમાં

કાંઇ ધનની જરૂર નથી. બીજાઓની મદદની જરૂર નથી. શરીરને પરીશ્રમ પડે તેમ નથી. અને એમાં કાંઇ બહુ જ્ઞાનની પણ જરૂર નથી. એવાં બહારનાં સાધનોની મદદ વીના પણ મનને રોકવાનો અભ્યાસ કરી શકાય છે. માટે મહાત્માઓ કહે છે કે, તપ કરવું એટલે કે મનને વશ કરવું એ ધર્મનો સૌથી ઉત્તમમાં ઉત્તમ નિયમ છે.

આટલું જાણ્યા પછી હવે તમારે એ જાણવું જોઇએ કે, તમારૂં તપ કયું ? તમારે કેવી રીતે મનને રોકવું ? એને માટે એક મહાન્ ભક્તરાજ મહારાજ કહેતા કે, તમારા સાળાઓ લુચ્ચા હોય તોપણ મનને મારીને તેની સાથે સલુકાઈ રાખવી એ તમારૂં તપ છે. તમારા ભાઇઓ નાલાયક હોય તોપણ તેને નીભાવવા એ તમારૂં તપ છે. તમારી બાઇડી દોઢ હાથની જીભ વાળી હોય ને કજીયાખોર હોય તોપણ તેનાં કડવાં વચનો સાંખી લેવાં એ તમારૂં તપ છે. તમારાં છોકરાં મસ્તીખોર હોય ને વારેવારે તમને હેરાન કરતાં હોય તોપણ તેમની ઉપર મીજાજ ન બગાડવો એ તમારૂં તપ છે. તમારો પાડોશી અદેખો હોય તે તમારૂં સારૂં જોઇને બળી મરતો હોય, ને વીના કારણ જ્યાં ત્યાં તમારાં વાંકાંચુંકાં બોલ્યા કરતો હોય તોપણ તેની ઉપર વેર ન રાખવું પણ ચાહીને તેની સાથે ભાઇબંધી રાખવી એ તમારૂં તપ છે. તમારો ભાગીદાર નબળો સબળો હોય તો પણ તેને ડબાવવો નહીં પણ નીભાવી લેવો એ તમારૂં તપ છે. તમારા નોકર કાચાપોચા હોય તોપણ બનતાં સુધી તેના પેટ ઉપર પાટુ મારવી નહીં, એ તમારૂં તપ છે. તમારો શેઠ કડક મીજાજનો હોય તોપણ વખત વરતી તેના મીજાજને નીભાવી લેવો એ તમારૂં તપ છે, તમારાં વૃદ્ધ માબાપના અસલી આચાર વિચાર તમોને પસંદ ન હોય તોપણ બને ત્યાં સુધી તેઓને રાજી રાખવાં એ તમારૂં તપ છે. અને દુનીયાંદારીની ઘણી જાતની ઉપાધી વચે રહેવા છતાં પણ મનમાં સમતા રાખવી ને પરમાત્મા સાથેનો તાર તુટવા દેવો નહીં, એ તમારૂં

તપ છે. માટે ભાઇ, બહારની અગ્નીની ધુણી તાપવાનાં નહીં, પણ મનમાં સમતા રાખવાનાં તપ કરતા શીખો. એ તપ કરવું કેમ શીખાય છે ? એ તમને ખબર છે ? એને માટે સંતો કહે છે કે, મન જ્યારે લોભમાં જાય ત્યારે એમ વિચારવું કે, પ્રભુ દાળરોટલી આપે છે ત્યારે હવે શામાટે અધર્મ કરૂં ? એમ વીચારીને લોભમાંથી મનને પાછું ખેંચવું એ તપ છે. મન જ્યારે ક્રોધમાં જાય ત્યારે એમ વિચારવું કે, મારે તે કેટલા ભવની સગાઈ છે ? કાલ સવારે મરી જવું છે. સૌ સૌનું કર્યું ભોગવશે. હું તે શામાટે બુરાઇ કરૂં ? એમ વિચારીને ક્રોધમાંથી મનને પાછું ખેંચવું તેનું નામ તપ છે. આવી રીતે જે જે વિચારોમાં કે જે જે નજીવા વિષયોમાં મન જાય ત્યાંથી તેને પાછું વાળવું ને સમતા રાખી પ્રભુના માર્ગમાં ચાલવું એ તપ છે. માટે ભાઇ, પ્રભુએ તમોને જે સ્થીતિમાં રાખ્યા હોય તે સ્થીતિને અનુકુળ થઇ તેમાંથી આનંદ મેળવો, એટલે પરમકૃપાળુ ઇશ્વર તમારૂં તપ મંજુર રાખશે. અને જો સમતા રાખશો તો ગૃહસ્થાશ્રમની જંજાળમાંથી પણ આ જીંદગીમાં શાંતિ મેળવી શકશો અને મુઆ પછી પ્રભુ મોક્ષ આપશે. માટે ભાઇઓ ? જેમ હોય તેમ સૌ સાથે નીભાવી લેતાં શીખો. કારણ કે એ ઉત્તમમાં ઉત્તમ તપ છે. અને એ ઇશ્વરની ઇચ્છા છે.

૩.—તમને અનુકુળતા મળે પછી તમે ભજન કરો એમ કાંઈ બનવાનું નથી, ને એમ કરો તેમાં કાંઈ વળે નહીં, માટે પ્રથમ અડચણો વેઠીને પણ ભગત થાઓ, એટલે વખત આવ્યે એની મેળે અનુકુળતા મળશે.

ઘણા માણુસો કહે છે કે, અમને જો થોડાક પૈસા મળી જાય તો પછી બધી હાયહોય છોડી દઇને નીરાંતે ભજન કરીએ.

કેટલાકો કહે છે કે, છોકરાં મોટાં થઇ જાય ને એનું સાચવી લેય તો પછી અમે શાંતિથી ભજન કરીએ. કેટલાકો કહે છે કે, અમારે આ ડોશીની કે બાપાની ઉપાધી છે, એ રસ્તે પડે એટલે અમે છુટા, પછી નીરાંતે ભજન થશે. કેટલાકો કહે છે કે, અમારૂં ગામજ ખરાબ છે, ત્યાંનાં માણુસો સુખે ભજન કરવા દેય તેમ નથી, કાંઇ ને કાંઇ નડચાજ કરે છે, માટે જ્યારે કોઇ તીર્થમાં જશું ત્યારે એકાંતમાં ભજન કરશું. કેટલાકો કહે છે કે, ભજન કરવાનું ઘણુંએ મન થાયછે, પણુ કરીએ શું ? અમારો ધંધો એવો ખરાબ છે કે, પા ઘડીની પણુ ફુરસદ મળતી નથી, ને કામ એવું છે કે હમણાં છોડી દેવાય તેમ પણુ નથી. કેટલાકો કહે છે કે, અમારા ઘરનાં માણુસો એવાં ખરાબ છે કે કાંઇ વાતજ ન પુછો, ઘડીવાર પણુ જંપીને બેસવા દેયજ નહીં, અરે ! સુખે રોટલો પણુ ખાવા દેય નહીં ત્યાં ભજનની વાત કયાં કરીએ ? કેટલાકો કહે છે કે, અમારી નોકરી એવી ખરાબ છે કે તોબાં ? ઉંચી આંખજ કરાય નહીં, એટલે ઉપાય શું ? ઘણુંએ મન થાય કે બે ઘડી સતસંગ કરીએ તો ઠીક, પણુ નશીબના એવા ફુટેલા કે કોઇ દીવસ એવો જોગજ ન મળે. માટે હવે તો ભજન બની શકે એવી નોકરી ગોતુંછું પણુ હજી કયાંઈ પાટો બાધતો નથી. કેટલાકો કહે છે કે, હજી વાર છે, જરા પાકી ઉમર થાય પછી વાત. કેમ જાણે પાકી ઉમર થવાનો પરવાનો મળી ચુકયો હોય. કેટલાકો કહે છે કે, ભજન ધ્યાન કરવાની અમારી ઘણી મરજી છે, પણુ સાચો રસ્તો દેખાડે તેવા ગુરૂ કયાં છે ? એવા મહાત્માને શોધીએ છીએ, ને તે જયાં સુધી ન મળે ત્યાં સુધી ઘર પકડીને બેઠા છીએ. કેટ-લાકો કહે છે કે, ઘણું બધુંએ છે પણુ જીવ એવો અભાગ્યો છે કે કાંઇ બનતું નથી. કોઇક મહાત્મા કૃપા કરીને કાંઈક પ્યાલો પાઈ દેય તો કામ થાય, બાકી અમારાથી તો કાંઇ બને તેમ નથી. કેટલાકો કહે છે કે, અમારા જેવા માણુસો ભજનમાં

ભળતા નથી ત્યાંસુધી અમારાથી પણ સતસંગમાં ન જવાય. મન તો ઘણુંએ થાય કે સતસંગમાં જઇએ તો સારૂં, અને એમ પણ સમજીએ છીએ કે, એ બહુ સારી વાત છે, પણ અમારે અમારૂં પોઝીશન સંભાળવું જોઇએ. કેટલાકો કહે છે કે, અમારૂં શરીર સારૂં રહેતું નથી તેથી કાંઈ બનતું નથી. જો શરીર સારૂં થાય તો પછી બધું સુઝે. અને કેટલાકો કહે છે કે, અમને મમ મમના વાંધા છે એટલે ભજન કરવું કયાંથી સુઝે? અમારે તો પ્રથમ પોટોબા ને પછી વીઠોબા, માટે પ્રથમ પેટનું થાય પછી ભજનની વાત કરીએ.

ભાઇઓ? પરમ કૃપાળુ, પ્રાણદાતા, અન્નદાતા, અને મોક્ષ દાતા સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વરનું ભજન કરવામાં બધા લોકો પછાત રહે છે, અને આવી રીતે કાંઈને કાંઈ બહાનાં કાઢયા કરે છે, પણ એ માટે એક મહાત્મા કહેતા કે, સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વરનું ભજન કરવામાં એવી રીતનાં બહાનાં કાઢવાં એ આપણા મનની નબળાઇ છે, એ આપણું એક જાતનું આળસ છે, અને એ આપણી નાલાયકી છે, એટલુંજ નહીં પણ એ પણ યાદ રાખજો કે, બધી જાતની અનુકુળતા મળે પછી ભજન કરો, એમ કયાંઇ બન્યું નથી, અને બનવાનું પણ નથી, કારણકે સાત સાંધીએ ત્યાં તેર તુટે એવો સંસાર છે, એટલુંજ નહીં પણ જો બધી જાતની અનુકુળતા મળ્યા પછી જ ભજન થતું હોય તો ગરીબોના ને દુ:ખીયોના શું હાલ થાય? તેઓ કેવી રીતે ભજન કરી શકે? આ બધી બાબતો બીચાર કરીને સમજશો તો જણાશે કે, ભજન કરવાનો આધાર કાંઇ બહારની અનુકુળતા ઉપર નથી પણ અંતરની વૃતિ ઉપર છે. જો એમ ન હોય તો જુઓ કે, તમારા મિત્રોમાં ને તમારા ગામવાળાઓમાં ઘણા જણાને ઘણી જાતની અનુકુળતા છે, પણ તેમાંથી કેટલા જણા ભજન કરે છે? કહો કે ખરી રીતે કોઇજ નહીં. જો અનુકુળતાથીજ ભજન થતું હોય તો એમ

કાં થાય ? ભાઇઓ ? ભજનનો સમંધ કાંઈ માત્ર બહારની સગવડો ઉપરજ નથી, પણ અંતઃકરણમાંથી તાળી લાગવા ઉપર છે. જેનો જીવ જાગેલો છે, જે પ્રભુનો મહિમા સમજ્યા છે, જે પ્રભુ પ્રેમના આકર્ષણમાં ખેંચાયા છે, અને જેના અંતરમાં ઇશ્વરી આનંદ આવી ગએલો છે તે તો ફાંસીનાં લાકડાં ઉપર પણ ભજન કરી શકે છે, તે તો બળતી અગ્નીની વચે પણ ભજન કરી શકે છે, તે તો તોફાની સમુદ્રમાં ડુબતે ડુબતે પણ ભજન કરી શકે છે, અને તે તો કાળના ડાચાંમાં રહીને પણ ભજન કરી શકે છે, પણ જેને પોલમાં ખેડચે જવું હોય, જેને ઉપર છરાં બહાનાં કહાડયાં કરવાં હોય, જેને આળસુ થઇને પડયું રહેવું હોય, અને જેને પોતાના આત્માની દરકાર ન હોય તેને લાખો રૂપીયા મળે, લાંબું આયુષ્ય મળે, ખુબ તનદુરસ્તી મળે, સારા મહાત્માઓ મળે, બહુ જાતનાં અનુકુળ સાધનો મળે, અને ઇંદ્રાસન મળે તોપણ તેઓ ભજન કરવાના નથી, અને કદી એવી બધી જાતની અનુકુળતા મળ્યા પછી ભજન કરીએ તો તેમાં આપણી બલિહારી શું ? જ્યારે અડચણો છતાં પણ ભજન કરીએ ત્યારેજ આપણી ખુબી કહેવાય, માટે યાદ રાખજો કે, ઉપર કહી તેવી જાતની કાંઇ કાંઈ અડચણો હોય તે આપણી કસોટી માટે છે, ને એવી કસોટીમાંથી પાસ થઇએ ત્યારેજ સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વર આપણી ઉપર પ્રસન્ન થાયછે. અને તે પ્રસન્ન થાય તે પછીજ જોઇતી અનુકુળતા મળે છે, માટે અનુકુળતાની વાટ નહીં જોયા કરતાં પ્રથમ અડચણો વેઠીને પણ જેમ બને તેમ ભક્તિ કરો, એટલે વખત આવ્યે સર્વ શક્તિમાન પરમ કૃપાળુ મહાન ઇશ્વર પોતાની મેળે જોઇતી અનુકુળતા આપશે, કારણ કે ભકતોનું યોગ ક્ષેમ કરવાને તે બંધાએલા છે, માટે અડચણો સામે નહીં જોતાં ભક્તીમાં મચ્યા રહો, ભક્તિમાં મચ્યા રહો.

૪.–રોતી સુરત જેવું મોઢું રાખીને કાંઇ હરીની હજુરમાં જવાય નહીં.

મેળામાં જવું હોય ત્યારે આપણે ખીસું તાજું રાખી આનંદી બનીને જઇએ છીએ. વરઘોડામાં જવું હોય ત્યારે જામો, પીછોડી, અત્તર વીગેરેનો ઠાઠમાઠ કરીને જઇએ છીએ. નાટકમાં જવું હોય ત્યારે આઇગ્લાસ, દુરબીન, પંખો, નાટકની ચોપડી વીગેરેનો ભભકો સપકો કરીને જઇએ છીએ. કોઈ મોટી પાર્ટીમાં જવું હોય ત્યારે તેને લગતો ડ્રેસ તથા હસતું મ્હોડું રાખવાની કાળજી રાખીએ છીએ. સસરાને ઘેર જવું હોય ત્યારે પણ વરરાજા જેવા બની જવાનું મન થાય છે. અને જ્યારે કોઇ રાજા મહારાજાને મળવું હોય ત્યારે તો વાતજ શું પુછવી? એ વખતનો આનંદ તો કાંઈ ઓરજ હોય છે. પણ અજાયબી તો જુઓ કે જ્યારે સદાય આનંદ સ્વરૂપ સર્વ શક્તિમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથ મહાન ઇશ્વરને મળવું હોય ત્યારે ખાસ ચાહીને રોતી સુરત જેવા બનીને તેની પાસે જઇએ છીએ. ત્યાં દુઃખોની જ ગણત્રી કર્યા કરીએ છીએ, ત્યાં દરીદ્રપણું જ બતાવ્યા કરીએ છીએ, અને ત્યાં ઉપકાર માનવાને બદલે મન બગાડી બગાડીને ઘડીકવારના સ્વાર્થનીજ વસ્તુઓ માગ્યા કરીએ છીએ. પણ યાદ રાખજો કે, એમ કરવું એ ઘણુંજ ખોટું છે. એમ કરવું એ અધુરો ધર્મ છે. એમ કરવું એ એક જાતનું ઇશ્વરનું અપમાન છે. અને એમ કરવું એ આપણી નાલાયકી છે. કારણ કે ઇશ્વરે આપણી ઉપર જે અનંત ઉપકારો કરેલા છે તેના બદલામાં તેના જીવોની સેવા કરવાને બદલે, અને તેણે આપણને જે અખુટ સામર્થ્ય આપેલું છે તેનો ઉપકાર માનવાને બદલે તેની પાસે દુઃખ રડયા કરવાં એ આપણી નાલાયકી બતાવવા બરાબર છે, એટલુંજ નહીં પણ એ મોટો અધર્મ છે. છતાં પણ દીલગીરીની વાત છે કે, ઘણા ખરા હરીજનો પણ એમજ કર્યા કરે છે. કારણ કે રોતી સુરત જેવું

મોઢું રાખીને હરીની હજુરમાં જવાય નહીં, એ વાતની તેઓને ચોખી સમજણુ હોતી નથી. એને માટે એક મહાત્મા કહેતા કે,

હું જ્યારે ન્હાનો હતો ને પ્રથમ નીશાળે બેઠો ત્યારે મને ભણુવા જવું ગમતું નહીં. પણુ મારી મોટી મા મને પરાણે પરાણે નીશાળે મોકલતાં, તેથી ઘેરેથી રોતો રોતો નીકળતો, પણુ જ્યારે નીશાળ આવવાની થાય ત્યારે હું ચુપ થઈ જતો, આંખ્યો લોહી નાંખતો, નાક સાફ કરતો, દફતર સરખું રાખતો, મ્હોડું લુંછી નાંખતો, ને જાણે રોયોજ ન હોઉં તેવો દેખાવ કરીને નીશાળના દરવાજામાં દાખલ થતો. કારણુ કે મેહેતાજી પાસે રોતું રોતું જવાય નહીં. જો મેહેતાજી જાણી જાય કે આ છોકરો રોતો રોતો આવે છે તો તે ગુસ્સે થાય, ને રોતું આવવાના વાંક માટે ઉલટા એક બે તમાચા લગાવી દેય, ને છોકરાઓ મશ્કરી કરે તે જુદું. માટે હું ન્હાનો હતો ને મને ભણુવું ગમતું નહીં તોપણુ હું મેહેતાજી પાસે રોતો રોતો જતો નહીં. એ પછી બીજો દાખલો મેં એ જોયો કે, ત્રણુ ચાર વરસની ઉમરની મારી નાની બ્હેન હતી, તે જ્યારે રોતી ત્યારે અમે કહેતા કે, જો બ્હેન, બાપુકાકા આવ્યા, હવે ચુપ થઇ જા. બાપુ કાકાના દેખતાં ન રોવાય. જો રોતાં દેખશે તો બાપુકાકા જાણુશે કે આ છોકરી તો ગાંડી છે, તો પછી તને દીકરી નહીં કરે. આવી ડાહી દીકરી તે કાંઇ રોય? ગાંડાં છોકરાં હોય તે રૂવે. હવે જરા હસી પડીને બાપુકાકાને પુછો કે મારે માટે શું લાવ્યા? આવી રીતે કહેતા એટલે તે નાની બુચી શરમાઇ જતી, રોતી રહી જતી અને કાલું કાલું બોલતે બોલતે હસતી હસતી બાપુ કાકાની સામે જતી. એ પછી ત્રીજો દાખલો મેં એ જોયો કે, મારા દાદા મરવા પડ્યા, ત્યારે સૌ આવીને પુછે કે, બાપા, કેમ છો? ત્યારે બાપાનો શ્વાસ લીધે જતો હોય તોપણુ કઠણુ બની ઠાવકું મોઢું રાખીને કહેતા કે, ભાઇ, ઠીક છે. ફીકર કરોમાં. મેં કહ્યું કે, તમને અંદરથી શરીરમાં દુઃખ

થતું હોય એમ અમને લાગે છે, છતાં પણ ઠીક છે, એમ કાં કહો ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, મારૂં દુઃખ તમે કોઈ થોડાજ ઉપાડી શકો તેમ છે, જે ઉપાયો કરવા ઘટે તે થાય છે, ને તેમ છતાં પણ જે બનવાનું હશે તેતો બનશેજ, ત્યારે નાહકના તમને શામાટે ફીકરમાં નાખું ? રોગની સાથે તો અસર ને ઓાયઓય છેજ, પણ જે કોઈ ભલી લાગણીથી મળવા આવે તેની સાથે તો હસતું મ્હોડું રાખવા દો. દુશ્મનનાં સામે મ્હોડું બગાડાય, કાંઈ દોસ્તોની સાથે કે મુરબ્બીઓની સાથે મ્હોડું બગાડાય ? આમ વાત કરતા હતા એટલામાં તેમના એક જુના મુરબ્બી મિત્ર તબીયતના ખબર પુછવા આવ્યા. તેમને આવતા જોઈ પોતાના શરીરમાં શક્તી નહોતી તોપણ મહા મેહેનતે કરીને પરાણે પરાણે પથારીમાં બેઠા થયા, ને અતીશય આનંદથી તેમને મળ્યા. એ વખતે તેઓ પોતાનું બધું દુઃખ ભૂલી ગયા ને જાણે તેમના ચેહેરાનો રંગજ બદલાઈ ગયો. એ પછી થોડા કલાકમાં તેઓ સ્વર્ગ વાસી થયા. પણ છેવટ સુધી તેમણે કોઇને દુઃખી કર્યા નહીં કે પોતાનો આનંદી સ્વભાવ છોડયો નહીં.

ભાઇઓ ? આ બધું જોઇને મને વિચાર થાય છે કે, દુનીયાંમાં જયાં જોઇએ ત્યાં લોકો પોતાને સુખી દેખાડવાની તજવીજ કરે છે, એટલે સુધી કે કેટલાકો તો તમાચો મારીને પણ મ્હોડાં લાલ રાખે છે. એટલુંજ નહીં પણ નાની બુચીયો પણ બાપુ કાકા પાસે રોતાં શરમાય છે, નીશાળીયાઓ મેહેતાજી સામે રોતાં અચકાય છે, અને મરવા પડેલાં રોગી માણસો પણ "અમને બહુ રોગ નથી" એમ દેખાડવાની તજવીજ કરે છે, પણ અફસોસ કે, સર્વ શક્તિમાન, અનંત બ્રહ્માંડના નાથ, અખંડ આનંદ સ્વરૂપ, પરમ કલ્યાણકારી, મોક્ષદાતા મહાન પ્રભુ પાસે જતાં આપણે રોતી સુરત બનીએ છીએ, અને દુઃખનીજ વાતો કરીએ છીએ. શું આ ધર્મ છે ? શું એ હરીજનોનાં લક્ષણ છે ? શું એ કલ્યાણનો રસ્તો છે ? અને શું એ

તરવાનો રસ્તો છે? અરે જરા વીચાર તો કરો કે, રોતી સુરત રહીને પ્રભુ પાસે જવું એ પ્રભુને રાજી કરવાનો ઉપાય છે કે પ્રભુથી વિમુખ થવાનો ઉપાય છે? યાદ રાખજો કે દુઃખનો રસ્તો નરકમાં જાય છે, અને મ્હોડું તો દુશ્મનની સામે બગાડાય; કાંઈ મુરબ્બીની સામે નહીં. અન્નદાતા, પ્રાણદાતા, મોક્ષદાતા, જગત કર્ત્તા, દેવોના દેવ, કલ્યાણકારી મહાન ઇશ્વરની સામે કાંઈ મ્હોડું બગાડાય નહી. માટે ભાઇઓ? ઇશ્વરી આનંદ મેળવવા સારૂ સદાય આનંદમાં રહેવાય તેવી રહેણી કરણી રાખતાં શીખો. ને સદાય આનંદમાં રહેવાય તેમ કરો.

૫.—એક મહાત્મા કહેતા કે, જીવતા રહીને મરી ગયા જેવા શું રહો છો! મરી જઇને ફરીથી પાછા જીવતા થાઓ, ત્યારે તમારી ખુબી કહેવાય.

એક ભોળા હરીજને કોઈ જ્ઞાની ભગતને પુછ્યું કે, મહારાજ, ઘણુ વરસ ઉપર અમારા ગામમાં એક મહાત્મા થઈ ગયા. તેને માટે બહુ સારા સારા માણસો પણ કહે છે કે, તે પ્રથમ મરી જઇને પાછા જીવતા થયા હતા. અને એ પછી તે સૌને એમજ કહેતા કે, ભાઇઓ? જીવતા રહીને કાં મરો? અરે શા માટે આત્મઘાતી થાઓ છો? જો ખરી ખુબી અનુભવવી હોય તો મરી જઇને પાછા જીવતા થાઓ. ભાઇઓ? મરજીવા થઇને જીવો. આ પ્રમાણે તે સૌને કહેતા હતા. હેં મહારાજ? આ વાત શું સાચી હશે? શુ જીવતા રહીને મરાતું હશે? અને મરી જઇને પાછું જીવતું થઈ શકાતું હશે? એતે કેમ બને? હું તો આમાં કાંઈ સમજતો નથી, માટે એનો ભેદ મને કહો.

આ સાંભળીને તે ભગતે કહ્યુ કે, હા ભાઇ, એ મહાત્માની વાત સાચી છે, ને એજ હરી જનોનાં લક્ષણ છે. એટલુંજ નહીં પણ જ્યારે એમ બને ત્યારેજ જીંદગીની સાર્થકતા થઈ શકે છે.

કારણ કે પ્રથમ મરી જઇને પછી જીવીએ ત્યારેંજ અંતઃકરણ પવિત્ર થાય છે, અને અંતઃકરણ પવિત્ર થાય ત્યારેજ ઇશ્વરને ઓળખી શકાય છે. ભાઇ, જીવતા મુવા એટલે કે, મુડદું જેમ કાંઈ કરી શકતું નથી તેમ ઉત્તમ મનુષ્ય અવતાર પામ્યા છતાં ને અનુકુળ સાધનો છતાં જે પોતાની જીંદગીની ફરજો ન બજાવે તે જીવતાં મુવા જેવા છે, મુડદું જેમ પરાધીન છે તેમ જે કોઇ વીના કારણ પુરૂષાર્થ કરતા નથી ને બીજાની ઉપર બોજા જેવા થઇને પડયા રહે છે તેઓ જીવતાં મુઆ જેવા છે. મુડદું જેમ જલદીથી બગડવા માંડે છે ને તેમાંથી દુર્ગંધ નીકળે છે તેમ આ જગતમાં આવીને જે પોતાના વિકારોની ખરાબીયોજ પોતાના ભાઇબંધોમાં ફેલાવે છે તે જીવતાં મુવા જેવા છે, મુડદું જેમ કોઇનું ભલું કરી શકતું નથી તેમ ઇશ્વર કૃપાથી અનુકુળ સાધનો હોય છતાં પણ જે પ્રભુને અર્થે બીજા કોઇનું ભલું કરતા નથી તેઓ જીવતાં મુવા જેવાછે. અને મુડદાંને જેમ જ્ઞાન હોતું નથી તેમ સર્વ શક્તિમાન પરમ કૃપાળુ અનાથનાનાથ મહાન્ ઇશ્વરનું જ્ઞાન મેળવ્યા વીના ફોગટની હાય હોયુમાંજ પોતાની અમુલ્ય જીંદગી ગુમાવી નાંખે છે તેઓ જીવતાં મુંવા જેવા છે. માટે મહાત્માઓ કહેછે કે, જીવતા મરોમાં, ને શાસ્ત્રો કહે છે કે, આત્મઘાતી થાઓમાં. પણ

યોગ વસિષ્ટમાં મહાત્મા વસિષ્ટ મહારાજ ભગવાન રામચંદ્રજીને કહે છે, અને શ્રીમદ્‌ભગવદગીતામાં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન ભાગ્યશાળી અર્જુનને કહે છે તેમ મરી જઇને જીવતા થાઓ. એટલે કે જેમ પ્રભુ રાખે તેમ રહો. જે સ્થીતિમાં તમે હોય તે સ્થીતિના ધર્મો બજાવો. કદી કોઈ કામ તમને ન ગમતાં હોય તોપણ જો તે તમારૂં કર્તવ્ય હોય તો તે પ્રભુને અર્થે કરો. અને નાનાં મોટાં કામની તરફ, જશ અપજશ તરફ, કે લાભહાની તરફ ન જુઓ, પણ તમારી ફરજ સામે અને પ્રભુ સામે જોઇને કર્તવ્ય બજાવો. આવી રીતે પોતાનો ભોગ આપીને પણ જે ફરજને ખાતર ફરજ બજાવે, અને પ્રભુને અર્થેજ બધાં કર્મો કરે

તે મરજીવા કહેવાય છે. જેમ મુડદાંને કામ ક્રોધાદીક વિકાર થતા નથી, અને માન અપમાનની લાગણી નથી તેમ આસક્તી છોડી દઇને, અહંભાવ છોડી દઇને, મારૂં તારૂં મૂકી દઇને અને ફળની ઇચ્છા તજી દઈને જીંદગીની ફરજ બજાવવાને ખાતરજ પ્રભુ પ્રીત્યર્થે કર્મો કરે તે મરજીવા કહેવાય છે. મુડદાંને વળીની સાથે નિર્દયતાથી તાણીને બાંધે તોપણ તેને દુઃખ થતું નથી, અને કોઈ તેને અત્તર ચોપડી દાગીના પેહેરાવે ને ફુલો ચ્હડાવે તોપણ તે રાજી થતું નથી, તેમ જે સુખ દુઃખમાં સરખી વૃતિ રાખે તે મરજીવા કહેવાય છે. મુડદાંનાં કોઇ વખાણ કરે ને કોઇ ગાળો દેય તોપણ જેમ તેને હરખ શોક થતો નથી તેમ આ દુનીયાંદારીની નજીવી નજીવી ચીજોમાં જે રાગદ્વેષ કરતા નથી તેને મરજીવા સમજવા. મુડદાં પાસે તેનાં સગાં વ્હાલાં રૂવે, કગકળે, ને કુટે પીટે તોપણ તે પોતાનો પરાજય માનતું નથી, અને તેના માનમાં વાજાંઓ વાગે ને તોપો કુટે તોપણ તે પોતાની ફતેહ સમજીને ફુલાતું નથી, તેમ આ દુનીયાંદારીની વિચિત્ર બાજીમાં પોતાની હારજીત વખતે ભગવદ ઇચ્છાને આધીન થઈ જે સમતા રાખે છે, તે હરીજનને જ્ઞાનીઓ મરજીવા કહે છે. મુડદું જેમ સ્વભાવથીજ પશુ પક્ષી કે પંચમહાભૂતનો ભોગ થઇ પડે છે, તેમ હરીજનોની જીંદગી સ્વભાવથી જ પરમાર્થને માટેજ હોય છે, માટે શાસ્ત્રમાં તેમને મરજીવા કહ્યા છે, મુડદું જેમ પોતાને અર્થે કાંઇ પણ કર્મ કરતું નથી, તેમ જે ભગત પોતાનું અભીમાન રાખીને દુનિયાંમાંન વરતે પણ પોતાના બધાં કર્મો મહાન્ પ્રભુને અર્પણ કરી દેય, તેને સંતો મરજીવા કહે છે. અને જેમ મુડદાંથી જીવ જુદો પડીને ઈશ્વર તરફ જાય છે તેમ આ દુનીયાંદારીની જંજાળમાં રહ્યા છતાં જેનો જીવ માયાથી જુદો પડી ઈશ્વર મય થઇને રહે છે, તેને મહાત્માઓ મરજીવા કહે છે. માટે ભાઇ, જો સંસાર સાગર તરવો હોય, ચોરાસીના ફેરામાંથી છુટવું હોય, અને અખંડ આનંદરૂપ અનંત બ્રહ્માંડના નાથની હજુરમાં રહી અનંત

કાળનાં મોક્ષ સુખ ભોગવવાં હોય તો જીવતા મુવા જેવા ન થાઓ, પણ મરીને જીવતા થાઓ, એટલે કે મરજીવા થઇને રહો. જે એમ કરી શકે તેજ મહાત્મા છે, તેજ જીંદગીની સાર્થકતા કરનારા છે. તેજ જગતનું કલ્યાણ કરનારા છે. અને તેજ ઈશ્વરના કૃપા પાત્ર છે. માટે ભાઇઓ ! મરજીવા થાઓ; મરજીવા થાઓ.

૬.–ભગતો સદાય આનંદમાં રહી શકે છે તનાં કારણો.

આપણે જોઇએ છીએ કે, ભગતોના ચ્હેરા ઉપર એક જાતનો આનંદ છવાઇ રહેલો હોય છે તેઓનાં મન કાંઇક ખાસ ઉત્તમતામાં રમતાં હોય છે, તેઓના અંતરમાં શાંતિ હોય છે. ઈશ્વરી આકર્ષણથી તેઓનો જીવ અંદરથી તલપતો હોય છે. અને જગત સાથેના વ્યવહારમાં તેઓ બહુ છુટ મૂકીને બહુ ક્ષમા રાખીને, બહુ ઉદારદીલે વરતી શકે છે. એટલુંજ નહીં પણ જ્યાં આપણને દુઃખના ડુંગરો દેખાતા હોય ત્યાં પણ તેઓ ધર્મની બળથી સદાય આનંદમાં રહી શકે છે. કારણકે, ભક્તિ માર્ગનો એ મુખ્ય સિદ્ધાંત છે કે, હરિજનોએ ભગવદ ઇચ્છા પ્રમાણે રહેવું જોઇએ, એટલે કે જેમ પ્રભુ રાખે તેમ આનંદથી રહેવું જોઈએ, પોતાની સ્થીતીમાં સંતોષ રાખવો જોઇએ. અને આ સંસારમાંજ સ્વર્ગ અનુભવવું જોઇએ. કારણકે સદાય આનંદમાં રહેવુંને આ સંસારમાંજ સ્વર્ગ ભોગવવું એ ભગવદ ઇચ્છાને આધીન થવાનું ફળ છે. એ હરીજનોનો ધર્મ છે અને શાસ્ત્રમાં કહેલાં ભગતોનાં એ લક્ષણ છે માટે હરીજનોએ સદાય આનંદમાં રહેવું જોઇએ.

હરીજનોના આવા ધર્મ હોવાથી, શાસ્ત્રની એવી આજ્ઞા હોવાથી, અને મહાત્માઓનો એવો ઉપદેશ હોવાથી ભગવદ ઇચ્છાને આધીન થએલા જાગેલા જીવોથી કાંઇ દુઃખમાં

મડચું રહેવાય નહીં. તેઓથી કાંઈ સર્વ શક્તીમાન મહાન પ્રભુની સામે ફરીયાદ થાય નહીં. અને પોતાની ગમે તેવી સારી કે માઠી સ્થીતી હોય તો પણ તેઓથી પોતાની જીંદગીમાં અસંતોષી રહેવાય નહીં. તેણે તો પોતાના વ્હાલામાં વ્હાલા અનંત બ્રહ્માંડના નાથ સામું જોઇને તેના આનંદમાં મસ્ત થઈને સદાય આનંદમાંજ રહેવું જોઇએ. કારણકે જે પ્રભુમય થએલા જીવો હોય છે તે તો પોતાના પ્રભુમાંજ પોતાનું સર્વસ્વ જુએ છે. તેઓને બહાર નજર કરવાની પુરસદ કે દરકારજ હોતી નથી. તેઓ તો પોતાના પ્રભુના સૌન્દર્યમાંજ ઘેલા થએલા હોય છે. પોતાના પ્રભુની મ્હોટાઇમાંજ મગ્ન થએલા હોય છે. પોતાના પ્રભુના અવિનાશીપણામાંજ અજાયબી પામેલા હોય છે, પોતાના પ્રભુના સર્વ વ્યાપકપણામાંજ સર્વસ્વ દેખે છે, પોતાના પ્રભુની કૃપાના ભંડારમાંજ પોતાનું કલ્યાણ જોય છે. પોતાના પ્રભુની ઈચ્છાને આધીન થવામાંજ પોતાની જીંદગીની સાર્થકતા સમજે છે અને સતચિદાનંદ પવિત્ર પીતા મહા આનંદ સ્વરૂપ પરમાત્મામાંજ પોતાનો આનંદ જોય છે, તેથી પ્રભુ શીવાય બીજે કોઇ ઠેકાણે તેની નજરજ પડતી નથી, એટલુંજ નહીં પણ જયાં દુનીયાંનો દીવસ હોય છે ત્યાં તેઓની રાત હોય છે, એટલે કે વ્યવહારીક લોકો જે વિષયોમાં ને જે કામોમાં મચેલા હોય છે તે વિષયોમાંને તે કામોમાં તેઓ બેદરકાર હોય છે. અને જયાં દુનીયાંની રાત હોય છે ત્યાં તેઓનો દીવસ હોય છે એટલે કે આત્મજ્ઞાનની ઉંડી બાબતોમાં જયાં દુનીયાંદારીના જંજાળી લોકોની દ્રષ્ટી પડતી નથી ત્યાં તેઓનું ધ્યાન જામેલું રહે છે. આવી ઉંચી દશાવાળા હરીજનો આનંદમાં રહી શકે તેમાં નવાઈ શું ? માટે જો તમોને પણ સદાય આનંદમાં રહેવું હોય તો ધર્મનું બળ રાખીને ને ધર્મના નિયમો પાળીને પ્રભુ મય થતાં શીખો પ્રભુ મય થતાં શીખો.

૭.—આપણે આપણા દેહથી બહુ થોડાં પાપ કરીએ છીએ, પણ મનમાં પાપના વિચારો બહુ કરીએ છીએ, તેથી ખરો આનંદ મેળવી શકતા નથી.

એક ભલા માણસે કોઈ સંતને પુછ્યું કે, મહારાજ, ઘણો વખત થયા આ દેહે કરીને મેં કોઈ પણ જાતનાં પાપ કર્યા નથી, છતાં પણ મારા મનને હજી આનંદ કેમ નથી મળતો? હરીજનોના ચેહેરા ઉપર જે શાંતિ હોવી જોઇએ તે શાંતિ મારામાં કેમ નથી? વૈશ્નુવોના હૃદયમાં જેવું હેત જોઇએ તેવું હેત મારા હૃદયમાં કેમ નથી? પાપ વીનાના માણસોનાં મન શંકા વીનાનાં થઈ ગયાં હોય તેવું મારૂં મન કેમ નથી થતું? અને ભગતો પોતાનું પોતાપણું ભૂલી જઇને પરમાર્થમાંજ મચી ગયા હોય છે, તેમ મારાથી કેમ નથી બનતું? એ સાંભળીને તે સંતે કહ્યું કે, ભાઈ, તમારાં પાપ હજી ગયાં નથી, તેથી એમ થાય છે. તમે શરીર વડે થતાં બહારનાં મોટાં પાપો છોડયાં છે, પણ હજી મનનાં પાપો તમે કયાં છોડયાં છે? હજી તમારી સ્થીતીનાં પાપો તમે કયાં છોડયાં છે? તમે હવે કોઈ જીવની હીંસા નહીં કરતા હોય, ચોરી નહીં કરતા હોય, વ્યભીચાર નહીં કરતા હોય, જુઠું નહીં બોલતા હોય, જુગાર નહીં રમતા હોય, દારૂ નહીં પીતા હોય, કોઈ સાથે મારામારી નહીં કરતા હોય, અને બીજા ઘણાએ હલકી જાતના છળપ્રપંચ નહીં કરતા હોય, એ બધી વાત સાચી, પણ એમાં શું નવાઈ? એવાં પાપ તો અધમ લોકો હોય તેજ કરે. તમારા જેવા હરીજનો કાંઇ એવાં મોટાં પાપ કરે નહીં. તમારા જેવા સારા સંસ્કાર વાળાને તમારા જેવા સારાં સાધનો વાળાં માણસો એવાં ખુલાં પાપો ન કરે એમાં કાંઇ તેઓની બલીહારી કહેવાય નહીં. તમારે તો એ કરતાં ઘણું વધારે કરી બતાવવું જોઇએ. કારણ કે તમે ધર્મના માર્ગમાં આવેલા છો, તમે તમારૂં તથા જગતનું કલ્યાણ ઇચ્છો છો, તમે વાજબી શું ને ગેરવાજબી

શું ? એ સમજી શકો છો, અને તમે પ્રભુ મય થવા માગોછો, માટે તમારી ફરજ વધી છે, તમારી જોખમદારી વધી છે. કારણ કે તમે દેવોના દેવ સર્વ શક્તીમાન મહાન ઇશ્વરના વ્હાલા થવાની તથા અનંતકાળનાં મોક્ષ સુખ મેળવવાની ઈચ્છા રાખો છો, માટે તમારે પ્રભુને અર્થે કાંઇક ખાસ મોટો ભોગ આપવો જોઇએ.

એ ભોગ કયો ? એ ભોગનો અર્થ કાંઇ એવો નથી કે બધું લુટાવી દેવું, એ ભોગનો અર્થ કાંઈ એવો નથી કે ઘર બાળીને તીર્થ કરવાં. એ ભોગનો અર્થ કાંઈ એવો નથી કે, ધંધો રોજગાર છોડી દેવો એ ભોગનો અર્થ કાંઈ એવો નથી કે બાઇડી છોકરાંને તજી દેવાં. અને એ ભોગનો અર્થ કાંઇ એવો નથી કે કફની પેહેરી લેવી, પણ એ ભોગનો અર્થ એટલોજ છે કે, જેમ શરીરનાં પાપથી બચો છો તેમ મનનાં પાપથી બચવું. એ ભોગનો અર્થ એવો છે કે, પોતપોતાનાં આચરણો સુધારવાં. અને એ ભોગનો અર્થ એ છે કે, આપણો જીવ સર્વ શક્તીમાન મહાન પ્રભુ તરફ જાગેલો રહે તેમ કરવું. આ બધું અંતઃકરણની પવિત્રતાથી થાય છે, અને મનમાં ઉઠતા માઠા વિચારોથી બચીએ ત્યારે અંતઃકરણની પવિત્રતા થઇ શકે છે. માટે દેહથી થતાં બહારનાં પાપો છોડયા પછી હવે જે તમારે કરવાનું છે તે એજ કે, વારે વારે મનમાં આવી જતા માઠા વિચારોથી બચવાની તજવીજ કરો. તમે હવે શરીરથી પાપ નથી કરતા એ વાત સાચી, પણ મનથી કેટલાં બધાં પાપ કરો છો એ કાંઇ ખબર છે ? તમે કાયદા પ્રમાણેની મોટી ચોરી નથી કરતા પણ આપણને ખબર ન પડે તેવી રીતની આપણાથી નાની નાની કેટલી બધી ચોરાઓ થઇ જાય છે એતો જરા વીચારો ? તમે અનીતી તો કયારેકજ કરી હશે અથવા કદાચ નહીં પણ કરી હોય, પણ અનીતીના વીચારો સાથે મનમાં કેટલા બધા રમ્યા છો ? તે તો જરા તપાસો. તમે મારામારી નથી કરતા, પણ તમારા મનમાં ક્રોધના વીચારો કેટલા બધા આવે છે એ તો

જરા જુઓ ? તમે કોઈનું સીધી રીતે બુરૂં નથી કરતા, પણ બીજાઓની અદેખાઈના તમારા મનમાં કેટલા બધા વીચારો ભરેલા છે એતો જરા જુઓ ? અને શાસ્રમાં ના પાડેલી ચીજો તમે નહીં ખાતા હોય, પણ બીજી ખાવા લાયક ચીજો માટે તમારા મનમાં કેટલો બધો અભખરો છે ? ને એ માટે એ કરતાં વધારે સારાં કામો છોડી દઈને મનમાં ને મનમાં કેટલી બધી દોડા દોડ કરો છો એ તો જરા જુઓ ? જો એ બધું જોશો તો તમને જણાશે કે, આવાં મનમાં શાંતિ ન હોય તેમાં કાંઇ નવાઈ નથી. એટલું જ નહીં પણ જો આવી રીતે તમે તમારૂં અંતર તપાસતાં શીખશો તો એમ પણ સમજી શકશો કે, માણુસો પાપનાં કામો બહુ થોડાં કરે છે, પણ પાપના વીચારો ઘણાજ વધારે કરે છે, તેથીજ તેઓ નરકમાં પડયા રહે છે. માટે ભાઇ, જો ખરી શાંતી જોતી હોય, આત્મિક આનંદ જોતો હોય, પવિત્ર જીંદગીની ખુબી જોતી હોય, સત્ય ઇશ્વરી જ્ઞાન જોતું હોય, અને હરીની હજુરમાં રહી મોક્ષનાં સુખ ભોગવવાં હોય તો જેમ બહારનાં પાપ છોડોછો તેમ અંતરમાંથી પાપના વીચારો ઓછા થાય તેમ કરો. પાપના વીચારો ઓછા થાય તેમ કરો.

૮.—છોકરૂં ચોરી કરે છે કે નહીં ? તે તપાસવા માટે આપણે ઘરમાં છુટા પૈસા મુકીએ છીએ, તેમજ આપણી પરીક્ષા લેવા સારૂ પ્રભુએ આ દુનીયાંમાં આપણને લલચાવનારી ચીજો રાખેલીછે.

જો આ દુનીયાંમાં માણુસોની કાંઈ કસોટીજ ન હોય તો પછી ગોળ ને ખોળ બધું એક સરખુંજ થઇ પડે. અને જો એમ થાય તો પછી સારાં નરસાંની કીંમત શું ? એમ ન થાય માટે પરમકૃપાળુ પ્રભુએ પોતાના ભગતોને મ્હોટાઇ આપીને આગળ વધારવા સારૂ આ જગતમાં તેઓને માટે ઘણી જાતની પ-

રીક્ષાઓ રાખેલી છે, કારણ કે આપણે જોઇએ છીએ કે, નીશાળીયાઓ એક પાઈની સ્લેટ ઉપર લખવાની પેનસીલ લેવા જાય તોપણ તપાસીને વીણી વીણીને લેય છે, બાઈડીયો બે પાઈનો ઘડો કે હાંડલું લેવા જાય તે પણ ઠોકી બજાવી ખાત્રી કરીને પછી લેય છે. આપણે ગાય, ઘોડો, કે કુતરૂં વીગેરે વેચાતું લઇએ, તેની પણ પ્રથમ પરીક્ષા કરી જોઇએ છીએ, અને નાનાં છોકરાંઓની, નવી વહુઓની, તથા અજાણ્યા નોકરોની પણ પ્રથમ પરિક્ષા લઈ ખાત્રી થાય ત્યારે તેઓની ઉપર જરૂર જેટલો વિશ્વાસ રાખીએ છીએ, જ્યારે આવી નાની બાબતોમાં પણ આટલી બધી તજવીજ થાય છે ત્યારે હરીની હજુરમાં અનંતકાળનાં મોક્ષ સુખ ભોગવવા જવું હોય તેની શું કાંઇપણ પરીક્ષા ન હોય કે? હોયજ. એ પરીક્ષા ગમે એવી આકરી હોય તોપણ માણસો તે ખમવાને તૈયાર થાયજ. કારણ કે અખંડ આનંદ ભોગવવા સારૂ ગમે એટલાં દુઃખો સહન કરવાં પડે તો પણ એમાં શું મોટી વાત છે? પણ પરમકૃપાળુ પીતા મહાન્ પરમાત્મા અતિશય દયાળુ છે, તેથી તેણે પોતાના ભગતો સારૂ કોઈ પણ જાતની આકરી પરીક્ષા રાખી નથી. માત્ર એટલું જં કે, છોકરાંઓ ચોર છે કે નહીં? તેની પરીક્ષા લેવા સારૂ વારંવાર તેની નજરે પડે તેમ આપ બાપ ઘરમાં છુટા પૈસા અથવા બીજી કાંઈ સાધારણ ચીજો રાખે છે. જો એ પૈસા છોકરાંઓ ન લઇ જાય, અથવા લઇને તે પાછા મા બાપને આપે તો તે છોકરાંઓ સાચાં ગણાય છે. અને એ હાથમાં આવેલા થોડાક પૈસા માબાપને પાછા આપ્યા તે બદલ તેઓ તેનો વિશ્વાસ કરીને પોતાના સેંકડો, હજારો, ને લાખો રૂપીઆનો માલ તેને સોંપી દેય છે. અને અંતે પોતાનું સર્વસ્વ તેને સોંપી દેય છે. તેમજ આપણે સર્વ શક્તીમાન અનંત બ્રહ્માંડનાનાથ અખંડ સત્‌ચિદાનંદ પરમકૃપાળુ પરમાત્માનાં છોકરાં છીએ. તેણે આપણી પરીક્ષા લેવા સારૂ આ જગતમાં મોહક વસ્તુઓ મુકેલી છે, જો એ જરાક વારની નાનકડી મોહક વસ્તુઓમાં લોભાઈ

જશું તો અનંતકાળનાં મોક્ષ ધામનાં અલૌકીક સુખો છોડી દેવાં પડશે. કારણ કે જેમ માબાપ ચોરી કરનારાં છોકરાંઓનો કે શેઠો ચોરી કરનારા નોકરોનો ભરૂસો કરતા નથી, તેમ માયામાં લોભાઇ જનારાં માણસોનો પ્રભુ ભરૂસો કરતા નથી. માટે ભાઇઓ ? એવી ચોરી ન થઇ જાય એ સંભાળજો,કારણ કે જ્યારે બહુ હેરાન થશો ત્યારે એવી ચોરીથી માત્ર જરાકવાર તમારા વિકારોને ઉત્તેજન મળશે, પણ જેમ અગ્નીમાં ઘી હોમવાથી અગ્ની શાંત થતો નથી પણ ઉલટી તેની ઝાળ વધતી જાય છે, તેમજ વિકારોથી કાંઇ તૃપ્તી થવાની નથી, પણ ઉલટી તૃષ્ણાની આગ વધતી જશે, અને તે કયાં સુધી ? છેક નરક સુધી. હવે વીચાર કરો કે, પ્રભુના ઘરની ચોરીથી શું મેળવશો ને શું ગુમાવશો ? જો મનને મજબુત નહીં રાખો ને માયામાં લોભાઇ જશો તો જીભ બગાડવી પડશે, આંખો બગાડવી પડશે, હોજરી બગાડવી પડશે, મગજ બગાડવું પડશે, અને હૃદય પણ બગાડવું પડશે. એથી પ્રથમ તૃષ્ણાની આગ, પછી વેરઝેર,પછી માનસીક દુઃખો, પછી શરીરના રોગો, અને છેવટ રૌરવ નરકનાં દુઃખો ભોગવવાં પડશે, અને તમારી પરીક્ષા માટે મુકેલી પ્રભુની વસ્તુઓનો જો ખરાબ ઉપ[illegible]ગ નહીં કરો તો સ્વર્ગનાં અમૃત, દેવોના રાજા ઇંદ્રનાં [illegible] ફળ આપનાર કલ્પવૃક્ષો અને સદાકાળનાં મોક્ષ ધામન[illegible], એ બધું તમારે સારૂજ છે.માટે જરાકવારની માયાની ચીજોમાં નહીં લોભાઇ જતાં સર્વ શક્તીમાન મહાન્ ઈશ્વરની પરિક્ષામાં પાસ થવાય તેમ કરજો.

૯.—પ્રભુ કહેછે કે, જે તને ચાહે છે તે તારા મિત્રોનું ને તારા કુટુંબીયો ભલું કરે એમાં શું નવાઈ? જો મ્હારી હજુરમાં આવવું હોય તો તારા દુશ્મનોનું ભલું કર.

આપણા લોકોમાં બહુ સારા માણસો પણ એમ સમજ્ય

કરે છે કે, આપણે આપણા કુટુંબ તરફની ફરજ રૂડી રીતે બજાવીએ એટલે બસ, એથી વધારે બીજું આપણાથી શું થઇ શકે ? એટલું બને તો પણ ઘણું છે. એથી આગળ વધેલા માણસો પોતાના દોસ્તો, ઓળખાણ પીછાન વાળાઓ, તથા ગરીબોની સંભાળ રાખવામાં સારૂં સમજે છે. એથી આગળ વધેલાઓ પોતાની નાત અને પોતાના ગામનું ભલું કરવા ઇચ્છેછે. એથી આગળ વધેલાઓ પોતાનો દેશ, પોતાનું રાજ્ય, અને પોતાના ધર્મમાં સુધારા કરવા ઇચ્છે છે. અને એથી પણ આગળ વધેલા હોય તેઓ આખી દુનીયાંનું અને પ્રાણી માત્રનું ભલું ઇચ્છેછે, છતાં પણ વિચાર ભુમીકામાંને શબ્દ રચનામાં એટલે સુધી દુર પહોંચી ગએલાંઓ પણ પોતાના દુશ્મનો સાથે કેમ વર્તવું ? તે બાબતમાં ભુલો કરે છે. અમે જોયું છે કે, જગતને ભસ્મી ભૂત માની રાખ ચોળી બેઠેલાઓ પણ પોતાના દુશ્મનોને માફ કરી શક્તા નથી. आत्म वत् सर्व भूतेषु એ સિદ્ધાંત માનનારાઓ પણ પોતાનું અપમાન કરનારને માફ કરી શક્તા નથી. મોટાં મોટાં ટીલાં ટપકાં ને લાંબી લાંબી માળા કંઠી વાળા ભગતો પણ પોતાનું બુરૂં કરનાર માણસોને માફ કરી શક્તા નથી. અને સારા સારા ત્યાગી વૈરાગીયો પણ પોતાની વિરૂદ્ધની વાતો સાંખી શક્તા નથી. એવો પ્રસંગ આવે ત્યારે ઘણી વખત તેઓ સર્વે પોતાને ન શોભે તેવા શબ્દો બોલી દેય છે, કારણ કે માણસો ઘણી ચીજો છોડી શકે છે, પણ માનની ઇચ્છા અને અભીમાનની લાગણીને છેવટ સુધી પણ છોડી શક્તાં નથી. કોઇને કોઈ રૂપમાં એ રહી જાય છે. એટલે બીજી ઘણી વસ્તુઓને તજ્યા છતાં પણ ઘણા માણસોથી પોતાના દુશ્મનોને માફ કરવાનું બની શકતું નથી. કારણકે એમાં માનની ઇચ્છાને નીચી નમાવવી પડે છે, તથા પોતાના પોતાપણાની લાગણીને ડાબી દેવી પડે છે. અને જ્યાં સુધી પૂર્ણ વૈરાગ ને પુર્ણ પ્રેમ ન આવે ત્યાં સુધી એ બનવું બહુ મુશ્કેલ છે. અને એમ ન બને ત્યાં સુધી આપણો બધો ધર્મ અધુરો છે,

એમ સમજવું. કારણ કે દુશ્મનોને માફ કરવું એ સૌથી છેવટનોને સૌથી ઉત્તમ ધર્મ છે. માટે એ ધર્મ ન પળાય ત્યાં સુધી એમ સમજવું કે, હજી આપણી માનની ઇચ્છા ગઈ નથી. હજી આપણું અભીમાન ગયું નથી. અને હજી આપણામાં પુરેપુરો પ્રભુ પ્રેમ આવ્યો નથી, જો એ બધું થયું હોય તો દુશ્મનોને માફ કરતાં વાર લાગે નહીં, માટે જ્યાં એ બાબતમાં વાર લાગે ત્યારે સમજવું કે, હજી આપણે એ બાબતમાં એટલા કાચા છીએ.

ભાઈઓ? ભગત બની મીઠા મીઠા પરસાદ ખાવા તો સૌને ભાવે છે. પોતાની આશાઓને તૃપ્ત કરનારી મધુરી મધુરી પ્રાર્થનાઓ અને આત્મિક આનંદ આપનારી સ્તુતિયો તો ઘણાંઓને ગમે છે. માળા તીલકને બહારના પોશાકોના રંગોમાં કાંઇ મોટી વાત નથી. પ્રભુએ આપ્યું હોય તો દાન દક્ષણા આપવાનું પણ કેટલાકોથી બની શકે છે. રેલવેની સગવડને લીધે તીર્થો કરવામાં, ને જમાનાની ફેશન પ્રમાણેની ધામધુમોમાં ભાગ લેવા સારૂ મંદીરોમાં જવામાં પણ આજના વખતમાં કાંઇ મોટી વાત નથી. વ્રતો તથા કેટલાક નિયમો પણ ભાવે કભાવે કે રીવાજ અથવા પ્રેમને લીધે પાળી શકાય છે. અને બીજાં પણ ધર્મનાં કેટલાંક કામો ઘણા માણસોથી સેહેલાઇથી બની શકે છે. કારણ કે એમાં પોતાના અહંભાવનો ભોગ આપવાનું બહુ થોડું હોયછે. તેથી ઉપરની બધી બાબતો પાળી શકે તેઓથી પણ પોતાના દુશ્મનોને માફ કરવાનું સેહેલાઇથી બની શકતું નથી. અને સર્વ શક્તીમાન મહાન પ્રભુનો હુકમ તો એવો છે કે, જો મારી હજુરમાં આવવું હોય તો તારા દુશ્મનોનું ભલું કર. તારા મિત્રોનું ને કુટુંબીયોનું ભલું કર તેમાં શું નવાઈ? જે તારાં વાંકાં બોલે છે તેઓને માટે કાંઇક સારાં કામો કર. જે તારી ઠઠ્ઠા મશ્કરી કરે છે તેને મદદ કર. જે તને ધીક્કારે છે તેને માન આપ. જે તારી નીંદા કરે છે તેનું કલ્યાણ ઇચ્છ. જે તારી ઉપર વેર રાખે છે તેની ઉપર કૃપા

રાખ. જે તને ગાળો દેય છે તેને આશિર્વાદ આપ. અને જે તને મારવા ઇચ્છે છે તેને પ્રભુ માફી આપે એવી પ્રાર્થના કર. એમ કર્યા વિના કાંઈ સ્વર્ગ લુટમાં નથી પડયું.

ભાઈઓ ! તુરતમાં એકદમ તમારાથી આ બાબત બની શકે નહીં તો ફીકર નહીં, પણ જેમ બને તેમ વેરઝેર ઓછાં થાય એટલું તો કરો. વેર રાખીને મરી જવામાં સારૂં નથી, એટલું તો સમજો. અને બને ત્યાં સુધી જરા વધારે વધારે છુટ મૂકી સૌ સાથે ઉદારતાથી વરતી એક બીજાના વાંકો માફ કરવાની કોશીશ તો કરો. શરૂઆતમાં જો એટલું કરશો તો પણ ઘણું છે. કારણ કે એમ કરતે કરતે જો સાચા ભગત થશો તો કોઇ દુશ્મનોજ રહેશે નહીં, અને કદી કોઇ વીના કારણ પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે કે સંજોગ પ્રમાણે દુશ્મન થાય તો તેઓને માફ કરી સીધા સ્વર્ગમાં જઈ શકશો. માટે અનંત બ્રહ્માંડના નાથને અર્થે જેમ બને તેમ આ જગતમાંથી અને આપણી જીંદગીમાંથી વેરઝેર ઓછાં થાય અને અરસપરસની ભુલો માફ કરી શકાય તેમ કરો.

૧૦.—કૃપાળુ ઇશ્વરે આપણને ઘણુંએ સુખ આપેલું છે, છતાં પણ આપણે આપણા મનની હલકાઈથી દુઃખ માન્યા કરીએ છીએ.

એક મહાત્મા કહેતા કે, એક ભીખારણ વાઘરણ હતી, તેની ઉપર એક રાજાની મેહેરબાની થઇ, તેથી તેને પોતાની રાણી બનાવી. તેને હીરામોતીના હાર આપ્યા, તેને રહેવા માટે સુંદર બંગલો આપ્યો. તેની હજુરમાં ઘણા ખીદમતગારો આપ્યા. અને જે કાંઇ હીસાબમાં નહોતી તેને મહારાણી બનાવી દીધી, તથા તેના નામનો ડંકો વગાડી દીધો, એ પછી તે રાણી રાજાને મળતી ત્યારે કહેતી કે, તમે તે શું કામના ? હીરાનો હાર તો આપ્યો પણ પગમાં પેહેરવાના ચાંદીના કરડા

ક્યાં ? સવાલાખની સાડી તો લાવ્યા પણ રોજ પેહેરવાની ચોલીના હલકાં મારીયાં ક્યાં ? ભીણાકારી કામવાળો જરીનો ઘાઘરો તો આવ્યો પણ જુના ઘાઘરામાં એક ઘુઘરી તુટી ગઇ છે તે તો ટંકાવી આપો. સોનામોહોરની થેલી તો આવી પણ મને રમવાની ચણોઠી ક્યાં ? અને રોજરોજ દ્રાખ, દાડમ, સફ્રરજન વીગેરે તો મોકલો છો, પણ મારા ગામની સીમમાં થાય છે તેવાં રાતાંચોળ જેવાં ચણીયા બોર કે ખાટાં કોઠીંબડાં કોઈ દીવસ મોકલ્યાં છે ? અરે હું કહેવું ભૂલી ગઈ, પાન બહુ ખવાઇ ગયાં તેથી મોઢું આવી ગયું છે, એની તો કાંઇક દવા આપો. આ બધું તો કાંઈ કરતા નથી ને કહો છો કે, આનંદમાં રહો, આનંદમાં રહો, પણ આનંદમાં તે ક્યાંથી રહેવાય ? ન ક્યાંઈ જવાય કે અવાય, કે ન કાંઇ મન માન્યું ખવાય કે પીવાય, અહીં તો બધી વાતે નીયમમાં રહેવું પડે, એ તે કેમ પાલવે ? તમને પરણીને ઉલટી હું તો દુઃખી થઇ ગઈ. આવું આવું સાંભળીને રાજા પોતાના મનમાં બહુ દીલગીર થતો. તેને લાગતું કે, આ રાંડ અભાગણી તો જુઓ ? એના નશીબમાં એઠા ટુકડાજ છે. હું ઘણોએ એને સ્હડાવવા માગુંછું, પણ તે પોતાની જાત ઉપર ગયા વીના રહેતી નથી. મેં તેની હજુરમાં એક શાહજાદીને રાખી, ત્યારે તેણે કહ્યું કે, એ નહીં જોઇએ. એની વાતોમાં હું કાંઈ સમજતી નથી ને એ મને ગમતી નથી. મારી પાસે તો મારી જાતવાળીને રાખો. તેને સારૂ વારે વારે ભારે ભારે નવાં નવાં કપડાંઓ લાવુંછું ને ઘણા દીવસ થયા મેં તેને કહ્યું છે કે, જુનાં કપડાં કોઇ ગરીબને આપી દે. ત્યારે તે કહે છે કે, હાય હાય ? એવાં સારાં કપડાં કાંઈ આપી દેવાય ? એ તો હું રાખી મુકીશ. પ્રભુ ? પ્રભુ ? એને દરીદ્રતાજ ગમે છે, એને દુઃખજ ગમે છે, એને મારી ભુલો ગોતવીજ ગમે છે. એને મારી ઇચ્છા મુજબ નહીં, પણ પોતાનીજ ઇચ્છા મુજબ રહેવું ગમે છે, અને એનામાં ઉપકાર માનવાની લાગણી નથી. એને હું શું કરૂં ? આવી રીતે રાજા દીલગીર થતો હતો તેથી

દહાડે દહાડે તેનું હેત ઓછું થતું જતું હતું.

ભાઇઓ ? આપણે પણ એ વાઘરણના જેવુંજ કરીએ છીએ. રાજાની કૃપાથી જેમ તે રાણી બની હતી તેમ ચોરાસી લાખ જાતના પ્રાણીયોમાં ઉત્તમ એવો મનુષ્ય અવતાર આપણને મળ્યો છે. તે રાણીને જેમ સુંદર મેહેલ મળ્યો હતો તેમ આપણને આ આખી દુનીયાં મળેલી છે. તે રાણીને જેમ હીરાના હાર મળ્યા હતા તેમ આપણને અનંત સામર્થ્ય મળેલું છે. અને એ રાણીની હજુરમાં જેમ ઘણા ખીદમતગારો હતા તેમ આપણી હજુરમાં આપણી સેવા કરવા માટે પરમકૃપાળુ મહાન્ ઇશ્વરની હજારો જાતની અખુટ શક્તીયો છે. છતાં પણ એ બધી વસ્તુઓ મળી તે માટે રાજાનો ઉપકાર માનવાને બદલે તે રાણી બનેલી વાઘરણ વીના કારણ પોતાના મનમાંથી દુ:ખજ માન્યા કરતી હતી, અને પોતાની પાસે ભારે વસ્તુઓ છતાં પણ હલકી વસ્તુઓની ઇચ્છા રાખતી હતી તેમજ આપણને પણ અનંત બ્રહ્માંડના નાથ સર્વ શક્તીમાન મહાન્ ઇશ્વરે અદભૂત બળવાળી ઇંદ્રીયો આપી છે, મહા શક્તીવાળું મન આપ્યું છે, નવાં બ્રહ્માંડો રચી શકે તેવી બુદ્ધિ આપી છે, અને છેક ઇશ્વર સુધી પહોંચી ઇશ્વર રૂપ થઈ શકે એવું આત્મીક બળ આપ્યું છે. એ માટે ઇશ્વરનો ઉપકાર માનવાને બદલે અને એ દીવ્યશક્તિયોને વાપરવાને બદલે મુડદાંના જેવું મ્હોં કરીને રોતે રોતે ઇશ્વરને આપણે કહીએ છીએ કે, મને ધન થોડું કાં આપ્યું ? મારા દીકરાને ઘેરે દીકરો કાં નથી આપતો ? મને માન કાં નથી મલતું ? મારૂં કહ્યું લોકો કાં નથી માનતા ? મારી ઇચ્છા મુજબ કાં નથી થતું ? મારી દીકરી માંદી કાં રહે ? મારી કુભારજા સાસુને જલદી ખેંચી કાં નથી લેતો ? એ મરે તો હું પીડામાંથી છુટું. મારી કાકુડીની વાળી ખોવાઇ ગઇ છે તે કાં નથી મળતી ? ને મારા પેટમાં જુનું અજીરણ થયું છે તે કાં નથી મટતું ? એતો કાંઇ કરતો નથી ને અમે આનંદમાં તે કેવી રીતે રહીએ ? ભાઈઓ ? અભાગ્યા જીવનો સ્વભાવતો જુ-

ઓ ? જીંદગી આપી એ વાત બાજુએ રહી ગઈ ઉત્તમ મનુષ્ય અવતાર આપ્યો એ વાત ભુલાઇ ગઇ, આપણી નજર આગળ બીજા હજારો માણુસ મરી ગયાં, પણ આપણુને આજ દીવસ સુધી જીવતા રાખ્યા એ ઉપકાર મટી ગયો. કૃપા કરીને આપણુને દીકરો આપ્યો એ હીસાબમાં નહીં, દીકરાને જીવતો રાખ્યો તેની કાંઇ કીંમત નહીં, દીકરાના લગ્ન વીવાહ કરવાની તક આપી એ પણ વટાવમાં ગયું, ને તેને ઘેરે દીકરો ન આવ્યો એ મોટું દુઃખ થઇ પડયું ? દુનીયાંની મજે તો જુઓ ? માણુસોના મનની નબળાઈ તો જુઓ ? અને આપણે આપણા ધર્મથી કેટલા બધા વિમુખ છીએ એતો જરા વિચારો?

આ દુનીયામાં કેટલાં બધાં માણુસો રોગી છે ? કેટલાં બધાં માણુસો અપંગ છે ? કેટલાં બધાં માણુસો ભીખારી છે ? કેટલાં બધાં માણુસો ગુન્હેગાર છે ? કેટલાં બધાં માણુસો ગુલામગીરી જેવી સ્થીતીમાં છે ? કેટલાં બધાં માણુસો મુર્ખ છે? અને કેટલાં બધાં માણુસો ગાંડાં છે ? એતો જરા વિચારો ? કૃપા કરીને એ બધી આફતોમાંથી પરમકૃપાળુ મહાન ઇશ્વરે આપણુને બચાવ્યા, લાજ આબરૂ આપી, જરૂર જેટલો ધંધો રોજગાર આપ્યો, શરીરની સુખાકારી આપી, જીંદગીની જરૂરની ચીજો આપી, અને આપણે તેને ભૂલી ગયા છીએ, તેનો ઉપકાર માનતા નથી, તેની પાસે દુઃખ રડયા કરીએ છીએ, અને તેના હુકમ વિરૂદ્ધ વરતીએ છીએ, છતાં પણ આપણી ઉપર દયા કરીને તે દયાળુએ બીજાં ઘણીએ જાતનાં સુખો આપ્યાં, પણ એ બધું કાંઇ હીસાબમાં નહીં, ને છોકરીના કાનમાંથી નાનકડી વાળી ખોવાઇ ગઇ, એ મોટું દુઃખ થઇ પડયું ? ? અરે હાય હાય ? આવી જાતનાં દુઃખોમાં પડયા રહેશું તો આપણો આરો તે કેમ આવશે ? ભાઇઓ અને બેહેનો ? યાદ રાખજો કે, આપણાં દુઃખોમાંથી સેંકડે નવાણું ટકાતો આવીજ જાતનાં આપણે આપણી મુર્ખાઇથી ધરાર ઉભાં કરેલાં નમાલાંજ દુઃખો હોય છે. અને અફસોસ કે આપણા પાવત્ર ધર્મને

બાજુએ મેલી અખંડ આનંદરૂપ મહા મંગળકારી સત્‌ચિદાનંદ-સ્વરૂપ ઇશ્વરને વીસારી દઇ તથા અખુટ સામર્થ્ય વાળા અને અનંત શક્તિની સાથે સમંધ વાળા પવિત્ર આત્માનું બળ ભૂલી જઇ કપોળ કલ્પીત નજીવાં દુઃખો રડવામાંજ આપણી અમુલ્ય જીંદગી ખોઇ નાંખીએ છીએ. ચોરાશીલાખનો ફેરો કબુલ કરી લઇએ છીએ, અને ચાહી ચાહીને દુઃખોને યાદ કરી કરીને નરકનો પરવાનો લઇએ છીએ. આમ ન થાય માટે ઓ હરીજનો ? વારંવાર ઇશ્વરનો ઉપકાર માનીને સદાય આનંદમાં રહેતાં શીખો. સદાય આનંદમાં રહેતાં શીખો.

૧૧.—જે સરતમાં દોડે અને જીતે તેને ઇનામ મળે, રસ્તામાં ઉભા રહે તેને કાંઇ ઇનામ મળે નહીં, તેમજ ભક્તીમાં અધવચ લટકી પડે તેને નહીં, પણ જે આગળ વધશે તેનેજ ઇનામ મળશે.

ભાઇઓ ? ઇનામ લેવું તો સૌને ગમે છે. ઇનામ તે કોને ન ગમે ? કારણ કે ઇનામ મેળવવું તેમાં આબરૂ છે. તેમાં બીજાઓના કરતાં પોતાનું વધારે પાણી બતાવી આપવાનું છે. તેમાં જીગરની લાગણીથી કામ કરીને પોતાને બળે આગળ વધવાનું છે. તેમાં જીંદગી સુધારવાની ચાવી છે. અને તેમાં પોતાના ભાઇબંધોને ઉંચે ચ્હડાવવાનો હુન્નર છે. માટે ઇનામ એ આપણી વ્હાલી વસ્તુ છે. કારણ કે તે આપણી મેહેનત અને પ્રભુની કૃપાનું ફળ છે. ઇનામમાં આવી ખુબીયો છે માટે સૌને મન થઈ જાય છે કે, અમને પણ કાંઇક ઇનામ મળે તો ઠીક. પણ ઇનામ કયારે મળે ? એ ખબર છે ? જયારે સરતમાં બીજાઓના કરતાં વધારે આગળ નીકળી જઇએ ત્યારે. જયારે બીજાઓના કરતાં વધારે મેહેનત કરીએ ત્યારે. જયારે ઇનામ આપનારની ખાત્રી કરી આપીએ કે અમે ઇનામ લેવાને લાયક છીએ ત્યારે. જ્યારે સરત જીતી જઇએ ત્યારે. અને જયારે પ્ર-

ભુને સાથે રાખી નીર્ભય થઇને અંતરના બળથી સત્ય રસ્તે કામ કરી શકીએ ત્યારેજ ઈનામ મેળવી શકાય છે, એ વીના આ પલપોપલીયા જેવા રહીને કાંઇ ઈનામ મેળવી શકાય નહીં. દુનીયાંદારીનાં સાધારણ ઇનામો માટે પણ જ્યારે આટલું બધું કરવું પડે છે, અને એ ઇનામોની પણ જ્યારે મોટી કીંમત ગણાય છે ત્યારે ભાઇઓ ! વિચાર તો કરો કે, શાંતિના સમુદ્ર, જ્ઞાનના ભંડાર, આનંદસ્વરૂપ અનંત બ્રહ્માંડના નાથનાં ઇનામો કેટલાં બધાં મોટાં હશે ? અને એ ઈનામો લેવા માટે આપણે કેટલું બધું કરવું જોઇએ ? વાર તેહેવારે એક દીવસ પ્રાર્થના કરવા મંદીરમાં જઇએ અને પાછા અઠવાડીયું પખવાડીયું સુધી ન જઇએ, એથી કાંઇ સર્વ શક્તિમાન પ્રભુનાં ઈનામો મળે નહીં. થોડાક શ્લોક કે થોડાંક પદ ગોખી રાખ્યાં હોય, તે પઢાવેલા પોપટની પેઠે માત્ર મોઢેથી ગાયા કરીએ, પણ તેના અર્થ પ્રમાણે વરતીએ નહીં, તેથી કાંઈ ભાવના ભુખ્યા ઈશ્વરનાં ઇનામો મળે નહીં. અગ્યારસ અંમાસ કે એવાજ કોઇ બીજા પ્રસંગે મંદીરમાં જઇને જરા વાર હરી કથા સાંભળી આવીએ,ને પછી આ કાનેથી સાંભળીને આ કાનેથી કાઢી નાંખીએ તેથી કાંઇ અંતરજામી પ્રભુનાં મોટાં ઇનામો મળી જાય નહીં. કેટલી જાતના સ્વાર્થ સારૂ તથા કેટલાક કારણો સારૂ થોડાક રૂપીયા ખરચીને લ્હેર કરતે કરતે હવા ખાવા ગયા હોય તેની પેઠે દોઢીયાંના જોરમાં બે ચાર ઠેકાણે જાત્રા કરી આવીએ તેથી કાંઇ પ્રભુનાં ઈનામો મળે નહીં. આઠ પંદર દહાડે ફુરસદ મળે ત્યારે મનને રીઝવવા સારૂ ઘડી બે ઘડી મતમતાંતરના ભરેલા સત્સંગમાં જઇ આવીએ તેથી કાંઇ નીરંજન નીરાકાર સર્વ વ્યાપક સર્વજ્ઞ મહાન ઇશ્વરનાં ઇનામ મળી જાય નહીં. અને કુળની ગામની, દેશની કે બહારના ધર્મની ચાલતી આવેલી જુની રીતી પ્રમાણે ભક્તિના બહારના આડંબરો રાખીને અંતરમાં મેલ ભરી રાખીએ તેથી કાંઈ પરમકૃપાળુ પવિત્ર પીતા સત્ચિદાનંદ પરમાત્માનાં અલૌકીક ઇનામો મેળવી શકાય નહીં, માટે ભા-

ઇઓ ! જો ભક્તિની સરતમાં આગળ વધવું હોય અને અનંત બ્રહ્માંડના નાથ સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુનાં ઇનામો મેળવવાં હોય તો સાચા ભાવથી ને પુર્ણ બળથી પ્રભુના માર્ગમાં પ્રભુને પગલે પગલે ચાલ્યા કરો. એટલે આ દુનીયાંનાં ઇનામો કરતાં કરોડો ગણું કીંમતી ઇનામો પ્રભુ પોતે તમોને આપશે.

૧૨.—પ્રભુનો માર્ગ કયો ? પ્રભુને પગલે પગલે ચાલવું એનો અર્થ શું ? અને પ્રભુના જીવનમાં જીવવું એટલે શું ?

ભાઇઓ ! શાસ્ત્રો અને માહાત્માઓ કહે છે કે, ધર્મ એ પ્રભુનો માર્ગ છે, અને આ દુનીયાંમાં તથા સ્વર્ગમાં જેટલી જાતના સદ્ગુણો છે તથા એ સદ્ગુણોમાંથી ઉપજતાં જેટલાં શુભ કામો છે તે સર્વ પ્રભુનાં પગલાં છે. જેમકે, સત્ય, બ્રહ્મચર્ય, અહિંસા, દાન, તપ, પવિત્રતા, દયા, જ્ઞાન, ભક્તિ, વૈરાગ્ય, યોગ, નીષ્કામ કર્મ, ઇન્દ્રીય નીગ્રહ અને પરમાર્થ વીગેરે બધી જાતના સદ્ગુણો, તથા તેમાંથી ઉપજતાં ઇશ્વરી સ્નેહનાં ભલાં કામો જેવાં કે, નિશાળો, ધર્મશાળાઓ, દેવળો, દવાખાનાંઓ, કુવા તળાવો, અનાથાશ્રમો, પાંજરાપોળો, હુન્નરકળાનાં ખાતાંઓ, વેપાર વધારવાનાં સાધનો, ગરીબોને તથા દુઃખીયોને મદદ કરવાનાં કામો, અને જગતમાં ભાઇબંધી વધારનારાં જેટલી જાતનાં રૂડાં કામો છે તે સર્વ મહાન પ્રભુનાં પવિત્ર પગલાં છે. માટે ધર્મ માર્ગમાં રહીને એ પગલાંઓમાં ચાલવાથી પ્રભુના જીવનમાં જીવી શકાય છે. અને પ્રભુના જીવનમાં જીવવું એજ સૌથી ઉંચામાં ઉંચી ભક્તિ છે. પણ પ્રભુના જીવનમાં જીવવું એટલે શું ? એ બાબત ઘણા માણસો સમજી શકતા નથી. એને માટે શાસ્ત્રો તથા મહાત્માઓ કહે છે કે,

જયારે જયારે આ દુનીયાંમાં ધર્મ ઓછો થઇ જાયછે અને

અધર્મ વધી જાય છે ત્યારે ત્યારે ધર્મનું રક્ષણ કરવા સારૂ અને અધર્મીયોનો નાશ કરવા સારૂ દયાળુ પ્રભુ અવતાર લેય છે. એવા ઘણા અવતારો થઇ ગયા છે, અને ઘણા અવતાર થયા કરશે.એ દરેક અવતારી પુરૂષમાં આપણા કરતાં ઘણુંજ વધારે ઇશ્વરનું ઐશ્વર્ય હોય છે. તેથી તેઓ બીજાં સાધારણ માણસો કરતાં લાખોગણું વધારે સારાં અને મોટાં કામો કરી શકે છે. એ અવતારી પુરૂષો જગતમાં ઉત્તમમાં ઉત્તમ નમુના રૂપ છે. કારણ કે તેઓ પ્રભુના અસલી માર્ગ ઉપર આપણે ચાલી શકીએ તેવી સીધી નવી સડકો બાંધી આપે છે, અને પ્રભુનાં પગલાં સ્પષ્ટ કરી આપે છે. એટલુંજ નહીં પણ એવા અવતારી પુરૂષો કરતાં બીજી કોઇ વધારે સારી મહા શક્તીયો આપણે જોઈ નથી. અને એઓનાં ચારીત્ર કરતાં વધારે ઉત્તમ ચારિત્ર હજી સુધી આપણા ખ્યાલમાં પણ આવી શકતું નથી. માટે એવા અવતારી પુરૂષોએ જે વિચારોમાંને જે કામોમાં આ જગતમાં પોતાનું જીવન ગાળ્યું હોય, તે વિચારોમાંને તે કામોમાં આપણી જીંદગી ગુજારવી, તેનું નામ પ્રભુના જીવનમાં જીવવું છે. દાખલા તરીકે,

રામપુત્ર તરીકે કેવા આજ્ઞા પાળક હતા પતિ તરીકે કેવા સ્નેહ વાળા હતા, રાજા તરીકે રૈયતના કેવા શુભેચ્છક હતા, ભાઈ તરીકે ભાઇઓ તરફ કેવા લાગણી વાળા હતા, યોદ્ધા તરીકે કેવા બહાદુર હતા,શિષ્ય તરીકે ગુરૂ તરફ કેટલો બધો પુજ્યભાવ રાખનારા હતા, બાળક તરીકે કેવા નિર્દોષ, ખુબસુરતને નમુના રૂપ હતા, મીત્રો તરીકે કેવા સહૃદય હતા, ધણી તરીકે નોકરોનું કેટલું બધું ભલું કરનાર હતા, બાપ તરીકે બચ્ચાંઓ તરફ કેટલો બધો વાત્સલ્યભાવ રાખનારા હતા, એક પત્નિવ્રત માટે કેટલા બધા ચોકસ હતા, એક વચન માટે કેટલો બધો ભોગ આપી શકે તેવા હતા, દુષ્ટોને દંડ દેવામાં કેવા તત્પર હતા, મહાત્માઓની સેવા કરવામાં કેવા ઉત્સાહી હતા, અને આખી જીંદગીની દરેક ફરજો તેમણે કેવી સરસ

રીતે ધર્મના માર્ગમાંજ ગાળી હતી તે સમજીને તથા તેજ પ્રમાણે બીજા અવતારી પુરૂષોનાં ઉત્તમ ચરીત્રો જોઇ તેમાંનું રહસ્ય સમજીને એ પ્રમાણે ઉત્તમ ધર્મના માર્ગમાં પવિત્ર રીતે આપણી જીંદગી ગાળવી તેનું નામ પ્રભુના જીવનમાં જીવવુંછે. ભાઇઓ ? યાદ રાખજો કે, એવી રીત પ્રભુના જીવનમાં જીંવ્યા વીના માત્ર બહારના ઢોંગ સોંગથીજ કાંઇ આરો આવવાનો નથી. માટે જો મોક્ષ મેળવવાની ઇચ્છા હોય તો પ્રભુના માર્ગમાં પ્રભુને પગલે પગલે ચલાય અને પ્રભુના જીવનમાં જીવાય તેમ કરો.

૧૩.—ભાઇઓ ? આ દુનીયાંમાં જીવતું કેમ રહેવું ? એ વાત તો આપણને ઘણા જણા શીખવે છે, પણ હવે આનંદથી કેમ મરવું, એ વાત શીખો.

એક મહાત્મા કહેતા કે, આ જગતમાં જીવતું કેમ રહેવું તેને માટે તો સેંકડો જાતનાં શાસ્ત્રો છે. હજારો જાતની યુક્તિયો છે. ને લાખો દવાઓ છે. જેમકે વૈદકશાસ્ત્ર આયુષ્ય વધારવા માટે છે. પાકશાસ્ત્ર જીંદગી બચાવવા માટે છે. ખેતીવાડીની વિદ્યા જીંદગીને મદદ કરવા માટે છે. વેપારની કળા જીંદગીને સુખી રાખવા માટે છે અને જગતની બીજી સૌ વિદ્યા મનુષ્ય જાતને સુખી કરવામાં મદદ કરનારી છે. એટલુંજ નહીં પણ તનદુરસ્તી ખાતાંવાળાઓ કહે છે કે, રસ્તા સાફ રાખો, ઘર સાફ રાખો, ગંદકી રાખો માં, ગલીચી કરો માં, શરદીથી બચો, ગરમીથી બચો, આળસથી બચો, ગજાં ઉપ્રાંત મેહેનત કરો માં, વિષયોના ગુલામ બનો માં, પેટ સાફ રાખો, માથું ઠંડું રાખો, હાથ પગ ગરમ રાખો, કસરત કરો, ચેપી રોગથી બચો, બારીક જંતુઓથી બચો, નીયમ પ્રમાણે સારો ખોરાક ખાઓ, પુરતી ઉંઘ કરો, કપડાં સાફ રાખો, શરીર સાફ રાખો, ખરાબ હવાથી બચો, મોસમ મોસમનાં ફળ ખાઓ, ઉદ્યોગી

જીંદગી ગાળો અને વૈદકના નિયમ પ્રમાણે ચાલો. આ જાતનું શિક્ષણ આપવા સારૂ હજારો જાતનાં પુસ્તકો છે. ઘણી જાતના રાજ્યના ફરજીયાત કાયદાઓ છે, ઘણી જાતનાં હથીયારો છે. ઘણી જાતના સંચાઓ છે. અને બીજાં અનેક પ્રકારનાં સાધનો છે, તથા લાખો વિદ્વાનો એ જાતનું જ્ઞાન ફેલાવવા માટે જુદી જુદી લાઇનમાં જુદું જુદું કામ કરી રહ્યા છે. ભાઇઓ ? આ બધું શા માટે ? આ જગતમાં જીવતું કેમ રહેવું તે શીખવવા માટે. બેશક, એ બધી બહુ જરૂરની બાબત છે. કારણ કે જો જીંદગીની હૈયાતી હોય તોજ બધું થઇ શકે છે, જીંદગી હોય તોજ સુખ ભોગવી શકાય છે. જીંદગી હોય તોજ પરમાર્થ કરી શકાય છે. જીંદગી હોય તોજ ધર્મ કરી શકાય છે, જીંદગી હોય તોજ ઈશ્વરી જ્ઞાન મેળવી શકાય છે, અને જીંદગી હોય તોજ મોક્ષ મેળવી શકાય છે. માટે જીંદગી જાળવી રાખવાના નિયમો જાણી લેવા એ બહુજ જરૂરની બાબત છે. છતાં પણ યાદ રાખજો કે,

આપણે ગમે એટલી લાંબી જીંદગી ભોગવીએ તો પણ અંતે મોત તો આપણી ઉપર છે, છે, ને છેજ. એ કદી પણ કોઇને પણ છોડવાનું નથી. માટે જેમ સુખેથી જીવતાં રહી શકવાની વિદ્યા શીખીએ છીએ તેમ આનંદથી મરવાની વિદ્યા પણ આપણે શીખવી જોઇએ, કારણ કે ગમે ત્યારે પણ મરવું તો નક્કી છેજ. ત્યારે મોત સુધારવું એ શું જરૂરની બાબત નથી? શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે, જો મોત બગડી જાય તો ચોરાશી લાખના ફેરામાં પડી જવાય છે. જો મોત બગડી જાય તો કર્યું કારવ્યું બધું ધુળમાં મળા જાય છે. અને જો મોત બગડી જાય તો નરકમાં જવું પડે છે. એટલુંજ નહીં પણ વળી શાસ્ત્રમાં એમ પણ કહેલું છે કે, મરણ વખતે જેવી મતી થાય તેવી ગતી થાય છે. માટે મોત સુધારવું એ બહુજ જરૂરની વાત છે. છતાં પણ આપણે જોઇએ છીએ કે, બહુજ થોડાં માણસો પોતાનું મોત સુધારવાની દરકાર રાખે છે, બાકી તો બધા રોતા રોતા

મરે છે. પથારી બગાડતા બગાડતા મરે છે. મડાં મ્હોં કરીને મરે છે. અંતરમાં હજારો આપદાઓ ભરીને મરે છે. જગતનાં વેરઝેર લઇને મરે છે. ત્રીદોષથી ગાંડા થઇને ગમે તેમ બકબકારો કરતા મરે છે. અને ઇશ્વરનો ઉપકાર માનવાને બદલે ઇશ્વર તરફ મ્હોડું બગાડતા બગાડતા મરે છે, અને જેમ કાંઇ મોટો ગુન્હો કર્યો હોય, તેથી વારંટ લઇને પોલીસ પકડવા આવી હોય, ને ગુન્હેગાર અતિશય ધાસ્તીથી હેબત ખાઇને નાસભાગ કરતો હોય તેમ રીબાઈ રીબાઇને મરે છે. આમ થાય એ શું દીલગીરીની વાત નથી ? આમ થાય એ શું આપણી નાલાયકી નથી ? આમ થાય એ શું આપણા ઉત્તમ ધર્મનું મોટું અપમાન નથી ? અને મોત વખતે આવી રીતે તનમાંથી તથા મનમાંથી દુઃખી થઇ થઇને મરવું એ શું હરીજનોનું લક્ષણ છે ? કહો કે નહીંજ. એવી રીતે મરવું એ તો અવગતે જવાનો રસ્તો છે. માટે મહાત્માઓ કહે છે કે, જેમ જીવતાં રહેવાની વિદ્યા શીખો છો તેમ મોત સુધારવાની વિદ્યા શીખો.

મરતી વખતે હરીજનોની સ્થીતિ કેવી હોય છે એ તમને ખબર છે ? જાણે ઇનામ લેવા જતા હોય એવા એ વખતે તેઓના ચ્હેરા આનંદી હોય છે. તેઓનાં મન શાંત હોય છે, તેઓની બુદ્ધિ નિર્મળ હોય છે. તેઓનાં અંતઃકરણ તૃપ્તી પામેલાં હોય છે, અને તેઓના આત્માનો પરમાત્માની સાથે તાર લાગેલો હોય છે. તેઓ એ વખતે જગતની સૌ ઉપાધીને ભુલી જાય છે, તેઓ સૌની માફ માગી લેય છે, ને સૌને માફ કરી જાય છે, તેઓ સૌને આશિર્વાદ આપતા જાય છે ને સૌના અંતરનો સંતોષ લેતા જાય છે. તેઓ જગતને પોતાનાં ઉત્તમ ચરિત્રનો વારસો આપતા જાય છે, ને પોતાને માનનારાનાં દુઃખો હરતા જાય છે. અને તેઓ જાણે જુનાં લુગડાં બદલીને નવાં લુગડાં પેહેરતા હોય તેમ ઇશ્વરનો ઉપકાર માનતે માનતે દેહ બદલે છે. એ વખતે આપણને એમ લાગી જાય છે કે જાણે

કોઇ મહાત્માને તેડવા માટે બહુ માન મર્તબાથી મહારાજા-ધીરાજની પાલખી આવી હોય, તેમાં વિનય સહીત માનપુર્વક ગંભીરતાથી બેસીને સૌને રાજી કરીને આનંદી અંતઃકરણથી ઉપકાર માનતે માનતે મહારાજાની હજુરમાં જતા હોય તેમ તેઓ સ્વર્ગમાં જાય છે.

ભાઇઓ ? આવું મોત કેમ થાય છે એ તમને ખબર છે ? રેહેણી કરણી ઉત્તમ રાખવાથી આવી રીતે મોત સુધરે છે.ધર્મ પાળવાથી મોત સુધરે છે. પાપથી બચવાથી મોત સુધરે છે. આપણી જીંદગીનાં ભલાં કર્મો ઇશ્વરને અર્પણ કરી દેવાથી મોત સુધરે છે. ભગવદ ઇચ્છાને આધીન થઇ જવાથી મોત સુધરેછે. જગતનું મિથ્યાપણું સમજીને અનુભવમાં લેવાથી મોત સુધરે છે. પરમાર્થ કરવાથી મોત સુધરે છે. પોતાની શક્તિ પ્રમાણે જગતના જીવોની સેવા કરવાથી મોત સુધરે છે. આત્મિક શક્તિયોને ખીલવવાથી મોત સુધરે છે. મહાત્માઓની સેવા કરવાથી મોત સુધરે છે. અને પરમકૃપાળુ સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વરની ભક્તિ કરવાથી તથા તેના સ્વરૂપનું સત્યજ્ઞાન મેળવ્યાથી મોત સુધરે છે. માટે ભાઇઓ ? જેમ જીવતાં શીખોછો તેમ મરતાં શીખો. કારણ કે મોત સુધારવા ઉપરજ બધો આધાર છે. માટે જેમ બને તેમ મોત સુધરે એમ કરો.

૧૪.—દુઃખને યાદ કરી કરીને રોયા કરવાથી પ્રભુથી વિમુખ થવાય છે.

આપણે જોઇએ છીએ કે, ઘણીએ બાઇઓ બહુ ભક્તિમાન હોય છે, બહુ ધર્મભાવ વાળી હોય છે, બહુ ભલી લાગણીની હોય છે, બહુ નિયમો પાળવા વાળી હોય છે, બહુ સેવા કરનારી હોય છે, અને દેહની બહુ કષ્ટી સહન કરનારી તથા એ બાતે બહુ વખત રોકનારી હોય છે. છતાં પણ તેઓની પાંપણુમાં પાણી હોય છે. એથી પરીણામ શું થાય છે એ તમને ખ-

ખર છે ? જરાક પાણી કાચારંગનાં બહુ સારાં ચિત્રોને પણ ભુંસી નાંખે છે, તેમ આપણી ધર્મ ભાવનાનાં શરૂઆતનાં અધુરાં અધુરાં મીઠડાં ચીત્રોને આપણી આંખનાં આંસુઓ ધોઇ નાંખે છે. જેમ કરોળીયાએ પોતાના કાળજામાંથી લાળ કાઢી કાઢીને મહા મુશ્કેલીએ નાનકડું જાળું બાંધ્યું હોય, તેને કાંઇ પણ મેહેનતવીના સ્હેજમાં ઝાડુ કાઢનારી તોડી નાંખેછે, તેમજ દુનીયાંદારીના મોહ માટે આપણી આંખમાંથી પડતાં આંસુઓ, અને આપણામનની દીલગીરી આપણી ધર્મભાવનાને ધોઇ નાંખે છે. કારણ કે આપણા સ્વાર્થને ખાતર રોયા કરવું એનો અર્થ શું ? મહાત્માઓ કહે છે કે, એનો અર્થ પ્રભુની સામે થવું એજ છે. આપણી આંખમાંથી આપણા સ્વાર્થનાં આંસુ પાડવાં એનો અર્થ એજ કે, આપણામાં ધર્મનું બળ એટલું ઓછું છે. દુનીયાંદારીનાં ઘડીકવારનાં નજીવાં દુઃખો માટે આપણી આંખમાંથી આંસુ પાડવાં એનો અર્થ એજ કે, જેવો જોઈએ તેવો પ્રભુમાં આપણને વિશ્વાસ નથી. જગતની અને દેહની સાથે જોડાએલાં સ્વાભાવિક દુઃખો માટે રોયા કરવું એનો અર્થ એજ કે, જગતનું મીથ્યાપણું ને મહાન પ્રભુના મહીમા આપણે સમજ્યા નથી. સ્થીતિના ફેરફારથી ને સંજોગો બદલાઇ જવાથી રોયા કરવું એનો અર્થ એજ કે, આપણે ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઇ શકતા નથી. આપણુ મનમાં ભરાઇ ગએલા કામ ક્રોધ કે લોભની તૃપ્તિ ન થાય તે સારૂ રોયા કરવું એનો અર્થ એજ કે, હજી સુધી આપણને જેવો જોઇએ તેવો ઇશ્વર ગમતો નથી. અને જે દુઃખો આપણાથી અટકાવી શકાય તેવાં નથી તેને માટે રોયા કરવું એનો અર્થ એજ કે, આપણે આપણા શાંતિદાયક પવિત્ર ધર્મને બરાબર સમજ્યા નથી, ને એ ધર્મ પાળવાનું બળ હજી આપણે મેળવ્યું નથી. આવી કાચી સ્થીતીમાં રહી મનને દીલગીરીમાં રાખી આંખમાંથી દડ દડ આંસુ પાડીએ તે ગરમ આંસુ શરૂઆતની આપણી ધર્મ ભાવનાનાં અધુરાં અધુરાં ચિત્રોને ભુંસી નાંખે તેમાં નવાઈ શું?

માટે ઓ ભાઇઓ ને બ્હેનો ! યાદ રાખજો કે, આપણું ગરમ આંસુઓ એ સખતમાં સખત ઝેરી તેજાબ કરતાં પણ વધારે ખરાબ છે. કારણ કે તે દુઃખમાંથી પેદા થાય છે, અને પ્રભુના વિરોધી થવાથી એટલે કે પ્રભુના નીયમો નહીં પાળવાથી તથા પ્રભુનો મહીમા નહીં સમજવાથી દુઃખપેદા થાય છે. એટલુંજ નહીં પણ દુઃખ પાપ તરફ ખેંચે છે, અને પાપ નરક તરફ ખેંચે છે. માટે ભગવદ આશરાના બળવાળાને ભગવદ ઇચ્છાને આધીન થનારા હરીજનો કદી પણ દીલગીર થતા નથી. કારણ કે તેઓ સમજે છે કે, આપણાં દુઃખનાં આંસુઓ આપણા વિશ્વાસને ઢીલો કરી નાંખે છે. આપણાં આંસુઓ આપણા પ્રભુ પ્રેમને તોડી નાંખે છે. આપણાં આંસુઓ આપણાં ઇશ્વરી જ્ઞાનને ઉડાવી દેય છે, આપણાં આંસુઓ આપણી પવિત્રતાને ઝાંખી કરી નાંખે છે. આપણાં આંસુઓ આપણા અંતરના મંદ વૈરાગ-ને કાઢી મુકે છે. આપણાં આંસુઓ આપણી જીંદગીની મીઠાશ લુટી લેય છે. આપણાં આંસુઓ આપણા શરીરનો રસકસ લુટી લેય છે. અને આપણાં આંસુઓ આપણને પ્રભુથી વીમુખ કરે છે, કારણ કે જેમ જરાક ખટાઇ ઘણાં દુધને બગાડી નાંખે છે તેમ થોડીક દીલગીરી પણ આપણા અંતરના ધર્મને બહુજ બ-ગાડી દેય છે. જેમ જરાક અગ્ની ઘાસના મોટા ઢગલાને બાળી દેય છે તેમ થોડીક દીલગીરી પણ આપણી ધર્મભાવનાને હ-લાવી દેય છે અને જેમ જરાક જેટલો લસણનો વધાર બહુ દુર સુધી દુરગંધી ફેલાવી દેય છે તેમ આપણાં થોડાંક આંસુઓ આપણી ઘણીએ ઉત્તમ ભાવનાઓને મોટો ધક્કો પહોંચાડી દેય છે. એટલુંજ નહીં પણ જેમ તેલને પાણી એક રૂપ થઈ શકે નહીં તેમજ દીલગીરી કદી પણ ધર્મની સાથે મળી શકેજ નહીં. માટે ઓ ભાવિક ભાઇ બ્હેનો ? પાંપણમાંજ પાણી રાખતાં જરા વીચારજો. દુઃખોની ગણત્રી કર્યા કરવામાંજ દહાડાઓ ક-હાડતાં જરા સંભાળજો. જેની તેની આગળ વારેવારે દુઃખનાં રોદણાં રોયા કરતાં પેહેલાં જરા પવિત્ર ધર્મ સામું જોજો. અને

એ યાદ રાખજો કે, બહુ દેવદર્શન કરીએ, ન્હાવા ધોવામાં સૌ કરતાં સરસ થઈએ, અને બહારના આચારમાં તથા મગજની હુશીયારી બતાવવામાં બહુ વધી જઈએ તોપણ જ્યાંસુધી અંતરમાં દીલગીરી રહે ને આંખમાં આંસુ રહે ત્યાંસુધી પ્રભુ આપણી સેવા અંગીકાર કરતા નથી. કારણ કે જ્યાં સુધી આપણું એવું કાચું મન હોય ત્યાં સુધી આપણી ભાવનાઓ ઠરતી નથી. ત્યાં સુધી આપણો વિશ્વાસ જામતો નથી. ત્યાં સુધી આપણો પ્રેમ વધતો નથી. ત્યાં સુધી આપણને ચોખું જ્ઞાન થતું નથી. અને ત્યાં સુધી આપણી ભક્તી આપણને ફળી ભુત થતી નથી. માટે જો સર્વ શકતીમાન અનંત બ્રહ્માંડનાનાથ મહામંગળ કારી સદાય સુખરૂપ શાંતિદાતા પવિત્ર પીતા સત્ચિદાનંદ પરમાત્માનો આનંદ લુટવો હોય, અને તેની સાથે તાર મીલાવવો હોય તો જેમ બને તેમ તમારા અતરમાંથી દુઃખ ઓછું થાય તેમ કરો. દુઃખ ઓછું થાય તેમ કરો.

---

૧૫. ધર્મની બહારની જુદી જુદી ક્રિયાઓ સામે નહીં જુઓ, પણ અંતરના હેતુઓ સામે જુઓ.

એક જીજ્ઞાસુએ કોઇ સંતને પુછ્યું કે, મહારાજ ? કોઈ માને છે કે, વારેવારે ન્હાવું તેમાં ધર્મ છે. ત્યારે કોઇ માને છે કે, બહુ પાણી ઢોળવાથી જીવડાં મરે છે માટે ન્હાવાથી પાપ થાય છે. કોઇ માને છે કે, ચોટલી રાખવાથી ધર્મ થાયછે ત્યારે બીજાઓ માને છે કે, માથું મુંડાવવાથી ધર્મ થાય છે. કોઇ માને છે કે, ઠાકોરજીના પ્રસાદ ખાવાથી ધર્મ થાય છે ને કોઈ માને છે કે, ઉપવાસ કરવાથી ધર્મ થાય છે, કોઈ માને છે કે ઘરમાં અખંડ અગ્ની રાખવાથી ધર્મ થાય છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે અગ્નીનો ત્યાગ કરવાથી ધર્મ થાય છે. કોઇ માને છે કે મુર્તિપુજવાથી ધર્મ થાય છે ને કોઇ માને છે કે, મુર્તિપૂજવાથી પાપ થાય છે. કોઇ માને છે કે ઇશ્વર અવ-

તાર લેય છે ને કોઇ કહે છે કે ઇશ્વરનો અવતાર હોયજ નહીં. કોઇ કહે છે કે તિર્થોની અમુક જગ્યાઓ પવિત્ર છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે બધી જગ્યાઓ સરખી છે. કોઇ મુડદાંની કબરો પુજે છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, કબરો પાસે જઇએ તો અભડાઇ જઇએ. કોઈ માને છે કે, અમુક મહાત્માની મારફતે જ તરી શકાય છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, તમે જેને મહાત્મા કહો છો તેમાં કાંઈ માલ નહોતો. કોઈ માને છે કે મરજાદ લઇ સૌથી અલગ થઇ જવાથી પ્રભુ રાજી થાય છે, ત્યારે કોઇ માને છે કે સૌ સાથે અભેદ રાખ્યાથી પ્રભુ રાજી થાય છે. કોઇ માને છે કે યજ્ઞો કરવાથી પ્રભુ રાજી થાય છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે યજ્ઞ કરવાથી પાપ થાય છે. કોઈ કહે છે કે, ગૃહસ્થાશ્રમ ભોગવવાથી ધર્મ પાળી શકાય છે, ત્યારે કોઈ કહે છે કે ત્યાગી થવાથી ધર્મપાળી શકાય છે. અને કોઇ કહે છે કે ઇશ્વર સાકાર છે ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે ઈશ્વિર નીરાકાર છે. આવી રીતે પરસ્પર એક એકથી તદન વિરૂદ્ધ એવી હજારો બાબતો છે. તેમાંથી શું સાચું ને શું ખોટું ? તે હું સમજી શકતો નથી. માટે મહારાજ ? મને સત્ય બતાવો. મને તત્વ બતાવો. મને મારી જીંદગી સુધારવાનો ઉપાય બતાવો.

એ સાંભળીને તે સંતે કહ્યુ કે, ભાઇ, જો ઉપલક નજરે જોઈએ તો એ બધી બાબતોમાં પરસ્પર બહુ મોટો વિરોધ દેખાય છે, પણ એમાંની કોઇ પણ બાબત ઉપર બહુ ઉંડા ઉતરીને જો વિચાર કરીએ તો તે દરેક બાબતમાં કાંઈક રહસ્ય દેખાય છે. કારણ કે એ દરેક બાબતો તે ફળ ઉપરની છાલ છે, પણ તેની અંદરનો માવો કાંઇક જુદોજ છે. માટે આપણી જે ભુલ થાય છે તે એજછે કે, આપણે સૌએ અમુક અમુક રંગનાં ને જુદી જુદી જાતનાં ચસ્મા પેહેરી લીધેલાં છે. એટલે એ ચસ્માના રંગ પ્રમાણે આપણને બહારની વસ્તુઓ દેખાય છે. ને તેમ છતાં આપણે એ બહારની છાલના રૂપ રંગ ઉપરથી અંદરના માવાનું અનુમાન કરીએ છીએ, તેથી વસ્તુની પરિક્ષા કર-

વામાં આપણે ઠગાઈ જઇએ છીએ, પણ જો સાચી રીતે વસ્તુને ઓળખવી હોય તો આપણે વિચાર કરવો જોઇએ કે, જે બાબતની આપણે નીંદા કરીએ છીએ, તે બાબત તેવીજ છે કે આપણા ચસ્માના રંગને લીધે તે એવી દેખાય છે ? જો એમ વિચારીએ તો સમજાય કે, જે માણુસ ઉપવાસ કરે છે, તેપણ પોતાના અંતરની ભાવનાને તૃપ્ત કરવા સારૂ ને પોતાનું કલ્યાણુ થાય તે સારૂ પ્રભુને અર્થે તેમ કરે છે. અને જે માણુસ ઠાકોરજી પાસે છપન ભોગ ધરાવીને પોતે તે પ્રસાદ લેય છે, તેપણ પોતાના અંતરની ભાવનાને તૃપ્ત કરવા સારૂ પોતાના કલ્યાણુની ઇચ્છાએ પ્રભુને અર્થે તેમ કરે છે. જોકે એ બંને કર્મો જુદાં જુદાં છે, પણ તે બંનેની મૂળ ભાવનાઓ એકજ છે. અને તે બંને એ પ્રમાણેની એક એકથી ઉલટી ક્રીયાઓ મહાન પ્રભુને અર્થેજ કરેછે માટે તે બંનેને પોતપોતાની ભાવનાને પોતપોતાના પુરૂષાર્થ પ્રમાણે સર્વરૂપે રહેનાર, સર્વના અંતરના હેતુ સમજનાર અંતરયામી સર્વજ્ઞ કૃપાળુ ઈશ્વર તરફથી રૂડાં ફળ મળે છે. જે માણુસ અગ્નિ હોત્રી થઇને હુમેશાં અગ્ની પ્રજવલીત રાખે છે, ને તેમાં વીધીસર હોમ કરેછે તેપણુ પોતાના અંતરાત્માને તૃપ્ત કરવા સારૂ મહાન પ્રભુને અર્થે કરેછે, અને જે માણુસ પોતાની સર્વ વસ્તુનું દાન આપી દઈ પોતાનાં સંસારીક સુખોનો ભોગ આપી સંન્યાસ લઇ અગ્નીનો ત્યાગ કરેછે તેપણુ પોતાના અંતરાત્માને તૃપ્ત કરવા સારૂ પોતાની શુદ્ધ ભાવનાથી સર્વ શક્તીમાન મહાન પ્રભુને અર્થેજ કરે છે. તેમજ આ વસ્તુમાં માલ નથી, આ બાબતમાં સાર નથી, આ વિષય કામના નથી, અને આમાં પ્રભુ નથી, આમાં પ્રભુ નથી. એમ સમજીને જે માણુસ મરજાદ લઈ સૌથી અલગ થઇ જાય તે પોતાના કલ્યાણુ સારૂ પ્રભુને અર્થે એમ કરે છે, તેમજ જે માણુસ એમ સમજે છે કે, સર્વ વ્યાપક અનંત બ્રહ્માંડના નાથ એક ઈશ્વરની સત્તા વિનાની કોઈ પણુ વસ્તુ નથી, માટે સર્વ વ્યાપક પ્રભુ આમાંછે, આમાં છે, ને આમાં પણુ છે, એમ સમજીને જે સર્વમાં અભેદ રાખે

છે, સર્વમાં સમદ્રષ્ટી રાખે છે, ને સર્વમાં આત્મ દ્રષ્ટી રાખે છે, તેપણ પોતાના કલ્યાણ સારૂ સત્ચિદાનંદ પરમાત્માને અર્થેજ એમ કરે છે. આવી રીતે જુદા જુદા વિચારના લોકોની બહારની ક્રિયાઓ જો કે જુદી જુદી હોય છે, તોપણ તેઓનાં અંતરના હેતુઓ એકજ હોય છે. અને આપણને એક એકથી વિરૂદ્ધ દેખાતી એ બધી જુદી જુદી દરેક બાબતો પ્રથમ શુદ્ધ અંતઃકરણની વિશુદ્ધ ભાવનામાંથી પોતાના કલ્યાણ સારૂને સર્વ શક્તિમાન અખંડ આનંદરૂપ, પુર્ણ સ્વરૂપ, પરમ કૃપાળુ પીતા મહાન પરમાત્માને અર્થેજ નીકળેલી છે. માટે એ બાબતો બહારથી ઉપલક નજરે જોતાં એક બીજાથી ગમે એટલી જુદી જુદી દેખાતી હોય તોપણ અંતઃકરણને તૃપ્ત કરનારી તે સર્વ ક્રિયાઓ પવિત્ર ભાવના નામે એકજ મુળમાંથી નીકળેલી છે, ને એકજ ઇશ્વર તરફ જનારી છે. માટે ભાઇ, "આ મારૂં તે સારૂં" ને "તારૂં તે ખોટું" એવા વીવાદમાં રહી બહારની ક્રિયાઓ સામે જોવામાંજ નહીં રહી જતાં સૌના અંતરના ઉત્તમ હેતુઓ સામે જોઈ કોઈ પણ રીતે વિરોધ છોડી દઇને તત્વ સમજી પ્રભુના માર્ગમાં આવો. પ્રભુના માર્ગમાં આવો.

૧૬.—ધર્મ એટલે શું ? અને ધર્મની મુખ્ય ફરજો કઇ ? તે વીષે.

સનાતન પવિત્ર આર્ય ધર્મનો એ મહા સિદ્ધાંત છે કે, આત્મા પરમાત્મામાંથી થએલો છે, આપણો આત્મા પરમાત્માનો અંશ છે. અને આપણા આત્મામાં પરમાત્માની સત્તા વ્યાપી રહેલી છે. એટલુંજ નહીં પણ આપણો આત્મા પરમાત્મામાંથી થએલો હોવાથી સર્વ શક્તિમાન પરમાત્મામાં જે મહાન ગુણો છે, અલૌકિક શક્તિ છે, અદ્‌ભૂત આકર્ષણ છે, પરીપૂર્ણ સૌન્દર્ય છે, અનંત જ્ઞાન છે, અખંડ ઐશ્વર્ય છે, પૂર્ણ સ્નેહ છે, આદી અંત રહીત અમરપણું છે, અને અખંડ આનંદ

છે, તે સર્વ ગુણો આપણા પોતાના આત્મામાં અને જગતના સૌ જીવોમાં સ્વાભાવિક રીતેજ અતિશય રહેલા છે. કારણ કે આપણે પરમાત્મામાંથી થયા છીએ, આપણા આત્મામાં પરમાત્મા વ્યાપી રહેલો છે. અને પરમાત્માની સતા વડેજ આપણું જીવન છે. માટે પરમાત્માના બધા ગુણોને બધી જાતની શક્તિયો આપણામાં રહેલી છે. તેમાં ફેર એટલોજ કે, પરમાત્મા સંપુર્ણ છે ને આપણે અપુર્ણ છીએ. તે મહાસાગર રૂપ છે ને આપણે ટીપાં રૂપ છીએ. તે સ્વતંત્ર છે ને આપણે પરતંત્ર છીએ, તે માયા ને વશ રાખવાવાળો ને માયાથી પર છે ને આપણે માયાને આધીન થએલા છીએ, અને તે સરજનહાર પાલક પીતા આપણો ધણી છે અને આપણે તેના સેવક છીએ. કુદરતી રીતેજ આમ હોવાથી, અને સ્વાભાવિક રીતેજ આપણા આત્મામાં ઉપર કહ્યા તેવા ગુણો હોવાથી જીવ માત્રની પ્રકૃતિજ એવી છે કે, કાંઇપણ કારણ વીના સ્વાભાવિક રીતેજ ઇશ્વર તરફ ખેંચાયા કરવું. આવી રીતે જીવ અને ઇશ્વરની વચે જે સ્વાભાવિક ખેંચાણ છે તેનું નામ ભક્તિ છે, અને એ ખેંચાણ વધારવા માટે અંતરના તથા બહારના જે ઉપાયો છે તેનું નામ ધર્મ છે. એ ઉપાયો જુદા જુદા પ્રકારનાને અનેક છે, છતાં પણ તે બધાનો મુખ્ય હેતુ એકજ છે, અને તે એજ કે, સર્વ શક્તિમાન પરમાત્માને રાજી કરવો. કારણ કે પરમાત્મા રાજી થાય ત્યારેજ આપણો આત્મા તૃપ્ત થઇ શકે છે, અને ત્યારેજ સૌ જીવોને આનંદ થઇ શકે છે, માટે પરમકૃપાળુ પરમાત્મા તરફ ખેંચાવું અને તે રાજી થાય તેમ કરવું એ આપણી ફરજ છે એનું નામ ધર્મ છે. એમ કરવા માટે આપણી ઉપર જુદી જુદી ત્રણ જાતની ફરજ છે. તેમાં પેહેલી ફરજ સર્વ વ્યાપક અવિનાશી ઇશ્વરના સત્ચિદાનંદ સ્વરૂપનું જ્ઞાન મેળવવું તે. બીજી ફરજ કાંઇ પણ સ્વાર્થ વીના સ્વભાવિક રીતેજ જગતના સૌ જીવોના કલ્યાણમાં રહેવું તે. અને ત્રીજી ફરજ માયા ને મીથ્યા સમજી શરીરને ક્ષણ ભંગુર

સમજી વિષયોને તુચ્છ સમજી સત્ય વસ્તુને પકડવા સારૂ પોતાના મનને જીતવું તે. ધર્મને નામે જગતમાં જેટલી જાતની ક્રિયાઓ ચાલે છે તે સર્વનો શ્રીમદ્‌ભગવદ્‌ ગીતામાં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને કહેલી ઉપલી ત્રણ ફરજોમાં સમાવેશ થઇ જાય છે. માટે મહાત્માઓ કહે છે કે, શાસ્ત્ર જ્ઞાનથી, નામ સ્મર્ણથી, ધ્યાનથી, અને બીજી એવી ઘણી જાતની ક્રીયાઓથી ઇશ્વરના સ્વરૂપનું જ્ઞાન મેળવવું એ આપણી પેહેલી ફરજ છે. એ પછી એ જ્ઞાનને તાજું રાખી શકીએ, તેને વધારે ઉપયોગી બનાવી શકીએ, અને તેનો આ જીંદગીમાંજ લાભ લઈ શકીએ માટે જગતના સૌ જીવો સાથે ઉદારતાથી વર્તવું, સૌના વાંક માફ કરવા, સૌનું ભલું થાય તેમ કરવું, સૌની ઉપર આત્મ દૃષ્ટી રાખવી, અને મહાન પ્રભુને અર્થે તનમન તથા ધનથી પ્રભુનાં બાળકો જે મનુષ્ય જાત તેની સેવા કરવી, તથા સૌ જીવોના કલ્યાણમાં રહેવું એ આપણા પવિત્ર ધર્મની બીજી ફરજ છે. અને એ પછી જીંદગીમાં અનુભવાતાં ઇશ્વરી જ્ઞાનથી તથા જગતના જીવોની સેવા કરી હોય તેઓના આશિર્વાદથી, સેવાના બળથી ઉપજતી આત્મિક શાંતિથી, અને જ્ઞાન તથા સેવા એ બંનેના સંયોગથી તેમાંથી એક જાતનું આકર્ષણ પેદા થાય છે. એ આકર્ષણથી ખેંચાઇ આવેલી પરમ કૃપાળુ પરમાત્માની કૃપાથી મન ઠરવા લાગે છે. એ વખતે ખાસ જરા વધારે પુરૂષાર્થ કરીને બધી જાતના વિષયોમાંથી તેને પાછું ખેંચી લઇ શાંત કરવું, અને મન વચન તથા કર્મથી પાપ વાસના છોડી દઇ જીવને પ્રભુમય કરવો, અને સુખ દુઃખમાં, હારજીતમાં, તથા રાગ દ્વેષમાં સમાન વૃતિ રાખી સદાય સહજ સમાધીના જેવી સ્થીતિમાં રહેવું એ આપણા ઉત્તમ ધર્મની મહા કલ્યાણ કારી ત્રીજી ફરજ છે. એ ત્રણે ફરજો બરાબર રીતે બજાવવી તેનું નામ ધર્મ છે. માટે એ ત્રણ ફરજો શીખવા સારૂજ બધી જાતનાં કર્મ કાંડ, બધી જાતની ભક્તી, બધી જાતનું જ્ઞાન અને બધી જાતનાં શાસ્ત્રો છે. માટે ભાઇઓ ! ઉપલક આપલપોપલીયાંમાં, બહા-

રના ડોળ ડીમાકમાં, જરાવાર મુર્ખોને રાજી કરનારા ઢોંગ ધંતુ-રામાં, રૂઢી પ્રમાણેના કપોળ કલ્પીત આચાર વિચારમાં, અને માન મેળવવા તથા પેટ ભરવા સારૂ દાંભીકોએ બીછાવેલી સ્વાર્થની જાળોમાં નહીં પડયા રહેતાં અંતરમાં ભગવદ આવેશ ભરાય, સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વરનું સાચું જ્ઞાન થાય, જગતના જીવોને મદદ કરી શકાય, અને પોતાના મનને કાબુમાં રાખી શકાય તેવો પ્રાચિન રૂષિયોનો પવિત્ર સત્ય ધર્મ પાળતાં શીખો. સત્ય ધર્મ પાળતાં શીખો.

૧૭.–વિકારો ઓછા કરવાનો ઉપાય. મનમાં વિકારો ઉત્પન્ન થાય ત્યારે તેમાં મનને રમાડયા કરોમાં, પણ એ વખતે કાંઈ કામકાજ કરવામાં રોકાઇ જાઓ, એટલે ધીરે ધીરે વિકારો ઓછા થઇ જશે.

હરેક મહાત્માઓ અને આખી દુનીયાંના કુલ ધર્મ શાસ્ત્રો વારેવારે ફેરવી ફેરવીને એની એજ વાત કહે છે કે, તમારા મનને કબજામાં રાખો. કારણ કે મનને કબજામાં રાખવું એજ ધર્મનું તત્વ છે. મનને કબજામાં રાખવા સારૂજ ધર્મની બધી જાતની ક્રિયાઓ છે. મનને જીતે તેજ જગતને જીતી શકે છે. મનવડે કરીનેજ આપણે મનુષ્ય છીએ. અને મહા રીદ્ધી સીદ્ધી આપનારો તથા આત્મા પરમાત્માની ઐક્યતા કરનારો જેયોગ તે યોગની ચાવી પણ મનને રોકવું એજ છે. આવી રીતે મનને રોકવું એજ મુખ્ય વાત હોવાથી આખી દુનીયાંના કુલ શાસ્ત્રો એની એ જુની વાતને ફેરવી ફેરવીને નવા નવા રૂપમાં કહે છે. અને તોપણ અજાયબી તો જુઓ કે, કોઇકજ માણસ મનને રોકી શકેછે. કારણ કે મનનો સ્વભાવ એવો છે કે, તે અતિશય ચંચળ છે. બહુ બળવાન છે. બહુ મોટું છે. નીચાણ તરફ દોડી જનારૂં છે. અને જેવા જેવા સંગમાં આવે તેવું તેવું થઇ જનારૂં

છે. જેમ દીવાની આડો જે જાતના રંગનો કાચ ધરીએ તે તે જાતનો તે પ્રકાશ આપે છે. તેમ મન પણ જે જે વિષયોના સંબંધમાં આવે છે તેવો તેવો રંગ પકડી લેય છે. એટલુંજ નહીં પણ મન અતિશય ચંચળ સ્વભાનું છે, તેથી તે એક ક્ષણ પણ નવરૂં રહી શકતું નથી. એથી ઉલટું, દેહ એવા સ્વભાવનો છે કે, તેને ખાસ ફરજ પડયા વીના કાંઈ પણ કામ કરવું ગમતું નથી. આ બે વિરૂદ્ધ શક્તિયોનો સંયોગ થવાથી પરીણામ એ થાય છે કે, મન બહુ દોડે છે, પણ દેહની સુસ્તીને લીધે તે ધારેલું કામ કરી શકતું નથી. એટલુંજ નહીં પણ વળી તે પોતે બહુજ ચંચળ સ્વભાવનું હોવાથી એકને એક વિષયને પકડી શકતું નથી. ઘડીએ ઘડીએ તેને નવા નવા વિષયો જોઇએ છે, પણ પોતાની ચંચળતાને લીધે એકે વિષયમાં તે પુરે પુરૂં ઉંડુ ઉતરી શકતું નથી, અને તોપણ દરેક બાબતમાં કુદકા માર્યા કરે છે. આવી અસ્થિરતા વચે પણ તે નવરૂં રહી શકતું નથી. અને આપણે દેહને આધીન થએલા હોવાથી મનને તેના પ્રમાણમાં કામ આપી શકતા નથી. તેથી પરીણામ એ થાય છે કે, મન આગલા પાછલા નવા જુના વિકારો સાથે રમ્યા કરે છે. અને એમાંજ મશગુલ રહે છે. મનનો આવો સ્વભાવ છે માટે આપણે આપણી જરાક બે દરકારીથી વીના કારણ મનવડે બહુજ પાપ કરી નાંખીએ છીએ. મનથી જેટલાં પાપ કરાએ છીએ તેના પ્રમાણમાં દેહથી બહુજ ઓછાં પાપ થાય છે. કારણ કે દેહથી તો અનુકુળતા પ્રમાણે ને આજુ બાજુના સન્જોગ પ્રમાણે કામ થાય છે. તેને બીજાઓની શરમમાં ડબાવું પડે છે. સરકારના કાયદાઓને માન આપવું પડે છે. દુનીયાંદારીના વિવેક સાચવવા પડે છે. અને તે ઘડીકમાં બગડી જાય તેવું છે માટે તેની તનદુરસ્તી સાચવવી પડે છે. પણ અંતરમાંથી ઉઠતા વિકારો સાથે મનમાં ને મનમાં મન રમ્યા કરે એમાં તેને એવી કોઇ જાતની અડચણ નડતી નથી. તેથી તે ઘણાં વધારે પાપો કરી શકે છે. માટે તેને સાચવવાની ખાસ જરૂરછે. ને તે સારૂજ દુનીયાંના

બધી જાતના ધર્મોની બધી જાતની ક્રીયાઓ છે. છતાં પણ આપણું મન આપણા કબજામાં રહેતાં નથી માટે તેને રોકવા સારૂ મહાત્માઓ કહે છે કે, જે તમને ગમતાં હોય તે કોઇ પણ જાતનાં ભલાં કામોમાં મનને રોકેલું રાખો. જરાવાર પણ તેને નવરૂં રહેવા દોમાં, યાદ રાખજો કે જ્યારે તે નવરૂં હોય ત્યારેજ વિકારો સાથે રમ્યા કરે છે કારણ કે તે ચંચળ હોવાથી નવરૂં રહી શકતું નથી. પણ જો તેને ગમતાં હોય એવાં કામોમાં રોકી રાખ્યું હોય તો પછી તે હલકી જાતના વિચારોમાં રચી પચી રહી શકતું નથી. માટે મનને રોકવાનો સૌથી સેહેલો ઉપાય એજ છે કે, તેને જરાયવાર નવરૂં રહેવા દેવું નહીં, પણ સદાય ભલાં કામો કરવામાં રોકી રાખવું. શાસ્ત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે આસન, પ્રાણાયામ, ધારણા, ધ્યાન, વ્રત, તપ, જપ, યજ્ઞ, તીર્થ, અને દેવ પુજા આદી ધર્મનાં કામમાં મનને રોકી શકાય તો એથી બહુ ઉત્તમ રીતે મન વશ થઇ શકે છે. પણ હાલમાં જમાનો ફરી ગયોછે. હાલના માણસોની પ્રકૃતિ નાજુક થઇ ગઈછે. હાલમાં બધી જાતની સંસારીક ઉપાધીયો બહુ વધીગઈ છે. અને હાલમાં આખી દુનીયામાં શ્રદ્ધા ઓછી થઈ ગઇ છે. માટે હાલની પ્રજાનો મોટો ભાગ અસલના નિયમો ઉપર ચાલી શકે તેમ નથી. માટે મનમાં ઉપજતા બુરાવિકારોથી બચવા સારૂ આપણે આપણી આંતર વૃત્તિની પ્રેરણા પ્રમાણે, આપણા કુદરતી શોખ પ્રમાણે, આપણા ભાઈબંધોની જરૂરીયાત પ્રમાણે અને આપણી આજુ બાજુના સંજોગો પ્રમાણે આપણે આપણા મનને ભલાં કામોમાં રોકેલું રાખવું જોઇએ. પછી એ કામો ગમે તો ધર્મનાં હોય, ગમે તો દેશ હીતનાં હોય, ગમે તો રાજ્યનાં હોય, ગમે તો સસાર સુધારાનાં હોય, ગમે તો હુન્નર કળા ખીલવવાનાં હોય, ગમે તો વેપાર વધારવાનાં હોય, ગમે તો દેશાવરનો રસ્તો ખુલો કરવાનાં હોય, ગમે તો ગરીબ ખેડુતોની સ્થીતી સુધારવાનાં હોય, ગમે તો અનાથ પ્રાણીયો ઉપર દયા કરવાનાં હોય, ગમે તો આપણા વટલી જતા ભાઇબં-

ધીને પાવન કરવાનાં હોય, ગમે તો કેળવણીનાં હોય, ગમેતો નવીન શોધ ખોળ કરવાનાં હોય, ગમે તો દુઃખીયોને મદદ કરવાનાં હોય, અને ગમે તો પોતાની સ્થીતી સુધારી આત્માના કલ્યાણ કરવાનાં કામો હોય, પણ કોઇ પણ રીતે એવી જાતનાં ભલાં કામોમાં મનને સદાય રોકી રાખવું જોઇએ. તો પાપથી બચી શકાશે. એ વીના માનસીક પાપથી બચવાનો હાલના જમાનામાં બીજો સેહેલો ઉપાય નથી. માટે ભાઇઓ અને બેહેનો ? મનને જીતવા સારૂ મહાન પ્રભુને અર્થે સદાય ભલાં કામોમાં મન રોકાએલું રહે એવી તજવીજ કરો.

આપણે રબર જેવા છીએ, કારણકે જ્યારે સતસંગની વાતો થાય કે કોઇ ભગત મળે ત્યારે આપણે તેની તરફ ખેંચાઇએ છીએ, પણ જ્યારે એવા કાંઇ જોગ ન હોય ત્યારે આપણે પાછા અસલ હતા તેવા થઇ જઇએ છીએ.

રબરતો તમે ઘણી વખત જોયું હશે ? એમાં એવો ગુણછે કે, જેમ જેમ તેને તાણીએ તેમ તેમ તેના પ્રમાણમાં તે લાંબું લાંબું થતું જાય છે. પણ જ્યારે તેને છોડી દઇએ ત્યારે તે પાછું જેવડું હતું તેવડું થઇ જાય છે. આવીજ રીતે જે માણસોને મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામની તાળી લાગી નથી જેને મહાત્મા સુરદાસે કહેલી ગોપીયોની કાળી કામળીયોના જેવો ભક્તીનો પાકો રંગ લાગ્યો નથી, અને જેણે પ્રભુ પ્રેમના અલૌકિક લ્હાવ લીધા નથી તે પણ રબરના જેવા છે. કારણ કે જ્યારે તેઓ હરીકથામાં જાય છે, જ્યારે તેઓ પાઠ પુજા કરવા બેસે છે, જ્યારે તેઓ ધર્મનાં ભાષણો સાંભળવા જાય છે. જ્યારે તેઓ કોઇ જ્ઞાની સાધુ સંતને કે પવિત્ર ભગતને મળે છે, અને જ્યારે તેઓને સ્મશાન વૈરાગ્ય ઉપજે છે, ત્યારે એટલો વખંત તેઓ ડાહ્યા બની જાય છે. એ વખતે તેઓને

લાગે છે કે, માયામાં માલ નથી, કાયાનો ભરૂસો નથી, પાપ કરીએ છીએ તે ભોગવવાં પડશે, માટે તેથી બચાય તો ઠીક. હવે આપણને આવાં કામ શોભતાં નથી. મારા દેખતાં ઘણા જણા સુધરી ગયા પણ હું હજી અતો ભ્રષ્ટ તતો ભ્રષ્ટ જેવો રહ્યો છું, માટે મારે પણ હવે કાંઈક કરવું જોઇએ. જીંદગીનો ભરૂસો નથી; મારા દેખતાં મારી ઓળખાણવાળાં ઘણાં એ માણસો મરી ગયાં, તેમ આપણે પણ મોડા વેહેલા એક દીવસ ખપી જશું, માટે હવે તો કાંઈક ઠેકાણે આવી જઇએ તો ઠીક. લોકોમાં હું ડાહ્યો ગણાઉંછું, મારૂં માન આબરૂપણ સારી રીતે છે. પૈસા માટે પણ વખત પ્રમાણે ગાડું ચાલ્યું જાયછે. અને લોકોમાં હું બહુ સારો માણસ ગણાઉંછું, પણ હજી મારા મનમાંથી બુરા વિચારો, જરાક આડું ઉલુ કરી દેવાની ગણત્રીઓ, અંતરના ઉંડાણમાં ભરી રાખેલી જુની વાસનાઓ, અને મારૂં તારૂં મટતું નથી. બાપદાદાના વખતનાં જુનાં વૈરો હજી યાદ આવી જાય છે. હજી માનપાનની ઈચ્છા મદારીના વાંદરાની પેઠે મને નચાવ્યા કરે છે. હજી મારા લોભનો કયાંઇ થોભ દેખાતો નથી. હજીપણ મનને મોહીત કરે તેવી લાલચોમાં લલચાઇ જવાય છે. અને હજી પણ સાચી ભક્તી કરવા માટે જે ઠરાવ હું કરૂંછું તે પાળી શકતો નથી. હે પ્રભુ? આવી મારી સ્થીતી છે. આમાંથી તું બચાવ ત્યારે બચી શકાય તેમ છે. તારી કૃપા વીના મારો આરો આવે તેમ નથી. આવી રીતે સતસંગ વખતે મનમાં વિચારો આવે છે, પણ એ વખત જાય ને કામ કાજમાં પડીએ ત્યારે પાછા હતા તેવા થઈ જઇએછીએ. એ વખતે બધું ભુલી જઇએ છીએ અને કદી કાંઈક યાદ આવે તોપણ તે પાળી શકતા નથી.

ભાઇઓ? વિચાર કરો કે, આમ થાય તે કેટલું બધું ખોટું? લાંબું થઇને પાછું ટુંકું થઇ જવું, એ રબરને પાલવશે, પણ કાંઇ આપણને પાલવશે? કારણ કે રબર તો જડ છે, અને લાંબુ ટુંકું થવું એ તેનો કુદરતી ગુણ છે, એ ગુણથી તે જગત-

માં બહુ ઉપયોગી થઇ શકે છે, પણ આપણે તો ઈશ્વરના કૃપા પાત્ર ઉત્તમ મનુષ્ય છીએ. માટે જો એમ લાંબા ટુંકા થયા કરીએ, એટલે કે ઉપર ચ્હડીને પાછા ઉતરી જઇએ તો આપણી એ ના લાયકી ગણાય. આપણને પાછળ પડવા માટે પ્રભુએ અહીં નથી મોકલ્યા, પણ આગળ વધવા માટે ઉત્તમ મનુષ્ય અવતાર, પવિત્ર રૂડો ધર્મને અનુકુળ સંજોગો આપેલા છે, માટે ભાઇઓ ? ચેતો, અને છેવટ સુધી રખર જેવા નહીં રહેતાં જીંદગીની સાર્થકતા થાય તેમ કરો.

૧૯.—પરમ કૃપાળુ મહાન પ્રભુ કહે છે કે, તમે મ્હારા થાઓ, એટલે હું જગતને તમારૂં કરી આપીશ.

એક મોટા ભગત હતા, તેનો વૈભવ બહુ ભારી હતો, તેનો ઠાઠમાઠ જબરો હતો, તેનો લાગવગ રાજાઓ કરતાં પણ વધારે હતો, અને તેના ચમત્કારો અજબ જેવા હતા. શ્રીમંતોની ને અધીકારીયોની તેને ત્યાં ભીડાભીડ રહેતી હતી. તેની પાલખી ઉપાડવા મોટા મોટા લોકો તૈયાર થઇ જતા હતા. તેને ઘેરે સદાવ્રતો ચાલતાં હતાં. કેટલાક રાજાઓ તેના ચેલા હતા. અને કેટલાક મોટા રાજાઓ પોતાના મનમાં એમ ઈચ્છતા હતા કે, એ ભગત અમારે ત્યાં પધારે તો સારૂં. તેનો પડયો બોલ ઉંચકવાને લાખો માણસો તૈયાર હતાં. જો કાંઈ આફત આવી પડે તો તેને બદલે હજારો માણસો પોતાનાં માથાં આપવા તૈયાર હતા. લક્ષ્મી તો તેના પગમાં લોટતી હતી. પ્રસંગોપાત ભૂત ભવિષ્યની વાતો તેઓ કહી શકતા, અને ફુંક મારીને કે ચપટી વીભુતી આપીને તેઓ અસાધ્ય દરદો સારાં કરતા હતા.આ બધું જોઇને સૌ માણસો બહુ અજબ થતાં હતાં.

એ પછી તે ભગતની જુની ઓળખાણવાળા એક માણસે તેને પુછ્યું કે, મહારાજ ? આંબલી પીંપળી રમવા સારૂ આપણે નીશાળેથી ભાગી જતા, ને જાંબુડાં ખાવા નદીની ત-

ળીમાં ચાલ્યા જતા, એ યાદ છે કે ? એક વખત લાકડી કાપતે કાપતે તમે રાણુ ઉપરથી પડયા હતા, ત્યારે માંડ માંડ મેં તમને ઘેરે પુગાડયા હતા એ સાંભરે છે કે ? એક વખત હું કુંડમાં ડુબતો હતો ત્યારે તમે મને બચાવ્યો હતો, એ યાદ છે કે ? પેનસીલ લેવા કે બોર લેવા તમારી પાસે દોકડા ન હોય ત્યારે હું તમને ઉછીના દોકડા આપતો, અને પાછા વખતસર એ પૈસા તમે મને ન આપો ત્યારે હું તમારી સાથે કજીયો કરતો, ને તમારા દફતરમાંથી જોર જુલમથી ચોપડી લઇ જતો એ યાદ છે કે ? અને એક વખત આપણે હોળીમાં બહુ તોફાન કર્યું હતું તેથી પોલીસમાં પકડાયા હતા, ને મેહેતાજીએ અંગુઠા પકડાવ્યા હતા, એ યાદ છે કે ? એ બધાંમાંથી તમે આ દરજ્જે કેમ પહોંચી ગયા ? અને હું એવો ને એવો કેમ રહી ગયો ? તમે મહાત્મા કેમ થઈ ગયા ? ને હું ભુખર બારસ કેમ રહી ગયો ? એનું કારણ શું ? મહારાજ ! મને એનો ભેદ સમજાવો.

ત્યારે તે ભગતે કહ્યું કે, ભાઈ, એ બધી વાત સાચી, પણ એ પછી મને ઉસ્તાદ મળી ગયો, તેથી મ્હારૂં ચક્કર મંડળ બદલાઈ ગયું, અને તમારૂં એમનું એમજ રહી ગયું. તમે જગતની વસ્તુઓને વ્હાલી કરી બેઠા ને અમે ઇશ્વરને વ્હાલો કરી બેઠા, એજ તમારી ને અમારી વચ્ચે ફેર છે. બીજો કાંઈજ ફેર નથી. અમે પ્રભુને પેહેલે નંબરે રાખીએ છીએ તેથી પ્રભુ અમારી પાછળ પાછળ ફરે છે. અને તમે સ્વાર્થને પેહેલે નંબરે રાખોછો તેથી તમોને તમારા સ્વાર્થની પાછળ પાછળ ભટકવું પડે છે, તમે ઘર રાખીને બેઠા છો માટે ઘેર ઘેર રોવું પડે છે ને અમે વિશ્વંભરનાથના નામ ઉપર તેનો મહીમા સમજીને ઘર છોડયું છે, માટે આખું જગત અમારૂં ઘર થઇ પડેલું છે, જે લક્ષમાં ન આવી શકે, જેનું માપ ન થઇ શકે, જેનો પાર ન પામી શકાય, અને જે ચીંતવનમાં પણ આવી શકે નહીં, એવા મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામ ઉપર અચળ

વિશ્વાસ રાખીને અમે અમારાં સુખો છોડેલાં છે, તેથી બીજા-ઓનાં દુઃખો કાપી શકીએ છીએ. અમે અમારી ઈચ્છાઓ તજીને ભગવદ ઈચ્છા પ્રમાણે રહીએ છીએ માટે એની મેળે મેળે રીધી સીદ્ધિ ચાલી આવે છે. પેહેલથી અમે અમારો બધી ઈચ્છાઓને ભજનની આગમાં બાળી નાંખી છે, માટે હવે જી-વોનાં કલ્યાણ સારૂ કાંઇ ઇચ્છા કરીએ તો તે પાર પડે છે. ભાઈ અમે સ્વાદ છોડયા છે માટે અમૃત ભોજનો મળે છે. અમે કાંઇ માગતા નથી માટે મન ગમતું મળે છે. અમે પારકી સ્ત્રીઓ ઉ-પરની વિકાર દૃષ્ટી છોડી છે માટે રાણીઓ અમારી દાસી થાયછે. અમે પારકાં ધનની ઈચ્છા છોડી છે માટે લક્ષ્મી અમારા ચર-ણમાં ચાલી આવે છે. અમે પક્ષપાત છોડેલો છે માટે સૌને જી-તી શકીએ છીએ. અને સર્વ શક્તીમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથનું શરણ ધરીને તેના નામ ઉપર અમે બધું તજેલું છે, માટે અ-મને એની મેળે મેળે બધું મળ્યા કરે છે. કારણ કે [illegible]માં ત્રણે લોક છે, એમ વેદમાં કહેલું છે. ને પ્રભુને આગળ રાખવા સારૂ અમે એ બધું તજેલું છે, માટે અમે મહાત્મા થઇ શકયા છીએ. અને તમને જગતના સૌ સૌન્દર્યના સ્વામી શ્યામ સુંદર કરતાં તમારી બાઇડી વધારે વ્હાલી લાગે છે માટે તમને દુઃખ થાય છે. લક્ષ્મીના પતી, અનંત બ્રહ્માંડના નાથ કરતાં તમને ધન વધારે વ્હાલું લાગે છે માટે તમને ગરીબ બનવું પડે છે. અંતઃકરણમાં રહેલી સ્વાભાવિક ઇશ્વરી અખંડ પવિત્રતા કરતાં તમને જરાક વારના વિકારો વધારે સારા લાગે છે માટે તમને હેરાન થવું પડે છે, કોટાન કોટી જીવોને ઉત્પન્ન કરનાર તથા તમને અને તમારા કુટુંબને જીવન આપનાર પરમ કૃપાળુ પ-રમાત્મા કરતાં તમને તમારાં છોકરાં વધારે વ્હાલાં લાગે છે માટે તમને રોવું પડે છે. અનંતકાળનાં મોક્ષ ધામ કરતાં તમને તમારૂં વાસ મારતું ઘર વ્હાલું લાગે છે માટે તમોને રખડવું પડે છે, સર્વ શક્તિમાન પવિત્ર પીતા પરમાત્માના ઉત્તમમાં ઉત્તમ ચરિત્રના ગુણગાન કરતાં તમોને ગામની કુથલી વધારે

સારી લાગે છે માટે તમે એટલામાંજ રહી જાઓછો ? દેવોના દેવ, કાળના કાળ, અને ભયના પણ ભય અદલ ઈનસાફી મહાન ઇશ્વરના ભયથી તમે ડરતા નથી, માટે તમને લોકોથી, વીવેકોથી, કાયદાઓથી, વસ્તુઓથી, પડછાંયાથી ને તમારી પોતાનીજ કલ્પનાઓથી ડરવું પડે છે. અખંડ આનંદરૂપ, મહામંગળકારી, શાંતિ દાતા, પરમ કૃપાળુ પરમાત્માના સુખ કરતાં તમને ઘડીકવારમાં વીષ્ટા થઈ જનારાં ખાવા પીવામાં વધારે સુખ લાગે છે, માટે તમને રોગ થાય છે, અને અજરામર, આદી અંતરહીત, પુરાણ પુરૂષ નારાયણની હજુરમાં અનંતકાળ રહેવાના આનંદ કરતાં પણ તમને તમારો ક્ષણ ભંગુર દેહ વધારે વ્હાલો લાગે છે, માટે તમને માયાના ગુલામ બનવું પડે છે.

ભાઇ, અમારીને તમારી વચ્ચે જે ફેર છે તે આ છે. એ શીવાય બીજો કાંઇજ ફેર નથી. અમે કાંઈ સ્વર્ગમાંથી આવ્યા નથી, ને તમે કાંઇ નરકમાંથી આવ્યા નથી, અમે કાંઇ દેવ નથી ને તમે કાંઈ રાક્ષસ નથી. અને અમે આત્મા છીએ ને તમે અનાત્મા છો એમ કાંઇ નથી, આપણે સર્વે એક સરખાંજ મનુષ્ય છીએ. આપણે સર્વે એકજ પીતાનાં બાળકો છીએ. અને આ જગતનાં આપણે સર્વે મનુષ્યો મન, બુદ્ધિને આત્મા વાળાં છીએ, તથા ઇશ્વરના કૃપા પાત્ર છીએ. માટે અમારી પેઠે તમે પ્રભુના થઈ જાઓ, એટલે પ્રભુ તમારો થઇ જશે. ભાઈ, બહુજ સેહેલી વાત છે. માત્ર તરણા આડો મેરૂ છે, જરાક સમજીને હીંમત કરો તો એ તરણાને ખસી જતાં જરાય વાર લાગે તેમ નથી. અને એ પછી તો પ્રભુએ કહેલું છે કે, તમે મ્હારા થાઓ એટલે હું જગતને તમારૂં કરી આપીશ. માટે જો જગતને તમારૂં કરવું હોય તો તમે પ્રભુના થઇ જાઓ. તમે પ્રભુના થઈ જાઓ.

૨૦.—જો કદી આપણાથી ભક્તિ ન બની શકે તો આપણે બીજાઓની ભક્તિમાં ભાગ રાખવો જોઇએ.

એક શેઠીયાએ કોઇ ભગતને કહ્યું કે, મહારાજ ? તમે વારે વારે કહોછોકે, ભક્તિ કરો, ભક્તી કરો. બીજા પણ ઘણાએ કહે છે કે ભક્તિ કરો અને અમારૂં અંતર પણ કહે છે કે, કાંઇક કરવું જોઇએ. પણ મહારાજ, એવી મોટી ઉપાધીમાં પડયા છીએ કે, અમારાથી કાંઇ બનતું નથી. ધંધા રોજગારમાં દેશી પરદેશીની હરીફાઇ, ખુલ્લા પડી ગએલા વેપાર, નફો થોડો ને જોખમ ઘણું એવી થઈ પડેલી હાલત, તાર વીગેરે સાધનોને લીધે ઘડી ઘડીમાં થઇ જનારી ઉથલ પાથલ, બહારના આડંબરવાળા વિવેકો, વધતા જતા મોજશોખ, રોજ રોજ નાજુક થતી જતી તબીયત, અસલના ચાલતા આવેલા કેટલાક બુરા રીવાજોને લીધે વગર મફતની ધરાર આવી પડતી ઘર સંસારી આફતો, ધંધારોજગારમાં કયાંઈ ફસાઈ ન પડીએ માટે કાયદાની બારીકીયોમાં આપવું પડતું ધ્યાન, લુગડાંલતાંમાં ને ઘરેણાં ગાંઠામાં નાત જાતના વધતા જતા વેહેવાર, માન મેળવવાની ઇચ્છા માટે વીના કારણ કરવી પડતી ખુશામતો, સગવડો ભોગવવા માટે ખાસ ચાહીને કરવાં પડતાં મોટાં ખરચો, અને ધર્મની કેળવણીનું મોટું મીંડું. આમ હોવાથી જો ખરેખરૂં કહીએ તો જરાય અમારો જીવ ભક્તીમાં ખુંચી શકતો નથી. અને તોપણ જ્યારે તમારા જેવા મહાત્માઓના સંગમાં આવીએ ત્યારે એમ લાગે છે કે, કાંઇક કરવું તો જોઈએ. પણ જયાં એમ વીચાર કરતા હોય એટલામાંજ કાંઇક ઉપાધી આવી પડે છે, એટલે મન ફટકી જાય છે, ને કાંઈ બની શકતું નથી. માટે મહારાજ ? હવે તો અમારાથી કાંઈકિ બની શકે એવો સેહેલો રસ્તો બતાવો. પણ એ બતાવતી વખત અમારી જંજાળો, અમારી હાય હોય, અમારી નાજુકાઇ, અમારા મોજ શોખ, અમારૂં પોઝીશન, અને ધર્મ સંબધી અમારૂં

અજ્ઞાન, એ બધી વાતો ધ્યાનમાં રાખજો, ને પછી કાંઇક રસ્તો બતાવજો તો અમારાથી જરા તરા બની શકશે. બાકી જો તમે તમારી સ્થીતિ પ્રમાણેની વાતો કરશો તો એમાં અમારૂં કાંઇ વળવાનું નથી. કારણ કે એ અમારાથી પાળી શકાય તેમ નથી. માટે અમારા વ્યવહારમાં અડચણ ન આવે, ને સેહેલાઈથી ભક્તિ થાય એવો કાંઇક ઉપાય બતાવવાની કૃપા કરો.

ત્યારે તે ભગતે કહ્યું કે, સર્વ શક્તિમાન પરમકૃપાળુ મહાન ઇશ્વરની ભક્તિ કરવાની બે રીતી છે. તેમાં પેહેલી સૌથી ઉત્તમ રીતી એ છે કે, પોતે જાતે ભક્તી કરવી. અને બીજી રીતીએછે કે, જેઓથી પોતાની જાતે ભક્તિ ન બની શકે તેઓએ બીજાની ભક્તિમાં પોતાનો ભાગ રાખવો. એ શીવાય ઇશ્વરની કૃપા મેળવવાનો બીજો કોઇ માર્ગ નથી. માટે જો તમારા પોતાથી ભક્તિ ન બની શકતી હોય તો બીજાની ભક્તિમાં ભાગ રાખો, એથી પણ દયાળુ ઇશ્વર તમારી ભક્તિ માની લેશે.

આ સાંભળીને તે શેઠીયાએ કહ્યું કે, બીજાની ભક્તિમાં કેવી રીતે ભાગ રાખી શકાય ? અને બીજાની ભક્તિમાં ભાગ રાખ્યો હોય તે ભક્તી અમારી તરફની જ છે એમ ઇશ્વર કબુલ રાખે કે ? જો એમ થઈ શકતું હોય તો તો માબાપ ઘણું જ સારૂં. ત્યારે તે ભગતે કહ્યું કે, હા ભાઇ, એમ બની શકે છે. કારણ કે પરમકૃપાળુ મહાન ઈશ્વિર બહુ દયાળુ છે અને તેને સૌ જીવોની ઉપર બહુ પ્રેમ છે, તેથી કોઇ પણ રીતે દયા, દયા ને દયાજ કરવી તેને ગમે છે. માટે આપણી સાથે તે બહુજ છુટ મૂકીને વરતે છે. આપણી જરાક જેટલી લાગણીને પણ તે અંતરના ઉમળકાથી વધાવી લેય છે. આપણી નજીવી ભેટોને પણ તે પ્રેમ પૂર્વક સ્વીકારે છે. અને આપણા સાદા પશ્ચાતાપને પણ તે કબુલ રાખે છે. કારણ કે આપણી ઉપર તેનો અતિશય પ્રેમ છે, માટે તે કોઈને કોઇ બહાને આપણી ઉપર કૃપાનો વરસાદજ વરસાવવા ઈચ્છે છે. આવા અખંડ આનંદ સ્વરૂપ દ-

યાળુ પ્રભુ આપણી થોડીક ભક્તિને પણ મોટી માની લેય તેમાં કાંઈ નવાઇ નથી. એટલુંજ નહીં પણ ઘણાં માણસો એવાં હોય છે, કે અંદરથી તેઓનો જીવ ઇશ્વર તરફ ખેંચાએલો હોય છે, છતાં પણ દુનીયાંદારીની ઉપાધીયોને લીધે તેઓ એવા અટપટા સંજોગોમાં હોય છે કે, તેઓથી પોતાની જાતે ભક્તી બની શકતી નથી. એવાઓને માટે દયાળુ ઇશ્વરે એવી છુટ મૂકી છે કે, તેઓ બીજાઓની ભક્તિમાં ભાગ રાખે તોપણ તેઓનું કલ્યાણ થઇ શકે છે. કારણ કે કાંઇ પણ નહીં કરવું તે કરતાં કાંઇક પણ રૂડું કામ કરવું એ ઘણુંજ સારૂં છે. એટલુંજ નહીં પણ આપણે જેઓની ભક્તિમાં ભાગ રાખવા માગીએ તેઓને આપણી મદદની ખાસ જરૂર હોય છે. કારણ કે આપણે તેઓની ભકિતમાં ભાગ રાખવા માગીએ તે બદલ તેઓને આપણે જે ચીજ આપીએ તે ચીજ તેઓની પાસે હોતી નથી. એટલે તે ચીજની તેઓને જરૂર હોય છે. માટે તેઓને જરૂરની ચીજો પુરી પાડવાથી તેઓ વધારે ભકિત કરી શકે છે. આમ હોવાથી જેની ભકતીમાં આપણે ભાગ રાખીએ તેની ભકતીને આપણે ટેકો આપી શકીએ છીએ, અને કોઇની પણ ભકિતને ટેકો આપવો એ કરતાં વધારે સારૂં કામ બીજું કયું? માટે જો તમારાથી ભકિત ન બની શકતી હોય તો બીજાની ભકિતમાં ભાગ રાખો, એટલે કે બીજા ભકતોના મદદગાર થાઓ ને તેઓની ભકતીને ટેકો આપો, એટલે પરમકૃપાળુ ઇશ્વર તમારી ભક્તી માની લેશે. જેમકે તમારી પાસે ધન છે માટે જે ગરીબ વિદ્યાર્થી ધર્મશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવા ઇચ્છે છે પણ ધનની મદદ વીના અટકેલો છે તેને મદદ કરો, એટલે તેના શાસ્ત્ર અભ્યાસમાં તમારો ભાગ રહેશે. જે સંન્યાસી બાવા ધર્મનું જ્ઞાન ફેલાવવા મેહેનત કરે છે તેને મદદ કરો. જે વક્તા દેશ પરદેશમાં ફરી આપણા ધર્મનાં ઉત્તમ રહસ્યો બતાવી લોકોની લાગણીયોને આપણી તરફ ફેરવે છે તેને મદદ કરો. જે લેખકોને જે કવિયો દેશની, સાહિત્યની ને ધર્મની સેવા કરે છે તેને મદદ

કરો. જે સ્વદેશી મુસાફરો દેશનો વેપાર વધારવા માટે પર-
દેશ જઇને અથાગ મહેનત કરે છે ને આપણી ભવિષ્યની પ્રજા
માટે પરદેશનાં બારણાં ઉઘાડે છે તેને મદદ કરો. જે ભલી
બાઇઓ નીરાધાર છે અને જેને કાંઇ ગુજરાનનાં સાધન નથી
તેઓની ઉપર દયા કરો. જેનાવારસ છોકરાંઓ ભીખારીઓ ત-
રીકે ચીંથરે હાલ સ્થીતિમાં રસ્તાઓ ઉપર રખડે છે ને મુર્ખો-
ને હાથે મુંડાઇ જઇ દેશની ઉપર બોજારૂપ થઈ પડે છે તેઓને
સુધારવાના કામમાં મદદ કરો. જે પવિત્ર ધર્મ ગુરૂઓ ધર્મનું
અસલીયતપણું જાળવી જમાના અનુસાર લોકોને ધર્મનું છુટા-
પણું આપે છે તેઓને તેનું શુભ કામ આગળ વધારવામાં મદદ
કરો. જે ઉત્સાહીત કારીગરો નવીન હુન્નર કળા શીખવા દુર
દેશાવર જાય છે તથા જે વિદ્વાનો કોઈ પણ જાતની નવીન
શોધો કરે છે તેઓને મદદ કરો. વરસાદમાં ભીંજાઇને, ટાઢે ઠ-
રીને અને તડકામાં સેકાઇને જેઓ અથાગ મેહેનત કરેછે, છતાં
પણ જેનું પુરૂં પેટ ભરાતું નથી એવા આપણા ગરીબ ખેડુતોની
સ્થીતિ સુધારવાના ઉપાય કરો. ઘણે ઠેકાણે હજારો માઈલ ઉ-
જડ જમીન પડેલી છે તેને આબાદ કરવાના કામમાં મદદ કરો.
ઘણાએ મહા રોગીયોને ખાવા પીવાનાં સુવા બેસવાનાં કે ઓ-
સડ વેસડનાં કાંઈ પણ સાધન હોતાં નથી, તેથી તેઓ બીચારા
બહુજ દુઃખી થાય છે એવાઓને માટે કાંઇ ગોઠવણ કરનારાં
ખાતાંઓને મદદ કરો. ઉપયોગી નિર્દોષ પશુઓનો વીના કારણ
વધ થાયછે તેને બચાવવાના ઉપાય કરો. ઘણે ઠેકાણે મોટી મોટી
નદીયોનાં ધોધ બંધ પાણી ફોગટનાં સમુદ્રમાં ચાલ્યાં જાય છે
તેનો ખેતીવાડીમાં લાભ લેવાય એવા કામમાં મદદ કરો. ઘણે
ઠેકાણે ઘણી જાતનાં ફળ ફુલને ઔષધી કોઈના પણ ઉપયોગ-
માં આવ્યા વીના વગર મફતનાં સડી જાય છે, ઘણે ઠેકાણે જ-
મીનના પેટમાં અખુટ ખજાના ભરેલા છે, તેની દરકાર રખાતી
નથી, અને ઘણે ઠેકાણે લાખો મનુષ્યનું જ્ઞાન તથા શક્તિ વ્યર્થ
જાય છે, તેનો સદ્ઉપયોગ કરાવવાના કામમાં મદદ કરો. એ-

ટલે એ ભલાં કામોમાં તમારો ભાગ રહી શકશે. દેશનાં ભલાં માટે, ધર્મને આગળ વધારવા માટે, અને મનુષ્ય જાતને આગળ વધારી સુખી કરવા માટે જે ભલાં કામો કરવામાં આવે છે તે ભક્તીનું એક મુખ્ય અંગ છે, માટે ઇશ્વરનું જ્ઞાન મેળવવાનું ને ઇશ્વરનું ધ્યાન ધરવાનું જો તમારાથી સીધી રીતે ન બની શકે તો આવી જાતનાં પરમાર્થનાં હજારો કામો છે તેમાં તનથી, મનથી, ધનથી, વચનથી, કર્મથી અને બુદ્ધિથી અથવા બીજી કોઈ રીતે જેનાથી જેમ બની શકે તેમ ખાસ ચાહીને જરૂર મદદ કરવી જોઇએ. કારણ કે એમ કરવાથી બીજાઓની એ જાતની ભક્તિમાં આપણો ભાગ રાખી શકાય છે. માટે જો સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વરને રાજી કરવો હોય, અને પોતાના આત્માનું કલ્યાણ કરવું હોય તો તમે પોતે જાતે ભકિત કરો, અને જો એમ ન બની શકે તો બીજાઓની ભકિતમાં ભાગ રાખો, એટલે કે બીજાઓની ભકિતને ટેકો આપો. એજ કલ્યાનો રસ્તો છે. એજ કલ્યાણનો રસ્તો છે. એ વીના સંસાર સાગર તરવાનો બીજો કોઇ પણ માર્ગ નથી, એ યાદ રાખજો.

૨૧.—અખંડ આનંદરૂપ સર્વ શક્તિમાન પરમ કૃપાળુ મહાન ઇશ્વરના સાચા ભગતો કેવા હોવા જોઇએ તે વિષે.

આપણા ધર્મના કેટલાક સાધુઓ ગાયો રાખીને છાણા થાપ્યા કરે છે, કેટલાક શ્રીમંતોની ખુશામત કરે છે, કેટલાક અડંગા લગાવે છે, કેટલાક કંગાલમાં કંગાલ જેવા બનીને આખી જીંદગી સુધી માત્ર પોતાને માટે દરરોજ ભીખજ માગ્યા કરે છે, કેટલાક કુતરાંઓ કે વાદરાંઓ પાળીને તે નીમીતે પોતાનો ગુજારો કરે છે, કેટલાક વૈદક શાસ્ત્ર શીખ્યા વીના હળદરનો ગાંઠીયો મળવાથી ગાંધી બની જઇને દવાની દુકાનો કહાડે છે, કેટલાક ધંતર મંતરના ઢોંગ ધંતુરા કરે છે, કેટલાક વીના કારણુ

ધરાર બીજાઓને ગાળો દેવામાંજ પોતાની સીદ્ધાઈ સમજે છે. કેટલાક પોતાના દેહને દુઃખ દેવામાંજ કલ્યાણ સમજે છે. કેટલા મનુષ્ય જાતીથી અભડાઇ જવામાંજ પોતાની પવિત્રતા સમજેછે. કેટલાક અનેક પ્રકારના ભ્રષ્ટાચારમાંજ ધર્મ સમજેછે, કેટલાક પોતાના ફાંટા પ્રમાણે સ્વચ્છંદીપણે વર્તવામાંજ પોતાની મ્હોટાઇ સમજેછે. કેટલાક બીજા સંપ્રદાયવાળાઓનો દ્વેષ કરવામાં ને તેઓની સાથે લડાઇ કરવામાંજ પોતાની જીંદગી ગુમાવી દેય છે. કેટલાકો છેવટ સુધી સાવ નજીવી નજીવી વાતોમાંજ રહી જાય છે. કેટલાકો અમુક અમુક પ્રકારની પોતાની નાહકની હઠમાંજ સાધુપણું ખોઈ દેય છે. કેટલાકો બીલકુલ નીરૂપયોગી થઇ જવામાંજ પોતાની મહત્તા માની લેય છે, કેટલાકો બહુ ચેલા મુંડવામાંજ પોતાની બહાદુરી સમજી લેય છે. કેટલાકો અષ્ટમ પષ્ટમ કરીને વેહેમી લોકો પાસેથી નાણા કઢાવવામાંજ પોતાની મરદાઈ સમજે છે, કેટલાકો જટા, ભસ્મ, માલા વીગેરે બહારના આડંબરમાંજ સાર્થકતા સમજે છે. કેટલાકો મુર્ખોની પાસે પુજાવવામાંજ પોતાની મ્હોટાઈ સમજે છે. અને બીજા ઘણાઓ ઘણી જાતનાં ઉફાંડા કરે છે. આમ છતાં પણ તેઓ ધર્મના આગેવાનો ગણાય છે. તેઓ પુજા કરવા યોગ્ય ગણાય છે. તેઓ સંત કહેવાય છે. મહાત્મા કહેવાય છે અને ઘણા માણુસો તેઓનું કહ્યું માને છે. કારણ કે તેઓ ઇશ્વરના ભકત છે, એમ ગણાય છે. આ બધું જોઇને સારા માણુસોને બહુ ગ્લાની થાય છે, અને ઘણા લોકોની સાધુઓ તરફ અશ્રદ્ધા થઇ જાય છે. કારણ કે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે,

સર્વ શકતીમાન મહાન પ્રભુના ભકતો પ્રભુના જેવાજ દૈવી ગુણવાળા હોય છે. કારણ કે, શુદ્ધ અંતઃકરણથી માણુસ જેવી ભાવના રાખે તેવું તેને ફળ મળેછે, અને જે માણુસ જેનું ધ્યાન ધરે તેના જેવા તે પોતે થતા જાય છે. આવો કુદરતી નીયમ હોવાથી અને સાચા ભક્તોનું સર્વસ્વ પોતાના પ્રભુમાંજ હોવાથી પ્રભુના બધા ગુણો થોડા ઘણા અંશે ભગતોમાં આવતા જાય

છે. તેથી દુનીયાંદારીનાં સાધારણ વ્યવહારીક માણસો કરતાં અંતરમાંથી તાળી લાગી ગએલા ભગતો આચાર વિચારમાં બહુ ઉંચી દશા વાળા હોય છે, કારણ કે તેઓ જેનું સેવન કરે છે, જેની ભાવના રાખે છે, જેનું ધ્યાન ધરે છે, જેના ગુણ ગાય છે, જેનું જ્ઞાન મેળવે છે, અને પોતાનું સર્વસ્વ અર્પણ કરી દઇને જેની ઇચ્છામાં પોતાની ઇચ્છા મીલાવી દેય છે તે અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ સર્વ શકિતમાન પરમકૃપાળુ સત્‌ ચિદાનંદ પરમાત્મા મોટામાં મોટો છે, ભલામાં ભલો છે, સુંદરમાં સુંદર છે, રાજાઓનો રાજા છે. દેવોનો દેવ છે. જીવોને જીવન આપનાર છે, સુરજને પ્રકાશ આપનાર છે. અગ્નીને ગરમી આપનાર છે, ગ્રહોનો બનાવનાર છે, સમુદ્રને હુકમમાં રાખનાર છે, વરસાદનો વરસાવનાર છે, કાળનો પણ કાળ છે, સુખનું પણ સુખ છે, આનંદોનો પણ આનંદ છે, આદી અંત રહીત છે, અને મોક્ષ દાતા છે, એનામાં શું ઓછું છે કે એને છોડીને એના સાચા ભગતો બીજી કોઇ પણ વસ્તુની ઈચ્છા રાખે?

હવે જરા વીચાર કરો કે, જે ભગતો આવા મહા આકર્ષણમાં ખેંચાઈ ગયા હોય, આવા મહા આનંદમાં લીન થઇ ગયા હોય, અને આવી મહા શક્તી પાસે પોતાનું પોતાપણું ભૂલી ગયા હોય તેઓ કોઇ પણ વાતે કેમ દુઃખી હોઇ શકે? અને તેઓના હૃદયમાં કોઇ પણ જાતની હલકી ઇચ્છા કેમ રહી શકે? કારણ કે તેઓતો પોતાનું સર્વસ્વ ઇશ્વરને આપી દઇને ઈશ્વરમય થઈ ગએલા હોય છે, તેથી તેઓના હૃદયમાં ઇશ્વરી જ્ઞાનનો સુર્ય પ્રકાશતો હોય છે, અને તેઓના મનમાં ઇશ્વરી સ્નેહનો પુજનીય ચંદ્ર ઝળકતો હોય છે, તેથી તેઓના અંતરમાંથી જગતમાં અજવાળું પડયા કરે છે, તેઓના મનમાંથી શાંતિ વહ્યા કરે છે, તેઓની વાણીમાંથી સતશાસ્ત્રના મહા સિદ્ધાંતો નીકળ્યા કરે છે, તેઓના ચ્હેરા ઉપર આત્મિક તેજ છવાઈ રહે છે, અને તેઓની દૃષ્ટીમાંથી અમી ઝર્યા કરે છે, એટલુંજ નહીં પણ જયાં જયાં તેઓની નજર પડે ત્યાં ત્યાં કાંઇક કાંઇક ક-

ક્યાણનું કામ થતું જાય છે. જ્યાં જ્યાં તેઓનાં પગલાં પડે ત્યાં ત્યાં કાંઇક રૂડી અસર ફેલાતી જાય છે, જ્યાં જ્યાં તેઓ મુકામ કરે ત્યાં ત્યાં ઉત્સવો થાય છે, અને જે જે તેના સંગમાં આવે તે તે સર્વને કાંઇક નવોજ રંગ લાગી જાય છે, આવી સ્થીતિ થાય તેનેજ શાસ્ત્રમાં ભગતોને મહાત્માઓ કહ્યાછે, તેજ સાચા સંતો છે, તેજ પોતાનું કલ્યાણ કરનારા છે, અને તેજ જગતના જીવોને મદદ કરનારાછે, માટે ભાઇઓ? યાદ રાખજો કે, સાચા ભગતો બહુજ નિસ્પૃહી, બહુજ પરોપકારી, બહુ આનંદી, બહુજ શાંતિ વાળા, બહુજ ક્ષમા વાળા, બહુજ ઉદાર, બહુજ તિતિક્ષા સહન કરનારા, બહુજ જ્ઞાન વાળા, જગતના જીવો ઉપર બહુજ પ્રેમ રાખનાર, પોતાના સ્વાર્થનો મોટો ભોગ આપનારા, મનુષ્ય જાતીને આગળ વધારવામાં શુદ્ધ અંતઃકરણથી મદદ કરનારા, ધર્મના સ્થંભ જેવા, જગતમાં નમુના રૂપ, અને બધી વાતે અંતરમાંથી તૃપ્તિ પામેલા હોય છે, માટે ભાઇઓ? ભુલમાં પડયા નહીં રહેતાં એવા થવાની કોશીશ કરો. અને જે એવા સાચાભગતો હોય તેને પ્રભુ પીત્યર્થે યથાશક્તી મદદ કરો.

૨૨.—"હે સર્વ શક્તિમાન પરમાત્મા? અમોને સદ્બુદ્ધિ આપો." એ પ્રાચિન મહાન રૂષિયોની પવિત્ર પ્રાર્થનાનું રહસ્ય.

કુદરતી નીયમજ એવો છે કે, નાની વસ્તુઓ પોતાની મેળેજ મોટી વસ્તુઓ તરફ ખેંચાતી જાય છે. આ નિયમને આધારે સ્વભાવથીજ દરેક વસ્તુઓ મ્હોટાઇ તરફને ઉંચતા તરફ ખેંચાતી રહે છે, અને તેમાં પણ મહાન ઇશ્વર તરફ મનુષ્યો તો ખાસ વિશેષતાથી ખેંચાય છે. કારણ કે તેને આત્માની સાથે મન બુદ્ધિ મળેલાં છે. એટલે તે બીજી અડચણોને દુર કરીને સીધી રીતે ઝપાટા બંધ પોતાના કલ્યાણના રસ્તામાં ઇશ્વર તરફ જઇ શકે છે. પણ મનચંચળ હોવાથી અને નિર્બ-

ળતા તરફ ઝુકી જવાની ટેવવાળું હોવાથી સ્વાભાવિક રીતેજ કુદરતી આકર્ષણના બળવડે ઇશ્વરી રસ્તામાં ચાલતે ચાલતે પણ તે પોતાના સ્વાર્થના વિચારમાં ઢળી જાય છે. તેથી સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વર પાસેથી તેને કાંઇક માગવાની ઇચ્છા થઈ જાય છે. જોકે એ માગણી પોતાના સ્વાર્થનીજ હોય છે તોપણ તેનો હેતુ ઉન્નત્તિના રસ્તામાં જલદીથી આગળ વધવું એજ હોય છે. અને જેની માગણી પારપડેલી હોય એવા જીવો ઘણી વખત સેહેલાઇથી આગળ વધી શકે છે, એમાં પણ કાંઇ શક નથી, છતાં પણ જીવ અને ઇશ્વર વચેનું ખેંચાણ સ્વાભાવિક છે. અને આત્માપરમાત્માની એકતા કુદરતીજ છે, એટલે એવી માગણી કરવાની કાંઇ જરૂર નથી. વળી આપણું કલ્યાણ શેમાં છે તે આપણા કરતાં સર્વ શક્તિમાન પરમ કૃપાળુ મહાન ઇશ્વર વધારે સારી રીતે સમજી શકે છે. માટે આપણી ઇચ્છા મુજબની કોઇપણ ચીજ તેની પાસે માગવાની જરૂર નથી. એટલુંજ નહીં પણ માગવી જોઇએજ નહીં. માટે આપણા પવિત્ર શાસ્ત્રમાં પુર્ણ સ્વરૂપ પ્રભુએ કહેલું છે કે, જે ઉત્તમ ભકતો હોય તે મારી નિષ્કામ ભક્તિ કરે છે. ને જે સાધારણ ભક્ત હોય તે સકામ ભક્તિ કરે છે. આવી રીતે સકામ ભક્તિની કીંમત બહુ ઓછી છે, છતાં પણ મનુષ્યનું મન ચંચળ હોવાથી તે પળે પળે પોતાની નિર્બળતા દેખે છે. અને અનંત બ્રહ્માંડનાનાથની કૃપામાં તે સર્વસ્વ જુએ છે. એટલુંજ નહીં પણ તેનો આત્મા ઇશ્વરી રસ્તામાં આગળ વધવા માટે બહુ ઉતાવળ કરે છે, અને તેની બુદ્ધિ એમ સમજાવે છે કે, તારી અમુક ઇચ્છા પ્રમાણે થાય તો તું જલદીથી આગળ વધી શકે ને બહુ સુખી થઇ શકે. આવા સંજોગ હોવાને લીધે ભલી ઇચ્છાથી સ્વાભાવિક રીતેજ ઈશ્વર પાસેથી જીવને કાંઇક માગવાની ઇચ્છા થઈ જાય છે. એટલુંજ નહીં પણ ઘણા ભગતો પોતાની એ ઇચ્છાને રોકી શકતા નથી. તેથી બધા દેશોમાં, બધી પ્રજાઓમાં, અને બધા ધર્મોમાં પરમકૃપાળુ પ્રભુ પાસે

દેશકાળ પ્રમાણે પોતાના સુખની કાંઈક કાંઈક ચીજો માગવા-
ની રીતી છે. એ માગણીને શાસ્ત્રમાં પ્રાર્થના કહે છે. તેમાં કોઇ
લોકો પોતાની પ્રાર્થનામાં ધન ધાન્ય માગે છે. કોઇ પશુઓ
માગે છે. કોઇ લાંબું આયુષ્ય માગે છે. કોઈ સારા દેશમાં જ-
ન્મ માગે છે. કોઈ પોતાના દુશ્મનોનો નાશ કરવાનું માગે છે.
કોઈ શરીરનું બળ માગેછે. કોઈ છોકરાંઓ માગે છે. કોઇ સારાં
હથીયારો માગેછે. કોઈ રાજ્ય માગે છે કોઇ પરીયોની ઇચ્છા
રાખેછે. કોઇ રીદ્ધીસિદ્ધી માગેછે. કોઇ દેવપણું માગેછે કોઇ સ-
ગાં વ્હાલાં માગે છે. કોઇ વરસાદ માગે છે. કોઇ ટાઢથી બચા-
વવાનું માગેછે, કોઇ પોતાનું મોત સુધરે એમ માગે છે. કોઇ
બધી જાતની આફતોમાંથી બચાવવાનું માગે છે. કોઈ પોતાનાં
મરી ગએલાં સગાંઓનું કલ્યાણ થાય એમ માગે છે. કોઇ સે-
તાનથી બચવાનું માગે છે. કોઇ પાપથી બચાવાનું માગે છે.
કોઇ સ્વર્ગ માગે છે. કોઈ મોક્ષ માગે છે. કોઇ જગતનું કલ્યાણ
થાય એમ ઇચ્છે છે. કોઇ ઇશ્વરનાં દર્શન માગે છે. કોઈ કહે છે
કે, હે ઇશ્વર ? અમને તારા શરણુમાં રાખ. અને કોઇ કહે છે
કે, હે કલ્યાણ કરનારા ? તને નમસ્કાર છે. આવી રીતે જુદી
જુદી પ્રજાઓમાં અને જુદા જુદા ધર્મોમાં જુદી જુદી રીતની
પ્રાર્થનાઓ હોય છે. ત્યારે આપણા સનાતન ઉત્તમ આર્ય ધર્મમાં
મહાન રૂષિયોની પવિત્ર પ્રાર્થના એજ હતી કે, હે સર્વ શક્તિ-
માન પરમકૃપાળુ પિતા પરમાત્મા ? અમને સદ્દબુદ્ધિ આપો.
આખી દુનીયાંમાં સૌથી શ્રેષ્ટમાં શ્રેષ્ટ, જુનામાં જુના, અને પ-
વિત્રમાં પવિત્ર પુજનીય ગાયત્રી મહામંત્રની મારફત પ્રાતઃ-
કાલ, મધ્યાનકાળ, અને સાયંકાળ એ ત્રણે સંધ્યા સમયે પ-
વિત્ર રૂષિયો અનંત બ્રહ્માંડનાનાથ પરમકૃપાળુ પીતા સતચિ-
દાનંદ પરમાત્મા પાસે જીંદગી પર્યંત હમેશાં એજ માગતા
હતા કે, હે ઇશ્વર ? અમને સદ્દબુદ્ધિ આપ. કારણ કે જો બુદ્ધિ
સારી હશે તો કુદરતના ભેદો સમજાશે, બુદ્ધિ સારી હશે તો
સંસારીક સુખોનો લ્હાવો લઇ શકાશે. બુદ્ધિ સારી હશે તો

જીંદગીમાં મીઠાશ આવી શકશે. બુદ્ધિ સારી હશે તો મનુષ્ય અવતારની સાર્થકતા થઇ શકશે, અને જો બુદ્ધિ સારી હશે તો વિકારોથી બચાશે. બુદ્ધિ સારી હશે તો જીવનું તથા ઇશ્વરનું સ્વરૂપ સમજી શકાશે. એટલુંજ નહીં પણ જેની બુદ્ધિ સારી હશે તેનું જગત મિત્ર થઇ રહેશે. માયા દાસી બની જશે. અને તે પ્રભુના વ્હાલા થઇ પડશે, તેથી લક્ષ્મી પોતેજ પોતાની મેળે તેના પગમાં આવી પડશે, કારણ કે જે સારૂં છે તે સર્વ સદ્દબુદ્ધિથી મળી રહે છે. માટે જેની બુદ્ધિ સારી હોય તેને કહી વાતની ખોટ હોય ? અને તેને પછી કહી વસ્તુ માગવી પડે ? આ દુનીયાંની બધી વસ્તુઓ તેને આધીન થાય છે. એટલુંજ નહીં પણ સ્વર્ગના ભેદો પણ તે સમજી શકે છે. અને એની ઉપર પણ તેનો અંધીકાર ચાલી શકે છે. કારણ કે જ્ઞાન એ મહાશક્તી છે. જ્ઞાન એ ઇશ્વરનું બીજું નામ છે. અને જ્ઞાન એજ સત્‌ચિદાનંદનું સ્વરૂપ છે. માટે ભાઇઓ ! યાદ રાખજો કે, જ્ઞાન વિના ઇશ્વરની માયાનો પાર પામીશકાય નહિં, જ્ઞાન વીના સુખી થઈ શકાય નહીં, જ્ઞાન વીના ધર્મ જાણી તથા પાળી શકાય નહીં, જ્ઞાન વીના ઈશ્વરની કૃપા મેળવી શકાય નહીં, જ્ઞાન વીના દુસ્તર સંસાર સાગર તરી શકાય નહીં, અને સદ્દબુદ્ધિ વીના જ્ઞાન મળી શકે નહીં, માટે જો સમજીને ધર્મ પાળવો હોય, આ સંસારમાંજ સ્વર્ગ ભોગવવું હોય, અને આનંદ સાગરના વ્હાલા થઇ અખુટ આનંદ ભોગવવો હોય તો હમેશાં જયારે વખત મળે ત્યારે પ્રાચિન મહાનરૂષિયોની પવિત્ર પ્રાર્થના કરતા રહો, અને કહો કે, હે સર્વ શક્તિમાન પરમાત્મા ! અમને સદ્દબુદ્ધિ આપો.

૨૩.—પ્રભુ કહે છે કે મારી નોકરી કરનારો ભુખે નહીં મરે, માટે વિશ્વાસ રાખીને દૃઢતાથી ભક્તિમાં મચ્યા રહો.

આપણે જોઇએ છીએ કે, જમીનની સેવા કરનારા એટલે

કે જમીનને ખેડી ખાતરપાણી નાંખનારાને જમીન રોજી આપે છે. ઝાડની સેવા કરનારાઓને ઝાડો ફળફુલ આપે છે. પથ્થરની સેવા કરનારાઓને પથ્થર રોટલી આપે છે. માટીની સેવા કરનારાને તેમાંથી રોજી મળી રહે છે. અગ્નીની સેવા કરનારનો તેમાંથી ગુજારો ચાલ્યા કરે છે. કોલસાની સેવા કરનારાઓ મોજ મજા કરે છે. લોખંડની સેવા કરનારાઓ આબાદ હોયછે. હથીયારોની સેવા કરનારા સૌ ઉપર હુકમ ચલાવે છે. પુસ્તકોની સેવા કરનારા સૌ ઉપર શ્રેષ્ટતા ભોગવે છે. અને કુવા, તળાવ, નેહેર, સમુદ્ર વીગેરે પાણીની સેવા કરનારા લીલાલેહેર કરે છે. આવી રીતે જડ વસ્તુઓની સેવા કરનારાઓ જ્યારે મોજ કરે છે ત્યારે ગાય, ભેંસ, હાથી, ઘોડા, કુતરાં, વાંદરાં, પોપટ, બુલબુલ વીગેરે પશુ પક્ષીઓની સેવા કરનારાઓને કેટલો બધો આનંદ થતો હશે ? અને પ્રભુના પુત્રો જે મનુષ્યો છે તેઓનીસેવા કરનારને કેટલો બધો લાભ મળતો હશે ? એ વિચાર તો કરો ? તેમાં પણ ભલમનસાઇવાળા શ્રીમંતો, ખાનદાનીવાળા અમીર ઉમરાવો, વિદ્વાન દેશ દાઝકો, જ્ઞાની સાધુઓ, ઇશ્વરને અર્પણ થઈ ગએલા ભગતો, અને મોટા મનવાળા ઉદાર મહારાજાઓની સેવા કરવાથી કેટલો બધો લાભ થાય ? તે કાંઇ આપણાથી અજાણ્યું નથી. આપણે જોઇએ છીએ કે, એવા ભાગ્યશાળીઓની સેવા કરવાથી તેઓની સાથે સેવા કરનારનું ભાગ્ય પણ સુધરતું જાય છે. જેમકે તેઓની સેવા કરવાથી સેવા કરનારનો દરજો વધે છે, લાજ આબરૂ વધે છે. વૈભવો વધે છે. બુદ્ધિ વધે છે, અનુભવ વધે છે, જીંદગી વધારે ઉપયોગી થઈ શકે છે. તેઓની સેવાને લીધે બીજાઓની સેવા કરી શકાય છે. દુઃખને વખતે તેઓ તરફથી મદદની આશા રહે છે, તેથી હીંમત રહે છે. આફતને વખતે તેઓ મદદ કરે છે. લાચારીને વખતે તેઓ પેનસન આપે છે, અને તેઓની સેવાને લીધે બીજા ઘણાએ સારા સંજોગો ભેળા થાય છે તેથી તેની ભલી અસરને લીધે છોકરાંઓનું ભવિષ્ય સુધરે છે.

ભાઇઓ ? વિચાર તો કરો કે જ્યારે જડ વસ્તુઓની સેવા કરવાથી સુખથી રોજી મળે છે, પશુ પક્ષીઓની સેવા કરવાથી આનંદ થાય છે, અને ભાગ્યશાળી મનુષ્યોની સેવા કરવાથી મોટો લાભ મળે છે ત્યારે જે સૂર્યચંદ્રનો બનાવનાર છે, આકાશના ગ્રહોને ગતિ આપનાર છે, પૃથ્વીના જેવા અનંત દડાઓનો ખેલનાર છે, આકાશના ઘુમટને ટકાવનાર છે, અગ્નીને ગરમી આપનાર છે, બીજોનો બનાવનાર છે, અને પ્રાણીઓને જીવન આપનાર છે, વળી જે જ્ઞાનનો મહાસાગર છે, જે બુદ્ધિનો દાતા છે, જે સૌન્દર્યનો સ્વામી છે, જે બધી જાતનાં ઐશ્વર્યનો માલેક છે, જે દેવોનો દેવ છે, રીદ્ધિસીદ્ધિ જેની દાસીઓ છે, લક્ષ્મીજી જેના ચરણમાં લોટે છે. જે સર્વ વ્યાપક છે, જે સવ જાણનાર છે, જે જન્મ મરણ વીનાનો છે, જે આદી અંત રહીત છે, અને જે સત્ચિદાનંદ રૂપ છે તે પરમકૃપાળુ મહાન પરમાત્માની સેવા કરવાથી કેટલો બધો લાભ થશે ? અને કેટલું બધું કલ્યાણ થશે ? એ ખ્યાલ તો કરો ? અરે જરા વિચાર તો કરો કે, એની નોકરી કરેલી કેમ વ્યર્થ જશે ? ખાત્રી રાખો કે નહીંજ જાય. કારણ કે એને ત્યાં શું ખોટ છે? ભાઇઓ ? એને ત્યાં કોઇ પણ વસ્તુની ખોટજ નથી. આપણને આપણા સુખની જે જે વસ્તુઓ જોઇએ તે સર્વના તેની પાસે અખુટ ભંડાર ભરેલા છે. માત્ર સાચી વસ્તુ સમજીને આપણે તેની સેવા કરતા નથી એ આપણી સેવાનીજ ખોટ છે. જો આપણે તેને અર્પણ થઇ જઇને જીંદગી ગાળીએ, આપણી જીંદગીનાં બધાં શુભકર્મો તેને અર્થેજ કરીએ, તેનો મહીમા વધારવા માટે સદાય તેનાજ ગુણગાન કરીએ, તેના આનંદ સ્વરૂપનું જગતમાં અલૌકિક જ્ઞાન ફેલાવવા માટે શાસ્ત્રના સાચા સિદ્ધાંતો સમજીને તે પ્રમાણે આપણે વરતીએ, અને બીજાઓ એ પ્રમાણે વરતે એવી તજવીજ કરીએ, તેનો સ્નેહ ફેલાવવા માટે આપણા ભાઇબંધો સાથે ઉદારતાથી વરતી અપરાધીયોને માફી આપીએ, દુઃખીયોના દુઃખમાં ભાગ

લઇએ, ગરીબોને રોજી અપાવીએ, લાચારોને મદદ કરીએ, બીમારોની સારવાર કરીએ, મુસાફરોને આશ્રય આપીએ, નીરાધારોની ખબર રાખીએ, ભવિષ્યની પ્રજાની ઉન્નતિ થાય તેવા રસ્તાઓ ખોલીએ, પ્રાણીયોને ભય મુક્ત કરી તેઓની અસલની સ્વતંત્રતા પાછી અપાવીએ, આત્માની આડે આવતાં આવરણો દુર કરીએ, બાલકોમાં નવું જીવન મૂકીએ, સ્ત્રીઓમાં સ્ત્રીપણું લાવીએ, પુરૂષોમાં પુરૂષાર્થ વધારીએ, જગતમાં આબાદી વધે તેમ કરીએ, આપણા ભાઇઓમાં ઇશ્વરનું સત્યજ્ઞાન ફેલાય તેમ કરીએ, અને સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુને અર્થે જીવો પોતાના સ્વાર્થનો ભોગ આપતાં શીખે એવા ઉપાયો કરવા તેને મહાત્માઓ ઇશ્વરની સેવા કહે છે. અને જે એવી સેવા કરે છે તે સાચા ભગતો કદી પણ ભુખે મરવાના નથી, એમ કૃપાળુ પ્રભુએ આપણને આપણાં પવિત્ર શાસ્ત્ર મારફત વચન આપેલું છે. માટે ભાઇઓ ! આપણું પોતાનું તથા જગતનું કલ્યાણ કરવું હોય, અને ઇશ્વરના વ્હાલા થઈ સ્વર્ગનાં સુખ ભોગવવાં હોય તો વિશ્વાસ રાખીને દ્દઢતાથી ઇશ્વરની સેવામાં-નારાયણની નોકરીમાં લાગ્યા રહો, નારાયણની નોકરીમાં લાગ્યા રહો.

૨૪.—તારો ધર્મ સારો છે એ વાત ખરી, પણ એમાં તારૂં શું વળ્યું ? તારાં કર્મ કેવાં છે ? એતો જરા વીચાર્ય.

એક માણસ હતો તેનો એવો સ્વભાવ હતો કે, જયાં કાંઇ પોતાનું લાગતું વળગતું ન હોય ત્યાં પણ ઘુસી જવું, વાત વાતમાં માથું માર્યા કરવું, જેનું તેનું સાંભળી લેવું પણ કરવું કાંઇ નહીં. પોતાની અંદરની ચાલ ચલગત સોનેરી ટોળીના જેવી, પણ બહારથી સારો દેખાવ કરીને ડાહી ડાહી વાતો કરવી, અને ભોળા લોકો પાસેથી દોઢીયાં કઢાવવા સારૂ તેઓને પો-

તાના દાવપેચમાં લેવા સારૂ ફાંફાં માર્યા કરવાં, તથા પોતાની બડાઇ બતાવવા મરજી પડે તેમ ડંફાસ હાંકયા કરવી, એ તેનું કામ હતું. એ માણુસે પ્રસંગોપાત એક ઉપદેશક સાધુને કહ્યું કે, ભલે તમે બીજા બધા ધરમોની વાતો કરો, પણ અમારા ધરમ જેવો ઉંચો ધરમ આખી દુનીયાંમાં બીજો કોઇ ન મળે. શું એના ઉત્તમ સિદ્ધાંતો? એતો અવધીજ. જો એમાંથી એકાદો સિદ્ધાંત પણ બરાબર રીતે પાળ્યો હોય તો બેડો પાર થઇ જાય. તમે બીજા મહાત્માઓનાં વખાણુ કરોછો, પણ અમારો ધર્મ ચલાવનાર જે મુળ પુરૂષ હતા તેની હકીકત તમે જાણો છો? એણે કેટલાં બધાં દુઃખ ભોગવ્યાં હતાં અને આખી પૃથ્વીમાં ફરી બધા ધર્મના પંડીતોને હરાવી કેવો મોટો દીગ્વીજય કર્યો હતો. એ તમે જાણો છો? એ જાણો તો અજબ થઇ જાઓ. ભલા માણુસ, વધારે વાત શું? એનો એવો પ્રતાપ છે કે હજી સુધી હજારો માણુસોનો એને નામે ગુજારો ચાલ્યા કરે છે. મહારાજ? તમને અમારા ધર્મની પુરી ખબર નથી, એટલે શું વાત કરીએ? બાકી જો સાચું કહું તો અમારા ગુરૂનો મંત્ર પણ બહુ ભારે, તુરતજ ચમત્કાર દેખાડે. પહેલાં હું એ વાત માનતો નહોતો, પણ હમણાં બે વરસ ઉપર એક બનાવ નજરે જોયો એટલે માનવું પડયું, આખી જીંદગી ચાલી જાય તો પણ ન થાય એવું મહા મુસ્કેલ કામ એ મંત્રના બળથી એક માણુસે ત્રણ દીવસમાં કરી દીધું. એ હરદુવારમાં મારા બાપના કાકાએ નજરે જોએલી વાત. ત્યારથી મને લાગ્યું કે, અમારા ધર્મ જેવો સારો ધર્મ દુનીયામાં બીજો એકે ન મળે.

એ સાંભળીને તે સાધુએ કહ્યું કે, એ બધી વાત સાચી, એ ધર્મ સો ટચના સોના જેવો, એના સિદ્ધાંતો રામ બાણુ જેવા, એ ગુરૂ ઇશ્વરી અવતાર જેવા, અને એ મંત્ર મુડદાંને જીવતા કરે તેવા, એમાં કોણુ ના પાડે છે? પણ એમાં તારૂં શું વળ્યું? તારાં આચરણુ એવાં કયાં છે? તારાં કરમ તો જરા તપાસ? તારા ધરમમાં કહ્યું છે કે, સાચું બોલ, પણ તું સ્હે-

જ વાતમાં ના હક કેટલું બધું જુઠું બોલે છે? એ તો જરા વિચાર. તારા ધરમમાં કહ્યું છે કે, વ્યભીચાર ન કર, પણ જ્યારે લાગ મળે ત્યારે રૂપાળી પારકી બાયડીઓ સામે તારી આંખો કેમ ફાટી રહે છે એ તો જરા જો? તારા ધરમમાં કહ્યું છે કે ચોરી ન કર, પણ મનથી વચનથી, ને કર્મથી તું દરરોજ નાની મોટી કેટલી બધી ચોરી કરે છે એતો જરા સમજ? તારા ધરમમાં કહ્યું છે કે, હીંસા ન કર, પણ તારા સ્વાર્થ સારૂ તારાથી જાણ્યે અજાણ્યે સીધી અથવા આડકતરી રીતે નાની મોટી કેટલી બધી હીંસા થઇ જાય છે એતો જરા તપાસ? તારા ધરમમાં કહ્યું છે કે, પવિત્રતા રાખ. પણ તારૂં હૃદય કેવું મલીન છે? ને તેમાં કેટલા બધા વીકારો ભરેલા છે એતો જરા તપાસ? તારા ધરમમાં કહ્યું છે કે, ઇંદ્રીયોને વશ રાખ, પણ તારી ઇંદ્રીયો કેટલા બધા વિષયોમાં કેવી ગાંડીતુર થઈ ગઇ છે ને તું કેવો ઇન્દ્રીયોનો ગુલામ બન્યો છે એ તો જરા જો? તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, તારા બંધુઓને તારા આત્મા જેવા જાણ. પણ તું તેઓથી કેટલી બધી જુદાઈ રાખે છે? તું તેઓથી કેવો અભડાઈ જાય છે? ને લાગમાં આવે તો તું તેના કેવા બાર વગાડી દેય છે? એ તો જરા વિચાર? તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, તારા દુશ્મનોને માફ કર. પણ તું હજી તારાં સગાં વ્હાલાંઓ સાથેનાં વેર પણ ભુલી શકયો નથી, એ સામે તો જરા જો? તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, એક ઇશ્વર વીના બીજા કોઇથી ડરમાં, પણ તું તારા પડછાંયાથી ડરે છે, ભૂત પ્રેતના નામથી ડરે છે, અંધારાંથી ડરેછે, અને ડેડકી કે કંસારીથી પણ ડરે છે, પણ કાળના પણ કાળ, ને ભયના પણ ભય, મહાન પ્રભુથી ડરતો નથી એતો જરા વીચાર? તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, તારા અંતઃકરણના હુકમ પ્રમાણે ચાલ. પણ આજ દીવસ સુધી તેં કદી પણ તારા અંતઃકરણ સામે જોયુંછે? કદી પણ ઉંડા ઉતરીને તેની અંદરનો અવાજ સાંભળ્યો છે? અને આખી જીંદગીમાં માત્ર એક વખત પણ તેના કહ્યા પ્રમાણે

તું ચાલ્યો છે ? કહેકે નહીં. ત્યારે તારો ધર્મ તને શું કામનો ? તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, ગરીબોને દાન આપ. તું જો કે તારા ખીસાંમાં દોઢીયાં છે, તારી પેટીમાં રૂપીયા છે, થોડા વખતમાં બીજા પૈસા મળવાની તારા મનમાં આશાછે, અને તારૂં અંતઃકરણ કહે છે કે, ઓહીમાં પ્રભુને અર્થે ગરીબોને આપ, પ્રભુ તને વીસારી નહીં મુકે. એ પછી તું ખરેખરા લાચારોને જોય છે, અને તેઓ તારા બારણામાં આવી પોતાની કંગાલીયત બતાવી તારી દયા માગે છે, પણ તું તેઓને કેવાં હડધુત કરીને–કેવાં નીરાશ કરીને પાછાં કાઢે છે એતો જરા વીચાર ? તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, ધર્મશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર. તને જીભેથી ધર્મની વાતો કરતાં તો બહુ આવડે છે પણ મને કહે કે, તેંતો નહીંજ પણ તારી સાત પેઢીમાંથી કોઇએ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કર્યો છે ? તારા ધરમમાં કહ્યું છે કે, દીનતા રાખ. પણ દીનતા એટલે શું ? એ સમજવાની તેં કોઇ દીવસ તસ્દી લીધી છે ? અભીમાનવીના તું બીજું કાંઈ સમજ્યો છે ? તારા ધરમમાં કહ્યું છે કે, ઇશ્વર ઉપર વિશ્વાસ રાખ, ને ભગવદ આશરાનું બળ રાખ, પણ તારા અંતર ઉપર હાથ મૂકીને કહે કે તારામાં વિશ્વાસનો છાંટો પણ છે ? તારા ધરમમાં કહ્યું છે કે, તારી ઇચ્છા તજી દે ને ભગવદ ઈચ્છા ને આધીનથા. પણ કોઈ દીવસ તેં એ ધરમ પાળ્યો છે ? તારા ધરમમાં કહ્યું છે કે, ઇશ્વરનો ઉપકારમાન, પણ ઉપકાર માનવો તો બાજુએ રહ્યો, ને તેને બદલે પ્રભુએ મને છોકરાં ન આપ્યાં, પ્રભુએ મને બહુ ધન ન આપ્યું, પ્રભુએ મને મોટો અધીકાર ન આપ્યો, એમ ઉલટો પ્રભુની સામે તું ફરીયાદ કરે છે, એતો જરા વીચાર ? તારા ધરમમાં કહ્યું છે કે, ગુરૂની સેવા કર, પણ તેં તારા ગુરૂની આજ દીવસ સુધીમાં કેટલીક સેવા કરી ? એ તો જરા વિચાર ? તારા ધરમમાં કહ્યું છે કે, પરાયા દોષ ન જો, બીજાઓની નીંદા ન કર, પણ તું દરરોજ કેટલી બધી નીંદા કરે છે ? એ તો જરા વિચાર. તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે,

બધાં કર્મો પ્રભુ પ્રીત્યર્થે કર, બધાં કર્મો ઇશ્વરને અર્પણ કર. પણ તું કોઈ દીવસ અર્પણ વિધીમાં સમજ્યો છે ? કે ઇશ્વર અંગીકાર કરે તેવી રીતે આજ સુધીમાં તેં એકે કર્મ ઇશ્વરને અર્પણ કર્યું છે કે ? કહે કે નહીં. અને તેમ છતાં બડાઈની વાતો કરવી કે મારો ધર્મ બહુ ઉંચો ? પણ એ ઉંચો ધર્મ તને શું કામનો ? એથી તારૂં કલ્યાણ થાય એમ ક્યાં છે ? તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, આત્માને પ્રસન્ન રાખો. સદાય આનંદી રહો. ભગવદી જનોને દુઃખ હોય નહીં, અને જે દુઃખી રહે તેને ભગત સમજવા નહીં. હવે જરા જો કે તારો આત્મા પ્રસન્ન છે ? તારા હૃદયમાં કેટલી જાતની હોળીયો બળે છે ને તારૂં મન કેટલાં બધાં દુઃખોથી કેટલું બધું તરફડી રહ્યું છે ? એ તો જરા વીચાર ? અને તારા ધર્મમાં કહ્યું છે કે, સર્વ ધર્મો છોડીને સર્વ ભાવથી ઇશ્વરને શરણે જા. એમાંજ મન રાખ, એનોજ ભક્ત થા, એને અર્થેજ કર્મો કર, એને નમસ્કાર કર, અને તનથી, મનથી, ધનથી, વચનથી તથા કર્મથી તેની ભક્તિ કરી આત્મા વડે પરમાત્માને પકડ. હવે બોલ, એમાંથી તું શું કરે છે. ?

તું કહે છે ને અમે સમજીએ છીએ તે કરતાં પણ તારો ધર્મ લાખો ગણો સારો છે પણ એમાં તારૂં શું વળ્યું ? તું પોતે ક્યાં સારો છે ? તારો ધર્મ ઘણો સારો છે, પણ તારાં કરમ ક્યાં સારાં છે ? કોઇકના ધર્મનું શું જોર બતાવે છે ? જો સાચો હોય તો સારાં કર્મ કરી બતાવ. તું કહે છે કે એ મારો ધર્મ, પણ એ તારો ધર્મજ ક્યાંછે? જે પાળે તેનો ધર્મ, તું પાળતો નથી તે ધર્મ તારો શેનો? જે વસ્તુના આપણે માલેક ન હોય,જે વસ્તુ આપણા ઉપયોગમાં ન આવતી હોય જે વસ્તુ આપણી પાસે ન હોય,અને જે વસ્તુથી આપણને કાંઇ લાભ ન થતો હોય તે વસ્તુ આપણી કેમ કહેવાય? અને કદી લોકાચાર પ્રમાણે કહીએ કે,એ વસ્તુ અમારીછે, તો પણ તેથી ફાયદો શું ? એમ તો હું કહું કે, મહીસુરની સોનાની ખાણો મ્હારી છે, તેથી તે કાંઇ મ્હારી થઇ

જાય ? મહીસુરમાં સોનાની ખાણો છે એ વાત સાચી, અને તે આપણને જોતી હોય તો મળી પણ શકે એમાં પણ કાંઇ શક નહીં, પણ પ્રથમ સોનાની ખાણ મેળવવા માટે જે કાયદાઓ હોય તે પાળવા જોઇએ. એની કીંમત આપવી જોઇએ, અને રાજાનો પરવાનો મેળવવો જોઈએ, એ પછી તે ખાણો આપણી થઇ શકે, એવું કાંઈ પણ કર્યા વીના માત્ર મોઢેથી બોલી દઇએ કે, એ સોનાની ખાણ અમારી છે, તેમાં કાંઈ વળે નહીં, એમ કહેવું એતો નાલાયકીજ ગણાય. તેમજ બચ્ચા, યાદ રાખજે કે, તું કહે છે તે ધર્મ ઘણોજ સારો છે, પણ જેમ મહીસુરની સોનાની ખાણ અહીંથી સેંકડો ગાઉ દુર છે તેમ એ ધર્મ તારાથી હજી બહુ દુર છે, એટલુંજ નહીં પણ જેમ કાયદા પાળ્યા વીના, કીંમત આપ્યા વીના, અને રાજ્યનો પરવાનો મેળવ્યા વીના, સોનાની ખાણ આપણી થઈ શકે નહીં, તેમ પ્રભુના હુકમો પાળ્યા વીના, ભલમનસાઇ રૂપી કીંમત આપ્યા વીના, અને ઈશ્વરી જ્ઞાનરૂપી પરવાનો મેળવ્યા વીના ધર્મ પણ કોઇનો થઈ શકે નહીં, માટે આજથી ખુલી રીતે સમજી લે કે, જે ધર્મ તું પાળતો નથી તે ધર્મ તારો નથી. અને જે ધર્મ ત્હારો નથી તે ધર્મ ગમે તેવો સારો હોય તો પણ તે તને નહીં તારે. કારણ કે પાળયા વીનાના ધર્મથી કોઇનાં કલ્યાણ થયાં નથી, અંતરમાં ઉતર્યા વીનાના ધર્મથી કોઇના આરા આવ્યા નથી, અને ધર્મને આપણો કરી લીધા વીના આપણે પ્રભુના થઇ શક્તા નથી. માટે ભાઇ, મારો ધર્મ બહુ સારો છે, એમ માનીને ફોગટનો મનમાં પુલાયા કર માં, પણ તારાં કરમ કેવાં છે, એ સામે જોતાં શીખ. જો એ જોઇશ તો તને એમ લાગશે કે, પ્રભુ ? દયા કરો ? દયા કરો ? દયા કરો ? અને જયારે અંતરમાંથી એમ લાગશે ત્યારેજ સાચો ધર્મ સમજાશે. એ વીના અમારો ધર્મ બહુ સારો, એમ કહેવાથી કાંઇ વળવાનું નથી. માટે સત્ય ઇશ્વરી ધર્મ પાળવા સારૂ રૂડાં કર્મ થાય તેમ કરો.

૨૫–મ્હોટો દીવસ કયો ? સારૂં સારૂં ખવાય પીવાય, ને મોજ શોખ થાય તે કે ઇશ્વરનું ભજન થાય ને ભલાં કામો થાય તે ?

વરસમાં કેટલાક દીવસોને અસલના મહા પુરૂષોએ ઉત્સવના દીવસો માનેલા છે, જેમકે દીવાળી, હોળી, રામનવમી, બળેવ, શીળસાતમ, જન્માઅષ્ટમી, ગણેશ ચોથ, મકરસક્રાંત, વસંતપંચમી વીગેરે. કારણ કે મહા આનંદ સ્વરૂપ અખંડ આનંદ સ્વરૂપ, પુર્ણ આનંદ સ્વરૂપ ઇશ્વરમાંથી જીવ થએલા છે, જીવ ઇશ્વરનો અંશ છે, અને જીવમાં ઇશ્વરની સત્તા વ્યાપેલી છે, તેથી આખી દુનીયાંના બધી જાતના ધર્મશાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે, સૃષ્ટિ કરતા ઇશ્વર છે. પાલન કરતા ઇશ્વર છે, અને જીવોને જીવન આપનાર સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વર છે. આમ હોવાથી સ્વાભાવિક રીતેજ જીવોને પોતાના અસલ આનંદ સ્વરૂપ તરફ જવાની ઇચ્છા થાય છે, તેની એ ઇચ્છાને રસ્તો આપવા સારૂ મહાત્માઓએ બધાં વરસોમાં કેટલાક દીવસો આનંદના નીમેલા છે, એ દીવસોને આપણે તેહેવારના દીવસો, ઓચ્છવંના દીવસો, મોટા દીવસો, અને ધર્મના દીવસો કહીએ છીએ, કારણ કે તે આનંદના દીવસો છે, એટલે કે આત્માનું અસલ સ્વરૂપ જે આનંદ છે તે આનંદની યાદી આપનારા એ દીવસો છે, તે આનંદનું આત્માને ફરીથી દર્શન કરાવનારા એ દીવસો છે, અને એ અસલ સ્વરૂપનો રસ્તો દેખાડનારા એ દીવસો છે, માટે તેને ધર્મના દીવસો અથવા મોટા દીવસો કહેવામાં આવેછે.

ભાઈઓ ! જે ખાસ આનંદના દીવસો છે, જે દીવસોએ અસલના આપણા પુર્વજોએ બહુ મોટાં કામો કરેલાં છે, જે દીવસોને પવિત્ર ધર્મશાસ્ત્રોએ ઉત્તમ માનેલાછે, જે દીવસોમાં મહાત્માઓની ભલી અસરનો ખાસ મેસ્મેરીઝમ ભરેલો છે, અને જે દીવસોએ રૂતુઓના ફેરફાર, સૃષ્ટિ સૌન્દર્યના ચમત્કાર, તથા દુનીયાંદારીની રીત પ્રમાણેની માણસોને ઘણી જાતની વ્યવ-

હારીક સગવડતા હોય છે, એટલુંજ નહીં પણ જે દીવસોએ આવા બધા સંજોગો ભેળા થવાથી કુદરતી રીતે બધાં માણસોની આંતર વૃત્તિયો જાગેલી હોય છે, તે પવિત્ર ધર્મના દીવસો આપણે કેવી રીતે ઉજવવા જોઇએ? તે મોટા દીવસનો લાભ આપણે કેવી રીતે લેવો જોઇએ? અને તે આનંદના દીવસોએ આપણા આત્માને કઈ જાતનો આનંદ આપવો જોઇએ? એ જરા વિચાર તો કરો? એ દીવસોએ માત્ર લાડવા લાપશી ખાઇએ તેથી શું આપણા આત્માને ખરો આનંદ થઈ જશે કે? બાસુંદી-પુરી, દુધપાક પુરી, પુરણ પોળી, માલ પુવા કે મોહનથાળ ઉડાવીએ તેથી આપણો આત્મા રાજી થઈ જશે કે? વ્યવહારીક રીત પ્રમાણે લોક લાજે દીકરી જમાઇને, બેહેન બનેવી ને કે ભાણેજ ભત્રિજાને જમાડીએ, તેથી આત્માને તેના અસલ સ્વરૂપનો આનંદ મળશે કે? અને દીવાળીને દીવસે ઝાઝા ઝાઝા દીવા કરી ફટાકડા ફોડીએ, હોળીને દીવસે ફળીયામાં મોટું ભડકું કરી રંગ ઉડાવીએ, મકરસંક્રાતીને દીવસે કાળીઢોણીનાં દાન આપીએ, જન્માષ્ટમીના અપવાસ કરી મોજશોખમાં ઉજાગરા કરીએ, બચ્ચાં બાળાના ખેલની માફક છોકરાંઓ ઠાકોરજી માંડે છે તેમ ગણેશ ચોથને દીવસે ગણપતી બેસાડીએ, રામનોમને દીવસે ઘણી જાતનાં ખુબ ફરાળ કરીને રામલીલાનું ફારસ જોઇએ, શીળ સાતમને દીવસે ટાઢું ખાઇએ, અને બળેવને દહાડે ટાઢાં પાણીએ નાહી જુનાં જનોઈ તોડીને નવાં જનોઇ પેહેરી આવીએ, એજ આપણા આત્માનો આનંદ કે? એજ આપણા ઉત્સવોની ખુબી કે? એજ શાસ્ત્રનો હેતુ કે? એજ મહાત્માઓનો ઉપદેશ કે? અને એટલામાંજ મોટા દીવસોનાં મોટાઇ, આનંદના દીવસોનો આનંદ, અને ધર્મના દીવસોનો ધર્મ આવી ગયો કે? નહીં ભાઇઓ? એમ નહીં થાય. મોટા દીવસોએ આનંદ મેળવવા સારૂ આપણે લાડવા લાપસી ખાઇએ, ફટાકડા ફોડીએ, રંગ ઉડાડીએ, છપન જાતનાં ફરાળ કરીને ભુખ્યા રહેવાનું માન ખાટીએ, અને દાઢીયાંની છ મળે

તેવી માટીની કાળી માટલીનાં કે ધાંણીનાં દાન કરીએ એથી કાંઈ આત્માને તેના અસલ સ્વરૂપનો આનંદ મળે નહીં. અને એથી ધર્મના મોટા દીવસો માટે શાસ્ત્રના જે હેતુઓ છે તે કાંઈ પાર પડે નહીં. કારણ કે ખાવા પીવાના ને રંગ રાગનાં જે સુખ છે તે સુખ ઇંદ્રીયોનાં છે, અને યાદ રાખજો કે, ઇંદ્રીયોથી મન જુદું છે ને શ્રેષ્ટ છે, મનથી બુદ્ધિ જુદી છે ને શ્રેષ્ટ છે, અને બુદ્ધિથી આત્મા જુદો છે ને શ્રેષ્ટ છે, માટે ખાવું, પીવું, ગાવું, બજાવવું, નાચવું, કુદવું વીગેરે વીષયોના સંગથી ઇંદ્રીયોને જે સુખ થાય છે તે સુખ કાંઇ આત્માનું નથી, કારણ કે આત્મા તો એથી ઘણોજ દુર છે. એટલુંજ નહીં પણ ખાવું પીવું એ દેહના ધર્મ છે. એ અન્નમય કોશનું કામ છે, અને જ્ઞાનીઓ કહે છે કે, અન્નમય કોશની ઉપર પ્રાણમય કોશ છે, તેની ઉપર મનોમય કોશ છે, તેની ઉપર વિજ્ઞાનમય કોશ છે, તેની ઉપર આનંદમય કોશ છે, અને એ પાંચે પડદાની બહાર આત્મા છે, માટે ખાવા પીવાના બહારના ઉપલક ક્ષણીક આનંદથી આત્માને આનંદ થઇ શકે નહીં. કારણ કે આત્મા તો વિકાર વીનાનો છે, અજર છે, અમર છે, અને ખાધા પીધા વીના જીવી શકે તેવો છે, તેને લાડવા લાપસી ખાવાથી કેવી રીતે આનંદ થઇ શકે ? નજ થાય. અને જ્યારે તેને આનંદ ન થાય ત્યારે પછી આપણા આનંદના દીવસો શું કામના ? ત્યારે પછી આપણા મોટા દીવસોની મ્હોટાઈ શું કામની ? અને જ્યારે એમ થાય ત્યારે પછી ધર્મના દીવસોની બલીહારી શું ? માટે ભાઈઓ ? યાદ રાખજો કે,

જે ઉત્સવના દીવસો છે તે આપણા આત્મા ને તેના અસલ સ્વરૂપનો આનંદ આપવાના દીવસો છે. અને આત્મા જ્યારે પરમાત્મામય થઇ સ્વાભાવીક ખેંચાણથીજ પરમાત્મા તરફ ખેંચાય ત્યારે પરમાત્મા સાથેના જોડાણથી પરમાત્માના આનંદનો પ્રવાહ આત્મામાં આવે છે, ત્યારેજ આત્માને ખરો આનંદ થાય છે. એ શિવાયના બહારના ઇંદ્રીયોના જે આનંદ છે તેથી

કાંઇ આત્માને આનંદ થતો નથી. માટે કદી બીજા દીવસોએ ન બને તો રહ્યું, પણ ધર્મના ને આનંદના દીવસોએ તો આત્માને જરૂર તેનો આનંદ આપવો જોઇએ. જો આપણાથી એટલું બને તો પણ ઘણું છે. કારણ કે જો એ દીવસોએ આનંદ આપી શકાય તો એવા સાચા આનંદની અસર ઘણા દીવસ સુધી પહોંચે છે. એટલામાં બીજો તેહેવાર આવી પહોંચે છે. તેથી તેનો પાછો નવો આનંદ મળે છે. એમ કરતાં કરતાં ધીરે ધીરે જીંદગી સુધરતી જાય છે. અને આત્માનો આનંદ વધતો જાય છે. કારણ કે જેમ પહાડ ઉપર ચ્હડતાં થાકી જઇએ ત્યારે આરામ લઇને ફરીથી તાજા બનવા માટે વચમાં વચમાં વીસામા આવે છે, તેમ વ્યવહારની જંજાળોથી કંટાળી ગયા હોય ત્યારે વીસામો લઈને ફરીથી તાજા બનવા માટે થોડા થોડા દીવસને અંતરે તેહેવારો આવે છે. જેમ રેલવે ને ચાલુ રાખવા માટે થોડે થોડે અંતરે ઇંનજીનમાં પાણી લેવાનાં સાધનો હોય છે, અને જેમ તારને ચાલુ રાખવા માટે વચમાં વચમાં બેટરીયોનું જોડાણ હોય છે, તેમ આપણી જીંદગીને આનંદમય રાખવા સારૂ થોડા થોડા દીવસોને અંતરે ધર્મના દીવસો નીર્માણ કરેલા છે. માટે એ મોટા દીવસોએ આપણા આત્માને તેનો સાચો આનંદ મળે એમ કરવું જોઇએ. જો એમ ન કરીએ તો વચમાં પાણી ન મળવાથી જેમ ટ્રેન અટકી પડે છે, અને કોઇ બેટરી ખાલી થઇ ગઇ હોય તો તાર ઢીલો પડી જાય છે તેમ ઉત્સવના દીવસોએ જો આત્માને પરમાત્માનો આનંદ ન મળે તો જીંદગી કંટાળા ભરેલી અને દુઃખ રૂપ થઈ પડે છે. માટે ભાઇઓ ? ઉત્સવના મહા આનંદના દીવસો પવિત્ર ધર્મના દીવસો છોકરવાદીપણામાં ધીંગા મસ્તીમાં, ઢોંગ સોંગમાં, વાસના વધારવામાં, અને ખાસ વિષયોના ગુલામ બનવામાંજ ન ચાલ્યા જાય એ સંભાળજો. અને એવા ઉત્તમ દીવસોએ આત્માને તેનો અસલ સ્વરૂપનો આનંદ આપવા સારૂ કાંઈ દાન ધર્મ થાય કે કોઇ લાચારને કાંઇ મદદ કરાય, કોઇ દુઃખીને દીલાસો અપાય, કોઇ અજ્ઞા-

નીને જ્ઞાન અપાય, કોઈ ઝુકેલાને ટેકો અપાય, કોઇ પડેલાં ને ઉઠાડાય, કોઇ દબાઈ ગએલાંને બહાર ખેંચી કહડાય, કોઈ છુપાઇ રહેલાંઓને ઝાહેરમાં લવાય, કોઈ સાચવી રાખવા જેવી વસ્તુનો જીર્ણોધાર થાય, અને આપણો પોતાનો આત્મા તૃપ્ત થાય તથા બીજાઓના આત્માને સંતોષ આપી પરમાત્મામય થઇ શકે એમ કરજો. એમ થાય એનુંજ નામ મોટા દીવસ છે. એનુંજ નામ ધર્મના દીવસ છે. અને એનુંજ નામ ઉત્સવના દીવસો છે. માત્ર સારૂં સારૂં ખાવું એજ કાંઇ મ્હોટા દીવસની મ્હોટાઇ નથી, કે એમાંજ કાંઇ આપણી સાર્થકતા નથી. માટે ભાઇઓ ? જો ધર્મના પવિત્ર દીવસોની સાર્થકતા કરવી હોય તો આત્માને પરમાત્મામય કરો, આત્માને પરમાત્મામય કરો.

૨૬.—ભયંકર ભૂલો.

એક ડાકતરે પોતાના કંમ્પાંઉન્ડરને બે ચીઠી આપી, તેમાં લખ્યું હતું કે, કાકુ શેઠને ઝાડો બંધ થાય તે ગોળી આપજો અને રામાને જુલાબ આવે તેવી ગોળી આપજો, પણ તેમાં કંમ્પાંઉન્ડરે એ· ·રી કે, જેને જુલાબની જરૂર હતી તેને ઝાડો બંધ કર આપી દીધી, અને જેનો ઝાડો બંધ કરવાની જરૂર હતી તેને જુલાબ આપી દીધો. કંમ્પાંઉન્ડરને પુછ્યું કે આ શું ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, સાહેબ, મ્હારી ભૂલ થઈ ગઈ. આ કેવી મોટી ભૂલ ? આવી ભુલથી એ માણસોના કેવા હાલ થયા હશે એતો વિચારો ? આવી ભુલ કાંઇ માફ થાય કે ? ભાઇઓ ? આપણે પણ આવીજ મોટી ભુલ કરીએ છીએ, જે મૂકી દેવાની ચીજો છે તેને પકડી રાખીએ છીએ, અને જે પકડવાની ચીજો છે તેને મૂકી દઇએ છીએ, આનું પરિણામ શું થશે એતો વિચારો ?

કોઈ એક માણસ પોતાને ગામ જતો હતો તેની સાથે બીજા એક માણસે પોતાના સગાને કહેવરાવ્યું કે, તમારો

બાપ મરકીથી મુંબાઈમાં મરી ગયો છે, તેનું બારમું અમાસ ને આતવારને દીવસે આવશે માટે ક્રીયા કરજો. એ ગામડાંમાં કાંઈ તાર કે ટપાલખાતું નહોતું માટે ગામડાંની જુની રીતી પ્રમાણે એક ખેડુતે એમ સંદેશો કહેવરાવ્યો હતો. એ પછી પંદર વીસ દીવસ વીત્યા બાદ પેલા માણુસે એ સંદેશો કહ્યો, ત્યારે તે સાંભળીને તે માણુસે કહ્યું કે એ તારીખ તો ગઇ, આજે હવે રહી રહીને શું કહો છો? ત્યારે તે સંદેશો લાવનારે કહ્યું કે, મને કાંઇ ધ્યાન રહ્યું નહીં, હું તો ભુલી ગયો. ભાઇઓ? આ કેવી મોટી ભૂલ? બાપનું બારમું કાંઇ પાછું આવે કે? સરામણાનો દીવસ ગયો એ તેને કેવું વશમું લાગ્યું હશે? પણ અફસોસ કે આ કરતાં પણ આપણે મોટી ભૂલો કરીએ છીએ. ઉત્તમ મનુષ્ય અવતાર, રૂડો ધર્મ અને અનુકુળ સાધનો મળ્યા છતાં પણ તે બધું આપનાર સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુની ભક્તિ કરવાને બદલે પેલા કંમ્પાઉન્ડરની પેઠે એકનું બીજુંજ કરી બેશીએ છીએ, અને પેલા ભુલકણા માણુસની પેઠે વખત ગયા પછી ચેતીએ છીએ, પણ એ શું કામનું? બાજી હારી ગયા પછી ભુલની ખબર પડે એ શું કામનું? એટલે કે જીંદગી ગુમાવી નાંખ્યા પછી જયારે કાંઇ બની શકે નહીં ત્યારે મરતી વખત પસ્તાવો થાય એ શું કામનું? માટે એવી ભયંકર ભુલ ન થાય એ સંભાળજો.

૨૭.–આપણે આપણા મનને રોકી શકતા નથી તેથીજ મોટા મોટા લાભો ગુમાવી નાંખીએ છીએ, જો મનની એકાગ્રતા કરી શકીએ તો સ્વર્ગ અને પ્રભુને મેળવતાં જરાએ વાર લાગે તેમ નથી.

એક સાધુ મહાત્મા ઘોડેસ્વાર થઇને પાસેના ગામમાં જતા હતા એ વખતે એક માણુસ તેને રસ્તામાં મળ્યો. તે સાધુની સાથે

સાથે ચાલવા લાગ્યો. એ પછી વાતચીત થતાં તે માણસે ઘોડેસ્વાર સાધુને કહ્યું કે, મહારાજ, આ ઘોડો તો બહુ સારો છે. શું એની કીંમત છે ? સાધુએ કહ્યું, તમને આ ઘોડો બહુ ગમે છે ? પેલા માણસે કહ્યું કે, હા. મારી તો એમ ઇચ્છા થાય છે કે, જો તમારી વેંચવાની મરજી હોય અને કીંમતમાં કાંઈ ફાયદો કરી આપો તો એ ઘોડો હું વેંચાતો લઇ લઉં. એ સાંભળી મહારાજે કહ્યું, આ સામે પહાડ ઉપર ગામ દેખાય છે ત્યાં પંહોચું એટલે મારે તો આ ઘોડો કોઈ સારા માણસને મફત આપી દેવો છે. જો તમારી મરજી હોય તો ચાલો મારી સાથે, તમને આપી દઇશ. આ સાંભળીને પેલા માણસને બહુ અજાયબી લાગી, તેથી તે બોલી ઉઠયો કે, ઓહો ? આવો સરસ ઘોડો સાવ મફત ? એવાં મારાં નશિબ કયાંથી ? હેં મહારાજ ? આ વાત સાચી છે કે મશ્કરી છે ? મહારાજે કહ્યું, બેટા, સાધુઓને કાંઈ મશ્કરી શોભે ? એ તદન સાચી વાતછે. કારણ કે મને ધારેલે મુકામે પંહોચવાનું કામ છે, એ પછી કાંઈ ઘોડાની જરૂર નથી. ત્યારે હું શા માટે એ ઉપાધી રાખી મુકું ? જે એ ઘોડાનો લાભ લઇ શકે તેવા કોઈ લાયક માણસને આપી દઉં તોજ સારૂં, પણ કોને આપવો ? તેના વિચારમાં હું હતો એટલામાં તમે મળ્યા, ને તમને આ ઘોડો બહુ ગમે છે માટે તે તમનેજ આપી દઇશ. એ સાંભળી તે માણસે કહ્યું, વાહરે વાહ મહારાજ ? ધન્ય છે તમારી ઉદારતાને. સાધુઓ તો એવાજ નિઃસ્પૃહિ જોઇએ. હેં મહારાજ ! પણ એ ગામમાં પંહોચશું કે તુરતજ સાવ મફત આપી દેશો ?

મહારાજે કહ્યું. એમાં શકશું ? મને કીંમતની કાંઈ જરૂર નથી. માત્ર એટલીજ સરત કે, જો તમોને આ ઘોડો જોતો હોય તો હું સાંભળું તેવી રીતે રામ રામ રામ રામ રામ રામ રામ રામ રામ એમ બોલતે બોલતે મારી સાથે ચાલવું. એ ગામ હવે માત્ર અહીંથી અઢી ગાઉ દુર છે. ત્યાં સુધી જો એમ બોલતા બોલતા આવો તો ઘોડો આપી દઉં. પણ જો એટલા વખતમાં

બીજું કંઇ પણ બોલો તો ન આપું. એ સાંભળી તે માણુસે કહ્યું કે, માબાપ, જો આવો સરસ ઘોડો આપી દેતા હોય તો અઢી ગાઉને બદલે પચીસગાઉ સુધી રામ રામ બોલ્યા કરૂં. હું તો જાણું કોણ જાણે શું ની શું સરત હશે ? રામરામ બોલવામાં કયાં મેહેનત પડે છે? એમાં મોટી વાત શું ? મહારાજે કહ્યું, જો એ સરત પાળી શકો તો આ પાણીદાર ઘોડો તમારોજ છે.

એ પછી રામ રામ બોલતે બોલતે તે માણુસ થોડેક દુર સુધી મહારાજની સાથે ચાલ્યો. એટલામાં તેને વિચાર આવવા લાગ્યા કે, આજે સુકન બહુ સારાં થયાં તાં, એટલે કામ થઇ ગયું. બસો રૂપીયાનો ઘોડો મફત મળી જશે. સાધુ છેતો ભલો, નહીં તો કાંઇ તુરત એમ ઘોડો આપીદેય નહીં. હવે એને બાંધવાનું હું કયાં કરીશ ? ફળીયાંમાં બાંધું કે ઓશરીમાં ખીલો ઠોકું ? ઓશરીમાં બાંધુ, પણ ઘોડો છે પાણીદાર, એટલે છોકરાંઓને લાત મારી દેશેતો ? મહારાજ ઘોડો આપશે પણ સામાન નહીં આપે તો વળી પાંચ દસ રૂપીયાનું ખરચ કરવું પડશે, કારણ કે સારા સામાન વિના કાંઇ એવો મોટો ઘોડો શોભે ? એ બધું તો ઠીક, પણ મહારાજ લગામ નહીં આપે તો આવા તેજ ઘોડાને હું ઘેરે કેવી રીતે લઈ જઇશ ? માટે અગાઉથીજ કાંઇ લગામની તજવીજ કરૂં. મોઢેથી રામ રામ ને મનમાં આવી જાતનાં વિચારો થતાં તેનાથી રહેવાઈ શકાયું નહીં, તેથી આશરે એક ગાઉ ચાલ્યો હશે એટલામાં વિચારોના ઉભરાથી તે બોલી ઉઠયો કે, મહારાજ ? ઘોડાની સાથે લગામ આપશો કે નહીં ? જો લગામ ન આપો તો હું હમણાં બીજી કાંઈ તજવીજ કરી લઉં. ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, તું સરતમાં હારી ગયો, માટે હવે તને ઘોડો નહીં મળે. એ સાંભળી તે માણુસ બહુ નિરાશ થયો અને પોતાની ભુલ માટે પસ્તાવો કરવા લાગ્યો.

ભાઇઓ ? આવીજ રીતે એ માણુસની પેઠેજ આપણે પણ જરાએ મનને રોકી શકતા નથી તેથી ઘણાએ મોટા લાભો

ખોઇ બેસીએ છીએ. તનદુરસ્તી, સમૃદ્ધિ, કુટુંબ સુખ, લાંબુ આયુષ્ય અને જ્ઞાન મેળવવાની ઉત્તમ તકો વીગેરે દુનિયાંદારીનાં સુખો, તથા સ્વર્ગ અને પરમાત્માને આપણે આપણા મનની નબળાઈથી ગુમાવી નાંખીએ છીએ. રામ રામ બોલવા માટે એ માણસને તો તે સાધુ માત્ર એક ઘોડોજ આપતો હતો, પણ આપણાં પવિત્ર શાસ્ત્રો મારફત પ્રભુ આપણને કહે છે કે, જો તમે મારૂં સ્મર્ણ કરો અને મારામાં તન્મય થાઓ તો બધી રીતે તમારૂં કલ્યાણ થાય તેમ હું કરીશ. હું તમોને પાપની માફી આપીશ. અંતરની શાંતિ આપીશ, સાચું જ્ઞાન આપીશ. મહાન બળ આપીશ. અખુટ સમૃદ્ધિ આપીશ, અનંતકાળનું જીવન આપીશ, સ્વર્ગનું રાજ્ય આપીશ, અને છેવટ હું પોતે તમારો થઇને રહીશ. પણ એ બધું કયારે ? કે જ્યારે તમે મારામાં તન્મય થાઓ ત્યારે. એવી તન્મયતા એકાગ્રતાથી થાય છે,માટે જો સાચું સુખ જોતું હોય તો જેમ બને તેમ વિષયોમાંથી મનને ખેંચીને પ્રભુમાં એકાગ્ર કરવાની કોશિશ કરો.

૨૮.—ભલા થાઓ અને ભલું કરો, એજ ધર્મનો સાર છે.

એક શ્રીમંત જીજ્ઞાસુએ કોઈ મહાત્માને પુછ્યું કે, મહારાજ ? અમારાથી પાળી શકાય એવો કાંઇ ટુંકો ધર્મ બતાવો. કારણ કે આજના વખતની અમારી ઉપાધી તો તમે જાણો છો. એક તરફથી માળાઓ માટે મ્યુનીસીપાલીટીની નોટીસો, ગાડી ઘોડાની પંચાતો, વેપારી બજારની ઉથલપાથલો, દુનીયામાં મોટા કહેવરાવવા માટે ખેતાબો મેળવવાની ખુશામતો, શેર, નોટ, હુંડી, રૂ ને અફીણના હાંજા ગગડાવી નાંખનારા ઘડી ઘડીના તારો, પૈસાને લીધે કુટુંબમાં ઉઠતા કલેશો, વખતો વખત આવી પડતા કોરટોના કેસો, વ્યાજના, ભાડાંના, ને કો-

ઇકના વારસા પચાવી પાડવાના લોભો,વખતસર મોટી રકમોની હુંડીયો ભરવા માટે કરવી જોતી ઉથલપાથલો, ઘાટી ઘોડાવાળાની અડચણો, શ્રીમંતાઇને લીધે આવી પડતા ઘણી જાતના સ્પશિયલ રોગો, કડક મીજાજને લીધે ઉકળી ગએલાં લોહી, મોજશોખ માટે બહાર ગામ રખડવાની સગવડો, ખુશામતીયાઓનાં માન પાન, દોસ્તોની નાચ પાર્ટીઓ, નવી નવી જાતની ફીશીયારીયો, કલબોની ધીંગા મસ્તી, છોકરાંઓ ન હોય તે માટેની દોડાદોડ, અને હોય તો ઉફાંડી કે માંડી વાળેલ પાનીયાં જેવા હોય તે માટેની ફીકરો, સોની તથા દરજી વીગેરેના વાયદાઓ, બાઇડીયોની નાજુકાઇ તથા તેમાંથી થતા મંદવાડો, મોજશોખનો પવન, અને ધનને સાચવી રાખવાની અંતરની ઉંડી ફીકરો વીગેરે એટલાં બધાં લફરાંને એટલી બધી હાય હોય છે કે, એમાંથી બચીને ધર્મ પાળવા સારૂ પ્રાણાયામ સાધવા નાક પકડીને અમે એકાંત ખુણામાં બેસી શકીએ તેમ નથી. અમારૂં પોઝીશનને અમારી આબરૂ પ્રમાણે અમે મંદીરોમાં ધક્કા ખાઇ શકીએ તેમ નથી. માથેરાન, મહાબળેશ્વર, નીલગીરી, ને સીમલા જેવાં હવા ખાવાનાં ઠેકાણું છોડીને ગરીબોની પેઠે અમે તીરથોમાં ફરી શકીએ તેમ નથી. ચાહ, કાફી કોકો, ચીરૂટ, ફ્રુટ, આઇસક્રીમ, સોડા, શરબત, પાનપટી,અને દવાની બાટલીઓની અમને એવી દોસ્તી થઈ ગએલી છે કે,એ બધાં વ્યસનો છોડીને પુરાણોમાં કહેલાં શરીરને કણી આપનારાં વ્રતો અમે કરી શકીએ તેમ નથી. અને અમારી ઉપાધીયો તથા અમારા મનની ચંચળતા પ્રમાણે શાસ્ત્રમાં કહેલા ઘણી જાતના વિધી નિષેધો અમે પાળી શકીએ તેમ નથી. એવી બાબતોમાં તો અમે સાવ મોટાં મીડાંજ બની ગયા છીએ. માટે મહારાજ ? આ જમાનાને અનુસરતો અમારાથી પાળી શકાય તેવો કાંઇ સેહેલો ધર્મ અમને બતાવો. ધર્મનો જે ટુંકામાં ટુંકો સાર હોય અને ધર્મની જે સેહેલામાં સેહેલી કુંચી હોય તે બતાવવાની કૃપા કરો.

ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, "ભલા થાઓ અને ભલું કરો," એ ધર્મનો સાર છે, અને તમારા જેવા શ્રીમંતોને માટે એ સામાન્ય ધર્મ છે.

એ સાંભળીને તે શ્રીમંતે કહ્યું કે, બસ એટલુંજ? એમાં શું? એતો બહુ સેહેલી વાત છે.

મહારાજે કહ્યું, તમારા જેવાઓથી જો એટલું બને તો તો ઘણુંજ કામ થઇ જાય, તો તો તમારાં નાણાંની ને તમારી જીંદગીની સાર્થકતા થઇ જાય, અને તોતો દુનીયાંનું કલ્યાણ થઇ જાય, કારણ કે એમાં તો બધું આવી ગયું, પણ એ પાળે છે કોણ? "ભલા થાઓ અને ભલું કરો." એ વાક્ય બોલવામાં નાનકડું લાગે છે, પણ એનો અર્થ કાંઈ નાનો નથી. જેમકે, ભલા થાઓ એટલે કે, સત્ય બોલો, કોઇનું બુરૂં કરોમાં, કોઇની નીંદા કરોમાં, કોઇના હક ડુબાવોમાં, લોભ રાખોમાં, ક્રોધ કરોમાં, ચોરી કરોમાં, વ્યભિચારની ઇચ્છા રાખોમાં, બીજાઓના વાંક માફ કરો, હીંસા કરોમાં, પ્રભુને ભુલી જઇને મોહમાં ફસાઈ જાઓમાં, આગલાં પાછલાં વેર ઝેરમાં પડયા રહોમાં, કોઇને ત્રાસ આપોમાં, કોઈની લાગણી દુખાવોમાં, કોઈ પણ જાતના વેહેમમાં પડયા રહોમાં, કોઈ પણ જાતનો અધર્મ કરોમાં, ફરજ બજાવવામાં ગફલતી કરોમાં, ધર્મ જાણવામાં બેદરકાર રહોમાં, કેલવણી લેવામાં પછાત પડોમાં, મહાન ઇશ્વરનું અલૌકિક જ્ઞાન મેળવો, અને મન વચન કે કર્મથી કોઈનું જરા પણ ભુંડું ઇચ્છોમાં. આવી રીતે વર્તવું તેનું નામ ભલું થવું છે, "ભલા થાઓ અને ભલું કરો." એ સાંભળીને તમે કહો છો કે એમાં શું? પણ મને કહો કે આમાંથી તમે કેટલું પાળી શકો છો? હવે ભલું કરો, એટલે શું? તેનો અર્થ એ છે કે, તમારી શક્તિના પ્રમાણમાં જેને જરૂર હોય તેને મદદ કરો. ધનથી બની શકે તો ધનથી, શરીરથી બની શકે તો શરીરથી, વાણીથી બની શકે તો વાણીથી, મનથી બની શકે તો મનથી, બુદ્ધિથી બની શકે તો બુદ્ધિથી, અને કર્મથી બની

શકે તો કર્મથી, કોઇ પણ રીતે આપણા બંધુઓને મદદ કરવી, જગતના જીવોના ભલામાં રહેવું,ભવિષ્યની પ્રજાને સારો વારસો આપી જવો, જગતને આગળ વધારવાના ઇશ્વરી ઉદ્દેશમાં મદદ કરવી, કેળવણીને ઉત્તેજન આપવું, દુઃખીયોનાં દુઃખ ઓછાં થાય તેમ કરવું, ગરીબોને મદદ કરવી, નવીન શોધકોને ઉત્તેજન આપવું, રોગીયોની ખબર લેવી, નીરાધારોને ટેકો આપવો, ધર્મ ફેલાવવામાં મદદ કરવી, પ્રભુના કૃપાપાત્ર હરીજનોના પક્ષમાં રહેવું, ગરીબ સ્ત્રીઓને આગળ વધારવામાં મદદ કરવી, બંધીવાનોના બંધ છોડાવવા, મનુષ્યોને તેઓની અસલની સ્વતંત્રતા પાછી અપાવવાના કામોમાં મદદ કરવી, રૂઢીની ગુલામગીરીમાંથી લોકોને છોડાવવા, રાજ્યના કર ઓછા થાય તેવાં કામોને ટેકો આપવો, ધર્મને વિશાળ ને ચોખો બનાવવામાં મદદ કરવી, હુન્નરકળા, વેપાર તથા ખેતીવાડીને ઉત્તેજન આપવું, અને સૌ જીવોની આત્મિક શક્તિયો ખીલે તથા જગતમાં ઇશ્વરનું ઐશ્વર્ય વધે એમ કરવું તેનું નામ ભલું કરવું છે. આ મનુષ્ય માત્રના સામાન્ય ધર્મ છે. અને તે ધર્મનો સાર છે, તથા ધર્મની કુંચી છે. એટલુંજ નહીં પણ હાલના જમાનામાં તમારા જેવા ઉપાધીવાળા શ્રીમંતોને માટે એજ સૌથી સેહેલો ધર્મ છે. માટે શેઠ સાહેબ ? ભલા થાઓ અને ભલું કરો. એટલે પછી આગળના વિશેષ ધર્મના રસ્તાઓ મળી રહેશે ને વખત આવ્યે પરમકૃપાળુ પરમાત્મા તારી લેશે. માટે ભાઇઓ ? ભલા થાઓ અને ભલું કરો.

૨૯.—દુનીયાંના સૌ ધર્મોનું તત્વ એજ છે કે, અંતરમાં પાપ ન આવી જાય તેની સંભાળ રાખો ને ઇશ્વરની સ્તુતિ કર્યા કરો.

એક ભલા હરીજને પોતાના ગુરૂને કહ્યું કે, મહારાજજી ? આપની કૃપાથી હવે હું થોડો ઘણો સુધર્યો છું, જો કે હજી જેવો

જોઇએ તેવો ચોખો થયો નથી, તોપણ આપના સતસંગથી હવે મોટાં પાપોથી બચી શકુંછું. હવે હું ચોરી કરતો નથી, જુઠું બોલતો નથી. વ્યભિચારની ઈચ્છા રાખતો નથી. હીંસા કરતો નથી. કોઈ જાતના છળ પ્રપંચ કરતો નથી. વખતે જરા અભિમાન થઇ જાય છે પણ તેને અંકુશમાં રાખવાની મહેનત કરૂંછું. કોઇને વીનાકારણ દુઃખ દેતો નથી. કોઈની મશ્કરી કરતો નથી. કોઇ જાતનું વ્યસન રાખ્યું નથી. કોઇ ઉપર ગેરવાજબી ગુસ્સો કરતો નથી. કોઈની મહેનત ડુબાવતો નથી. કોઇ સાથે હવે દુશ્મનાઇ કરતો નથી. અને બને તે થોડા ઘણો માલ પણ દેંકયા કરૂં છું. એથી થોડો આનંદ મળે છે, ઉપાધી ઓછી રહે છે. લોકો માન આપે છે. ધર્મની બાબતમાં ઊંડું ઉતરવાની મરજી થાય છે. અને મન જરા શાંત રહે છે, છતાં પણ જેવો જોઇએ તેવો આત્મિક આનંદ હજી મને મળતો નથી. માટે પ્રભુના રસ્તામાં આગળ વધવા સારૂ એ કરતાં વધારે હવે બીજું શું કરવું તે કહો.

એ સાંભળીને શ્રી સદ્‌ગુરૂ મહારાજે કહ્યું કે, ભાઈ, એવી રીતની નીતિ પાળવી ને ભલાઇ રાખવી એ તો મનુષ્ય માત્રનાં સામાન્ય ધર્મ છે. છતાં પણ હાલના મોહ ભરેલા મોજશોખના કટાકટીના વખતમાં એટલું પાળવું અને તદ્દન સ્વાર્થી બની ગએલા લોકોની સાથે એવી ભલાઈ રાખવી એ કાંઇ જેવી તેવી વાત નથી. એ બહુ ખુબીની વાત છે. ઈશ્વરના કૃપા પાત્ર ભાગ્યશાળી માણુસોથીજ તે બની શકે છે. છતાં પણ યાદ રાખજો કે, એ તો માત્ર શરૂઆતના સાર્વજનીક નીતિના નિયમો છે. એથી કાંઇ હરીજનોને તૃપ્તિ થાય નહીં. પ્રભુના રસ્તામાં ચાલવા ઈચ્છનારા, સ્વર્ગ સુખ ભોગવનારા, અને મોક્ષના અધીકારી હરીજનોથી કાંઇ એવી સામાન્ય નીતીમાં રહી જવાય નહીં. પ્રભુના કૃપાપાત્ર હરીજનોને તો તેથી વિશેષ ધર્મ પાળવાના હોય છે. જેમ કે દુનિયાંનાં બધાં માણુસો માટે ભલા થાઓ ને ભલું કરો, એ સામાન્ય ધર્મ છે, તેમ “ ચોકી કરો

અને સ્તુતિ કરો." એ બે આખી દુનિયાંના હરિજનોના વિશેષ ધર્મ છે. ચોકી કરવી એટલે કે, અંતરમાં કોઈપણ જાતની પાપ વાસના ઘુસી ન જાય તેની સંભાળ રાખવી. કોઇ પણ જાતના હલકા વિષયમાં મન રમ્યા કરે નહીં તેની સંભાળ રાખવી. અને અંતરમાં કોઇ પણ જાતના વિકારનો ફણગો ફુટે નહીં તેની સંભાળ રાખવી, તેનું નામ ચોકી કરવી છે. તમે જોકે બહારની વ્યવહારીક નીતિ પાળોછો તોપણ એ નીતિ પાળતાં તમોને મહેનત પડતી હોય એમ લાગે છે. એવી ભલાઈ રાખવામાં તમે કાંઇક વિશેષતા કરતા હોય એમ તમોને તમારા મનમાંથી લાગ્યા કરે છે. અને મને લાગે છે કે, એવા નિયમો પાળવા છતાં પણ હજી કોઈ કોઇ વખત તમારૂં મન હલકી બાબતોમાં ઉતરી જતું હશે, જો કે એવી નીતિને લીધે તમે તમારા મનને પાછું ખેંચી શક્તા હશો તેથી એ વિચારો પ્રમાણે વરતતા નહીં હોય તોપણ પ્રસંગોપાત વારે વારે મનમાં નબળા વિચારો તો આવીજ જતા હશે. માટે પ્રસંગને લીધે બહારથી આવતા તથા અંદરથી ઉઠતા એવા વિચારોને અટકાવવા તેનું નામ ચોકી કરવી છે. જેમ કે,

તમે હવે ચોરી કરતા નથી પણ જયારે કાંઇ સ્વાર્થની કે લોભની બાબત આવે ત્યારે તેમાં મનને રમાડયા કરોછો. તમે હવે વ્યભિચાર કરતા નથી પણ જયારે શ્રૃંગાર રસની વાતો આવે ત્યારે તેમાં તમને હજી આનંદ થાય છે. તમે હવે વીના કારણ જુઠું બોલતા નથી પણ જયારે મશ્કરીનો કે મુશ્કેલીનો પ્રસંગ આવી પડે ત્યારે મન જરા ઢીલું થાય કે નહીં ? અને કોઇને નુકસાન થાય નહીં તેવું સાધારણ જુઠું બોલવાની યુક્તિ શોધો કે નહીં ? તમે કોઇની સીધી રીતે મશ્કરી નહીં કરતા હોય, પણ જયારે કોઇ હસવા જેવાં માણસની રેવડી થાય ત્યારે તમારૂં મોઢું મલકાય છે કે નહીં ? તમે કોઈની અદેખાઈ નહીં કરતા હોય પણ જે માણસોને માટે તમારૂં સારૂં મત નથી તેઓની વિરૂદ્ધની કાંઈ વાતો થતી હોય ત્યારે તમે તેમાં ટાપસી પુરો છો કે નહીં ? તમારા રસ્તામાં અડચણ ન આવે, ને ત-

મારૂં ગાડું સીધે સીધું ચાલ્યું જાય ત્યાં સુધી તમે ગુસ્સો નહીં કરતા હોય, પણ કોઇ તરફથી કાંઇ અડચણો આવી પડે ત્યારે તમે મનને કાબુમાં રાખી શકો છો ? કહો કે નહીં. અને હવે બનતાં સુધી તમે કોઈ સાથે લડાઇ ટંટો નહીં કરતા હોય, પણ અગાઉ જેઓની સાથે દુશ્મનાઇ થઇ ગએલી છે, તથા બાપદાદાના વખતનાં જે જુનાં વેરો ચાલ્યાં આવે છે તેઓને તમે માફ કરી શકયા છો ? કહો કે નહીં. આવી રીતના દરેક પ્રસંગોમાં મનને સમતામાં રાખી શકીએ એવો અભ્યાસ કરવો તેનું નામ ચોકી કરવી છે. અને તે હરીજનોનો પ્રથમ ધર્મ છે.

એ પછી બીજો સૌથી ઉત્તમને સૌથી મુખ્ય ધર્મ ઈશ્વરની સ્તુતિ કરવી એ છે. કારણ કે સ્તુતિથી અંતરની શુદ્ધિ થાય છે. સ્તુતિથી પવિત્રતા આવે છે. સ્તુતિથી હૃદયમાં નવું બળ આવે છે. સ્તુતિથી પાપવાસનાનો નાશ થાય છે. સ્તુતિથી સ્વાભાવિક જ્ઞાનનો ઉદય થાય છે, અને સ્તુતિથી મનુષ્ય ઈશ્વરની નજીક જઇ શકે છે. માટે સ્તુતિ કરવી એ હરીજનોનો મુખ્ય ધર્મ છે. કારણ કે સ્તુતિમાં આધીનતા છે. સ્તુતિમાં દીનતા છે. સ્તુતિમાં મનની શાંતિ છે. સ્તુતિમાં આકર્ષણ છે. સ્તુતિમાં એકાગ્રતા છે, સ્તુતિમાં એક જાતની સમાધી છે. સ્તુતિમાં માનસીક આનંદ છે, સ્તુતિમાં અંતરનો દીલાસો છે. સ્તુતિમાં આત્મિક બળ છે. અને સ્તુતિમાં મહાશક્તિ સાથે આપણો તાર લાગેલો રહે છે. માટે શિવ બ્રહ્માદીક પણ સદાય પરમકૃપાળુ પરમાત્માની સ્તુતીજ કરતા રહે છે. ત્યારે સર્વ શક્તિમાન શાંતિ દાતા અખંડ આનંદ સ્વરૂપ મોક્ષ આપનારા પરમકૃપાળુ પીતા મહાન ઇશ્વરની હરીજનો સ્તુતિ કરે તેમાં નવાઇ શું ?

ભાઇઓ ? આવી રીતે પોતાના અંતરની ચોકી કરવી અને સ્તુતિ કરવી એ હરીજનોનો ખાસ ધર્મ છે, અને એ દુનીયાંના સૌ ધર્મોનું સત્ય તત્વ છે. માટે ઓ વ્હાલા હરીજનો ? તમારા પવિત્ર અંતઃકરણની ચોકી કરો અને મહાન ઈશ્વરની સ્તુતિ કરો, મહાન ઇશ્વરની સ્તુતિ કરો.

૩૦—આપણી પાસેથી કોઇપણ માણસ કાંઈ પણ ખરાબ દાખલો શીખી જાય એ મહાપાપ છે.

આપણા પવિત્ર શાસ્ત્રો મારફત પ્રભુએ કહેલું છે કે, આ દુનિયામાં બધાં દાનો કરતાં જ્ઞાન દાન મોટું છે. આખી દુનિયાનું દાન આપી દેવું તે કરતાં પણ પાપમાં ફસાયલા જીવોને ઇશ્વરનું જ્ઞાન આપી પાપમાંથી છોડાવવા અને સન્માર્ગે ચડાવાવા તેમાં વધારે પુણ્ય છે. કારણ કે જ્ઞાન દાનથી જીવને દુઃખ દેનારા કામ ક્રોધ વિગેરે શત્રુઓનો નાશ થાય છે અને ચોરાશી લાખના ફેરામાંથી છુટી જઇને જીવ મુક્તિ પામે છે. માટે જ્ઞાન દાન સૌથી ઉત્તમ છે.

માણસોને સન્માર્ગે ચહડાવવામાં જેટલું પુણ્ય છે તેટલુંજ પાપ તેઓને ઉંધે માર્ગે ચહડાવવામાં છે. માટે આ જગ્યોએ તે વિષે થોડું કહેવાનું છે.

કોઇનાં શરીરનું ખૂન કરવું તે કરતાં પણ કોઈનાં જીવને ભ્રષ્ટ કરવો એ વધારે પાપ છે.

કોઇનાં શરીરને હાની કરવી એટલેકે કોઇનો હાથ પગ લૂલો કરવો, આંખ ફોડવી, નાક કાપવું, કાન કાપવા કે જીભ કાપવી એમાં પાપ છે એ આપણે સૌ જાણીએ છીએ પણ કોઇ નિરપરાધી જીવને ઉંધે ચાળે ચહડાવી દેવો એમાં કેટલું મોટું પાપ છે તે આપણે બરોબર સમજતા નથી, તેથી આપણાથી જાણે અજાણે એવી જાતનાં ઘણા પાપો થઇ જાય છે, માટે તેથી બચવા સારૂ એ બાબતો આપણે બરોબર રીતે સમજવી જોઈએ.

આજ કાલ ઘણા લોકો નઠારી ચોપડીયો વાંચીને, નઠારાં ચિત્રો જોઇને, નઠારાં ગાયનો સાંભળીને, રાંડોના નાચ જોઇને તથા હલકી જાતનાં નાટકો જોઈને બગડી જાય છે અને બહુ દુર્ગુણી થાય છે. એવી રીતે કોઇ પણ જાતનાં બુરા વ્યસનોમાં માણસોને લગાડી દેવા તેમાં મોટું પાપ રહેલું છે, અને તે પાપ

એવી જાતની ચોપડીયો લખનાર, ચિત્રો પાડનાર, અને નાટકો રચનાર વિગેરેને માથે પડે છે.

તેમજ ગુરૂની ખરાબ ચાલ દેખીને ચેલાઓ બગડે છે, બાપની અનીતિ જોઇને છોકરાઓ બગડે છે, અને શેઠની લુચ્ચાઈ જોઇને નોકરો બગડે છે. એ બધું પાપ ગુરૂઓ, માબાપો, અને શેઠો ઉપર પડે છે. માટે આપણી ચાલ ચલણથી આપણા વિચારોથી કે આપણા દાખલાઓથી બીજાઓ ન બગડે તેની આપણે ખાસ સંભાળ રાખવી જોઇએ.

આપણે જાણીએ છીએ કે નાના છોકરાઓ જુવાન માણસોની ચાલચલણ ઉપર આધાર રાખે છે. અને તે પ્રમાણે વરતવાની કોશિશ કરે છે. અને બીજા સાધારણ લોકો જેમ આગેવાન મોટા લોકો વર્તે તેમ વરતવાની તજવીજ કરે છે. માટે આપણી પાસેથી કોઈ પણ માણસ કાંઈ પણ ખરાબ બાબત ન શીખી જાય તેની દરેક માણસે બહુજ સંભાળ રાખવી જોઇએ.

આપણી ચાલ ચલગતની બીજાઓ ઉપર કેવી રીતે અસર થાય છે અને આપણી ભુલોથી બીજા નિર્દોષ માણસો કેવી રીતે બગડે છે તે જાણવાની સૌ માણસોને બહુ જરૂર છે માટે થોડા દાખલાઓ આપવામાં આવે છે જેમકે,

માબાપ પોતાનાં છોકરાંઓને કે ચાકરોને ગાળો દેતાં હોય તો તે જોઇને તેનાં છોકરાંઓ તથા પાડોશીનાં છોકરાંઓ ગાળો દેતાં શીખે છે.

આજ કાલ ઘણી બાઇઓ ફેન્સી નાટકી ડ્રેસો પહેરે છે તે જોઇને તેઓની નાની છોકરીઓ પણ એવું પહેરતાં શીખે છે, અને બીજી ગરીબ બાઇઓને પણ એવી જાતના ડ્રેસો પહેરવાનું મન થાય છે.

ગુરૂઓ ધર્મની બાબતોમાં પોલમ પોલ ચલાવે તો તેઓને જોઇને ચેલાઓ પણ એમ કરવા મંડી જાય છે. અને રાજાના દુર્ગુણો હમેશાં પ્રજામાં આવે છે. માટે કોઈ પણ માણસ આપણામાંથી કોઈ પણ જાતનું કરમ જોઇને ફસી ન પડે તેની

સંભાળ રાખવી. જેમકે,

૧. જેને ગાયનનો શોખ ન હોય તેને નઠારાં ગાયનો શીખાડવાં એ મહા પાપ છે.

૨. જેને કોઈ પણ જાતનું નઠારૂં વ્યસન ન હોય તેને ચાહીને આપણે તેવું વ્યસન લગાડવું એ મહા પાપ છે.

૩. નાનાં છોકરાઓને નઠારાં વચનો બોલતાં શીખવવું એ મહા પાપ છે.

ટુંકામાં કોઈ પણ માણસને જુગાર રમવા તેડી જવો, વેશ્યાને ઘેર લઇ જવો, નાટકોમાં તેડી જવો, દારૂ, ભાંગ, ગાંજા, ચીરૂટ વિગેરેનો શોખ લગાડવો તથા એવીજ બીજી કોઇ પણ જાતની નઠારી ટેવો શીખાડી દેવી એ મોટામાં મોટું પાપછે.

કોઇનાં હૃદયમાં રહેલી આસ્થા તોડવી તે સ્રીનો ગર્ભ પાડવા બરોબર છે.

ઉપલી બાબતો સિવાય એક બહુ મોટી બાબત રહી જાય છે, અને તે એજ કે ધર્મની નિંદા કરીને આપણા બીજા ભાઈબંધોને ધર્મની બાબતમાં ઢીલા કરવા અને તેઓનો પ્રભુ ઉપરનો પ્રેમ ઘટાડવો તથા મુક્તિનાં માર્ગમાં તેઓને અડચણ કરવી એ મોટામાં મોટું પાપ છે, માટેજેમ આપણે કોઇના શરીરને હાની કરવા ઇચ્છતા નથી તેમજ કોઇના મન ભ્રષ્ટ ન થાય અને આપણે લીધે કોઇ પણ જીવ પ્રભુથી વિમુખ ન થાય તેની બહુજ સંભાળ રાખવી જોઇએ.

૩૧.–સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વરના ગુણ ગાવાથી શાસ્રનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ મળી રહે છે.

મહાત્માઓ કહે છે કે, શાસ્રનો અભ્યાસ કરવાનું કારણ એ છે કે, ધર્મ કયો ને અધર્મ કયો ? એ સમજાય છે. ધર્મ પાળવાથી કેટલો બધો લાભ થાય છે, અધર્મથી કેટલી બધી ખરાબી થાય છે, નરકનાં દુઃખો કેવાં ભયંકર છે, મોક્ષનો આનંદ કેવો અલૌકિક છે, જીંદગી કેવી ક્ષણ ભંગુરછે, દુનીયાંનાં સુખો

કેવાં ધડીકવારનાં છે, પ્રભુને ખાતર હરીજનોએ કેટલાં કેટલાં કષ્ટ સહન કરેલાં છે, સાચી વસ્તુ કઇ છે, અને કેવી રીતે જીંદગી ગાળવાથી કલ્યાણ થઈ શકે ? એ બધું સમજવું ને તે પ્રમાણે પાળવું એ શાસ્ત્ર ભણવાનો હેતુ છે. ને એ પ્રમાણે જીંદગી સુધારીને આત્માનો ઉદ્ધાર થાય એ શાસ્ત્ર ભણવાનું ફળછે, તેમજ મહા મંગલકારી, શાંતિદાતા, અખંડ આનંદરૂપ, પરમ કૃપાળુ, પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી પાપ છુટતાં જાય છે. અંતરમાં ઉત્તમતા આવતી જાય છે. હૃદયમાં ભગવદ આવેશ ભરાતો જાય છે, માયાનું મીથ્યાપણું સમજાતું જાયછે, અને જીંદગી સુધરતી જાય છે, તથા પ્રભુ સાથે તાર લાગતો જાય છે, માટે મહાત્માઓએ કહ્યું છે કે, પ્રભુના ગુણ ગાનારને શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ મળી રહે છે, કારણ કે તિવ્ર બુદ્ધિ વાળા, સારા સંસ્કાર વાળા, અને સારાં સાધનો વાળા હોય તેઓજ શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરી શકે છે, અને તેમાં પણ હજારોમાં કોઈકજ શાસ્ત્ર ભણવાનું સાચું ફળ જે "જીવને ઈશ્વરમય કરવો" તે મેળવી શકે છે. બાકી બધા શબ્દોની મારામારીમાં ને પંડીતાઇની પોલમાંજ રહી જાયછે, પણ શ્રી હરીના ગુણ ગાવામાં એવી કાંઇ મુશ્કેલી નથી, એતો સૌથી સેહેલાઇથી બની શકે તેમ છે, માટે શાસ્ત્રના અભ્યાસ કરતાં પણ પ્રભુના ગુણ ગાવા એ બાબત શ્રેષ્ટ છે, એમ શાસ્ત્રમાં કહેલું છે. માટે ભાઇઓ ? મહાન ઈશ્વરના ગુણ ગાઓ. મહાન ઈશ્વરના ગુણ ગાઓ.

૩૨.—સૌથી મોટો પરમાર્થ કયો ? પોતાના આત્માનો ઉદ્ધાર કરવો એ સૌથી મોટો પરમાર્થ છે.

એક ગરીબ માણસે કોઈ સાધુને કહ્યું કે, મહારાજ ! હું હરીકથા સાંભળવા ગયો હતો, ત્યાં એવી વાત આવી કે, પરમાર્થ કર્યાવિના આરો નહીં આવે. પરમાર્થ કરવા સારૂ અસલના રાજાઓ યજ્ઞ કરતા, પરમાર્થને ખાતર પવિત્ર રૂષિયો

પોતાનું સર્વસ્વ બ્રહ્માર્પણ કરી દઈ જંગલમાં ચાલ્યા જતા, પરમાર્થને ખાતર મહાદાનેશ્વરી કર્ણએ પોતાને હાથે પોતાનો દાંત પાડીને તેમાંથી સોનાની રેખા કહાડી આપી હતી. પરમાર્થને ખાતર બળીરાજાએ વામનજીના પગ નીચે કચરાઈને પાતાળમાં જવું કબુલ કર્યું હતું. પરમાર્થને ખાતર મહારાજા અશોક દર વરસે પોતાનો સર્વ ખજાનો લુટાવી દેતા હતા. પરમાર્થને લીધે મહારાજા વિક્રમનો સંવત હજીસુધી ચાલે છે. અને પરમાર્થને ખાતર રંતીદેવ રાજા કહેતો કે, હે પ્રભુ! આખા જગતના બધા જીવોની તરફથી તેઓનાં સર્વે દુઃખો હું ભોગવી લઉં એવો દીવસ તે કયારે આવશે? એટલુંજ નહીં પણ એ પછીના મહાન ભક્તરાજ નરસીંહ મેહેતો, સુરદાસ, કબીર, તુલસીદાસ, તુકારામ અને ગુરૂ નાનક સાહેબ વીગેરે મહાત્માઓએ પરમાર્થ માટે અતિશય પ્રયત્નો કર્યા હતા, અને પરમાર્થને ખાતર પ્રભુ પોતે મોક્ષધામ છોડીને ઘણી વખત અવતાર લેય છે. કારણકે પરમાર્થ એજ સાચો સ્વાર્થ છે, પરમાર્થ એજ સ્વર્ગની સીડી છે, પરમાર્થ એજ મનુષ્યોને દેવ બનાવવાનું કીમીયું છે, પરમાર્થ એજ પ્રભુની કૃપા મેળવવાની કુંચી છે, પરમાર્થ એજ પ્રભુ પ્રેમ બતાવવાનો રસ્તો છે, પરમાર્થ એજ જીંદગીની સાર્થકતા [illegible] એજ આત્માનો સ્વભાવ છે, અને પરમાર્થ એજ [illegible] બારણું છે.

મહારાજજી! આ વાત સાંભળીને અને મારી સ્થીતિ જોઈને મને બહુ ખેદ થયો, મને એમ લાગ્યું કે, હું શું પરમાર્થ કરી શકું? મારૂં ધોતીયું ત્રણ ઠેકાણેથી ફાટી ગયું છે તે બીજું લઈ શકાય તેમ નથી. મારી હજામત મોટી થઈ ગઈ છે તેથી માથું દુઃખે છે, પણ હજી પંદર દીવસ સુધી હજામત કરાવવાનો જોગ મળે તેમ નથી. મારાં પગરખાં ફાટી ગયાં છે તે સંધાવવાના મારી પાસે પૈસા નથી. મારા ઘરમાં હું ઝાડુ વીના ચલાવું છું, અને મારી તાવડી તનાના કરે છે. આવી હાલતમાં હું શું પરમાર્થ કરી શકું? અને જો કાંઈ પણ પરમાર્થ નહીં

કરી શકું તો મારો આરો કેમ આવશે? મારૂં કલ્યાણ કેમ થશે? અરે હાય હાય! મારી જીંદગીનો ફેરો ફોગટજ જશે કે? આવા આવા વિચારથી હું નીરાશ થઇ ગયો, તેથી મને બહુ માઠું લાગ્યું, અને મારાં કમનશીબ કીસ્મત માટે મને બહુ અફસોસ થયો તેથી હું રોઈ પડયો. ગરીબાઇનાં દુઃખને ખાતર નહીં, પણ ઉત્તમ મનુષ્યનો અવતાર પામ્યા છતાં કાંઇ પણ પરમાર્થ કરી શકતો નથી તેથી મને રોવું આવ્યું. પશુ-પક્ષી અને ઝાડપાનથી પણ જગત ઉપર કેટલીક જાતના સ્વાભાવિક ઉપકાર થાયછે, પણ અમુલ્ય જીંદગી મળ્યા છતાં મારાથી કાંઇ પણ પરમાર્થ ન થયો, ને કાગડા કુતરાંની પેઠે માત્ર પેટ ભરવામાંજ જીંદગી ચાલી જાય છે એ જોઇને મને વશમું લાગ્યું, અને મારી ઉપર ઘણાએ માણસોએ ઘણી જાતના ઉપકારો કરેલા છે પણ હું કોઇનું કાંઇ પણ ભલું કરી શકયો નથી એ જોઇને મારૂં હૃદય અંદરથી કંપવા લાગ્યું, અને મને એમ થઈ ગયું કે, મારે જરૂર કાંઇ પણ પરમાર્થ કરવો જોઇએ. પણ સ્થીતિ નબળી, વખત ખરાબ, અને સાધનો મળે નહીં, તેથી બહુ વિચાર કરતાં છતાં પણ કાંઈ ધ્યાન પહોંચ્યું નહીં. માટે આપની પાસે આવ્યો છું કે હવે મારે શું કરવું? હું કાંઈ કરી શકતો નથી તેથી મારો જીવ અંદરથી બહુ કોચવાય છે માટે કાંઇક રસ્તો બતાવવાની કૃપા કરો.

એ સાંભળીને તે સાધુ મહાત્માએ કહ્યું કે, ભાઈ, પોતાના આત્માનું કલ્યાણ કરવું એ સૌથી મોટો પરમાર્થ છે. કારણ કે જેથી ચોરાશી લાખના ફેરામાંથી છુટાય છે. હવે તું વીચાર કર કે, કોઇ જીવ ચોરાસીલાખ વખત જન્મે, અને ચોરાસીલાખ વખત મરે એ કેટલું બધું દુઃખ છે? તેને બદલે જો તે જીવ મુક્ત થાય તો તે જન્મ મરણના ફેરામાંથી છુટી ઇશ્વરની હુજુરમાં અખંડ આનંદમાં રહી શકે છે. અને જો એમ થાય તો તે જીવ ચોરાસીલાખ વખત મરતો બચે છે. માટે એ કરતાં વધારે પુન્ય બીજું કયું? અને એ કરતાં મોટો પરમાર્થ બીજો

કયો ? કારણ કે બીજા પરમાર્થ તો નાના નાના હોય છે, અને બહારની વસ્તુઓથી થાય છે. એટલે તેની અસર થોડી હોય છે. એવા નાના પરમાર્થોની કાંઈ આત્માના કલ્યાણની સાથે સરખામણી કરી શકાય નહીં. કારણ કે જેને પ્રભુએ ધન આપ્યું હોય અને સદ્બુદ્ધિ આપી હોય તે શ્રીમંતો પરમાર્થ કરે છે. પણ તેમાં જગતનાં માનની ઇચ્છા, દેવદેવીની કૃપા મેળવવાની ઇચ્છા, અને પોતાની મનકામના પુર્ણ થવાની ઇચ્છા હોય છે. આટલું બધું થવાની આશાના બદલામાં કૃપા કરીને ઇશ્વરે આપેલાં ઘણા ધનમાંથી થોડુંક ધન કોઇક માણસો પરમાર્થમાં ખરચે છે, બાકી તો બધા ધોબીના કાંકરાની પેઠે પૈસા રાખી મુકીને છતાં ધને ધનધન કરતા મરી જાય છે, ને નાહકના અવગતે જાય છે. એવાઓના જરાક જેટલા બહારના પરમાર્થની સાથે આત્માના કલ્યાણના પરમાર્થની સરખામણી કેવી રીતે થઈ શકે ? માટે ભાઇ ? જો તારે સાચામાં સાચો ને સૌથી મોટામાં મોટો પરમાર્થ કરવો હોય તો તારા આત્માનું કલ્યાણ થાય તેમ કર. અખંડ સુખ ભોગવી શકાય તેમ કર. અને મહા આનંદ સ્વરૂપ શાંતિદાતા ઇશ્વરની તરફ જીવ ખેંચાય તેમ કર. એ બધું ભક્તીથી થઇ શકે છે. મહાત્માઓના સંગથી થઇ શકે છે, પ્રભુના નામ સ્મરણથી થઈ શકે છે, પવિત્રતાથી થઇ શકે છે. અને જગતના જીવોની સેવા કરવાથી થઇ શકે છે. માટે જો મોટામાં મોટો પરમાર્થ કરવો હોય તો તમારા આત્માનો ઉદ્ધાર થાય તેમ કરો, એટલે ચોરાસીલાખ જીવ બચાવ્યાનું ફળ મળશે. એ કરતાં બીજો કોઇ વધારે મોટો પરમાર્થ અમે જાણતા નથી.

૩૩.—આ સંસારનાં સુખો સ્વપ્નાં જેવાં છે, તે સમજવા માટે એક ભીખારીને લાધેલાં સ્વપ્નાંની વાત.

એક ભીખારી હતો તે ભીખ માગતે માગતે એક શેઠીયાના

ઘર પાસે પહોંચ્યો, અને ત્યાંથી કાંઇક મળશે એવી આશાએ પાસેની ગલ્લીના ખુણામાં બેઠો. એ ખુણામાંથી સામે શેઠના ઘરમાં નજર પડતી હતી. તેથી તે અંદરની રીતભાત જોવા લાગ્યો. કારણ કે તે ભીખારી મારવાડના દુકાળીયા માંહેલો હતો. તેણે મુંબાઇના શેઠીયાઓના ઘરના વૈભવ કોઇ દીવસ જોયા નહોતા. તેથી એ જોઇને તેને બહુ નવાઈ લાગતી હતી. માટે જ્યાં તે ભીખ માગવા ગયો હતો તે શેઠીયાના ઘરની હકીકત ધ્યાન દઇને તપાસવા લાગ્યો. એ વખતે તેને જણાયું કે, નોકરો પોતપોતાના કામકાજ માટે દોડા દોડી કરી રહ્યા હતા. શેઠાણી હીંડોળાખાટ ઉપર બેઠી બેઠી તેને ધમકાવતી હતી. સુંદર છોકરાંઓ ભભકાદાર લુગડાં પેહેરીને પાસેના બગીચામાં રમતાં હતાં. શેઠીયાને મળવા બહારનાં માણસો આવ્યાં હતાં તે આગલા હોલમાં બેઠેલાં હતાં. થોડીવારમાં રબરટાયરની ફેશનેબલ બે ઘોડાની ગાડીમા શેઠ આવી પહોંચ્યા. શેઠને જોઇને સૌ ઉભા થયા. એક જણે આવીને શેઠની પાઘડી લીધી, બીજો અંગરખો કાઢવામાં મદદ કરવા લાગ્યો. અંગરખો મુકયા પછી તે નોકર બુટ ઉતારવા લાગ્યો. એ પછી બીડી સળગાવી આરામ ખુરસીમાં પડી ટાંટીયા લાંબા કરી ધુમાડાના ગોટા ઉડાવતે ઉડાવતે તે શેઠીયો આવેલા માણસો સાથે જરા મીજાજમાં રહીને કરડાકીથી વાતો કરવા લાગ્યો. તે લોકો બહુ બહુ આજીજી કરીને ઘણી ઘણી નમ્રતાથી અરજ કરવા લાગ્યા, પણ તે શેઠે કહ્યું કે, નહીં, બસ જાઓ, હું તમારૂં માનતો નથી. મને નાહકનો કંટાળો નહીં આપો. હું તમારૂં કાંઇ પણ સાંભળવા માગતો નથી. જો હવે પાછી એની એ વાત કરશો તો હું તમને સીપાઇ પાસે ધક્કા મરાવીને અંહીથી કાઢીશ. આ સાંભળી તેઓ નીરાશ થઈને ચાલ્યા ગયા. એ પછી લટકો મટકો કરતે કરતે સુંદર ચાંદીની રકાબીમાં કાંઇક પાકનો કટકો લઇને શેઠાણી આવી, અને થાટી દુધનો પ્યાલો લઈ આવ્યો તે ઉડાવ્યા પછી માંડી વાળેલ પાનીયાંઓ જેવા પોતાના દોસ્તો સાથે

શેઠ ચોપાટ રમવા બેઠા, એ વખતે તેઓમાં જે અલંકારી ભાષા વપરાતી હતી તે એ મોટા લોકોનેજ છાજે, એવા મલીન શબ્દોથી પ્રભુ સૌને બચાવે.

આવી આવી રીતની ઘણી હકીકતો જોયા પછી શેઠના ઘરનાં સૌ જમી રહ્યાબાદ વધ્યું ઘટ્યું એઠું જુઠું ભેળું કરીને એક ભલો ઘાટી તે ભીખારીને એક પતરાવળી ભરીને આપી આવ્યો. શેઠ કે શેઠાણી કાંઇ એ બાબતમાં ધ્યાન આપે તેમ નહોતાં. તેઓ તો જમીને તુરત પોત પોતાના ઓરડામાં ચાલ્યાં જતાં, શું વધ્યું છે ? કે શું ઘટ્યું છે ? અને તેનો શું ઉપયોગ કરવો ? એની તેઓને દરકાર નહોતી. એ પછી એટલું બધું ખાવાનું મળ્યું માટે તે ભીખારી રાજી થતો થતો ને આશિર્વાદ દેતો દેતો ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યો ને જંગલમાં જઇ એક વાવ પાસે બેસી ખુબ ખાઇ પાણી પીને વિચાર કરતો કરતો ત્યાંજ વાવની પાળ ઉપરજ સુઈ ગયો. એ વખતે પેલા શેઠને ત્યાં જોએલા દેખાવો જ તેની નજરમાં તર્યા કરતા હતા, તેથી તેને એજ બાબતનું સ્વપ્નું આવ્યું, તેમાં એમ લાગ્યું કે,

પોતે સટ્ટો કર્યો તેમાં મોટો તડાકો પડી ગયો તેથી તે એક મોટો શેઠ બની ગયો છે. ગરીબ લોકો તેની પાસે પોતાની લાચારી બતાવતા બતાવતા કાંઈ કાંઇ બાબતના ફાળા લઇને આવે છે, ત્યારે તે કહે છે કે, જાઓ જાઓ અહીંથી, તમારા બાપે કાંઇ થાપણ બાપણ મુકેલી છે? તમે ગરીબછો તેમાં અમે શું કરીએ ? ભોગ તમારા કીસ્મતનો.તમારા ફાળાને નાંખો જહાંનમની ખાડમાં. એવા ફાળા તો મારી પાસે છપનસો આવે છે. તમે નકામી માથાકુટ ન કરો, હું એમાં એક દોઢીયું પણ ભરવાનો નથી, મને ત્રાસ ન આપો, નહીં તો મારો મીજાજ ઠેકાણે નહીં રહે, ને પછી તમને વસમું લાગશે. હું તમને સાફ કહુંછું કે, તમારે કોઇ દીવસ આવા ફાળા મારી પાસે લાવવા નહીં. ફાળો લાવનારે કહ્યું, શેઠ, તમારી ઉપર ઇશ્વરની કૃપા છે ત્યારે સૌ આવે છે, નહીં તો કોઇ ભાવ પણ પુછે નહીં, દુનીયાં-

માં તો બીજાં કરોડો માણુસો છે, કાં કોઇને ઘેર નથી જતા? શેઠ સાહેબ, જે નશિબદાર હોય તેને ઘેર ભીખારી આવે છે, માટે આમાં કાંઇક ભરવું તો જોશે, ભલે ગમે તો બેચાર લાત મારી લો, પણ હું ખાલી જવાનો નથી, સ્વપ્ના વાળા શેઠે સ્વપ્નામાંજ કહ્યું કે, અમે કૃપા બપા સમજતા નથી, લોહીનું પાણી થાય છે, ત્યારે ધન મળે છે. અમે કાંઇ તમારે માટે અવતાર નથી લીધો. તમે મરી જાઓ તો શું થયું? પણ હું આ વખત એક પાઇ પણ આપવાનો નથી.બધા હરામ ખાઉજ ભેળા થાય છે. જ્યાં જઈએ ત્યાં એની એજ વાત કે આપો, આપો ને આપો. પણ આપે તે કયાંથી? તમે બધા અમારાં લોહી ચુસવાજ ભેળા થયા છો કે બીજો કાંઇ ધંધો છે? જાઓ જાઓ, તમારૂં મોઢું ન દેખાડો. આવું અપમાન કરીને તેને કાઢી મુકયો, ને પોતાના ખાનગી ઓરડામાં ગયા. ત્યાં શેઠાણી પાસે હીંડોળા ખાટ ઉપર બેસવા ગયા, ત્યારે શેઠાણીએ કહ્યું કે, જોતા નથી? છોકરાને વાગી જશે, જરા દુર બેસો. તેથી શેઠ શેઠાણીની પાસેથી ખસવા લાગ્યા. એટલામાં નીંદરમાં પડખું ફરાઇ ગયું, તેથી સ્વપ્નામાં શેઠ બનેલો તે બીચારો ગરીબ ભીખારી કુવાની પાળ ઉપરથી કુવામાં પડી ગયો, તેથી તેના હાડકાં ભાંગી ગયાં. પણ કાંઇક પુણ્ય આડું આવ્યું તેથી મરતો બચી ગયો.

એ પછી હેબતાઈ ગએલો તે ભીખારી કુવાની ભીંતમાંના પથ્થરનો ખાંચો પકડી કુવામાં આજુ બાજુ જોવા લાગ્યો કે, લટક મટકવાળી શેઠાણી કયાં ગઈ? નોકરો કયાં ગયા? બંગલો કયાં ગયો? હીંડોળા ખાટ કયાં ગઈ? ઘોડા ગાડી કયાં ગઈ? અરે હાય હાય? આ બધું શું થઈ ગયું? હુંતો જાણું આ બધુ સાવ સાચું છે, પણ અરે અરે એ તો માત્ર સ્વપ્નુંજ?? અને હુંતો હજી ભીખારીનો ભીખારીજ રહ્યો. એમ વિચારતો તે ભીખારી કુવામાંથી બહાર નીકળવાના તરફડીયાં મારવા લાગ્યો.

ભાઇઓ અને બેહેનો! યાદ રાખજો કે, આપણે પણ એ

ભીખારીની પેઠે એક જાતનાં સ્વપ્નાંમાંજ છીએ. ફેર માત્ર એટલોજ કે, તે ભીખારીનું સ્વપ્નુંજરાકવારનું હતું, અને આપણું ઘણીવારનું છે. પણ અંતે એ ભીખારી પોતાના મીઠડાં સ્વપ્નાંમાંથી જેમ કુવામાં પડી ગયો તેમ આપણે પણ આપણાં આ મોટાં સ્વપ્નાંમાંથી અંતે કાળના મોઢાંમાં પડવાના છીએ. એ વખતે મોતના કુવામાં પડયા પછી આપણા વૈભવો કાંઇ પણ કામ આવવાના નથી, આપણા મોજ શોખો જરા પણ સાથે ચાલવાના નથી. આપણી માલ મીલ્કત અહીંજ રહી જવાની છે. અને આપણી વ્હાલી વસ્તુઓ તથા આપણી માનીતી ગમતો સ્મશાન સુધી પણ આવી શકે તેમ નથી. એ વખતે તો માત્ર ધર્મજ કામ લાગશે. એ વખતે તો માત્ર પરમાર્થજ આડો આવશે, એ વખતે તો માત્ર આપણા અંતરનો પ્રભુ પ્રેમજ જવાબ દઇ શકશે. અને એ વખતે તો માત્ર મહાન પ્રભુનું પવિત્ર નામજ આપણને બચાવી શકશે, માટે ભાઇઓ ? છેવટ સુધી સંસાર સુખના સ્વપ્નામાંજ પડયું ન રહેવાય એ સંભાળજો, અને પ્રભુને સાથે રાખીને ચલાય તેમ કરજો.

૩૪.–અનંતબ્રહ્માંડના નાથના ગુણ ગાવાથી યજ્ઞ કરવાનું ફળ મળી રહે છે.

મહાન ઇશ્વરને અર્થે પવિત્ર યજ્ઞો કરવાનું શાસ્ત્રમાં કહેલું છે, માટે યજ્ઞ એટલે શું ? અને તેનો હેતુ શું ? તે આપણે સમજવું જોઇએ. એને માટે મહાત્માઓ કહે છે કે, જેણે આપણી ઉપર અનંત ઉપકારો કરેલા છે એવા પરમકૃપાળુ મહાન ઇશ્વરને અર્થે આપણાથી બની શકે તેવો મોટામાં મોટો ભોગ આપવો તેનું નામ યજ્ઞ છે. પછી એ ભોગ ગમે તો ધનનો હોય, ગમે તો માનનો હોય, ગમે તો ઇંદ્રીયોનાં સુખ ત્યાગ કરવાનો હોય, ગમે તો મનને રોકવાનો હોય, ગમે તો વ્હાલામાં વ્હાલી વસ્તુ તજવાનો હોય, અને ગમે તો પોતાનું સર્વસ્વ અર્પણ કરી

દેવાનો હોય, પણ કોઈ પણ રીતે આપણાથી બની શકે તેવો મોટામાં મોટો ભોગ આપવો તેનું નામ યજ્ઞ છે. જગતકર્તા, જગતભર્તા, જગતના સાક્ષીરૂપ, જગતના આશ્રયરૂપ, મોક્ષ દાતા, પવિત્ર પીતા મહાન ઈશ્વરને અર્થે પોતાનાં સુખનો એવો મોટો ભોગ આપવો એ જીવની કસોટી છે. એવા મહાયજ્ઞથી જીવનો ઇશ્વર ઉપરનો પ્રેમ વધી શકે છે. એવા મહા યજ્ઞથી પોતાના જે ભાઇબંધોનું ભલું થાય તેઓના આશિર્વાદ મળી શકે છે, અને તેથી એવા યજ્ઞ કરનારમાં નવું બળ આવે છે. એવા મહા યજ્ઞથી તે યજ્ઞ કરનારનો પુરૂષાર્થ વધે છે. તેથી જોસભર રીતે તેઓ ધર્મના માર્ગમાં આગળ વધી શકે છે, અને એવા મહાયજ્ઞથી ઇશ્વરની જુદી જુદી શક્તિયો કે જેને દેવો કહે છે તે પ્રસન્ન થાય છે. તેથી એવા યજ્ઞ કરનારનું સેહેલાઇથી કલ્યાણ થઇ શકે છે. આ બધાં યજ્ઞ કરવાનાં કારણો છે, ને એ બધાં યજ્ઞ કરવાનાં ફળો છે, માટે સૌ સૌના અધીકાર પ્રમાણે જેનાથી જે બની શકે તે યજ્ઞ કરવાનું શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે. તેમજ મહા મંગળકારી, શાંતિ દાતા, આનંદ સ્વરૂપ, મહાન ઇશ્વરના ગુણ ગાવાથી પણ એવાંજ મોટાં ફળો થાય છે, અને તેમ છતાં પણ તેમાં એવો મોટો ભોગ આપવો પડતો નથી. માટે યજ્ઞ કરતાં પણ પ્રભુના ગુણ ગાવા એ ઉત્તમ વાત છે. કારણ કે ઘણી જાતનાં ઘણા સાધનોવાળા ઘણાજણા હોય તેમાંથી કોઇકથીજ યજ્ઞ કરવાનું બની શકે છે, પણ પ્રભુના ગુણ ગાવા એ તો સૌથી સેહેલાઇથી બની શકે તેમછે. માટે શાસ્ત્રમાં કહ્યુંછે કે, જેનીકીર્તિ અનંત બ્રહ્માંડોમાં વ્યાપી રહી છે એવા સર્વ શક્તિમાન મહાન ઈશ્વરના ગુણ ગાવાથી યજ્ઞ કરવાનું ફળ મળી રહે છે, માટે ભાઇઓ ? મહામંગળકારી શાંતી દાતા પરમકૃપાળુ પરમાત્માના ગુણ ગાઓ, પરમાત્માના ગુણ ગાએ.

૩૫.—આપણે કેવી રીતે બીજાઓના પાપમાં ભાગી· યા થઇએછીએ તે વિષે.

આપણાથી એક બહુ જરૂરની વાત અજાણમાં રહી જાય છે તે એ કે ઘણી વખત બીજા લોકો પાપ કરે છે અને તેમાં આપણો ભાગ રહી જાય છે છતાં પણ એ વાતની આપણને ખબર પડતી નથી. માટે બીજાઓનાં પાપમાં આપણે કેવી રીતે ભાગીયા થઇએ છીએ તે દરેક હરીજને જાણવું જોઇએ. કારણ કે એ જાણ્યાથી ઘણી જાતનાં પાપથી બચી શકાય છે.

બીજાઓ પાપ કરે છે તેમાં આપણે ઘણી રીતે ભાગીદાર થઇએ છીએ તેમાંની મુખ્ય નવ બાબતોના ખુલાસા નીચે મુજબ:—

૧ હુકમ કરીને પાપ કરાવવું.
૨ સલાહ આપીને પાપ કરાવવું.
૩ વખાણ કરીને પાપ કરાવવું.
૪ કોઇને ચીડવીને પાપ કરાવવું.
૫ કોઇનો ગુનોહ છુપાવવો.
૬ કહેવું જોઇએ ત્યારે મુંગું રહેવું.
૭ પાપના કામમાં ભાગ રાખવો.
૮ નઠારૂં જાણ્યા છતાં તેનો બચાવ કરવો.
૯ પાપના કામમાં હામાં હા મીલાવવી.

એ નવ રીતે બીજાના પાપમાં આપણે ભાગીયા થઇએ છીએ, તેનો વિશેષ ખુલાસો નીચે મુજબ.

૧. હુકમ કરીને.

એટલે કે, શેઠ પોતાના નોકરને ભીખારીને ધક્કો મારવા કહે અથવા પોતાની તરફેણમાં ખોટી સાક્ષી પુરવાનો હુકમ કરે તો એ નોકર જે પાપ કરે તે પાપમાં તે શેઠનો ભાગ રહે છે.

ગુરૂ પોતાના ચેલાને ધર્મથી વિરૂદ્ધ કામ કરવાનો હુકમ

કરે તો તેમાં ચેલો જે પાપ કરે તેમાં ગુરૂનો ભાગ રહે છે. તે-મજ જે ધણી પોતાની સ્ત્રીને ધર્મના કામમાં આડો આવે છે, અથવા ધર્મનાં કામો કરવાની ના પાડે છે તેને પણ પોતાની સ્ત્રીના પાપમાં ભાગીદાર થવું પડે છે.

૨. સલાહ આપીને.

એટલે કે જો ફલાણી ચીજ ઉપાડી લોતો કોઈ જાણતું નથી, એવી રીતે નોકરો એક બીજાને પોતપોતા વચે સલાહ આપે છે તે. અથવા કોઇ ઝેરીલા માણસને કહેવું કે તારો સામો વ-ડીયો અંધારામાં એકલો મળી જાય ત્યારે કુટી નાંખજે. એતો એજ લાગનો, એમાં કોણ જાણે છે? કોઇ બીજાજના ફાટેલા જુવાન છોકરાને એવી સલાહ આપવી કે તારા બાપની સામે થા. તારો ભાગ નહીં આપે ને કયાં જશે? અને વકીલ થઇને પોતાના કુલને ઉંધી સલાહ આપીને ખોટા કજીયા લડવાનો જોસ ચહડાવવો એ પાપનું કામ છે.

૩. વખાણ કરીને.

એટલે કે કોઇને કહેવું કે, હાય હાય, તમે એને મૂકી દીધો એતો ભૂલ કરી. તમારા જેવા માણસ જયારે એને પાધરો નહીં કરે ત્યારે પછી કોણ કરશે? તમારી સામે એનું ગજું શું? તમે તો એને મચ્છરની પેઠે ચોળી નાંખશો. શેઠ, બીહો છો શું? એનાં તો હાડકાં ભાંગી નાંખો. એનાથી કાંઇ થઇ શકે તેમનથી. તમારા જેવા મોટા માણસો એમ ખમી જશે તો તો પછી એ હરામખોરો એમજ કર્યા કરશે. આવી રીતે કોઈનાં વખાણ ક-રીને તેની પાસે પાપ કરાવવું તેમાં આપણે પાપના ભાગીદાર થઇએ છીએ.

૪. ચીડવીને.

એટલે કે, કોઈનાં ખોટાં ખોટાં નામ પાડીને બોલાવવું. જેમ કે, તમે તો રાજા છો. અથવા તો પોતાના કોઇ સગાં વ્હાલાંને કે દોસ્તને એમ કહેવું કે, જા જા તુંતો બાઇલો છે. તારાથી તે શું બને? એ વળી કેસ શેનો જીતી જાય? સો બસો

અવળા કરવા પડે તો શું થાય ? દુનિયાંમાં આબરૂ કેટલી છે ? પણ તારા જેવા લોભીયાથી એમ ન બને. એવી રીતે ચીડવીને પાપ કરાવવું, અથવા કોઇ ગાંડાં માણસોને ચીડવી તેની લાગણી ઉશ્કેરીને બીજાંઓને ગાળો અપાવવી. એમ કરનારને બીજાંઓના પાપના ભાગીદાર થવું પડે છે.

૫. કોઇનો ગુનોહ છુપાવવો.

જેમકે ચોરીનો માલ રાખવો, ચોરને સંતાડવો, બારવટીયાઓને રોટલા પંહોચાડવા, અને આપણો છોકરો પાડોશીની કાંઇ ચીજ ઉપાડી આવ્યો હોય તો તે રાખી મુકવી. એવી રીતે બીજાંઓનાં પાપ છુપાવવાથી આપણને તેઓના પાપમાં ભાગીયા થવું પડે છે.

૬. ચાહીને મુંગું રહેવું.

એટલે કે, પોતાના હાથમાં શિક્ષા કરવાની સતા છતાં પણ માજીસ્ટ્રેટ ખોટી દયા ખાઇને ગુન્હેગારોને જતા મૂકે તો તે ગુન્હેગારોનાં પાપમાં માજીસ્ટ્રેટને ભાગીયા થવું પડે છે. શેઠનો માલ ચોરાઇ જતો હોય અથવા બગડી જતો હોય તે પોતાને ખબર હોય છતાં પણ એમ વીચારવું કે, એમાં આપણા બાંપનું શું જાય છે ? એ તો એમજ ચાલે. એવી ઉપાધીમાં આપણે તે કયાં પડીએ ? એમ ધારીને શેઠને ખરા ખબર ન આપવાને પોતે ચુપ રહેવું એ બીજાના પાપમાં ભાગીયા થવા જેવું છે. તેમજ પોતાનો છોકરો બીજાના છોકરાને મારી આવે ત્યારે તેને ધમકાવવાને બદલે જોયા કરવું એ પાપનું કામ છે. કારણ કે એવી રીતે થતાં પાપને અટકાવવાની શક્તી છતાં તેને ન અટકાવવાંને મુંગું રહેવું એ પાપને ઉત્તેજન આપવા જેવું છે, માટે એમ કરવાથી આપણને બીજાંઓનાં પાપમાં ભાગીયા થવું પડે છે.

૭. પાપમાં ભાગ રાખવો.

એટલે કે, જા ફલાણાને માર, હું તારી ભેળો છું. કોઇ ચોરને કહેવું કે, તું ફીકર ન કર, તારો માલ હું બજારમાં વે-

હેચી આવીશ, અથવા કોઇને એમ કહેવું કે, એમાં શું મોટી વાત છે? ફરીયાદી માંડો. તમારી તરફથી હું સાક્ષી આપીશ. આવી રીતે બીજાઓનાં પાપમાં ભાગ રાખવો એ પણ મહા પાપ છે.

૮. નઠારૂં જાણ્યા છતાં તેનો બચાવ કરવો.

એટલે કે, આ જુઠો કેસ છે એમ જાણ્યા છતાં પણ તેનો બચાવ કરવો એ બીજાના પાપમાં ભાગીયા થવા જેવું છે. પોતાના કોઇ સગાએ કાંઇ ગુનોહ કર્યો હોય ત્યારે પોતે નાતના શેઠીયા હોય છતાં પણ સાચો ઇનસાફ ન આપવો ને પક્ષપાત કરી ગુનેહગારની તરફેણમાં ઉભું રહેવું એ બીજાના પાપમાં ભાગીયા થવા જેવું છે. અને પોતાનું છોકરૂં પાડોશીના છોકરાં સાથે કજીયો કરી આવ્યું હોય ત્યારે તેનો વાંક જાણ્યા છતાં પણ તેની ભોળ કાઢીને સામાની સાથે લડવા ઉઠવું એ પાપનો બચાવ કરવા જેવું કામ છે. અને તે બીજાના પાપના ભાગીદાર થવા જેવું છે.

૯. હામાં હા મીલાવવી.

એટલે કે, કોઇ અમલદાર કે મોટો શેઠીયો કાંઇ વાત કરતો હોય, તે વાત ગેરવાજબી હોય અથવા કોઇને નુકશાન થાય તેવી હોય તોપણ તેમાં હાએ હા પાડયા કરવી, અને ભા ભણે તે સચ, અથવા મીયાંની ચાંદે ચાંદ કર્યા કરવું એ બીજાના પાપમાં ભાગીયા થવા જેવું છે. એ શિવાય જેમકે બે માણસો લડતા હોય, તે આપણા સમજાવ્યાથી સમજી જાય તેમ હોય છતાં પણ આપણી અક્કલનો કે આપણા લાગવગનો ઉપયોગ ન કરવો અને તેને લડી મરવા દેવા, અથવા આપણા કુટુંબમાં બાયડી છોકરો વીગેરે કોઇ કાંઇ અધર્મ કરતું હોય તોપણ તેમાં આંખ મીંચામણાં કરી કાંઇ બોલવું નહીં, અને બધું હાએ હા કર્યા કરવું એ બીજાના પાપમાં ભાગીયા થવા જેવું છે.

આવી આવી બીજી ઘણી રીતે આપણે ન જાણીએ તેમ

વિનાકારણ આપણી મુર્ખાઇથી બીજાંઓના પાપમાં ભાગીદાર થઈ જઇએ છીએ, અને તેનાં માઠાં ફળ આપણને ભોગવવાં પડે છે. માટે ભાઇઓ ! પાપની ભય કરતા સમજીને કોઇકનાં પાપ આપણે ન ભોગવવાં પડે એ સંભાળજો, અને જેમ બને તેમ આપણા આત્માનાં કલ્યાણને અર્થે પાપથી બચાય અને પ્રભુના પવિત્ર માર્ગમાં અવાય તેમ કરજો.

૩૬.—મહાત્માઓ કહે છે કે, બીજાઓનું ભલું કરવું તે કરતાં પણ પોતે જાતે ભલા થવું એ મોટી વાત છે, માટે જો સત્ય ધર્મ પાળવો હોય અને ઇશ્વરની નજીક જવું હોય તો તમે પોતે ભલા થવાની તજવીજ કરો.

એક ભક્તરાજ મહારાજ કહેતા કે, બીજાઓનું ભલું કરવું એ બહુ સારી વાત છે, ભાગ્યશાળી માણસોથીજ તે બની શકે છે, પણ એ કરતાં પણ પોતે જાતે ભલા થવું એ વધારે મોટી વાત છે, કારણ કે બીજાઓનું ભલું કરવું એમાં બહારનાં સારાં સાધનોની જરૂર છે. જેમકે, પાસે ધન હોય તો કોઇને આપી શકાય છે, શરીરમાં બળ હોય તો બીજાને મદદ કરી શકાય છે, બુદ્ધિ ખીલેલી હોય તો જ્ઞાન ફેલાવી શકાય છે, હાથમાં સત્તા હોય તો બીજાઓને વશ રાખી શકાય છે. અને ખાનદાની, લાજ આબરૂ, લાગવગ, કે ગુરૂપણું વીગેરે વંશપરંપરાનું કાંઈક મોટું લાકડું હોય તોજ કેટલાંક કામો થઇ શકે છે, અથવા તો બીજા ઘણા માણસોના કરતાં જેના શરીરમાં, મનમાં, બુદ્ધિમાં કે બીજી કોઇ ક્રીયાઓમાં કાંઇ ખાસ વીશેષતા હોય તેઓ જો ધારે તો બીજાઓનું કાંઇક ભલું કરી શકે છે, પણ અમે જોયું છે કે, એવી જાતનાં સારાં સાધનો હોવા છતાં પણ ઘણા માણસો પોતે જાતે જેવા જોઇએ તેવા રૂડા હોતા નથી. એવા બહાર પડતા આગેવાન ગુણી

માણુસોમાંથી પણ કોઇકજ પોતાના અંતઃકરણના અવાજ પ્રમાણે ચાલનારા હોય છે, બાકી તો બધા ચાલતા આવેલા રીવાજો અને લોકોને દેખાડવાના દુનીયાંદારીના બહારના વિવેકો પ્રમાણે પોલમ પોલમાંજ રમનારા હોય છે, કારણ કે પારકાને ઉપદેશ કરવાની પંડીતાઇ બતાવતાં તો સૌને આવડે છે, પણ બોલ્યા પ્રમાણે પાળવું ને કહ્યા પ્રમાણે કરી બતાવવું એ તો ઇશ્વરના કૃપાપાત્ર હરીજનોથીજ બની શકે છે, માટેજ મહાત્મા તુકારામ કહે છે કે, बोले असा चाले त्याची वंदावी पावलें. જે બોલ્યા પ્રમાણે ચાલે તેની તો ચાંખડીયોને પણ નમવું જોઈએ, આટલું બધું ભલા થવાનું મહાત્મ છે, એટલુંજ નહીં પણ બીજાનું ભલું કરવામાં તો બહારનાં સારાં સાધનો જોઇએ છે, અને બીજાઓનું ભલું કરતાં છતાં પણ ઘણા માણુસો જેવું જોઈએ તેવું પોતાનું ભલું કરી શકતા નથી. પણ જે પોતે રૂડા થાય છે તેની પાસે બહારનાં બહુ સારાં સાધનો ન હોય છતાં પણ તે પોતાના રૂડા દાખલાથી પોતાના બંધુઓમાં બહુ સારી અસર કરી શકે છે, જેમકે,

અમે જોયું છે કે, ગરીબ ભગતો પોતાની પરમાર્થ વૃત્તિથી જેટલું ભલું કરી શકે છે. તેટલું ભલું નામને ખાતર જાહેર ફંડોમાં હજારો રૂપીયા ભરનાર શ્રીમંતો કરી શક્તા નથી. જંગલના એકાંત ખુણામાં પડેલા મુનીવ્રતવાળા સાધુઓ વગર બોલે ચાલે પોતાનાં પવિત્ર આચરણોથી જગતમાં જેવી પવિત્રતા ફેલાવે છે તેવી પવિત્રતા રોજ રોજ મંદીરોમાં કથા વાંચનારા શાસ્ત્રીઓ ફેલાવી શકતા નથી. ભગવદ ઇચ્છા પ્રમાણે ખેડ જનારા હરીજનો પોતાના દાખલાથી પોતાના બંધુઓમાં જેવો ધર્મનો વિશ્વાસ બેસાડે છે તેવો વિશ્વાસ માન મર્તબાની ઇચ્છામાં રહી ગએલા ગુરૂઓ બેસાડી શકતા નથી. અને અંતરની ખીલેલી લાગણીવાળા સજ્જનો પોતાના નિષ્કામ કર્મોથી પોતાની આસપાસ જેવી સારી અસર કરી શકે છે તેવી અસર મોટા પંડીતો કે મોટા અધીકારીયો પણ કરી શક્તા નથી.

કારણ કે એ બધું તેઓ પોતે જાતે ભલા થયા હોય તેનું ફળ છે. એથી ઉલટું અમે એ પણ જોએલું છે કે, જેને ઘેર સદાવ્રત ચાલતાં હોય તેઓ પણ પોતાની દુકાને બેઠા બેઠા દગા ફટકા કરે છે, જેઓ મંદીરના માલેકો હોય તેઓમાંથી પણ ઘણાએ અનીતીવાળા હોય છે. મોટાં મોટાં ભાષણો આપનારા પંડીતો પણ પોલમાં ખેડનારા હોય છે, મોટી મોટી શાસ્ત્રની વાતો કરનારા ગુરૂઓ પણ અંતરમાં અદેખાઇની હોળીયોવાળા હોય છે. બહુ બહુ પાઠ પુજા કરનારાઓમાંથી પણ ઘણાએ સડેલા અંતરવાળા હોય છે, બહુ ત્યાગી દેખાતા સાધુઓ પણ મોટી વાસનાવાળા હોય છે, ઘણાએ પુસ્તકો લખનારા વિદ્વાનો પણ કોઇ કોઇ જાતના મોટા દુર્ગુણોવાળા હોય છે, અને એક તરફથી બહુ દાન આપનારા શ્રીમંતો બીજી તરફથી પોતાના ધંધા-રોજગાર મારફત મોટી ચોરી કરનારા હોય છે. કારણ કે તેઓ પોતે ભલા થએલા હોતા નથી. આમ હોવાથી બીજાઓનું ભલુ કરવું એ કરતાં પણ પોતે જાતે ભલું થવું એ મોટી વાત છે. કારણ કે બીજાઓનું ભલું કરવું એતો સંજોગને આધારે છે, પણ પોતે ભલું થવું એમાંતો પોતે પંડેજ પુરૂષાર્થ કરવો પડે છે, એમાં તો મનને મારવું પડે છે, ને એમાંતો પોતાની ઇચ્છાનો કાંઇક ભોગ આપવાનો હોય છે, માટે મહાત્માઓ કહે છે કે, સંજોગને આધારે ભલું કરવું એમાં કાંઈ મોટી વાત નથી એમ તો બારવટીયાઓ પણ મોટાં દાન આપી દેય છે, વ્યભીચારીઓ પણ બહુ લ્હેરીઓ હોય છે, સોનેરી ટોળીવાળાઓ પણ નાતો જમાડી દેય છે, જુગારીયો પણ બાવા સાધુઓની સેવા કર્યા કરે છે, લોભીયાઓ પણ બહુ બહુ પ્રાર્થના કરે છે, અને મહા પાપી-ઓને હાથે પણ સંજોગને આધારે કાંઇક ભલાં કામો થઇ જાય છે. માટે ભલાં કામો કરવાં એમાંજ કાંઇ ખાસ મોટી વાત નથી, પણ પોતે પંડે ભલા થવું એજ મોટી વાત છે, માટે ભાઇઓ ? જો આત્માનું કલ્યાણ કરવું હોય ને ઇશ્વરની નજીક જવું હોય તો શુદ્ધ અંતઃકરણથી તમે પોતે ભલા થાઓ, તમે પોતે ભલા થાઓ.

૩૭.—આપણે સૌ એક બીજાંની દેખાદેખી કરવાના સ્વભાવવાળાં છીએ, માટે આપણી પાસેથી કોઇ પણ માણસ કાંઇ પણ ખરાબ રીતભાત ન શીખી જાય એ બરોબર સંભાળવું જોઇએ.

મથુરાંમાં એક માણુસ ટોપી વેંચવાનો ધંધો કરતો હતો. તે પોતાની સાથે ટોપીના ડાબલા લઈને ફેરી ફરતો હતો. ફરતે ફરતે થાક લાગવાથી બપોરને વખતે જરા વિસામો લેવા માટે તે એક વાડી પાસે ઝાડ નીચે બેઠો. તેણે પોતાને માથે ટોપી પેહેરી હતી અને બીજી ટોપીઓના ડાબલા તેની પાસે પડેલા હતા. ગરમીનો વખત હતો, થાક લાગ્યો હતો અને તેમાં ઠંડા પવનની લેહેર આવી જવાથી તે ફેરીવાલાની આંખો ઘેરાવા લાગી, તેના મનમાં એમ હતું કે હમણા જરા વીસામો લઇને ઉઠું છું પણ એટલી વારમાં ઝાડની ઓથે બેઠે બેઠે નીંદર વ્હડી ગઇ.

ફેરીવાલાને ઉંઘતો જોઇને ત્યાં આજુ બાજુનાં ઝાડો ઉપર બેઠેલાં મથુરાંનાં વાંદરાં કાંઈ સુખનાં રહે કે? તુરતજ એક વાંદરો આવીને ટોપીના ડાબલા ઉપાડી ઝાડ ઉપર ચ્હડી ગયો. એ જોઇને બીજાં ઘણાં વાંદરાંઓ ત્યાં ભેળાં થઇ ગયાં અને સૌએ એક એક ટોપી ઉપાડી લીધી, ને ખાલી ડાબલા નીચે ફેંકી દીધા. એ પછી વાંદરાંઓ વિચારમાં પડયાં કે હવે એ ટોપીનું કરવું શું? એટલામાં એક વાંદરાએ તે ફેરી વાલા સામું જોયું તો તેના માથાં ઉપર ટોપી દીઠી, એ જોઇને તે વાંદરાએ પોતાના માથાં ઉપર ટોપી મૂકી અને પોતે કેવો રૂપાળો લાગે છે તે બીજાં વાંદરાંઓને બતાવવા લાગ્યો. આ વાંદરો ટોપી પેહેરીને સાહેબ લોક બની જાય અને બીજાં વાંદરાંઓ રહી જાય એ કેમ બને? તેને જોઇને સૌ વાંદરાએ પોતપોતાનાં માથાં ઉપર ટોપી પેહેરી, અને એક બીજાંની સામે જોઈ ગમત કરવા લાગ્યાં. એટલાંમાં પાંચ મીનીટની અંદર પેલો ફેરી વાલો ઝબકીને જાગી ઉઠયો, ઉઠીને જોયછે તો પાસે ટોપીના ડાબલા મળે

નહીં, એ જોઇને તે ગભરાયો, અને પોતાના ગભરાટમાં એ બાકળો થઇને તે આજુ બાજુ જોવા લાગ્યો, એટલાંમાં આજુ બાજુનાં ઝાડ ઉપર ટોપી પેહેરેલાં વાંદરાંઓને તેણે જોયાં, એ જોઇને તેના હોશ કોશ ઉડી ગયા. તેને લાગ્યું કે હાય હાય, આ તો ઓટલો વળી ગયો. બધી ટોપી ઉપાડી ગયાં, હવે એ પાછી કયાંથી મળે? આટલાં બધાં વાંદરાંઓને પકડાય કેમ? અને તેના હાથમાંથી પાછી સાજી સમી ટોપી આવે કેમ? એમ વિચારીને તે બહુ ગુસ્સે થઈ ગયો. એ ગુસ્સાને લીધે નીરાશ થઇને બહુ જોસથી તેણે પોતાની ટોપી જમીન ઉપર પછાડી, એ જોઇને તુરતજ સૌ વાંદરાંએ પોતાના માથાં ઉપરથી ટોપી ઉતારીને તેની પેઠેજ જોસથી જમીન ઉપર ફેંકી દીધી, તેથી અરધી મીનીટમાં તે બધી ટોપીઓનો ઝાડ નીચે ઢગલો થઈ ગયો. એટલે તે ફેરી વાળાએ પોતાની બધી ટોપી લઈ લીધી.

આ વાતનો સાર એ છે કે, આપણામાં પણ એ વાંદરાંઓની પેઠે બીજાંઓની સારી માઠી નકલ કરવાનો સ્વભાવ કુદરતી રીતે રહેલો છે, માટેજ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને ગીતાજીમાં કહેલું છે કે, શ્રેષ્ઠ માણસો જે પ્રમાણે વરતે છે તે પ્રમાણેજ બીજા લોકો વરતે છે, કારણ કે સારાં માણસો જે કામ કરે તે વાજબી ગણાય છે. એટલે તે પ્રમાણેજ લોકો ચાલે છે. માટે સૌ માણસોએ સારાં આચરણ રાખવાની જરૂર છે. કદાચ આપણે ગરીબ સ્થીતિમાં હોઇએ, અજ્ઞાન હોઇએ, રોગી હોઇએ કે એવાંજ બીજાં કોઇ કારણોને લીધે આપણે કાંઇ સારો દાખલો બેસાડી શકીએ તેમ ન હોય તો કાંઈ ફીકર નહીં, પણ આપણી ચાલ ચલણમાંથી, આપણી રેહેણી કરણીમાંથી, આપણા આચાર વિચારમાંથી, અને આપણી રીતભાતમાંથી કોઈ પણ માણસ કાંઇ પણ ખરાબ બાબત ન શીખી જાય એતો આપણે જરૂર સંભાળવું જોઇએ. કારણ કે આપણી ચાલ ચલગત જોઇને જો કોઇ માણસો બગડે તો તેનું પાપ આપણી ઉપર પડેછે, માટે

આપણા આત્માના કલ્યાણને ખાતર અને પ્રભુને ખાતર એવું પાપ ન થઈ જાય એ સંભાળજો.

૩૮.—હાલમાં આપણી ભકિતનાં જેવાં જોઇએ તેવાં ફળ મળતાં નથી તેનાં કારણો.

એક ભક્તરાજ મહારાજ કહેતા કે, આ દુનીયાંમાં માણસોના મનમાં ભક્તી બહુ ઓછી રહે છે તેનાં ઘણાં કારણો છે, પણ તેમાં મુખ્ય કારણ એ છે કે, પોતાની મેળે માણસો જલદીથી સમજી શકે અને પોતાની જીંદગીના દરરોજના વ્યવહારમાં સેહેલાઈથી અનુભવી શકે એવું ભક્તિનું ચોખું ફળ માણસો પોતાની નજરે પ્રત્યક્ષ રીતે જોઇ શક્તા નથી, તેથી તેઓ ધર્મ તરફ બે દરકાર બને છે. કારણ કે મનુષ્યનો સ્વભાવ સુખ તરફ દોડવાનો છે. મનુષ્યની પ્રકૃતિ પોતાના સ્વાર્થ તરફ ઢળી જનારી છે. મનુષ્યનું મન ચંચળ છે, મનુષ્યમાં અહંકાર પ્રબળ છે. મનુષ્યની બુદ્ધિ બહારનાં આવરણોવાળી છે. અને મનુષ્યના દેહનું બંધારણ અપુર્ણતાવાળું છે. તેથી પોતાની નજર આગળ ખુલ્લી રીતે જે લાભ દેખાતો હોય તેની તરફ ઢળી જવું એવી બધાં માણસોની હાલના જમાનામાં સામાન્ય રીતે પ્રકૃતિ થઈ ગએલી છે. આમ હોવાથી ભવિષ્યના મોટા લાભો સામે માણસો જોઇ શકતાં નથી, મુવા પછી શું થશે તેની દરકાર રાખતાં નથી, અને ઉધાર હલવા કરતાં નગદ ટપલાને સારો ગણી ભવિષ્યના લાભોની વાતોનો તેઓ વિશ્વાસ કરતા નથી, કારણ કે તેઓની પ્રકૃતિજ એવી થઇ ગએલી છે. માટે જો પોતાના ધર્મની બરોબર લાગણી હોય, પોતાના બંધુઓનું ખરેખરૂં હીત કરવું હોય, અને જગતને સાચી મદદ કરી પોતાની જીંદગીની સાર્થકતા કરવી હોય તો દરેક મહાત્મા, દરેક સાધુ, દરેક વિદ્વાન તથા દરેક ધનવાનની પેહેલી ફરજ એ છે કે, જુદી જુદી રીતે, જુદી જુદી વિદ્યાઓથી, જુદા જુદા દાખલા-

થી, અને જુદા જુદા વિચારો, કામો, તથા પરિણામોથી લોકોની ખાત્રી કરી આપવી કે, ધર્મનું ફળ તુરતજ અને આ ભવમાંજ મળે છે, અને જો કદી ફળ મળતાં વાર લાગે તો એમ સમજવું કે, હજી આપણી ભક્તિ એટલી અધુરી છે. ફળ મળતાં વાર લાગે તેથી ભક્તિ અધુરી છે, એમ તો સમજી શકાય છે, પણ કઇ બાબતમાં, કહે ઠેકાણે અને શા માટે આપણી ભક્તિ અધુરી રહે છે? તેનાં કારણો બધાં માણસો પોતાની મેળે જલદીથી સમજી શકતાં નથી, માટે ભક્તિ અધુરી રહેવાનાં કારણો લોકોને સમજાવવાં એ હરિજનોનો મુખ્ય ધર્મ છે. જેમકે,

ઈશ્વરનું ભજન કરવું, પરમાર્થ કરવો, અને પાપથી બચવું, એ ત્રણ ભક્તિનાં મુખ્ય અંગ છે. એને શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતામાં યજ્ઞ દાન અને તપ કહેલાં છે. અને તે કદી પણ તજાયજ નહીં, એમ હુકમ કરેલો છે. એ ત્રણ અંગમાં જીંદગીનો હેતુ, જીંદગીનું કર્ત્તવ્ય, જગતના સૌ ધર્મોનું તત્વ, સ્વર્ગ, અને મોક્ષ સુધીની બાબત આવી જાય છે, આમ હોવાથી અંદરની તથા બહારની ધર્મની જુદી જુદી સેંકડો જાતની ક્રિયાઓ, અનેક પ્રકારના વિધિનીષેધો, જગતનાં બધાં શાસ્ત્રોના અર્થ અને જુના તથા નવા સૌ મહાત્માના ઉપદેશનો સાર, એ બધું ઉપલી ત્રણ મુખ્ય ફરજોમાં સમાઇ જાય છે, માટે ધર્મનાં એ ત્રણ મુખ્ય અંગમાંથી આપણામાં કયું અંગ અધુરૂં છે એ તપાસવું, ને તે અધુરાપણું દુર કરવાના ઉપાય કરવા એ દરેક હરીજનનું કામ છે. કારણ કે એ ત્રણે અંગ જ્યારે બરોબર રીતે પળાતાં હોય ત્યારેજ પ્રત્યક્ષ રીતે ભક્તિનાં મોટાં ફળ મળે છે. અને જો તેમાં કાંઇ અપુર્ણતા હોય તો ભક્તિ એટલી અધુરી રહી જાય છે, તેથી ચોખું ફળ દેખાતું નથી. અને સીધી રીતે ચોખે ચોખો લાભ દેખાય નહીં ત્યાં સુધી સ્વભાવથીજ સ્વાર્થ વૃત્તિવાળાં માણસોની જેવી જોઇએ તેવી ધર્મમાં શ્રદ્ધા બેસી શકતી નથી, અને જ્યાં સુધી ધર્મનાં બધાં અંગો

બરાબર રીતે ન પળાય ત્યાં સુધી તુરતજ મોટા લાભ પણ મેળવી શકતા નથી. માટે એ અંગો પાળવામાં આપણે કેવી રીતે અને કએ ઠેકાણે ભુલ કરીએ છીએ તે બરાબર સમજવું જોઇએ. જેમકે,

કોઇ માણુસ બહુ ઉદાર હોય છે, ધર્મનાં કામમાં છુટથી પૈસા ફેંકે રાખે છે. ગરીબોને માટે મરી પડે છે, અને પોતાનાં અંગત સુખોને બાજુએ મુકી પરમાર્થમાંજ જીંદગી ગાળે છે, પણ તેમ છતાં તેઓનાં પાપ છુટેલાં હોતાં નથી. તેથી એક બાજુ એટલો પરમાર્થ કરે છે ને બીજી બાજુ વેપારમાં ઘાલમેલ કરે છે. વિષય વાસનામાં મન દોડ્યા કરે છે, બીજાથી સારા ગણુવાનું અભીમાન અંતરમાં ખુંચી ગએલું હોય છે, અને માન મેળવવાની વાસના મોતની છેલી ઘડી સુધી પણ છોડી શકાતી નથી. આમ થવાથી ભક્તીમાં તપનું અંગ અધુરૂં રહી જાય છે, તેથી બહુ મોટો પરમાર્થ કર્યા છતાં તેનું જેવું જોઇએ તેવું મોટું ફળ સીધી રીતે દેખી શકાતું નથી.

કેટલાક માણુસો ઇશ્વર ભજનને સેવા સ્મર્ણ બહુજ કરે છે, એમાંજ પોતાનો બધો વખત ગાળે છે એ માટે બહુ મેહેનત કરે છે, એ માટે બહુ ખરચ કરે છે અને એ ઉપરજ પોતાની જીંદગી ગાળે છે, છતાં પણ પરમાર્થની બાબતમાં તેઓ એવા સુકા હોય છે અને લોકોના કલ્યાણુના માર્ગમાંથી ખસી જઇ પોતાના ભાઇબંધોનો એવો ખુલ્લો તિરસ્કાર કરે છે કે, એ જોઇને કોઇ પણ સારા માણુસને દીલગીરી લાગ્યાવીના રહે નહીં. આમ હોવાથી ભજનનું અંગ બહુ પાળવા છતાં પરમાર્થની ખામીને લીધે તેઓની ભક્તી અધુરી રહી જાય છે, તેથી ધર્મનાં મોટાં ફળો તેઓને પ્રત્યક્ષ રીતે મળી શકતાં નથી.

કેટલાંક માણુસો ઘણી જાતના પાપથી બહુજ બચેલા હોય છે, અને શરિરને કષ્ટ આપી મન તથા ઈંદ્રીયોને કેટલીક બાબતમાં વશ કરેલી હોય છે. વિષય વાસના તેઓએ છોડી દીધેલી હોય છે, લોભને લાત મારેલી હોય છે, વૈરાગ લઇ લી-

ઘેલો હોય છે, જંગલમાં જઇને એકાંતમાં બેઠેલા હોય છે, અને ઇશ્વરનું ભજન પણ કરે છે, પણ જગતનાં કલ્યાણની બાબતમાં પોતાની લાગણીયોને એવી સુકી ટાટ કરી મુકે છે કે, એતો જાણે જાનવરો કરતાં પણ બે. એક બાજુએ ઘણી જાતનું તપ ને બીજી બાજુએ તેટલોજ ક્રોધ, અને એક બાજુએ ભજન, ને બીજી બાજુએ મનુષ્યજાતનો તિરસ્કાર ? અરે ભાઇઓ ? જરા વિચારતો કરો ? આપણી આવી ભક્તી તે કેવી રીતે સફળ થાય ? આપણને જે જાતના ગુરૂ ને જે જાતના સંજોગ મળ્યા હોય, તથા જે જાતનું કુદરતી વલણ હોય તે એક અંગ તરફ આપણે ઝુકી પડીએ છીએ અને તે એક અંગમાંજ સર્વસ્વ માનીએછીએ, એટલુંજ નહીં પણ જો બીજી બાબતોમાં ધ્યાન આપશું તો આપણી ભક્તિ ઢીલી પડી જશે, એમ સમજીને ધર્મનાં બીજાં અંગો તરફ ખાસ ચાહીને બેદરકારી રાખીએ છીએ. તેથી જે તે એક અંગમાંજ રહી જઇએ છીએ. એટલે આપણી ભક્તી અધુરી રહી જાય છે. અને અધુરી ભક્તી પુરૂં ફળ ન આપી શકે એમાં કાંઇ નવાઈ નથી. માટે ભાઈઓ ? ધર્મ ઉપર લોકોનો વિશ્વાસ બેસાડવા સારૂ ધર્મનાં ફળો તુરતજ મળે છે એમ સૌની ખાત્રી કરી આપો. અને આપણી ભક્તિ ફળીભુત થતી નથી તેનાં કારણો સમજાવી સર્વ અંગે પૂર્ણ ભક્તિ થાય એમ કરવાની તજવીજ કરો. એ ભક્તિ કેવી હોય એને માટે કબીર સાહેબ કહે છે કે,

દોહરા.

સીસ ઉતારે ભોંઇ ધરે, ઉપર રાખે પાંવ;
દાસ કબીરા યોં કહે, ઐસા હોય તો આવ,
યહ તો ઘર હૈ પ્રેમકા, મારગ અગમ અગાધ;
સીસ કાટ પગ તલ ધરે, તબ નીકટ પ્રેમકા સ્વાદ.

૩૯.–દુનિયાંમાં ભગતોની બલીહારી છે, કારણ કે તેઓની તરફથી પ્રભુના ઘર સુધી પહોંચાડનારાં વગર ભાડાંનાં વ્હાણો ફર્યા કરે છે.

જાત્રાઓનાં કેટલાંક સ્થળોમાં જ્યાં મોટી નદીઓ કે સમુદ્રની ખાડીયો હોય ત્યાં જાત્રાળુઓને સામે કીનારે પહોંચાડવા માટે કેટલાક શ્રીમંતો તરફથી ધર્માદાની હોડીઓ ફર્યા કરે છે. એ હોડીમાં બેસવા માટે કોઈની રજા લેવી પડતી નથી. કાંઇ ટીકીટ કે પાસ લેવો પડતો નથી. કાંઈ ભાડું આપવું પડતું નથી, અને જો વખતસર પુગીએ તો ખોટી થવું પણ પડતું નથી. તેમજ ત્યાં કોઈની નાત જાત, નામ ઠામ, કે સારા નરસાપણું પણ જોવાતું નથી. જે માણુસ એ હોડીમાં જઇને બેસે તેને સામે પાર ઉતારી આપે છે.

ભાઇઓ ? ભાગ્યશાળી શ્રીમંતોને ઘેરે તો માત્ર નદી કે ખાડી ઉતારી આપે તેવીજ હોડીયો હોય છે, પણ ભગતોને ત્યાં કેવાં મ્હોટાં વ્હાણો હોય છે એ તમને ખબર છે ? એ વ્હાણ તો આખો સંસાર સાગર તારીને છેક મોક્ષ ધામને કીનારે હરિની હજુરમાં લઈ જાય છે, છતાં પણ એનું કાંઈ ભાડું પડતું નથી. ઉલટા તેઓ તો બુમો પાડી પાડીને એમજ કહે છે કે, ભાઇઓ ? ચાલ્યા આવો, ચાલ્યા આવો, ડરોમાં. તમારે માટે વ્હાણ તૈયાર છે. આવી જાઓ. વખત બહુ સારો છે. આવો વખત ફરી ફરી નહીં મળે. અમને તમારી નાત જાતનું કામ નથી. અમને તમારાં નામ ઠામની જરૂર નથી. અમારે તમારૂં સારા નરસાપણું જોવું નથી, અમને દેશ કાળની અડચણ નથી. તમને અમારા વ્હાણમાં બેસાડીએ તેમાં અમે કાંઈ તમારી ઉપર ઉપકાર કરતા નથી. અને અમે કોઇ પાસે ટીકીટ કે પાસ માગતા નથી, માટે જરાય બીહોમાં. બે ફીકરપણે આવીને અમારી ભક્તિનાં વ્હાણમાં બેસી જાઓ, એટલે ઇશ્વર કૃપાથી તમે અનંતકાળનાં સ્વર્ગમાં પહોંચી શકશો.

ભાઇઓ ? જેને ઘેરે આવાં વ્હાણો હોય તે ભકતોની ઉત્તમત્તા કેટલી બધી હોય એ ખ્યાલ તો કરો ? એ વ્હાણુ તે તેમને ત્યાં ચાલતો સત્સંગ છે, માટે ઇશ્વરના કૃપા પાત્ર એવા મહાન ભકતોને પ્રેમ પૂર્વક નમો, જીગરની લાગણીથી તેને માન આપો. તમારાથી બની શકે તે જાતની શુદ્ધ અંતઃકરણથી તેઓને મદદ કરો. તમે એ વ્હાણુમાં બેસો. અને સંસાર સાગર તારનારાં જ્ઞાન ભકિતરૂપી વ્હાણુનો તમારા બંધુઓ લાભ લેય એવો તમારા લાગ વગનો ઉપયોગ કરો, એટલે એવા મહાન ભગતોને પ્રતાપે તમારા જીવનની પણ સાર્થકતા થઇ જશે. કારણ કે એવા ઇશ્વરના કૃપા પાત્ર ભગતોને માટે મહાત્માઓ કહે છે કે,

દોહરા.

જ્ઞાન ભક્તી વૈરાગ સહીત, સંત સરલ ચિત્ત હોય,
મુક્ત કહે ભવ તરનકુ, અતિ બડો નૌકા સોય;
સંત બડે પરમારથી, દેત સબનકુ જ્ઞાન,
મુક્ત મીલે જન જાહીકું, તાકો કરત કલ્યાણ;
સંબહી દેવતેહી રીઝતે, સબહી તીરથ તેહી પાસ,
મુક્ત કહે જેહી સંત ઉર, શ્રી હરી કીન નીવાસ,
મેં તીનકે પીછે ફીરૂં, નેક ન રાખું માન,
મુક્ત કહે શ્રી મુખ કહ્યો, હરીજન મેરે પ્રાણ;
જેસા મૈં પ્રિય સંતકું, ત્યું મોકું પ્રીય સંત,
મુક્ત કહે શ્રી મુખ કહ્યો, મહીમા શ્રી ભગવંત.

૪૦.—મહા આનંદકારી શાંતિ દાતા પરમકૃપાળુ પીતા પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી વેદનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ મળી રહે છે.

પ્રાચીન મહાત્માઓએ કહેલું છે કે, વેદનો અભ્યાસ કર-

વાનું ફળ બહુ મોટું છે. કારણ કે એમાં ઇશ્વરી જ્ઞાનનાં મુળતત્વ છે, એમાં પ્રભુ પ્રેમનાં મુળતત્વ છે, એમાં ઇશ્વરની મહાશક્તિયોનાં મુળ તત્વ છે, એમાં જગતની ઉત્પત્તિનાં મુળતત્વ છે, એમાં પ્રાચિન રૂષિયોની પવિત્રતાનાં મુળતત્વ છે. એમાં ઇશ્વરની ચમત્કારીક સૃષ્ટિ લીલાનાં અદ્ભૂત વર્ણનો છે, એમાં આત્મિક બળ મેળવવાની કુંચીઓ છે. એમાં ઇશ્વરની મહાશક્તીયોને વશ કરનારા મંત્રો છે. અને એના દરેક શબ્દમાં સત્ય, પવિત્રતા, જ્ઞાન, સ્નેહ, સૌન્દર્ય, આકર્ષણ, અને આત્મિક બળ ભરેલું છે, તથા એના જ્ઞાનથી યુગોના યુગો થયા અનેક મહાત્માઓ અનંતકાળની શાંતિ પામતા આવ્યા છે, એટલુંજ નહીં પણ પ્રથમ વેદના જ્ઞાનને આધારેજ જગતને બીજું જ્ઞાન મળેલું છે, માટે વેદનો અભ્યાસ કરવાનું શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે. કારણ કે એ અભ્યાસ કરનારને ઉપર કહેલા બધા લાભો મળે છે, તેમજ વેદનું જ્ઞાન પણ જેની કૃપા દ્રષ્ટીમાંથી નીકળ્યું છે એવા જ્ઞાન સ્વરૂપ, આનંદ સ્વરૂપ, પુર્ણ સ્વરૂપ, જ્યોતીસ્વરૂપ, મહામંગળકારી મોક્ષદાતા પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી વેદ ભણવાનું ફળ મળી રહે છે. કારણ કે વેદોએ પણ પ્રભુના ગુણ ગાવા એજ કામ કરેલું છે. વળી વેદોની ભાષાને જમાનાઓના જમાનાઓ થઈ ગયા, તેથી હાલમાં તેનાં રહસ્યો પુરેપુરાં સમજાતાં નથી, અને વળી ઘણા લોકો તે સેહેલાઈથી શીખી પણ શકતા નથી. માટે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, પ્રભુના ગુણગાનારને વેદનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ મળી રહે છે, કારણ કે વેદે જે કામ કરેલું છે તેજ કામ પ્રભુના ગુણ ગાવાથી પણ થાય છે. માટે અનંત બ્રહ્માંડના નાથના ગુણ ગાવાથી વેદ ભણવાનું ફળ મળી રહે છે. માટે ભાઇઓ ! વેદ ભણ્યા વીના વેદનો અભ્યાસ કરવાનું મહાન ફળ મેળવવું હોય તો સર્વ શક્તીમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથના ગુણ ગાઓ. અનંત બ્રહ્માંડના નાથના ગુણ ગાઓ. કારણ કે મહાત્માઓ કહે છે કે,

દોહરો.

જપ તપ તીરથ જાતરા, જોગ યજ્ઞ વ્રત દાન,
મુક્ત તાહી હોવત સદા, જેહી ઉર શ્રી ભગવાન;

૪૧–ભગતોને તાર કરતાં આવડે છે, તેથી તેઓ મહાન પ્રભુ પાસે પોતાના સંદેશા મોકલી શકે છે પણ જે-ઓ તારની વિદ્યા જાણતા નથી તેઓને એ વાત ખોટી લાગે છે.

એક ભગત હતા, તે બહુ શ્રદ્ધા ભક્તિવાળા હતા, પાઠ પુજામાં બહુ ધ્યાન આપતા, સેવા સ્મરણમાં જીંદગી ગાળતા, તીર્થ યાત્રામાં ફરતા, નહાવા ધોવામાં રોકાઇ રહેતા, દેવ દ-ર્શનમાં મસ્ત રહેતા, અને નિષ્કામ વૃતિથી રહી ભગવદ ઇચ્છા પ્રમાણે ખેડે જતા હતા. એ જોઇને તેની પડોશમાં રહેતા એક સુધારા વાળો જુવાનીયો બળી મરતો હતો. તેને એમ લાગતું કે, આ બધા શું ઢોંગ ? શું આવી રીતે કરવાથી ઇશ્વર મળતો હશે ? તેથી પ્રસંગોપાત તે જરા ચીરડાઈ જઈને ભગતને કહેતો કે, ભગત, આ રમકડાં રમાડયા કરવામાં તમારૂં શું વળશે ? આતે બુદ્ધિનો જમાનો છે કે વિશ્વાસનો ? ખોટો વિશ્વાસ રાખી મુકો તેમાં શું થાય ? હું સાકર સાકર કરૂં તેથી કાંઈ મારા મ્હો-ડાંમાંતો સાકર આવતી નથી ત્યારે રામ રામ કરવાથી તમારૂં શું વળશે ? મફતના માળાના દોરડાં કાં ખેંચ્યા કરો ? ને બહુ નહાવા ધોવામાં વગર મફતનાં કાં હેરાન થાઓ ? એવા ઢોંગ સોંગમાં પડયા રહેવાથી પ્રભુ નહીં મળે.

આ સાંભળીને તે ભગતે કહ્યું કે, ભાઇ, તમે એ વસ્તુની કીંમત ન સમજો. તમે ઘણા બહુ ભણ્યા પણ હજી તાર મોક-લવાની વિદ્યા શીખ્યા નથી, એટલે સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુને સંદેશા કેમ મોકલાય છે એ તમને ખબર નથી, તેથી એમ બોલો છો પણ મને એ બાબતનો અનુભવ છે. માટે તમે

જેમ મને વેહેમી સમજો છો તેમ હું તમને મુરખ સમજું છું. કારણ કે શીખવા જેવી બાબત શીખ્યા વીના તમે તે માટે ખોટું મત બાંધી દો છો, ને વિરૂદ્ધની ટીક્કા કરો છો, પણ ભાઇ, જરા ધીરજ રાખીને વિચાર કરો તો સમજી શકાય તેમ છે કે, તાર મોકલવાની વિદ્યા કાંઈ ખોટી નથી. જેમ અમુક જાતનાં સાધનોથી અહીં તાર મોકલી શકાય છે તેમ બીજી જાતનાં સાધનોથી પ્રભુ ઉપર પણ તાર મોકલી શકાય છે. એમાં તમને નવાઈ શું લાગે છે? તમે એ વાત ન માનો એ તમારૂં અજ્ઞાનજ ગણાય, એથી કાંઇ એ વિદ્યા ખોટી થઇ જવાની છે? એને માટે મારા અનુભવમાં આવેલો એક દાખલો તમને કહું છું. તે સાંભળવા જેવો છે.

આપણા દેશમાં જ્યારે પ્રથમ તાર શરૂ થયો ત્યારે ગુજરાતનાં એક ગામમાં હું તારમાસ્તર હતો, ત્યાં સ્ટેસન ઉપર ભીલ લોકો મજુરી કરતા હતા. તેમાંથી એક જણે જોયું કે, હું કાંઇ " ટક ટક ટક ટક " કરતો હતો ને ઘંટડી વગાડતો હતો, તેથી તેને એમ લાગ્યું કે, નાનાં બાળકોની પેઠે માસ્તર રમત કર્યા કરે છે ને કાંઈ કામ કરતા નથી. એમ ધારીને પોતાના ભોટપણાંમાં તેણે મને પુછ્યું કે, માસ્તર સાહેબ, આખો દીવસ ટક ટક ટક ટક શું કરો છો? મેં કહ્યું કે, મુંબાઈ તાર મોકલું છું. તેણે પુછ્યું કે તાર એટલે શું? મેં કહ્યું કે, આપણે અહીં બેઠે બેઠે જે કાંઇ કહેવું હોય તે મુંબાઇમાં કહી શકીએ તે. એટલામાં એની મેળે ઘંટ વાગ્યો, તે જોઇને એ ભીલે પુછ્યું કે, તમે તો અહીં બેઠા છો ને એ ઘંટ કોણે વગાડયો. મેં કહ્યું કે મુંબાઈના તારમાસ્તરે એ ઘંટ વગાડયો. એ સાંભળીને તે ભીલ ખડ ખડ હસી પડયો, તેને લાગ્યું કે આ બધો ઢોંગ છે, ને માસ્તર મારી મશ્કરી કરે છે અથવાતો તે ગાંડો થઈ ગયો છે. કારણ કે મુંબાઇમાં ઘંટ વગાડે તે કાંઈ અહીં નર્મદા કીનારે સંભળાય? ને અહીંથી કાંઇ મુંબાઈમાં વાતો થાય? મોટું ખેતર હોયતો એક સેઢાની વાત બીજે સેઢે પણ સંભળાય નહીં,

ને આ કહે છે કે, હું મુંબઇનાં માણુસ સાથે વાતો કરૂં છું. બીજું કાંઈ નહીં, એને ભુત વળગ્યું છે, તેથી બીચારાની ડાગળી ચસકી ગઇ છે, એમ ધારીને પોતાની જાત વાળા બીજા મજુરો પાસે જઇને તેણે કહ્યું કે,

ઉકલા, કાંઇક ઓહડ લાવ્ય, આપણો માહતર ગાંડો થી ગ્યો. ઇહાં બેઠા બેઠા ખટખટ કરે ને કેય મુંબીનાં માણુહોથી વાત કરૂં. એની પાંહે કોઇ માણુહ નોતું ને આફડી આફડી ઘંટડી વાગી. મેં પુસ્યું કે, એ કાંઉ થીયું? તે કે એતો મુંબીના માહતરે વગાડી. એને કાંઈ ભુત બુત વળગ્યું હોહે. નીંતો ઇમ કાં બોલે? આપણે મરસાંનો ધુપ ખુપ કરી ડાકલાં વગાડી મેલડીઆઇને તેડી ભૂતને ભગાડીએ, નીંતો બીસારાની ડાગળી ચહકી જહે.

આ સાંભળીને તેઓમાંથી તારખાતાંના એક જુનાં માણુસે કહ્યું કે, માસ્તરની વાત સાચી છે. આપણે નથી સમજતા તો શું થયું? પણ અંગ્રેજોએ તાર મોકલવાની યુક્તિ કાઢી છે. આતો મુંબી સુધી તાર મોકલે છે, પણ મુંબીવાળો તો વીલાત સુધી તાર મોકલે છે. આવી આવી ઘણીએ વાતો થઇ, પણ જુના વીચારના એ બુઢા ભીલના મનનું સમાધાન થયું નહીં. તે તો બધાને મુરખ સમજવા લાગ્યો. ને એમજ કહેતો કે, અહીં બેઠે ટકટક કરીએ તેમાં કાંઈ મુંબી ખબર જાય? એ તો બધા પૈસા ધુતવાના ટોપીવાળાના ઢોંગ છે. એનું રાજ એટલે જેમ ભમાવે તેમ લોકો ભમે છે, પણ હું એ તાર બારની વાત માનવાનો નથી. અને છેવટ સુધી તેણે એ વાત માની નહીં.

આ દાખલો આપીને તે ભગતે એ સુધારા વાળાને કહ્યું કે, મીસ્તર, માફ કરજો, પણ તમે પણ એ ભીલના જેવાજ છો. અમારી માળાના લાકડાંના પારાઓમાંથી સ્વર્ગના તારાઓ બની જાય છે એ વાત તમે સમજી શકો નહીં. અમારી માળાના દોરડાંઓથી સ્વર્ગ સુધીની સીધી સીડી બંધાય છે તે તમે જોઇ શકો નહીં. તમે જેને રમકડાં કહો છો તે ભાવના કેળવ-

વાનાં સાધનોથી અમારા હૃદયમાં ઈશ્વરનો કેવો પ્રત્યક્ષ વાસ થાય છે તે તમે જોઇ શકો નહીં. અમારો નામ સ્મર્ણનો તાર છેક કયાં સુધી પહોંચે છે એ તમે કલ્પી શકો નહીં. અમારી સેવાથી જગતમાં કેવો ઇશ્વરી સ્નેહ ફેલાય છે તે તમે સમજી શકો નહીં. અને માલા ફેરવવાથી અમારાં આચરણો કેવાં સુધરે છે એ તમે જાણી શકો નહીં. કારણ કે તમે ઘણુંએ ભણ્યા પણ હજી ઇશ્વરને સંદેશા મોકલવાની વિદ્યા શીખ્યા નથી. વિશ્વાસ એ કેવી અલૌકિક વસ્તુ છે? વિચારોનું બળ કેટલું બધું છે? લાગણીઓમાં શું સત્તા છે? ઇચ્છા શક્તિ શું વસ્તુ છે? ભાવનાનું જોર કેટલું બધું છે? વાસનાની અસર છેક કયાં સુધી પહોંચે છે? અને સંસ્કારો શું શું કરી શકે છે? એ તમે જાણુતા નથી માટે એમ કહોછો કે રામરામ કરવામાં શું વળે? પણ અમે તો એમજ સમજ્યા છીએ કે, જે કાંઇ સારમાં સાર છે તે સર્વ ઇશ્વર સ્મર્ણમાં જ છે. સ્મર્ણથી જ ગરીબ માણુસો મહાત્મા થઈ શકયા છે. સ્મર્ણથી જ ભગતો રિદ્ધિ સિદ્ધિ મેળવી શકયા છે. સ્મર્ણથીજ ધર્મો ટકી રહ્યા છે. અને સ્મર્ણથી જ નરના નારાયણ થઈ શકાય છે. માટે અમારે તો પરમ કૃપાળુ પરમાત્માનું પવિત્ર નામ સ્મર્ણ એજ મોક્ષ ધામ સુધીનો સાચો તાર છે. એથી અમારી ભાવનાઓને અમે પ્રભુ પાસે મોકલી શકીએ છીએ. એથી પ્રભુને અમારા અંતરમાં લાવી શકીએ છીએ. અને એથી પ્રભુ મય થઈ અંતે પ્રભુ પાસે જઈ શકીએ છીએ. માટે જો તમારે તમારાં આચરણો સુધારવાં હોય, જીંદગીની સાર્થકતા કરવી હોય, આત્માનું કલ્યાણ કરવું હોય, પ્રભુના વ્હાલા થવું હોય, અને અનંતકાળનાં મોક્ષ ધામનાં સુખ મેળવવાં હોય તો બહારની વાતોમાં ને મગજની ફીલોસોફીમાં જ નહીં રહી જતાં અંતરમાંથી તાર મોકલતાં શીખો, પ્રભુ ઉપર તાર મોકલતાં શીખો.

૪૨–પ્રભુ સૌથી વ્હાલામાં વ્હાલોને મ્હોટામાં મ્હોટો છે, માટે તેને સૌથી સારામાં સારી વસ્તુઓ અર્પણ કરવી જોઇએ.

આખી દુનીયાંના દરેક જાતના લોકોમાં પોત પોતાની શક્તિ પ્રમાણે, પોતાના સમંધ પ્રમાણે અને દેશ તથા કુળના રીવાજ પ્રમાણે અરસ પરસમાં ભેટ સોગાદ આપવાની રીતી છે. કારણકે ભેટ આપવી એ સ્નેહની નીશાની છે, અને તે આપનારની લાયકી છે. આમ હોવાથી આપણે જ્યારે બહાર ગામ જઈએ છીએ અને ત્યાં કોઈ સારી કે નવી ચીજો જોઇએ છીએ ત્યારે તે આપણાં વ્હાલાંઓ સારૂ લઈ જવાનું આપણને મન થઇ જાય છે. એ વખતે વિદ્વાનો વિદ્યાની ચીજો પસંદ કરે છે, નવીન શોધકો હુન્નર કળાની વસ્તુઓ પસંદ કરે છે, શ્રીમંતો દાગીનાઓ રમકડાંઓ ને ઘોડા કે કુતરાં પસંદ કરે છે, વ્યવહાર ચતુર સાધારણ સ્થીતિના માણસો ઘર સંસારમાં ઉપયોગી થાય તેવી વસ્તુઓ પસંદ કરે છે, ગરીબો ખાવા પીવાની વસ્તુઓ પસંદ કરે છે, અને ભક્તો ભક્તિને મદદ કરનારી વસ્તુઓ પસંદ કરે છે. આ બધું માત્ર પોતાને માટેજ નહીં પણ તેમાંનું ઘણું ખરૂ પોતાના સ્નેહીયોને માટે હોય છે, કારણ કે એવી રીતે સ્નેહનો બદલો આપ્યા વિના માણસોના મનને શાંતિ વળતી નથી. માણસોના મનમાં કુદરતી રીતેજ આવી લાગણી હોવાને લીધે તેને પોતાનાં સગાંઓ, દોસ્તો તથા બીજાઓની તરફ ખેંચાવું પડે છે. એ ખેંચાણને લીધેજ આપણે સ્ત્રીઓ સારૂ ઉંચી ઊંચી કીંમતની સાડીયો ને ફેશનેબલ બંગડીયો લઇએ છીએ, છોકરાંઓ સારૂ ચકચકીત પોશાકોને સુંદર રમકડાંઓ લઇએ છીએ, દોસ્તો સારૂ સૌ સૌના શોખ પ્રમાણે ને સ્થિતી પ્રમાણે નવી નવી વસ્તુઓ ખરીદીએ છીએ. અને શેઠ, ચાકરો, તથા આજુ બાજુના લોકોને પણ તેઓનાને આપણા સ્નેહના પ્રમાણમાં આપણે ભેટ સોગાદ આપીએ છીએ. અને એ આ-

પેલું કાંઈ વ્યર્થ જતું નથી, આપણે વેંત નમ્યા હોય ત્યારે સામે-નાં લાયક માણુસો હાથ નમે છે, અને આપણે એક તસુ ભલું કરેલું હોય તો સામેનાં લાગણી વાળાં માણુસો તેનું એક ગજ કરી બતાવે છે. તમારી બાઇડીને તેના મન ગમતી નવી સાડી ભેટ લઇ આપો, અને પછી જુઓ કે, તેનો આનંદ તથા તમારી ઉપરનું તેનું હેત કેટલું બધું વધી જાય છે? છોકરાંઓને તેનાં મનગમતાં રમકડાં કે સારૂ સારૂં ખાવાનું લઈ આપો, અને પછી તે તમારી સાથે કેવાં જલદી હળી જાય છે ને કેવા ગેલ કરે છે તે જુઓ? અમલદારોને ઘેરે નાટાલનું ફ્રુટ મોકલો અને પછી તમારી ઉપર તેઓની મહેરબાની કેવી વધી જાય છે તે જુઓ? અને નોકરોને દીવાળીની બોણી આપો, અને પછી જુઓ કે તમારાં કામ માટે તે કેટલી બધી કાળજી રાખે છે? ભાઇઓ? ભેટમાં આવું જાદું છે, માટે આપણે આપણાં સમંધીયો ને ભેટ આપવા સારૂ સારી સારી વસ્તુઓ પસંદ કરીએ છીએ.

હવે વિચાર કરો કે, જ્યારે આપણાં સગાં વ્હાલાંઓ માટે આપણે આટલું બધું કરીએ છીએ અને ઉચી જાતની સારી સારી વસ્તુઓ પસંદ કરીએ છીએ ત્યારે જે મ્હોટામાં મ્હોટો છે, ભલામાં ભલો છે, અને વ્હાલામાં વ્હાલો છે, જેણે આપણને જીવન આપ્યું છે, જે હાલમાં આપણને સુખનાં સાધનો આપી રહ્યો છે, આપણી દોરી જેના હાથમાં છે, આપણું મોત સુધારવું જેના અખતીયારમાં છે અને જે સ્વર્ગનો કર્તા તથા મોક્ષ ધામનો માલીક છે તે અનંત બ્રહ્માંડના નાથ સર્વ શક્તિમાન પરમ કૃપાળુ પવિત્ર પીતા પરમાત્માને આપણે કેટલી બધી ઉત્તમમાં ઉત્તમ વસ્તુઓ ભેટ આપવી જોઇએ? એ ખ્યાલતો કરો? પ્રભુને આપવા જેવી ઉત્તમ વસ્તુઓ આપણી પાસે બીજી શું હોય? માટે ભાઇઓ? આપણાં સર્વ શુભ કર્મો તેને અર્પણ કરો એટલે તે એકનાં અનંત ગણાં થઈ પડશે. એમ કરવામાં કાંઈ ખાસ ખરચ કરવું પડતું નથી, કાંઈ ખાસ મેહેનત કરવી પડતી નથી. કાંઈ ખાસ વખત જતો નથી કે

કાંઇ ખાસ અદ્‌ભૂત ક્રીયાઓ કરવી પડતી નથી. માત્ર મહાન ઇશ્વરનો અખુટ મહીમા જાણી તેનું શરણુ ધરી તેની ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલી કર્મોનાં ફળની ઇચ્છાનો ત્યાગ કરવો અને પ્રભુ પ્રિત્યર્થે કર્મો કરવાં તેનું જ નામ બ્રહ્માર્પણ છે, અને આપણી તરફની તેજ ભેટ ઇશ્વર કબુલ રાખી શકે તેમ છે, માટે એકનાં અનંત ગણાં ફળ થવા સારૂ તમારાં સર્વ શુભ કર્મો મહાન ઇશ્વરને અર્પણ કરો.

૪૩.—જેના ઘરમાં સોનાની ખાણ નીકળી પડે તે સોનું ખોદવું મૂકીને પછી બીજું કામ શું કરવા કરે? તેમજ જેના અંતરમાં પ્રભુ પ્રેમ આવી જાય તે સર્વ શક્તિમાન પ્રભુને છોડીને બીજી કુટ શું કરવા કરે?

થોડાં વરસ ઉપર અમેરીકામાં એક ગરીબ ખેડુત હતો તેના ખેતરમાં સોનાની ખાણ નીકળી આવી, તેથી તે પોતાનો બધો વખત સોનું મેળવવામાં કાઢવા લાગ્યો. એટલુંજ નહીં પણ પોતાના સગાં વ્હાલાંઓને પણ રાત દહાડો એજ કામ-માં રોકવા લાગ્યો. એ જોઇને થોડા દીવસ પછી તેના એક આ-ગલા દોસ્તે કહ્યું કે, અરે ભલા માણસ? તું તે છેક આવો કેમ થઇ ગયો? તારાં ઢોરની દરકાર કરતો નથી, તારા માલની સંભાળ લેતો નથી, તારાં ખેતરો રેઢાં પડેલાં છે, ખાવા પીવા-નો પણ તારો ઢંગ ધડો નથી; જુના દોસ્તોને મળવા જતો નથી, ચોરામાં ગામ ગપાટા સાંભળવા આવતો નથી, મંદીરમાં કથા સાંભળવા આવતો નથી, સાંજે ફરવા નીકળતો નથી, રજાના દીવસોમાં પણ રમત ગમતમાં ભાગ લેતો નથી, ચા પીવા આવતો નથી, બીડી મંગાવતો નથી,અને ઘરનું પણ ભાન રાખતો નથી, આતે તને થઇ શું ગયું? ત્યારે તે ખેડુતે કહ્યું કે, ભાઈ, શું થઇ ગયું? એ કાંઇ વાતજ ન પુછ. મારૂં તો નશીબજ

ખુલી ગયું છે. મારા ખેતરમાંથી સોનાની ખાણુ મળી ગઈ છે, તેથી આખો દીવસ હું તો સોનું કાઢવામાંજ મંડયો રહું છું. સોનું મેળવવું છોડીને હવે તે બીજી કુટ હું શું કરવા કરૂં ? પ્રથમ જે કાંઈ કરતો તે બધું સુખ મેળવવા સારૂજ કરતો, એ સુખતો મને મારા ઘરમાંથીજ મળી ગયું, એટલે હવે ઘરની સોનાની ખાણુ છોડીને ગામનો કચરો ભેળો કરવા તે હું શું કરવા જાઉં ? એતો જયાં સુધી આ નગદી મળી નહોતી ત્યાં સુધી ફાંફાં મારી લીધાં, હવે શું છે ? હવે કાંઇ ગાંડોછું કે સોનાની ખાણુ મુકીને ઘોડાની લાદ ઉપાડવા જાઉં કે કુતરાં રમાડવા બેસું ? ભાઇ, એ વખતતો ગયો, કારણુ કે ત્યારે હું એક ગરીબ ખેડુત હતો, પણુ હવે તો હું સોનાની ખાણુનો માલેકછું, માટે જો તારી ઇચ્છા હોય તો તું પણુ ગામ ગપાટા ને બીડી તંબાકુ છોડી સોનાની ખાણુમાં કામ કરવા આવી જા, તારી મેહેનત પ્રમાણે તને પણુ મળી રહેશે. મારો દોસ્ત થઇને હવે બળદીયાનાં પુંછડાં મરડવામાં શું પડયો રહે છે ? હવે તો સોનું મેળવતાં શીખ. અમારો અનુભવ જોયા છતાં પણુ શું એટલું નહીં બની શકે ? માટે હમણાંથી સોનાની ખાણુમાં કામે લાગી જા, અને પછી તેની મજેજો.

ભાઇઓ ? એ ખેડુતના ઘરમાં જેમ સોનાની ખાણુ મળી જવાથી તે પોતાનો બધો વખત સોનું મેળવવામાંજ ગાળતો હતો, તેમજ જે ભગતોને મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામની તાળી લાગી જાય છે, જે હરીજનોને રામનામની લેહ લાગી જાય છે, જે જ્ઞાનીઓને ઈશ્વરનો મહીમા સમજાઇ જાય છે, અને જે કૃપા પાત્રોના હૃદયમાં ભગવદ આવેશ ભરાઇ જાય છે તેઓ પણુ આખો દીવસ નમ્રતાપુર્વક માથાં ઝુકાવી પ્રભુ પ્રેમમાં લદબદ થઇને ગદગદીત સ્વરે સ્તુતિયો કર્યા કરે છે. એમાં તેઓને એટલો બધો આનંદ થાય છે કે, એ આનંદને છોડીને પછી બીજી કાંઇ પણુ વસ્તુ તેઓને ગમતી નથી, તેથી મહાન ભગતોનાં તન, મન, ધન, વચન, કર્મ, બુદ્ધિ, અને જી-

વાત્મા એ સર્વ પરમ કૃપાળુ પરમાત્મામાંજ જોડાએલાં રહે છે. પ્રભુને છોડીને બીજે કોઇ પણ ઠેકાણે તેઓની વૃતિ જતી નથી કારણ કે જેમ ગરીબ માણસને સોનાની ખાણ મળી જાય ત્યારે સોનું મેળવવા શીવાય બીજું કાંઈ કામ તેને સુઝે નહીં, તેમજ ભગતોના હૃદયમાં જ્યારે સર્વ શક્તિમાન પરમાત્મા પોતે પધારે છે ત્યારે એ અલક્ષ્ય લાભ છોડીને, એ અલૌકિક આનંદ છોડીને, એ પરમ પવિત્રતા છોડીને, એ મહા અદ્ભૂત શક્તિ છોડીને, એ અમૃતનો મહાસાગર છોડીને, અને એ અખંડ સત્‌ચિદાનંદનો આનંદ છોડીને જગતની કુથલીમાં પડવું ગમતું નથી. જેઓને એવો સાચો આનંદ મળી ગયો હોય તેઓ પછી માયાના વલખાં શા માટે માર્યા કરે ? તેઓ મ્હારી ત્હારીમાં શા માટે પડયા રહે ? અને તેઓ બહારનાં બીજાં ખોટાં બંધનોમાં શા માટે બંધાઇ રહે ? તેઓ તો માથાં ઝુકેલાં છતાં મસ્ત થઇને મહા આનંદમાંજ મહાલ્યા કરેછે. એવો અલૌકિક અખંડ આનંદ મળી જવાથીજ ભગવદ્‌મય થએલા મહાન ભક્ત નરસીંહ મહેતા, તુકારામ, સુરદાસ, મીરાંબાઇ, વીગેરે એ જગતની જંજાળોને લાત મારી હતી, અને પોતાને જે રસ મળ્યો હતો તે રસમાં લીન થઇ બીજાઓને તે રસ ચખાડવામાંજ તેઓએ પોતાની જીંદગી ગાળી હતી. કારણ કે જેના અંતરમાં પ્રભુ પ્રેમ આવી જાય તે સર્વ શક્તિમાન પ્રભુને છોડીને પછી બીજી કુટ શું કરવા કરે ? માટે ભાઇઓ ? જગતનાં દુઃખોમાંથી છુટવું હોય, અને સાચાં સોનાંની ખાણ મેળવવી હોય તો તમારા અંતરમાં પ્રભુને શોધો એટલે એ ખેડુતને જેમ પોતાના ખેતરમાંથી સોનાની ખાણ મળી આવી તેમ તમોને તમારા અંતરમાંથી પ્રભુ મળી આવશે.

દોહરા.

મેં જાણ્યું હરી દુર હય, હરીહર રહયા માંહી;
આડી માટી કપટકી, તાસે દીસત નાંહીં.

જા કારન જગ ઢુંઢીયા, સોતો ઘટહી માંહી;
પરદા દીયા ભરમકા, તાતે સુઝત નાંહી.
જ્યૌં નૈનમેં પુતલી, ત્યૌં માલીક ઘટમાંહી;
મુરખ લોક ન જાનહી, બાહર ઢુંઢત જાહી.
જ્યોં તીલમેં તેલ હૈ, જ્યોં ચકમકમેં આગ;
તેરા પ્રીતમ તુંજમેં, જાગ સકે તો જાગ.
પુષ્પ મધ્યે જ્યોં બાસ હૈ, વ્યાપ રહા સબ માંહી;
અંતરમાંહી પાઇએ, ઔર કહાં કુછ નાંહી.

૪૪.–ધર્મનાં ફળ તુરતજ મળે છે, પણ તે આપણે સમજી શકતા નથી તેનાં કારણો.

એક મંદીરમાં બેઠા બેઠા કેટલાક હરીજનો ધર્મની વાતો કરતા હતા, તેમાંથી કોઇએ કહ્યું કે, અમે બહુ ભક્તી કરીએ છીએ પણ તેનું જેવું જોઇએ તેવું કાંઇ ફળ દેખાતું નથી. એ સાંભળીને બીજાએ કહ્યું કે, એમાં ભક્તીનો વાંક નથી, જમાનો બદલાઇ ગયો એટલે એમજ થાય. પ્રત્યક્ષ ફળ મળતાં એ તો સતયુગમાં, હવે તો કળીયુગ ચાલે છે માટે આવતા ભવમાં ફળ મળે. ત્યારે ત્રીજાએ કહ્યું કે, એમ તે કયાંઇ હોય? આવતા ભવમાં ફળ મળે એ ભક્તી શું કામની? એવો વિશ્વાસ કોઇ રાખી શકે નહીં. હાલ તો રોકડીયો જમાનો છે. બધી બાબતમાં રોકડું, કયાંઈ ઉધારની વાતજ ન મળે. દોઢીયાંનું પોસ્ટકાર્ડ લેવા જાઓ તોપણુ તે રોકડેથી, ટ્રામની ટીકીટ લો તોપણ તે રોકડાં નાણાં, તાર મુકાવા જાઓ તોપણ પૈસા અગાઉથી, રેલવેની કે આગબોટની ટીકીટ લો તોપણ પૈસા અગાઉથી જોઇએ, ને તે પણ રોકડા, ખાતે માંડવાની વાત નહીં. કાંઈ માલ લાવો તો જગાત અગાઉથી, પછી માલ જયારે વેંચાય ત્યારે ખરો. છોકરાને નીશાળે બેસાડો તો ફી એક મહીનાની અગાઉથીજ આપવી જોઇએ, પછી ભલે ગમે તો છોકરો ભણવા

જાય ને ગમે તો ન જાય. ઓરડી ભાડે લેવા જાઓ તો અગાઉ-થી ડીપાઝીટ નાણું આપવાં જોઇએ. અને કોરટમાં કેસ લડ-વા જાઓ તો ત્યાં પણ પરીણામ ગમે તો તમારા લાભમાં આવે ને ગમે તો વિરૂદ્ધમાં આવે, પણ લવાજમ અગાઉથીજ ભરવું જોઇએ. અંગ્રેજ સરકારના રાજ્યમાં કયાંઈ ઉધારની વાતજ ન મળે, ને જે ઉધાર રાખે તે બેદરકાર માણસોનાં તો સાચાં નાણાં પણ થોડાં વરસમાં કાયદા પ્રમાણે ખોટાં થઇ જાય. હવે જરા વિચાર તો કરો કે, પોતાને માથે કરજ કરીને પ્રજા પા-સેથી વ્યાજે નાણાં લેનાર અંગ્રેજના રાજ્યમાં રોકડું ને લક્ષ્મી-ના પતિ સર્વ શક્તીમાન ઇશ્વરના રાજ્યમાં ઉધાર ? એમ તે કયાંઇ હોય ? ત્યારે કોઇએ કહ્યું કે, અંગ્રેજી રાજ્ય દયાળુ છે, ન્યાયી છે, પ્રતાપી છે, અને ડહાપણ ભરેલું છે. માટે તેમાં તો બધું રોકડુંજ હોય, પણ ધર્મ તો પાંગળો છે, એને તો કોઇ ચલાવે ત્યારે તે ચાલી શકે, માટે એમાંતો એમજ હોય. એમાં તે રોકડું ક્યાંથી હોય ? એનાં ફળ તો ધીરે ધીરે મળે.

એ સાંભળીને પેલાએ કહ્યું કે, અરે હાય હાય ? આ તમે શું બોલો છો ? એમ તે કયાંઇ હોય ? હરીજનોથી કાંઇ ધર્મને પાંગળો કહેવાય ? ધર્મને પાંગળો કહેવો એ તો ઇશ્વરનું મો-ટામાં મોટું અપમાન કરવા બરાબરછે. કારણ કે આપણાં શા-સ્ત્રોમાં ઠેકાણે ઠેકાણે કહ્યું છે કે, ધર્મનું બળ ચૌદલોક કરતાં મોટું છે. ધર્મનો પ્રકાશ અનંત બ્રહ્માંડોને પ્રકાશિત કરી રહ્યો છે. ધર્મવડે આ જગત ટકી રહ્યું છે. ધર્મવડે દેવો દેવપણાને પામેલા છે. ધર્મવડે મનુષ્યો મોક્ષ પામી શકે છે. ધર્મવડે આ-ત્મા પરમાત્માની એકતા થઇ શકે છે. મનુષ્ય જન્મની સાર્થક-તા કરનારાં સારાંમાં સારાં સાધન જે કર્મ ઉપાસનાને જ્ઞાન છે તે પણ ધર્મનાં અંગ છે. વેદ પોતે ધર્મના ગુણો ગાઈ રહ્યા છે, અને ધર્મના રક્ષણ માટે નિરંજન, નિરાકાર, અગમ્ય, અખંડ અલક્ષ્ય, અવિનાશી, અજર, અમર, અવ્યક્ત, કુટસ્થ, અનંત, સર્વ ન્યાયી, નિરાધાર, સર્વાધાર, સર્વજ્ઞ, સર્વશક્તીમાન અનંત

બ્રહ્માંડનાનાથ પરમાત્માએ અનેકવાર અવતાર લીધેલા છે. એટલુંજ નહીં પણ આનંદ સ્વરૂપ ઇશ્વર પોતે ધર્મનું સ્વરૂપ છે. આવા મહા પ્રતાપી ધર્મને પાંગળો સમજવો, એ સમજનારની નાલાયકી છે. અને આવો ઐશ્વર્યવાળો ભાગ્યશાળી ધર્મ પોતાની સેવાનું ફળ તુરત આપતો નથી પણ ઉધાર રાખે છે, એમ સમજવું એ ધર્મનું ખુલું અપમાન છે, અને ધર્મ ઇશ્વરનું રૂપ હોવાથી ધર્મનું અપમાન એ ઇશ્વરનું અપમાન છે, કારણ કે શાસ્ત્રમાં ખુલ્લી રીતે વારેવારે પોકારી પોકારીને પ્રભુએ પોતે કહેલું છે કે, ધર્મનું ફળ કદી પણ ફોગટ જતું નથી, એટલુંજ નહીં પણ એકનું દસગણું, સોગણું, હજારગણું, લાખગણું, અને અનંતગણું થઇને મળે છે, અને તેપણ ઉધાર નહીં પણ તુરતજ, કામ કર્યા પેહેલાં વિચાર કરવાની સાથેજ ફળ મળતું જાય છે, જો એમ ન હોય તો ધર્મની મ્હોટાઇ શું ? અને જો એમ તુરતજ ફળ ન મળતું હોય તો ધર્મને માને કોણ ? જેમ ભોજનના દરેક કોળીયામાં ભુખ મટાડવાની શક્તિ છે, બળ છે, આનંદ છે, અને તૃપ્તિછે, તેમ ધર્મના દરેક કામમાં તથા દરેક વિચારમાં ઇશ્વરની કૃપા છે. માનસીક બળછે ઇશ્વરી રસ્તામાં આગળ વધવાપણું છે, ઉંચ ભાવના છે, અંતરની પવિત્રતા છે. પોતાના સ્વાર્થનો કાંઇક ભોગ આપવાનું છે, નવું જીવન મળતું જાય છે, અને ધર્મના કોઇ પણ કામથી કે કોઇ પણ વિચારથી એજ વખતે તેના પ્રમાણમાં આત્મિક આનંદ મળતો જાય છે. પણ આપણી લાગણીયો બહુ કઠોર થઈ ગએલી છે, બહુ સ્થુલ થઇ ગએલી છે, બહુ જડ થઇ ગએલી છે, અને બીજી નકામી બાબતોમાં બહુ દુર સુધી દોડી ગએલી છે, એટલે એજ વખતે થતી ધર્મની નાની નાની ભલી અસરો આપણને ખુલ્લી રીતે સમજાતી નથી. બીજું એ કે, મહામંગળકારી અખંડ આનંદરૂપ શાંતિ દાતા પરમાત્મા એવો દયાળુ છે કે, આપણે આપણા મનની નબળાઇ પ્રમાણે તેની પાસેથી હલકી હલકી વસ્તુઓ માગીએ છીએ, પણ તે પોતાની મ્હોટાઇને લીધે આપણને

ઘણી મોટી વસ્તુઓ આપી દેય છે. [1]જેમકે આપણે દુનિયાં-દારીની વસ્તુઓ માગી હોય તેને બદલે તે સ્વર્ગની વસ્તુઓ આપી દેય છે. આપણે લૌકિક વસ્તુઓ માગી હોય તેને બદલે તે અલૌકિક વસ્તુઓ આપી દેય છે, આપણે ઇંદ્રીયોનાં સુખ માગ્યાં હોય તેને બદલે તે આત્માનાં સુખો આપી દેય છે, આપણે વાસના વધારનારી બાબતો માગી હોય તેને બદલે તે વાસના છોડાવનારી બાબત આપી દેય છે, અને આપણે આપણા મનની નબળાઇ પ્રમાણે આપણી હલકી ઇચ્છાઓ પુરી પાડવાનું માગ્યું હોય તેને બદલે તે જીંદગીની સાર્થકતા કરનારી શક્તિ આપી દેય છે. *પણ આપણી લાગણીયો તથા વૃત્તિયોની જડતાને લીધે જુદાજ રૂપમાં મળેલા તે મોટા લાભોને આપણે સમજી શકતા નથી. તેથી આપણને એમ લાગે છે કે, ધર્મનું ફળ તુરત મળતું નથી, પણ એમ સમજવું એ મોટી ભુલ થાય છે. માટે ભાઇઓ ! યાદ રાખજો કે,

ધર્મનું ફળ તુરતજ મળે છે, એટલુંજ નહીં પણ એકનું અનેકગણું થઇને મળે છે, પણ આપણી માગણીયો કરતાં તે ફળ. જુદી જાતનાં હોય છે, જુદી રીતે મળે છે, ×બીજાઓ તરફથી મળે છે, અને તેની અસરો બીજી જાતની હોય છે, એટલે સ્વાર્થ વૃતિથી જડ થઇ ગએલી આપણી લાગણીયો પ્રત્યક્ષ રીતે એ ફળોને જોઇ શકતી નથી, તેથી આપણને એમ લાગે છે કે, ધર્મનું ફળ તુરત મળતું નથી, પણ ધર્મનું ફળ તુરત મળતું નથી એમ માનવું એ ધર્મને ઉતારી પાડવા જેવી વાત છે, એમ માનવું એ ધર્મ ઉપરના આપણા વિશ્વાસને ઢીલો કરી નાંખવા જેવી વાત છે. એમ માનવું એ નાસ્તીકોને ઉત્તેજન આપવા

---

૧ એ બાબતનો વધારે ખુલાસો સમજવા સારૂ સ્વર્ગની કુંચીના દાખલા ૫૭–૧૨૨–૧૩૦–૧૭૫ વાંચી જુઓ.

* એ માટે વધારે ખુલાસો જાણવો હોય તો સ્વર્ગના વિમાનના દાખલા ૨૩૦–૨૩૧–૨૩૨–૨૬૪–૨૯૭–૨૯૮. વાંચી જુઓ.

× એ માટે સ્વર્ગના વિમાનનો દાખલો ૨૭૯, ૩૧૩ વાંચી જુઓ.

જેવું છે, એમ માનવું એ આપણી નાલાયકી છે અને એમ માનવું એ ધર્મના સ્થાપક, ધર્મના ચલાવનાર, ધર્મનું રક્ષણ કરનાર, તથા ધર્મ સ્વરૂપ આદિગુરૂ સર્વ શક્તિમાન મહાન ઈશ્વરનું અપમાન કરવા બરોબર છે, કારણ કે બધી જાતનાં ફળનો દાતા દયાળુ ઇશ્વર છે, અને તે પોતેજ ધર્મનું સ્વરૂપ છે, માટે બીજી બધી બાબતો કરતાં ધર્મનું ફળ સૌથી પેહેલું મળી શકે છે. અરે જરા વિચાર તો કરો કે,

આપણા ઘર પાસે કાંઇ ઝાડ વાવીએ અને તેની સેવા કરીએ, એટલે કે ખાતર, પાણી, વાડ વીગેરેથી તેનું રક્ષણ કરીએ તો તે પણ આપણને તુરતજ ફાયદો કરે છે, જેમકે છાંયો મળે છે, આંખ્યોને ઠંડક મળે છે, તાજી હવા મળે છે, તનદુરસ્તીને ફાયદો થાય છે, પશુ પક્ષીયોને વીસામાની જગ્યા મળે છે, ઘર શોભા વાળું લાગે છે, અને ડાળ, પાંદડાં, છાલ, ફુલ, મુળ,વીગરે દવાના કામમાં આવ્યા કરેછે, જો કે સ્વાદીષ્ટ મીઠાં ફળતો પાછળથી મોસમ વખતે મળેછે, પણ આવા આવા કાંઈ કાંઈ લાભ તો હમેશાં થયા કરે છે. તેમજ દેવપણું, સ્વર્ગ, અને મોક્ષ વીગેરે આત્માની સાથે સબંધ રાખનારાં ધર્મનાં મોટાં ફળો મોસમ વખતે એટલે કે મરી ગયા પછી મળે એ જુદી વાત છે. પણ ધર્મના સામાન્ય લાભ તો ધર્મ પાળનારને આ જીંદગીમાંજ મળવા જોઇએ. કારણ કે રાજાની નોકરી કરનારને જેમ પગાર મળે છે અને વધારે સારી રીતે નોકરી બજાવે તો વખત આવ્યે રાજાની હજુરમાં પહોંચી મોટાં ઇનામો મેળવી શકે છે, તેમજ અખંડ આનંદરૂપ સત્‌ચિદાનંદ પરમ કૃપાળુ પરમાત્માની આપણે ધર્મને રસ્તે સેવા કરીએ છીએ તેનો પગાર એટલે કે તેના લાભો આ જીંદગીમાંજ મળે છે. અને મુવા પછી જે મોટા લાભ મળે છે તેતો ઇનામ છે. આમ હોવાથી અને મનુષ્યો પોતાના મનની કૃપણુતા પ્રમાણે પોતાના સ્વાર્થમાં મચેલાં હોવાથી સાધારણ પગારથી એટલેકે આ જીંદગીમાં થતા ધર્મના લાભોથી સંતુષ્ઠ થતાં નથી, તેથી તેઓ

ઇનામની લાલચ રાખ્યા કરેછે, અને પગારને નહીં પણ મો૮
ઇનામનેજ ધર્મનું ફળ સમજ્યા કરે છે. આવી સમજને લીધે
ઘણા માણુસો કહે છે કે, ધર્મનું ફળ મુવા પછી મળે છે, પણ
એમ માનવું એ હરીજનોને શોભા આપનારૂં નથી, એ અપુ-
ર્ણ વિચાર છે. એથી ઉલટું આપણે જોઇએ છીએ કે, ધર્મ પા-
ળનારનાં આચરણ રૂડાં હોય છે, તેના મનમાં શાંતિ હોય છે,
તેના અંતરમાં પવિત્રતા હોય છે, અને તેનો સ્વભાવ આનંદી
હોય છે, તે બીજાઓને ખાતર થોડો ઘણો પોતાના સ્વાર્થનો
ભોગ આપી શકે છે, તે જગતમાં ઇશ્વરનો મહીમા વધારવા
ઇચ્છે છે, તે પાપથી બચવાની તજવીજ કરે છે, તે સૌ સાથે
ભલાઈ રાખવા માગે છે, અને તેનું મન કાંઇક ઉંચતામાં રમ્યા
કરે છે. હવે તેની સાથે એક પાપી માણુસની સરખામણી કરો
અને પછી જુઓ કે,આવી ઉત્તમતા એ શું ધર્મના લાભો નથી?
ભાઇઓ? ધર્મના લાભો પ્રત્યક્ષ છે, એજ વખતે મળે છે, અને
જીંદગીમાં આપણા રોજના વ્યવહારમાં તે કામ લાગેછે,એમાં
કાંઇ પણ શક નથી, માટે ધર્મના લાભો આ જીંદગીની અંદર-
જ અને તુરતજ મળેછે, એમ સૌ ભાઇબંધોની ખાત્રી થાય તેમ
કરો. એજ સૌથી ઉત્તમ ધર્મ છે.

૪૫.–સુખ હોય ત્યારે કોઇ ભાગ્યશાળીનેજ ભક્તિ સુઝે છે, પણ દુઃખમાં સૌને પ્રભુ યાદ આવે છે, માટે આપણું કલ્યાણ કરવા સારૂ આપણી પાસે ભકિત કરાવવાની ઇચ્છાથી કોઇ કોઇ વખતે પ્રભુ આપ- ણને દુઃખ આપે છે.

પ્રસંગોપાત વાત ઉપર વાત નીકળતાં એક ભગતે કહ્યું કે,
એક વખત આગબોટમાં બેસીને અમે બહાર ગામ જતા હતા,
ત્યારે દરીયો શાંત હતો અને આગબોટ ઝપાટાબંધ સીધી રીતે

ચાલી જતી હતી, તેથી સૌ લોકો આનંદમાં હતા, માટે આ-
ગબોટની અંદર કોઇ ગંજીફે રમતા હતા, કોઈ ગરમાગરમ
ચા ને ઉનાં ઉનાં ભજીયાં પુરી મંગાવતા હતા. કોઇ નાટકોનાં
ગાયનો લલકારતા હતા, કોઈ શેરડી ખાતા હતા, કોઈ પ્રેમની
વાતો કરતા હતા, કોઇ એક બીજાની ચરચા જોતા હતા, ને
ચેષ્ટા કરતા હતા, કોઇ ઉંઘ ન આવે તોપણ ચાહીને સુઇ જ-
તા હતા, કોઈ છોકરાંઓને રમાડતા હતા, કોઇ આજુ બાજુ-
ના દેખાવો જોતા હતા, કોઈ બીડી તંબાકુને પાનપટીના બહા-
રમાં હતા, કોઈ પોતાનો સરસામાન સરખો કરતા હતા. કોઈ
પોતાની પાસેના ભાતાંટીમણુ ઉપર હાથ ચલાવતા હતા, કોઇ
અસલના ચમત્કારોની વારતાઓ કરતા હતા, અને નજીવી
બાબત સારૂ કરીને કેટલાકો હલકા પ્રકારની બોલાચાલી કરીને
પછી મારા મારી ઉપર આવી જતા હતા. આમ ઘણો વખત
ચાલ્યુ, એ પછી સાંઝ પડવા આવી ત્યારે દરિયો તોફાની થવા
મંડયો, ઉપરા ઉપર મોટા મોટા મોજાઓ આવવા લાગ્યા.
આગબોટ હલકડોલક થવા લાગી, તેમાં ચોતરફથી પાણીની
છાંટ આવવા લાગી અને ઉતારૂઓના પાણીના ઘડા તથા કુંજાં
ઉંધા વળવા લાગ્યા. થોડીવારમાં એકદમ તોફાન વધી ગયું.
ભારી મોજાઓના જોરને લીધે કોઈ કોઈના સામાનનું ઠેકાણું
રહ્યું નહીં. માણુસો ગુલાંટ ઉપર ગુલાંટ ખાવા લાગ્યાં અને એક
બીજાની ઉપર પડવા લાગ્યાં. એ પછી તોફાનના આંચકા
થી કોઇ દરીયામાં ન પડી જાય માટે સૌને ફાળકાંમાં પુર્યા.
ત્યાં એવી ભીડા ભીડ હતી કે જરા પણુ હલી ચલી શકાય તે-
મ નહોતું. એથી હેબતાઈ જઈને છોકરાંઓ ચીસોચીસ પાડવા
લાગ્યાં. બાઇડીયોમાં એક તરફ ઉલટીને બીજી તરફ બીચારીયો
રડવા લાગી, ગંજીફા દરીયામાં ફેંકાઇ ગયા. ખાવા પીવાનું
ક્યાંઇ સુકાઇ ગયું. નાટકનાં ગાયનો હવામાં ઉડી ગયાં. કોઇને
પોતાના સરસામાનનું પણ ભાન રહ્યું નહીં, અને સૌ રામ રામ
રામ રામ રામ એમ બોલતે બોલતે પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા કે,

હે પ્રભુ ! આ આફતમાંથી બચાવ, બચાવ, અમે તારે આશરે છીએ. તારા વીના આ ભયંકર તોફાનમાંથી કોઈ બચાવી શકે તેમ નથી. એમ કહીને સૌ પોતપોતાના ઇષ્ટ દેવની માનતાઓ કરવા લાગ્યા. કોઈ જાત્રા કરવાના, કોઇ પરમાર્થ કરવાના, કોઇ બ્રાહ્મણો જમાડવાના, કોઈ મહાદેવની રૂદ્રી કરવાના, કોઇ શ્રી નાથજીને રાજભોગ ધરાવવાના, કોઇ દેવીને બળીદાન આપવાના, અને કોઈ પીતૃઓના કર ચુકાવવાના સંકલ્પ કરવા લાગ્યા. એ પછી ખરા જીગરની બહુ પ્રાર્થના તથા બહુ પરમાર્થ થયા બાદ થોડા કલાકમાં તોફાન નરમ પડ્યું ને સૌ શાંત થયા.

ભાઇઓ ? એ ભયંકર તોફાન વખતે આગબોટની અંદરના બધા લોકોમાં અમે જેવી ભક્તિ જોઇ, જેવી દીનતા જોઇ, જેવું પરવશપણું જોયું, જેવો ત્યાગ વૈરાગ જોયો, જેવો પ્રભુનો મહિમા જોયો અને જેવું મોતને નજરે જોયું તેવું પાછું કોઇ દીવસ કોઈ ઠેકાણે હજી સુધી અમે જોયું નથી. તેથી મારી તો ખાત્રી થઈ ગઇ છે કે, દુઃખ વિના પ્રભુ યાદ આવે નહીં, અને પ્રભુ યાદ આવે નહીં ત્યાં સુધી આપણો ઉદ્ધાર થાય નહીં. માટે આપણા કલ્યાણ સારૂ આપણી પાસે ભક્તિ કરાવવાની ઇચ્છાથી કોઈ વખત પ્રભુ આપણને દુઃખ આપે છે. માટે જ્યારે દુઃખ આવી પડે ત્યારે નિરાશ નહીં થતાં શુદ્ધ અંતઃકરણથી ઇશ્વરની ભક્તિમાં લાગુ રહો, ભક્તિમાં લાગુ રહો. એટલે પરમકૃપાળુ પરમાત્મા દયા કરશેજ, એટલુંજ નહીં પણ હરિજનો તો એમજ કહે છે કે,

દોહરો.

સુખ કે માથે શીલ પડો, હરિ હૃદયસેં જાય,
બલીહારી એ દુઃખકી, પલ પલ નામ જપાય;
બીપત ભલી હરી નામ લેત, કાયા કસોટી દુઃખ,
રામ બીના કીસ કામકી, માયા સંપત સુખ.

૪૬.—મોટામાં મોટાં ઇંજનની પણ બહુ નાની કળ હોય છે. તેમજ ધર્મના બધા ભેદોની કળ પ્રભુ પ્રેમ છે.

એક ભાવીક સ્વભાવનો જીજ્ઞાસુ માણસ હતો, તે ધમ જાણવા માટે બહુ મેહેનત કરતો હતો, પણ તે ભોળા સ્વભાવનો, ઢચુપચુ મનનો, જાડી બુદ્ધિનો ને અધુરી શ્રદ્ધા વાળો હતો, તેથી બહુ મેહેનત કર્યા છતાં, બહુ ખરચ કર્યા છતાં,અને એની એ વાતમાં બહુ વરસો ગાળવા છતાં તે ધર્મની ચાવી મેળવી શકયો નહીં. એ પછી તે એક ભક્તરાજને મળ્યો, ને તેને કહ્યું કે, મહારાજ ? હું બહુ બહુ રખડયો ને મેં બહુ બહુ માથાકુટ કરી, પણ મને કાંઇ રસ્તો મળતો નથી. શિવપુરાણ વાંચુંછું ત્યારે મનમાં એમ થઇ જાય છે કે, શિવજ સાચા છે, ને બીજું બધું ખોટું છે, ભાગવત વાંચુંછું ત્યારે એમજ થાય છે કે, કૃષ્ણ વીના બીજું કાંઇ નથી. રામાયણ વાંચુંછું ત્યારે રામ વીના તરી શકાય નહીં, એમ લાગી જાય છે, દેવી ભાગવત વાંચુંછું ત્યારે એમજ થઇ જાય છે કે, શક્તિ વીના બધું અંધારૂં છે, સૂર્ય પુરાણ જોઉંછું ત્યારે એમજ લાગે છે કે, સૂર્યનારાયણમાંજ સર્વસ્વ છે, ગણપતિ સ્તોત્ર વાંચુંછું ત્યારે એમ થાય છે કે, એ મંગળ મુર્તિ વીના કોઇનું કલ્યાણ થઈ શકે તેમ નથી અને જ્યારે વેદાંત વીચારૂંછું ત્યારે એમજ થઇ જાય છે કે, હુંજ બ્રહ્મછું. એટલુંજ નહીં પણ જ્યારે જુદાં જુદાં છ શાસ્ત્ર જોઉંછું ત્યારે મારૂં કોકડું ગુંચવાઇ જાય છે, એમાં હું પુરૂં સમજતો નથી, ને એમાંથી હું કાંઇ નિર્ણય કરી શકતો નથી. એ શીવાય જ્યારે કોઇ શાસ્ત્રીને મળુંછું ત્યારે તે કહે છે કે, કર્મકાંડ કરો. કર્મ કર્યા વીના આરો આવવાનો નથી. જ્યારે કોઇ વૈશ્ણવને મળુંછું ત્યારે તે એમ કહે છે કે, વૈશ્ણવ નહીં થાઓ ત્યાં સુધી સાચી વસ્તુ મળવાની નથી. સાધુઓને મળુંછું ત્યારે તેઓ એમ કહે છે કે, પુર્ણ વૈરાગ આવે નહીં ને બધું તજી દો નહીં ત્યાં સુધી પ્રભુ મળે નહીં. જ્યારે કોઇ યોગીને મળુંછું ત્યારે તે એમ

કહેછે કે, યોગ સાધ્યા વીના જીવ ઇશ્વરની એકતા થાય નહીં. જ્યારે કોઈ વેદાંતીને મળુંછું ત્યારે તેઓ કહે છે કે, મન વાણી બુદ્ધિ કે કર્મ ત્યાં પહોંચી શકે તેમ નથી, એ તત્વતો જ્ઞાનથી જ જાણી શકાય તેમ છે, અને જ્યારે કોઈ મોલવી કે પાદરીને મળુંછું ત્યારે તેઓ કહે છે કે, અમારા ધર્મમાં આવો તોજ ઉદ્ધાર થાય. આ બધું જોઈ ને હું બહુ મુંઝાઉંછું મને કાંઈ રસ્તો મળતો નથી, મને કાંઇ તત્વ સમજાતું નથી, ને દરીયામાં ડુબકી માર્યા જેવું થાય છે, જો ઉંડા ઉતરૂં તો દરેક ચીજને દરેક બાબત સારી લાગે છે, જો શ્રદ્ધાની નજરે જોઉં તો બધી બાબતોમાં કાંઇક રહસ્ય દેખાય છે. અને જો ઉપલક નજરે જોઇને એવા વીચાર તરફ દોરવાઈ જાઉં કે, એમાં કાંઈ માલ નથી, એતો બધું જુઠું છે, તો એમ લાગી જાય છે. આમ થવાથી હું બહુ મુંઝાઉંછું. મને કાંઇ રસ્તો મળતો નથી. અને વારે વારે એમ લાગી જાય છે કે, આટલી બધી કુટ કર્યા છતાં, આટલાં બધાં શાસ્ત્રો જોયા છતાં, બહુ મોટું ખર્ચ કર્યા છતાં, અને આટલાં બધાં વરસો એજ બાબતમાં ગાળ્યા છતાં પણ હજી સુધી મને ધર્મનો ભેદ મળ્યો નહીં, હજી સુધી મને ધર્મનું સુખ મળ્યું નહીં, હજી સુધી મને ધર્મની શાંતિ મળી નહીં, અને ધર્મ એટલે શું? એ બાબતનું હજી સુધી મારા મનનું સમાધાન થયું નહીં. ત્યારે વ્યવહારીક અજ્ઞાન લોકોના શું હાલ થતા હશે? માટે મહારાજ! કાંઇક રસ્તો બતાવવાની કૃપા કરો.

મહારાજે કહ્યું, ભાઈ, ધર્મ એ બહુ વિશાળને બહુ કઠીન બાબત છે, કારણ કે ધર્મથી પશુઓમાં મનુષ્યપણું આવી શકે છે, ધર્મથી માણસોમાં દેવપણું આવી શકે છે, ધર્મથી જીવમાંથી શિવ થઈ શકાય છે, ધર્મથી નરમાંથી નારાયણ થઈ શકાય છે, અને ધર્મથી આત્મા પરમાત્માની એકતા કરી શકાય છે, માટે ધર્મ એ બહુ ગહન વિષય છે. એટલુંજ નહીં પણ ધર્મ કાંઇ એક દેશ, એક કાળ કે એક પ્રજાને માટે નથી, પણ સર્વ દેશ, સર્વ કાળ અને સર્વ લોકોને માટે છે, તેથી બધા દેશ,

બધા કાળ, અને બધા લોકોને લાગુ પડી શકે એવાં મુળતત્વો તેમાં હોય છે, તેથી તમારા જેવા નબળા મન વાળાઓને તે પંચભેળ ખીચડા જેવોને દરીયામાં ડુબકી મારવા જેવો લાગે છે, કારણ કે જુદા જુદા અધીકારીઓ માટે જુદા જુદા નિયમો હોવાથી બહારની દ્રષ્ટીએ જોતાં તમોને ઘણા નિયમો દેખાય છે, એટલુંજ નહીં પણ એ બધા નિયમોમાંથી તમારે પોતે કયો નિયમ પાળવો? એ તમે નક્કી કરેલું નથી, અને તેમ છતાં તમારા સબંધમાં આવનારાં માણસો જેને જે રસ્તાથી ફાયદો થયો હોય તે રસ્તો તમો ને બતાવે છે. એટલે ઘણા રસ્તાઓ જોઈને તમે મુંઝાઓ છો. વળી અધીકાર ભેદનો ખ્યાલ રાખ્યા વીના વીના કારણ તમે એ પણ માની લોછો કે, ગમે તેપણ એકજ રસ્તો સાચો હોવો જોઈએ, કાંઈ બધા રસ્તા સાચા હોય નહીં. આવી સમજને લઈને તમને દરીયામાં ડુબકી જેવું લાગે છે. કારણ કે તમને એની ચાવી મળી નથી. તેથી એનું બહારનું મોટું રૂપ તથા બહારના જુદા જુદા રસ્તા જોઈને તમો ગુંચવાઈ જાઓ છો, પણ ભાઈ, જેમ મોટાંઈજનની નાનીકળ હોય છે, જેમ મોટી આગબોટનું નાનું સુકાન હોય છે, જેમ મોટા હાથીને વશ રાખનારૂં નાનું અંકુશ હોય છે, જેમ મોટી ટ્રેનને અટકાવનારી નાની બ્રેક હોય છે, જેમ મોટી નદીયો તરવા માટે નાની હોડીયો હોય છે, અને જેમ મોટી તીજોરીયોની નાની ચાવીયો હોય છે, તેમજ આપણો પવિત્ર સનાતન આર્ય ધર્મ પણ મોટામાં મોટો છે, એટલો બધો મોટો કે જુદા જુદા રૂપમાં તે આખા બ્રહ્માંડમાં વ્યાપી રહેલો છે. પાતાળથી મોક્ષ ધામ સુધી તે છે. જીંદગીની શરૂઆતથી જીંદગીની આખર સુધી, તથા મોત પછીની જીંદગીમાં પણ તે છે. અને જીવથી તે ઈશ્વર સુધી તે છે. ઈશ્વરી ધર્મ આવો મોટો હોવા છતાં પણ તેની કળ બહુજ નાની છે. તેની ચાવી બહુજ સુંદરછે. અને તેનો ભેદ બહુજ સેહેલો છે, એ ચાવી તે પ્રભુ પ્રેમ છે. એ ચાવી તે ઈશ્વરી સ્નેહ છે. એ ચાવી તે અભેદ છે, એ ચાવી તે આત્માર્પ-

મ્યેન સર્વત્ર. એ છે, અને એ ચાવી તે પોતાનું પોતાપણું ભુલી જઇને ઇશ્વરને અર્થે જગતની સેવામાં લાગી જવું તે છે. એથી ધીરે ધીરે આચરણો સુધરતાં જાય છે ને અંતઃકરણની શુદ્ધિ થાય છે, એથી ધીરે ધીરે ઇશ્વરનો મહીમા સમજાતો જાય છે, અને એથી ધીરે ધીરે ઇશ્વર સાથેનુ જીવનું જોડાણ વધતું જાય છે. આમ થવા માટેજ તીર્થ કરવાનાં છે. આમ થવા માટેજ વ્રતો કરવાનાં છે, આમ થવા માટેજ દાનો આપવાનાંછે, આમ થવા માટેજ સત્સંગ કરવાના છે, આમ થવા માટેજ સ્વાર્થ ત્યાગનાં બળીદાનો આપવાનાં છે. આમ થવા માટેજ યોગ સાધવાનો છે. આમ થવા માટેજ દર્શન તથા પ્રાર્થના કરવા મંદીરોમાં જવાનું છે. આમ થવા માટેજ યજ્ઞો કરવાના છે, આમ થવા માટેજ ઓછવો કરવાના છે. આમ થવા માટેજ ગુરૂઓની સેવા કરવાની છે. અને આમ થવા માટેજ કર્મ ઉપાસના તથા જ્ઞાનની જરૂર છે. કારણ કે એ બધું પ્રભુ પ્રેમમાંથી થાય છે, ને પ્રભુ પ્રેમ મેળવવાને ખાતર થાય છે, માટે જેમ મોટાં ઇંજનની નાની કળ હોય છે તેમ બધા ધર્મની ચાવી પ્રભુ પ્રેમ છે, માટે જો એ ચાવી મેળવવી હોય તો સર્વ શક્તિમાન પરમકૃપાળુ પવિત્ર પીતા મહાન પરમાત્માને અર્થે જગતમાં પ્રભુ પ્રેમ ફેલાય તેમ કરો, પ્રભુ પ્રેમ ફેલાય તેમ કરો, કારણ કે મહાત્માઓ કહે છે કે,

દોહરા.

પ્રેમ બરાબર યોગ નહીં, પ્રેમ બરાબર ધ્યાન,
પ્રેમ ભક્તિ બીન સાધવા, સબહી થોથાં જ્ઞાન;
પોથી સો થોથી બની, પંડીત બને ન કોય,
અઢાઇ અક્ષર પ્રેમકે, પઢે સો પંડીત હોય;
પ્રેમ ભાવ એક ચાહીયે, વેષ અનેક બનાય,
ભાવે ગ્રહમેં વાસ કર, ભાવે વનમાં જાય;
જોગી જંગમ સેવડા, સંન્યાસી દરવેશ,
બીના પ્રેમ પંહુચે નહીં, દુરલભ સતગુરૂ દેશ;

પ્રેમ ન બાડી ઉપજે, પ્રેમ ન હાટ બીકાય,
રાજા રાના જો રૂચે, સીસ દેય લે જાય;
પ્રેમ પ્રેમ સબ કોઇ કહે, પ્રેમ ન ચીન્હે કોય,
આઠ પહર ભીના રહે, પ્રેમ કહાવે સોય.

૪૭–માળા ફેરવતી વખતે તથા ધ્યાન ધરતી વખતે શરૂઆતમાં મન ઠરતું નથી તેનાં કારણો.

વારંવાર ઘણાં માણસો એક ભક્તરાજ મહારાજને કહેતાં કે, મહારાજ ? તમારા કહેવાથી અમે પ્રભુનું નામ સ્મર્ણ કરવા બેસીએ છીએ પણ મન ઠરતું નથી. જ્યાં માળા ફેરવવા બેસીએ કે તુરતજ ન ધરેલા તરેહવાર નકામાં વીચારો મનમાં આવવા માંડે છે. ધ્યાનમાં બેસીએ છીએ ત્યારે પણ એમજ. કોણ જાણે શું અમારાં પાપ છે કે જરાય વાર મન ઠરતું નથી. એનું તે કરવું શું? એ સાંભળીને તે ભગતની પાસેના બીજાં માણસો પણ કહેતાં કે, તમારી વાત સાવ સાચી છે, અમારા પણ એજ હાલ છે. એ પછી તે ભગત આગળ એક માણસે પોતાના મનની ખરી હાલત બતાવતાં કહ્યું કે,

મહારાજ ? રોજ નાહી ધોઇને એકાંત ઓરડીમાં જઇ હું પ્રભુનું નામ સ્મર્ણ કરવા બેસું છું, એ વખતે હાથમાં માળા હોય છે, માથું નીચું નમાવેલું હોય છે. આંખો મીંચેલી હોય છે, મોઢાંમાં રામનું નામ હોય છે. અને અંતરમાંથી ઇચ્છા પણ એમ હોય છે કે, જરાવાર નીરાંતે ભજન થાય તો ઠીક. પણ બે મીનીટ ન થાય એટલી વારમાં તો જે વાતનો મુદલ ખ્યાલ પણ ન હોય તે દસ વરસ ઉપરની કાંઇક વાત યાદ આવી જાય છે. એ વાત ભુલવાની તજવીજ કરૂં એટલામાં પાંચ વરસ પહેલાં જોએલા દેખાવ નજરે તરવા લાગે છે. એ પછી હું જયારે નાનો હતો ત્યારે એક કુતરૂં કરડવા દોડયું હતું તે વાત યાદ આવી જાય છે. એ પછી કોઇક દોસ્તના

લગ્નની વાત યાદ આવી જાય છે. એ પછી મારૂં મન કોઈક ઠેકાણે ખેંચાયું હતું તે બનાવ યાદ આવી જાય છે. જો કે એ વાતમાં કાંઇ માલ નથી અને હવે એ અજ્ઞાન પણાની ને મોહની બાબતો ને હું ભુલી જવાને ભુંસી નાંખવા માગું છું, છતાં પણ ભજન જેવા પવિત્ર વખતે પણ એવી હલકી વાતો યાદ આવી જાય છે. એટલુંજ નહી પણ જરા હુશીયારી રાખીને જો મનને કઠણુ ન કરૂં તો મહાન પ્રભુના મંગળનામ સ્મર્ણ અને ધ્યાન વખતે પણ એવી પાપની બાબતોમાં મન ફરીથી રમવા લાગે છે. એ પછી માંડમાંડ એ વિચારને કાઢું એટલી વારમાં કાંઇક ખાવા પીવાની વાત યાદ આવી જાય છે. એ પછી કાંઇક ધંધા રોજગારની વાત યાદ આવી જાય છે. એ પછી ફળીયાંમાં માગવા આવતા કોઇ ભીખારીનો દેખાવ યાદ આવી જાય છે. એ પછી છાપો વાંચ્યો હોય તેમાંની કેટલીક વાતો યાદ આવી જાય છે. એ પછી ભવિષ્યની ફીકરો મનમાં ખડી થાય છે. એ પછી દરરોજનાં જે કામ કરવાનાં હોય તેમાંથી કેટલીક બાબતમાં મનમાં રહડી જાય છે. અને એ પછી કોઈ સાથે કાંઈ બોલા ચાલી થઈ હોય તેનાં કડવાં વચનો મગજમાં રમ્યા કરે છે, ને નજર આગળ તર્યા કરે છે. મહારાજ ? અમારી માલાના તો આવા હાલ છે અમે જાણે કલાક અરધો કલાક શાંતિમાં રહીને માલા ફેરવીએ પણ એ અરધા કલાકમાં તો ઉલટા અઢાર જાતના જુદા જુદા રંગ નીકળે છે. દુનીયાંદારીનાં બીજાં કાંઇ કામકાજમાં મન રોકાયું હોય ત્યારે તે એટલીબધી ઝડફથી જુનાને ખોટા વિચારો પકડતું નથી, પણ જયારે શાંતિની આશાએ માલા ફેરવવા બેસીએ ત્યારેજ મન વધારે ભટકતું થાય છે, અને ત્યારેજ તે બહુ જોરથી ઠામ ઠેકાણા વીનાના વગર મફતના કુદકા ભુસ્કા મારવા મંડે છે. મહારાજ ? હું સાચું કહું છું કે, આપના કહેવાથી અમે સ્મર્ણમાં ને ધ્યાનમાં બેસીએ છીએ પણ એ વખતે અમારા મનના ઉલટા આવા હાલ હોય છે, માટે એમ કેમ થાય છે તેનાં કારણો સમજાવવાની કૃપા કરો.

એ સાંભળીને ભક્તરાજ મહારાજે કહ્યું કે, ઘડીયાલની કમાન છુટી હોય ત્યારે તે કાંઈ જોર કરી શકે નહીં, પણ જ્યારે તેને વીંટીએ ત્યારે તે છુટવા માટે ખાસ વધારે જોર કરે છે, તેમજ જ્યારે મન છુટું હોય એટલે કે તેને પડી ગએલી ટેવો પ્રમાણે વ્યવહારીક કામકાજમાં પડી રહ્યું હોય ત્યારે તે કાંઈ જોર કરતું નથી, પણ જ્યારે તેને વીંટીએ એટલે કે ધ્યાનની સ્થીતિમાં લાવીએ ત્યારે શરૂઆતમાં છટકી જવા માટે અને એકાગ્રતા નહીં કરવા માટે તે બહુ જોર કરે છે, તેથી એ વખતે આપણા મનમાં વધારે જોરથી સંકલ્પ વિકલ્પ થયા કરે છે, એટલે મન ઠરતું નથી. પણ એક વખત ખુબ જોર કરીને ચાવી આપી દીધા પછી જેમ કમાન છટકી શકતી નથી પણ ઉલટી ઘડીયાળને ચલાવ્યા કરે છે તેમ પ્રથમ ખુબ મેહેનત કરીને જો મનની એકાગ્રતા કરી હોય તો પછીતેથી અંતરની શાંતિને ઇશ્વરી આનંદ મળ્યા કરે છે.

એ શીવાય ધ્યાન વખતે ન ધારેલે ઠેકાણે મન કુદકા ભુસ્કા માર્યા કરે છે ને આગલી પાછલી યાદ કર્યા કરે છે તેનું બીજું કારણ એ છે કે, પતંગ દોરી સાથે બાંધેલો હોય ત્યાં સુધી તે છટકી જઈ શકે નહીં, પણ જ્યારે દોરી ઢીલી પડી જાય અથવા તુટી જાય ત્યારે તે ગમે તેમ ઉલટપાલટ ગુલાંટ ખાયા કરે છે, તેમજ જ્યાં સુધી પોતાને મન ગમતી દુનિયાંદારીની જંજાળમાં મન પડેલું હોય છે ત્યાં સુધી તે આડા અવળા ઠેકડા મારતું નથી, કારણ કે તેને ગમતી જંજાળોએ તેની દોરી છે, તેમાં બંધાઇ જવાથી કાંઇ પણ કારણ વીના ઘડીકમાં તે બીજે ઠેકાણે જતું નથી, પણ પ્રથમ જ્યારે આપણે ધ્યાન જમાવવું શીખીએ છીએ ત્યારે શરૂઆતમાં મન ઢીલી દોરી વાળું થાયછે, તેથી ગોથાં ખાયછે. કારણ કે એ વખતે મનને હજી પરમાત્મા તરફનો રંગ લાગેલો હોતો નથી, તેથી એ બાબત તરફ તે પોતાના જોરથી ખેંચાતું નથી, પણ આપણે તેને પરાણે પરાણે ધકેલીએ છીએ. અને બીજી બાજુ વ્યવહારની જંજાળો કે જે મનને ગમે છે

તેમાંથી પણ ધ્યાનને વખતે મનને આપણે ઢીલું કરેલું હોય છે, એટલે નીચેથી ઢીલું પડેલું ને ઉપરથી કાંઇ ખેંચાણ નહીં એવી, ધ્યાનની શરૂઆતમાં મનની વચલી સ્થીતિ હોય છે, તેથી એ વખતે તે ઠામ ઠેકાણા વીનાની ગમે તેમ ગુલાંટ ખાયા કરે છે. અને આગલા વખતમાં જે બની બનાવો બની ગયા હોય તેની યાદગીરી સાથે મન રમ્યા કરે છે. આમ હોવાથી નામ સ્મર્ણની તથા ધ્યાનની શરૂઆતના વખતમાં હરીજનોએ બહુ સંભાળવું જોઇએ. કારણ એ વખતે મન ઉપર ડબાણ થએલું હોય છે, ને તેમ છતાં પણ તે આધાર વીનાનું હોય છે, તેથી તેની સ્થીતિ ગુસ્સે કરીને છોડી મુકેલા ખુંટીયાના જેવી અથવા લગામ વીનાના મસ્તી ખોર ઘોડાને ચાબુક મારીને છોડી મુક્યો હોય તેના જેવી હોય છે. માટે જો ધ્યાનની સ્થીતિમાં ટકી રહેવું હોય તો પાછળથી મનને ધક્કા મારો, એટલે કે દુનિયાંદારીનું મીથ્યાપણું સમજાય તેમ કરો. અને આગળ વધવાના માર્ગમાં આનંદ મળે તેમ કરો, એટલે કે પ્રભુનો મહીમા સમજાય તેમ કરો, એવાં બેવડાં જોર વીના ધ્યાન જમાવવું મુશ્કેલ છે, માટે ભાઇઓ ? મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામની માલા ફેરવતી વખતઃશરૂઆતમાં મન નહીં ઠરે તેથી નીરાશ નહીં થતાં તેનાં કારણો સમજીને નામ સ્મર્ણમાં ને ધ્યાનમાં લાગુ રહો, એટલે ઇશ્વર કૃપાથી પ્રભુ પ્રેમ વધી જશે, તેથી જલદી ધ્યાન જમાવતાં શીખી શકશો, ને એ શીખશો ત્યારેજ ખરો આનંદ મેળવી શકશો. માટે શરૂઆતમાં કદી મન ન ઠરે ને આનંદ ન મળે તોપણ પ્રેમ પુર્વક એમાં મંડ્યા રહો, એટલે પરમકૃપાળુ ઇશ્વર તમારો મદદગાર થશે, અને યાદ રાખજો કે, એની મદદ આગળ કાંઇ પણ અશક્ય નથી. માટે પ્રેમ રાખીને, જરા ઉંડા ઉતરીને અને સાચી વસ્તુ સમજીને પ્રભુના પવિત્ર નામની માલા ફેરવ્યા કરો, એટલે ધીરે ધીરે એની મેળે મેળે મન ઠરતું જશે, ને ઈશ્વરી આનંદ મળતો જશે, માટે શરૂઆતમાં મન ન ઠરે તેથી નીરાશ નહીં થતાં તેને વશ કરવામાં મચ્યા રહો. મચ્યા રહો.

૪૮.–કર્મ તો જડ છે એટલે પ્રભુ કૃપાવિના એકલાં કર્મથી કાંઇ પારપડાય નહીં.

ઘણા લોકો એમ માને છે કે બધી વસ્તુઓ કર્મથીજ થાય છે, પણ ભક્તિ માર્ગવાળાઓ એમ કહે છે કે, બધું પ્રભુ કૃપાથીજ થાય છે, કારણ કે કર્મ તો જડ વસ્તુ છે. કર્મ પોતે કાંઇ ફળ આપી શકતાં નથી. કર્મનાં ફળ આપનાર તો સર્વેશ્વર પરમાત્માજ છે. એટલે કર્મોના ફળ દાતા પ્રભુ હોવાથી દાસભાવવાળા હરિજનો પ્રભુ ઉપર અને પ્રભુ કૃપા ઉપરજ ખાસભાર મૂકે છે, એટલુંજ નહીં પણ ઘણા મહાત્માઓ તો એમ પણ કહેછે કે, આપણે જેને પ્રારબ્ધ કહીએ છીએ તે પણ આપણે અગાઉ કરેલાં કર્મોનુંજ રૂપ છે. માટે હાલમાં જો આપણે વધારે સારાં કામો કરીએ, ઇશ્વરનાં સેવા સ્મર્ણમાં ચિત્તને જમાવીએ, અને પ્રભુના જ્ઞાન ધ્યાનમાં લાગ્યા રહીએ તો પ્રભુકૃપાથી કરીને પ્રારબ્ધને પણ બાળી દેવાય છે. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને પણ કહ્યું છે કે, જલદી બળી જાય તેવાં લાકડાંની પેઠે ઇશ્વરી જ્ઞાનથી સર્વ કર્મો તુરતજ બળી જાય છે. હવે વિચાર કરો કે, જ્યારે બધી જાતનાં કર્મો પોતે જાતેજ બળી જાય એવાં છે, એટલુંજ નહીં પણ તેનો ફળદાતા તો ઇશ્વરજ છે. ત્યારે ઇશ્વરને છોડીને–ઇશ્વરની કૃપાને છોડીને કર્મની જાળમાં શામાટે પડ્યું રહેવું જોઇએ ? માટે ઓ કૃપાભિલાષિ હરિજનો ? પ્રભુની કૃપા માગો. પ્રભુની કૃપા માગો અને પ્રભુની કૃપા મળે એવા રૂડા થવાની તજવીજ કરો. કારણ કે કૃપાનું બળ કેટલું બધું છે એ આપણને ખબર નથી પણ સંતો કહે છે કે,

દોહરા.

જીતને તારે ગગનમેં, ઇતના શત્રુ હોય,
કૃપા હોય રઘુનાથકી, બાલન બાંકા હોય;
કહા કરે વેરી પ્રબલ, જો સહાય કરે બલવીર,
દસ હજાર ગજ બલ ઘટયો, ઘટયો ન દસ ગજચીર;

દોડે કોસ હજાર લગ, ઔર બસે લક્ષ્મી પાસ,
બીન દીને રઘુનાથ કે, મીલે ન તુલસીદાસ;
તુલસી તુલસી સબ કહે, તુલસી વનકા ઘાસ,
કૃપા ભઈ રઘુનાથકી, હો ગયે તુલસીદાસ.

૪૯.—પ્રભુનું નામ સ્મર્ણ કરવાથી થતા લાભો.

જેમ જેમ માણુસમાં પ્રભુ પ્રેમ વધતો જાય છે તેમ તેમ તેમાં સદ્‌ગુણો આવતા જાય છે, તેમાં સૌથી પ્રથમ એકે,

૧. પ્રભુ પ્રેમીને જગતનું મિથ્યાપણું સમજાઈ જાય છે, અને ઈશ્વરનું સત્ય સ્વરૂપ વગર ભણ્યે ગણ્યે સમજાઇ જાય છે.

૨. શાસ્ત્રોમાં કહેલી બહુ વાતોમાંથી પોતાનાં કલ્યાણ માટે જોઇતી જરૂરની બાબતો પોતાની મેળે સમજાતી જાય છે.

૩. ભણ્યા ગણ્યા વિના પોતાની મેળે હૃદયમાં ચોખે ચોખું જ્ઞાન પ્રકાશ થઈ જાયછે.

૪. સંકટોના સમયમાં તથા ગુંચવાડા ભરેલી બાબતોમાં આપણે કેમ વરતવું તેની ચોખી સમજણ હૃદયમાં થઇ જાયછે.

૫. ધરમ પાળવામાં જે જે સંકટોને અડચણો હોય તે ભોગવવાની શક્તિ આવી જાય છે.

૬. આપણા મનમાં દરરોજ પ્રેમ આણીને ઇશ્વરના વધારે વધારે ગુણુગાન કરવાની ઇચ્છા વધતી જાય છે.

૭. જગતના કલ્યાણુમાં અને આપણા ભાઇબંધોના ભલાંમાં મચ્યા રહેવાની ઇચ્છા રોજ રોજ વધતી જાય છે.

૮. પાપ કરવાની ઇચ્છા બીલકુલ થતી નથી અને જો કદી એવી ઇચ્છા થાય તોપણ તે દીનપરદીન બહુજ ઓછી થતી જાય છે, અને અંતે પાપની ઇચ્છા બીલકુલ નાબુદ થઇ જાયછે.

પ્રભુનું પવિત્ર નામ સ્મર્ણ કરનારા પ્રેમી ભગતોને એ શિવાય બીજા પણ ઘણા લાભો થાય છે. જેમકે,

૧. તેઓનાં અંતઃકરણમાં હમેશાં આનંદ રહે છે,

૨. પરમાર્થ કરવામાં હમેશાં તેઓનું મન હોય છે અને એમાંજ તેઓનો આનંદ હોય છે.

૩. ઇશ્વરના ગુણગાન કરવામાં તથા બીજાઓ પાસે ઇશ્વરની ભક્તિ કરાવવામાં તેઓને બહુ આનંદ થાય છે.

એ શિવાય બીજા પણ અનેક લાભ થાય છે માટે ભાઇઓ ? જેમ બને તેમ સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વરનું પવિત્ર નામ સ્મર્ણ થાય તેમ કરો, ઇશ્વરના નામનું સ્મર્ણ થાય તેમ કરો.

દોહરા.

સમરન બુટી પ્રેમકી, હીરદે માંહી નીચોવ;
કાયા કંચન હોત હે, ઉસ બુટીકે જોર.
જબહી નામ હૃદય ધરા, ભયો પાપકોં નાશ;
માનો ચીનગી આગકી, પડી પુરાની ઘાસ.
નામ લીયા જીને સબ લીયા, સકલ શાસ્ત્રકા ભેદ;
બીના નામ નરકે ગયે, પઢ પઢ ચારો વેદ.
નીસરણી નીજ નામકી, ધર્મ ગગન બીચ એક;
રામનામકી ટેકસે, ચડ ગયે સંત અનેક.
નામ સમોવર કોઇ નહીં, તપ તીરથ વૃત જોગ;
નામે પાતક છાંડીયે, નામે નાશે રોગ.
પઢનેકી હદ સમજ હે, સમજણકી હદ જ્ઞાન;
જ્ઞાનકી હદ હરી નામ હે, યહ સિદ્ધાંત ઉર આન.

૫૦—આપણામાં પ્રભુ પ્રેમ આવ્યો છે કે નહીં ? એ કેમ ખબર પડે ?

જ્યારે આપણામાં પ્રભુ પ્રેમ આવે ત્યારે આપણાં પવિત્ર શાસ્ત્રોમાં કહેલા પ્રભુના હુકમો પાળી શકાય છે. જ્યારે આપણામાં પ્રભુ પ્રેમ આવે ત્યારે મહાત્માઓએ ના પાડેલાં પાપોથી બચી શકાય છે. જ્યારે આપણામાં પ્રભુ પ્રેમ આવે ત્યારે આપણને હરિજનો વહાલા લાગે છે. જ્યારે આપણામાં પ્રભુ

પ્રેમ આવે ત્યારે પ્રભુ ભજનમાં આપણુને બહુ આનંદ મળે છે. જ્યારે આપણુંમાં પ્રભુ પ્રેમ આવે ત્યારે આપણે બીજાઓને ઈશ્વરી માર્ગમાં લાવી શકીએ છીએ અને જ્યારે આપણામાં પ્રભુ પ્રેમ આવે ત્યારે ભગવદ્ ઇચ્છા પ્રમાણે વરતીને કોઇ પણ સ્થીતિમાં આનંદથી રહી શકીએ છીએ. જ્યારે આપણા સ્વભાવમાં આવી જાતના ફેરફાર થવા લાગે, જ્યારે આપણી જીંદગીમાં આવી જાતની ઉત્તમ મીઠાશ આવતી જાય, અને જ્યારે આપણે રોજ રોજ વધારે વધારે ઇશ્વરી આનંદમાં રહી શકીએ ત્યારે એમ સમજવું કે હવે આપણામાં પ્રભુ પ્રેમ આવતો જાય છે. એથી ઉલટું એટલે કે દુનીયાંદારીની જંજાળોમાં, વ્યવહારની હાય હોયમાં અને ઘડીકવારના હલકી જાતના પ્રપંચોમાંજ જો આપણું મન ફર્યા કરતું હોય ને એવી નીચતામાંજ જો મજે પડતી હોય તો એમ સમજવું કે હજી આપણામાં પ્રભુ પ્રેમ આવ્યો નથી.

દોહરા.

પ્રેમ છીપાયા ના છીપે, જા ઘટ પ્રગટ હી હોય,
જોકે મુખ બોલે નહીં, તઉ નયન દેત હેં રોય.
મન પક્ષી તબ લગ ઉડે, વિષય વાસના માંહી,
પ્રેમ બાજકી ઝપટ મેં જબ લગ આયો નાંહી.
કબીર પ્યાલા પ્રેમકા, અંતર લીયા લગાય,
રોમરોમ મેં રમ રહા, ઔર અમલ કયા ખાય.

૫૨-શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, હરીજનોએ બીજાઓના દોષ જોવા નહીં, તે વીષે.

અમે જોયું છે કે, જેઓના ધર્મમાં જ્ઞાનને મોટું માનેલું હોય છે તેઓ કર્મકાંડીયો માટે ખરાબ મત બાંધ્યા કરે છે. જેઓ નિર્ગુણને માનનારા હોય છે તેઓ ઇશ્વરના સગુણ સ્વરૂપની ઉપાસના કરવાવાળાની નીંદા કર્યા કરે છે, જેઓના ધ-

એમાં ત્યાગને વીષેશ ગણ્યો હોય તેઓ સંસારી ભગતોને કાંઇ હીસાબમાં ગણતા નથી, જેઓ ધ્યાનને કીંમતી સમજતા હોય તેઓને પ્રભુના મંદીરમાં નાચવું કુદવું ને ગાવું બજાવવું ગમતું નથી. જેઓ મહાન ઈશ્વરના પવિત્ર નામ સ્મર્ણને મુખ્ય માનતા હોય તેઓની કર્મકાંડીયો કાંઇ કીંમત સમજતા નથી. જેઓ પ્રથમ ધંધારોજગારની મોટી હાય હોય કરે છે, ને પછી નાણું ભેગું થાય ત્યારે મોટા પરમાર્થ કરે છે, તેની તપ કરનારાઓ કીંમત સમજતા નથી, જેઓ પ્રભુને અર્પણ કરીને ઉંચી ઉંચી જાતના પરસાદો ખાય છે અને બીજાઓને ખવરાવે છે તેઓ શરીરને કષ્ટ આપનારા તપસ્વીયોની નીંદા કરે છે, જેઓ જાત મહેનતથી પરસેવો ઉતારીને પોતાની રોટલી કમાઇ ખાનારા છે તેઓને વગર મફતના ધરાર ભીખ માગનારા સાધુઓ માટે ખેદ થયા કરે છે. જેઓ તીર્થોમાં ફરનારા છે તેઓને એક આસનવાળા એકાંત વાસીઓ ગમતા નથી. જેઓ ત્યાગીયો છે તેઓને સંસારીયો માટે દીલગીરી લાગ્યા કરે છે, તેથી તેઓ કહે છે કે, મહારાજા ગોપીચંદ, ભર્તૃહરી, અને મહાત્મા ગૌતમ બુદ્ધ જેવાઓએ વૈરાગ્યનો આનંદ અનુભવવા સારૂ મોટાં રાજ્યો તજી દીધેલાં છે, ત્યારે તમે તમારાં ભાગ્યાં ટુટયાં ઘર ને થોડીક રૂપરડીમાં શું મોહવાઇ રહ્યા છો ? જે સાધારણ લોકો પ્રભુને બહારની વસ્તુઓનાં બળીદાન આપે છે તેઓ આગળ વધેલાઓની નજરમાં તુચ્છ લાગે છે, તેથી તેઓ કહે છે કે, તમારા સ્વાર્થનો ભોગ આપો, તમારા અંતઃકરણનાં બળીદાન આપો. બહારનાં બળીદાનમાં શું વળશે ? અને જેઓ ભક્તિની બહારની ક્રિયાપાળવામાં બહુ ચુસ્ત હોય છે તેઓનો સુધરેલાઓ તિરસ્કાર કરે છે. આ બધું જોઇને આપણને એમ લાગે છે કે, આમાં સત્ય શું ? આતો બધી એક એકથી વિરૂદ્ધ બાબતો છે.

ભાઇઓ ? આપણને એમ લાગે છે તેનું કારણ એ છે કે, આપણે માત્ર બહારની ક્રીયાઓ સામેજ જોઇએ છીએ, પણ

એ બધી જુદી જુદી ક્રીયાઓ શા હેતુથી કરવામાં આવે છે? તેનું પરીણામ શું છે? અને તે કરવાવાળાઓ કેવા સંજોગમાં છે? એ બધી બાબતો આપણે તપાસતા નથી, તેથી આપણા-જ મત ઉપર ખ્યાલ રાખીને એક તરફી દોરવાઇ જઇને સા-મેની બીજી બાજુ જોયા તપાસ્યા વીના પ્રથમથીજ તેને માટે ખરાબ મત બાંધી દઇએ છીએ. તેથી આપણને એમ લાગે છે કે, બધાં માણસો આપણાજ મતના થઈ જાય તો સારૂં, પણ એમ વિચારતા નથી કે, એવું બની શકે નહીં. કારણ કે દરેક માણસનો અધીકાર જુદો જુદો હોય છે. દરેક માણસ જુદા જુદા સંજોગમાં હોય છે, દરેક માણસનો પુરૂષાર્થ જુદી જુદી જાતનો ને વધતો ઓછો હોય છે. તથા દરેક માણસને જુદા જુદા ગુરૂઓને જુદા જુદા પ્રકારનું જ્ઞાન મળેલું હોય છે. માટે ધર્મની બહારની ક્રિયાઓમાં બધા દેશના બધા કાળના ને બધા ધર્મના લોકો કદી પણ એકમત થઇ શકેજ નહીં, અને એમ થવાની કાંઇ ખાસ જરૂર પણ નથી. કારણ કે બહા-રની ક્રીયાઓ જો કે જુદી જુદી છે, તો પણ તે એકજ પ્રભુને અર્થે અને આત્માનું કલ્યાણ થાય એવા હેતુથીજ તે કરવામાં આવે છે. એટલુંજ નહીં પણ જો ઉંડા ઉતરી ને જોઇએ તો તે સૌનું પરીણામ પણ એકજ હોય છે, એને માટે એક મહાત્મા કહેતા કે,

દરજીનો કપડાં શીવવાનો સંચો એક રીતે ફરે છે, કુંભાર-નો ચાકડો તેથી જુદીજ રીતે ફરે છે, ખેડુતનું હળ વળી ત્રીજી રીતે ચાલે છે. અને લુહારની ધમણ ચોથી રીતે વપરાય છે. એ શીવાય ચીતારાની પીંછી ચલાવવાની રીતી જુદી હોય છે, સુ-તારનું કરવત વાપરવાની રીતી જુદી હોય છે, માલીની ફુલ ગુંથવાની કૃતિ જુદી હોય છે, અને ભરવાડની દહીં વલોવવાની ક્રીયા જુદી જુદી રીતની હોય છે, આવી રીતે જોતાં એ બધા-એ જુદા જુદા ધંધાદારીઓની કામ કરવાની રીતી જુદી જુદી હોય છે, પણ તે બધાનો હેતુને પરીણામ એકજ હોય છે.

જેમકે, એ બધાએ જુદા જુદા ધંધાદારીઓ એમજ ઇચ્છે છે કે, અમારૂં ગુજરાન ચાલે, અમારી લાજ આબરૂ વધે, અમોને પાંચ પૈસા મળે, અમે સુખી થઇએ, અમે અમારા ભાઇબંધોને મદદ કરી શકીએ, અને ભગવદ ઇચ્છા મુજબ આવી મળેલાં કામને રૂડી રીતે બજાવીને અમે ઇશ્વરને રાજી કરી શકીએ, એ મુખ્ય હેતુથી તે બધાઓ પોતપોતાનાં કામો કરે છે. એ કામો જો કે એક બીજાથી તદન જુદાં જુદાં છે, એ કામો કરવાની રીતો પણ જુદી જુદી છે અને તે માટેનાં સાધનો પણ જુદાં જુદાં છે, છતાં પણ તે બધાના એકજ હેતુ છે, ને તે બધા પોતપોતાના પુરૂષાર્થ પ્રમાણે તથા આજુ બાજુના સંજોગ પ્રમાણે વધતું ઓછું સુખી થવું, એ એકજ જાતનું ફળ મેળવે છે, તેમ છતાં પણ કોઇ દરજી પોતાના હુન્નરથી રાજી થઇને, અને પોતાને ખુબ તડાકો પડતો હોય તે જોઇને, તથા પોતે બીજાઓના ધંધાના મોટા ફાયદાને તેની ખુબીયો જોઇ નથી તેથી, બીજાઓને પણ પોતાના જેવો લાભ થાય તો સારૂ, એમ ધારીને શુભ આશાથી તે એવી ઇચ્છા કરે કે, આખી દુનીયાંના બધા લોકો દરજીનો ધંધો કરેતો ઠીક. ઉપલા સંજોગોને લીધે તેને એમ લાગે એમાં કાંઇ નવાઇ નથી, પણ એ શું વાજબી છે ? ને એ શું બનવા જોગ છે ? તેમજ કોઇ કુંભારને પોતાનો ધંધો બહુ નિર્દોષ ને રૂડો લાગતો હોય, તથા તેમાં ધમધોકાર કમાતો હોય, તેથી તે પોતાનું ટુંકું સરકલ જોઇને, બીજા ધંધાઓના લાભને ખુબી જોયા વીના પોતાના મનમાં એમ ધાર્યા કરે કે, આખી દુનીયાં કુંભાર થઇ જાય તો બહુ મજે પડે. પણ ભાઇઓ ? જરા વિચાર કરો કે, તેની એ સમજણ શું વાજબી છે. ? આખી દુનીયાં કોઇ દીવસ કુંભાર થઇ જવાની છે? નહીંજ. અને કદી આખી દુનીયાં કુંભારનુંજ કામ કરવા માંડે તો બીજા બધા ધંધાઓના કેવા બાર વાગી જાય ? અને જગની કેવી ખરાબી થઇ જાય એ ખયાલતો કરો ? તેમજ યાદ રાખજો કે,

જુદા જુદા ધર્મની ને જુદા જુદા લોકોની ધર્મ નીમીતે જુદી જુદી જે જે ક્રીયાઓ થાય છે તે બધી સૌ સૌના અખ્તીકાર પ્રમાણે થોડી ઘણી જરૂરની છે. જો કે તેમાં સુધારા વધારાની જરૂર હોય એ જુદી વાત છે. પણ એટલું તો નક્કી છે કે, આખી દુનીયાંમાં કોઈ પણ દીવસ ધર્મની એકજ જાતની ક્રિયા થઈ નથી અને થવાની પણ નથી. છતાં પણ જે લોકો એમ કહે છે કે, અમારીજ રીતી સાચી છે ને બીજા બધા લોકોની રીતી ખોટી છે, માટે જગતમાં અમારી જ રીતી ચાલવી જોઈએ. તેઓને ઉપર કહેલા દરજી ને કુંભારના જેવા અધુરા વીચારના સમજવા. જો કે તેઓના હેતુ સારા છે, અને તેઓને પોતાને એ ક્રીયાઓથી લાભ થએલો હોય છે, માટે બીજાઓને એ લાભમળે એવી શુભ ઈચ્છાથી જ તેઓ એમ કહે છે, પણ એ અધુરી સમજ છે, ને એ એક તરફી જ્ઞાન છે. કારણ કે જેમ કુંભારના ધંધામાં ધન, માન ને સુખ મળે છે, તથા પોતપોતાના કર્મમાં નીષ્ટા રાખવાથી ઈશ્વર રાજી થાય છે ને અંતે કલ્યાણ થાય છે, તેમજ ચીતારાના હુન્નરમાં, માળીના ધંધામાં, લુહારની કારીગીરીમાં અને ભરવાડ તથા ખેહુત વીગેરે સૌ ધંધાદારીયોને પોતપોતાના ધંધામાં એવોજ લાભ મળે છે. તેમજ તપ કરનારને અંતઃકરણની શુદ્ધિ, માનસીક આનંદ, આત્મિક બળ, ભલાઇની લાગણી, ઉંડું જ્ઞાન, પાપ વાસનાનો ક્ષય અને ઈશ્વર સાથે તાર લાગી રહેવો, વીગેરે જે જે મોટા લાભ થાય છે, તે બધા લાભ કર્મ કાંડીયોને, ધ્યાન ધરનારને, નામ સ્મર્ણ કરનારને, પરોપકાર કરનારને, સેવા કરનારને, તથા જ્ઞાનીઓ વીગેરે સૌને વધતા ઓછા થાય છે. પણ આપણે જે રસ્તામાં પડયા હોય તે એકજ રસ્તો જોએલો હોય છે, તેથી બીજી બાબતોમાં શું લાભ થાય છે તે આપણે જાણુતા નથી, એટલુંજ નહીં પણ જે ચીજ આપણુને ગમી તે આખી દુનિયાંને ગમશે, એમ આપણે માની લઇએ છીએ, પણ એમ વિચારતા નથી કે,

જેવા સંજોગમાં આપણે છીએ તેવા સંજોગમાં કાંઇ બધા લોકો આવી શકે તેમ નથી. આવી ચોખી સમજ નહીં હોવાથી આપણા મનની નબળાઇને લીધે વીના કારણ આપણે બીજાઓને ઉલટે રસ્તે ચાલનાર માની લઈ તેઓનો દ્વેષ કરીએ છીએ. પણ એવી ભયંકર ભુલ કરવી એ મહા પાપ છે. તે પાપથી બચવા સારૂ વારંવાર ઠેકાણે ઠેકાણે ફેરવી ફેરવીને ફરી ફરીથી એની એ વાત કહેલી છે કે, હરીજનોએ પારકા દોષ જોવા નહીં. માટે ભાઇઓ? ધર્મની કોઈ પણ બાબતને ખરાબ સમજતાં પહેલાં એમ વીચારજો કે, સર્વ વ્યાપક, સર્વ શક્તીમાન, આનંદ સ્વરૂપ, મહાન ઇશ્વરના રાજ્યમાં કોઇ પણ ક્રિયા નિષ્ફળ નથી. પણ આપણે તેનો ભેદ સમજતા નથી એ આપણી જ ખામી છે. માટે જ્યારે કોઇ પણ બાબતમાં દોષ દેખાય ત્યારે એમ સમજવું કે, એ આપણા મનની નબળાઇ છે ને એ આપણી અપુર્ણતા છે. એમ સમજીને કોઇનો પણ દ્વેષ નહીં કરતાં પોતાના આત્માના કલ્યાણ સારૂ સમતા રાખતાં શીખો. સમતા રાખતાં શીખો.

દોહરા.

નારાયણ નીજ હીયમેં, અપનો દોષ નીહાર;
તાપીછે તું ઓરકો, અવગુણ ભલે વિચાર.
તું જે પરાઇ કયા પડી, તું અપની નીવેડ;
તેરી ઝાઝ દરીયાવમેં, ડુબે નહીં ત્યું ખેડ.

---

૫૨. પાપ વિષે.

એક શિષ્યે પોતાના ગુરૂને પુછ્યું કે, મહારાજ, પાપ એટલે શું? ગુરૂએ કહ્યું કે, ભગવાનની આજ્ઞા તોડવી તેનું નામ પાપ. ન કરવાં ઘટે તેવાં કામો કે વિચારો કરવા તેનું નામ પાપ. શાસ્ત્રની આજ્ઞા પ્રમાણે આપણે જે કરવું જોઇએ તે ન કરીએ તેનું નામ પાપ. અને ટુંકામાં અનંત બ્રહ્માંડના નાથની સામે થવું તેનું નામ પાપ છે.

પાપ એ બુરી વસ્તુ છે કે જેણે શ્રી ભગવાનની હજુરમાં રહેલા પવિત્ર પરોળીયાઓને પણ છેક નીચે રાક્ષસી યોનીમાં ઉતારી પાડયા હતા.

પોતાના દુશ્મનને, અગ્નીના તણખાને, અને પાપને કોઇએ પણ નાનું સમજવું નહીં, તેથી તો સદાય ડરતું રહેવું.

કોઇ પણ છોકરો જ્યારે પોતાના બાપનું અપમાન કરેછે, ત્યારે તે બાપને બહુજ માઠું લાગે છે, તેમજ આપણે જ્યારે પાપ કર્મ કરીએ છીએ ત્યારે આપણા પિતા પરમેશ્વરને આપણે માટે બહુજ દીલગીરી થાય છે, માટે હરિજનોએ સદાય પાપથી દૂર રહેતાં શિખવું જોઇએ.

સીંહનું બચ્ચું જ્યારે નાનું હોય ત્યારે તેને વશ કરી શકાય છે, પણ મોટું થઈ ગયા પછી તેને કાબુમાં રાખી શકાતું નથી, તેમજ પાપને પણ શરૂઆતમાંથીજ અટકાવવાં જોઇએ. વ્યસન રૂપે થઈ ગયા પછી તે જલદીથી છુટી શકતાં નથી.

જે આંગળીપર સાપ કરડયો હોય તેને જો તરત કાપી નાંખવામાં આવે તો બચી જવાયછે, પણ જો વાર લાગે તો આખા શરિરમાં તેનું ઝેહેર ચ્હડી જાયછે, ને થોડી વારમાં મરણ થાય છે, તેમજ પાપ પણ જેવું અતરમાં આવ્યું કે તુરતજ તેને અટકાવીએ તો અટકાવી શકાય છે, પણ વ્યસન રૂપે થઈ ગયા પછી તો તે નરકમાંજ લઈ જાય છે, માટે હજુ પણ વખત હાથમાં છેતાં ચેતજો.

નાના છોડને માત્ર આંગળીથી ઉખેડીએ તો પણ તે જમીનમાંથી મુળ સહીત ઉખડી જાય છે, પણ તેનું મોટું ઝાડ થવા દઇએ તો પછી તેને હાથી પણ ઉખેડી શકતો નથી. તેમજ યાદ રાખજો કે, શરૂઆતમાંજ પાપ અટકી શકે છે, પણ વધી ગયા પછી સેહેલાઇથી રોકી શકાતાં નથી.

હળાહળ ઝેર ખાઇને કાંઈ જીવી શકાય નહીં, તેમજ પાપ કરીને કોઈ પણ સુખી થઈ શકે નહીં.

કસાએલું ખાય તેને સારૂં ખાધેલું પણ ઓકી નાંખવું પડે

છે, તેમ જે અધર્મથી ધન મેળવે છે તેનું નીતિથી કમાએલું ધન પણ જતું રહે છે.

તુંબડાંને ગમે એટલું પાણીમાં ડાબીએ પણ તે લાગ મળે ત્યારે ઉપર આવ્યા વિના રહે નહીં, તેમ પાપને ગમે એટલાં છુપાવીએ તો પણ તે વખત આવ્યે જાહેર થયા વિના રહેવાનાં નથી. માટે જેમ બને તેમ પાપથી બચવાની કોશીશ કરો, અને થઇ ગએલાં પાપ માટે શુદ્ધ અંતઃકરણથી પશ્ચાતાપ કરી મહાન દયાળુ પ્રભુની માફી મેળવવા માટે હાથ જોડીને દીનતાપુર્વક કહો કે,

પદ.

અપરંપાર પ્રભુ અવગુણ મેરા, માફ કરોને મેરારિરે (ટેક).
દયા ધરમની વાત ન જાણું, અધરમનો અધીકારીરે;
પાપી પુરો જુઠા બોલો, બહુ નિરખું પર નારીરે- અપ૦
સાધુ દુભ્યા બ્રાહ્મણ દુભ્યા, ભક્ત દુભ્યા બહુ ભારીરે;
માતપિતાને બન્ને દુભ્યા, ગરીબનકું દીયો ગાલીરે- અપ૦
ભજન થાય ત્યાં નિંદ્રા આવે, પરનિંદા લાગે પ્યારીરે;
મિથ્યા સુખમાં આનંદ વરતું, બહુ રાખું હુશીઆરીરે- અપ૦
સંસાર સાગરમાં જળ ભરીયો, ચોદિશ ભરીયો ભારીરે;
તુલસીદાસ ગરીબનકી વિનતી, અબતો લીયોને ઉગારીરે;
અપરંપાર પ્રમુખ અવગુણ મેરા, માફ કરોની મેરારિરે.

૫૩.—અખંડ આનંદરૂપ ભકતવત્સલ ભગવાનના ગુણ ગાવાથી ઇશ્વરનું જ્ઞાન મેળવ્યાનું ફળ મળી રહેછે.

ભાઇઓ? શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતામાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને કહેલું છે કે, હે અર્જુન? કદી બધાય પાપીઓ કરતાં તું વધારે પાપી હોય તોપણ શું? કારણ કે જ્ઞાનરૂપી વ્હાણ વડે તું પાપરૂપી મહાસાગરને તરી જઇશ. વળી કહે છે કે, હે અર્જુન? જેમ અગ્ની ઘાસને બાળી નાંખે છે તેમ જ્ઞાન પાપને બાળી નાંખે

છે. હજી પણ ઇશ્વરી જ્ઞાનની મહત્તા બતાવતાં ભગવાનને સંતોષ થતો નથી, તેથી કહે છે કે, જ્ઞાનના જેવું પવિત્ર કરનારૂં અંહી બીજું કાંઈ પણ નથી. પણ એ જ્ઞાન ધીરે ધીરે મળે છે. હજી પણ જ્ઞાનની ખુબી બતાવતાં ભગવાનને તૃપ્તિ થતી નથી, તેથી કહે છે કે, બધા ભગતો સારા છે પણ જ્ઞાની તો મારો આત્માજ છે.

ભાઇઓ ? જ્ઞાનની આવી મહત્તા છે, કારણ કે ઇશ્વર પોતે જ્ઞાન સ્વરૂપ છે, માટે જ્ઞાની મારો આત્માજ છે, એમ પ્રભુ કહે છે. જ્ઞાનની આવી ઉત્તમતા હોવાનું કારણ એ છે કે, તેથી ઇશ્વર સત્ય છે ને એ શિવાય સર્વ મીથ્યા છે, એમ જ્ઞાનથી ખાત્રી થઇ જાય છે. એટલુંજ નહીં પણ સત્ય જ્ઞાનથી જીવ ઇશ્વરમાં તલ્લીન થઈ ઇશ્વર મય થઈ જાય છે, અને કાંઇ પણ સ્વાર્થ વિના સ્વાભાવિક આકર્ષણથીજ આત્મા પરમાત્માની તરફ ખેંચાઇ જાય જાય છે, એવું જ્ઞાન થાય ત્યારે આત્મા અને પરમાત્માની વચે કાંઈ પણ આવરણ રહેતું નથી, તેથી પ્રભુ કહે છે કે, જ્ઞાની મારો આત્મા છે. આવી રીતે મહાતત્વ જાણી લેવાથી જેઓના વિકારો છુટી ગયા હોય, ઇશ્વરનો મહીમા જાણીને જેઓ ઇશ્વરમય થયા હોય, જીંદગીનું ક્ષણભંગુરપણું ને માયાનું મીથ્યાપણું જાણીને જેઓ તટસ્થ સાક્ષીરૂપ જેવા બની ગયા હોય, અને સ્વાભાવિક રીતેજ લોહું લોહચુંબક તરફ ખેંચાય છે તેમ કાંઇ પણ સ્વાર્થ વિના જેના આત્મા પરમાત્માની તરફ ખેંચાઇ ગયા હોય, તથા જ્ઞાનરૂપી દિવ્ય ચક્ષુથી જેને જીવ અને ઇશ્વરની વચેનો પડદો નીકળી ગયો હોય તેવા તાળી લાગી ગએલા અભેદ દ્રષ્ટીવાળા મહાજ્ઞાનીઓ ઇશ્વરના ગુણગાન વીના બીજું શું કરી શકે ? જેઓનો એટલો બધો મોહ છુટી ગયો હોય, ને જે એવા અભેદ દ્રષ્ટીવાળા નિર્વિકારી થઇ ગયા હોય તેઓથી બીજું શું બની શકે ? આખું જગત મીથ્યા સમજાઇ જાય અને એક ઇશ્વર વીના બીજું કાંઇ દેખી શકાય નહીં તેઓની જગતના કયા કામમાં આસક્તી હોઇ શકે ? કયાંઈ પણ

તેઓની આસક્તિ હોયજ નહીં. છતાં પણ એવા મહા જ્ઞાની ભગતો પણ સહજ સમાધીની સ્થીતિમાં રહેવા છતાં પણ મહાન ઇશ્વરના ગુણ ગાયા કરે છે, અને તેનો મહીમા વીચાર્યો કરે છે. આમ હોવાથી ઘણા જન્મો વીતી ગયા પછી મહા મેહેનતે જે જ્ઞાન મેળવાય, અને એ જ્ઞાનથી મોટામાં મોટું ને ઉત્તમમાં ઉત્તમ જે કામ થાય, તે કામ મનુષ્યની હયાતીમાં તો સર્વ શક્તિમાન આનંદ સ્વરૂપ મહાન ઇશ્વરના ગુણ ગાવા એજ છે. એ મહાન કામ ઇશ્વરના ગુણ ગાનારા હરીજનો સદાય કર્યા કરે છે. માટે મહાન ઇશ્વરના પવિત્ર ગુણ ગાવામાં જ્ઞાનનો પણ સમાવેશ થઇ જાય છે, કારણ કે સાચા ભાવે ને શુદ્ધ અંતઃકરણે ઇશ્વરના ગુણ ગાવાથી ધીરે ધીરે એની મેળે મેળે સ્વતઃસિદ્ધ ઇશ્વરના સ્વરૂપનું જ્ઞાન થતું જાય છે. એટલુંજ નહીં પણ એવું છેવટનું સાચું જ્ઞાન મેળવતાં બહુ મુશ્કેલી પડે છે, ને તે કોઇકથીજ બની શકે છે, પણ ઇશ્વરનાગુણ ગાવામાં કાંઈ મુશ્કેલી નથી, એ સૌથી સેહેલાઇથી બની શકે તેમ છે. માટે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, પ્રભુના ગુણ ગાવાથી જ્ઞાન મેળવવાનું ફળ મળી રહે છે, માટે ભાઇઓ ? સદાય મહા મંગલકારી, શાંતિ દાતા, આનંદ સ્વરૂપ, પવિત્ર પીતા મહાન ઇશ્વરના ગુણ ગાઓ, મહાન ઇશ્વરના ગુણ ગાઓ.

૫૪.—ધણી ધણીઆણીના ધર્મો,

ઇશ્વરે આપેલાં આપણા પવિત્ર શાસ્ત્રની એક મોટી આજ્ઞા એ છે કે, ધણી ધણીઆણી બંનેએ સદાય સલાહસંપથી હળીમળીને રહેવું જોઇએ. કારણ કે જ્યાં બંને જણાં સલાહસંપથી રહેતાં હોય તે ઘરમાંજ ખરૂં સુખ હોયછે, એટલુંજ નહીં પણ તેમનાં છોકરાં પણ તેમના જેવાંજ ભલાં થાય છે, તેથી આગળ જતાં તેનું પરીણામ એ આવે છે કે, કુટુંબ, જાત અને દેશના સુધારાનો પાયો પડે છે માટે દરેક જણે ધણી ધણીઆ-

ણીના ધર્મ જાણી તે પ્રમાણે વરતવાની જરૂર છે,

દૈવ ઇચ્છાથી જો કદી ઘરમાં છોકરાં વધી જાય તો નિરાશ થવું નહીં પણ મનમાં એમ સમજવું કે, તેઓ પણ પોતાનું નશિબ લઇને આવેલાં છે. એટલુંજ નહીં પણ તેઓનાં નશિબે આપણું પણ ભલું થશે, એમ સમજીને રાજી થવું.

કદી છોકરાં ન થાય તો પણ દીલગીર થવું નહીં, કારણ કે, એતો ઇશ્વરની માયા છે, એમાં કાંઈ આપણો હકનથી. આપણે દીલગીર થઇને હાય હાય કર્યા કરીએ તેથી કાંઈ પ્રભુનો કરમનો કાયદો ફરી જાય નહીં, માટે કદી જો પ્રભુની એવી ઇચ્છા હોય તો એમાં પણ શાંતિ રાખવી જોઈએ, અને એમ વિચારવું જોઈએ કે, છોકરાંઓને ભણાવવાં, પરણાવવાં, સાચવવાં, અને વળી તેમાંથી કોઈ સારાં નરસાં જાગે એ જોખદારીમાંથી પ્રભુએ આપણને બચાવી લીધાં છે, અને તેને બદલે સત્સંગ, પરમાર્થ તથા ભક્તિ કરવાની પ્રભુએ રૂડી તક આપી છે. એમ સમજી પ્રભુની ઈચ્છામાં આપણી ઇચ્છા મીલાવી આનંદમાં રહેવું જોઈએ.

ઘણી વખત એમ બને છે કે, ધણી ધણીઆણીના એક બીજાના સ્વભાવ જુદા જુદા હોય છે. જેમકે બાયડી ચીડીયા સ્વભાવની હોય, લોભી હોય, બહુ બડબડ કરનારી હોય, અદેખી હોય, વેહેમી હોય, બહુ ખર્ચાળુ હોય અને વખતે અક્કલ વિનાની પણ હોય, તેમજ ધણી ગાળો દેનારો હોય, ધર્મથી વિરૂદ્ધ ચાલનારો હોય, નઠારાં વ્યસનો વાળો હોય, હીણુ કમાઉ હોય, કમ જોર ને ગુસ્સા બોત એવો હોય, અને પોતાનાં સાસરીયાં સાથે દુશ્મનાઇ રાખનારો હોય, તો પણ શાંતિ રાખીને એક બીજાંને નીભાવી લેવાં એ બંને બાજુની ફરજ છે. કારણ કે લગ્નનો પવિત્ર સમંધ જાળવવો એ ઇશ્વરની આજ્ઞા છે. એટલે વિરૂદ્ધ સ્વભાવને લીધે આપણાથી કાંઈ લગ્ન સમંધ તોડી શકાય તેમ નથી. તેમજ એ કાંઇ એક દહાડાનું કામ નથી, એતો આખી જીંદગી સુધીનું કામ છે. એટલું જ

નહીં પણ જેના જેવા સ્વભાવ પડ્યા હોય તે કાંઇ ઘડીકમાં બદલાઈ જાય નહી. માટે એક બીજાના વિરૂદ્ધ સ્વભાવને લીધે આખી જીંદગી સુધી રોજ રોજ અંતરની હોળીની ઝાળમાં બળ્યા ન કરો પણ એક બીજાંને નીભાવી લઈ આપણા આત્માના કલ્યાણને અર્થે અને મહાન પ્રભુને અર્થે ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઈ શાંતિથી રેહેતાં શીખો. જો એવી રીતે આનંદથી રહીએ તો આપણો દાખલો જોઇને આપણાં છોકરાંઓ સુધરશે, પણ જો આપણે આપણો મીજાજ કાબુમાં નહીં રાખીએ અને ગાળાગાળી તથા મારા મારી કરશું તો આપણું તો ભવિષ્ય બગડશે જ, પણ સાથે આપણા છોકરાંઓની પણ જીંદગી બગડશે. એવું ન થાય માટે ધણી ધણીઆણીએ એક બીજાંની ભુલો શાંતિથી નીભાવી લેવી જોઇએ.

ધણી ધણીઆણીએ જેમ એક બીજાંના સ્વભાવો નીભાવી લેવા જોઇએ, તેમજ કેટલીક કુદરતી આફતો જેમકે ગરીબાઈ વીગેરે સંકટો, મંદવાડ અને કુટુંબોમાં કોઈ કોઇ વખત બનતા દીલગીરી ભરેલા બનાવોમાં પણ ધીરજ રાખવી જોઇએ. એવે વખતે મેણાં ઓઠાં મારી એક બીજાંની લાગણીયો દુખાવવી નહીં, પણ જેમ પ્રભુ રાખે તેમ રહીને સલાહ સપથી વરતવું. એમાંજ આપણી ઉત્તમતા છે. એજ સ્ત્રી પુરૂષનો ધર્મ છે. અને એવા સંકટના સમયમાં આપણે એક બીજાં સાથે જે પ્રમાણે વરતીએ તે પ્રમાણે જ પ્રભુ આપણી સાથે વરતે છે. માટે એવા વખતમાં પણ ધીરજ રાખીને જેમ બને તેમ પુરૂષોએ સ્ત્રીઓને અને સ્ત્રીઓએ પુરૂષોને નીભાવી લેવા જોઇએ.

એ શિવાય ભવિષ્યમાં આપણું શું થશે? અને આપણાં છોકરાંનું શું થશે? એવા ઠાલા ઠાલા ખ્યાલોમાં સ્ત્રી પુરૂષો દુખી થયા કરે છે અને પોતાનાં આયુષ્યને અરધું કરી નાંખે છે, પણ એમ વિચારતાં નથી કે, જે પ્રભુ અનંતકાળ થયા અનંત બ્રહ્માંડોને નીભાવી રહ્યો છે અને આપણને પણ આજ દહાડા સુધી નીભાવ્યા છે તે પરમ દયાળુ સર્વ શક્તિમાન જગત પીતા પ-

રમાત્મા આપણા છોકરાંઓને પણ નીભાવશેજ. કારણ કે તે પોતાના જનનું સદાય રૂડું કરે છે, એમ સમજી આપણા રૂડા ધર્મ ઉપર પુરો વિશ્વાસ રાખી સ્ત્રી પુરૂષોએ સદા સર્વદા આનંદમાં રહેવું જોઈએ.

વાર્તાની એક કળ બગડવાથી જેમ આખી મંડળીનો રસ ઉડી જાય છે, અને જેમ આગના એક નાના તણખામાંથી મોટી આગ ફેલાઇ જાય છે, તેમ કુટુંબમાં કોઇ માણસ બહુ લોભી, બહુ ક્રોધી, વ્યભીચારી કે એવાજ બીજા અવગુણ વાળું હોય તો આખા કુટુંબને દુઃખી કરી નાંખેછે, માટે કોઈ પણ જાતના દુર્ગુણમાં ન ફસી પડાય તેની સ્ત્રી પુરૂષોએ બહુ સંભાળ રાખવી જોઇએ. કારણ કે આપાણું પાપ કાંઇ આપણનેજ દુઃખી કરીને અટકતું નથી પણ તેના છાટાં બહુ દુર સુધી ઉડેછે, માટે આપણા વાંકે બીજાં નિર્દોષોને હેરાન થવું ન પડે એ સંભાળવું એ દરેક સ્ત્રી પુરૂષનો ધર્મ છે.

આપણે સમજવું જોઇએ કે આ કાંઈ દેવતાઓને રહેવાની અમરાપુરી નથી, પણ આતો મનુષ્યને રહેવાનો મૃત્યુલોક છે, માટે અંહી તો જુદા જુદા સ્વભાવ પણ રહેશે, રોગો પણ રહેશે, જંજાળો પણ રહેશે, અને દુઃખો પણ રહેશેજ, પણ એ બધાંની વચ્ચે ધર્મનું બળ રાખીને પ્રભુનો દૃઢ આશરો રાખીને શાંતિ પૂર્વક આનંદમાં રહેવું એજ આપણી ખુબી છે ને એજ ધણીઆણીનો ધર્મ છે.

જે કુટુંબમાં સૌ નાનાં મોટાંઓ એક બીજા સાથે સલાહ સંપથી વરતતાં હોય, જેઓમાં કોઇ જાતનાં પાપ કર્મ હોય નહીં, અને જેઓ પોતાના ધરમ પ્રમાણે વરતી જેમ પ્રભુ રાખે તેમ આનંદથી રહેતાં હોય, તેઓ આ સંસારમાં રહીને પોતાના ઘરમાંજ સ્વર્ગના જેવાં સુખો ભોગવે છે. તેને માટે કહ્યુંછે કે,

૫૬–જ્યાં મન, બુદ્ધિ, વાણી કે કર્મ પહોંચી શકતાં નથી ત્યાં આપણે કેમ પહોંચવું તેનો ખુલાસો.

બધાં શાસ્ત્રો અને મહાત્માઓ કહે છે કે, આપણો સ્થુલ દેહ ઇશ્વર પાસે પહોંચી શકે તેમ નથી. ઇંદ્રીયોથી ઇશ્વર જાણ્યો જાય તેમ નથી. વાણી ત્યાં પહોંચી શક્તી નથી. મન ત્યાં જઇ શકતું નથી. બુદ્ધિ એને પકડી શકતી નથી, અને આપણાં કર્મો પણ ત્યાં પહોંચી શકતાં નથી. કારણ કે એ બધી સ્થુલ વસ્તુઓ છે, જડ વસ્તુઓ છે, અપુર્ણ છે, પોતાની સત્તા વિનાનાં છે, અને નાશ પામનારાં છે, પણ પરમાત્મા તો ચૈતન્ય સ્વરૂપ છે, અવિનાશી છે, વ્યાપક છે, પુર્ણ છેં, આનંદ સ્વરૂપ છે, નિર્વિકારી છે, નિરાકાર છે, નિરંજન છે, સ્વયં પ્રકાશ છે, અને સર્વ શક્તિમાન છે, માટે વેદમાં કહ્યું છે કે, નેતિ નેતિ. એટલે કે આ નહીં, આ નહીં, આ નહીં, એની પાર, એની બહાર, એથી જુદો પરમાત્મા છે. મતલબ કે એ ગુણોથી પર છે, માયાથી પર છે, તથા પ્રકૃતિથી પણ પર છે. અને શરિર, ઇન્દ્રીયો, વાણી, મન, બુદ્ધિ તથા કર્મ એ તો ગુણોથી ને પ્રકૃતિથી ઉત્પન્ન થએલાં છે માટે તે પરમાત્માને પકડી શકે નહીં. કારણ કે તે ઇશ્વરમાંથી સીધી રીતે ઉત્પન્ન થએલાં નથી, તે અમર નથી, અને તે સ્વયં પ્રકાશ નથી. મહાન ઇશ્વરના પ્રકાશ વડે તે પ્રકાશિત છે, અને સર્વ શક્તિમાન ઇશ્વરની શક્તી વડે તે શક્તીવાન છે, આમ હોવાથી તે અપુર્ણ જડ વસ્તુઓ, સંપુર્ણ ચૈતન્ય સ્વરૂપ પાસે પહોંચી શકે નહીં, ત્યારે આપણે કરવું શું ? આપણે કેવી રીતે ઇશ્વરને પકડવો ? કારણ કે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, જ્યાં સુધી ઇશ્વર ન ઓળખાય ત્યાં સુધી જન્મ વૃથા છે. જ્યાં સુધી ઇશ્વર ન ઓળખાય ત્યાં સુધી અખંડ આનંદ મળતો નથી, જ્યાં સુધી ઇશ્વર ન ઓળખાય ત્યાં સુધી જન્મ મરણના ફેરામાંથી છુટી શકાતું નથી, અને જ્યાં સુધી ઇશ્વર ન ઓળખાય ત્યાં સુધી ઇશ્વરની હજુરમાં મોક્ષ

સુખ ભોગવી શકાતાં નથી માટે કોઇ પણ રીતે આપણે ઈશ્વરને ઓળખવો જોઇએ. પણ ઇશ્વર પાસે પહોંચવાનાં આપણાં સાધનો તો બધાં અપુર્ણ છે, ત્યારે હવે કરવું શું? એને માટે આપણા શાસ્ત્રોમાં કહ્યુ છે કે, આત્મા વડે પરમાત્માને પકડો. કારણ કે આત્મા એ પરમાત્માનો અંશ છે, તેથી અમરપણું, ચૈતન્યપણું, ઐશ્વર્ય જ્ઞાન અને આનંદ વીગેરે પરમાત્માના બધા ગુણો આત્મામાં રહેલા છે, એટલુંજ નહીં પણ આત્માનો પરમાત્માની સાથે સીધો સમંધ છે તેથી આત્મા પરમાત્મા પાસે પહોંચી શકે તેમ છે, માટે આત્મા વડે પરમાત્માને પકડવાના ઉપાય કરો.

આત્મા વડે પરમાત્માને કેમ પકડવો ? એને માટે ઉપનિષદમાં કહ્યું છે કે, ઓંકાર એ ધનુષ્ય છે, આત્મા એ બાણછે, અને પરમાત્મા એ બાણ મારવાનું ઠેકાણું છે, માટે હુશિયાર થઇને બાણ મારો, અને બાણાવળીના ધનુષ્યમાંથી છુટેલું બાણ જેમ ધારેલાં નિશાનમાં ખુંચી જાય છે તેમ આત્માને પરમાત્મા સાથે જોડી દો, પરમાત્મા સાથે તન્મય કરી દો, પરમાત્મામાં પ્રોઇદો, અને જેમ નીશાનમાં બાણ ખુંચી જાય છે તેમ આત્માને પરમાત્મામાં ખુંચવી દો. એમ કેમ થઇ શકે ? એના જવાબમાં શાસ્ત્રકારોએ કહ્યું છે કે, સાવધાનપણાથી એમ થઇ શકે છે. એ સાવધાનપણું કેવું હોય ? તેને માટે મહાભારતમાં કહ્યું છે કે,

મહાત્મા દ્રોણાચાર્ય પાસે કૌરવ પાંડવ બાણ વિદ્યા શીખતા હતા ત્યારે એક દીવસ તે બધા વિદ્યાર્થીયોની પરિક્ષા લેવાની દ્રોણાચાર્યની ઇચ્છા થઇ. તેથી એક મોટાં ઝાડ ઉપર પક્ષીના આકારનું રમકડું બાંધ્યું, અને દુર્યોધનને કહ્યું છે કે, એ પક્ષીની આંખમાં બાણ માર. દુર્યોધને ઉઠી ધનુષ્યમાં બાણ ચઢાવ્યું, ને નીશાન તાકયું, ત્યારે દ્રોણાચાર્યે પુછયું કે, બોલ, હવે તું શું દેખે છે? ત્યારે દુર્યોધને કહ્યું કે, અહીં બધા બેઠા છે તેઓને જોઉંછું, ઝાડને જોઉંછું, આપને જોઉછું, અને વાદળાં જોઉંછું. પોતાના શિષ્યની એ વાત સાંભળી દ્રોણાચાર્ય દીલ-

ગીર થયા, તેને લાગ્યું કે, એ નીશાન વીંધી શકશે નહી. અને એમજ થયું. દુર્યોધને બાણ છોડયું પણ તે ખાલી ગયું. એ પછી યુધિષ્ટરનો વારો આવ્યો, તેથી તેણે બાણ ચ્હડાવ્યું ને નીશાન તાકયું, ત્યારે દ્રોણાચાર્યે તેને પુછ્યું કે, હવે તમને શું દેખાય છે? યુધિષ્ટરે કહ્યું કે, આકાશ દેખાય છે, ઝાડ દેખાય છે, પક્ષી દેખાય છે, ને થોડી ઘણી આ સભાપણ દેખાય છે. એ સાંભળી-ળીને દ્રોણાચાર્યે કહ્યું કે, તમે પણ કાંઇ સુકરવાર કરી શકો તેમ નથી. એ પ્રમાણે ઘણા જણની પરિક્ષા લીધા પછી અર્જુનનો વારો આવ્યો, તેણે બાણ ચ્હડાવી નીશાન તાકયું, ત્યારે ગુરૂએ પુછયું કે, તને શું શું દેખાય છે? ત્યારે અર્જુને કહ્યું કે, બાણની અણી ને પક્ષીની આંખ, એ બે વીના હમણાં હું બીજું કાંઇ પણ જોઇ શકતો નથી. એ સાંભળી રાજી થઇને ગુરૂએ કહ્યું કે, શાબાસ, મારી મેહેનત ફળી ભૂત થઈ, તું નીશાન વીંધી શકીશ. એજ વખતે અર્જુને બાણ મારી તે પક્ષીની આંખ વીંધી નાંખી.

ભાઇઓ! જયારે આવી એકાગ્રતા થાય, જયારે આવી તન્મયતા થાય, જયારે આવી ઐકયતા થાય, અને જયારે બાણ તથા નીશાન વીના બીજી કોઇ પણ વસ્તુ દેખી શકાય નહીં ત્યારેજ આત્મારૂપી બાણથી પરમાત્મા રૂપી નીશાન વીંધી શકાય છે. અને જયારે અંદરથી આવી તાળી લાગી જાય ત્યારે ઈંદ્રીયો, મન, બુદ્ધિ, તથા કર્મ બદલાઇ જાય છે. તેઓમાં ઉત્ત-મત્તા આવી જાય છે. તેઓમાં પ્રભુ પ્રેમ આવી જાય છે, તેઓ-માં નવું બળ આવી જાય છે, અને સર્વ ભાવથી ઇશ્વરને આધીન થઇ તેઓ ઇશ્વર મય થઇ શકે છે. કારણ કે આત્માની સત્તા વડે તેઓ સત્તાવાન છે, માટે જયારે જીવ જાગેલો હોય છે, ઇશ્વર તરફ ખેંચાએલો હોય છે, ઇશ્વરનો મહીમા સમજેલો હોય છે, અને ઇશ્વરી આનંદ અનુભવતો જાય છે તેમ તેમ તેના નોકરો ઈંદ્રીયો, મન, બુદ્ધિને કર્મ પણ ઇશ્વર તરફ વળતાં જાય છે, ને ઇશ્વરમય થતાં જાય છે. જો કે એ નોકરો ઇશ્વર સુધી

પહોંચી શકે તેમ નથી, તોપણ પોતાના શેઠ જીવાત્માને ઇશ્વર તરફ ધકેલવામાં તે બહુ મદદ કરે છે. માટે ભાઇઓ ? સર્વ શક્તિમાન અખંડ આનંદ રૂપ પરમકૃપાળુ મહાન પરમાત્મા પાસે પહોંચવું હોય તો અંદરથી આપણો આત્મા જાગૃત થાય તેમ કરો. જો જાગૃત થશે તો એના નોકરો બધા સીધા ચાલશે, એટલુંજ નહીં પણ એ પણ યાદ રાખજો કે, દેવા ધી દેવ મહા રાજાધીરાજ અનંતબ્રહ્માંડના નાથની હજુરમાં આત્મારૂપી રાજા પોતેજ જઇ શકે તેમ છે, નોકરો ત્યાં જઈ શકે તેમ નથી. માટે જો અનંતકાળના અખંડ આનંદ ભોગવવા હોય તો જીવને જાગૃત કરો, અને તે ઇશ્વર મય થાય તેમ કરો.

૫૭.–સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વરને આપણે આપણો આત્મા અર્પણ કરવો જોઇએ, તેને બદલે આપણે હલકી વસ્તુઓ આપીએ છીએ તેથી આપણી ભક્તિ ફળીભુત થતી નથી.

દુનિયાંનાં બધા શાસ્ત્રોમાં બધા મહાત્માઓએ એક અવાજે કહ્યું છે કે, અનંતબ્રહ્માંડના નાથ શાંતીદાતા સર્વ શક્તિમાન પરમકૃપાળુ મહાન પરમાત્માને આપણે ઉત્તમમાં ઉત્તમ ને વ્હાલામાં વ્હાલી વસ્તુ અર્પણ કરવી જોઇએ. બંધુઓ ? આપણી પાસે ઉત્તમમાં ઉત્તમ ને વ્હાલામાં વ્હાલી વસ્તુ કઇ છે? ઉત્તમમાં ઉત્તમ ને વ્હાલામાં વ્હાલી વસ્તુ આપણો આત્મા છે. આત્માના સુખને વાસ્તે ધન તજી શકાય છે, સગાં વ્હાલાં તજી શકાય છે, દેશ તજી શકાય છે, અર્ધું અંગ જે સ્ત્રી તે પણ તજી શકાય છે, આત્માથી ઉત્પન્ન થએલો આત્માનું બીજું રૂપ જે પુત્ર તેને પણ તજી શકાય છે, અને આત્માના કલ્યાણ સારૂ સૌથી વ્હાલામાં વ્હાલું જે શરીર તે પણ તજી શકાય છે. ટુંકામાં એજ કે, આપણા આત્મા કરતાં આપણને વધારે વ્હાલી હોય એવી બીજી કોઇ પણ વસ્તુ આ જગતમાં કે

સ્વર્ગમાં પણ નથી, એટલુંજ નહીં પણ આત્માના સુખને માટેજ આ જગતની ઘણી વસ્તુઓ આપણને વ્હાલી લાગે છે. જેમ કે,

ધન ધનને ખાતર વ્હાલું લાગતું નથી, પણ આત્માને ખાતર તે વ્હાલું લાગે છે જો ધનમાં સુખ હોય અને ધનને ખાતર ધન વ્હાલું લાગતું હોય તો તે તજી શકાય નહીં, અને તેને તજી દેવાથી સુખ થાય નહીં. પણ આપણે જોઇએ છીએ કે, પાછલા દીવસમાં જયારે જગતનું મીથ્યા પણું સમજાઇ જાય છે અને મનમાં વૈરાગ આવે છે ત્યારે આત્માના કલ્યાણ સારૂ ધન તજી શકાય છે. અને આત્માના સુખ સારૂજ પેહેલી અવસ્થામાં ધન મેળવવામાં આવે છે. કારણ કે ધન કરતાં આપણને આત્મા વ્હાલો છે. આવીરીતે સગાં વ્હાલાં, સ્ત્રી, પુત્ર, દેશ, જીંદગી, વૈભવો, અને જગતની બધી પ્રિય વસ્તુઓ આત્માના સુખને ખાતર વ્હાલી લાગે છે. આત્માના સુખને માટેજ તે બધું મેળવવામાં આવે છે, અને આત્માના કલ્યાણ સારૂ તે બધું તજી શકાય છે. કારણ કે જગતની બધી વસ્તુઓ, બધી જાતના વૈભવો, અને બધી જાતનાં સુખો કરતાં આપણો આત્મા આપણને વધારે વ્હાલો લાગે છે. માટે સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વરને જો ઉત્તમમાં ઉત્તમ ને વ્હાલામાં વ્હાલી વસ્તુ અર્પણ કરવી હોયતો તેને આપણો આત્મા અર્પણ કરવો જોઇએ. તેને બદલે ઇશ્વરને અર્થે આપણે જડ વસ્તુઓ આપીએ છીએ, અને તે પણ ઉત્તમ નહીં પણ સાધારણ, ભારી નહી પણ હલકી, આપણને વ્હાલી લાગે તેવી નહીં પણ આપણને નહીં ગમે તેવી, વાપરવા જેવી નહીં પણ કામ ચલાઉ, અને તે પણ અંતરના ઉમળકાથી નહીં, પણ વ્યવહારીક રીવાજને ખાતર, નાતજાતમાં સારૂં લગાડવાને ખાતર, આડોશી પાડોશીયોની દેખાદેખીને ખાતર, અને અંતરની લાગણીને સંતોષવા સારૂ નહીં પણ કેટલીક જાતના વેહેમો તથા સ્વાર્થને ખાતર કાંઈક કરીએ છીએ. જેમ કે,

દેવ પાસે દીવો કરવા સારૂ ઘી આપવું પડે તો કહીએ છીએ કે, એતો જેવું હશે તેવું ચાલશે. જરા હલકું હોય તો ફીકર નહીં, ભાવમાં ફાયદો થાય તેમ કરો. આપણા શેઠીયાઓ પોતાના મેહેતાને કહે છે કે, શ્રાદ્ધનાં ધોતીયાં લઈ આવો. શ્રાદ્ધના ધોતીયાં એટલે કે હલકાં ધોતીયાં, ઓછી કીંમતનાં ધોતીયાં, ટુંકા પનાનાં ધોતીયાં, હલકા સુતરનાં ધોતીયાં, અને જરા ડામીચ થએલો માલ હોય તેનું નામ શ્રાદ્ધનાં ધોતીયાં. હવે સમજ્યા? જે બાપ દાદાઓ મોટો વારસો આપી ગયા અને આપણે માટે ઘણુંએ સારૂં માઠું કરી ગયા તેઓને અર્થે શ્રાદ્ધ જેવા પવિત્ર દીવસે મહાન પ્રભુને નામે આપવાની વસ્તુઓ ખાસ ચાહીને કેવી લેવાય છે એ તો જરા જુઓ? ઠાકોરજીના દાગીના બનાવવા હોય તો કહે કે, એમાં તો જેમ હશે તેમ ચાલશે, ઠાકર રૂડા છે એટલામાં બધું માની લેશે. એ તો બાલક છે, એક ઘુઘરો આપીએ તો રાજી થઇ જાય. કારણ કે ભગવાનને ઘેર શું ખોટ છે? એ તો ભાવના ભુખ્યા છે. જરા હસ્તે હસ્તે એમ કહી રમુજમાં વાત ઉડાવી નાંખીએ છે, પણ બાઇડીના દાગીના તો સારામાં સારા જોઇએ. એમાં એમાં કાંઈ જેમ તેમ ચાલે નહીં. એતો મોક્ષદાતા ઠાકોરજીની સેવામાં જેમ તેમ ચાલે, પણ (द्वार मेकं नरकस्य नारी) સ્ત્રી કે જે નરકનું એક બારણું છે તેમાં કાંઈ એમ ચાલે? ધર્મ નિમિત્તે કોઇ વખત સાધુઓને જમાડવા હોય ત્યારે સસ્તા ભાવનો નરમ ગરમ બજારી માલ ચાલ્યો જાય, પણ કોઇને સારૂં લગાડવા સારૂ કે માન મેળવવા સારૂ પાર્ટીયો આપવાની હોય કે મીત્રોની મીજબાની કરવાની હોય ત્યારે કાંઇ એમ ચાલે? એમાંતો ઉંચામાં ઉંચો માલ જોઇએ. એ તો ધરમના કામમાં જેમ હોય હોય તેમ ધકેલાય, પણ દુનીયાંદારીના વિવેકોમાં તો ભાઇ સાહેબને સૌથી સરસ થઇને રહેવું જોઇએ. ડોશીએ જાત્રા કરવા જવાની માનતા લીધી હોય તો તેની સાથે જવા માટે પાંચ પંદર દીવસની ફુરસદ ન હોય, પણ

ગરમીના દહાડામાં દોસ્તોની સાથે હવા ખાવા જવું હોય તો એ ત્રણ મહીનાની ફુરસદ મળી જાય. ધર્મના કામમાં કાંઈ ખર્ચ કરવાની વાત આવે તો એમ કહેવાય, કે હમણા ધંધા રોજગાર બરાબર નથી, પણ જો છોકરાનાં લગ્ન કરવાં હોય કે વહુની અધરણી હોય તો એજ વખતે સૌ કરતાં સવાયું ખરચ કરવાનું મન થઇ જાય. અને અમે જોયું છે કે, આડોશી-પાડોશીનાં કાંઈ કામ કાજ સારૂ બહાર જવું પડે, ધર્મના કામ સારૂ જવું પડે, અથવા નાત જાતમાં કોઇ મરી ગયું હોય તેથી આભડવા જવું પડે ત્યારે, એ ખબર સાંભળીને ઘણાએ સાજા તાજા માણસો ખાસ ચાહીને બીચારા માંદા પડી જાય છે, અને કહે છે કે, અમારી તબીયત સારી નથી. પણ જો કાંઈ રમત ગમત હોય, નાટક ચેટક હોય, ખાવા પીવાનું હોય, કે નાચ પાર્ટી હોય તો માંદાઓ પણ સાજા થઈ જાય છે. એટલુંજ નહીં પણ તબીયતને વશમું લાગે તોપણ એ મજે છોડતા નથી. આવાં આપણાં આચરણો છે. ભાઇઓ ? હવે કહો કે કેવી રીતે આપણી ભક્તિ ફળીભુત થાય ? શાસ્ત્રનો હુકમ એ છે કે જો, જીંદગીની સાર્થકતા કરવી હોય, ચોરાશીના ફેરામાંથી છુટવું હોય, ઇશ્વરના વ્હાલા થવું હોય, આત્માનું કલ્યાણ કરવું હોય અને અનંતકાળનાં મોક્ષ સુખ મેળવવાં હોય તો તમારો આત્મા પરમાત્માને અર્પણ કરો. એ વીના ઉદ્ધાર થઇ શકે તેમ નથી. આવો ચોખો હુકમ છતાં પણ આપણે જડ વસ્તુ-ઓનાં અર્પણમાંજ રહી જઇએ છીએ, અને તે પણ ઉપર મુ-જબ ભેંસો છોડી લઇને ખીલાનાં દાન દેવામાંજ રહી જઈએ છીએ. અને તેમ છતાં મોટાં ફળોની આશા રાખીએ છીએ ? અને આપણા ધાર્યા પ્રમાણે મોટાં ફળો ન મળે ત્યારે ધર્મને બદલામ કરીએ છીએ, અને કહીએ છીએ કે, આજના વખ-તમાં ભક્તિ ફળીભુત થતી નથી, પણ એમ વિચારતા નથી કે, ભેંસો છોડી લઇને ખીલાનાં દાન આપવાનાં ફળ તે કેવાંક હોય ? માટે ભાઇઓ ? જો આપણી ભક્તિને ફળીભુત કરવી

હોય તો પરમ કૃપાળુ પરમાત્માને આપણો આત્મા અર્પણ કરી શકાય તેમ કરો.

દોહરો.

એરનકી ચોરી કરે, કરે સોઈકા દાન;
ઉંચે ચડકે દેખહી, આવત કયું ન વિમાન.

૫૮–ભલે આપણે ગમે તેવા ડાહ્યા ને ગમે તેવા મોટા હોઇએ તોપણ ઇશ્વરી રસ્તો દેખાડનાર સદ્ગુરૂ વીના ચાલવાનું નથી.

થોડાક સુધારાવાળા જુવાનીયાઓની એક કલબ હતી. તેમાં પ્રસંગોપાત એક માણસ વારે વારે એ વાત ચરચાવતો કે, ગુરૂ શામાટે જોઇએ ? બધા માણસો સરખા છે. કોઈ પણ માણસને ગુરૂ બનવાનો હક નથી. કાન ફુંકવાના ને ચેલા મુંડવાના વખત ગયા. હવે તો આ ભ્રાતૃભાવનો જમાનો છે હવે તો ઇશ્વર કૃપાથી અભેદનો વખત ચાલ્યો આવે છે. હવે લોકો સમજતા જાય છે કે, જે માણસ બહુ ડાહ્યા હોય, શોધક બુદ્ધિના હોય, પરમાર્થી સ્વભાવના હોય અને જીગરની લાગણીથી ભલાં કામો કરી રહ્યા હોય તેઓને માન આપવું જોઇએ, અને તેઓને જરૂરની મદદ કરવી જોઇએ, પણ કાંઈ તેઓની પુજા થાય નહીં. પુજાને લાયક તો માત્ર પરમાત્માજ છે. ગુરૂ થઇને પુજાવું, બીજાને નીચા ગણવા, પોતાની મતની જાળમાં લોકોને બાંધી લેવા, વંશપરંપરાની ગાદી સ્થાપવી, પવિત્ર શાસ્ત્રોના પોતાના મતને અનુકુળ આવે તેવા અર્થ ઉઠાવવા, અને પોતાના પંથ વિરૂદ્ધની આખી દુનીયાંની નીંદા કર્યા કરવી, એવું ઢંબગ તે કયાં સુધી ચાલશે ? આવાં ગુરૂપણાંએજ દુનીયાનું સત્યાનાશ વાળ્યું છે. એક પરમાત્મા શીવાય જગતમાં બીજા કોઇ ગુરૂ જોઇએજ શામાટે ? આવું આવું ઘણુંએ કહ્યું. એ સાંભળીને ત્યાં બેઠેલા તેની ઓળખાણવાળા એક ડાહ્યા માણસે

કહ્યું કે, મીસ્તર, તમે બહુ સારા બોલનારા થશો. બેશક તમારા જેવા ઉછરતા જુવાનીયાઓને હાલના જમાનાની છુટાપણાની કેળવણી પ્રમાણે એવા વીચારો આવે તેમાં કાંઈ નવાઈ નથી, પણ એ બાબત ઉપર આપણે નીરાંતે વીચાર કરશું. હમણાં કહો તો ખરા, શું અભ્યાસ ચાલે છે? તમારી કોલેજના પ્રોફેસરો કેમ છે?

ત્યારે તેણે કહ્યું કે, આ સાલતો હું ફેલ થયો, કારણ કે રસાયણ શાસ્ત્રનો પ્રોફેસર ઘોબો હતો એટલે તે કાંઇ બરાબર સમજાવી શકયો નહીં, તેથી આ સાલ એ વિષયમાં ઘણા છોકરા નાપાસ થયા. ઇતિહાસનો પ્રોફેસર હુશીયાર હતો પણ હું દોસ્તના લગ્નમાં ગયો હતો, તેથી ભાષણો સાંભળી શકયો નહીં, એટલે એમાં પણ મીંડું મુકાયું. ગણીતના પ્રોફેસરને તો તમે જાણો છો એ તો ઠાંસીને આવે છે, પણ વિષયને ઇનસાફ ઠીક આપે છે. ઇંગ્રેજીનો પ્રોફેસર તો કોઇને કાંઈ કામનોજ નહીં. કારણ કે એતો એના કડક મીજાજમાં ને પોઝીશનની પ્રીશીયારીમાં સૌથી અલગ પડયો રહે છે. સંસ્કૃતનો પ્રોફેસર પોતે જાતે બહુ ભલો છે, પણ શીખવવાની બાબતમાં કાંઇ કામનો નહીં, એ મેહેતાજી મારે પણ નહીં ને ભણાવે પણ નહીં તેવા છે. બીજા પ્રોફેસર ડફ્ફર જેવા છે, અને પ્રીન્સીપાલને તો તમે જાણો છો? એ તો નામનું પુતળું છે, પણ મોટી વગને લીધે એ જગ્યા ઉપર ચ્હડી ગયો છે, તેની કાંઇ પણ સત્તા ચાલતી નથી, તેમ તે કાંઈ બોલતો પણ નથી, જેમ ચાલે તેમ ચાલવા દેય છે, આવું ખાતું છે એટલે પાસ તે કયાંથી થઇએ? હું કોઇ વરસ નાપાસ થયો નહોતો, પણ આ વરસ થયો, કારણ કે આપણે ગમે એવા હુશિયાર હોઇએ, તોપણ સારા પ્રોફેસરની મદદ વીના શું કરી શકીએ? પ્રોફેસરોની ખામીને લીધેજ આ સાલ કોલેજનું પરીણામ ખરાબ આવ્યું છે. જો અગાઉના જેવા સારા પ્રોફેસરો હોય તો કાંઈ આવું પરીણામ હોય? તેથી કોલેજ બદલવા સારૂ હમણાં તો મેં કોલેજ છોડી છે. હાલ

તો બાઈ સીકલ ઉપર બેસવું શીખુંછું. પણ શીખવનારો એવો રેઢીયાર છે કે, ત્રણ વખતતો હું પછડાયો, એક વખતતો ગાડી-ની અડફટમાં આવી જતો માંડ માંડ બચ્યો. હવે ટાઇપરાઇટીંગ ને ટુંકા અક્ષરી ભાષા શીખવાનો વીચાર છે. પણ હજી કોઇ ઉસ્તાદ મળતો નથી. જે શીખવનારા છે તે ફી વધારે માગે છે, એટલી ફી આપણુને પાલવે નહીં, કારણ કે એ કાંઇ હું ધંધા તરીકે શીખવા માગતો નથી, જાણ્યું હોય તો કોઇ વખત કામનું. એમ ધારી શોખને ખાતર શીખવું છે. માટે કોઈ સરનો માસ્તર ગોતુંછું.મારા મોટા ભાઈ કહે છે કે,વીજળીનું કામ શીખ.કારણ કે એ કામ દહાડે દહાડે બહુ વધવાનું છે,પણ હજી એ શીખવાનાં આપણે ત્યાં સારાં સાધનો નથી. યુરોપ કે અમેરીકા જઇએ ત્યારે આરો આવે, પણ એટલાં દોઢીયાં આપણી પાસે ન મળે, ને કદી દોઢીયાંની તજવીજ કરીએ તો પણ નાતનું દુઃખ મોટું. ને અહીં કોઈ સારા શીખવનારા ન મળે એટલે લાચાર. આ રજામાં એક કામ થઈ ગયું, ફોટોગ્રાફ પાડતાં શીખવા માટે ત્રણ વરસ થયા હું માથાકુટ કરતો, પણ કાંઇ વળતું નહીં. પણ હમણા એ વિદ્યા જાણનારો એક દોસ્ત મળી ગયો, તેણે એક મહીનામાં બધું શીખવી દીધુ. હુશીયાર શીખવનારની વાત જુદી છે. અગાઉ હું ચિત્ર પાડતાં શીખતો, પણ માસ્તર બરોબર નહીં એટલે તેમાં રસ લાગ્યો નહીં, તેથી કુતરાં બીલાડાં ચીતરવું શીખીને પછી તે કામ છોડી દીધું. હમણા મોટા ભાઇ ફીડલ શીખે છે, તેને માસ્તર હુશીયાર મળી ગયો છે, તેથી ત્રણ મહીનામાં તો એવું સરસ વગાડી શકે છે કે આપણે સૌ અજબ થઇએ. એ શીખવા બેસતા ત્યારે પ્રથમ ટેંટેં ને ટુંટું સાંભળીને સૌ મશ્કરી કરતા, પણ હવે થોડા વખતમાં તો તે બહુ આગળ વધી જશે. લ્યો હવે રજા છે? તમારી સાથે વાતો કરવામાં બહુ વખત નીકળી ગયો. હજી કામે જવુંછે.

એ સાંભળીને પેલા ડાહ્યા ગૃહસ્થએ કહ્યું કે, એવી ઉતાવળ શું છે? જરા બેસો તો ખરા. ત્યારે તેણે કહ્યું કે, હમણાં કપડાં

સીવવાનો હાથનો સંચો લીધો છે. તે ભાભી ચલાવે છે, પણ તેને વેતરતાં આવડતું નથી. તેથી પોલકાં ચોલી તથા કાકુડીના ઝભલાં વેતરતાં શીખવા સારૂ દરજીને બોલાવવો છે. બાઈડીયોના લફરાં કાંઇ થોડાં હોય છે? બેહેનને ભરતાં ગુંથતાં શીખવવા સારૂ એક માસ્તરયાણી આવે છે પણ તેને પણ કપડાં વેતરતાં આવડતું નથી. દરજીએ કહ્યું હતું કે, આજે ચાર બજે આવીશ, પણ ન આવ્યો. એ લોકોને કાંઈ વખતની કે પોતાનાં વચનની કીંમત છે? આપણા કારીગરોમાં એજ મોટી એબ છે કે મુદતસર કામ ન કરવું ને ધક્કા પાડયા કરવા. પણ કાંઈ બૈરાંઓ સમજે? એ તો જાહાંગીરી હુકમ કે બસ હમણાંજ બોલાવો. અને આપણને મનુની આજ્ઞા કે બાયડીયોને ખુશી રાખજો, નહીં તો ઘરમાંથી લક્ષ્મી રીંસાઈ જશે. એટલે કાંઈ તેનો હુકમ બજાવ્યા વીના છુટકો થાય? મારી વાઈફ મેટ્રીક થએલી છે, પણ તેને રસોઈ બનાવતાં આવડતી નથી. હવે આ મોસમમાં હવા ખાવા જઈએ ત્યારે તે રસોઈ શીખવા માગે છે. માટે કોઈ હુશીયાર રસોયો તમારા ધ્યાનમાં હોય તો કહેજો. અમારા બાબુને આંક શીખવી શકે તેવા માસ્તરની જરૂર છે, તે સારૂ એક દોસ્તને મળવું છે. અને કલમ બાંધતાં શીખવી શકે એવા માલીની જરૂર છે, એ માટે પણ તજવીજ કરવાની છે. કારણ કે દેશમાં અમારી વાડી છે ત્યાંથી એક માલીને એ કામ શીખવા માટે અહીં બોલાવ્યો છે, કોઇને મોઢેથી સાંભળેલી વાત પ્રમાણે ગૈ સાલ એ માલી કલમ કરવા બેઠો, તેથી ઉલટાં પાંચ સાત ઝાડ બગાડયાં. શીખ્યા વીના કાંઇ આવડે? અનુભવી શીખનારની વાત જુદી છે.

આ સાંભળીને તે ડાહ્યા માણસે કહ્યું કે, તમારા વીચાર મુજબ દુનીયાંનાં દરેક સાધારણ કામ શીખવા માટે પણ સારો માસ્તર જોઇએ, પણ અદૃષ્ય ઇશ્વરનું અલૌકિક જ્ઞાન મેળવવા માટે ગુરૂ ન જોઇએ? એ કઈ જાતની ફીલસુફી? તમારા બાબુને આંક શીખવવાના કામ કરતાં જો દુસ્તર સંસાર સાગર

તરવાનું કામ સેહેલું હોય, તમારા ભાઇની ફીડલ કરતાં અગમ્ય ઈશ્વરનું જન્મ મરણના ફેરામાંથી છોડાવનારૂં જ્ઞાન હલકું હોય, તમારા માલીને ઝાડની કલમ શીખવવા કરતાં વેદમાં જેને નેતિ નેતિ કહે છે તે ઇશ્વરનું જન્મો જન્મનાં પાપ કાપી શાંતિ આપનારૂં જ્ઞાન સેહેલું હોય, તમારી ભાભીની ચોલી વેતરવાના કામ કરતાં જેનો કોઇ પાર પામી શકે નહીં એવા સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વરનાં સ્વર્ગ સુખ આપનારાં દુર્લભ જ્ઞાનમાં કાંઇ ઓછો રસ હોય, તમે કુતરાં બીલાડાં ચીતરવા શીખ્યા તે કામ કરતાં અલક્ષ ઇશ્વરનું મોક્ષ આપનારૂં જ્ઞાન કાંઈ ઓછી કીંમતનું હોય, અને તમારી વહુ કોઇ હુશીયાર રસોયા પાસેથી સ્વાદીષ્ટ કઢી વઘારતાં શીખે તે આનંદ કરતાં સત્ચિદાનંદ સ્વરૂપ ઇશ્વરના જ્ઞાનથી ઈશ્વર મય થઇ ઇશ્વર રૂપ થવું, એ આનંદને તમે કાંઈ ઓછો માનતા હોય તો પછી કદાચ તમને ગુરૂની જરૂર ન હોય એ જુદી વાત છે. પણ જો તમે એમ સમજતા હોય કે, અનંતબ્રહ્માંડના નાથ મહાન ઇશ્વરનું સ્વરૂપ અલૌકિક છે, એનો કોઇ પાર પામી શકતું નથી, અને એના સત્ય જ્ઞાન વીના જીવોનું કલ્યાણ થઇ શકે તેમ નથી, એના જ્ઞાન વીના જગતમાંથી પાપ ઓછાં થઇ શકે તેમ નથી. એના જ્ઞાન વીના શાંતિ મેળવી શકાય તેમ નથી. એના જ્ઞાન વીના આનંદ મેળવી શકાય તેમ નથી. એના જ્ઞાન વીના સંસાર સાગર તરી શકાય તેમ નથી, એના જ્ઞાન વીના આત્માને તૃપ્તી થાય તેમ નથી, અને એના જ્ઞાન વીના આપણો ઉદ્ધાર થાય તેમ નથી. તેમજ જ્યાં મન વચન ને કર્મ પહોંચી શકતાં નથી તે આદી અંત રહીત સર્વ વ્યાપક મહાન ઇશ્વરનું અલૌકિક જ્ઞાન સદ્ગુરૂ વીના મળતું નથી, માટે શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે, ભલે તમે ગમે તેવા ડાહ્યા ને ગમે એટલા મોટા થાઓ તો પણ ઇશ્વરી રસ્તો દેખાડનાર સદ્ગુરૂ વીના ચાલવાનું નથી માટે ભાઇ, ઈશ્વરમય થએલા અનુભવી ગુરૂને શરણે જાઓ, અનુભવી ગુરૂને શરણે જાઓ, કારણ કે ગુરૂથી શું થાય છે એને માટે મહાત્માઓ કહે છે કે,

દોહરા.

ભેદી લીયા સાથમેં, વસ્તુ દીયા બતાય;
કોટી જનમકા પંથ થા, પલમેં દીયા છુડાય.
મન મારનકી ઔષધી, સદ્‌ગુરૂ દેત દીખાય;
ઇચ્છીત પરમાનંદકો, સો ગુરૂ શરણે જાય.
ગુંગા હુવા બાવરા, બેહેરા હુવા કાન;
પાવનસે પંગુલ હુવા, સદ્‌ગુરૂ માર્યા બાણ.
ચાર ખાનમેં ભરમતા, કબહુ ન લાગત પાર;
સો તો ફેરા મીટ ગયા, સત્‌ગુરૂકે ઉપકાર.
આત્મા ઓર પરમાત્મા, અલગ રહે બહુ કાલ;
સુંદર મેલા કર દીયા, સદ્‌ગુરૂ મીલ્યા દલાલ.

૫૯.—આ જગતની વસ્તુઓથી જીવ કદી પણ સુખી થઇ શકતો નથી.

આ જગતનાં સુખો જેવાં કે ધન, માલ ને મોજ મજા વીગેરે આપણા આત્માને સંતોષ કરવાની શક્તિ ધરાવતાં નથી, જેમ બનાવટી ફળ ખાવામાં મીઠાશ આવતી નથી અને જેમ બનાવટી ફુલો ખુશબોદાર સુગંધી આપી શક્તાં નથી, તેમજ આ દુનીયાંદારીનાં સુખો પણ આત્માને સાચું સુખ આપી શકતાં નથી.

અગ્નિમાં ઘી નાંખવાથી જેમ વધારે વધારે ભડકો થાય છે તેમ વિષયનાં સુખો ભોગવવાથી પણ કાંઇ તૃપ્તિ થતી નથી, પણ જીવમાં વધારે વધારે કંગાલીયતપણું આવતું જાય છે.

જેમ દરિયાનું ખારૂં પાણી પીવાથી તરસ મટતી નથી તેમ દુનિયાંદારીનાં સુખોથી પણ જીવને સંતોષ થતો નથી. જેમકે, બાઇડી મળે તો છોકરાંની ઇચ્છા થાય છે. છોકરાં થાય તો સાજાં નરવાં રહે એવી ઇચ્છા થાય છે. એ પછી તેને માટે વારસો મુકી જવાની ઇચ્છા થાય છે. એવી રીતે એક પછી એક

ઇચ્છાઓ વધતીજ જાય છે પણ એવાં સુખોથી કાંઇ તૃપ્તિ થતી નથી.

કાંટાની પથારી ઉપર સૂતેલાને જેમ સુખ મળે નહીં તેમ સંસારનાં ખોટા વૈભવવાળાને પણ સુખ હોતું નથી. માછલું કાંટામાં ભરાવેલો ખોરાક ખાવા જાય છે પણ ગળામાં હુંક વાગી જશે તેની તેને ખબર હોતી નથી તેમજ જીવો સંસારનાં સુખ લેવા જાય છે પણ ઉલટા દુઃખી થઇ જાય છે.

જેમ કોઇ કરોળીયો બહુ મહેનત કરીને જાળ બાંધે છે પણ ઝાડુ કાઢનાર સહેજવારમાં તેને સાફ કરી નાંખે છે તેમ કાળ ઘડીકવારમાં આપણો નાશ કરી નાંખશે.

પતંગીઆ રાતની વખતે શોભીતાં દેખાય છે પણ દીવસે જોતાં તે બહુ ખરાબ લાગે છે તેમજ આ જગતનાં સુખો પણ હમણાં આપણને સારાં દેખાય છે પણ હરિની હજુરમાં ઇનસાફ વખતે જવાબ દેવા ટાંણે તે કાંઈ પણ કામ આવવાનાં નથી.

જગતનાં સુખો તો ડૉકટરોનાં હથીયાર જેવાં છે, જો તે જરાક વધારે આગળ પાછળ થઇ જાય તો શરીરને નુકશાન કર્યા વગર રહે નહીં, તેમજ આ જગતનાં ખોટાં સુખો પણ બહુ વધી જાય તો તે એજ પ્રમાણે ખરાબી કરે છે.

ટુંકામાં એટલુંજ કે જો આપણું ધાર્યું કરવા જઇએ તો તે આ જગતમાં થઇ શકતું નથી, કદી જો ધાર્યું થાય તો તેથી સંતોષ થતો નથી. અને કદી તેમાં સંતોષ માનીએ તોપણ આપણે કાંઈ અહીં ઘણાં દહાડા રહેવું નથી. માટે મહાત્માઓએ આ જગતને જુઠું જુઠું ને જુઠુંજ કહ્યું છે.

પદ.

થિર ઠરીને કોઇ આ ઠામ, રે નથી રહેવાનું;
કરી લો કાંઇ રૂડું કામ, રહેશે કહેવાનું. (ટેક.)
વિક્રમ સરખા વીર ગયાને, ભૂપ ગયો વળી ભોજરે;
જોરાવર જયકારી જગતમાં, ફરતી જેની ફોજ.—રે નથી.

પડયું રહે નાણું પૃથ્વીમાં, અગણિત આડે આંક રે;
સમજી લેજો કંઇ પણ સાથે, નહીં આવે નવટાંક.—રે નથી.
આરંભેલાં અધુરાં રહેશે, કઇક જગતમાં કામ રે;
તરત અજાણ્યું તેડું આવે, તજીને જવું તમામ.—રે નથી.
લાચારોની આશિષ લેજો, નિશ્ચય કરજો નામ રે;
સમજો તો સારી શીખામણ, દેછે દલપતરામ.—રે નથી.

૬૦.—સરખાં હવા પાણી ન હોય તે મુલકોમાં પરદેશી રોપાઓ ઉગી શકતા નથી. તેમજ જેઓ દુનિયાં-દારીમાં લુબ્ધ થઇ ગએલા હોય, તેઓના અંતરમાં ભક્તિનો રોપો ઉગતો નથી.

હાલમાં આપણા દેશના લોકો દરેક બાબતમાં બહુ સુસ્ત છે, નવું જાણવાની બાબતમાં બહુ બેદરકાર છે, અને જેમ હોય તેમ ચલાવી લેય, એવા ખોટી જાતના સંતોષવાળા છે, એટલે આપણે નવા નવા શોધ ખોળની બાબતમાં બહુજ પછાત છીએ, પણ યુરોપીયનો એ બાબતના બહુ પ્રયોગો કર્યા કરે છે. કોઇ વીજળીના, કોઈ સુરજની રોશનીનો વધારે ઉપયોગ કરવાના, કોઇ સમુદ્રના તળીયાંનો ભેદ શોધવાના, કોઇ આકાશના તારાઓની ખુબી સમજવાના, કોઈ પૃથ્વીના પેટમાંની ખાણો શોધવાના, કોઇ હવામાંથી કાંઈક નવું તત્વ મેળવવાના, કોઇ નવી નવી યુક્તિયોથી રોગો દુર કરવાના, કોઇ નવી જાતની ગાડી બનાવવાના, કોઇ નવી જાતનાં રમકડાં બનાવવાના, કોઈ નવી જાતની રોશની શોધવાના, કોઇ નવી જાતનાં વહાણ બાંધવાના, કોઈ નવી જાતના દારૂગોળા શોધવાના, કોઇ રસાયણ શાસ્ત્રના અને કોઈ કચરામાંથી સોનું મેળવવાના પ્રયોગો કર્યા કરે છે. આવી રીતના હજારો જાતના પ્રયોગો ચાલે છે, તેમાંથી કેટલાક વિદ્વાનોને એવો વિચાર થયો કે, બધા મુલકનાં બધી જાતનાં સારાં સારાં ઝાડો આપણા દેશમાં શામાટે ન

થાય ? અર્બસ્થાનથી ખજુર આવે, અમેરીકાથી સફરજન આવે ચીનથી ચા આવે, મસ્કતથી દાડમ આવે, કાબુલથી બદામ આવે, હીંદુસ્થાનથી આંબા આવે, મોરીસથી શેરડી આવે, સીલોનથી કાફી આવે, મીસરથી તંબાકુ આવે, બરમાથી ચોખા આવે, મલબારથી મરી આવે, અને આસ્ટ્રેલીયાથી ત્યાંના ફ્રુટની આગબોટ આવે ત્યારેજ આપણે તે ખાઈ શકીએ, એમ શા માટે થવું જોઇએ ? આપણા અહીંના બગીચાઓમાં તે બધી વસ્તુઓ શામાટે ન થાય, એમ ધારીને પોતાના મુલકમાં એ બધાં ઝાડો ઉગાડવા માટે તે લોકો બહુ મહેનત કરવા લાગ્યા, પણ એ મુલકની જમીન જુદી જાતની હતી, ત્યાંના પાણીનો ગુણ જુદો હતો, ત્યાંની હવા બીજા મુલકોના જેવી નહોતી, અને ત્યાં ઠંડી બહુ હતી, માટે બહુ બહુ મેહેનત અને ઘણુંએ ખરચ કરવા છતાં પણ ઘણી જાતના રોપા એ મુલકમાં ઉગી શકયા નહીં. તેમજ ભાઇઓ ? યાદ રાખજો કે, પ્રભુ પ્રેમના અને ઈશ્વરી જ્ઞાનના રોપો પણ કાંઇ બધે ઠેકાણે ઉગી શકતા નથી. એતો જેની ઉપર ઇશ્વરની કૃપા હોય તેવા ભાગ્યશાળી સજ્જનોના હૃદયમાં પવિત્ર ભક્તિનો મહાન રોપ ઉગી શકેછે. જેમ કોઈ પણ જાતનું ઝાડ ઉગાડવા માટે પ્રથમ બીજ, જમીન, ખાતર, પાણી, હવા અને ગરમીની જરૂર છે, તેમજ ભક્તિના રોપને માટે પણ શ્રદ્ધારૂપી બીજ પવિત્ર હૃદયરૂપી જમીન, સતસંગ રૂપી ખાતર, પ્રભુ પ્રેમરૂપી પાણી, માયાનું મીથ્યાપણું સમજાય તે રૂપી હવા, અને અંતરની તાલાવેલીરૂપી ગરમી વીના ભક્તિનો રોપો ઉગી શકતો નથી, અને અધુરાં સાધનોમાં કદી ઉગે તો પણ તે મોક્ષરૂપી ફળ આપી શકતો નથી. હવે વિચાર કરો કે, જયારે જુવાર બાજરીના કે આંબાઆંબલીના રોપા માટે એટલાં બધાં સાધનોની જરૂર પડે છે, અને તેમ છતાં પણ સરખાં હવા પાણી વીના તે ઘણે ઠેકાણે ઉગી શકતાં નથી ત્યારે મોક્ષરૂપી ફળ આપનારો પવિત્ર ભક્તિનો મહાન રોપો અનુકુળ સાધનો વીના બધે ઠેકાણે કેમ ઉગી શકશે ? માટે ભાઇ-

ઓ ? જેમ બને તેમ એ અલૌકિક રોપાની સંભાળ રાખો,અને તેનો ફેલાવો થાય તેમ કરો. કારણ કે એ ભક્તિના રોપામાંથી મોક્ષનાં ફળ મળે છે, અને જેને એ ફળ મળે તે અમર થઇ હરીની હજુરમાં રહી શકે છે, માટે ભક્તિરૂપી કલ્પવૃક્ષને સાચવો, ભક્તિરૂપી ચિંતામણીને સાચવો.

દોહરા.

તુલસી પૂર્વ લે પાપસેં, હરી ચર્ચા ન સુહાય;
જસેં જવરકે જોરસે, ભોજનકી રૂચી જાય.
માખી ચંદન પરહરે, દુર્ગંધ હોય ત્યાં જાય;
મુરખ નરને ભક્તિ ન ભાવે, ઉંઘેકાં ઉઠી જાય.

૬૨–યાદરાખજો કે મોઢાંની વાતોમાં ને બહારના દેખાવમાં ધર્મ હોય પણ તે આચરણમાં ન હોયતો એવા ધર્મથી કાંઇ વળવાનું નથી.

દરેક ધર્મમાં ઘણાએ ડોળ ઘાલુ માણસો હોય છે, તેઓ ધર્મનાં અગત્યનાં કામો કરે નહીં, ધર્મના નિયમો પાળે નહીં, ધર્મના હેતુઓ સમજે નહીં, પ્રભુ પ્રેમ રાખે નહીં, અને પ્રભુનાં હુકમો પાળે નહીં, છતાં પણ બહારથી તેઓ ધર્મનો મોટો આડંબર રાખીને ફર્યા કરે છે. એવા માણસો માટે વાત નીકળતાં એક હરીજને કહ્યું કે, એક વખત અમને માખણુની જરૂર હતી તેથી હું બજારમાં માંખણુ લેવા નીકળ્યો, અને મારી ઓળખાણુવાળા એક વેપારીની દુકાને જઇને પુછયું કે, માખણુનો શું ભાવ છે ? ત્યારે તે દુકાનદારે પુછયું કે, કેટલુંક જોશે ? મેં કહ્યું, પાંચશેર. ત્યારે તે દુકાનદારે કહ્યું કે, એટલું બધું તો હાલમાં તૈયાર નથી, કહો તો કલાકમાં લાવી આપું. મેં કહ્યું કે, આ માટલું ભરેલું દેખાય છે ને એમ કાં કહો ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, એ માટલું તો સાવ ખાલી છે, પણ ભરેલું દેખાય તે સારૂ તેના મોઢા ઉપર ઢાંકણુ દઇ તે ઉપર શેર બશેર માખણુ રાખી

મુકીએ છીએ, કારણ કે અમારે થોડી પુંજીમાં ઘણી ચીજોનો વેપાર કરવો, એટલે માખણનાં માટલાં તે ભરેલાં કયાંથી રાખી શકીએ ? મેં કહ્યું, ત્યારે એ માખણને મોટા વાટકામાં કે નાની બરણીમાં રાખો તો શું થાય ? જરાક જેટલાં માખણ સારૂ કરીને આખું માટલું કાં બગાડો ? ને આટલી બધી જગ્યાં કાં રોકી રાખો ? ત્યારે તે દુકાનદારે કહ્યું કે, એ માટલું કાંઇ સાજું નથી, એ તો ફુટેલું છે. ભાઈ, તમને કાંઇ ખબર છે ? દુકાનનો મોટો મોભો દેખાડવા સારૂ માટલું ભરેલું દેખાય તેમ કરવું જોઈએ, બાકી સાવ પોલે પોલું. દુનીયાં દીવાની છે એટલે અમે કરીએશું ? જમાનાની ફેશન પ્રમાણે બહારનો ભભકો રાખવો જોઇએ. એ પછી હું તેની પાસેની બીજી દુકાને ગયો, ત્યાં પણ એમજ. થોડે દુર ત્રીજી દુકાને ગયો, ત્યાં પણ એમજ. અને ચોથી દુકાને ગયો ત્યાં પણ એમજ. માટલાંનાં મોઢાં ઉપરજ માંખણ, અંદર કાંઇ ન મળે. એ પછી એક મોટી દુકાને ગયો, ત્યાં માટલાં બાટલાંનો ડોળ ઠીમાક નહોતો પણ ત્યાં તો લાકડાની મોટી કથરોટમાં ખુલી રીતે માંખણનો મોટો ઢગલો મુકેલો હતો. ત્યાંથી મને સસ્તાભાવે સારૂં માખણ મળી શકયું.

ભાઇઓ ? આવીજ રીતે એ માટલાંઓનાં મોઢાંની ઉપર રહેલાં માખણની પેઠેજ બહારથી ધરમવાલા દેખાતા ઘણાએ લોકોની જીભમાંજ ધરમ હોય છે. તેમના અંતરમાં ધર્મ હોતો નથી. અને ઘણા માણસોને માળા કંઠીમાં, ટીલાં ટપકાંમાં, ને ન્હાવા ધોવામાંજ ધરમ હોય છે, પ્રભુના નિયમો પાળવામાં ધર્મ હોતો નથી. ભાઇઓ ? વિચાર કરો કે, આમ હોય તે કેટલું બધું ખોટું ? વેપારીયો માટલાંના મોઢાં ઉપર માખણ રાખેને અંદરથી ખાલી રાખે એ તેઓને પાલવશે પણ આપણી વાતોમાં ધર્મ હોય ને આપણા આચરણમાં પોલાણ હોય તે આપણને કેમ પાલવશે ? એવી પોલ રાખીને કદાચ ભોળા લોકોને છેતરી શકાય, પણ એવી પોલ રાખીને કાંઇ અંતરના

આનંદ મેળવી શકાય નહીં, એવી પોલ રાખી ને કાંઇ પાપનો નાશ કરી શકાય નહીં, એવી પોલ રાખીને કાંઇ જીંદગીની સાર્થકતા કરી શકાય નહીં, એવી પોલ રાખીને કાંઈ સ્વર્ગ મેળવી શકાય નહીં, અને એવી પોલ રાખીને કાંઇ પ્રભુના વ્હાલા થઇ શકાય નહીં. માટે ભાઇઓ ? જીભના લબરકામાં ને બહારના ડોળ ડીમાકમાંજ છેવટ સુધી ન રહી જવાય એ સંભાળજો ને પ્રભુ પ્રેમથી અંતર ભીંજાય તેમ કરજો.

દોહરા.

આસન મારે કયા હુવા, મરી ન મનકી આશ;
તેલી કેરા બેલ જ્યું, ઘરહી કોસ પચાસ.
મન દીયા કહીં ઔરહી, તન સાધુ કે સંગ;
કહે કબીર કોરી ગજી, કૈસે લાગે રંગ.
મનમેલા તન ઉજળા, બગલા કપટી અંગ;
તાતે તો કાઆ ભલા, તનમન એકહી રંગ.
કરની કરકે કાગકી, ચલે હંસકી ચાલ;
પુછ પકડ કે શીયાળકી, કીસબીધ ઉતરે પાર.
સાંઇઆગે સાચ હો, સાંઈ સાચ સુહાય;
ભાવે લંબે કેશકર, ભાવે ઘોટ મુંડાય.

૬૨.—મરકી લડાઇ હુલડ તથા દુકાળનાં કારણો.

કોઇ માણસે એક ધરમી માણસને પુછ્યું કે, પ્રભુ તો સર્વ સમર્થ છે, અનંત દયાળુ છે અને કૃપાના સાગરછે, તે છતાં પણ આ દુનીયાંમાં મરકી, લડાઇ, હુલડ ને દુકાળો તે કેમ થવા દેય છે ? ત્યારે તે ધરમી માણસે કહ્યું કે,

જ્યારે કોઇ પણ પ્રજાઓ મોટી સમૃદ્ધિ પામી તેમાં છક થઇને પોતાના ઇશ્વરને ભૂલી જાય ત્યારે દયાળુ પ્રભુ તેમને પોતાની તરફ ખેંચવા માટે એવાં કારણો બનવા દેય છે.

રાજાઓ જ્યારે રાજનીતિ ભૂલી જાય, પ્રજા જ્યારે રાજા-

ની સામી થાય, ગુરૂઓ જ્યારે ચેલાઓને ખાડામાં નાંખે, ચેલાઓ જ્યારે ગુરૂઓનું ન માને, માબાપ જ્યારે છોકરાંઓને ધરમની વાતો ન શીખવે, છોકરાંઓ જ્યારે માબાપનું અપમાન કરે, સ્ત્રીઓ જ્યારે પતિવ્રતનો ધર્મ ન પાળે, પુરૂષો જ્યારે ચાહીને પોતાની સ્ત્રીઓને નાટકી બનાવવાની હોંશ રાખે, ધનવાનો જ્યારે અસંતોષી બની અંતસુધી પણ ધનની ધાંખનામાંજ પડયા રહે, ગરીબો જ્યારે નીતિના નિયમો ન પાળે, નોકરો જ્યારે નીમકહરામ થાય, શેઠો જ્યારે નોકરોના કાટલાં કરે, વેપારીયો જ્યારે ઘાલણીયા થાય, પ્રજામાં જ્યારે અસત્ય વધી જાય, જ્યાં પાંચ માણસો ભેળાં થાય ત્યાં પ્રભુના ગુણગાન કરવાને બદલે વિષયનાં ગાયનો ગાય, જ્યાં પોતાનો સ્વાર્થ વધી જાય પણ પરમાર્થની તરફ સુદલ લક્ષ ન રહે, અને જ્યાં નાતોના આગેવાનો ગેરઇનસાફી થાય, ત્યાં હમેશાં મરકી, લડાઇ, હુલડ, કે દુકાળ, એવું એવું કાંઇ કાંઈ થયા કરે છે. કારણ કે એ અધર્મનાં ફળ છે. માટે જે દેશમાં ને જે પ્રજામાં અધર્મ વધી જાય ત્યાં પ્રભુ કૃપા કરીને તેઓને પોતાની તરફ ખેંચવા માટે એકાદું સાદું દુઃખ મોકલે છે, એવી ઇચ્છાથી કે એ દુઃખથી ડરીને જીવો શુભ રીતે વર્તે અને પ્રભુના માર્ગમાં આવે. માટે જ્યારે દેશમાં એવી કાંઇ આફતો ચાલતી હોય ત્યારે એમ સમજવું કે, એમાં કાંઇ પ્રભુનો દોષ નથી, પણ તે આપણાજ અધર્મનું ફળ છે. માટે આપણા બીજા ભાઇબંધોની સારી માઠી સ્થીતિ જોઇને તેમાંથી આપણે મહાન પ્રભુને અર્થે શુભ કર્મ કરવાં જોઇએ, અને ધર્મથી ચાલવું જોઇએ, એટલે ઇશ્વર કૃપાથી એવી આફતો એની મેળેજ ઓછી થઈ જશે.

૬૩.—સંસારીક સુખો ગમે એટલાં વધે પણ જો ભકિતમાં પછાત રહી જઇશું તો અંતે હારી જઇશું.

દીલ્હી પાસે પાણીપતનું મોટું મેદાન છે, ત્યાં મરેઠાઓ

તથા મુસલમાનો વચ્ચે ભયંકર લડાઈ થઈ હતી. એ લડાઈ દુનીયાંના ઇતીહાસમાં મશહુર છે. એ વખતે મરેઠાઓ બહુ જોર ઉપર હતા. પેશ્વા સરકારના નામની હાક વાગતી હતી. તેઓનું ત્રણ લાખ માણુસનું મોટું લશ્કર લડવા ગયું હતું. તેના સરદારો બહાદુર હતા. અને તેઓનો આગળ વધવાનો જોસ અજબ જેવો હતો. દીલ્હીના મુગલ બાદશાહની દરકાર નહીં કરતાં દુશ્મનના મુલકમાં ઘુસી જઇ તેઓ છેક કાબુલની સરહદ સુધી પહોંચ્યા હતા. તેઓનું એવું મહાભારત બળ જોઇને બધા લોકો બહુ અજબ થયા હતા, અને સૌને એમજ લાગતું કે, ઓહોઃ કયાં પુનાસતારા ને કયાં પંજાબ ? કયાં દીલ્હીનો બાદશાહ અને કયાં પહાડી મરેઠાઓ ? છતાં પણ દુશ્મનનો મુલક વીંધીને તેઓ છેક અટક સુધી પહોંચી ગયા, એ કીર્તિ કાંઇ જેવી તેવી નહોતી, પણ અફસોસ કે એક બહુ ભયંકર ભુલ થઈ ગઇ હતી, તેથી થોડા વખતમાં એ કીર્તી ધુળમાં મળી ગઇ, અને એ મોટાં લશ્કરનો કચરઘાણ નીકળી ગયો. એ ભયંકર ભુલ કઈ ? તે તમને ખબર છે ? પેશ્વા સરકારની પાસે ધનની ખોટ નહોતી, હીરા માણેકથી મઢેલા તેઓ રહેતા હતા, અને સોનાં રૂપાંના ભંડાર તેઓને ત્યાં ભરેલા હતા, માણુસોની ખોટ નહોતી, તેઓએ પોતાની પ્રજામાં એવી જાગૃતિ આણી હતી કે, આખા દેશનાં દરેક માણુસો લડવાને તૈયાર હતાં. એટલુંજ નહીં પણ ત્રણ લાખ માણુસો તો પાણીપતના મેદાનમાં પહોંચી ગયાં હતાં. બહાદુર સરદારોની ખોટ નહોતી, ભાઉસાહેબ, વિશ્વાસરાવ, આપાસાહેબ, બાળાસાહેબ, અને સીંધીયા તથા હોલકર જેવા મહાન સરદારો દેશને ખાતર પોતાના માથાં આપવા સારૂ દુશ્મનોની સામે ગયા હતા. સારાં હથિયારોની કાંઇ ખોટ નહોતી, રાક્ષસી તોપો, ભયંકર બંદુકો, તેજ તરવારો, સૂર્યના તેજમાં ચમક ચમક થતા મોટા ભાલાઓ, તથા બખતરો જેટલાં જોઇએ એટલાં તૈયાર હતાં. અને હાથી ઘોડા, તંબુઓ, નોબતો, ખીદમતગારો વીગેરે બધી

જાતના ઠાઠમાઠ હાજર હતા. આ બધી બાબતોમાં કાંઈ પણ ખામી નહોતી, માત્ર એકજ વાતમાં ભુલ થઇ હતી, અને તે એજ કે, મોટા જથામાં ખાવાનું લેવાનું તેઓ ભુલી ગયા હતા. એ બાબત ઉપર બહુ ધ્યાન આપ્યું નહે'તું, તેથી થોડા દહાડામાં તેઓ ભુખે મરવા લાગ્યા, અને અંતે તેઓની પાયમાલી થઇ ગઇ. કારણ કે ભલે બીજું બધું હોય પણ ખોરાક વીના ભુખે પેટે માણુસ શું કરી શકે ? તેથી એટલું મોટું લશ્કરને એવા મોટા વૈભવ છતાં દુશ્મનોના થોડાં માણુસો ને હાથે તેઓ સર્વે માર્યા ગયા.

ભાઇઓ ? આ દાખલો આપીને એક ભગત એમ સમજાવતા કે, જેમ દેહનો ખોરાક અન્ન છે તેમ આત્માનો ખોરાક ભક્તિ છે, માટે જો ભક્તિનો ખોરાક લીધા વીના માયાનાં સુખોમાં આગળ વધી જશો તો તમારા પણ એવાજ હાલ થશે. મરેઠા સરદારોને દુશ્મનોના મુલકમાં આગળ વધતા જોઇને સર્વ લોકો પ્રથમ જેમ તેમની વાહ વાહ કરતા હતા, તેમજ તમારા ગાડી ઘોડા જોઇને, તમારા વાડી બંગલા જોઇને, તમારા ધંધારોજગાર જોઇને, તમારા માનમર્તબા જોઇને, તમારાં ઉંચી જાતનાં ખાવાં પીવાં જોઇને, તમારી સત્તાને લાગવગ જોઇને, તમારાં બાયડી છોકરાંઓનાં સુંદર વસ્ત્રાભુષણ જોઇને, તમારી નાચ પાર્ટીઓ જોઇને, અને તમારા વૈભવો તથા ઠાઠમાઠ જોઇને, ઘણા લોકો હાજીહા કરશે, પણ ખોરાક વીના દુશ્મનના લશ્કરમાં આગળ નીકળી ગએલા સરદારોને પાછળથી તેમના ઉપરીનો બહુ ઠપકો મળ્યો, અને જે લોકો પ્રથમ તેનાં બહુ વખાણ કરતા હતા તે લોકોજ તેની મોટી ભુલ સમજવા લાગ્યા, તેમજ માયાનો મોહ એ દુશ્મનનું રાજ્ય છે, તેમાં ભક્તિનો ખોરાક લીધા વીના જો આગળ નીકળી જશો તો પાછળથી તમારા દોસ્તો અને તમારાં સગાંઓજ તમારી નીંદા કરશે, ધણીનો ઠપકો મળશે, અને વગર મોતે માર્યા જશો. માટે ભાઇઓ ? બિચારજો, કારણ કે આ જગતનાં સંસારીક સુખો વ-

ઘવાં એમાં કાંઈ મોટી વાત નથી એતો દેશકાળ પ્રમાણે,આજુ બાજુના સંજોગ પ્રમાણે, બુદ્ધિબળ પ્રમાણે, પુરૂષાર્થ પ્રમાણે, અને પ્રારબ્ધ પ્રમાણે વધ્યા ઘટયા કરે છે, એટલે એવાં સુખો-ની હરીજનો પાસે કે ઇશ્વરની હજુરમાં કાંઈ કીંમત નથી. કા-રણ કે એ સુખો ઝાઝીવાર ટકી શકે તેમ નથી, અને ભક્તિના ખોરાક વીના તે આનંદ આપી શકે તેમ નથી, એટલે એવાં સં-સારીક સુખો કદી બહુ વધી જાય તો પણ તેથી કાંઇ કલ્યાણ થઇ જાય તેમ નથી, પણ જો ભક્તિમાં પછાત રહી જવાય તો ચોરાશી લાખના ફેરામાં પડી જવાયતેમછે, માટે ખોરાક વીના દુશ્મનના મુલકમાં આગળ ન વધી જવાય એ સંભાળજો. ભ-ક્તિમાં પછાત ન રહી જવાય એ સંભાળજો.

દોહરા.

નામ બીના બે કામ હૈ, છપન ભોગ બીલાસ;
કયા ઇંદ્રાસન બૈઠનો, કયા બૈકુંઠ નીવાસ.
અર્બ ખર્વલોં ધન મીલે, અરૂ ઉદય અસ્તકો રાજ;
તુલસી હરિકે ભજન બીન, સબે નરકકો સાજ.
ચતુરાઇ ચુલે પડી, ધીક પડયો આચાર;
તુલશી ભગવત ભક્તિ બીન, ચારો વરણ ચમાર.

૬૪.–માણસ ગમે એટલી તજવીજ કરે પણ પ્રભુ કૃપા વિના પાર પડાય નહીં.

એક રાજાને મેહેલ બંધાવવો હતો તેથી તેને લગતો બધો સર સામાન ભેળો કરવા લાગ્યા. ચુનાની ભઠીઓ ચ્હડવા લાગી, પથરોની ગાડીઓ આવવા લાગી, લાકડાંના બીબો વે-હેરાવા લાગ્યાં, રેતીના ઢગલા તૈયાર થઈ ગયા, પાણીની સગ-વડ થઈ ગઈ, લોખંડ કામના આડર અપાઇ ચુકયા, માંગરોલી નળીયાંની ગાડીયો આવવા લાગી, આરસની લાદીયો સફાઈ-દાર થવા લાગી. મોટા પથરો ઊચકવા સંચાઓ આવી પુગ્યા.

અને સુતારો કડીયાઓ તથા મજુરોના ટોળેટોળાં હાજર થઇ ગયાં. આ બધી તૈયારીને આવી મોટી ધામધુમ જોઇને ઘણા લોકોના મનમાં એમ હતું કે હમણા થોડા દીવસમાં મેહેલ બંધાઈ જશે. પણ કાંઇ મેહેલનું ઠેકાણું નહોતું, એટલામાં ત્યાં રાજા સાહેબ આવી પહોંચ્યા. તેણે કહ્યું કે, હવે શું વાર ? હજી કામ શરૂ કેમ નથી થયું ? શું કાંઈ સર સામાન બાકી રહ્યો છે? ત્યારે કારભારીએ કહ્યું કે, નહીં સાહેબ, બધું તૈયાર છે. એકે ચીજ બાકી નથી રહી, પથર, ચુનો, લાકડાં, મજુરો, જમીન, પાણી, કારીગરો, લોખંડ કામ વીગેરે બધું તૈયાર છે અમારી તરફની કાંઇ પણ ખામી નથી. આ સાંભળીને જરા ચીરડાઇને રાજાએ કહ્યું કે, બધું તૈયાર છે ત્યારે કામ કેમ નથી ચાલતું ? કારભારીએ કહ્યું કે, સાહેબ, હજી વીલાયતથી ઇજનેર આવ્યો નથી. આજના મેલમાં તે આવવાનો છે. એ આવે તો કામ શરૂ થાય. આ સાંભળીને રાજા તો વિચારમાં પડી ગયો, તેને લાગ્યું કે, ઓહો: ઇજનરની આટલી બધી સત્તા ? આવી મોટી તૈયારી છતાં અમારાથી તેના વિના કાંઇજ ન થાય ? ખરેખર ઈજનરની બલીહારી છે. એમ વિચારીને રાજાએ કહ્યું કે, હવે ઈજનેર જેમ જલદી આવે તેમ કરો.

એ પછી થોડા વખતમાં ઇજનેર આવી પહોચ્યો, તેથી ઝપાટાબંધ કામ શરૂ થઇ ગયું અને થોડા વખતમાં મેહેલ તૈયાર થઇ ગયો.

ભાઇઓ ? આવીજ રીતે આપણાં ધરમદાનો, આપણાં કરમ કાંડો, આપણા દેવ દરશનો, આપણા તીર્થ સ્નાનો, આપણાં વ્રતો, આપણી શુભેચ્છાઓ, આપણા સતસંગો, આપણાં સેવા સ્મર્ણો અને આપણા ભાઇબંધો તરફની આપણી ભલાઇઓ એ બધા આપણા પુરૂષાર્થો છે, તે આપણા હ્રદયમાં મહાન ઇશ્વરનું પવિત્ર મંદિર બાંધવા માટેની વસ્તુઓ છે, પણ એકલી વસ્તુઓથી કાંઇ મંદીર બંધાઈ જાય નહીં. એ બધી વસ્તુઓને સૌ સૌને ઠેકાણે ગોઠવનારો ઇજનેર જોઇએ. ઇજનેર ન

હોય ત્યાં સુધી એ વસ્તુઓના ઢગલા તો જયાંના ત્યાંજ પડયા રહે, માટે આપણે પુરૂષાર્થથી ભેળી કરેલી એ વસ્તુઓને ઠેકાણે પાડનાર એક ઈજનેર જોઇએ. એ આપણો ઇજનેર કોણ? તે તમોને ખબર છે? એ ઈજનેર તે પ્રભુ કૃપા છે. જયાં સુધી એ ઈજનેર ન હોય ત્યાં સુધી ખાલી ઇંટ ચુનાથી કાંઇ મકાન બંધાઇ જાય નહીં. તેમજ આપણા એકલા પુરૂષાર્થથી પણ પ્રભુકૃપા વિના કાંઈ મોક્ષનાં મંદીર બંધાય નહીં. અને એ પણ યાદ રાખજો કે જોઈતા સરસામાન વિના એકલો ઇજનેર પણ કાંઇ કરી શકે નહીં માટે પ્રભુ કૃપાને મુખ્ય માનીને આત્માનાં કલ્યાણ અર્થે પુરૂષાર્થ કરતા રહો. અને ઇશ્વર કૃપાની બલિહારી સમજતા રહો.

પદ.

કૃપા કરો કીરતાર, અમો પર કૃપા કરો કીરતાર;
હે પ્રભુ જગદાધાર, અમો પર કૃપા કરો કીરતાર.
તારી કૃપા વિના પ્રભુ, અમથી કાંઇ ન થાય (૨)
પણ જો તુંજ કૃપા કરે, તો રંક બની જાય રાય–અમો૦
સાચા સેવક તાહરા, કદી ન થાય નિરાશ (૨)
એમ અમો મન માનીએ, તુજ દાસોના દાસ–અમો૦
કરજોડી જન સૌ અમે, નામીએ તુજને શીશ (૨)
જાદવ માગે એટલું, હે જુગના જુગદીશ–અમો૦

૬૫.–પ્રભુ પ્રેમથી થતા ફાયદા.

૧. જયારે આપણા હૃદયમાં પ્રભુ પ્રેમ આવે ત્યારે સૌથી પેહેલાં તો એ થાય છે કે, આપણને વારે વારે ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરવાનું મન થઈ જાય છે, અને ખાસ કરીને સવારના પેહેલા પહોરનો વખત તો એમાંજ ગાળવો ગમે છે.

૨. બધા સદ્‌ગુણો પ્રભુ પ્રેમમાંથી પેદા થાયછે એટલે જયારે આપણામાં પ્રભુ પ્રેમ આવવા લાગે ત્યારે કુદરતી રીતેજ એની મેળે મેળે મેળે આપણામાં સદ્‌ગુણો વધતા જાય છે, કારણ કે

સદ્ગુણોની ચાવી પ્રભુ પ્રેમ છે, સદ્ગુણોની માતા પ્રભુ પ્રેમછે.

૩. પ્રભુ પ્રેમથી આપણામાં નવી જાતનું અલૌકિક બળ આવી જાય છે, જેમકે કુકડી બીકણ જાત છે અને તે કોઈની સામી થતી નથી પણ જો કોઇ તેના બચ્ચાં ઉપર હુમલો કરે તો તે સામી થયા વિના રહેતી નથી, તેમજ ભગતો પોતાના સ્વભાવથીજ કોઇની સામે થવા ઇચ્છતા નથી પણ જો કોઇ તેનો પ્રભુ પ્રેમ મૂકાવવા તજવીજ કરે તો તેની સામે થયા વિના રહે નહીં. જેમકે જો કે પ્રલ્હાદજી કોઇનું દિલ દુખાવવા ચાહતા નહોતા પણ જયારે તેના પ્રભુ પ્રેમમાં તેનો બાપ આડો આવ્યો ત્યારે તે મહા નિર્દય રાજા તથા પોતાના પાલક પિતાની પણ સામે થયો હતો. એ વખતે એવી બાળક અવસ્થામાં હીરણ્યકશ્યપ જેવા બળવાન ક્રુર મહારાજાની સામે થવાનું તેનું કાંઇપણ ગજું નહોતું પણ પ્રભુ પ્રેમથી તેનામાં એવું અલૌકિક બળ આવી ગયું હતું.

૪. જેઓના હૃદયમાં પ્રભુ પ્રેમ આવે તેઓને પ્રભુની બનાવેલી દરેક ચીજોમાંથી નવું નવું તત્વ મળ્યા કરે છે, જગતની સર્વ વસ્તુઓ તેને પ્રભુનું સ્વરૂપ દેખાડનારીજ થઈ પડે છે.

૫. પ્રભુ પ્રેમથી હરીજનોમાં કુદરતી રીતેજ એવો વૈરાગ્ય આવી જાય છે કે આખા જગતની ઇશ્વર શિવાયની તમામ વસ્તુઓ તેને મન તુચ્છ થઈ જાય છે, જગતની કોઈ પણ વસ્તુમાં તેનું મન લોભાતું નથી,તેથી પ્રભુ પ્રેમને લીધે અખંડ આનંદરૂપ પવિત્ર પિતા મહાન પ્રભુને ખાતર તે આખી દુનીયાં કુરબાન કરી દેય છે.

૬. પ્રભુ પ્રેમ આવ્યાથી ભલાં કામો કરવાની આપણી ઇચ્છા મજબુત થાય છે, ઈચ્છા મજબુત થાય છે એટલુંજ નહીં પણ સૌ સૌના પ્રમાણમાં ખાસ ચાહીનેજ કેટલાંક રૂડાં કામો એની મેળે મેળેજ થઈ જાય છે અને એવાં કાંઇ પણ કામો કરીએ ત્યારે આપણો પ્રભુ પ્રેમ તૃપ્ત થાય છે, એટલે પ્રભુ પ્રેમને લીધે ફરજીયાત રીતે આપણને સત્કર્મો કરવાં પડે છે એટલું બધું

પ્રભુ પ્રેમમાં બળ છે અને એટલી બધી પ્રભુ પ્રેમમાં ઉત્તમતા છે.

૭. પ્રભુ પ્રેમ આવવાથી આપણું અંતઃકરણ ચોખું થાય છે. તેથી એ વખતે આપણને ઇશ્વરનું વધારે સ્પષ્ટ જ્ઞાન થઇ શકે છે, એટલુંજ નહીં પણ ચોખું અંતઃકરણ થયાથી તેમાં આત્માનું પ્રતિબીંબ વધારે સારી રીતે પડી શકે છે, તેથી ઘણી જાતના અટપટા સવાલોનો જવાબ આપણું અંતઃકરણ બહુ સેહેલાઇથી આપી શકે છે, તેથી પ્રભુ પ્રેમને લીધે રોજ રોજ આપણને વધારે સત્ય રસ્તો મળતો જાયછે, તેથી ઇશ્વરી આનંદ વધતો જાયછે.

૮. જ્યારે આપણા હૃદયમાં પ્રભુ પ્રેમ આવે ત્યારે આપણને આપણાં જુનાં પાપોની માફી મળે છે, કારણ કે પાપ એ અંધારૂં છે અને પ્રભુ પ્રેમ એ અજવાળું છે, એટલે જ્યારે અજવાળું આવે ત્યારે અંધારૂં રહી શકે નહીં. તેમજ પ્રભુ પ્રેમની પાસે આગલા જન્મોનાં જુનાં પાપો રહી શકતાં નથી. જેમ ખેતરમાં નાની આગ લગાડવાથી પણ કાંટાઓ તરત બળી જાય છે, તેમજ પ્રભુ પ્રેમરૂપી આગથી પાપરૂપી કાંટાઓ પણ તુરત બળી જાય છે, એટલુંજ નહીં પણ આપણી હાલની જીંદગીમાં નવાં પાપો થતાં પણ પ્રભુ પ્રેમથી અટકી શકે છે, હવે વિચાર કરો કે આ કેટલી બધી મોટી વાત? કારણ કે આપણી જીંદગીના બધા પુરૂષાર્થો પાપથી બચવાને માટેજ છે અને તેમ છતાં પણ આપણે આપણા બળેથી કરીને પાપથી બચી શકતા નથી પણ પ્રભુ પ્રેમને લીધે કાંઇ પણ મેહેનત કર્યા વિના સ્વાભાવિક રીતેજ પાપથી બચી શકાય છે, અને પાપથી બચાય ત્યારે પછી ઉદ્ધાર થતાં વાર શું? ભાઇઓ? આટલું બધું પ્રભુ પ્રેમમાં બળ છે માટે જેમ આપણા અંતરમાં પ્રભુ પ્રેમ વધે તેમ કરો.

૯. પ્રભુ પ્રેમથી મન શાંત થાય છે, પ્રભુ પ્રેમ વીના બીજી કોઈ પણ રીતે મનની શાંતિ મેળવી શકાતી નથી. અર્જુન જેવા મોટા ભગતે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનની હજુરમાં કહ્યું છે કે, મહારાજ, જેમ આકાશમાં રહેલો બધો વાયુ એક ઘડામાં ભરી શ-

કાય નહીં તેમજ ચંચળ મન પણ વશ રહી શકે તેમ નથી. એના જવાબમાં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનને પણ કબુલ કરવું પડયું છે કે, મનને રોકવું બહુજ કઠીનછે એમાં કાંઇજ સંશય નથી, પણ તે અભ્યાસથી ને વૈરાગ્યથી રોકી શકાય છે. ભાઇઓ ? આવું ચંચળ મન અભ્યાસ અને વૈરાગ્ય વિના પ્રભુ પ્રેમથી એની મેળે મેળે વશ થતું જાય છે, અને અભ્યાસ તથા વૈરાગ્ય તો પોતાની મેળે મેળે પ્રભુ પ્રેમની પાછળ પાછળ ઘસડાતા આવે છે, એટલી બધી પ્રભુ પ્રેમમાં ખુબી છે, માટે પ્રભુ પ્રેમ વધે એમ કરો, એટલે ધીરે ધીરે એની મેળેજ મનની શાંતિ તમારી પાસે ચાલી આવશે.

૧૦. પ્રભુ પ્રેમથી આત્માની તૃપ્તિ થાય છે, અને આત્મ તૃપ્તિ થવી એનુંજ નામ સાર્થકતા છે, કારણ કે જ્યારે બધાંય બંધનો કપાઇ જાય, જ્યારે બધુંએ કરવાનું કરી લેવાય, અને જ્યારે આત્માનુ તથા પરમાત્માનું સ્વરૂપ ઓળખી જવાય ત્યારેજ આત્માની તૃપ્તિ થાય છે. માટેજ શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે, જેના આત્માની તૃપ્તિ થઇ તેને પછી કાંઈ પણ કરવાનું બાકી રહેતું નથી. જે ભાગ્યશાળી હોય તેનેજ આત્મ તૃપ્તિ થાય છે અને જેને આત્મતૃપ્તિ થાય તે પુજનિય દેવ જેવા છે. આવું ઉત્તમપણું પ્રભુપ્રેમથી સ્હેજમાં મળી જાય છે.

૧૧. પ્રભુપ્રેમ આપણા હૃદયમાં આવ્યાથી આપણો જીવ આ જગતમાં રહ્યા છતાં પણ અંતરમાંથી પ્રભુસાથે જોડાએલો રહે છે. આપણે જરાકવાર પ્રભુનું સ્મર્ણ કરીએ, પ્રભુના ગુણ ગુણગાન સાંભળીએ કે પ્રભુને અર્થે કાંઈ જરા તરા દાન ધરમ કરીએ તો તેથી પણ આપણા અંતરમાં કેટલો બધો આનંદ થાય છે ? ત્યારે પ્રભુપ્રેમને લીધે જે મહાત્માઓનો આત્મા પરમાત્મા સાથે સદાય જોડાએલોજ રહેતો હશે તેના આનંદો કેવા હશે અને તેની સ્થીતિ કેવી ઉંચી હશે એ ખ્યાલતો કરો ? એ બધું પ્રભુપ્રેમથી અલ્પ પ્રયત્નમાંથી થઈ જાય છે.

૧૨. મહાત્માઓ પ્રભુ પ્રેમની અગ્ની સાથે સરખામણી

કરે છે, કારણ કે અગ્નીમાં જેમ અજવાળું અને ગરમી એવા બેગુણ રહેલા છે તેમજ પ્રભુ પ્રેમમાં પણ પ્રકાશ એટલે કે ઇશ્વરી જ્ઞાન, અને ગરમી એટલે કે જગતના જીવો ઉપરનો પ્રેમ એવા બે ગુણો રહેલા છે. એટલે જેમ જયાં અગ્ની હોય ત્યાં કુદરતી રીતેજ અજવાળું તથા ગરમી હોય છે તેમજ જેના હ્રદયમા પ્રભુ પ્રેમ હોય તેના અંતરમાં ઇશ્વરી સત્યજ્ઞાન અને જગત સાથેની ભલાઇ સ્વાભાવિક રીતેજ હોય છે. એવો પ્રભુ-પ્રેમનો મહિમા છે.

૧૩. જે ભાગ્યશાળી માણસના અંતરમાં પ્રભુપ્રેમ આવે તેનું અભિમાન છુટી જાય છે અને તેનામાં દીનતા આવી જાય છે. મોટા મોટા જોગીયો, સિદ્ધો, સંન્યાસીઓ, અને ઘણાએ ભગતો ઘણી જાતના દુર્ગુણોને તજી શકે છે પણ અભીમાનને તજીશકતા નથી, કારણ કે બધા દુર્ગુણોનું મૂળ અભિમાન છે. એટલે અભિમાનનાં મૂળીયાં બહુ ઉડાં છે. તે સારૂજ આપણાં શાસ્ત્રોમાં પ્રાચિન રૂષીયોએ એમ કહેલું છે કે, અહંકારમાંથીજ આ આખા જગતની ઉત્પતિ થએલી છે. એવો દ્દઢ મૂળવાળો અહંકાર દીનતાથી છુટી જાય છે. અને અહંકારને તોડી નાંખ-નાર દીનતા પ્રભુ પ્રેમમાંથી એની મેળે મેળે ચાલી આવે છે, એટલો બધો પ્રભુપ્રેમ અલૌકિક બળવાળો છે. માટે ભાઇઓ ? જેમ પ્રભુપ્રેમ વધે એમ કરો.

૧૪. આપણે જાણીએ છીએ કે, આપણી પોતાની સત્તા-થી કાંઇ પણ થઇ શકતું નથી. બધું ઇશ્વરની કૃપાથીજ થાયછે, પણ એ ઇશ્વરની કૃપા આવે છે કયાંથી ? એ તમને ખબર છે ? એ કૃપા પ્રભુ પ્રેમમાંથી આવે છે, માટે ઇશ્વરની કૃપા કે જે-માંથી મોક્ષ પર્યંતનાં સર્વે સુખો મળી શકે છે તે જોતી હોય તો પ્રભુ પ્રેમ વધારવાની તજવીજ કરો.

૧૫. લોઢાંને ગરમ કરવાથી તે નરમ થઈ જાય છે, અને નરમ થઇ ગયા પછી તેનો મરજી મુજબ આકાર થઇ શકે છે, તેમજ આપણાં કઠોર થઇ ગએલાં હ્રદય પણ પ્રભુ પ્રેમથી ન-

રમ થઈ જાય છે, તેથી તેમાં બધી જાતના સદગુણો સેહેલાઈ-થી આવી શકે છે, માટે આપણામાં પ્રભુ પ્રેમ વધે તેમ કરવું જોઇએ.

૧૬. આપણા દુર્ગુણો આપણે આપણા પોતાના જોરથી ટાળી શકતા નથી, પણ પ્રભુ પ્રેમથી બધા દુર્ગુણો એની મેળે ચાલ્યા જાય છે, જેમ સીંહની ગુફામાં શીયાળીયાં જીવતાં રહી શકે નહીં તેમજ પ્રભુ પ્રેમ વાળાં હૃદયમાં દુર્ગુણો રહી શકે નહીં. અને એ પણ યાદ રાખવું કે પ્રભુ પ્રેમ વિના કદી પણ આપણા બધા દુર્ગુણો નાશ પામી શકેજ નહીં. માટે જેમ બને તેમ આપણા હૃદયમાં પ્રભુ પ્રેમ જાગે તેમ કરવું જોઇએ.

૧૭. પ્રભુ પ્રેમથી મેહેનત હલકી થઈ જાય છે, કારણ કે, પ્રભુ પ્રેમનાં અલૌકીક બળને લીધે આપણે જરાક મેહેનત ક-રીએ તોપણ ઝાઝું ફળ થઇ જાય છે, જેમકે કોઈ મોટો સંચો ચલાવવા માટે ઇજનેરને તો માત્ર ચાવી ડબાવવી પડે છે,અને એક ચાવી ડાબવાથી હજારો ચક્કરો ચાલવા માંડે છે, તેમજ જરાક જેટલા પ્રભુ પ્રેમથી સ્હેજમાં મોટાં મોટાં કામો થઇ જાય છે, માટે ભાઇઓ ? તનથી, મનથી, ધનથી, વચનથી ને કર્મથી તથા આત્માથી પરમાત્મા ઉપર પ્રેમ કરતાં શીખો. પ-રમાત્મા ઉપર પ્રેમ કરતાં શીખો.

૬૬.—સંતોના મ્હોડાંમાંથી જે વાણી નીકળે છે તે અ-મૃત જેવી હોય છે, તેનું કારણ શું ? એનું કારણ એજ કે, એ કાંઇ માત્ર ખાલી શબ્દોજ નથી, પણ એ શબ્દોની સાથે તે સંતના અંતરની પવિત્રતા પણ બહાર નીકળે છે, માટે તે વાણી અમૃત જેવી લાગે છે.

આપણને વારે વારે સૌ ઠેકાણેથી એમજ કહેવામાં આવે છે કે, હરીજનો પાસે જાઓ, સંતો પાસે જાઓ, ગુરૂઓ પાસે

જાઓ, અને મહાત્માઓનો ઉપદેશ સાંભળો, એ વીના બહા-રથી બોલનારાઓથી કે લુખાં પુખાં ઉપલક જ્ઞાનની ચોપડીયો વાંચવાથી આરો નહીં આવે, અને જો વિચાર કરીએ તો એવાત પણ કાંઇ ખોટી નથી. કારણ કે આપણે જોઇએ છીએ કે, નીતીને ધર્મની ઘણી વાતો આપણે સેંકડો વખત વાંચી હોય, અને હજારો ઠેકાણેથી એની એ વાતો સાંભળી હોય તો પણ ઘણી વખત આપણા હૃદયમાં કે આપણા આચરણમાં તેની કાંઇ પણ અસર થતી નથી, પણ એજ વાતો જ્યારે આપણે કોઇ મોટા ગુરૂને મોઢેથી કે પવિત્ર ભગતોને મોઢેથી સાંભળીએ છીએ ત્યારે તેની જાદુના જેવી અસર થાયછે. જાણીતી છતાં અને ઘસાઇ પીસાઇ ગએલી છતાં પણ એ વાતોમાં આપણને કાંઇક નવી નવી ભભક લાગે છે, એટલુંજ નહીં પણ તે આપણા અંતરના ઉંડાણમાં ખુંચી જાય છે, એમાંથી આપણને કાંઇક ખાસ આનંદ મળ્યા કરે છે, એ પ્રમાણે ચાલવાનું મન થઇ જાયછે, અને જે અધીકારી માણસો હોય તેઓમાં તો એ વાતો સાંભળવાની સાથે તે પાળવાનું બળપણ આવી જાય છે, એ માટે એક સરલ હૃદયનો ભાવીક માણસ કહેતો કે,

હું જ્યારે એક મહાન ભગતની પાસે જતો ત્યારે તેને જોવાથી મારા વિકારો ઓછા થઇ જતા, તેની પાસે બેસવાથી મારા મનમાં શાંતિ આવતી, તેની વાતો સાંભળવાથી મારામાં નવું જીવન આવતું તેની ચાલચલગત જોવાથી મને એવી પવિત્રતા મેળવવાનું મન થઇ જતું, તેના જ્ઞાનથી મારા સંશયો કપાઇ જતા, તેની દૃષ્ટીમાંથી ઝરતાં અમૃતથી હું ઠરી રહેતો, તેના આત્મિક બળથી મારામાં ખાસ નવું બળ આવતું, અને તેના ભલાં કામોમાં હું સ્પષ્ટ રીતે પ્રભુની કૃપા જોઇ શકતો હતો. એટલુંજ નહીં પણ બીજા પંડીતો કહે છે તેની તેજ વાતો વારે વારે એ ભગત પણ કહેતા હતા, છતાં પણ બીજા કોઇ પણ વિદ્વાનોની વાતો કરતાં એ ભગતની વાતોની મારા મનમાં હજારગણી અસર થતી હતી. એના એ વિચારો, એની એ વાતો,

અને એના એ શબ્દોની એટલી બધી અસર થવાનું કારણ શું? તે હું સમજી શકતો નહીં, તેથી મેં એક હરીજનને પુછયું કે, ભાઈ, આ ભગતની વાણીમાં આટલું બધું બળ કેમ છે? એના એ શબ્દોમાં અજબ જાતની મીઠાસ કેમ આવી જાયછે? ત્યારે તેણે કહ્યું કે,

ભગતોની વાણી એ કાંઇ ખાલી શબ્દો નથી, એ શબ્દોની સાથે તેના અંતરની પવિત્રતા અને તેનું આત્મિક બળ પણ બહાર પડે છે, માટે તે ઉત્તમ અસર કરી શકે છે. તમારી વ્હાલી બાઈડીનો દાખલો લો, એ કયાં વિદ્વાન છે? છતાં પણ એની વાણી તમને કેવી મીઠી લાગે છે? ઘર સંસારી કુથલી, સગાં વ્હાલાંની વાતો, ખાવા પીવાની વાતો, અને મારી બચુ-ને મારો કાકુ, એ શીવાય બીજી વાતો તેને કયાં આવડે છે? છતાં પણ રોજની રોજ એની એ વાતોમાં તમને કેટલો બધો રસ પડે છે? એ તો જરા વિચારો? એનું કારણ શું? એનું કારણ તેના શબ્દોની સાથે તેના અંતરનો તમારી ઉપરનો સ્નેહ બહાર પડે છે એજ છે. તેથીજ એ કુથલી તમને રસિક લાગે છે. કારણ કે રસ અને બળ એ કાંઈ બહારના શબ્દોમાં નથી, પણ જેની પાસેથી તે નીકળે તેના અંતરની ભાવનામાં છે. અને આપણી લાગણી ઉપર તેની જેટલી અસર થઈ શકે તેના પ્રમાણમાં આપણને એ બાબતો સારી કે માઠી લાગે છે. માટેજ આપણે જોઇએ છીએ કે, સાધારણ માણસોને મોઢેથી ધમકીના શબ્દો સાંભળીએ છીએ ત્યારે તેની કાંઇ અસર થતી નથી, પણ એજ શબ્દો જ્યારે કોઇ પોલીસ અમલદાર, કલેક-ટર, દીવાન, ન્યાયાધીશકે રાજાને મ્હોડેથી સાંભળીએ છીએ ત્યારે તેની ગંભીર અસર થાય છે. કારણ કે એ શબ્દોની સાથે તેની સત્તાપણ બહાર પડે છે. તેથી તે આપણી ઉપર પ્રબળ અસર કરી શકે છે. તેમજ ભગતોની વાણીની સાથે તેમના અંતરની પવિત્રતા, તેમનું આત્મીક બળ, તેમનો પુરૂષાર્થ, તે-મનો પરમાર્થ, અને તેમનો પ્રભુપ્રેમ બહાર પડે છે, માટે જો

જીંદગી સુધારવી હોય, અને પ્રભુના વ્હાલા થવું હોય તો સં-તોનાં ચરણ પકડો, મહાત્માઓની સેવા કરો, અને ભગતોની વાતો સાંભળો. એ વીના ધર્મનું જ્ઞાન હૃદયમાં ઠરી શકશે નહીં. કારણ કે અંતરમાં સુકાને બહારથી શબ્દોની મારામારીમાં રહી ગએલા પંડીતો પાસેથી ધર્મની વાતો સાંભળીએ તો તેથી તેઓના અંતરની પોલ વખતે આપણામાં પણ આવી જાય છે. અને આપણી મેળે ચોપડીયોમાંથી આપણે ધર્મ શીખીએ તો તેમાં એકલું આપણુંજ બળ હોય છે. અને શરૂઆતમાં કાંઇ આપણું બળ એટલું બધું હોતું નથી કે ઝીણીઝીણીને ઉંડી ઉંડી ધર્મની બધી વાતો સમજી જઇએ ને તે બધી, બાબતો પાળી શકીએ, પણ જો ગુરૂઓની, ભગતોની અને મહાત્માઓની પાસેથી ધર્મની વાતો સાંભળીએ તો આપણા બળની સાથે તે-મની પવિત્રતા તથા તેમનું આત્મિક બળ મળે છે, તેથી બેવડા જોરથી આપણે ધર્મ પાળી શકીએ છીએ. માટે ભાઇઓ ! જીં-દગીની સાર્થકતા કરવાનો ટુંકો રસ્તો જોતો હોય તો સંતોના ચરણમાં પડયા રહો. મહાત્માઓની સેવામાં લાગ્યા રહો, અને ભગતોની વાણીરૂપી અમૃતનું પાન કર્યા કરો. એથી થોડી મેહેનતમાં બહુ ફાયદો થઇ જશે.

દોહરા. છે અન ....

સંત બડે પરમારથી, શીતલ ઉનકે અંગ;
તપત બુઝાવે ઓરકી, દે દે અપનો રંગ.
સંત ધનંતર વૈદસમ, જેસો રોગી જેહુ;
મુક્ત બતાવત તાહીકું, તેસો ઓખદ તે હુ.
સંત સબનકો હીત કરે, દે સાચો ઉપદેશ;
મુક્ત મીલાવે રામસેં, સ્વારથ નહીં લવલેશ.
નહીં સીતલહે ચંદ્રમા, હીમ નહીં સીતલ હોય;
કબીર સીતલ સંતજન, નામ સનેહી સોય.
કબીર દરસન સાધકા, સાહેબ આવે યાદ;
લેખે મેં સોઇ ઘડી, બાકી કે દીન બાદ.

અલખ પુરૂષકી આરસી, સાધુઓકી દેહ;
લખાજો ચાહે અલખકુ, તો ઇનિમેં લીખ લેહ.
સાધમીલે સાહેબ મીલે, અંતર રહી ન રેખ;
મનસાવાચા કરમના, સાધુ સાહેબ એક.

૬૭–ઇશ્વરકૃપા એટલે શું ?

મહાત્માઓ કહે છે કે પ્રભુકૃપા એટલે પ્રભુ ઉપરનો અંતરનો ઉંડો વિશ્વાસ પ્રભુ કૃપા એટલે અંતરની પવિત્રતા, અને પ્રભુ કૃપા એટલે આપણને મોક્ષ મેળવવામાં પ્રભુ તરફથી મળતી સાહ્યતા.'

પ્રભુ કૃપાનો હજી એથી પણ વધારે ખુલ્લો ચોખો અર્થ સમજવો હોયતો તે એજકે, અંતરમાં શુભ વિચારો આવે, પવિત્રાઇથી રહેવાની અંતરમાંથી પ્રેરણા થાય, ઇશ્વરના સેવા સ્મર્ણમાંજ જીવ સદા જોડાએલો રહે, અને મુવા પછી હરિની પવિત્ર હજુરમાં મોક્ષધામમાં રહી શકાય તેનું નામ ઇશ્વર કૃપા સમજવું.

ઇશ્વર કૃપાથી શું થાય ?

જેની ઉપર ઇશ્વર કૃપા થાય તેની આંખો ખુલ્લી જાય છે. તેનો જગતનો (માયાનો) મોહ ઓછો થઇ જાય છે. માયાનું મિથ્યાપણું સમજાઇ જાય છે અને ઇશ્વરનું સત્ય સ્વરૂપ હૃદયમાં જામી જાય છે તેથી તે માણસ ભગત બની જાય છે.

પ્રભુ કૃપા બે જાતની હોય છે. ૧ લૌકીક અને ૨. અલૌકીક.

લૌકીક પ્રભુકૃપા એટલે કે શરીરની સુખાકારી લાંબી જીંદગી, બાયડી છોકરાં વિગેરેનું સુખ, રૂપ ગુણ વિગેરેની બક્ષીસો, ધન માલની છુટ, આબરૂદાર પણું અને બીજાં ઘણી જાતના સંસારનાં સુખો એ બધાં દુનિયાંદારીનાં આપણાં સુખો તે આપણી ઉપરની પ્રભુની લૌકિક કૃપાનું ફળ છે. અને તે બધું આપણે સેહેલાઇથી પ્રભુના રસ્તામાં જઇ શકીએ માટેજ મ-

બેલું છે. પ્રભુનો રસ્તો આપણને સુખ રૂપ થઈ પડે તે સારૂજ ઉપર લખેલી બધી જાતની મદદ આપણને ઈશ્વર કૃપાથીજ મળેલી છે. છતાં પણ તેમાંજો મોહ થઇ જાય અને તે આપનારને ઓળખવામાં મદદગાર ન થાય, એટલે કે લૌકિક કૃપા અલૌકિક કૃપામાં મદદગાર ન થઈ પડે તો તે ઉલટી બંધન કારક થઈ પડે છે, માટે લૌકિક કૃપા પ્રભુના સેવા સ્મરણમાંને પ્રભુના વ્હાલા હરિજનોને ધર્મનાં કામોમાં મદદ કરવામાંજ વાપરવી જોઇએ.

અલૌકીક ઈશ્વર કૃપા એટલે કે પ્રભુ ભજવાની ઇચ્છા થવી તે. પાપથી દૂર રહેવાની તજવીજ કરવી તે, અને ઇશ્વરી બાબતોમાંજ ચિત્ત લાગેલું રહેતે ઇશ્વરની અલૌકીક કૃપા કહેવાયછે.

ઇશ્વરની અલૌકીક કૃપા ૪ જાતની છે.

૧. પેહેલી કૃપા થાય ત્યારે શુભેચ્છા થાય છે, એટલે કે જગતના જીવો સાથે ભલાઇથી વર્તવાની ઇચ્છા થાય છે, તેથી પોતાના દુનીયાંદારીના વ્યવહારમાં નીતિ ધર્મથી ચાલી શકાય છે.

૨. બીજી કૃપા થાય ત્યારે પ્રભુની ભક્તિ કરવાની ટેવ પડી જાય છે, સેવા સ્મરણમાં બળ આવી જાય છે અને ભક્તિનો માનસિક આનંદ વધતો જાય છે.

૩. ત્રીજી કૃપા થાય ત્યારે બધી જાતનાં પાપ છુટી જાય છે, પ્રાણ જાય તોપણ એવી કૃપાવાળો માણસ પાપ કર્મ કરતો નથી.એ સ્થિતિમાં પ્રભુ સાથે અખંડતાર લાગેલો રહેછે, એટલુંજ નહીં પણ એવા મહાત્માઓનો જીવ ઇશ્વરમાંજ રમણ કર્યા કરેછે અને સદાય સમાધિના જેવા ઈશ્વરી આનંદમાંજ રહે છે.

એ પછી ચોથી કૃપા થાય ત્યારે પ્રભુના કૃપા પાત્ર ભગતનો ઉદ્ધાર થઈ જાય છે. મુવા પછી તે હરિના હજુરમાં મોક્ષ ધામમાં જઇ શકે છે અને અનંત કાળનાં અખંડીત મોક્ષનાં સુખો ભોગવે છે.

૫૬.

કૃપા વિના પ્રભુજી કેમ કાર્ય સરેરે (ટેક)
કેમ કાર્ય સરે રે, કેમ કાર્ય સરેરે- કૃપા૦
અવલંબન આધાર તમારો (૨)
તમ વિના અમારા કષ્ટ કોણ હરેરે- કૃપા૦
જગત તણું રક્ષણ કરવાને (૨)
પ્રભુ પ્રતિજ્ઞા તમારી, કદી નવ ફરેરે-કદી- કૃપા૦
શરણ તમારૂં ગ્રહણ કીધું છે (૨)
ભવસિંધુ થકી તે તો, સત્ય તરે રે-તેતો૦-કૃપા૦

૬૮.-દરેક માણસના વિચાર જુદા જુદા હોયછે, તેથી આપણાં સારાં કામોમાંથી પણ લોકો ખામી તો કાઢશેજ, માટે લોકોના બોલવા સામે નહીં જોતાં મહાન ઇશ્વર સામે જોઇને પરમાર્થના ભલાં કામો કર્યા કરો.

એક ભલો માણસ હતો તે પરમાર્થનાં કામોમાં બહુ મદદ કરતો, તે પોતાની રેહેણી કરણી ચોખી રાખવાની તજવીજ કરતો, છતાં પણ ઘણા લોકો તેને માટે ગમે તેમ વાત કરતા, તેથી તે મનમાં મુંઝાયા કરતો હતો. કારણ કે ઘણી જાતની ભલાઈ છતાં પણ તેનામાં માન મેળવવાની ઈચ્છા રહી ગઈ હતી, તેથી પોતાની વિરૂદ્ધની વાત તે સાંખી શકતો નહીં,એટલે તેને એમ લાગતું કે, હું આટલું બધું કરૂંછું છતાં પણ લોકો એમ કાં બોલે ? તેથી તે મનમાં મનમાં બળ્યા કરતો હતો. એ પછી એક સાધુ મહાત્મા સાથે તેને ઓળખાણ થઇ. એ સાધુ બહુ શાંત સ્વભાવનો, સીધે રસ્તે ચાલનારો, ને વિદ્વાન હતો, તેની સાથે મન મળવાથી તે માણસે એ સાધુને કહ્યું કે, મહારાજ ? હું વ્રત કરૂંછું તો લોકો કહેછે કે, એતો બધું દેખાડવા સારૂ. જપ કરૂંછું તો કહે છે કે, એતો ઢોંગ કરે છે, કાંઇ પરમાર્થ કરૂંછું તો કહેછે કે, એમાં શું નવાઇ કરેછે? બાપ દાદીયાં મૂકી

ચયો છે તે ઉડાવે છે, તીરથ કરવા જાઉંછું તો કહે છે કે, અહીં હવા સારી નહીં હોય અથવા ઘરમાં કાંઈ ખટપટ હશે, અથવા કાંઈ માનતા બાનતા હશે તેથી મહીનો બે મહીના ફરવા ચાલ્યા ગયા હશે, કોઇ પુસ્તકોને આશ્રય આપુંછું તો કહેછે કે, એતો નામ સારૂ કરે છે, કોઇ સારા માણુસોને મળું તો કહે કે એતો બડેખાં બનવા સારૂ ફાંફાં મારે છે, નાતના સુધારા માટે કાંઈ કરૂંછું તો ઉલટા નાતીલા ગાળો દેય છે. મારાં બાઈડી છોકરાંઓને સુધારૂં તેમાં મારાં સગાં વ્હાલાંઓ બળી મરે છે, અરે શું વાત કરૂં ? મારી મા તથા મારા ભાઈઓની ખાતર રાખું તે મારી સાસુને પાલવતું નથી, અને મારી બાઈડીનું સનમાન રાખું તે મારી માને પાલવતું નથી. આ બધું જોઈને મને ત્રાસ છુટે છે, કારણ કે હું ભલું કરૂંછું છતાં પણ તે લોકોને કાં ન ગમે ? અને મારાં વાંકાં કાં બોલે ? મહારાજ ? આનો ભેદ મને સમજાવો.

ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, ભાઈ, દરેક દેશના તોલ જુદા જુદા હોય છે. કયાંઇ બાવીસ રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઇ અઠાવીસ રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઈ બત્રીસ રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઇ ચાલીસ રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઇ બેતાલીસ રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઈ ચુંમાલીસ રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઇ અડતાલીસ રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઇ છપન રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઇ હેંસી રૂપીયાભારનો શેર છે, કયાંઇ સો રૂપીયાભારનો શેર છે, અને કયાંઇ એક સોવીસ રૂપીયાભારનો શેર છે, એટલે તમારા તોલ પ્રમાણે તમારૂં અઢીશેર હોય તે એકના તોલ પ્રમાણે પોણા બશેર થઇ જાય છે, ને બીજાના તોલ પ્રમાણે પોણા ચાર શેર થઇ જાય છે. કારણ કે બધાના તોલ માપ કાંઇ સરખાં નથી. દરેક માણુસના કાંટા જુદા હોય છે. એટલુંજ નહીં પણ જેમ કેટલાક લુચ્ચા વેપારીઓ લેવાના કાંટા જુદા રાખે છે ને દેવાના કાંટા જુદા રાખે છે તેમ વ્યવહારીક લોકો પણ પોતે પોતાના કામોનું માપ કરવાનો કાંટો જુદો રાખે છે. અને બીજા

લોકોના કામોનું માપ કરવાનો કાંટો જુદો રાખે છે. તેથી કેટલીક વખત આપણાં કામો નાનાં હોય તે પણ મોટાં દેખાઇ જાય છે, અને કેટલેક ઠેકાણે આપણાં મોટાં કામોમાંથી પણ ઉલટી અપકીર્તિ મળી જાય છે. કારણ કે સાધારણ વ્યવહારીક લોકો કાંઈ આપણી અંતરની લાગણી સામે જોઇને આપણાં કામોનું માપ કરતા નથી, પણ તેતો પોતાના વિચારો પ્રમાણે આપણા કામોનું માપ કરેછે, એટલે કોઇ વખત આપણા કામો જેવાં હોય તે કરતાં પણ કેટલાકોને વધારે સારાં લાગી જાય છે, અને કેટલાકોને આપણાં સારાં કામો પણ અનુકુળ આવતાં નથી, કારણ કે આ દુનીયાંના લોકો કાંઇ બીજાઓની લાગણી સમજીને પોતાનો અભીપ્રાય આપતા નથી, પણ પોતાના વિચારો પ્રમાણે બીજાઓનું તોલ કરે છે. માટે મહાત્માઓએ કહ્યું છે કે, રાગ દ્વેષ રાખ્યા વિના હરીજનોએ પ્રભુ પ્રિત્યર્થે કર્મો કર્યા કરવાં, અને કોઇના બોલ્યા સામે જોવું નહીં, એટલે કે કોઇ સારૂં બોલે તેથી ફુલાઇ જવું નહીં, ને કોઈ ખરાબ બોલે તેથી પોતાનું કર્ત્તવ્ય છોડી દેવું નહીં. કારણ કે દુનીયાંમાં જાદી જુદી પ્રકૃતિના જીવો છે, તે બધાને કોઇથી રાજી કરી શકાય તેમ નથી. રામ કૃષ્ણ જેવા અવતારી પુરૂષો માથે પણ કેટલાક લોકોએ કાંઇ કાંઇ દોષો મુકેલા છે, ત્યારે આપણે તે શું હીસાબમાં ? આપણો શેર કોઇના કાંટામાં પાશેર ને કોઈના કાંટામાં પોણાત્રણ શેર થઈ જાય છે, તેથી તેઓ પોતાના કાંટા સામે એટલે કે પોતાની વૃત્તિયો સામે જોઈને આપણો તોલ કરે છે, માટે એમાં કાંઈ તેઓનો વાંક નથી, તેમજ તેઓના કાંટામાં આપણે નાના થઇએ તેથી કાંઈ આપણામાં જે માલ હોય તે ઘટી જતો નથી,ને તેઓના કાંટામાં મોટા થઇએ તેથી કાંઈ આપણામાં માલ વધી જતો નથી. માટે ભાઇ ? બીજાઓના બોલવા સામે જોયા કરવામાંજ નહીં રહી જતાં તમારી પોતાની અંદર માલ વધે તેમ કરો, તમે પોતે ભલા થઈ શકો એમ કરો, અને શુદ્ધ અંતકરણથી દૃઢતા પુર્વક એજ વિચાર

રાખો કે,અમે જે કાંઈ ભલું કરીએ છીએ,તે કાંઈ લોકોના માન મર્તબા મેળવવા સારૂ કે કોઇ ઉપર ઉપકાર કરવા સારૂ નહીં, પણ મહાન પ્રભુને અર્થે અમારા આત્માના કલ્યાણ સારૂજ કરીએ છીએ. આવો વિચાર રાખવાથી લોકો સારૂં બોલે કે માઠું બોલે તો પણ તેથી આપણી લાગણી દુખાતી નથી, ને સમતા રાખી શકાય છે, કારણ કે બોલનારા પોતાના કાંટા પ્રમાણે આપણું વજન કરે છે, એટલે એ કાંઇ સાચું તોલ નથી, એટલુંજ નહીં પણ એતો પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે બોલવાનાજ, પણ આપણાથી કાંઈ તેઓના બોલવા સામે જોવાય નહીં, કારણ કે આપણે કાંઈ તેઓને ખાતર કરવાનું નથી, પણ આપણે તો આપણા આત્માના કલ્યાણ સારૂ ને અનંત બ્રહ્માંડનાનાથની સાથે તાર લગાડવા સારૂ આ જગતમાં ને આ જીંદગીમાં ભલાઈ કરી લેવાની છે, માટે લોકોની નીંદા સ્તુતિ સામે નહીં જોતાં પ્રભુ પ્રીત્યર્થે પરમાર્થ કરતાં શીખો, પ્રભુ પ્રીત્યર્થે પરમાર્થ કરતાં શીખો. કારણ કે પરમાર્થને માટે મહાત્માઓ કહે છે કે,

દોહરા.

તુલસી પંછીન કે પીએ, ઘટે ન સરીતા નીર;
ધર્મ કીએ ધન ના ઘટે, સહાય કરે રઘુવીર.
કુંજર મુખતે ગીર પડયો, સો ઘટયો ન ગજકો અહાર;
લાખો કીડી લે ચલી, સોપોખન કો પરીવાર.
માયા મેરે રામકી, ધરણી ધરકી દેહ;
પુંજી બીરાને સાહકી, કરસેં જસ કરલે.
ગાંઠે હોયસો હાથ કર, હાથ હોયસો દે;
આગે હાટ ન બાનીયા, લેના હોયસો લે.
દેહ ધરેકા એહીફલ, દેહ દેહ કછુ દેહ;
દેહ ખેહ હો જાયગી, ફીર કૌન કહેગા દેહ.
કહે કબીરા દેહતું, જબલગ તેરી દેહ;
નિશ્ચય કર ઉપકાર હી, જીવનકા ફલ એહ. . .

આય ખીલાય લુટાય દે, કરલે અપના કામ;
ચલતી વખતે રે નરો, સંગ ન ચલે બદામ.
આશા ન કરે ઓરકી, આપ કરે ઉપકાર,
જગમેં સો જન જાનીએ, ભગવતકા અવતાર.

૬૯.–દુનીયાંના બધા ધરમના લોકો પોતપોતાના ગુરૂઓને માન આપે છે તેનું કારણ શું ?

એક શેઠીયાને ત્યાં લગ્ન હતાં, તેથી તેણે બહુ ધામધુમ કરી હતી, એ વખતે તેણે પોતાના ઘણા મિત્રોને તેડાવ્યા હતા, તેમાં પોતાના દેશના એક મોટા રાજાને પણ આમંત્રણ કર્યું હતું, પણ રાજા પોતે આવી શકયા નહીં, તેથી તેણે પોતાની તરફથી પોશાક લઇને એક અમલદારને મોકલ્યો હતો, એ અમલદારમાં કાંઇ ઝાઝો માલ નહોતો, તોપણ તે શેઠીયો તેની બહુ ખાતર રાખવા લાગ્યો, કારણ કે તે રાજાનો મોકલેલો હતો, માટે તેને જે માન આપતા તે તેની પોતાની જાતને ખાતર નહીં પણ રાજાને ખાતર આપતા હતા, એ અમલદાર કરતાં તે શેઠીયો વધારે પૈસા વાળો ને વધારે લાગવગ વાળો હતો, તોપણ તે એ અમલદારને રાજી રાખતો, તેની પાછળ પાછળ ફરતો, તેને પોતાની રબરટાયરની ભભકાદાર ફેટનમાં ફેરવતો, જોવા લાયક જગ્યાઓ બતાવવા તેડી જતો, પોતાના મીત્રોમાં તેની ઓળખાણ કરાવતો, તેને સારૂં સારૂં જમાડતો, તેનાં માણસોની બરદાસ રાખતો, અને પોતાના પૈસા, વખત તથા મહેનતનો ભોગ આપી તેને રાજી રાખવાની તજવીજ કરતો, કારણકે તે રાજાનો મોકલેલો હતો. તેમજ ભાઇઓ ! એ શેઠીયાની પેઠેજ હરીજનો પણ રાજાઓના રાજા, દેવોના દેવ અને અનંત બ્રહ્માંડના નાથ મહાન પ્રભુને પોતાના હૃદય મંદીરમાં પધરાવવા ઇચ્છે છે, પણ આપણી લાયકાત ન હોય ત્યાં સુધી પ્રભુ પોતે, સ્પષ્ટ રીતે આવતા નથી, પણ પોતાની તરફથી ભેદ

આપી ને ભગતો, મહાત્માઓ; તથા સદગુરૂઓને આપણી પાસે મોકલી દેય છે. તેઓ આપણુને ભકતીનો પોશાક આપે છે. પ્રભુ પ્રેમના દાગીના આપે છે. ઇશ્વરી જ્ઞાનના હારતુરા આપે છે, પાપની માફીનાં માનપત્ર આપે છે, આચરણો સુધારનારા ખેતાબો આપે છે, અને આપણી ઉપર પ્રેમ રાખી આપણી પોતાની તથા આજુ બાજુના લોકોની તેઓ ખાત્રી કરી આપે છે કે, આપણે પ્રભુના વ્હાલા છીએ. આવી રીતે આપણાં કલ્યાણ સારૂ ભગતો, મહાત્માઓ અને સદગુરૂઓ પ્રભુના પ્રતિનીધી તરીકે આપણી પાસે આવે છે માટે કદી તેઓની જાતને ખાતર નહીં તો પણ મહાન પ્રભુને ખાતર આપણે તેઓને માન આપવું જોઇએ અને તેઓની સેવા કરવી જોઇએ.

ભાઇઓ ? રાજાના મોકલેલા માણસની જયારે આપણે એટલી બધી તજવીજ રાખીએ છીએ ત્યારે જેમાંથી સર્વની ઉત્પત્તિ થાય છે, જે પોતાનું મન ધાર્યું કરી શકે છે, જેની માયાનો કોઈ પાર પામી શકતું નથી, જે જગતના આદી ગુરૂ છે, અને જે મોક્ષદાતા છે તે પરમ કૃપાળુ પીતા પરમાત્માના રસ્તામાં ચાલનારા પ્રભુના વ્હાલા ભગતોને માન આપવું ને તેની ખાતર બરદાસ રાખવી એ કેટલી બધી મોટી વાત છે ? ને એ કેવી કલ્યાણની બાબત છે ? એ ખ્યાલ તો કરો ? માટે યાદ રાખજો કે, આપણે ગુરૂઓને માન આપીએ છીએ તે કાંઇ તેઓને ખાતરજ નહિ, પણ મહાન પ્રભુના પ્રતિનીધી તરીકે તેઓ આવેછે, અને આપણે માટે પ્રભુ તરફની અલૌકિક ભેટો તેઓ લાવે છે, માટે સર્વ શકતીમાન મહાન પ્રભુને ખાતર આપણાં કલ્યાણ સારૂ આપણી શકિતના પ્રમાણમાં "ફુલ નહીં તો ફુલની પાંખડી" પણ આપણે તેઓને આપવી જોઇએ, અને તન મન ધનથી તથા મન વચન ને કર્મથી, જેનાથી જે બની શકે તે સેવા કરવી જોઇએ, એ આપણી ફરજ છે. કારણકે તેઓ પ્રભુના પ્રતિનીધી છે, માટે તેઓની સેવા કરવી એ પ્રભુની સેવા કરવા બરાબર છે. એટલુંજ નહિ પણ મોટા સંતો તો એમજ કહેછે કે,

દોહરા.

ગુરૂ બીન અહો નીશ નામ લે, નહી સંત પર ભાવ;
કહે કબીર તા દાસકો, પડે ન પુરો દાવ.
નાચે ગાચે પદ કહે, નાંહી ગુરૂસેં હેત;
કહે કબીર કયોં ઉપજે, બીજ બીહુના ખેત.
જયું બેલ બનઝાર કે, ફીરત ઘણેરે દેશ;
ખાંડ ભરી ભુસ ખાત હે, બીના ગુરૂ ઉપદેશ.
કબીર તે નર અંધ હે, ગુરૂકો કહેતે ઓર;
હરી રૂઠે ગુરૂ મેલસી, ગુરૂ રૂઠે નહીં ઠોર.

૭૭.–પ્રભુ પ્રેમી હરીજનોનાં લક્ષણ.

૧. પ્રભુ પ્રેમી ભગતોના વચનમાં બહુ મીઠાશ હોય છે.

૨. બીજાંઓની ખામીઓ તરફ તેઓ હમેશાં બહુ મોટું દીલ રાખે છે. અને પોતે અડચણો ભોગવી લઇને પણ બીજાઓ ના વાંક માફ કરે છે.

૩. બીજાઓને દુ:ખ દેવાની કે કોઈ પણ જાતની અડચણ કરવાંની તેઓને ઇચ્છાજ થતી નથી.

૪. પારકાંને સુખ દેવા માટે તેઓ પોતાનાં સુખનો ત્યાગ કરે છે.

૫. સારૂં કામ કરવામાં તેઓને થાક લાગતો નથી.

૬. એનો કોઇ ઉપકાર ન માને તો એ વિષે તેને બીલકુલ દરકાર રહેતી નથી. એટલુંજ નહીં પણ વખતે પોતાનું ધાર્યું ન થાય તોપણ તેથી તેઓ દીલગીર થતા નથી.

૭. ગુસ્સો રાખવો કે વેર લેવું એ વાત તો તેના સ્વપ્નામાં પણ આવતી નથી.

૮. એવા પ્રેમી જનોનાં હ્રદય એવાં નિર્મળ થઇ જાય છે કે દુશ્મનો પણ તેની ઉપર વેર લેવા ચાહતા નથી.

૯. બહુ લાંબો મંદવાડ આવી પડે, અથવા બીજાં કાંઇ સંકટો

આવી પડે તો પણ તેઓ અધીરા થઈ જતા નથી, અને પોતાના અંતરમાં રહેલી શાંતિને ગુમાવી દેતા નથી.

૧૦. દીન પર દીન એટલે બધો વિશ્વાસ આવતો જાય છે કે, શાસ્ત્રની દરેક વાતો તેઓને સિદ્ધ થયેલી દેખાય છે.

૧૧. કાલે કેમ થશે ? એની તેઓને બીલકુલ ચિંતા રહેતી નથી.

૧૨. ખાવા પીવામાં પેહેરવા ઓઢવામાં તથા બોલવા ચાલવામાં હમેશાં તેઓ સાદા હોય છે.

૧૩. તેઓ પોતાને માટે હમેશાં બેદરકાર હોય છે અને પારકાંઓને માટે અતિશય કાળજી રાખે છે.

૧૪. નજીકમાં પાપ થતું હોય તો પણ તેઓ પાપમાં ફસાતા નથી.

૧૫. પોતાનો બીલકુલ કોઈ વખત પણ તેઓ ખોઈ દેતા નથી. એટલુંજ નહી પણ તેઓના અંતરમાં હમેશાં શાંતી, ક્ષમા દયા ને પરમાર્થ વૃત્તિ હોય છે. ટુંકાંમાં નીતિ શાસ્ત્રમાં કહેલા સઘળા સદ્ગુણો પ્રભુ પ્રેમી ભગતોમાં એની મેળે મેળે ધીરે ધીરે આવી જાય છે.

૧૬. જેમ જેમ પ્રભુના પવિત્ર નામનો વધારે વધારે જપ થાય, અને જેમ જેમ પ્રભુના ગુણનું જ્ઞાન તથા પ્રભુના સ્વરૂપનું ધ્યાન વધતું જાય તેમ તેમ તે ભગતો મનુષ્ય મટીને પવિત્ર દેવતાઓને વધારે વધારે મળતા થતા જાય છે.

૧૭. આ જગતમાં રહીને એવા પ્રભુ પ્રેમી ભગતો જીવન મુક્તિનાં ઉત્તમ સુખો ભોગવે છે, અને અંતે હરિની પવિત્ર હજુરમાં જઈ સદાના મુક્ત થઇ પરમાનંદ ભોગવતા રહે છે.

૫૯.

સંત લક્ષણ ત્રીસ સોહામણું, જેહની ચિત્તવૃતિ થઇ શાંત—એ.
બ્રહ્માનંદ બ્રહ્મરસ ભોગિયા, જીવ ઇશ્વર ભાંગી ભ્રાંત્ય—એ.
દયા દાન દાસાતન અતિ ઘણા. જ્ઞાન ભક્તિ વિવેક વૈરાગ—એ.

ક્ષમાવંત તપે નહીં તાપમાં, આશા રહીત અમલઅનુરાગ—એ.
અક્રોધ ઈંદ્રિજીત અનુભવી, કવિ કોમળ શીલ સંતોષ—એ.
આશા રહીત અમૃતવાણી વદે, સેહેજાનંદ આનંદ કોશ—એ.
શુદ્ધ સ્નેહી સ્વારથ નવ મળે, પરમારથ ઉપર પ્રીત—એ.
શશિ સુરજવત સાક્ષી રહે, ઉદાર અર્ણવની રીત—એ.
હરખ શોક વિશે ડોલે નહીં, અર્ધનિમીષ તજે નહીં નામ—એ.
સુરતરૂ સુરધેનુ ચિંતામણી, મળતાં પોહોંચે મન કામ—એ.
પરિ પુરણ લક્ષણ સંતના, બતરીશમાં ઓછાં બે—એ.
કહે પ્રીતમ સદ્‌ગુરૂ સંતને, સઉ સોંપીને શરણે રહે—એ.

૭૧.—પ્રભુ પ્રેમી હરિજનોની રીતભાત કેવી હોય તે વિષે.

હરિજનો બીજી કોઈ પણ ચીજ કરતાં પ્રભુને વધારે ઇચ્છે છે, એટલુંજ નહિ પણ બીજી જે જે ચીજોને ઇચ્છવી પડે છે, તે પણ એટલાંજ કારણસર કે, એ ચીજો પ્રભુની આપેલી છે, અને એ ચીજોને ઇચ્છવાનો પ્રભુનો હુકમ હોય છે. એમ જાણીને જરૂર જેટલીજ તે બીજી વસ્તુઓની ચાહના રાખે છે. જેમકે, માબાપ, બાઇડી છોકરાં, ધંધો રોજગાર, ખાવું પીવું અને બીજી એવીજ કેટલીક જીંદગીની જરૂરીયાતની બાબતો તથા જીંદગીની ફરજોને પ્રભુ પ્રેમને ખાતરજ ભોગવે છે, અને એ સો વસ્તુને પ્રભુની આપેલી સમજીને પ્રથમ પ્રભુને ચાહીને પછીજ બીજે નંબરે તે જરૂરની બાબતોને સો સોના દરજા પ્રમાણે ચાહે છે. પણ એવી લોકિક ચાહના છતાં પણ ભગતોનો આત્મા તો પ્રભુ પ્રેમને લીધે ઇશ્વરનાં અલોકિક સ્વરૂપના આનંદમાંજ રમ્યા કરતો હોય છે.

પ્રભુ પ્રેમથી હરિજનોના હૃદયમાં ઉપજતા આ જાતના આનંદની ખરી ખુબી હજુ આપણે સમજી શકીએ નહીં. કારણ કે આપણે દુનિયાંદારીની જંજાળોને મુખ્ય સમજીએ

છીએ, અને પ્રભુને તો ક્યારેકજ આપણા હૃદયમાં આવવા દઇએ છીએ. તેથી પાણીમાં રહ્યાં છતાં પણ કમળનું પાંદડું જેમ પાણીથી ભીંજાય નહીં તેમ વ્યવહારમાં રહ્યાં છતાં સંસારનાં સુખ દુઃખથી લેપાય નહીં એવા પ્રેમી ભગતોની ઉત્તમતા પણ આપણે સમજી શક્તા નથી. પ્રભુ પ્રેમથી હરિજનોમાં આવેલી એ ઉત્તમત્તા કેવી હોય છે, તેને માટે સાધુઓએ કહ્યું છે કે,

જેમ વહાણ ગમે તે દીશામાં ફરે તોપણ તેમાં રહેલાં હોકાયંત્રનો કાંટો તો ઉત્તર દિશા તરફજ રહે છે, તેમજ ભગતો ગમે તેવી સ્થીતિમાં હોય, ગમે તે દેશમાં રહેતા હોય, ગમે તે બોલી બોલતા હોય, અને ગમે તે ધંધો રોજગાર કરતા હોય, પણ તેઓનાં અંતઃકરણો તો પ્રભુમાંજ રમતાં હોય છે.

૫૬.

ધન્ય ધન્ય એ સંત સુજાણને, જેનું ઉલટી પલટયું આપ;
એવા જન હરિ તણાં.

આપ ટળી મળ્યા ભગવાનમાં, જેનો આપમાં હરિનો વ્યાપ—એ.
જેના શિશમાં શિશ છે શામનું, જેના નેણમાં નાથના નેણ—એ.
જેના મુખમાં મુખ મહારાજનું,જેના વેણમાંવહાલાના વેણ—એ.
જેના કાનમાં કાન શ્રીકૃષ્ણના, જેના નાકમાં નાસિકા નાથ—એ.
જેની જીભ્યામાં જીભ્યા જીવનની,જેના હાથમાં હરિનાહાથ-એ.
જેના હૃદયમાં હૃદય હરિતણું, જેના પાવમાં હરિનો પાવ—એ.
જેમ હીરો હીરાવડે વેધીઓ, તેમ થયો તે સહજ સમાવ—એ.
એમ સંતમાં રહ્યા શ્રીહરિ, માટે સંત તે સુખનો ધામ—એ.
ધર્મ ભક્તિ વૈરાગને જ્ઞાન જો, તેને રહેવાનું સંત છે ઠામ—એ.
એવા સંત શિરોમણી ક્યાં મળે, જેણે દેહ બુદ્ધિ કીધી દૂર-એ.
કહે નિષ્કુલાનંદ એને સંગે, ઉગે અંતરે આનંદ સૂર—એ.

૭૨.—આપણે આ જગતમાં શામાટે પેદા થયા છીએ ?

જેમ એક નિશાળીયો નિશાળમાં ભણીને સુખી થવા ચાહે છે તેમ આપણે પણ આ જગતમાં ઇશ્વરને જાણીને મોક્ષ મેળવવા આવ્યા છીએ.

જેમ એક નોકર પોતાના શેઠની નોકરી કરીને સુખી થવા ચાહે છે તેમ આપણે પણ પ્રભુની સેવા કરીને મોક્ષ મેળવવાને માટે જ ઉત્પન્ન થયા છીએ.

આ જગત કંઈ આપણું હંમેશનું રહેઠાણ નથી. અહીં તો આપણે થોડા દીવસના મુસાફર છીયે. આપણું હમેશનું રહેઠાણ તો આપણા સર્વ શક્તિમાન પવિત્ર પિતા પ્રભુનાં પરમધામમાં છે, માટે યાદ રાખજો કે, કાંઈ ખાવા પીવા, પહેરવા ઓઢવા, ગાવા નાચવા, ધનમાલ મેળવવા અને મોજમજા મારવા માટે જ કાંઈ પ્રભુએ આપણને ઉત્પન્ન કર્યા નથી. પણ ઇશ્વરનો અખંડ આનંદ મેળવવા માટે જ તેણે આપણને ઉત્પન્ન કર્યા છે, અને તોપણ અફસોસની વાત એ છે કે આપણે તો એકનું બીજુંજ કરી બેઠા છીએ. જેમકે,

એક શેઠે પોતાના નોકરને કાંઇક કામે મોકલ્યો, ત્યાં રસ્તામાં ગોડ બજારીયાની રમત થતી હતી, તે રમત જોવા માટે એ નોકર ત્યાં ઉભો રહ્યા અને શેઠનું કામ ભૂલી ગયો. અંતે રમત ખલાસ થયા પછી તે પોતાના શેઠ પાસે ગયો ત્યારે શેઠે પૂછ્યું કે, આટલી બધી વાર કેમ લાગી ત્યારે તે નોકરે કહ્યું કે, સાહેબ રસ્તામાં રમત થતી હતી તે જોવા હું ઉભો ગયો તેથી કામ કરવું ભુલી ગયો છું. એ સાંભળીને શેઠે તેને રજા આપી, તેથી તે બેદરકાર નોકરના બહુ બુરા હવાલ થયા.

તેજ પ્રમાણે પરમાત્મા રૂપી શેઠે આ જગતમાં આપણને ભક્તિ કરવા તથા મોક્ષ મેળવવા માટે મોકલ્યા છે, પણ આપણે તો ગોડબજારીયાની રમત માફક બાયડી છોકરાં, નાત જાત, અને મોજમજાહ વિગેરેમાં ફસાઇ ગએલા છીએ તેથી ઇશ્વર

રૂપી શેઠની ભક્તિ રૂપી નોકરી કરવાની વાત ભુલી ગયા છીએ.

જેમ કોઇ માણુસ ફુસકા રાખીને દાણાને ફગાવી દેછે અને કાચને રાખીને હીરાને ફેંકી દેછે તેજ પ્રમાણે આપણે પણ થોડા વખતનાં જગતનાં સુખને માટે હરી રૂપી હીરો ગુમાવી દેએ છીએ. પણ એ બહુ મોટી નુકશાની છે. એક દોઢીયાં માટે આખું રાજ્ય આપી દેવું તેના જેવું એ છે.

દોહરા.

જો પ્રભુ ભવજલ તરન કું, દીયો મનુષ તન નાવ,
મુક્ત કહે ભજ તાહી કું, મત ચુકે અબદાવ.
મુકત મનુષ્ય તન પાયકે, જો ન ભજત જદુનાથ,
સોપીછે પસ્તાયગો, બહોત ઘસેગો હાથ.
મુક્ત મનુષ્ય તન પાય કે, કરત ન હરીસેં હેત,
પાપ ભાર શીરપર ભરે, જીવત જેસે પ્રેત.
રાત ગમાયા સોય કર, દીવસ ગમાયા ખાય,
હીરા જન્મ અમોલથા, કોડી બદલે જાય.
કહેતાહું કહુ જાતહું, કહા બજાઉં ઢોલ,
સ્વાંસા ખાલી જાત હે, તીન લોકકા મોલ.
મનુષ્ય જન્મ દુર્લભ હય, મીલે ન વારંવાર,
તરૂવર સો પતા ખરે, ફીર ન લાગે ડાર.

૭૩.—ઇશ્વર ઉપર આપણે શા માટે પ્રેમ રાખવો જોઇએ ?

ઇશ્વર ઉપર પ્રેમ રાખવાનાં કારણો જો આપણે સમજીએ તો આપણે વધારે સારી રીતે પ્રભુ પ્રેમી થઇ શકીએ.

મહાત્માઓ કહેછે કે, પ્રભુ ઉપર પ્રેમ રાખવાનાં મુખ્ય બે કારણો છે, તેમાં પેહેલું એ કે,

રાજાની દોસ્તી કરવાનું સૌને મન થાય છે. કારણકે બીજા બધાં માણુસો કરતાં તે અધીકારમાં મોટો છે. એટલુંજ નહીં

પણ તેની દોસ્તીથી મોટો લાભ મળે છે માટે સૌ માણસો રાજાની દોસ્તી કરવાની ઇચ્છા રાખે છે, ત્યારે ભાઇઓ ? વિચાર કરો કે, અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ મહાન પ્રભુ તો મહારાજાઓનો પણ મહારાજા અને દેવોનો પણ દેવ છે. એની દોસ્તી કરવા માટે તે કોની ઇચ્છા ન થાય ? કારણ કે, મહાન પ્રભુથી મ્હોટો કોઇ નથી કે તેની બરોબરીયો પણ કોઇ નથી. તે ભલામાં ભલો છે, રૂડામાં રૂડો છે, રૂપાળામાં રૂપાળો છે, એના કરતાં વધારે કોઇ સતાવાન નથી, એના કરતાં વધારે કોઇ ઐશ્વર્યવાળું નથી. એના કરતાં વધારે કોઈ ડાહ્યું નથી, અને એના કરતાં વધારે બીજી કોઇ આનંદની વસ્તુ નથી, ટુંકાંમાં આપણને જે સારાંમાં સારૂ જોઇએ તે સર્વ પ્રભુમાં છે. અને તેમાંથી સર્વ મળી શકે તેમ છે, માટે આપણે પરમ કૃપાળુ જગ નિયંતા ઉપર પવિત્ર પ્રેમ રાખવો જોઇએ.

પ્રભુ ઉપર પ્રેમ રાખવાનું બીજું કારણ એ છે કે, તેણે આપણને ઉત્પન્ન કર્યા છે. તે આપણું પોષણ કરે છે. તેની ઇચ્છાથીજ આપણને જીંદગી મળેલી છે. તેની કૃપાથીજ આપણને સર્વ જાતનાં સુખો મળે છે અને તેજ આપણો મોક્ષદાતા છે, માટે તેની ઉપર શુદ્ધ મનથી અખંડીત પ્રેમ રાખવો જોઇએ. બાપે કરેલા ઉપકારો માટે છોકરાંઓ તેને કુદરતી રીતે ચાહે છે અને જંગલી જનાવરો પણ પોતાના પાળનારને ચાહે છે, ત્યારે આપણે તો ઉત્તમ મનુષ્ય છીએ અને તેમાં પણ રૂડા ધર્મવાળા તથા અનુકુળ સાધનો વાળા છીએ, માટે આપણી ઉપર અગણીત ઉપકાર કરનાર સર્વ શક્તિમાન જગતપિતા પરમાત્માની ઉપર આપણે અનન્ય ભાવથી સદા સર્વદા પ્રેમ રાખવો જોઇએ. એ પ્રભુ સાથે પ્રેમ કરવાનું બીજું કારણ છે.

આમ છે માટે હવે આપણે એ જાણવું જોઇએ કે, આપણે કેવી રીતે પ્રભુ ઉપર પ્રેમ રાખી શકીએ ? એને માટે મહાત્માઓ કહે છે કે,

તનથી મનથી અને ધનથી ઇશ્વર મયજ રહેવું અને સર્વ

ભાવથી ઇશ્વરનીજ ઇચ્છા રાખવી એનું નામ પ્રભુ પ્રેમ છે.

તનથી ઇચ્છવું એટલે કે જે જે કામો કરવાં તે સર્વે પ્રભુને અર્થેજ કરવાં અને ભગવદ અર્પણુજ કરવાં જોઇએ.

મનથી ઇચ્છવું એટલે કે સદા સર્વદા દરેક પળે મનમાં ઇશ્વરનુંજ સ્મર્ણ રાખવું, ઇશ્વરનુંજ ચિંતન કરવું અને વ્યવહારનાં કામકાજ કરતે છતે પણ મનમાંથી ઇશ્વરી ભાવનાને ખસવા દેવી નહીં.

ધનથી ઇચ્છવું એટલે કે વ્યવહારમાં પરમાર્થમાં કે દાન ધર્મમાં જે ધન વાપરવું તે પોતાની બડાઇ બતાવવાને ખાતર અભીમાનથી નહીં પણ જગતમાં પ્રભુનો મહિમા વધે, મનુષ્ય જાતમાં ધર્મ વધે, અને આપણા ભાઈ બંધોમાં સુખ વધે માટે પ્રભુને અર્થે ધન ખરચવું જોઇએ.

આવી રીતે તનથી મનથી ને ધનથી પ્રભુ પરાયણ થઇ જવાય એજ પ્રભુ પ્રેમનું લક્ષણ છે, એજ પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિની ઉત્તમતા છે, અને એવી રૂડી જીંદગી ગાળવી એજ હરિજનોની બલીહારી છે. આવો પ્રેમ જેની ઉપર કરીએ તે પ્રભુ કેવો હોય ? એને માટે કબીર સાહેબ કહે છે કે,

ઐસા દેશ હમારા સાધો ઐસા દેશ હમારા હે. (ટેક.)
અલખ અચિંત્ય અરૂપ અનામી,
ગુણ અવગુણ તેં ન્યારા હૈ—ઐસા૦
અગમ અગાધ્ર અનંત અનાદિ,
અચલ અખંડ અપારા હૈ—ઐસા૦
સત્ ચિત્ આનંદ પરમ મનોહર,
સબ જીવનકા પ્યારા હૈ—ઐસા૦
મનસે પરે બુદ્ધિસે બાહેર,
નિર્ભય રામ બિચારા હૈ—ઐસા૦
કહત કબીરા સુન ભાઈ સાધો,
એ પ્રભુ હમ નિરધારા હૈ—ઐસા૦

૭૪.—ઇશ્વરની ભકિત કરવાની રીતિ.

પ્રભુની ભક્તિ કરવાની બે રીતિ છે. પહેલી બહારથી ભક્તિ કરવી તે, અને બીજી અંતરમાંથી ભક્તિ કરવી તે.

ઘણાં માણસો બહારની ભક્તિ કરે છે, પણ અંતરની ભક્તિ કરતા નથી અને ઘણાં માણસો અંતરની ભક્તિ કરે છે પણ બહારની ભક્તિ કરતા નથી, પણ એ બંને જાતની ભક્તિ કરવાની જરૂર છે.

બહારની ભક્તિ એટલે કે હાથ જોડવા, પગે લાગવું, સાષ્ટાંગ દંડવત કરવા, કોઇ પણ પવિત્ર વસ્તુ પ્રભુની પાસે ધરવી, તિલક કાઢવું, માળા પહેરવી, સન્યાસી હોય તેણે દંડ ધારણ કરવો, જોગી હોય તેણે શરીરે રાખ ચોળવી, જટા વધારવી, અથવા ચોક્સ જાતનાં પોતાનાં સંપ્રદાય પ્રમાણેનાં ભગવાં વિગેરે કપડાં પહેરવાં એ બધાં ભક્તિનાં બહારનાં ચિન્હ છે.

જોકે બહારથી હાથ જોડવા, ડોકું નમાવવું કે દંડવત કરવા એ બધું અંતરનાં પ્રેમ વિના નકામું છે. તોપણ તે કરવાની ઘણી જરૂર છે. કારણ કે અંતરમાં રહેલા પ્રેમને દેખાડવાની તે બહારની નીશાનીઓ છે.

જ્યારે કોઈ પણ ઘરની અંદર આગ લાગે છે ત્યારે તેનો ધુમાડો જેમ બહાર નીકળે છે તેમ જેઓનાં અંતરમાં સાચી ભક્તિ હોય છે તેઓ બહારથી પણ તેવીજ નિશાનીઓ ધારણ કરે છે. કારણ કે જેમ ધુમાડાથી અગ્નિની ખબર પડે છે તેમ ભક્તિની બહારની નિશાનીઓથી અંદરનાં પ્રભુ પ્રેમની ખબર પડે છે માટે તેમ કરવાની દરેક માણસને ઘણી જરૂર છે.

અંતરમાં પ્રભુ પ્રેમ વિના ભક્તિનાં બહારનાં ચિન્હો ધારણ કરવાં એ ઢોંગ છે.

જેના અંતરમાં સાચો પ્રભુ પ્રેમ કે ભાવ ભક્તિ ન હોય છતાં પણ દેખાદેખીને લીધે, લોક લાજને લીધે, શરમા શરમે

કે પોતાના કાંઇ ખાસ સ્વાર્થને માટે જેઓ બહુ બહુ રાખ ચોળે, અથવા ડોકમાં માળા કંઠીના મોટા ઝુડાઓ ઘાલીને ફરે તેઓને ઢોંગી સમજવા. જેમ કોઇ ગરીબ માણસ શ્રીમંતના જેવાં લુગડાં પહેરીને શ્રીમંતના જેવો ડોળ ડીમાક રાખીને ફરે છે તેને જેમ આપણે ઢોંગીને લુચ્ચો સમજીએ છીએ તેમ જ જેઓ અંતરના પ્રેમ વીના સુકા ટાટ જેવા હોય અને છતાં પણ બહારથી ભક્તિનો મોટો આડંબર રાખનારા હોય તેઓને તણ એવાજ ઢોંગી સમજવા.

જેનું મોઢું સારૂં ન હોય તેઓ બીજાઓની પાસે રૂપાળા લાગવા સારૂ પોતાને મ્હોડે પાઉડર લગાવીને ફરે છે અને મફતના મનમાં મલકાઇને પોતાના મનને પોતેજ ઠગે છે તેઓ, તથા જેઓ પોતાના ખીસામાં પૈસા ન હોય છતાં પણ બહારથી નવલશા હીરજી જેવા થઇને ફરે છે તેઓનાં જેવાંજ ભક્તિનાં બહારનાં ડોળઘાલુઓને પણ સમજવાં.

આવા ડોળઘાલુ ભગતો દરરોજ દર્શન કરવા જાય છે, કીર્તનો કરે છે, ભજનો ગાય છે, હરિકથાઓ સાંભળે છે, ભગવાનની મોટી મોટી વાતો કરે છે અને વખતે બહારની સેવા સ્મર્ણમાં પણ કેટલોક વખત ગાળે છે પણ તેઓનાં અંતરમાંથી પાપ ગએલાં હોતાં નથી. કામ, ક્રોધ, લોભ, અદેખાઇ, માન અને ઝેરવેર તેઓનાં અંતરમાં ભરેલાં હોય છે છતાં પણ બહારથી તેઓ ભક્તિનો ડોળ દેખાડે છે. પણ યાદ રાખવું જોઇએ કે જયાં સુધી આપણાં અંતઃકરણો શુદ્ધ થાય નહીં ત્યાં સુધી ભક્તિના બહારના સણગારોથી અને ઉપર ઉપરના ખાલી ઢોંગ સોંગથી કાંઇ આત્માનાં કલ્યાણ થાય નહીં. માટે સૌ ભાઇઓએ અંતઃકરણ પવિત્ર કરવાની બાબતમાં વધારે ધ્યાન આપવું જોઇએ, છેવટ સુધી ખાલી ઢોંગમાંજ નહીં રહી જવું જોઇએ.

ખરા ભગતો કાંઇ ઢોંગી હોતા નથી અને તેઓ એવા બહારના ડોળ ડીમાક માથે ઝાઝો આધાર પણ રાખતા નથી. તેઓ તો હમેશાં પ્રભુ પ્રેમને લીધે આનંદમાંજ હોય છે અને

બીજાઓ જે તેમની પાસે જાય તેઓને પણ આનંદી બનાવે છે, કારણ કે ભક્તિનું લક્ષણ પ્રભુ પ્રેમમાંથી ઉપજતો આનંદ છે, માટે મોટા ભગતો બહારનાં ચિન્હો કરતાં અંતરનાં આનંદ ઉપરજ વધારે ભાર મુકે છે. આટલું છતાં પણ બહારથી ભક્તિ દેખાડવાની પણ ઘણી જરૂર છે કારણ કે જેમ દરેક લશ્કરને પોતાનો વાવટો હોય છે અને જેમ દરેક ખાતાંના સીપાઇઓને પટો હોય છે તેમ ભગવાનના દરેક ભગતોને દુનીયામાં પોતાની ભક્તિ જાહેર કરવા માટે બહારનાં ચિન્હો હોવાં જોઇએ.

ઘણાં માણુસોને અંતરમાંથી પ્રભુ ઉપર હેત હોય છે અને તે માટે તેઓ યથાશક્તિ ખરચો પણ કરે છે છતાં પણ તેઓ ભક્તિનાં બહારનાં ચિન્હો ધારણ કરતા નથી. કારણ કે તેઓ ભગતડા, પ્રેમલા કે વરકતડા કહેવાય એ તેઓને પસંદ પડતું નથી. તેથી તેઓ બીજા હરિજનોમાં ભળતા નથી. એટલુંજ નહીં પણ તેઓ કંઠી, માળા કે તિલક રાખવા ચાહતા નથી, અને તેઓ એમ સમજાવે છે કે, એમાં શું છે ? પણ તેઓ એમ કરે છે તેનું કારણ એજ છે કે, તેઓના અંતરમાં રહેલો ભાવ પૂરેપૂરો ખીલેલો હોતો નથી. અને તેઓમાં જાહેર હીમત હોતી નથી. એટલે તેઓ લોકલાજ અને શરમને ખાતર ભક્તિનાં બહારના મેદાનમાં આવી શક્તા નથી. એ લોકોને પણ એટલા કાચા ભગત સમજવા. સાચા ભગતો કાંઈ પ્રભુની સેવા કરવામાં એવા મોળા હોય નહીં, માટે એવા લોકોને પણ સાચા ભગત ન સમજવા.

ટુંકાંમાં અંતરના ભાવ વિના બહારનો ડોળ જેમ નકામો છે તેમજ જેઓ અંતરમાંથી રૂડા હોય છતાં પણ જેઓ ભક્તિનાં બહારનાં ચિન્હો ધારણ કરતા નથી તેઓને પણ એટલા કાચા ભગત સમજવા. આવું ન થાય માટે આપણે સૌએ આપણા પેદા કરનાર પરમકૃપાળુ પરમાત્માને અંતરમાંથી તેમજ બહારથી માન દેતાં શીખવું જોઇએ. અને યાદ રાખજો કે જયારે આપણામાં સાચી દીનતા આવે ત્યારેજ મહાન પ્રભુને

પવિત્ર અંતઃકરણનું એવું સાચું માન આપી શકાય છે. માટે જો તમારી ભક્તીને સફળ કરવી હોય તો હમેશાં એવીજ ભાવના રાખજો કે,

દોહરા.

મોં મેં ગુણ કછુ હય નહીં, તુમ ગુણ ભરે હો ઝાઝ;
ગુણ અવગુણ ન વીચારીએ, બાંહ ગ્રહેકી લાજ.
નહીં વિદ્યા નહીં બાહુ બળ, નહીં ખરચનકો દામ;
તુલસી મોં સમ પતિતકી, તુમ પત રાખો રામ.
કયા મુખ લે બીનતી કરૂં, લાજ આવત હૈ મોહી;
તુમ દેખત ઔગુન કરૂં, કૈસે ભાવું તોહી.
ઔગુન કીયે તો બહુ કીયે, કરત ન માંની હાર;
ભાવે બંદા બખશીયે, ભાવે ગરદન માર.
મેં અપરાધી જનમકા, નખસીખ ભરા બીકાર;
તુમ દાતા દુઃખ ભંજના, મેરી કરો સંભાર.
ઉંચે પાની ના ટીકે, નીચેહી ઠહરાય;
નીચા હોય સો ભરપીયે, ઉંચ પીયાસા જાય.
નાનક નાના હો રહો, જેસી નાની દુબ;
ઓર ઘાસ સુક જાયગી, દુબ ખુબકી ખુબ.
લઘુતાસે પ્રભુતા વધે, પ્રભુતાસે પ્રભુ દુર;
કીડી મીસરી ખાતહે, હસ્તી ફાકત ધૂળ.

૭૫.—શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, સરજનહાર પાલકપીતા પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી દાન દેવાનું ફળ મળી રહે છે.

દાન એટલે શું ? આપણે સમજીએ છીએ કે, બારસ અમાસે, વૈધૃત વ્યતિપાતે, સંક્રાંત કે ગ્રહણ વખતે, તથા મરતી વખતે અને મરનારની પછવાડે જે કાંઈ આપવું તેનું નામ દાન. બાવા સાધુને ચપટી ચોખા કે લોટ આપવો, ભીખારીયોને

વધ્યું ઘટયું એઠું જુઠું ખાવાનું આપવું, કોઇ ગરીબ માણસને ફાટેલાં કપડાં કે જુની ચોપડીઓ આપવી, અને કોઇને દોઢ-સું દક્ષણા આપવી કે તીરથોમાં સરામણા સરાવી બ્રાહ્મણો જ-માડવા તેનું નામ દાન. કોઈ તરસ્યાને પાણી પાવું, ભુખ્યાને ભોજન આપવું, અજાણ્યાને રસ્તો બતાવવો, મુસાફરોને ઉ-તારો આપવો, કોઇ બીમારને દવા આપવી અથવા બતાવવી, કોઇ દુઃખીને દીલાસો આપવો, કોઇ સગાંવહાલાંને ને તેના કામકાજમાં જરૂરને વખતે કાંઈ મદદ કરવી, અને દુનિયાંદા-રીના વ્યવહારમાં આપણી જીંદગી દરમીયાન દરરોજ અથવા જ્યારે બને ત્યારે બધા લોકો સાથે આપણાથી બની શકે તેવી કાંઈક છુટ મૂકીને ઉદારતાથી વરતવું તેનું નામ દાન. ઘણા માણસોને આ બધાં દાન સાધારણ લાગે છે, પણ એવાં નાનાં દાનોની પણ કેટલી મોટી કીંમત છે એ કાંઇ જાણો છો? મહાત્માઓ કહે છે કે, કોઇ પણ રીતે હમેશાં જેને ત્યાં નાનો મોટો દાનનો પ્રવાહ વહે છે તે ભાગ્યશાળી છે. કારણ કે દાન એટલે શું? એ તમને ખબર છે? સંતો કહે છે કે, દાન એટલે જીંદગી સુધારવાની દવા. દાન એટલે સાંકડી થઈ ગએલી અ-ંતરની વૃતિયોને પહોળી કરનારી હવા. દાન એટલે જગતમાં ઇશ્વરી સ્નેહ ફેલાવનારી કળ. દાન એટલે મનુષ્યના સ્વાર્થને હદમાં રાખનારી લગામ. દાન એટલે મનુષ્યને ઉંચે ચ્હડાવ-નારી સીડી. દાન એટલે ભાઇબંધી વધારનાર કીમીયું. દાન એટલે ધર્મનો વેહેતો ઝરો. દાન એટલે ઇશ્વરી રસ્તામાં આ-ગળ વધવું શીખવનારી નીશાળ. દાન એટલે ઇશ્વરની કૃપા ખેંચવાનો સંચો. દાન એટલે જગતના સૌ જીવોમાં ઇશ્વરનું ચતન્ય દેખાડનાર દુરબીન. દાન એટલે સ્વર્ગના દરવાજા ઉઘા-ડવાની કુંચી. અને દાન એટલે આત્માનું પરમાત્મા તરફનું ખેંચાણ. કારણ કે દાનથી એ બધું થઈ શકે છે, માટે આપણાં ઉત્તમ ધર્મશાસ્ત્રોમાં ઠેકાણે ઠેકાણે વારંવાર દાન દેવાની આજ્ઞાઓ છે, છતાં પણ યાદ રાખજો કે, આ બધું અનંતબ્રહ્માંડના નાથ-

ની કૃપાથી ને તેને રીઝવવા સારૂજ થાય છે. અને ઇશ્વર તો ત્યારેજ રાજી થાય છે કે, જ્યારે માણુસો પોતાના આત્માનું સ્વરૂપ ઓળખી ઇશ્વરનો મહીમા સમજીને ઇશ્વર તરફ ખેંચાય. એ વીના માન મેળવવા સારૂ, નામ કાઢવા સારૂ, બડાઇ બતાવવા સારૂ, દેખાદેખીથી, લોકલાજથી, ચાલતા આવેલા રીવાજને ખાતર, કાંઇક સ્વાર્થને ખાતર, લાગવગને લીધે ફરજીયાત આપવું પડે તે, અને એવાંજ બીજાં ઘણા કારણો સારૂ જે દાન દેવાય તે દાનથી કાંઇ એવા મોટા લાભ થતા નથી. તોપણ ધીરે ધીરે એ બધા લાભ થવાનો દાન એ રસ્તો છે, માટે દાન આપવું એ મનુષ્ય જાતની જીંદગીની દરરોજની મુખ્ય ફરજ છે.

ભાઇઓ ? આવી ખુબી વાળું જે દાન તે દેવાનું મુખ્ય કારણ શું ? એજ કે ઇશ્વરનું સ્વરૂપ ઓળખવું અને ઇશ્વરની પાસે પહોંચવું. અને દાન દેવાનું ફળ શું ? એજ કે ઇશ્વર મય થઇ ઇશ્વર પાસે પહોંચી ઇશ્વરના ગુણ ગાયા કરવા. આવી રીતે વિચારતાં એમજ જણાય છે કે, ઇશ્વરની તરફ ખેંચાઇને ઇશ્વરનું સ્વરૂપ ઓળખતાં શીખવું એજ દાન દેવાનો મુળ હેતુ છે. અને ઇશ્વર મય થઇ ઇશ્વરના ગુણ ગાયા કરવા એજ દાન દેવાનું ફળ છે. માટે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, સ્નેહના સાગર દયાના ભંડાર, નોધારાના આધાર, આનંદના અવતાર, મોક્ષ દાતા મહાન ઇશ્વરના ગુણગાન કરે છે તે હરીજનોને દાન દેવાનું ફળ મળી જાય છે. કારણ કે દાન દેવાથી જે ફળ મળે છે તેજ ફળ ઇશ્વરના ગુણ ગાવાથી મળી રહે છે. એટલુંજ નહીં પણ દાન દેવામાં કેટલીક જાતની બારીકીયો છે, કેટલીક અડચણો છે, અને કેટલાંક માણસો બીચારા એવા ખરાબ સંજોગમાં હોય છે કે, તેઓથી દાન દેવાનું બની શકતું નથી. પણ સર્વ શક્તીમાન પવિત્ર પીતા પરમાત્માના ગુણ ગાવા એતો સૌથી સેહેલાઇથી બની શકે તેમ છે. માટે ઇશ્વરના ગુણ ગાવા એ દાન દેવા કરતાં પણ ઉત્તમ વાત છે. માટે ભાઇઓ ?

ઇશ્વરનો મહીમા સમજીને ઇશ્વર મય થઇને અંતરના ઉમળકાથી સર્વ શક્તીમાન મહાન ઇશ્વરના ગુણ ગાઓ. ઇશ્વરના ગુણ ગાઓ.

રામ રતન ધન પાયો, મૈયા મેંતો
રામ રતન ધન પાયો (ટેક)
સત સંગત સદ્‌ગુરૂકી કૃપાસેં (૨)
તો ભાગ્ય બડો બની આયો—મૈયા મેંતો રામ૦
ખરચ્યો ન ખુટે વાકું ચોર ન લુટે (૨)
તો દિન દિન હોત સવાયો—મૈયા મેંતો રામ૦
નીર ન ડુબે વાકો અગ્નિ ન જાલે (૨)
તો ધરણીં ધર્યો ન સમાયો—મૈયા મેંતો રામ૦
નામકો નાવ ભજનકી બતિયાં (૨)
તો ભવ સાગરસેં તાર્યો—મૈયા મેંતો રામ૦
બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર (૨)
તો ચરન કમલ ચિત લાયો—મૈયા મેંતો રામ૦

૭૬.—બીજાઓની રસોઇ તૈયાર હોય તોપણ તે પવિત્ર બ્રાહ્મણોને ખપે નહીં, તેમજ જેને અંદરથી તાળી લાગેલી ન હોય તેવા ઉપદેશકોની વાતો ભગતોને કામ લાગતી નથી.

કોઈ એક મંદીરમાં વ્યાસજી મહારાજ કથા વાંચતા હતા, ત્યાં બહાર ગામથી આવેલા એક ભગત તે કથા સાંભળવા ગયા. એ પછી કથા ઉઠી ત્યારે તે વ્યાસે પોતાનાં વખાણ સાંભળવાની ઇચ્છાથી મનમાંથી જરા ફુલાઇને થોડી ખુશામત કરતે કરતે કહ્યું કે; કેમ ભગત ? કથા કેવી લાગી ? અમારૂં તો એ પ્રમાણે ચાલે છે. તમે પ્રસન્ન થયા હોય તો બસ. અહીંના લોકો બધા અજ્ઞાની, તે કાંઈ વિદ્વતામાં સમજે નહીં. એટલે અમે તો આવી રીતે ચલાવ્યે જઇએ છીએ. તમારા જેવા કોઇ આવી

નીકળે ત્યારે વળી રસ જામે, બાકી બધું ઠીકા ઠીક છે.

વ્યાસજી મહારાજ જ્યારે આ પ્રમાણે વાત કરતા હતા ત્યારે તે ભગત પોતાની પાસેનું પછેડીમાં બાંધેલું પડીકું છોડવા લાગ્યા. ને તે પડીકું હાથમાં લઇને કહ્યું કે, લ્યો મહારાજ, આ બદામી હલવો. બહુ મોડું થયું છે માટે જરા નાસ્તો કરી લો, પછી આપણે તમારી કથાની વાતો કરીએ. અમારા દેશમાં આવો હલવો બલવો મળે નહીં, પણ અહીં આવતાં રસ્તામાં ભૈયાની દુકાને બહુ સારો માલ જોયો તેથી સાધુઓ સારૂ બશેર લઇ લીધો. પણ પ્રથમ તમેજ મળી ગયા, માટે હવે એ રાખી લો. સાધુઓ સારૂ વળી બીજો લઇ લેશું. એ સાંભળીને વ્યાસજીએ કહ્યું, ભગત, એ અમને ખપે નહીં. મને નાસ્તાની જરૂર નથી. મારે ઘેરે ખીચડી ને ભાજીરીંગણાંનું શાક તૈયાર છે. ભગતે કહ્યું, મહારાજ, ઘેરે જઇને ખીચડી ખાશો તે કરતાં અહીં આ હલવોજ ખાઈ લોને. મેં એ ભૈયાને પુછયું તું કે તમે જાતે કેવા? ત્યારે તેણે કહ્યું કે અમે સરવરીયા બ્રાહ્મણ. વ્યાસે કહ્યું, પણ હું ઔદીચ બ્રાહ્મણ છું. અમને એનું ખપે નહીં. એ સાંભળી ભગતે કહ્યું કે,

વ્યાસજી મહારાજ, જેમ તમને બ્રાહ્મણોને બીજા કોઈની તૈયાર રસોઇ ખપે નહીં તેમજ ભગતોને પણ જે ભગત ન હોય તેની વાતો ગમતી નથી. કથામાં મોટા મોટા શબ્દો વાપરતાં તમને બહુ સારી રીતે આવડે છે, ભાષા પણ અલંકારીક વાપરો છો, લટકા મટકા પણ ઠીક કરી જાણો છો, વાતને લડાવતાં પણ આવડે છે, કથા સાંભળનારી બાઈઓને રાજી રાખવાની કુંચીયો પણ તમારી પાસે સારી છે, આજુ બાજુનાં દૃષ્ટાંતો પણ ઠીક આપો છે, મહેનત પણ ખુબ લોછો, અને વાતો પણ શાસ્ત્રનીજ કરો છો, છતાં પણ તેમાં મને હજી એક બાબતની ખામી દેખાય છે. અને તે પ્રભુ પ્રેમ, ભગવદ આવેશ. વ્યાસજી મને માફ કરજો, પણ જો સાચું કહેવાદો તો તમને બહારનું બધું આવડે છે પણ હજી તમારો મુાંહ્લો મર્યો

નથી. હજી તમારા અંતરમાંથી તાળી લાગી નથી અને એ વીનાની બહારની ખુબીયો અમને કાંઇ કામની નથી. અંતરનો પ્રેમ હોયને બહારની સફાઇ ન હોય તો તે અમને ચાલી શકે, પણ બહારનો ભભકો સારો હોયને અંદર પોલ હોય તો તે અમારામાં ચાલી શકે નહીં. વ્યાસજી મહારાજ? અમે ઉપરનો રંગ નથી જોતા, અમે તો અંદરનો માલ જોઇએ છે. માટે ભાઇ, જ્યારે તમારી ઉપર પ્રભુની કૃપા ઉતરી છે, શાસ્ત્રની વાતો તમારા મગજમાં રમી રહી છે, અને ધર્મનો ઉપદેશ કરવા સારૂ તમને મેદાન મળેલું છે, ત્યારે શુદ્ધ અશુદ્ધમાં, ચીપી ચીપીને બોલવામાં, અલંકારીક શબ્દ રચના કર્યા કરવામાં, અને બહારની પંડીતાઈ બતાવવામાંજ નહીં રહી જતાં અંતરમાં ભગવદ આવેશ ભરાય તેમ કરો, એટલે તમારી કથા હાલના કરતાં સેંકડો ગણી ઉત્તમ અસર કરનારી થઈ શકશે, અને ત્યારેજ તે ભગતો ને કામ લાગશે. માટે ભાઇ, છેવટ સુધી પંડીતાઇમાંજ નહીં રહી જતાં ભગત થઇને સરલતામાં આવો, સરલતામાં આવો. અને બહારનાં બીજાં જ્ઞાનમાંજ નહીં રહી જતાં ઇશ્વરી જ્ઞાનના લ્હાવા લો, ઇશ્વરી જ્ઞાનના લ્હાવા લો.

દોહરા.

ગંગા જમના સરસ્વતિ, સાતસમુદ્ર ભરપુર;
તુલસી ચાતક કે મતે, બીન સ્વાંતિ સબ ધુર.
કબીર સીપ સમુદ્રકી, રટે પીયાસ પીયાસ;
ઔર બુંદ કો ના ગ્રહે, સ્વાંતિ બુંદકી આસ.

૭૭–પોતાના દોષ જોવા અને પ્રભુનો મહીમા સમજવો એજ ભક્તિ માર્ગનું તત્વ છે.

ઘણી વખત આપણે મુંઝાયા કરીએ છીએ કે, ધર્મ એટલે શું? અને ધર્મની એટલી બધી વિધિઓ તે આપણાથી કેમ

પાળી શકાય ? કારણ કે ઘણી તરફથી આપણને એમ કહેવા-માં આવે છે કે, પ્રભુના અવતારોને માનવા એ ધર્મ છે. ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, અવતારોને માનવા નહીં પણ એક ઈશ્વ-રનેજ માનવો એ ધર્મ છે. કેટલાકો કહે છે જીવ દયામાં ધર્મ છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, બળીદાનો આપવામાં ધર્મ છે. કેટલાકો કહે છે કે, મૂર્તિ પૂજામાં ધર્મ છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે મૂર્તિની પૂજા કરવી એ અધર્મ છે. કેટલાકો કહે છે કે, પુનર્જન્મ માનવો તેમાં ધર્મ છે. ત્યારે કેટલાકો કહે છે કે, પુનર્જન્મ માનવાની જરૂર નથી. કેટલાકો કહે છે કે કર્મના નિયમો સમજીને તે પાળવા એ ધર્મ છે કારણ કે કર્મના કાય-દામાંથી કોઇ પણ છટકી શકતું નથી. ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, કર્મ તો જડ છે, અને કર્મનો ફળદાતા ઇશ્વર છે, માટે ઇશ્વરની કૃપા માનવી એ ધર્મ છે. કેટલાકો કહે છે કે, શ્રાદ્ધ વીગેરે શાસ્ત્રમાં કહેલી ક્રિયાઓ કરવી તેનું નામ ધર્મ છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, એ ક્રિયા જેઓને માટે કરવામાં આવે છે તેઓને તે પહોંચતી નથી, માટે એ કરવાની જરૂર નથી. કેટ-લાકો કહે છે કે, બાળવિધવાનાં પુનર્લગ્ન કરવાં એ ધર્મ છે, અને કેટલાકો કહે છે કે, પુનર્લગ્ન કરવાં એ અધર્મ છે. કેટ-લાકો કહે છે કે, મનુષ્ય જાત સાથે અભેદ વૃતિથી ભ્રાતૃભાવ રાખવો એ ધર્મ છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, અધિકાર ભેદ પ્રમાણે વર્ણાશ્રમના ધર્મ પાળવા એ ધર્મ છે. કેટલાકો કહે છે કે, ઇશ્વરમાંથી જીવો બનેલા છે એમ માનવું એ ધર્મ છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, જીવો ઇશ્વરના બનાવેલા નથી, પણ અ-નાદી છે, એમ માનવું એ ધર્મ છે. કેટલાકો કહે છે કે, વિશ્વા-સથીજ તરી શકાય છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, વિશ્વાસમાં કાંઇ વળે નહીં, પણ જ્ઞાનથીજ મોક્ષ મળી શકે છે. અને કેટ-લાકો કહે છે કે, મુક્તિ થાય ત્યારે આત્મા પરમાત્મામાં મળી જાય છે, એમ માનવું એ ધર્મ છે, ત્યારે બીજાઓ કહે છે કે, આત્મા કદી પણ કોઇ પણ રીતે પરમાત્મામાં મળી શકેજ

નહીં, એમ માનવું એ ધર્મ છે. આવી રીતે ચો તરફથી ધર્મને માટે એક એકથી વિરૂદ્ધ ઘણી બાબતો આપણને બતાવવામાં આવે છે. તેમાં આ તો હજી મુખ્ય બાબતો છે, પણ એ દરેક બાબતની અંદર પાછી બીજી સેંકડો ક્રિયાઓ હોય છે. અને તેમાં પણ ઘણી વાતો માની લેવાની હોય છે. એ બધામાં જો આપણે ઉતરીએ તો આપણું કોકડું ગુંચવાઇ જાય, અને એનો નિર્ણય કરવા બેસીએ તો ઘણીએ જીંદગીઓ ચાલી જાય તો પણ કાંઈ પરીણામ આવે નહીં, અને તેમ છતાં પણ પ્રસંગોપાત વારંવાર એની એ વાતો આપણે કાને આવ્યાજ કરે છે. એટલે એ વખતે આપણને એમ લાગી આવે છે કે, ધર્મ એટલે શું? એનો કાંઈ ટુંકો અર્થ અને સેહેલો રસ્તો મળી જાય તો ઠીક, એ માટે એક ભાવિક જીજ્ઞાસુના પુછવાથી એક જ્ઞાની મહાત્માએ કહ્યું હતું કે,

આપણે પોતે પોતાના દોષ જોવા અને સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુનો મહીમા સમજવો તેનું નામ ધર્મ છે. આપણા પોતાના દોષ જોયા કરવાથી આપણી ભૂલો સમજાતી જાય છે. 'આપણી નબળાઇ સમજાઇ જાય છે, અને પાપ થવાના ઠેકાણાં તથા તેનાં કારણો સમજાઇ જાય છે. એમ થવાથી આપણામાં દીનતા આવતી જાય છે, અને જેમ જેમ દીનતા આવતી જાય તેમ તેમ સર્વ શક્તિમાન પરમ પવિત્ર પીતા મહાન પરમાત્માને શરણે જવાની ઇચ્છા વધતી જાય છે. એ પછી પ્રભુના શરણના બળથી શુદ્ધ થએલા જીવને પ્રભુનો અલૌકિક મહીમા સમજાતો જાય છે. એ વખતે એક નાનકડી કીડી કે બાવળનું એક નાનું પાંદડું જોઇને પણ તેને એમ લાગી જાય છે કે,

ઓહોઃ ધન્ય છે? દયાળુ પ્રભુ તને ધન્ય છે. અનંત બ્રહ્માંડના માલેક તને ધન્ય છે? જીવોને જીવન આપનાર તને ધન્ય છે? અરે તેં જ્યારે આ નાનકડી કીડીમાં એટલી બધી બુદ્ધિ આપી છે, એટલી બધી શક્તિ આપી છે, અને તારૂં પોતાનું ચૈતન્ય આપેલું છે ત્યારે તે તારામાં કેટલું બધું હશે? આહા

ધર્મના અવતાર જેવા હોય છે. અને કોઇ આનંદના મહાસાગર જેવા હોય છે. આવા થતાં તેઓને કેટલી મેહેનત પડી? વચમાં શું શું અડચણો આવી? એ અડચણોને તેઓ કેમ તોડી શક્યા? અગાઉ તેઓ કેવા હતા ને પાછળથી તેઓ કેવા થઈ પડ્યા? પ્રથમ તેઓના હૃદયમાં પ્રભુ પ્રેમ કેમ જાગ્યો? પછી તેને શું પોષણ મળ્યું? કેવી રીતે તે વધ્યો? અને પ્રથમ આપણા જેવા હોવા છતાં થોડા વખતમાં તેઓ પ્રભુના માર્ગમાં કેમ આગળ નીકળી ગયા? તથા અંતે લોકોએ તેઓને મહાત્મા તરીકે કેમ માન્યા? એ બધી મુદ્દાની વાતો ખાસ જાણવા જેવી હોય છે. એ વાતોના પેટામાં પાછી બીજી ઘણીએ જન સ્વભાવની જાણવા જેવી રમુજી બાબતો હોય છે. તે બધું રસીક વાણીમાં ઉત્તમ વક્તાને મ્હોડેથી જ્યારે સાંભળીએ ત્યારે એ દાખલાઓની આપણી જીંદગી ઉપર જાદુના જેવી અસર થાય છે. એટલુંજ નહીં પણ એમાંથી જે ગુણો આપણી પ્રકૃતિને અનુકુળ હોય તે તરફ સ્વાભાવિક રીતેજ આપણું મન ખેંચાઈ જાય છે. અને એની મેળે મેળે એ દાખલાઓ આપણા મનને ગમ્યા કરે છે, તેથી મન તેમાં રમ્યા કરે છે. એટલે ધીરે ધીરે તે આપણી રેહેણી કરણી ઉપર અસર કરી શકે છે. તેથી આપણી જીંદગી સુધરતી જાય છે. માટે ભાઇઓ? યાદ રાખજો કે, શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવાથી જે ફળ મળે છે તે ફળ મહાત્માઓના ગુણગાન કરવાથી મળી શકે છે. માટે ઓ હરીજનો? જો સેહેલાઇથી જીંદગી સુધારવી હોય, પાપથી બચવું હોય, આત્મિક બળ સમજીને પ્રભુના માર્ગમાં આગળ વધવું હોય, પોતાનું તથા પોતાના ભાઇબંધોનું કલ્યાણ કરવું હોય, અને અખંડ આનંદ રૂપ સર્વ શક્તિમાન પરમાત્મા સાથે આત્માનો તાર જોડી રાખી તેનો આનંદ લુટવો હોય તો સંતોનાં, મહાત્માઓનાં, આચાર્યોનાં, ભગતોનાં સાધુઓનાં ને આગળ વધેલા હરીજનોનાં ચરિત્રો સાંભળો ને બીજાઓને સંભળાવો.

કારણ કે એ સેહેલો ને રસિક માર્ગ છે. માટે જીંદગી સુધારવા સારૂ મહાત્માઓના ઉત્તમ ચરિત્રના નમુના રૂપ દાખલાઓને તમારી નજર સામે રાખો, ને એમાં મનને રમાડ્યા કરો. એટલે તમારા અંતરની ભાવના પ્રમાણે તેઓનાં ચરિત્રનું બળ તમોને મળવા લાગશે. તેથી શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવાનું ફળ મળી રહેશે માટે મહાત્માઓનાં ચરીત્રો સાંભળ્યા કરો, તેનું મનન કર્યા કરો, તેનું અવલોકન કર્યા કરો, અને તેને તમારી પોતાની જીંદગીમાં ઉતારવાની તજવીજ કર્યા કરો. એટલે તમે પણ મહાત્માઓ જેવા થઈ શકશો. કારણ કે મહાત્માઓને માટે પ્રભુના પ્યારા ભગતો કહે છે કે,

દોહરા.

ધન્ય ભુમી ધન્ય ગામ તે, જ્યાં સંત બીરાજે આઇ;
સબી ભુમી પાવન કરે, હીલીમીલી હરી જશ ગાઈ.
ભક્તકી મહીમા અધીક, પાર ન પામે કોય;
જ્યાં ભક્તજન પગ ધરે, અડસઠ તીરથ સોય.
ભક્ત સંગ છાંડું નહીં, સદા રહું તીન પાસ;
જહાં ન આદર ભક્ત કો, તહાં ન મેરો વાસ.
ફીરત ધામ વૈકુંઠ તજ, ભક્ત જનનકે કાજ;
જોજો ભક્ત મન ભાવહીં, ધારત સોહી તન સાજ.
સૂર્ય સંત તમકું હરે, તાતે ભયે સમાન;
મુક્ત બહાર તમ રવી હરે, સંત હરત અજ્ઞાન.
પારસમેં ઓર સંતમેં, બડો અંતરો જાન;
વો લોહા કંચન કરે, વો કરે આપ સમાન.
જ્યું મેં દુર્લભ સંતકું, ત્યું મોહે દુર્લભદાસ;
મુક્ત કહે શ્રી મુખ કહ્યો, સંત મહીમા અવિનાશ.

૮૩.—યાદ રાખજો કે આપણા બળથી માયા નહીં છુટે, પણ જ્યારે પ્રભુ કૃપા કરશે ત્યારેજ તે છુટશે. અને જ્યારે આપણે પ્રભુના નિયમો પાળશું ત્યારેજ પ્રભુ આપણી ઉપર કૃપા કરશે, માટે પ્રભુના નિયમો પળાય તેમ કરો.

એક રાજાને ત્યાં ચોકી કરવા સારૂ મોટા વાઘ જેવો જબરદસ્ત કુતરો પાળેલો હતો. એ કુતરો રાજાના મેહેલના બારણાં પાસે બેઠો રહેતો, અને કોઇ પણ અજાણ્યા માણસને અંદર જવા દેતો નહોતો. બહારનાં માણસો એ કુતરાને ધમકાવે, ખાવાનું આપે કે લાડ કરે, તોપણ તે કોઇને અંદર જવા દેતો નહોતો, પણ જ્યારે રાજા કહે કે, ટીપુ, ચુપ, અહીં આવ. એટલે તુરત તે કુતરો પુંછડી હલાવતો હલાવતો તેની પાસે ચાલ્યો જતો હતો. એ પછી જ્યારે રાજા આપણને માન આપે ત્યારે તે કુતરો પણ આપણી સાથે હળી જતો, અને આપણી ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલતો હતો. કારણ કે એ પાળેલા કુતરાને કાંઇ આપણી સાથે દોસ્તી કે વેર હોતું નથી. તે તો પોતાના ધણીની ઇચ્છા મુજબ કરે છે. જો રાજા તેને કોઇની ઉપર ઉશ્કેરી મૂકે તો તેને ફાડી ખાય, અને જો રાજા તેને સલામ કરવાનું કહે તો તે નમીને સામા માણસના પગ ચાટવા લાગે. મતલબ કે એ કુતરો કાંઇ પોતાની ખાતર આપણી સામે ડોળા કહાડીને આપણને બ્હીવરાવતો નથી, પણ પોતાના ધણીનું ઘર સાચવવા સારૂ ધણીના હુકમ પ્રમાણે તે કરે છે. અને ધણીના વ્હાલા સગાઓ, ધણીના દોસ્તો તથા ધણીના નોકરો સાથે તે બહુ પ્રેમભાવથી વરતે છે.

ભાઇઓ ! આવીજ રીતે માયા છે તે પ્રભુની દાસી છે. એ સ્વર્ગનાં બારણાંની ચોકીદાર છે. પ્રભુની ઓળખાણ વીનાના

નાલાયક માણસો તેમાં દાખલ ન થઇ જાય માટે માણસોની પરિક્ષા લેવા સારૂ પ્રભુએ તેને આ દુનિયાંમાંને સ્વર્ગના દરવાજામાં રાખેલી છે. એને આપણી સાથે કાંઇ વેર નથી, તો પણ તે આપણી મેહેનતથી જવાની નથી. જયારે તેને પ્રભુ હુકમ કરે કે, દુર થા. ત્યારેજ તે દુર થાય તેમ છે. અને પ્રભુ કોને માટે એમ હુકમ કરે ? પોતાના વ્હાલા ભગતો, અને પોતાના પ્રેમી હરીજનોને માટેજ. એ શિવાયના અજાણ્યા લોકોને માટે કાંઇ એવો હુકમ થાય નહીં. માટે સંસાર સાગર તરવા સારૂ ને જીંદગીની સાર્થકતા કરવા સારૂ જો માયાને જીતવી હોય તો પરમકૃપાળુ, દીન દયાળુ સર્વ શકતીમાન મહાન પ્રભુનું શરણુ ધરો. પ્રભુના સેવક થાઓ. જગતમાં પ્રભુ પ્રેમ ફેલાવવા માટે પ્રભુના સીપાઇ બનો. અને ધર્મના રસ્તામાં રહી મહાન પ્રભુના પવિત્ર પગલે પગલે ચાલો, એટલે પ્રભુના વ્હાલા થઇ શકશો. અને એ નક્કી વાત છે કે, પોતાના વ્હાલાંઓ માટે દયાળુ પ્રભુ કાંઇ માયાને આડી રહેવા દેશે નહીં. માટે જયારે આપણાં આચરણો સુધરશે ત્યારે તુરતજ આપણા કહ્યા વીના પરમકૃપાળુ પરમાત્મા આપણા રસ્તામાંથી તેને ખેંચી લેશે. માટે માયાને જીતવા સારૂ માયાની સાથે લડાઇ ન કરો, પણ અનંતબ્રહ્માંડના નાથની કૃપામાં આવો. એટલે એની મેળે માયા જતી રહેશે. એટલુંજ નહીં પણ જયારે આપણે પ્રભુના થઈ જઈશું અને પ્રભુ આપણો થઈ જશે ત્યારે ઉલટી માયા આપણી દાસી બની જશે. પણ એ બધું આપણા અભીમાનથી નહીં, પણ ધર્મના બળથી અને પ્રભુના નિયમો પાળ્યાથી થાય છે. માટે ભાઇઓ ? માયાને જીતવા સારૂ પ્રભુના માર્ગમાં આવો. પ્રભુના માર્ગમાં આવો. અને પ્રભુના માર્ગમાં કરવાનું શું છે ? એજ કે,

દોહરા.

નારાયણ આ જગતમેં, યહ દો વસ્તુ સાર;
સબસેં મીઠો બોલવો, કરવો પર ઉપકાર.

તુલસી આ જુગ આયકે, કર લીજે દો કામ;
દેનેકુ, ટુકડા ભલા, લેનેકુ હરનામ.
કબીરા કહે કમાલકું, દો બાતાં લીખ લે;
કર સાહેબકી બંદગી, અરૂ ભુખેકુ કુછ દે.

૮૪.–ભક્તિ એટલે શું ?

સદ્‌ગુરૂઓ કહે છે કે, ભક્તિ કરો, ભક્તિ કરો, મહાત્માઓ કહે છે કે, ભક્તિ કરો, ભકિત કરો, હરીજનો કહે છે કે, ભક્તિ કરો ભક્તિ કરો. આપણી આજુ બાજુના ભલા માણસો કહે છે કે, ભક્તિ કરો ભક્તિ કરો. પવિત્ર ધર્મ શાસ્ત્રો કહે છે કે ભક્તિ કરો ભકિત કરો, દુનીયાંના જુદા જુદા કુલ ધર્મો જુદી જુદી રીતે કહે છે કે ભક્તી કરો ભક્તિ કરો. અને પ્રભુ કહે છે કે, ભક્તિ કરો ભકિતી કરો તથા આપણું અંતર પણ અંદરથી એમજ કહે છે કે, ભક્તિ કરો ભક્તિ કરો. એટલુંજ નહીં પણ દરેક જગ્યોએથી આપણને સૌને વારંવાર એમ પણ કહેવામાં આવે છે કે, આ સંસાર સ્વપ્ના જેવો છે. જીંદગી ક્ષણભંગુર છે. દેહ પાણીના પરપોટા જેવો છે. અહીંની સગાઇઓ ઘડીક વારની છે. માલ મીલકત અહીંજ રહી જવાની છે. મફતની હાય હોયમાં કાંઇ વળવાનું નથી. માયા મીથ્યા છે, અને ઇશ્વર સત્ય છે માટે ભક્તી કરીલો, ભક્તી કરીલો. આવી રીતે બધી તરફથી ભકતી ઉપર ભાર મુકવામાં આવે છે પણ ભકતી એટલે શું ? તેનો સાચો અર્થતો કોઈક જ્ઞાની સાધુઓ કે પ્રેમી ભગતોજ સમજી શકે છે, અને એ સમજનારાઓમાંથી પણ કોઇક ભાગ્યશાળી મહાત્માઓજ તે પ્રમાણે પાળી શકે છે. કારણ કે ભક્તિ એ કાંઇ બહારની વસ્તુ નથી પણ અંદરનો પ્રેમ છે એને માટે એક મહાન ભકતરાજ કહેતા કે,

આપણો જીવ એ ઇશ્વરનો અંશ છે, પણ તે ઇશ્વરથી જુદો પડી ગયો છે, તેથી પાછો ઇશ્વરને મળવા સારૂ તે તલપે છે,

જીવનો એ તરફડાટ તથા તેને અંગે તેને આગળ વધારનારી જે ક્રિયાઓ થાય છે તેનું નામ ભકતી છે. આમ હોવાથી દરેક જીવ પરમાત્મા તરફ ખેંચાએલા રહે છે, અને તેમાં પણ જાગેલા જીવના અંતરમાં એ સ્વભાવિક ખેંચાણ બહુ વધી જાય છે. એ ખેંચાણને શાસ્ત્રમાં પ્રભુ પ્રેમ કહે છે. અને એ સત્ય પ્રેમ જ્યારે વધી જાય ત્યારે તે ભક્તિ કહેવાય છે. તેથી જેનો પ્રભુપ્રેમ વધી જાય તે ભકતોનાં આચરણો બદલાઇ જાય છે. કારણ કે પ્રભુ તરફનું ખેંચાણ વધી જવાથી આ દુનીયાંની દરેક માયીક વસ્તુઓ તેને ફીકી લાગે છે. શાસ્ત્રના દરેક વચનોમાં તે સત્ય જોઈ શકે છે. મહાત્માઓનાં સંગમાંજ તેને રહેવું ગમે છે. અને પ્રભુના માર્ગમાં ચાલવાનું તેનામાં બળ આવી જાય છે, તેથી વ્યવહારનાં ક્ષણીક સુખો તરફ બેદરકાર રહે છે અને જ્યારે કોઈ સગાં વ્હાલાંએ બાબતમાં તેની ઉપર કાંઇ ડબાણ કરે ત્યારે તે કહે છે કે,

ભાઇઓ ? મારી અંતરની ઇચ્છા મને મારા કીરતાર તરફ જવાનો હુકમ કરે છે, એને તમે કેમ અટકાવી શકશો ? અરે મને કહોતો ખરા કે, મહાન પ્રભુના આકર્ષણમાં આવી જવાથી મજબુત થઇ ગએલી મારી ઈચ્છાને આ જગતની કઇ વસ્તુ રોકી શકશે ? હવે મને રોકી રાખવાની ફોગટની મેહેનત કરોમાં. કારણ કે તમારા વૈભવો, તમારા મોજશોખો, તમારી ખુબસુરતીઓ, તમારાં સુખો, તમારી લાલચો, અને તમારા સ્નેહોનાં ખેંચાણો કરતાં અમને અમારા પ્રભુ પ્રેમમાંથી ઘણું વધારે મળેલું છે. તમારાં દુનીયાંદારીનાં એ બધાં સુખો સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુના આનંદ સાગરની આગળ એક ટીપાં બરાબર પણ નથી. માટે હવે તમે અમને પાછા કેમ ફેરવી શકશો ? હવે તો અમને એ આનંદના મહાસાગરમાં જાવા દો, જાવા દો. અને જો બને તો તમે પણ અમારી સાથે ચાલો.

જેના અંતરમાં ભકતીની આવી ઉંડી તાળી લાગી જાય છે તેના દીલમાં પછી ઇશ્વર માટે એવી તાલાવેલી થાય છે કે, એ

સ્થીતીમાં આવ્યા વીના કોઇ પણ રીતે આપણે તેનું માપ કરી શકીએ નહીં. અને તેનું ભજન એવી ઉંડી લાગણીનું હોય છે કે, તે ઝીણી વાતો હાલમાં આપણે સમજી શકીએ તેમ નથી. ખાસ જરૂર વીના તે માથું ઉંચું કરતાજ નથી, અને જ્યારે કાંઇ કહેવું પડે ત્યારે તેતો એમજ કહે છે કે, ભજન કરવાની મારી એકાંત જગ્યામાં શું ખજાનો છે એ તમને ખબર છે ? એ એકાંત ખુણા ઉપરતો આ આખી દુનીયાંની કુલ દોલત કુરબાન છે. એ એકાંત ખુણા માટે સાતે સમુદ્રનાં નવે રત્ન મને આપી દેવામાં આવે તોપણ મારે મન તે ધુળની ચપટી બરાબર છે. એ મારા એકાંત ખુણા માટે કુબેરનો ભંડાર પણ મારે મન ધોબીના કાંકરા જેવો છે. અને મારા વ્હાલાને યાદ કરવાના એ એકાંત ખુણાના બદલામાં મને ઇંદ્રાસન આપવામાં આવે તો એ ઇંદ્રાસનને પણ હું ઠોકર માર્યા વીના રહું નહીં. કારણ કે એ બધી દોલતને ભેળી કરીએ તોપણ તે થોડી છે, અને વળી નાશવંત છે. પણ મારા એકાંત ખુણામાં તો જેમાંથી અનંત બ્રહ્માંડો થયાં છે એવો મારો અવિનાશી વ્હાલો બીરાજે છે, એટલે તેને છોડીને બીજી દોલતની દરકાર તે હું શા માટે કરૂં ? પારસને છોડીને પથ્થર લેવા તે કોણ જાય ? હુંતો એજ માગું છું કે, હે પરમ કૃપાળુ પીતા ? મારા હૃદયના એકાંત ખુણામાં તમારો અવિચળ વાસ રહેજો. તમારો અવિચળ વાસ રહેજો.

ભાઇઓ ? બહારથી દેખી શકાય એવાં કાંઈ પણ કારણ વીના સ્વાભાવીક રીતેજ જેમ લોહું લોહચુંબક તરફ ખેંચાઈ જાય છે, તેમ કાંઈ પણ સ્વાર્થ વીના જેનો આત્મા પરમાત્મા તરફ ખેંચાઇ જાય છે તે કાંઇ એટલેથીજ અટકતા નથી. તેઓ તો અનુભવ સિદ્ધ એમજ કહે છે કે, મારૂં મુઠી જેવડું જીગર પ્રભુ પ્રેમને લીધે કેટલું બધું ખીલે છે એ તમને ખબર છે ? જ્યારે તેમાં ભગવદ આવેશ ભરાય છે ત્યારે આ જગત તેની આગળ રમકડાં જેવું થઇ જાય છે. ત્યારે સૂર્ય ચંદ્ર તેની

આગળ લખોટા જેવા બની જાય છે. ત્યારે આકાશી તારાઓની ઉંચાઈ મટી જાય છે. ત્યારે મહાસાગર ચાહના પ્યાલા જેટલો થઇ જાય છે. ત્યારે સાત સ્વર્ગ તેમાં સમાઈ જાય છે. અને જ્યારે એ મુઠી જેટલાં હૃદયમાં પ્રભુ પ્રેમ આવે છે ત્યારે આકાશ પણ તેની આગળ નાનું થઇ જાય છે, ત્યારે આ દુનીયાંદારીની નજીવી નજીવી વસ્તુઓની તો વાતજ શું કરવી ?

ભાઈઓ ? જે હૃદય આવાં વિશાળ થતાં હશે તેનો આનંદ કેવો અલૌકિક હશે એ ખ્યાલતો કરો ? અને જેનાં હૃદય આવાં મોટાં થઇ જાય તે આપણી નજીવી ચીજોમાં કેમ પડયા રહી શકે ? એ વિચારતો કરો ? તેઓતો પ્રભુના તાનમાં ગુલતાન થઇને મસ્ત બની જાય છે અને બધે ઠેકાણે એની એ વસ્તુ જોતે જોતે એમજ કહ્યા કરે છે કે, ઓ વ્હાલા ? ઓ વ્હાલા ? તારા માં સૂર્ય કરતાં વધારે પ્રકાશ છે. તારામાં ચંદ્ર કરતાં વધારે શિતળતા છે. તારામાં ગુલાબ કરતાં વધારે નાજુકાઇ છે. તારામાં દ્રાક્ષારસ કરતાં વધારે મીઠો નીસો છે, તારામાં આકાશ કરતાં વધારે મ્હોટાઇ છે. તારામાં કામ દેવ કરતાં વધારે ખુબ સુરતી છે.તારામાં સ્વર્ગના નંદનવન કરતાં વધારે શોભાછે.અને ઈચ્છીત ફળ આપનાર કલ્પ વૃક્ષ કરતાં પણ તારી દૃષ્ટીમાં વધારે સારાં ફળ આપવાનું બળ છે. ઓહો; વ્હાલા ? તું તે તુંજ છે, તને મૂકીને હવે અમે બીજા કોને ભજીએ ? હવેતો તારાં સૌન્દર્યમાં ને તારી મસ્તીમાંજ અમારી જીંદગી પુરી થાય એમજ ઇચ્છીએ છીએ. ધન્ય છે વ્હાલા તને ધન્ય છે ?

ભાઈઓ આવી રીતે કાંઇ પણ કારણ વીના સ્વાભાવિક રીતેજ આત્મા પરમાત્મા તરફ ખેંચાય અને તેમાં તન્મય થાય તેનુંજ નામ ભક્તિ છે. એ ભક્તીનેજ અનન્ય ભકતી કહે છે. એ ભક્તિનેજ પ્રેમ લક્ષણા ભક્તી કહે છે. એ ભકિતનેજ પરા ભકિત કહે છે. નારદજીએ, શુકદેવજીએ, સનકાદીકોએ, મહાદેવજીએ, યોગેશ્વરોએ, અને શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને તથા બીજા અનેક ભક્તોઓ જે ભકિતનો મહીમા વારંવાર ગાએલો છે તે ભક્તી આત્મા-

નું પરમાત્મા તરફનું ખેંચાણ એજ છે. એ શીવાયની ભકતીને નામે ચાલતી બહારની ક્રીયાઓ એતો "સાપ ગયાને લીસોટા રહ્યા." તેના જેવી બાબત છે. એમાં કાંઈ સુકરવાર થાય તેમ નથી. માટે ભાઈઓ ? જો સાચી ભક્તિ કરવી હોય તો આત્માને પરમાત્માની પાસે જવાદો, એટલે કે બહારનાં ઉપલકપણા-માં ને આપલ પોપલીયાંમાંજ નહીં રહી જતાં જેમ બને તેમ પ્રભુપ્રેમ વધે અને અંતરમાંથી તાળી લાગે તેમ કરો. એ તાળી લાગેલી સ્થીતિ કેવી હોય છે? એને માટે મહાત્માઓ કહે છે કે,

દોહરા.

પહીચાના તબ જાનીએ, હરીસેં લાગે મન;
રાત દીવસ ના વીસરે, જ્યું કરપનકું ધન.
લાગી લાગી કયા કરે, લાગી નાંહીં એક;
લાગી સોઈ જાનીયે, જો કરે કલેજે છેક.
માંસ ગયા પીંજર રહા, તાકન લાગે કાગ;
સાહેબ અજહું ન આઇયા, કોઈ મંદ હમારા ભાગ.
કબીર પ્યાલા પ્રેમકા, અંતર લીયા લગાય;
રોમ રોમ મેં રમ રહા, ઔર અમલ કયા ખાય ?
સીસ ઉતારી ભોંઇ ધરે, ઉપર રાખે પાંવ;
દાસ કબીરા યોં કહે, ઐસા હોય તો આવ.
ચહતો ઘરહે પ્રેમકા, મારગ અગમ અગાધ;
સીસ કાટ પગ તલ ધરે, તબ નીકટ પ્રેમકા સ્વાદ.
તુલસી રઘુવીર અંક બીન, સાધનતા સબ સુન;
સુન આગે જો એક મીલે, તો એક એક દસ ગુન.
સબ દેખે પરખે લીખે, બહુત કહે કયા હોય;
તુલસી સીતારામ બીન, અપનો નાંહી કોય.
તીન ટુક કૌપીન કે, અરૂભાજી બીન લૌન;
તુલસી રઘુવર ઉર વસે, ઇંદ્ર બાપડો કૌન ?

૮૫.—બધી જાતના વેપારમાં ખોટ જવાનો સંભવ છે, પણ ભકતીના વેપારમાં ખોટજ નથી.

દુનીયાંદારીનો ખાધેલો ને વ્યવહારમાં પહોંચેલો વિચિત્ર બુદ્ધિવાળો એક બુઢો અનુભવી દલાલ હતો, તે રજાને દીવસે પોતાના દોસ્તો સાથે ઘરમાં બેઠો બેઠો કાવો પીતો હતો ને વેપાર ધંધાની વાતોના તડાકા મારતો હતો. એ વખતે દેશમાંથી આવેલા તેના દોસ્તના દીકરાએ તેને કહ્યું કે, કાકા, મને વેપાર કરવાની મરજી છે, માટે ખોટ ન જાય એવો કાંઇ ધંધો બતાવો. ત્યારે તે દલાલે કહ્યું કે, ભાઇ, મારી એકસઠ વરસની ઉમર થઈ, તેમાં ચાલીસ વરસ થયા બહુ ધ્યાન રાખીને હું બધી જાતના વેપાર જોઉં છું, પણ ખોટ ન જાય એવો કોઇ પણ વેપાર મેં હજી સુધી જોયો નથી. મારા બાપ નોટનો વેપાર કરતા તેમાં લાંબા થઇ ગયા હતા. મારા દાદા રૂનો વેપાર કરતા, તેમાં ત્રણ વખત દીવાળું કહાડવું પડયું હતું. મારા કાકાને અફીણના વેપારમાં અફીણ ખાવું પડયું હતું. મારો મોટો ભાઇ શેરનો વેપાર કરતા, તેમાં લાખના બાર હજાર થઇ ગયા હતા. મારા નાના ભાઇએ દાણાનો વેપાર કર્યો હતો, તેમાં તે ખુવાર થઇ ગયો હતો. મારા મામા વ્હાણનો વેપાર કરતા, તેમાં મુડી ખોઇ બેઠા હતા. મારો ભત્રીજો ઝવેરાતનો વેપાર કરતો તેમાં ફસાઈ ગયો હતો. મારો સસરો દાણાનો વેપાર કરતા તેમાં દીવાળું કહાડયું હતું. મારો એક સાળો કરીયાણાનો વેપાર કરતો, તેમાં માર્યો ગયો હતો. બીજો સાળો ઘી તેલનો વેપાર કરતો, તે પણ પોક મુકતો હતો. ત્રીજો સાળો ખેતીનો ધંધો કરતો, તે પણ માથે ચોફાળ ઓઢતો હતો. મારો એક દોસ્ત લોઢાંનો વેપાર કરતો તેના પણ બાર વાગ્યા હતા. બીજો દોસ્ત કોલસાનો વેપાર કરતો તેમાં ઠાર થઇ ગયો હતો. ત્રીજો દોસ્ત લાકડાંનો વેપાર કરતો તેમાં લાંબો થઈ ગયો હતો. ચોથો દોસ્ત કંત્રાટ લેવાનું કામ કરતો તેપણ માથે હાથ દઈને રોતો

હતો. મારા પેલા શેઠ કાપડના વેપારમાં વેતરાઇ ગયા હતા. એ પછીના શેઠ મીલના વેપારમાં માર્યા ગયા હતા. એ પછીના શેઠ ઘોડાના વેપારમાં ઠગાઇ ગયા હતા. એ પછીના શેઠ વીલાયતી વેપારમાં વેંહેંચાઇ ગયા હતા. એ પછીના શેઠનાં નાણાં વ્યાજ ખાવા સારૂ કરેલી ધીરધારમાં ઉડી ગયાં હતાં, અને એ પછીના શેઠનું સટ્ટામાં સત્યાનાશ થયું હતું. મેં કાંઇ દુનિયાં જોવામાં બાકી રાખ્યું નથી. ચાલીસ વરસમાં અઢારતો શેઠ બદલેલા છે, ને અઠાવીસ જાતના ધંધાતો હું કરી બેઠેલો છું, પણ હજી મેં એકે ધંધો એવો નથી જોયો કે જેમાં કાંઇ પણ ખોટ જતી નહોય, તેમજ એવો પણ ધંધો નથી જોયો કે જેમાં નફો મળતો ન હોય. જો કે બધા વેપારમાં કાંઇ કાંઈ વારેવારે ખોટ જતી નથી, અને મેં ઉપર ગણાવ્યા તે બધા વેપારમાં તે બધા લોકોએ પ્રસંગોપાત સારી પેઠે માલ પણ માર્યો હતો, એ વાત સાચી, પણ હજુસુધી ખોટવીનાનો વેપાર મેં જોયો નથી, અને ખોટ વીનાનો વેપાર દુનીયાંમાં હોય એમ હું માનતો પણ નથી. એ સાંભળીને ત્યાં બેઠેલા એક ભગતે કહ્યું કે,

ખોટ વીનાનો વેપાર હું જાણું છું. એટલેંજ નહીં" પણ અમને એવો વેપાર કરતાં આવડે છે કે, જેમાં કોઇ કાળે કાંઇ પણ ખોટ જતી નથી. એ સાંભળીને ત્યાં બેઠેલા સૌ લોકો અજબ થયા અને વિચારવા લાગ્યા કે, ખોટ ન જાય એવો ધંધો તે કયો હશે ? એટલામાં તે બુઢા કાકાએ કહ્યું કે, તમે ભગત થઇને તોપ મારોમાં. અમારાથી કાંઈ દુનીયાં અજાણી નથી. અમે બધી જાતની હજામત કરી બેઠા છીએ, ને સોળય સરાવ્યાં છે. આવા અજાણ્યા છોકરાઓ પાસે એવી વાતો કરો તો ચાલે કાંઈ અમારી પાસે એ ચાલે ? જો ખોટ વીનાનો ધંધો બતાવો તો સોસો રૂપીયાની સરત. બોલો, કબુલ છે ?

ભગતે કહ્યું, સરત કરવી એ તમારા જેવા દોઢીયાંવાળાનું કામ. એ અમારૂં કામ નહીં. કાકા, તમે બધાય ધંધા જોયા

પણ યાદ રાખજો કે, જ્યાં સુધી ખોટ વીનાનો ધંધો જોયો નથી ત્યાં સુધી તમે ખોટમાંજ છો. અને ત્યાં સુધી ભલે તમે તમારા મનમાં તમોને પક્કા સમજ્યા કરો, પણ અમે તો તમને કાચાજ સમજીએ છીએ. એ ખોટ વીનાનો ધંધો તે ભકતી છે. ખોટ વીનાનો ધંધો તે સર્વ શકિતમાન મહાન પ્રભુનો માર્ગ છે. ખોટ વીનાનો ધંધો તે અકળગતિવાળા નિરંજન નિરાકાર સર્વ વ્યાપક શરણાગત વત્સલ કલ્યાણકારી મહાન પરમાત્માનું સ્વરૂપ ઓળખવું તે છે. ખોટ વીનાનો ધંધો તે પ્રભુ પ્રેમ છે. ખોટ વીનાનો ધંધો તે અંતરની પવિત્રતા છે. ખોટ વીનાનો ધંધો તે પોતાનું પોતાપણું ભુલી જઇને જગતના જીવોની સેવામાં લાગી જવું તે છે. ખોટ વીનાનો ધંધો તે આપણી જીંદગીનાં બધાં કર્મો પ્રભુ પ્રીત્યર્થે કરવાં તે છે. ખોટ વીનાનો ધંધો તે મહાન પ્રભુનું પવિત્ર નામ સ્મર્ણ છે. ખોટ વીનાનો ધંધો તે હરીજનો ઉપર હેત રાખવું ને તેઓના સત્સંગમાં મચ્યા રહેવું એ છે. ખોટ વીનાનો ધંધો તે કોઇ પણ જાતનાં નાનાં મોટાં પાપથી બચવું તે છે. ખોટ વીનાનો ધંધો તે ભગવદ આશરાનું બળ રાખવું તે છે. ખોટ વીનાનો ધંધો તે જેમ પ્રભુ રાખે તેમ રાજી રહેવું એ છે. અને ખોટ વીનાનો ધંધો તે મહા આનંદરૂપ શાંતિના સમુદ્ર અનંત બ્રહ્માંડના નાથ પરમકૃપાળુ પવિત્ર પીતા મહાન પરમાત્માની સાચી ભકિત, ભકતી ને ભકતી એજ છે. એ વેપારમાં ખોટજ નથી, એટલુંજ નહીં, પણ એ ભકતીના વેપારમાં મહાત્માઓના આશીર્વાદ છે, દેવોની મદદ છે, અને પ્રભુની કૃપાછે. તથા નફામાં સ્વર્ગનું રાજ્ય ને મુકતીનાં અનંતકાળનાં અખંડ સુખો છે. માટે કાકા, તમે સોળય સરાવ્યાં છે, પણ હવે આ સતરમું સરાવી જુઓ ? જ્યાં સુધી એ ખોટ વીનાનો ધંધો નહીં કરો ત્યાં સુધી મોટી ખોટમાંજ રહી જશો. માટે એવી ખોટમાં ન રહી જવાય એ સંભાળજો. અને ખાત્રી રાખજો કે, પ્રભુનું નામ લીધેલું કદી પણ વ્યર્થ જતું નથી. માટે,

દોહરા.

રામ નામ રટતે રહો, જબ લગ ઘટમેં પ્રાણ,
કબહુક દીન દયાળકું, શબ્દ પડેગો કાન.
રામ નામ કહેતે રહો, ધરે રહો મન ધીર;
કબહુક કાજ સુધારહી, કૃપા કીંધુ રઘુવીર.
રામ નામ આરાધવો, તુલસી વૃથા ન જાય;
લડકાઈ કે પોખનો, આગે હોત સહાય.
રામ નામકી લુટ હે, લુટ સકે તો લુટ;
અંતકાળ પસ્તાયગો, પ્રાણ જાયગો છુટ.

૮૬.—સતિ થવા જાય અને અગ્નીથી ડરે એ શું કામનું? એનો નામોશી કહેવાય, તેમજ ભગત થવા ઇચ્છો છો ને ત્યાગ કરવાથી કેમ ડરો છો?

એક શેઠીયાએ કોઈ મહાત્માને કહ્યું કે, મહારાજ! હવે હું ભગત થવા ઇચ્છું છું, માટે મારૂં કલ્યાણ થાય એવો કાંઇક રસ્તો બતાવો. ત્યારે મહાત્માએ પછ્યું કે, શ્રીમંતાઈના મોજશોખમાંથી ભગત થવાની ઇચ્છા કેમ થઇ? એ સાંભળીને તે ગૃહસ્થએ કહ્યું કે, મહારાજ! બધી વાતમાં બહુ બહુ તરફડીયાં માર્યાં, પણ કયાંઇ ખરો આનંદ મળતો નથી. આજ દીવસ સુધી લોચા વાળવામાં કાંઈ બાકી ન રાખ્યું, પણ પરીણામ જોયું તો હાય હોય વીના બીજું કાંઇ દીઠું નહીં. સુખની આશાએ જેમ જેમ વૈભવો તરફ દોડું છું તેમ તેમ ઉપાધી વધતી જાય છે. અને માન મરતબા તરફ દોડું છું તેમ તેમ બહારથી તથા અંદરથી અપમાનના ધક્કા વાગતા જાયછે. એથી હું તો હવે થાકયો છું. માટે હવે તો મનમાંથી એમ થાય છે કે, આપના જેવા મહાત્માઓના ચરણમાં મન ઠરે અને જી-

વને શાંતી મળે તો ઠીક. એમ ધારીને હવે હું ભગત થવા ઇચ્છું છું.

એ સાંભળીને મહારાજે કહ્યું કે, બહુ ખુશીની વાત. જેનાં મહા ભાગ્ય હોય તેને એ વાત સુઝે, અને જેનું કલ્યાણ થવાનું હોય તે ભગત થઇ શકે. પણ ભાઇ, ભગત થવું એ મુશ્કેલ છે. કારણ કે તેમાં પોતાની વ્હાલી વસ્તુઓનો ત્યાગ કરવો પડેછે. માટે તમોને જે બહુ વ્હાલા છે અને જેને ખુબ સાચવીને બેંકમાં ને તેજુરીમાં છુપી રીતે મુકી રાખ્યા છે તથા જેને મેળવવા સારૂ બહુ જાતના અધર્મ કર્યા છે તે પૈસામાંથી મોટી રકમ પરમાર્થમાં ખરચો, અને મન તૃપ્ત થાય ત્યાં સુધી પ્રથમ પોતાને હાથે ખુબ ધરમ કરીને પછી ભગત થવા આવો. એ સાંભળીને તે શેઠીયો વીચારમાં પડી ગયો. જરા વાર મહારાજ સામું જોઇ રહ્યો, અને પછી નીચું મોઢું કરી ભોંય ઉપર આંગળી વડે લીટા પાડતે પાડતે જરા હસીને કહ્યું કે, હા મહારાજ, વાત તો સાચી છે. થવું તો એમજ જોઇએ. પણ હજી મારામાં એટલું બળ નથી. પ્રભુએ તો ઘણુંએ આપ્યું છે, પણ જીવ એવો અભાગ્યો છે કે, ખરચવાની મરજી થતી નથી. હેં મહારાજ ? ખુબ ધરમ કર્યા વીના ભગત નહીં થવાય ?

ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, સતિ થવા જવું ને અગ્નીથી ડરવું. એ કેમ બને ? એતો મોટી નામોશી કહેવાય. તમે ભગત થવા ઇચ્છો છો ને ત્યાગ કરવાથી કેમ ડરો છો ? યાદ રાખજો કે, આપણી શક્તિના પ્રમાણમાં મહાન પ્રભુને અર્થે મોટામાં મોટો ત્યાગ ન કરીએ ત્યાં સુધી ભગત થઇ શકાતું નથી. માટે આપણી પાસે જે જાતની સમૃદ્ધિ હોય, જે જાતના ગુણ હોય, અને જે જાતનું બળ હોય તેનો ધર્મને અર્થે મોટો ભોગ આપવો જોઇએ. કારણ કે જ્યાં સુધી આપણી વ્હાલી વસ્તુનો મોટો ભોગ આપીએ નહીં ત્યાં સુધી સાચા ભગત થઈ શકાય નહીં. માટે જો ભગત થવું હોય તો તમારી શક્તિના પ્રમાણમાં ત્યાગ તો કરવોજ પડશે. પછી હમણાં નહીં તો ધીરે ધીરે, પણ જે સાચી

વસ્તુ તરફ તમારો આત્મા ખેંચાએલો છે તેને ખાતર ખોટી વસ્તુઓ તજવી તો પડશેજ. સોય સારૂ હાથી દાંત મળે, ચણોઠી સારૂ મોતી મળે, કાચના કટકાને બદલે હીરો મળે, અને કપડાંના કટકાને બદલે ખોબો ભરીને સોના મોહોર મળે એ તે કોણ છોડી દેય? તેમજ આપણે તો એકનું અનંતગણું આપી શકે એવા સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુને અર્થે આપણા ગરીબ ભાઇબંધોને માત્ર થોડું ખાવાનું, વખતે કાંઈ કપડાં, થોડી ચોપડીયો, મોઢાંના ઉપદેશની વાતો કે થોડું ઘણું ધનજ આપીએ છીએ. પણ દયાનો સાગર, નોધારાનો આધાર, દેવોનો દેવ ભકત વત્સલ અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ પરમ પવિત્ર પીતા પરમાત્મા તો તેના બદલામાં આપણને દેવપણું, સ્વર્ગનું રાજય અને અનંતકાળનાં મોક્ષ ધામનાં અખંડ સુખો આપે છે. માટે ભાઇઓ? જો ભગત થવું હોય તો પ્રભુને અર્થે ત્યાગ કરતાં ડરો માં. ડરો માં. પણ જયારે બને ત્યારે જે બને તે ફેંકતાજ રહો. કારણ કે અનુભવી ભગતો કહી ગયા છે કે,

દોહરો.

કહા કરીએ કાં જોડીએ, થોડે જીવન કાજ;
છાંડી છાંડી સબ જાતહે, દેહ ગેહ ધન રાજ.
ધન જોબન યું જાયગો, જાવિધિ ઉડત કપુર,
નારાયણ ગોપાળ ભજ, કયું ચાખે જગ ધુર;
એક દીન એસા હોયગા, કોઉ કીસીકા નાંહીં.
ઘરકી નારી કોન કહે, એ તનકી નાડી નાંહીં;
જાનાં હે રહનાં નહી, મરના બીશવા બીશ.
દોદીન દુનીયાં કે લીયે, મતભુલો જુગદીશ;
ચાહ ગઇ ચીંતા ગઈ, મનમેં નહીં પરવાહ;
જાકે મનમેં ચાહ નહીં, સો શાહનકો શાહ.

૮૭.—બધું કરવાની આપણને ફુરસદ છે, પણ અજા-યબીનો જુઓ કે માત્ર પ્રભુ ભજવાનીજ આપણને ફુરસદ નથી.

ઘણા માણસો કહે છે કે, પ્રભુની ભક્તિ કરવી અમને બહુ ગમે છે, પણ વખત મળતો નથી એટલે લાચાર છીએ. જો ફુ-રસદ મળતી હોય તો અમે તો એજ કામ કર્યા કરીએ. આવી રીતે ઘણા માણસો કહ્યા કરે છે. પણ માણસોનાં સ્વભાવના અ-નુભવી જ્ઞાની માહાત્માઓ કહે છે કે, એ વાત ખોટી છે. એતો માત્ર એક જાતનું બહાનું છે. પ્રભુ ભજવાની મને ફુરસદ નથી. એમ કહેવું એ ઇશ્વર ઉપર મને પ્રેમ નથી, એમ કહેવા બરા-બર છે. પ્રભુ ભજવાની ફુરસદ નથી એમ કહેવું એ પોતાના ધર્મ ઉપર વીશ્વાસ નથી એમ કહેવા બરાબર છે. પ્રભુ ભજવાની ફુરસદ નથી એમ કહેવું એ મને મારા આત્માના કલ્યાણની દરકાર નથી, એમ કહેવા બરાબર છે. અને પ્રભુ ભજવાની મને ફુરસદ નથી એમ કહેવું એ મને સ્વર્ગ ગમતું નથી પણ નરક ગમે છે, એમ કહેવા બરા બર છે. કારણ કે પ્રભુને ન ભજવાથી એ બધું થાય છે. માટે ભાઇઓ? યાદ રાખજો કે, પ્રભુ ભજ-વાની અમને ફુરસદ નથી એમ સમજવું એ એક જાતની આ-પણા મનની નબળાઈ છે. અમને વખત મળતો નથી એટલે શું કરીએ? એવી રીતે પોતાના મનને સમજાવી ભક્તી ન કરવી એ પોતે પોતાનેજ ઠગવા બરાબર છે. અને જે મહાન પ્રભુએ આપણને ઉત્પન્ન કર્યા, આયુષ્ય આપ્યું, શરીરની સુખાકારી આપી, ધન આપ્યું, બુદ્ધિ આપી, બળ આપ્યું, સદ્‌ગુરૂઓ આપ્યા, પવિત્ર શાસ્રો આપ્યાં, અને બીજી ઘણી જાતની અ-નુકુળતા આપી તે મહા મંગળ કારી શાંતિ દાતા સર્વ શક્તિ માન પ્રભુને ભજવાની અમને ફુરસદ નથી એમ કહેવું એ આપણી સૌથી મોટામાં મોટી નાલાયકી છે, ને એ સૌથી વ-ધારે નીમક હરામ પણું છે.

ભાઈઓ ? આપણુને ગામ ગપાટા મારવાની પુરસદ મળે, આપણુને તેરી મેરી કરવાની પુરસદ મળે, આપણુને મોજ શોખ કરવાની ફુરસદ મળે, આપણુને ધંધો રોજગાર કરવાની પુરસદ મળે, આપણુને પારકે ઘેરે ધક્કા ખાવાની પુરસદ મળે, આપણુને આપણાં બુરાં વ્યસનો ચાલુ રાખવાની ફુરસદ મળે, આપણુને લડાઈ ટંટા કરવાની પુરસદ મળે, આપણુને નાટક ચેટક જોવા જવાની પુરસદ મળે, આપણુને ઠઠ્ઠા મશ્કરી કરવાની પુરસદ મળે, આપણુને બાઇડીયો સાથે ટાહેલાં કરવાની પુરસદ મળે, આપણુને બીજાઓના અવગુણુ જોવાની ફુરસદ મળે, આપણું કાંઇ લાગતું વળગતું ન હોય તેવી બાબતોમાં પણુ પંચાતી કરવાની પુરસદ મળે, આખી દુંનીયાંની ફોગટની હાય હોય કરવાની ફુરસદ મળે, કોઈકનાં ઉથમણાંમાં જવાની ફુરસદ મળે, સગાં વ્હાલાંઓની નીંદા કરવાની પુરસદ મળે અને ઊંઘ ન આવતી હોય તોપણુ મચલા થઇને પથારીમાં પડયા રહેવાની ફુરસદ મળે, પણુ આપણું અંધેરતો જુઓ કે પ્રભુ ભજવાની ફુરસદ ન મળે? બધી બાબતની પુરસદ ? ? માત્ર ભકિત કરવાનીજ પુરસદ નહીં ?

ભાઇઓ ? આવી પોલ તે કયાં સુધી ચાલશે ? આવી રીતે આપણે આપણા મનને કયાં સુધી ઠગ્યા કરશું ? આવી નબળાઇ કયાં સુધી રાખી મુકશું ? આ ભુલમાંથી છુટવાનો આરો કયારે આવશે ? અને એ મહાપાપનું શું પરીણામ આવશે ? એ જરા વિચારતો કરો ? હાલમાં આપણુને જયારે ઘણી જાતની અનુકુળતા છે ત્યારે આપણે કહીએ છીએ કે, અમને પ્રભુ ભજવાની ફુરસદ નથી, પણુ મોત પછી જયારે આપણી પાસે કાંઈપણુ સાધન નહીં રહે ત્યારે નરકની ધગધગતી મહાભયંકર અગ્નિ વખતે પ્રભુ કહેશે કે, મને તમારૂં કલ્યાણ કરવાની ફુરસદ નથી, ત્યારે આપણા શું હાલ થશે ? એ ખ્યાલતો કરો ? માટે ભાઇઓ ? પરમકૃપાળુ આનંદ દાયક, શાંતિ દાતા સર્વ શક્તિમાન મહાન ઈશ્વરની ભક્તિ કરવાની જેમ બને તેમ

જલદીથી હમણાને હમણાંજ આપણે ફુરસદ લેવી જોઇએ. હમણાને હમણાજ ફુરસદ લેવી જોઇએ. નહીં તો રખડી પડશું, માટે સંભાળજો.

દોહરા.

કાલ કરંતો આજ કર, આજ કરંતો અબ,
અવસર વીત્યો જાતહે, ફીર કરેગો કબ;
આજ કહે મેં કલ ભજું, કાલ કહે પુની કાલ,
આજ કાલ કે કરતહી, અવસર જાસી ચાલ;
પાવ પલકી ખબર નહીં, કરે કલકી બાત,
જીવ ઉપર જમ ફીરતહે, જયું તેતરપર બાજ;
કબીર પગડા દુર હય, બીચમેં ખડી હય રાત,
કયા જાણું કયા હોયગી, રવી ઉગતે પરભાત;
તુલસી વીલંબ ન કીજીએ, ભજ લીજે રઘુવીર,
તન તરકસતે જાતહે, શ્વાસ સારખે તીર;
શ્વાસે શ્વાસે રામ ભજ, મીથ્યા શ્વાસ મત ખોય,
ના જાણું એ શ્વાસકી, આવન ફીર નહીં હોય;
એ દુનીયાંમાં આયકે, છોડ દેહી તું એંટ,
લેના હોયસો લેહી લે, ઉઠ જાતહે પેંટ.

૮૮.—મોટો મહાત્મા કોણ ? મુડદાંને જીવાડે તે કે પાપથી બચાવે તે ?

એક વખત પ્રસંગોપાત હરીજનોની મંડળીમાં વાત નીકળી કે, ફલાણો માણસ સાપ ઉતારવામાં બહુ હુશીયાર છે. અમારા ગામમાં શેરખાં શીકારીને સાપ કરડયો તો, તેથી તે મરવાની અણી ઉપર હતો, એટલામાં એક સાધુ આવી નીકળ્યો. તેણે દુર બેઠે બેઠે મંત્ર ભણીને સાપ ઉતાર્યો, તેથી તે તુરત ઉઠીને બેઠો થયો ને સાંઝે પાછો પોતાને કામે ગયો. એ સાંભળીને બીજા માણસે કહ્યું કે, અમારે ત્યાં એક પંજાબી ફકીર આવ્યો તો, તે એવો હુશીયાર કે કાંઈ વાત-

જ નપુછો, એ વખતે હીરો ગાંધી મરવા પડેલ, ત્રણ દીવસ થયા સન્નિપાત થયો હતો ને ભોંયે લીધો હતો, એટલામાં એ ફકીર આવી પહોંચ્યો. તેણે ત્રણ ફુંક મારી તેથી તે બચી ગયો. એ વાતને ઘણા વરસ થઈ ગયાં, પણ હજી તે તરકટી વાણીયો જીવે છે, ને નવા નવા પ્રપંચો કર્યા કરે છે. એ સાંભળીને ત્રીજાએ કહ્યું કે, આપણે જાણતા નથી બાકી દુનીયાંમાં એવા ઘણાએ પડયા છે, એમ તો જુઓને આપણા દરબાર કસુંબો લીધા પછી વાતો ઉપર ઉખડે ત્યારે ટાઢા પોહોરે કહેતા કે, હુસેનીયો નામે મારી પાસે એક સીપાઈનો છોકરો હતો, તે ગીરનાર ઉપરથી લાકડાં કાપીને ગુજારો ચલાવતો, ને નવરો હોય ત્યારે આપણે ત્યાં આવી હોકા પાણી ભરી આપતો. એક દીવસ તેને કોઈ સાધુ મળી ગયો. તેણે એ છોકરા પાસે ગાંજો મંગાવ્યો. છોકરાનો દીવસ આવતો, એટલે તે ગાંજો લઈ ગયો, તેથી ખુશી થઇને તે સાધુએ કહ્યું કે, કાલે તારી મરજી પડે એટલું ત્રાંબુ લઈ આવજે. પણ એ ગરીબ માણુસ પાસે ત્રાંબુ કયાંથી હોય? તેની પાસે બે કોરીના દોકડા હતા તે લઇ ગયો. એટલે તે સાધુએ બધા દોકડાની એક ભઠ્ઠી મુકીને અરધા કલાકમાં સોનું બનાવી આપ્યું. એ વખતે તે છોકરો ત્યાં પાસે બેઠો હતો, પણ માંહી શું ચીજ નાંખી તે કાંઈ તેને ખબર પડી નહીં. કાંઇક પાંદડું નીચોવીને બેત્રણ ટીપાં રસ નાંખ્યો તેથી ત્રાંબાનું સોનું બની ગયું. એ પછી બે દહાડા રહીને હુસેનીયાએ મને એ વાત કહી, ત્યારે મેં બહુ તપાસ કર્યો પણ એ સાધુ ન મળ્યો. મહાત્માઓની શું વાત કરવી ? એ તો ઘડીકમાં ન્યાલ કરી દેય ને બેડો પાર કરી દેય. ગાંજાની એક ચલમમાં રાજી થઇને એટલું બધું સોનું બનાવી દીધું. આજે એ હુસેનીયો મોટો જમાદાર થઇ પડેલો છે, બેતો બાઇડી પરણેલો છે ને બધાને લુંટી ખાય છે. મફતનું સોનું મળી જાય તેને શું પરવા? જે ન કરે તે થોડું. એ સાંભળીને એક માણુસે કહ્યું કે, અમારા ગામમાં ઉકલો નામે કોળી છે, તે તરવામાં એવો હુશીયાર છે

છે કે, એની કોઇ જોડી ન મળે. એણે ઘણુંય માણસોને ડુબી મરતાં બચાવ્યાં છે, પણ એનાં આચરણો જોયાં હોય તો તોબાં! એવો ખરાબ માણસ છે કે, જો એની એકાદી વાત સાંભળો તો ફરીથી તેનું મોઢું જોવું ન ગમે. પણ તેમ છતાં એણે ઘણા માણસોના જીવ બચાવ્યા છે, કારણકે તરવાના હુન્નરમાં એના જેવો બીજો કોઇ ન મળે. એ બાબતમાં એની હીંમત અદભૂતજ. એ પછી એક માણસે કહ્યું કે, એક અમારો નાતીલો છે, તેની પાસે કાંઇ એવું જાદુ છે કે, સૌ અજબ થઇ જાય. જે ચીજ માગો તે એ માણસ જયાં બેઠો હોય ત્યાં આવી પડે. બરફી જોઇએ તો બરફી, સાકર જોઇએ તો સાકર, ફુલના હાર જોઇએ તો તે તૈયાર, અને રેલવેની ટીકીટોનો પણ ઢગલો કરી આપે. અમે ઘણી વખત તેની મંગાવેલી મીઠાઇ ખાધેલી છે.

આ બધી વાતો સાંભળીને ત્યાં બેઠેલા એક ભગતે કહ્યું કે, એ બધી વાતો સાચી, કારણકે આ દુનીયાંમાં બહુ રત્નો પડેલાં છે, એટલુંજ નહીં પણ દયાળુ પ્રભુએ માણસોને કેટલી બધી જાતની શક્તિ આપીને મોકલ્યાં છે તેની કાંઇ હદ નથી. માટે માણસોથી ન બની શકે એવું આ જગતમાં કાંઈ પણ નથી. આમ હોવાથી જુદા જુદા માણસોમાં વધતા ઓછા જુદા જુદા ગુણો હોય છે. કોઇ ચાંદી સોનું બનાવે છે. કોઇ જમીનની અંદરનું ધન બતાવી આપે છે, કોઇ ભુત ભવિષ્યની વાતો કહી આપે છે, કોઇ ફુંક મારીને દરદો સારાં કરે છે, અને કોઈ મુડદાંઓને જીવતાં કરે છે. એ બધા ગુણો બહુ સારા છે, અને તે જગતને જરૂરના છે, પણ એમાં કાંઇ મોટી વાત નથી. કારણ કે એવા ગુણોથી કે ચમત્કારોથી કાંઈ સ્વર્ગ મેળવી શકાતું નથી. માત્ર એટલાથીજ કાંઇ હૃદયમાં પ્રભુ પ્રેમ આવતો નથી. અને એથી કાંઇ પોતાનાં કે બીજાઓનાં પાપ મુકાતાં નથી. એટલે એ ચીજો આપણને શું કામની ? અમે તો તેનેજ મોટા મહાત્મા સમજીયે છીએ કે, જે પોતે પાપમાંથી છુટી પ્રભુને ઓળખે, અને બીજાઓને પાપમાંથી છોડાવી સ્વર્ગમાં લઇ જાય.

જે સાધુએ સાપ ઉતાર્યો તે સાધુ તે મીંયાંભાઇને હીંસા કરતાં અટકાવી શક્યો ? જે માણસ ડુબી મરતાંઓને બચાવે છે તે માણસ પોતાનાં આચરણ સુધારી શકયો ? જે ફકીર ફુંક મારીને રોગ સારા કરે છે તે ફકીર સારા થનાર માણુસના સ્વભાવ બદલી શકે છે ? જે સાધુ ત્રાંબાંમાંથી સોનું બનાવી શકે છે તે સાધુ જેને સોનું બનાવી આપે તેનું કલ્યાણ કરી શકે છે ? અને જે માણસ પોતાની મરજી પડે તે ચીજો મંગાવી લોકોને અજબ કરે છે તે માણસ બીજાઓને પાપમાંથી છોડાવી શકે છે ? કહો કે નહીંજ. ત્યારે જેથી પોતાના આત્માનું કલ્યાણ ન થાય, પોતાના બંધુઓને ધર્મના રસ્તામાં ન લઈ જવાય, અને પોતાના પેદા કરનાર મોક્ષ સુખ આપનારા મહાન પ્રભુને ન ઓળખાય તે ગુણોને તે ચમત્કારો હરીજનોને શું કામના ? ભાઇઓ ? અમે એવી ચીજોની કાંઈ બહુ કીંમત સમજતા નથી. અને એવા માણસોને કાંઈ મ્હોટા સમજતા નથી. પણ જે પોતે રૂડા થાય, પોતાનાં પવિત્ર આચરણોથી જગતમાં રૂડી અસર કરે, પોતાના બંધુઓને પાપથી છોડાવી પોતાની સાથે સ્વર્ગના રસ્તામાં ચલાવે, પોતાનાં શુદ્ધ અંતઃકરણો પ્રભુ પ્રેમથી તરબોળ કરે, અને જગતગુરૂ આદી નાથ સંસાર સાગર તરવાની પાજરૂપ સર્વ શકિતમાન આનંદ સ્વરૂપ શાંતિ દાતા મહાન પ્રભુને પોતે ઓળખે અને બીજાઓને ઓળખાવે તેનેજ અમે મોટા મહાત્મા કહીએ છીએ. તેનેજ અમે માનીએ છીએ, તેનેજ અમે નમીએ છીએ, અને અમે તેવાજ થવા ઇચ્છીએ છીએ. કારણ કે એજ સાચો કીમીયો છે, ને એજ સાચો ચમત્કાર છે. ભાઇઓ ? જરા વિચાર તો કરો કે, જે ત્રાંબાંમાંથી સોનું બનાવે તે સાચો કીમીયાગર કે જે જીવમાંથી શિવ બનાવે તે સાચો કીમીયાગર ? અને જે ફુંક મારીને મુડદાંઓને જીવાડે તે મોટો મહાત્મા કે જે નરકની અગ્નીમાંથી છોડાવીને અનંતકાળનાં મોક્ષ ધામનાં સુખ અપાવે તે મોટો મહાત્મા ? માટે ભાઇઓ ? જેનાં

પોતાનાં પાપ છુટયાં હોય અને જે બીજાંઓનાં પાપ છોડાવી શકે તેવા હોય તે મહાત્માઓને શરણે જાઓ. તે સદ્‌ગુરૂને શરણે જાઓ. એટલે તેની સાથે તમારૂં પણ કામ થઇ જશે. એ સંતો કેવા હોય? તેને માટે હરીજનો કહેછે કે,

દોહરા.

સંત ન છાંડે સંતતા, કોટીક મીલે અસંત;
મલ્યાગીરી ભુજંગ લગે, શીતલતા ન તજંત.
તન કર મન કર વચન કર, દેત ન કાહુ દુઃખ;
તુલસી પાતક જરત હે, દેખત ઉનકો મુખ.
તન કર મન કર વચન કર, કાહુકું દુઃખાવત નાહીં;
તુલસી એસે સંતજન, રામ હૃદય જગ માંહી.
અષ્ટ સિદ્ધિ નવ નિધકી, ઉરમેં લેશ ન આશ;
મુક્ત કહે તેહી સંતસેં, મીલે પ્રગટ અવીનાશ.
ગાંઠે દામ ન બાંધલે, નહીં નારીસેં નેહ;
કહે કબીર તા સાધકી, હમ ચરનનકી ખેહ.
નર તન ધરી જાકું નહીં, સંત અસંત પીછાન;
મુક્ત કહે તાકો નહીં, કોટી જન્મ કલ્યાન.
બડ ભાગીસે હોત હે, સાચે સંતકી સેવ;
મુક્ત કહે તેથી રીઝત હે, અલખ નીરંજન દેવ.

૮૯.–વિશાળ તળાવમાંથી મોટા નળો ચાલ્યા આવે છે તેની સાથે જે પોતાની પાઇપ જોડી દેય છે તેને ઘેર બેઠે પાણી ચાલ્યું આવે છે, તેમજ જે સત્સંગની મંડળીમાં ભળી જશે તેને ઘેર બેઠે ઇશ્વરી જ્ઞાન મળવા લાગશે.

મુંબાઇમાં પ્રથમ પાણીનું બહુ દુઃખ હતું, પીવા લાયક મીઠું પાણી લોકોને સેહેલાઇથી મળતું નહીં, થોડાક કુવા હતા પણ તેમાંનું પાણી બહુ સારૂં નહોતું, અને તે પણ થોડીવાર

માં ખુટી જતું, તેથી એ પાણી મેળવવા માટે ભારે દોડા દોડી ને બહુ ધક્કા મુક્કી થતી હતી. એક ડોસી કહેતાં કે. અમે રાતના ત્રણ વાગે ઉઠી ને છેક કોટના મેદાનમાં પાણી ભરવા જતાં, એ વખતે પણ ત્યાં ભીડ થઈ જતી, અને જો જરા મોડાં પહોંચીએ તો પછી વાટકે વાટકે પાણી ઉલેચવું પડતું. એ તળાવના પાણીમાં બહુ કચરો આવતો, તેથી તે એજ વખતે કામમાં આવતું નહીં, તેને ઘણો વખત રહેવા દઈએ ત્યારે કચરો નીચે બેસતો, એ પછી બે ત્રણ વખત ગાળીએ ત્યારે ઘણા વખત પછી માંડ માંડ એ પાણી પીવા લાયક થતું. પાણીનું આવું દુઃખ જોઈને નામદાર સરકારે લોકો ઉપર દયા કરી થોડે દુર ડુંગર ઉપર એક મોટું તળાવ બંધાવ્યું. ને એ તળાવમાંથી આખા શેહેરમાં બધે ઠેકાણે મોટા નળો મુકાવ્યા. એ મોટા નળની સાથે જે લોકોએ પોતાના નાના નળો જોડી દીધા તેઓને વગર મેહનતે પોતાને ઘેરે બેઠે છેક પાંચમે માળે પણ ચોખું મીઠું પાણી મળવા લાગ્યું. અને જેઓએ એ મોટા નળોની સાથે પોતાની પાઈપ ન જોડી તેઓ પાણી વીનાં હેરાન થવા લાગ્યા.

આ દાખલો આપીને એક ભકતરાજ મહારાજ કહેતા કે, આવીજ રીતે ઘણાજ પ્રભાવ વાળા, સુંદર કાંતિવાળા, સંસાર સાગર તરવાની પાજરૂપ, ધર્મને સ્થાપન કરનારા, પરમ કૃપાળુ અવિનાશી પરમાત્માએ સનાતન ધર્મનું પવિત્ર તળાવ બંધાવ્યું છે. એ તળાવમાંથી જે મોટા નળો નીકળ્યા તે સત્સંગની મંડળીઓ છે. તે પ્રાર્થના કરવાનાં મંદીરો છે. તે હરીકથા કરવાની જગ્યાઓ છે. અને તે ભજન કરાવનારી હરીજનોની મંડળીયો છે. એ સતસંગના મોટા નળ સાથે જે પોતાનો નાનો નળ જોડી દેય, એટલે કે જે સત્સંગની મંડળીમાં મચ્યા રહે, જે જ્યારે બને ત્યારે અલૌકિક ઇશ્વરના અદ્ભુત મહીમાની કલ્યાણકારક વાતો સાંભળ્યા કરે, જે પોતાના ભાઇ બંધ ભગતોની સાથે મળીને ભજન કરે, અને જે સેવા કરતે કરતે સંતોના ચ-

રણમાં પડયા રહે તેઓના હૃદયમાં જેનો પાર પામી શકાતો નથી, જેનું સ્વરૂપ સેહેલાઇથી જાણી શકાતું નથી, જેમાં કોઇ પણ વખતે કાંઇપણ ફેરફાર થતો નથી, જેને કોઇની પણ ઉપમા આપી શકાતી નથી, જેની કાંઈ પણ સીમા નથી, જે અપાર મુર્તીવાળા છે, જે સ્વયંપ્રકાશીત છે, જે અજન્મા છે, જે અચિંત્ય છે, અને જે આનંદ રૂપ છે તે સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુનું ચોખું સત્ય જ્ઞાન એની મેળે મેળે સતસંગને પ્રતાપે ઘેર બેઠે મળવા લાગશે. માટે ભાઈઓ ! સુંદર મોટા તળાવમાંથી નીકળેલા મોટા નળની સાથે તમારો નાનો નળ જોડી દો, એટલે કે ધર્મ પાળવા માટે ઉભી થએલી સત્સંગની મંડળીમાં મળી જાઓ, હરીજનોના દોસ્ત થાઓ, અને પ્રભુ પ્રેમીઓના દોસ્ત થાઓ. એટલે તેઓની સાથે તમારો પણ બેડો પાર થઈ જશે. કારણકે મહાત્માઓએ કહ્યું છે કે,

દોહરા

બીન સતસંગ ન હરીકથા, તા બીન મોહ ન જાત;
મોહ ગયે બીન રામ પદ, હોય ન દ્રઢ અનુરાગ.
સતસંગ કો ફલ એહી હે, સંશય રહે ન લેશ;
રહે સ્થીર સુચી સરલ ચિત્ત, જાને નહીં કલેશ.
એક ઘડી આધી ઘડી, આધીમેં પણ આધ;
તુલસી સંગત સાધુકી, કટે કોટી અપરાધ.
બહુત પુન્ય કરી મીલતહે, જ્ઞાનીકો સંગ આય;
સબ ગ્રંથનકો તત્વ સો, પલમેં દેત બતાય.
કોટી જન્મ કે પુન્ય જબ, ઉદય હોત એક રંગ:
છુટત મનકી મલીનતા, અરૂ ભાવત સતસંગ.
મીલન ચાહો પરિ બ્રહ્મકું, તો કરના સતસંગ;
મુકત કહે સઃ ગ્રંથકો, એ સિદ્ધાંત અભંગ.
સર્વ સ્વર્ગ અપવર્ગ સુખ, ધરીતુલા એક સંગ;
તુલે ન તાહી સકલ મીલી, જો સુખ લવ સતસંગ.

૯૦.–પ્રભુને આપણાં કામો અર્પણ કરવાં એટલે શું? કેવી રીતે આપણા કામો પ્રભુને અર્પણ થઇ શકે?

ભક્તિ માર્ગનો એ મુખ્ય સિદ્ધાંત છે કે આપણાં બધાં કર્મ પ્રભુને અર્પણ કરી દેવાં જોઇએ. તેથી ધર્મના દરેક ગ્રંથોમાં વારંવાર એ વાત આવ્યા કરે છે, અને બધા મહાત્માઓ પણ પ્રસંગોપાત એનો એ ઉપદેશ કર્યા કરે છે. છતાં પણ ઘણાં માણસો જેમ જોઇએ તેમ ખુલ્લી રીતે એ બાબત સમજી શક્તા નથી. તેથી તેનો વધારે ખુલાસો કરવાની જરૂર છે. એ માટે એક મહાત્મા કહેતા કે,

અર્પણ વિધીમાં ધર્મનાં ઘણાં અંગો આવી જાય છે, ને એથી સેહેલી રીતે આપણી જીંદગી સુધરી શકે છે. જેમકે ભગવદ ઇચ્છાને આધીન થઇને જીંદગી ગાળવાથી એટલે કે જેમ પ્રભુ રાખે તેમ રાજી રહીને જીંદગીનાં કામ કાજો કરવાથી તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકે છે. રાગ દ્વેષ રાખ્યા વીના, આસક્તી રાખ્યા વીના, અને ફળની ઇચ્છા રાખ્યા વીના ફરજ બજાવવાને ખાતર જીંદગીનું કર્તવ્ય સમજીને જે કામો કરવામાં આવે તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઇ શકે છે. સર્વ શક્તિમાંન મહાન ઇશ્વર તરફ આપણું અંતઃકરણ સદા ઝુકેલું રહે ને દર પળે તેનો ઉપકાર માનતે માનતે જીંદગીની ફરજો બજાવ્યા કરીએ તે કર્મો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકે છે. જગતમાં ઇશ્વરી સ્નેહ વધારવા માટે પ્રભુ પ્રિત્યર્થે આપણા ભાઇબંધોના કલ્યાણનાં જે કામો કરીએ તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકે છે. આપણી જીંદગી ઉત્તમ રીતે ગાળવા માટે અને પ્રભુના રસ્તામાં ચાલવા માટે શુદ્ધ અંતઃકરણથી આપણા પવિત્ર ધર્મના જે જે નિયમો પાળીએ તે તે કર્મો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકે છે. આપણો અહંભાવ છોડીને અને મહાન ઇશ્વરની કૃપા સમજીને જે કામો કરીએ તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકે છે. અને સ્વાભાવિક રીતેજ આપણો જીવ ઇશ્વર તરફ ખેંચાયા કરે, તેને માટે

તલપ્યા કરે અને તેના વિરહથી રોયા કરે, એવી તાલાવેલીની સ્થીતિમાં જે કામો થાય તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઇ શકે છે.

છાપામાં નામ આવે ને લોકોમાં વખાણ થાય તે સારૂ જે કામો કરવામાં આવે તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકતાં નથી. માન મેળવવાની અને ખેતાબો મેળવવાની લાલચે જે કામો કરવામાં આવે તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકતાં નથી. સગાં વ્હાલાં મિત્રો અને નોકરો કે જેનો આપણી ઉપર હક હોય તેઓને કાંઇ જરા તરા આપીને મનમાં ફુલાયા કરીએ ને એમ સમજ્યા કરીએ કે અમે બહુ કરીએ છીએ, તે કામો કાંઇ પ્રભુને અર્પણ થઈ શકતાં નથી. ઘેરે છોકરો આવવા સારૂ કે ધન મળવા સારૂ જે જપ તપ કરવા કે કરાવવામાં આવે તે આપણા સ્વાર્થનાં કર્મો પ્રભુને અર્પણ થઇ શકતાં નથી. લોક લાજને લીધે દેખા દેખીથી જે કામો કરવામાં આવે તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકતાં નથી. દેશની, નાતની, કે કુળની રૂઢીને લીધે ફરજીયાત પણે જે કામો કરવામાં આવે તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઇ શકતાં નથી. મનમાં હલકી જાતની ઇચ્છાઓ ભરી રાખીને લાભે લોભે જે કામો કરવામાં આવે તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઇ શકતાં નથી. જીવ બાળીને મન કોચવીને અને મોઢું બગાડીને જે કામો કરવામાં આવે તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઈ શકતાં નથી. ધર્મ ગુરૂઓ સંકલ્પ કરાવે, પાણી મુકાવે ને શ્રી કૃષ્ણાર્પણ મસ્તુ, અથવા બ્રહ્માર્પણ એમ મોઢેથી બોલાવે, તેથી કાંઈ તે કામો પ્રભુને અર્પણ થઇ જતાં નથી. અને દયાળુ ઇશ્વરે કૃપા કરીને આપણને રૂપીયો આપ્યો હોય ત્યારે તેમાંથી પરાણે પરાણે ન ચાલે ત્યારે માંડ માંડ અરધી દુકાની ખરચીને મનમાં મરડાયા કરીએ તે કામો કાંઇ ઇશ્વરને અર્પણ થઇ શકતાં નથી. પણ જ્યારે અંતરમાંથી એમ લાગે કે, હું તે કોણ? હું તે શું બીસાતમાં? મારૂં શું ગજું? મારાથી શું થઇ શકે? હું તો કાલ સવારે આગના ભડકા વચ્ચે ચિતામાં ફુંકાઇ જવાનો છું. જે બલીહારી છે તે તો મારા નાથની છે.

જીવન આપવા ટાણે તેણે મને પુછયું નથી, અને મરણ ટાણે પણ તે કાંઇ મને પુછવાનો નથી. હું તો ખાલી હાથે નાગો પુગો આવ્યો છું ને ખાલી હાથે પાછો જવાનો છું. મારૂં અહીં શું છે? જે છે તે મારા પ્રભુનું આપેલું છે. માટે તેને અર્થે તેના પવિત્ર નામથી મારા ભાઇબંધોને આપવું એ મારી ફરજ છે. એમાં હું નવાઈ શું કરૂં છું કે અભીમાન કરૂં? ને મારૂં મારૂં કર્યા કરૂં? એટલુંજ નહીં પણ મારે હાથે કરીને જો કાંઇ બને તો મારેતો ઉલટો તેનો ખાસ વધારે ઉપકાર માનવો જોઇએ. કારણ કે તેણે કૃપા કરીને મને પોતાનું ઐશ્વર્યને પોતાના ગુણો આપ્યા ત્યારે મારાથી કાંઇ કાંઇ બની શકે છે. નહીંતો મારાથી શું બને? મને માત્ર નિમિત્ત થવામાં તેણે પસંદ કીધો એ તેનીજ કૃપા છે. કારણ કે જો તેણે મને જીંદગી ન આપી હોત તો હું શું કરી શકત? મને કોઇ મહા રોગી બનાવ્યો હોત તો હું શું કરી શકત? મને સારી બુદ્ધિ નહીં આપી હોત તો હું શું કરી શકત? મને ધન નહીં આપ્યું હોત તો હું શું કરી શકત? મને આવો રૂડો ધર્મ નહીં આપ્યો હોત તો હું શું કરી શકત? અને જો તે સર્વ શક્તીમાન પરમ કૃપાળુ. પીતા તરફથી મને ઘણી જાતની અનુકુળતા ન મળી હોત તો હું કાંઇ પણ કરી શકત નહીં. માટે ભાઇઓ? શુદ્ધ અંતઃકરણથી એમજ સમજો કે, હે અનંત બ્રહ્માંડના નાથ? જે બલીહારી છે તે તારીજ છે. જે ખુબી છે તે તારીજ છે, જે તત્ત્વ છે તે તારૂંજ છે અને જે જીવન છે તે તારૂંજ છે. મારૂં એમાં કાંઇ પણ નથી. હુંતો નીમિત્ત માત્ર છું. આમ સમજીને ઝુકી પડેલાં હૃદયથી કાંઈ પણ સ્વાર્થ વીના ઉત્તમ લાગણીથી પ્રભુ પ્રીત્યર્થે જે કામો કરવામાં આવે તે કામો એની મેળે મેળે ઇશ્વરને અર્પણ થઇ જાય છે. માટે ભાઇઓ? એવી રીતે પ્રભુનો મહિમા સમજીને, જગતનું મીથ્યાપણું સમજીને અને જગતના જીવો સાથેની ઇશ્વરી સગાઇ સમજીને પ્રભુ પ્રિત્યર્થે નિષ્કર્મો કરવાની તજવીજ કરો.

દોહરો.

તુલસી જગમેં યું રહે, જ્યું જીભ્યા મુખ માંહી;
ઘીવ ઘણા ભક્ષણ કરે, તોભી ચીકની નાંહી.

૬૧.—આપણે બધી વાતમાં પક્કા પણ પ્રભુ ભજ-નમાંજ કાચા, એમ કાં?

દુનીયાંદારીની ઘણી બાબતોમાં આપણે કેટલું બધું ધ્યાન આપીએ છીએ અને વ્યવહારનાં ઘણાં કામોમાં આપણે કેટલા બધા પક્કા છીએ તે કાંઈ કોઇના ધ્યાન બહાર નથી. કારણ કે આપણી અને આપણા પાડોશીયોની જીંદગીના વ્યવહારમાં દરરોજ આપણે જોઇએ છીએ કે, હજી તો જમવાનો વખત થયો ન હોય એટલી વારમાં તો કેમ ભટ? કેટલી વાર? એ ક્યાં ગઇ? જલદી કર. બહુ ભુખ લાગી છે. એ પછી જમવા બેસીએ ત્યારે કહીએ છીએ કે, આ કઢી બરાબર નથી. એમાં મીઠા લીંમડાની ખામી છે. આજે પતરવેલીયાં બહુ મજેનાં બન્યાં છે, પણ હજી જો એમાં આંબલી જરા વધારે હોત તો કાંઇ ઓરમજે પડત. ગરીબ માણસ સમજીને આપણે ચલાવી લઇએ છીએ, બાકી આ રસોઇયો બરાબર નથી. જુઓ આજે ભાત ગાળી નાંખ્યો છે. અરે યાર? તમે લોભ કરો છો, આ પોરીયાથી કાંઇ ચાલે? કોઈ ફક્કડ રસોઇયો રાખો. બે ચાર રૂપીયા વધારે આપવા પડે તો શું થયું? પણ ખાવે પીવે તો સુખી થઇએ.

એ પછી પાણી પીવાની વાત આવે ત્યારે પણ એમજ કે, આપણા કુવાનું પાણી બગડી ગયું છે હો, એ કોઈ પીશોમાં. રામા, મીઠી વાવનું પાણી લાવજે. અરે ક્યાં ગઇ? સાંભળે છે કે? છાપામાં આવ્યું છે કે, નળનાં પાણીમાં જીવડાં પડી ગયાં છે, માટે ધ્યાન રાખીને ગાળજે. આપણો દુધવાળો દે-ખાય છે તો સારો, પણ મને એના દુધનો ભરૂસો નથી. એ

લોકો દગો કર્યા વિના રહે નહીં. ભીખુને કહી દો કે પાસે ઉ-ભીને ભેંસ દોહરાવજે. આ દાડમનું સરબત બહુ ફસકલાસ છે, પણ બહુ મોંઘુ છે એ પીડા છે. સાંભળ્યું? બધા બેઠા હોય ત્યારે એ સીસો કાઢીશ માં. તું તો જાણે નવલખી નાગરદાસની દીકરી? બધાંની વચ્ચે સરબતનો સીસો લાવીને મૂકે, ને સોને તાણુ કરી કરીને પાય. પણ એક એક સીસાના બાર બાર આના પડે છે, એ કાંઇ ખબર છે? ભાઇઓ? આવી રીતે આ બધી બાબતોમાં આપણે પક્કા, પણ ધર્મની વાતમાં સાવ મોટું મીંડું? એનું કાંઇ ધાર્યું? આ બધી બાબતોમાં આપણે જેટલું ધ્યાન રાખીએ છીએ, જેટલા ઉંડા ઉતરીએ છીએ, જે-ટલી માથાકુટ કરીએ છીએ અને જેટલી વારે વારે એની એ વાતો કરીએ છીએ તેટલી કોઇ દીવસ પ્રભુની વાતો કરીએ છીએ? નહીંજ. કારણ કે આપણને જેવાં દુનીયાંદારીનાં ઘ-ડીક વારનાં માયિક સુખો વ્હાલાં છે તેવો પ્રભુ વ્હાલો નથી, તેથી આપણે આપણા નજીવા સ્વાર્થમાં પક્કા છીએ, અને ઇ-શ્વરી આનંદ લુંટવામાંજ કાચા છીએ.

એ પછી સુવાનો વખત થાય ત્યારે પણ એમજ.• આજે પણ ખાટલો ન ઉખેડયો કે? આઠ દીવસ થયા સુખે સુવાતું નથી, તોપણ આંખ નથી ઉઘડતી કે? ગાદલાં કઠણ થઈ ગયાં છે, એને પણ ઉખેડીને ફરી ભરાવી લો. આટલાં બધાં ગાદલાં પડયાં છે ને એક ગાદલું શું કરવા પાથરો છો? મારા પલંગ ઉપર બે ગાદલાં પાથરજો. આપણો પટેલ બહુ બે દરકાર છે, જો, હજી ઓછાડ નથી બદલ્યા? એ કયાં ગયો? પટેલે કહ્યું, સાહેબ, શેઠે કહ્યું, સાહેબ સાહેબ કરીને વાત શું ઉડાવે છે? ઓછાડ કેમ નથી બદલ્યા? પટેલે કહ્યું, ધોબીને ત્યાંથી હજી ખેપ આવી નથી. શેઠે કહ્યું, જેવો તું તેવો ધોબી. બધી મુડદાં કંપની મારે ત્યાં કયાંથી ભેળી થઈ? સાત કલાક સુવું તો જોઇએ? ડાકટર કહે છે કે, બરાબર ઉંઘશો નહીં તો માંદા પડશો. તેથી ઉંઘ ન આવે તોપણ કલાકના કલાક•સુધી પથા-

રીમાં પડયા પડયા શેઠ પડખાં ફેરવ્યા કરતા હતા. પણ મીઠી ઊંઘ આવતી નહોતી. કારણ કે પેટનાં અજીરણો, વ્યાજ ભરવાની ફીકરો, મનમાં ઉઠતા સેંકડો જાતના વીકારો, કેટલીક જાતની જામી ગએલી બુરી ટેવો, હુંડીયો ભરવાની મુદતો, નાણું સાચવવાની ફીકર, અને અપલક્ષણવાળાં છોકરાંઓ એ બધાં દુઃખોમાં ઓછાડ બદલ્યે ને ગાદલાં બદલ્યે ઉંઘ કયાંથી આવે ? અને તેમ છતાં આપણી ચતુરાઈ એમાંજ રહી જાયછે, પણ મહામંગળકારી પરમકૃપાળુ શાંતિદાતા સત્‌ચિદાનંદ સ્વરૂપ ઇશ્વર તરફ આપણું લક્ષ જતું નથી, એ આપણાં કમ ભાગ્ય તો જુઓ ?

એ પછી હવે કપડાંની વાત સાંભળો. મેં તને કહ્યું નહોતું કે મારી ચોલી ઉપર એવી ધૂળ જેવી ઝાલર નહીં ચાલે. ઉખેડ ફરીથી ને કર બરાબર. મોટી શોપવાળો થયો છે તે જોયો ? જાજા હજામત કર. તારા શેઠને કહેજે કે આવી રીતે કાંઇ મને નહીં ચાલે, જો ન બને તો ના પાડો, એટલે બીજે ઠેકાણે કામ સોંપીએ. તમારી ઉપર કાંઇ ફુમકું નથી ટાંગ્યું. મુંબાઇમાં તો છપનસો દુકાનો છે. આ કોર છે મજેની, પણ તે જેપાનીસ સાડી ઉપર ન શોભે. આ મખમલ નમુના સાથે મળતી નથી, બહુ ધ્યાન રાખીને જુઓ તો જણાશે કે, જરા કલરમાં ફેરછે. એવો ફેર મારી પાસે ન ચાલે. જો ઝબલામાં ઝીક ભરવાની છે હો, હું તને સાફ કહુંછું કે, જાડું મોટું કામ મારે ત્યાં નહીં ચાલે, મને પસંદ નહીં પડે તો હું પાછું આપીશ ને મજુરી તારે માથે પડશે. અગાઉ પોલકાંના પૈસા કાપી લીધા હતા એ યાદ છે કે ? માટે જો તારાથી બને તેમ હોય તો હા પાડજે, નહીં તો ચોખી ના પાડી દે, એટલે હું બીજી તજવીજ કરી લઉં. વાયદામાં એક કલાકનો ફેર પણ નહીં ચાલે, તું જાણે હું હમણાં હાએ હા કર્યા કરૂં ને પછી ધક્કા પાડયા કરૂં, એમ નહીં ચાલે. મારી પાસે ચોખું કામ જોઇએ. ભાઇઓ ? જરા વીચાર કરો કે, આવી સફાઈથી, આવી ચોખવટથી, આવી

લાગણીથી, આવા જોસથી ને આવી ભભક ભરી રીતે આપણુને ધર્મની વાતો કરતાં કે ધર્મનાં કામ કરતાં આવડે છે ? કહો કે નહીંજ. ત્યારે આ બધી પઢ્ઢાઇ આપણુને સુવા પછી શું કામ આવશે ? એ તો જરા વીચારો ?

એ પછી, હવે આપણી બચુનાં લગન આવ્યાં હમણાં છીએ તો જરા તાણુા તાણુમાં, પણુ કાંઇ આબરૂ પ્રમાણે કર્યા વીના છુટકો છે ? વાડી લખાવી આવ્યોછું. વાજાં વાળા સાથે નક્કી કર્યું છે. વીજળીની લાઇટની ગોઠવણુ થઇ જશે. નાત એક કરવી કે બે ? તેના વિચારમાં છું. કાકા કહે છે કે આપણી આબરૂ પ્રમાણે બે નાતો કરવી જોઈએ, હવે બને તે ખરૂં. આપણા શેઠ કહે છે કે, નાચ કરાવ્યા વીના નહીં ચાલે. મેં કહ્યું કે, દીકરીના લગનમાં નાચની કાંઇ જરૂર નહીં, આપણા બાપુડાના લગન થશે ત્યારે નાચ કરાવીશું. પણુ શેઠ કહે છે કે, એમ નહીં ચાલે, કાલની કોને ખબર છે ? બાપુડાનાં લગનને હજી પાંચ વરસની વાર છે. એ વખતે નાચ કરાવશો તેમાં શું નવાઇ કરશો ? એક નાચે છુટકો થવાનો છે એ વખતે તો દુનીયાં અજબ થઇ જાય તેવી ધામધુમ કરવાની છે. તમે જુઓ તો• ખરા, જો આ વરસ પાધરૂં ઉતર્યું તો લગન એવાં કરવાં છે કે આપણી આખી નાતમાં કોઇએ ન કર્યા હોય તેવાં સૌથી સરસ. મેં નાચની ના પાડી છે પણુ કર્યા વીના છુટકો નહીં થાય. વેહેવાઈનાં સગાં સામટાં છે, માટે પેહેરામણીની તજવીજ હમણાથીજ કરવી પડશે, એ કામ તારી માથે છે હો, આપણુને એમાં કાંઈ ખબર ન પડે. કોને આપવું ને કોને ન આપવું એ તું જાણે. હું તને સાફ કહું છું કે, એમાં લોભ કરીશમાં, પોણીચું થવા ન દેવું સૌથી સવાયું થાય એમ કરવું. હજી લગન આડા ત્રણુ મહીના છે તો પણુ મને બહુ ફીકર થયા કરે છે કે, એટલી ટુંકી મુદતમાં આપણે બધાં કામને કેમ પહોંચી વળશું ? વધારે ટાઇમ મળ્યો હોતતો ઠીક થાત. હવે તું ઢીલ રાખમાં, આજથીજ સાડીચો બાડીચો ભરાવા માંડ.

ભાઇઓ ? જરા વીચાર કરો કે, આવી છુટથી ને આવી ઉદારતાથી આપણે કોઇ દીવસ ધર્મનાં ભલાં કામોમાં પૈસા ખરચીએ છીએ ? આવી પક્કાઇ ને આવી અગાઉથી તૈયારીઓ અનંત બ્રહ્માંડના નાથના વ્હાલા થવા માટે આપણે કોઈ દીવસ કરીએ છીએ અને બે ચાર દહાડા ધામધુમ કરી લેવાના કામમાં આપણે આપણા દોસ્તોની મદદ તથા સલાહ લઇએ છીએ, પણ અનંતકાળનાં મોક્ષ સુખ માટે ધર્મના નીયમો પાળવા સારૂ તથા ધર્મના કામો કરવા સારૂ કોઇ દીવસ મીત્રોને મદદમાં લો છો ? કહો કે નહીજ. ત્યારે વિચાર કરો કે લગનના નાચો મુવા પછી પ્રભુના દરબારમાં આપણને શું કામ આવશે ? માટે ભાઇઓ ? ધર્મમાં પક્કાઇ રાખતાં શીખો, પ્રભુમાં પક્કાઈ રાખતાં શીખો.

એ પછી, કેમ ડોશી ચાલ્યાં ? ઓચિંતાં હો, અમને તો ખબર પણ નહીં. હા બાઇ, ઘરડાં માવતર હતાં, બે વરસ બેઠાં હોતતો માથે ઢાંકણ હતું, હવે અમે બધાં ઉઘાડાં પડી ગયાં. પણ આજના વખત પ્રમાણે જોતાં એતો નશીબદાર થઇ ગયાં. જો હવે કાલથી ગરૂડ પુરાણ બેસશે, તે સાંભળવા આવજો. છ માસી ઉપર ભાગવતની સપ્તાહ બેસાડશું, ને પછી જાત્રા જશું. બ્રાહ્મણોની ચાર નાત કરવા વીચાર છે, એની પછવાડે તો જેટલું કરીએ એટલું થોડું. વખત બદલાઇ ગયા તો પણ કાંઇ લોકલાજમાં ઉભ્યા વીના ચાલે તેમ છે ? મારી મરજી છે કે, માની પછવાડે હાંડાનું લ્હાણું થાય તો ઠીક, પણ નાનો ભાઇ જરા સુધરેલો છે, તે કહે છે કે, એવા ખોટા ખરચો કરવામાં કાંઈ વળે નહીં. માના નામથી કન્યાશાળામાં સ્કોલરશીપ અપાયા કરે એમ કરવું છે, બને તે ખરૂં. નવી ભાભી, બપોરે તમે નહોતાં ત્યારે વેહેવાણ આવીતી, તેને તો રડતાં પણ નથી આવડતું. ગ્હોં વાળતાં પણ સરખીરીતે ન આવડયું. આવડી મોટી ભેંસ જેવડી છે પણ માંહી કાંઈ ન મળે. ઉલટી બધાંને હસાવી ગઇ. તેથી મારાથીતો ન રહેવાયું. એટલે મેં તો કહ્યું કે, વેહેવાણ, હમણા રોતાં નથી આવડતું પણ તમારી સાસુ મરશે

ત્યારે શું કરશો ? એ વખતે જો સરખી રીતે નહીં રૂવો તો આખી નાતમાં ફજેતો થશે. એ સાંભળીને બેહેને કહ્યું કે, સાસુ વ્હાલા હશેતો આફુડું રોતાં આવડશે. ભાભીએ કહ્યું કે, રોતાં ન આવડે એતો બહુ ખોટું. બાઇડીયોને રોતાંતો જરૂર આવડવું જોઇએ. હવે તમારી દાદી મરે ત્યારે રોવું શીખી લેજો.

ભાઇઓ ? આ અજાયબીતો જુઓ ? દુનીયાંદારીનો આપણો મોહતો જુઓ ? વ્યવહારની રીતભાતની ગુલામ ગીરી તો જુઓ ? અને આપણી મુર્ખાઇ તો જુઓ કે રોતાં કુટતાં ન આવડેતો નાત જાતમાં આબરૂ જાય, પણ પ્રભુને માટે દરકાર ન રાખીએ તેનું કાંઇ નહીં ?? લોકલાજ સારૂ મુડદાંની પછવાડે ચાર નાત, પણ પ્રભુને નામે મીડું ?? અને આવી હલકા પ્રકારની નકામી વાતો કરવામાંને સાંભળવામાં જેવો રસ લાગે છે તેવો રસ કોઇ દીવસ પ્રભુના પવિત્ર નામની માળા ફેરવવામાં લાગ્યો છે.

ભાઇઓ ? આવી રીતે હજીતો અઘરણીના લ્હાણુ કોઠ, સુવાવડની રીત ભાતો, વેશ વાળના વરઝોળા, પાડોશીયો સાથેની લડાઇઓ, સ્કુલોના તોફાનો અને ધંધા રોજગારની મારામારીઓ વીગેરેની ઘણીએ વાતો કહેવાની રહી જાય છે. એ બધી વાતોમાં આપણે બહુ પક્કા છીએ, એટલુંજ નહીં પણ જેટલી પક્કાઇ જોઇએ તે કરતાં પણ સેંકડો ગણી વધારે પક્કાઇ છે, માત્ર એકજ બાબતમાં આપણે કાચા રહી જઇએ છીએ, એ બાબત તે ધર્મ છે, એ બાબત તે આત્માનું કલ્યાણ છે. અને એ બાબત તે સર્વ શક્તિમાન પરમકૃપાળુ મહાન પીતા પરમાત્માને ઓળખવો એજ છે. એ ખાસ જરૂરની મોટામાં મોટી બાબતમાંજ આપણે સાવ કાચા રહી જઇએ છીએ. આ મજે તો જુઓ કે જ્યારે લેવા દેવાની વાત આવે ત્યારે એકના સવાયા દોઢા, પણ જ્યારે ધર્મની વાત આવે ત્યારે ભગત જેવા હોય તો માલાના મુળગા, ઠરેલો વ્યવહાર ચતુર માણસ હોય તો લાખના બાર હજાર, અને સંસારીમાયા

બાદીયો તો એ બાબતમાં અગાઉથીજ દીવાળાં ફુંકી દેય છે. ભાઇઓ? વિચાર કરો કે, આવી પોલ કેમ ચાલશે? જે વાતો ઘડીકવારની છે, જે બાબતો દુઃખદાયક છે, જે રીવાજો અજ્ઞાનપણાના છે, તે બધામાં તન્મય થઇ જવું, તે બધામાં તનમન ધન અર્પણ કરી દેવું, તથા તે બધામાં અમુલ્ય જીંદગી ગુમાવી નાંખવી, અને જે આપણને તથા અનંતબ્રહ્માંડોને ઉત્પન્ન કરનાર છે, તે સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વર તરફની ફરજો બજાવવામાં પુરેપુરી બેદરકારી, મોક્ષ ધામનાં અનંતકાળનાં અખંડ સુખોને લાત મારવી, અને જીંદગીની સાર્થકતા કરી લઇ ઇશ્વરી ઐશ્વર્યના માલેક થઇ ઇશ્વરની હજુરમાં રહેવાની દરકાર ન કરવી, એથી મોટી મુર્ખાઇ બીજી કઈ? માટે ભાઇઓ? જેમ બધી વાતમાં પક્કા છો તેમ ધર્મમાં પણ પક્કા થાઓ. પ્રભુમાં પણ પક્કા થાઓ. કારણ કે એ વીના દુનીયાંદારીની બીજી કોઇ પણ ચતુરાઇથી આરો આવે તેમ નથી. માટે ફરી ફરી કહીએ છીએ કે, ધર્મ જાણવામાં ને ધર્મ પાળવામાં પક્કા થાઓ અને પ્રભુનું સ્વરૂપ સમજવામાં તથા પ્રભુનો મહીમા જાણવામાં પક્કા થાઓ.

દોહરા.

ભજન કેમ કરતો નથી પાજીરે, સીતારામ કેમ થાશે રાજી.(ટેક)
મહાદુઃખ ભોગવીને માયા મેળવી, તેને ઉંધો બેઠો દાટી; (૨)
ખાધું નહીં ખવરાવ્યું નહીં, પછે જાતાં ફુટે છાતી—ભજ૦
વિષય ભોગવતાં વંસ વાધ્યું, ને મુને ત્રુઠા માજી. (૨)
મમતાની ઘાણીએ ફેરા ફરે, પછે તૃષ્ણા થઇ તાજી—ભજ૦
સોનું પહેરીને શોભા દેખાડે ને માલામાં મન લાજી. (૨)
ભક્તિ વિના ભૂંડા હાલ તમારા, એમ કહી ગયા પંડિત કાજી —ભજ૦
માયાની ટીપણે લાહ લાગી, તેને શું રે બેઠો ચાટી; (૨)
કહે પ્રીતમભાઇ હરિ ભજ્યા વિના, અંતે સહુ ધુળમાટી—ભજ૦

૯૨.–શ્રદ્ધા એટલે શું ? આપણા આત્માથી પરમાત્મા સુધી દોરડાં વીનાનો જે કુદરતી તાર છે તેનું નામ શ્રદ્ધા છે.

દરેક ઠેકાણેથી વારે વારે આપણને એમજ કહેવામાં આવે છે કે, શ્રદ્ધા રાખો, શ્રદ્ધા રાખો. પવિત્ર શાસ્ત્ર ઉપર શ્રદ્ધા રાખો, અને સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વર ઉપર શ્રદ્ધા રાખો. આ ઉપદેશ આપણે છેક નાના હોઇએ ત્યારથી માંડીને મરી જઇએ ત્યાં સુધી આપવામાં આવે છે. અને તેમ છતાં પણ શુદ્ધ અંતઃકરણથી આપણે જરાએ સાત્વિક શ્રદ્ધા રાખી શકતા નથી. એનું કારણ શું ? એનું કારણ એજ છે કે, શ્રદ્ધા એટલે શું ? તે આપણે ખુલ્લી રીતે સમજી શકતા નથી. જો શ્રદ્ધાનું ચોખું સ્વરૂપ આપણને સમજાઈ જાય તો જરૂર આપણે શ્રદ્ધા રાખી શકીએ. એ સ્વરૂપ સમજાવવા માટે એક સાધુ કહેતા કે, હાલમાં વાયરલેસ ટેલીગ્રાફ એટલે તારના દોરડાં વીના તારનો સંદેશો પુગે એવી યુક્તિ નીકળેલી છે. એ યુક્તિવાળો સંચો જયાં ગોઠવેલો હોય ત્યાં હજારો ગાઉ દુરના બીજા એવા સંદેશાઓ પુગી શકે છે. એ બે સંચાની વચ્ચે આપણે સાદી આંખે જોઇ શકીએ એવો કાંઇ પણ સમંધ હોતો નથી, છતાં પણ સંદેશા પુગી શકે છે. કારણ કે આપણે સાદી આંખે ન જોઇ શકીએ તેવી સુક્ષ્મ વીજળી આખા જગતમાં ભરેલી છે. એ વીજળીને લીધે અમુક જાતની યુક્તિથી ધારેલા મુકામે સંદેશા પુગી શકે છે. તેમજ એ સુક્ષ્મ વીજળીની માફક પ્રભુ પણ સર્વ વ્યાપક છે. એટલુંજ નહીં પણ તે પરમ કૃપાળુ પીતા સર્વ જાણનાર તથા સર્વ શક્તિમાન છે. અને શ્રદ્ધા તે આપણા હૃદયમાં ગોઠવાએલો સંચો છે. એ સંચો પ્રભુ સુધી આપણો સંદેશો પહોંચાડી શકે છે, અને પ્રભુની પ્રેરણા આપણા અંતરમાં લાવી શકે છે. આ બધું કેમ થાય છે ? તેહુની-ચાંદારીના વેહેવારની જાડી નજરે જુઓ તો કાંઇ સમજાય તેમ

નથી. પણ ધર્મની ઉંડી નજરે જુઓ, મહાત્માઓની ગેરેન્ટી સામે જુઓ, જ્ઞાન દૃષ્ટીએ જુઓ, અને હૃદયની ભાવનાથી જુઓ તો તે સમજી શકાય તેમ છે. માટે ભાઇઓ? વિચાર કરો કે, લોખંડ અને લાકડાં જેવી જડ વસ્તુઓના સંચા મારફત જ્યારે દોરડાંવીના સંદેશાઓ પુગી શકે છે, ત્યારે પવિત્ર અંતઃકરણમાંથી નીકળેલા ઉંડી શ્રદ્ધાના ઉત્તમ સંદેશાઓ સર્વ શક્તિમાન પરમાત્માને કેમ નહીં પહોંચી શકે! જો તમારી શ્રદ્ધાનો સંચો સાફ હશે તો જરૂર ત્યાં તમારા સંદેશાઓ પહોંચશેજ, અને જો ત્યાં સંદેશાઓ પહોંચશે તો તેનો જવાબ પણ તમોને મળશે જ, એમાં કાંઈ પણ સંદેહ નથી. માટે ભાઇઓ? મહાન પ્રભુની સાથે વાત ચીત કરવાનો દોરડાં વીનાનો સંચો કે જેને મહાત્માઓ શ્રદ્ધા કહે છે તેને વધારવાની અને પવિત્ર રાખવાની તજવીજ કરો.

સુખ છે તમારા શરણુમાં હો શામળીયાજી,
એ મારા ગુરૂએ કહ્યું કરણુમાં હો શામળીયાજી. (ટેક)
જપ તપ તીરથ ચારે પદારથ, (૨)
એ મારા પ્રભુજીના ચરણુમાં હો શામળીયાજી—સુખ છે.
પ્રેમે કરીને મારે મંદીરે પધારો વહાલા, (૨)
ન જોશો જાત કુળ વરણુમાં હો શામળીયાજી—સુખ છે.
બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ ગિરધરના ગુણ વહાલા, (૨)
આડે આવજો મારા મરણુમાં હો શામળીઆજી—સુખ છે.

૯૩.—સાધુ બની જઇને પછી ભજન કરો એમાં કાંઇ નવાઇ નથી, પણ દુનીયાંદારીની બધી જંજાળો સહન કરવી, ને તેમ છતાં પ્રભુને ન ભુલવા, એમાંજ ખુબી છે.

કેટલાક નબળા મનના માણુસોને એમ લાગ્યા કરે છે કે સાધુ થઇ જઇએ તો નીરાંતે ખુબ ભક્તિ થાય. આવી સમજને લીધે ઘણા માણુસો ત્યાગી થઇ જવાનો વિચાર કર્યા કરે છે,

પણ એમ વિચારતા નથી કે, તિવ્ર વૈરાગ આવ્યાવીના કુટુંબ સ્નેહ છોડવો એ મહા પાપ છે, તેથી મહાત્મા રૂષિયોએ આપણાં પવિત્ર શાસ્રોમાં કહેલું છે કે, ચારે આશ્રમોમાં ગૃહસ્થાશ્રમ સૌથી મોટો આશ્રમ છે. કારણ કે બીજા ત્રણે આશ્રમો ગૃહસ્થાશ્રમને આધારે છે. એવા ભગવદ ઇચ્છાથી આવી મળેલા પવિત્ર ગૃહસ્થાશ્રમની ફરજો તજી દેવી એ મોટો અપરાધ છે. અને આપણી માથે સગાંઓનાં, દોસ્તોનાં, પાડોશીયોનાં, રાજ્યનાં, ગુરૂઓનાં પીતૃઓનાં, તથા દેવોનાં જે જે ફરજો છે તે ચુકવ્યા વીના સાધુ થઇ જવું તેને શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને શ્રીમદ ભગવદ ગીતામાં નપુંસકપણું કહેલું છે. એવા નપુષંક થઇને પછી ભક્તિ કરવી તેમાં પુરૂપાર્થ શું? માટે ગૃહસ્થાશ્રમના ધર્મ પાળવા ને તેમ છતાં ભક્તિ કરવી એજ ઉત્તમ ભક્તિ છે. એ માટે એક સાધુ મહારાજ કહેતા કે,

અમે ઘરબાર છોડ્યાં, બાઇડી છોકરાં તજ્યાં, ધંધા રોજગાર મૂક્યા, અને પારકા માલ ઉડાવવા લાગ્યા, પારકા બંગલા વાપરવા લાગ્યા, પારકી તૈયાર રસોઇ જમવા લાગ્યા, આખો દીવસ આરામમાં રહેવા લાગ્યા, અને મોટાબની જગતમાં પુઃજાવા લાગ્યા. આવી રીતે માલ માલ ખાઇને ને પુજાઓ લઇને ભક્તિ કરવી તેમાં શું નવાઇ? એતો સૌ કરે. પણ ભક્તિ તો તમારી સાચી છે કે દુનીયાંદારીની બધી જંજાળો સહન કરો છો ને તેમ છતાં તેમાંથી બચીને ભક્તિ કરો છો. માટે ભાઈઓ? બલીહારી તો તમારી છે. માંદાં સાજાં મસ્તીખોર છોકરાંઓને સાચવો છો, વિચિત્ર પ્રકારના કુદરતી નબળા સ્વભાવ વાળી બાઇડીયોને રાજી રાખો છો, વૃદ્ધ માબાપની સેવા ચાકરી કરો છો, ધંધા રોજગારનો મોટો બોજો ઉપાડો છો, સગાં વ્હાલાંના કર ચુકવો છો, સાળા સાળીઓની મશ્કરીઓ ખમો છો, વેવાણોનાં વાંકાં ચુકાં વચનો સહન કરો છો, અને જગતના જીવોના કલ્યાણમાં રહી ધર્મમાં ધ્યાન રાખો છો માટે સાચી ભક્તિ તો તમારી છે, અને બલિહારી તો તમારી

છે. કારણુ કે હૃદયમાં ઘણી જાતના ઘા વાગેલા છતાં સામા ઉભા રહીને લડ્યા કરો છો, માટે ખરા બહાદુર તો તમે છો. અમે સાજા તાજા પ્રભુના પગારદાર સીપાઈઓ લડીએ તેમાં નવાઈ શું? પણ તમારા જેવા ચોતરફથી ઘાએલ થએલા વગર પગારના સીપાઇ લડે એજ ખુબી છે, ને એજ સૌથી વધારે ઇનામને લાયક છે. કારણુ કે તમે ગૃહસ્થ છો માટે વગર પગારના વોલંટીયર છો, અને અમે સાધુ છીએ માટે પ્રભુના પગારદાર નોકર છીએ. પગારદાર નોકરો લડે એમાં નવાઇ શું? એતો એની ફરજ જ છે, પણ એ ખાતાંના નોકર ન હોય તેવા બીન પગારદાર માણસો લડે એજ મોટી વાત કહેવાય. માટે ભાઇઓ? અમારા કરતાં તમે મોટા છો, કારણુ કે કુટુંબની વ્યાધીયો, ધંધા રોજગારની પીડાઓ, અને દુનીયાંદારીની જંજાળો છતાં પણ તમે ભક્તિ કરો છો, તેથી હરીની હજુરમાં તમારાં ઇનામો બહુ મોટાં છે. માટે વીના કારણુ સાધુ બની જવાની નબળી ઈચ્છા નહીં રાખતાં સંસારમાંજ રહીને પરમ કૃપાળુ પરમાત્માની ભક્તિ કરો, ભકિત કરો. કારણુ કે એમાં વધારે બહાદુરી છે, અને પરમ કૃપાળુ મહાન ઇશ્વરની હજુરમાં એનાં ફળ બહુ મોટાં છે.

પદ.

નિશ્ચે કરો રામનું નામ, નથી જોગી થઈ જાવું;
નથી કરવાં ભગવાં કાય, નથી ભેગું કરીને ખાવું—નિ૦
જો પુરવે તો ભગવાં કરજો, પુરવે ઉજ્જવળ રાખો;
રખે દુખવો સામા જીવને, સુખ સામાનું તાકો—નિ૦
એક ત્રાજવે સૌ સંસારી, બીજે જોગી લાવો;
કિયા જોગીને રામજી મળીયા, એવો એક બતાવો—નિ૦
કઇ નાઠા રાંડોને રોષે, કઇને ન મળી નારી;
કોઈ સ્વાદે કોઇ કરજે નાઠો, કેમ રીઝે ગીરધારી—નિ૦
મેહતો મીરાંને પ્રલ્હાદ, સેનો નાપીક નાતી;
ધનો પીપો રોહીદાસ કુબો, ગોરો કુંભારની જાતી—નિ૦

બોડાણો જ્ઞાતી રજપુતની, ગંગાબાઇ છે નારી;
દાસ થઇને જો રહ્યા તો, ઘેર આવ્યા ગીરધારી—નિ૦
રંકા વંકા સજન કસાઈ, ભજ્યા રાતને દહાડો;
ક્રિયા જોગીને રામજી મળ્યા, એવો એક દેખાડો—નિ૦
નથી શામ વિભુતી ચોળવે, નહિ ઉંધે શિર ઝોલ્યે;
નથી નારી તજી વન જાતાં, જ્યાં આપ ન ખોલે—નિ૦
જંગલમાં મંગળ કરિ જાણે, મંગળ જંગલ જેને;
કડવું મીઠું મીઠું કડવું, સમજી વશ છે તેને—નિ૦
પયને ઓથે ઘૃત રહ્યું છે, તલ ઓથે જેમ તેલ;
કહે નરભો રઘુવર છે સઘળે, એવો એનો ખેલ—નિ૦

૯૪.—મંદીરમાં જરાકવાર ભગત થાઓ તેમાં શું વળે ? આખી જીંદગી સુધી દરેક ઠેકાણે, દરેક કામમાં ને દરરોજ ભગત રહો ત્યારેજ ખુબી કહેવાય, ને ત્યારેજ કલ્યાણ થાય.

અમે જોયું છે કે, ઘણા માણસો મંદીરમાં દર્શન કરવા કે પ્રાર્થના કરવા જાય ત્યારે ત્યાં જો પોતાના મનને ગમતી અનુકુળતા હોય તો એટલો વખત તેઓ ભગત બની જાય છે. એટલે કે એટલો વખત તેઓ પ્રભુનું નામ સ્મર્ણ કરે છે. દીનતા બતાવી માથું ઝુકાવે છે. પોતાનાં પાપની માફી માગે છે. ધર્મની ગોલખમાં અરધી કે દોઢયું નાંખે છે. ચરણામૃત કે પાનબીડું લેતી વખત મુખીયાજી સાથે મીઠાશથી બોલે છે. હસ્તું મ્હોડું રાખે છે. સારાં કપડાં પેહેરી આવે છે. પોતે મંદીરમાં અદબથી રહે છે તથા બીજાઓ કાંઈ ભુલ ચુક ન કરે તેની તજવીજ રાખે છે. પોતાના ન્હાવા ધોવામાં, માલા તીલકમાં ને બહારની આભડછટ પાળવામાં સફાઇ રાખે છે. અને સૌ હરીજનોને પોતપોતાની રીત પ્રમાણે જેગોપાલ કરે છે. એ વ-

ખતે જો આપણે તેઓને જોયા હોય તો બહારથી તે બધા આપણને ભગત જેવા લાગે છે, પણ એ પછી જ્યારે મંદીર-માંથી બહાર નીકળે છે ત્યારે તેઓનાં આચરણો બદલાઇ જાય છે. શાક મારકીટમાં પહોંચતાં પેહેલાં રસ્તામાંથીજ ઉદારતા ઉડી જાય છે. બાઈડી છોકરાં અને નોકરો સાથે વાતચીત કરતાં દીનતા દોડી જાય છે. દુકાને બેસતાં વકરા વખતે ચીરવા જેવું ઘરાક હાથમાં આવે ત્યારે પાપનો ભય પલાયન થઇ જાય છે. દલાલી વખતે ઘરાકને ઊંધા ચતું સમજાવવું પડે ત્યારે ધર્મ ધબાય નમઃ થઇ જાય છે. ભાગીયા સાથે ભાગ વેંહેચવો પડે ત્યારે પ્રમાણીક પણામાં પુળો મૂકી દેવાય છે. પાડોશી સાથે કજીયો થાય ત્યારે નવી જાતની ડીક્ષનેરીનાં પાનાં ઉઘડવા માંડે છે. દોસ્તોમાં પણ જ્યારે કાંઇ સ્વાર્થની વાત આવે ત્યારે જેગોપાલ ખીચાદા સુકાઇ જાય છે. સ્હેજસ્હાજ નાની મોટી અડચણ આવી પડે ત્યારે મંદીર મંદીરને ઠેકાણે પડયું રહે છે. ક્યાંક જરાક પોતાનું મન માનતું ન થાય કે તુરતજ એરંડીયું પીધા જેવું મ્હોડું થઈ જાય છે. બાઈડી જરાક માંદી પડે એ-ટલે પ્રભુને બદલે ડાંકતરનું સ્મર્ણ થયા કરે છે. ભાડાનાં, કપ-ડાંનાં, કે દાણાનાં બીલ ચુકાવવાં પડે ત્યારે વીના કારણ તેમાં કાપકુપ કરવાનું કે વાયદા કરવાનું મન થઇ જાય છે. લગ્ન વીવાહના કે ખાવા પીવાના પ્રસંગો આવે ત્યારે જાણે ગાંડા ઘેલા જેવા બની જઇએ છીએ. મોજશોખની બાબતો આવે ત્યારે ભક્તિ ક્યાં છે તેનું ભાન રહેતું નથી. કોઈ જાતના વિકા-રનું જોર વધી જાય ત્યારે સ્વર્ગ નરક કાંઇ સાંભરતું નથી. અને જ્યારે કોઇ સાથે વેર થઇ જાય ત્યારે જાણે આ દુનીયાંમાં પ્રભુજ ન હોય તેવી રીતે આપણે વરતીએ છીએ.

ભાઇઓ ? હવે કહો કે આપણાં આવાં આચરણોમાં ને આવી જીંદગીમાં જરાકવારની મંદીરની અંદરની બહારની ભક્તી શું અસર કરી શકશે ? અને સર્વસ્વ જાણનાર, પાપીયોને શિક્ષા કરનાર અંતર્યામી પ્રભુ આપણું કેવી રીતે કલ્યાણ કરશે?

માટે ભાઇઓ ! માત્ર જરાકવાર મંદીરમાંજ નહીં પણ જીંદગીના છેલ્લા શ્વાસ સુધી દરરોજ દરેક ઠેકાણે ને દરેક કામમાં પ્રભુને હાજર નાઝર જાણી વરતાય ને પ્રભુમય થઇને રહેવાય તેમ કરો. અમાંસ આતવારે કે મંદીરમાં જરાકવાર ભગત થાઓ તેમાં આરો નહીં આવે. માટે જો જીંદગીની સાર્થકતા કરવી હોય, ચોરાસી લાખના ફેરામાંથી છુટવું હોય, અને અનંતકાળનાં હરીની હજુરનાં મોક્ષ ધામનાં અખંડ સુખો ભોગવવાં હોય તો જીંદગીનાં દરેક કામમાં દરરોજ પ્રભુને સાથે રાખીને તેની પ્રેરણા પ્રમાણે ચાલવાની કોશીશ કરો. એટલે પ્રભુ આપણોજ છે અને આપણે પ્રભુનાજ છીએ.

પદ.

હરિનો મારગ છે શુરાનો, નહિ કાયરનું કામ જોને;
પરથમ પહેલું મસ્તક મૂકી, વરતી લેવું નામ જોને.
સુતવિત્ત દારા શિશ સમરપે, તે પામે રસ પીવા જોને;
સિંધુ મધ્યે મોતી લેવા, માંહિ પડયા મરજીવા જોને.
મરણ આગમે ભરે મૂકી, દિલની દુગ્ધા વામે જોને;
તીરે ઉભો જુવે તમાસો, તે કોડી નવ પામે જોને.
પ્રેમ પંથ પાવકની જ્વાળા, ભાળી પાછા ભાગે જોને;
માંહી પડયા તે માહાસુખ માણે, દેખનારા દાઝે જોને.
માથા સાટે મોંઘી વસ્તુ, સાંપડવી નહીં સ્હેલ જોને;
મહાપદ પામ્યા તે મરજીવા, મૂકી મનનો મેલ જોને.
રામ અમલમાં રાતા માતા, પુરા પ્રેમી પરખે જોને;
પ્રીતમના સ્વામીની લીલા, તે રજની દન નરખે જોને.

૯૫.-શેહેરમાં રાજા આવવાનો હોય ત્યારે મોટી ધામધુમ થઇ રહે છે, ત્યારે રાજાઓનો રાજા ને દેવોનો દેવ પ્રભુ અંતરમાં આવવાનો હોય ત્યારે આપણે કેટલું બધું કરવું જોઇએ ? એ વિચાર તો કરો ?

કોઇ મોટા શેહેરમાં જ્યારે તે દેશનો મહારાજા આવવાનો હોય છે ત્યારે સમસ્ત પ્રજામાં એટલો બધો આનંદ આવી જાય છે કે, તે જોઇને આપણને અજાયબી લાગે છે, કારણ કે જ્યાં જોઇએ ત્યાં રસ્તાઓને ઘરો સાફ થાય છે, રસ્તાઓ ઉપર પાણી છંટાય છે, કોઇ પોતાના ઘર પાસે વાવટાઓ ટાંગે છે, કોઇ કમાનો ઉભી કરે છે, કોઇ આરકાંઓ ગોઠવે છે, કોઇ "ભલે પધારો નામદાર મહારાજા સાહેબ" એવા સોનેરી અક્ષરોનાં પાટીયાં લગાવે છે, કોઇ "ઘણું જીવો ગરીબપરવર મહારાજા સાહેબ" એમ જરીનાં કપડામાં જીકના ભરતથી અક્ષરો લખાવે છે, કોઈ ઝાડ પાનની રચનામાં "મહારાજાની જય થાઓ" એવા અક્ષરો ગોઠવે છે, મોતીના વેપારીયો પોતાના ઘર પાસે મોતીનાં તોરણો બાંધે છે, રેશમી કાપડ વાળાઓ સાટીન, મખમલ, તથા જરીના તાકાઓથી પોતાની દુકાનો સણગારે છે, કવિયો બહુ ઝડઝમક વાળી મહારાજાના ગુણની કવિતાઓ બનાવવા મંડી જાય છે, પંડીતો આશિર્વાદના શ્લોકો યાદ કરી રાખે છે, મેહેતાજીઓ નિશાળો સણગારે છે, ને છોકરાંઓને નવાં કપડાં પેહેરી આવવાનું કહે છે, અમલદારો પોતપોતાના ડ્રેસ પેહેરીને અગાઉથીજ હાજર થઇ જાય છે, લશ્કરી સીપાઇઓ પોતાનાં હથિયાર નમાવીને મહારાજાને માન આપે છે, સરકારી વાજાંમાં મહારાજા "ઘણું જીવો" "મહારાજાની ફતેહ થાઓ." અને "મહારાજાની ઉપર ઇશ્વરની કૃપા વરસો" એવાં રાજગીતો ગવાયછે, અને મહારાજાની પધરામણી ઝાહેર કરવા માટે ખુશાલીના ઉભરામાં તોપોના

બહાર કરવામાં આવે છે, એ વખતે જ્યાં જોઇએ ત્યાં રસ્તા ઉપર લોકોના ટોળે ટોળાં દેખાય છે, નાનાં છોકરાંઓ અને બહુ જંજાળી બાઇડીયો પણ પોતાનાં કામકાજ છોડીને રસ્તા ઉપરની બારીયોમાં ડોકીયાં કહાડતી ઉભી રહે છે, અને તે સર્વમાં મહારાજાનીજ વાતો ચાલતી હોય છે. કોઇ કહે છે કે, મહારાજા બહુ બહાદુર છે, એણે ઘણી લડાઇઓમાં ફતેહ મેળવેલી છે, કોઇ કહે કે મહારાજા બહુ ઉદાર છે, અને તેમાં પણ એની ખાનગી સખાવતની તો કાંઇ વાતજ ન પુછવી. કોઈ કહે કે એ બહુ દયાળુ છે, એણે હજારો કેદીયોને છોડયા છે, કોઇ કહે કે મહારાજા બહુ ધરમ વાળા છે, એમણે કેટલાંય તો મંદીરો બંધાવ્યાંછે, કોઇ કહે કે એના ઇનસાફનું કામ બહુ જબરૂંછે, એના રાજમાં સીંહને બકરી એકજ હવેડે પાણી પીએ છે, કોઇ કહે કે બધા મુલકોમાં એની બહુ કીર્તી છે,અને કોઇ કહેતા કે, આજના વખતમાં એના જેવો બીજો કોઇ ભલો રાજા નથી. એ પછી થોડીવારમાં જ્યારે ચાર સફેત મોટા ઘોડાની મહારાજાની ભભકાદાર સુંદર ગાડી નીકળી ત્યારે રસ્તા ઉપર ઉભેલાં હજારો માણસો બહુ ધ્યાનથી એકી નજરે મહારાજાની સામેજ જોવા લાગ્યાં, તથા ઘણા લોકો પુષ્પની વૃષ્ટિ કરવા લાગ્યા. અને જ્યારે પોતાની પાસેથી ગાડી આગળ નીકળી ગઇ ત્યારે પાછળથી “ મહારાજાની જય થાઓ ” એમ ગર્જના કરવા લાગ્યા.

આ બધી ધામધુમ જોઇને રસ્તામાંથી પાછાં ફરતાં કેટલાંક માણસોને એક ભગતે પુછ્યું કે, મહારાજાની સાથે તમને કાંઈ ઓળખાણ છે ? તો કે નહીં. તમે એને માટે એટલું બધું કરો છો તે બદલ તેણે હમણાં તમોને કાંઇ આપ્યું ? તો કે નહીં. તમે એને માટે આટલી બધી દોડાદોડ કરો છો પણ એ પોતાની ગાડી ઉભી રાખીને તમને બોલાવશે ? તો કે નહીં. તે પોતાની પાસે તમોને બેસવા દેશે ? તો કે નહીં. તે તમારી જોડે કાંઈ વાતચીત કરશે ? તો કે નહીં. ત્યારે તે ભગતે કહ્યુ

કે, અરે ભલા માણુસ ? ત્યારે કામધંધો છોડીને ધક્કામુક્કી ખાતા ખાતા આ ભીડાભીડમાં કચરાવા શા માટે આવ્યા છો ? એ સાંભળીને તે માણુસોએ કહ્યું કે, અમારા રાજા ઉપર અમને બહુ પ્રેમ છે, તેથી એની ભલાઈમાંને એના તેજમાં અમે અંજાઇ જઇએ છીએ. માટે અમોને કાંઇ પણ લાભ ન હોય તો પણ એને લગતી વાતો સાંભળવી અમને ગમે છે. એનું મહોડું જોવાનું મન થઇ જાય છે અને એની સેવા કરવી ગમે છે. હજી આજની સવારીનો વીગતવાર હેવાલ જ્યારે છાપામાં વાંચશું ત્યારે જીવને નીરાંત થશે. એ સાંભળીને તે ભગતે કહ્યું કે,

આપણા રાજાને માટે જ્યારે આપણને આટલું બધું ખેંચાણ થાય છે ત્યારે જેણે રાજાઓને રાજ આપ્યાં છે, દેવોને દેવપણું આપ્યું છે, જીવોને જીવન આપ્યું છે, અને જે પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે અનંત બ્રહ્માંડો ચલાવી રહ્યો છે, તે સર્વ શક્તિમાન પરમ કૃપાળુ પરમાત્માનું ખેંચાણ કેટલું બધું મોટું હોવું જોઇએ ? તેની વાતો સાંભળવામાં કેવો અલૌકીક આનંદ હોવો જોઇએ ? તેના પ્રેમમાં કેવી મસ્તી હોવી જોઈએ ? તેના જ્ઞાનમાં કેવી પુર્ણતા હોવી જોઇએ ? અને તેની કૃપા દ્રષ્ટીમાં કેવી સાર્થકતા હોવી જોઇએ ? એ ખ્યાલતો કરો ? કારણ કે પરમાત્મા અતિ દયાળુ છે, અતિ પવિત્ર છે સદાય સલામત છે, સત્ય સ્વરૂપ છે, દુઃખમાં મદદ કરનાર છે, મહા બળવાન છે, સૌનો સરજનહાર છે, સૌને રોજી આપનાર છે, સૌનું પાલન કરનાર છે, આપણા ગુન્હા માફ કરવાની શક્તીવાળો છે, સૌ છુપા ભેદોનો જાણનાર છે, સૌનું અભીમાન ઉતારી શકે તેવો છે, જીવોને ઉંચામાં ઉંચે દરજ્જે ચ્હડાવી દેય તેવો છે, ઇનસાફની દોરી તેના હાથમાં છે, તે ખુબસુરતમાં ખુબસુરત છે, તે કોમળમાં કોમળ છે, તે મોટામાં મોટો છે, તે નાનામાં નાનો છે, તે આપણી પ્રાર્થનાઓ કબુલ કરવાવાળો છે તે સર્વ વ્યાપક છે, તે પ્રેમની મુર્તિ છે, તે અખંડ પ્રતાપી છે, તે મરેલાંઓને નવું જીવન આપનાર છે, તે સદાય અવિચળ છે, તે અ-

વિનાશી છે, તે જગતનો મિત્ર છે, તે બધી રીતે વખાણ કરવા યોગ્ય છે, તે આપણા પુન્યપાપનો હીસાબ રાખનાર તથા બદલો આપનાર છે, તે શાસ્ત્ર મારફત આપેલા પોતાના કોલ પાળનાર છે, તે આગળથી ચેતાવનાર છે, તે પ્રગટ છે, તે ગુપ્ત છે, તે સૌની ઉપર હકુમત ચલાવનાર છે. તે ધીરજ ધરનાર છે, તે રસ્તો દેખાડનાર છે, તે ગુરૂઓનો ગુરૂ છે, તે સ્વયંપ્રકાશીત છે, અને તે સર્વ શક્તીમાન છે. માટે ભાઈઓ ? શુદ્ધ અંતઃકરણથી ને નિષ્કામ વૃત્તિથી એની તરફ ખેંચાઓ, એની તરફ ખેંચાઓ, ને એનો પ્રેમ તથા એની કૃપા મળે એમ કરો. કારણ કે મહાત્માઓ કહે છે કે,

દોહરા.

સબ ધરતી કાગજ કરૂં, લેખન સબ વનરાય;
સાત સમુદ્ર સાહી કરૂં, હરી ગુન લીખ્યા ન જાય.
જો યહ એક ન જાનીયાં, તો બહુ જાને કયા હોય;
એકે તે સબ હોત હૈ, સબ સોં એક ન હોય.
જો યહ એકે જાનીયા તો જાન્યા સબ જાન;
જો યહ એક ન જાનીયા તો સબહી જાન બીજાન.

૯૬.–પ્રભુને જે આપીએ તે એકનું અનંતગણું થઇને પાછું મળે છે, માટે આપણાં પાપ પ્રભુને અપાય નહીં, કારણ કે જો પાપ તેને આપીએ ને તે અનંતગણાં થઇને આપણને પાછાં મળે તો આપણે રખડી પડીએ, માટે સંભાળજો.

એક ભક્તરાજ મહારાજ સત્સંગની મંડળીમાં ઉપદેશ વખતે કહેતા કે, કરૂણાના ભંડાર, નોધારાના આધાર, અનાથના નાથ અધમ ઉદ્ધારણ પાપ નાશક પરમ કૃપાળુ પવિત્ર પિતા મહાન પરમાત્માનો એવો હુકમ છે કે, જે હોમ કરો, જે દાન કરો, જે તપ કરો, અને બીજાં જે કાંઈ રૂડાં કર્મ કરો, તે સર્વ

મને અર્પણ કરો. ભાઈઓ ? આપણા પવિત્ર સનાતન આર્ય ધર્મનો એ મહા સિદ્ધાંત છે અને આપણા કામો પ્રભુ અંગીકાર કરે એતે સર્વ શક્તિમાન પવિત્ર પીતાની પરમ દયા છે, કારણ કે આપણાં કામો પ્રભુને અર્પણ કરી દેવાથી આપણે પવિત્ર રહી શકીએ છીએ, આપણાં કામો પ્રભુને અર્પણ કરી દેવાથી આપણી અહંતા મમતા ઓછી થઇ જાય છે, આપણા કામો પ્રભુને અર્પણ કરી દેવાથી આપણામાં હીનતા આવતી જાય છે, આપણા કામો પ્રભુને અર્પણ કરી દેવાથી આપણી ઉપરનો ભાર હલકો થઈ જાય છે, આપણા કામો પ્રભુને અર્પણ કરી દેવાથી બીજાં નવાં કામો કરવાનું આપણામાં બળ આવતું જાય છે, આપણાં કામો પ્રભુને અર્પણ કરી દેવાથી આપણા અંતરમાં પ્રભુ પ્રેમ તથા ઇશ્વરી જ્ઞાન ઠરી શકે છે, આપણાં કામો પ્રભુને અર્પણ કરી દેવાથી આપણો જીવ પ્રભુ મય થઈ શકે છે, અને આપણાં કામો પ્રભુને અર્પણ કરી દેવાથી તે એકનાં અનંતગણાં થઇને આપણને પાછાં મળે છે, માટે આપણાં સર્વે શુભ કર્મો બ્રહ્માર્પણ વીધીથી પ્રભુ પ્રિત્યર્થેજ કરવાં જોઇએ.

આ સાંભળીને એક માણસે કહ્યું કે, મહારાજ, તમારી વાતો મજેની છે, પણ તમે કહો છો કે, આપણાં રૂડાં કર્મો પ્રભુને અર્પણ કરો, ત્યારે પછી પાપનું શું કરવું ? પાપ કોને આપવાં ? કારણ કે આપણાથી તો સારાં ને માઠાં બેય જાતનાં કર્મ થઇ જાય છે, તેમાંથી સારાં કર્મ આપી દઇએ ને પાપને રાખી મુકીએ એમ કાંઈ બને ? જો સારાં કામ પ્રભુને આપી દઇએ તો પછી માઠાં કામ પણ તેને અર્પણ કરી દઇએ એટલે પીડા પતી. સારાં કામ આપી દઇએ ને માઠાં રાખી મુકીએ એવી ગાંડાઇ તે કોઇ કરે ? જો આપીએ તો બેય આપીએ નહીંતો એકેય ન આપીએ. કેમ ખરૂં કે ખોટું ?

ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, ભાઇ, આપણાં માઠાં કામ પ્રભુને અપાય નહીં. કારણ કે તમારી વેવાણને તમે સડેલા આંબાની ભેટ આપી શકો છો ? તમારા રાજાને કે અમલદારોને તમે

સડેલું ફ્રુટ આપવાની હીંમત કરી શકો છો? તમારા ગુરૂને તમારૂં ફાટી તુટી ગએલું જુનું મેલું પેરણ આપવાનું તમોને મન થાય છે? અને તમારા મીત્રોને સડી ગએલી વાસ મારતી શાક ભાજીની તમે કોઇ દીવસ ભેટ આપો છો? કહો કે નહીં જ. કારણ કે કોઇ પણ સારા માણસને કાંઈ પણ ખરાબ ચીજ આપવી એ તેનું અપમાન કરવા બરાબર છે. ને એ આપણી નાલાયકી છે. એટલુંજ નહીં પણ એમ કરવું એ દુનીયાંદારીના રીવાજથી વિરૂદ્ધ છે, ને આપણા અંતઃકરણથી પણ વિરૂદ્ધ છે, તેથી કોઈરાજાને, શેઠ સાહુકારને સગાં વ્હાલાંને કે દોસ્તને પણ ખરાબ ચીજ અપાતી નથી, એટલુંજ નહીં પણ કેટલાક સજ્જનો તો ભીખારીયોને પણ ખરાબ વસ્તુ આપતા નથી. ત્યારે વિચારતો કરો કે, જે ભલામાં ભલો છે, શ્રેષ્ટમાં શ્રેષ્ટછે, મોટામાં મોટો છે અને વ્હાલામાં વ્હાલો છે તે અનંત બ્રહ્માંડના નાથને કાંઇ આપણાં ખરાબ કર્મો અપાય? નજ અપાય. પણ તેમ છતાં કદી તમે ન માનો ને તમારાં ખરાબ કર્મો તમે પ્રભુને આપો તો એનું પરીણામ શું? એ કાંઈ ખબર છે? યાદ રાખજો કે, મહાન પ્રભુને આપેલું પ્રભુની પ્રભુતા પ્રમાણે એકનું અનંતગણું થઇ પડે છે. તેથી પ્રભુને આપેલાં તમારાં પાપો એકનાં અનંતગણાં થઈ પડશે. અને પાપ એટલાં બધાં વધી જાય તેનું ફળ શું? એનું ફળ એજ કે અનંતકાળ સુધી નરકમાં રહેવું પડે, અને નરકનાં દુઃખો કેવાં ભયંકર છે એ કાંઈ હરીભજનોથી અજાણ્યું નથી. એવાં નરકનાં દુઃખો ભોગવવાં ન પડે માટે મહાન પ્રભુને આપણાં બુરાં કામો ન અપાય એ સંભાળજો. ને હમેશાં પ્રેમપુર્વક ભલાં કર્મો અર્પણ કર્યા કરજો. એટલે ભલાં કર્મોનાં પુણ્યથી ધીરે ધીરે સ્વાભાવિક રીતેજ તમારાં પાપ બળી જશે. કારણ કે પુણ્ય એ અગ્નિ છે ને પાપ એ લાકડાં છે, એટલે લાકડાંનેબાળતાં અગ્નીને કાંઇ વાર લાગતી નથી. માટે સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુને માઠાં કામો ન અપાય એ સંભાળજો. ને અંતરના ઉમળકાથી પ્રેમ પુર્વક શુભ કર્મો અપાય તેમ કરજો.

૯૭—વિશ્વાસ વિષે.

શાસ્ત્રમાં કહેલી વાતો શ્રદ્ધા પૂર્વક માનવી તેનું નામ વિશ્વાસ છે.

જે માણસને વિશ્વાસ હોય તે લંગર નાંખેલા વહાણુની પેઠે સ્થિર રહી શકે છે.

ધર્મની તથા પ્રભુની ઘણી વાતો જે આપણે જોઇ ન શક્તા હોય તથા જાણી ન શક્તા હોય તે વાતોને પણ મહાત્માઓએ શાસ્ત્રમાં કહેલી છે માટે કાંઈ પણ સંદેહ રાખ્યા વિના માનવી તેનું નામ વિશ્વાસ છે.

વિશ્વાસની વાતો આપણી અક્કલથી બહાર હોય પણ તે કાંઇ પ્રભુની બુદ્ધિથી બહાર નથી, એટલુંજ નહીં પણ તેના ભેદ મહાત્માઓથી જાણી શકાય તેમ છે, માટે જે પ્રભુ બુદ્ધિ દાતા છે અને શાસ્ત્રનો કર્તા છે, તેના વચનોપર અશ્રદ્ધા કરવી જોઇએ નહીં.

બલુન આકાશમાં ઊંચે ઉડે છે તે આપણે જોયું ન હોય અને સહરાનું રણ કે યુરોપખંડ આપણે ન જોયો હોય તોપણ વિદ્વાનોનાં લખાણુના આધારે આપણે તે માનીએ છીએ, અને શાસ્ત્રમાં કહેલી પ્રભુની વાતો ન માનીએ એ કેટલું બધું અજ્ઞાન ?

યાદ રાખજો કે માણસો ભુલ ખાય, ઠંગાય અને ઠગે પણ પ્રભુ ભૂલે કે છેત્રે તેવો નથી, માટે તેનાં વચનો ઉપર આપણે આપણા આત્માનાં કલ્યાણ સારૂ વિશ્વાસ રાખવો જોઇએ.

વિશ્વાસની અંદર ધર્મનાં બધાં અંગો સમાઈ જાય છે. વસ્તુઓ સામે જોઇને આપણે વિશ્વાસ કરવાનો નથી, પણ પ્રભુનાં પવિત્ર વચનો સામે જોઇને વિશ્વાસ કરવાનો છે.

વિશ્વાસ વિનાનાં કામો તે પાયા વિનાના ઘર જેવાં છે.

જેમ પાયા વિનાનું ઘર ઘણો વખત ટકે નહીં તેમ વિશ્વાસ વિનાનાં કામોનું પણ મોટું ફળ મળે નહીં.

શાસ્ત્રનાં ઘણાં વચનોમાંથી આપણને અનુકુળ લાગે તે થોડાં વચનો પાળવાં અને આપણને નહીં ગમે તે વચનો ન પાળવાં એતો પ્રભુને વેપારી ગણીને વરતવા જેવું છે.

ભાંગેલા ઘંટમાંથી જેમ બરોબર અવાજ નીકળે નહીં તેમ જ પ્રભુની થોડી વાતો માનવી અને થોડી ન માનવી તેથી પણ કાંઈ સારૂં પરીણામ થાય નહીં.

તંબુરાનો એક તાર તુટેલો હોય તો તેમાંથી સરખો અવાજ નીકળે નહીં, તેમજ પ્રભુની બધી વાતો ન માનીએ તો તેથી કાંઈ મોક્ષ મેળવી શકાય નહીં.

આંખમાં કાંકરી પડે તો આંખે બરોબર દેખાય નહીં તેમજ થોડો વિશ્વાસ રાખવો ને થોડું માનવું તથા થોડું ન માનવું એથી પણ કાંઇ ચોખું ઇશ્વરી જ્ઞાન થાય નહીં.

જે માણસ પવિત્ર જીંદગી ગાળે અને હમેશાં ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરે તે હરીજનને અલૌકિક વિશ્વાસ મળે છે. અને તે પછી તેને સત્ય ઇશ્વરી જ્ઞાન થઈ જાય છે.

૯૮.—વિશ્વાસ ઘટી જવાનાં કારણો.

જે માણસ વિશ્વાસ રાખવા લાયક વાતોને પણ ચાહીને ન માને અને સત્સંગમાં ન ભળે તેનામાં જે કાંઇ થોડો ઘણો વિશ્વાસ હોય તેપણ જતો રહે છે.

ખરાબ રીતે જીંદગી ભોગવવાથી અવિશ્વાસ પેદા થાયછે.

જેમ ભીંત ઉપર પાણી પડવાથી તે નબળી પડતી જાય છે તેમ ખરાબ વાંચનથી વિશ્વાસ ડગતો જાય છે.

રોજ રોજ ખરાબ ખોરાક ખાવાથી જેમ માણસ માંદું પડી જાય છે તેમ ખરાબ વાંચનથી વિશ્વાસ જતો રહે છે, ને અંતે નરકમાં જવું પડે છે. એમ ન થાય માટે પ્રભુ ઉપરનો વિશ્વાસ ઢીલો ન પડે એ સંભાળજો અને વિશ્વાસ ઢીલો ન પડે તે સારૂ મહાન પ્રભુનું શરણ ધરીને હમેશાં એવીજ ભાવના રાખજો કે,

પદ.

દીનનો દયાળ છોડી કોને શરણુ જાવું
કોને શરણુ જાવું પ્રભુ કોને શરણુ જાવું (ટેક)
માત તાત જાણી પ્રભુ ચરણુ પ્રત્યે ધાવું (૨)
પામીને પ્રસાદ પુર્ણ (૨) કૃતકૃતાર્થ થાવું,
પ્રભુ કૃતકૃતાર્થ થાવું—દીનનો૦
નીતિ ભક્તિ રૂપી પુણ્ય તીર્થમાં હું નહાવું (૨)
પરમ ઇષ્ટ બ્રહ્મની હું (૨) સ્તુતિ ગુણુ ગાવું,
પ્રભુ સ્તુતિ ગુણુ ગાવું—દીનનો૦
પ્રભુ કૃપા નિધાનની હું પુર્ણ કૃપા ચહાવું (૨)
સંકટ સમય નાથ (૨) પલ્લવ હું સહાવું,
પ્રભુ પલ્લવ હું સહાવું—દીનનો૦
નમી નમી પરાત્પરા હું શરણુ તારે આવું (૨)
પ્રેમ પુષ્પ અંજલી હું (૨) પ્રભુપદે વધાવું,
પ્રભુ પ્રભુ પદે વધાવું—દીનનો૦

૯૯.—શું કરીએ ભાઇ ? હમણાં તો કળી કાળ ચાલે છે, એમ આપણે બધા કહીએ છીએ, પણ એમ વિચારતા નથી કે, પ્રભુને કયાં કાળ લાગુ પડે છે ? એને તો બધા કાળ સરખા છે.

ઘણે ઠેકાણેથી જ્યારે ત્યારે આપણે એમ સાંભળીએ છીએ કે, શું કરીએ ભાઇ ? હમણાં તો કળિ કાળ ચાલે છે એટલે એમજ ચાલે. ઘરડા માણુસો એ વાતને ટેકો આપીને કહેછે કે, આવું તો અમે કયાંઇ જોયું નહોતું. હવે તો ખરેખરો કળિ-યુગ આવ્યો. અને કેટલાક પંડિતો તથા ગુરૂઓ પણ કહેછે કે, માણુસનું શું જોર ? કાળને આધીન થવું જોઇએ, એમાં કોઇનો વાંક નથી. જમાનો બધું કરાવશે. આવી જાતના થોડા ઘણા વિચારો બધાં માણુસોમાં આવી ગએલા છે, તેથી જ્યાં

ત્યાં એવીજ વાતો સાંભળીએ છીએ કે, હોય, એતો એમજ ચાલે. જેવો દેશ તેવો વેષ. અને તેમાં પણ કેટલાક નબળા મનના માણસો તો ખાસ એ વાત ઉપર બહુજ ભાર મૂકે છે. જાણે કે જમાનો પોતેજ બધું કરતો હોય, આપણાથી કાંઇજ થતું ન હોય, આપણે માત્ર દોરી સંચાનાં પુતળાંજ હોઇએ, આપણને આપણી પોતાની અક્કલથી જાણે કાંઇજ કરવાનું ન હોય, અને જાણે પ્રભુની ઇચ્છા પણ કળિ કાળ પ્રમાણે પાપ કરાવવાનીજ હોય, એવી રીતે તેઓ વાતો કરે છે. તેઓ કહેછે કે, જમાનો આવો છે એટલે આપણે શું કરીએ ? એમાં આપણો શું વાંક ? કાંઇ શાસ્ત્ર ખોટાં થાય ? શાસ્ત્રમાં કહેલું છે કે, કળિયુગમાં બધી જાતના અધર્મ થશે, તેથી થાય છે, તે આપણે નજરે જોઇએ છીએ. હજી તો સારૂં છે બાકી હવે તો એ કરતાં પણ ઘણો વધારે ખરાબ વખત આવશે. ધર્મના થાંભલા જે બ્રાહ્મણો તે બગડ્યા, ગુરૂઓ બગડ્યા, રાજાઓ બગડ્યા, અને ખુદ ધર્મો પણ બગડ્યા, તેમાં પણ ઘણી જાતના ગોટાળા થયા, ત્યારે આપણે બગડીએ એમાં શું નવાઈ ? એતો એમજ ચાલે. ફોગટની હાયહોય કાં કરો ? જેમ ચાલે છે તેમ ચાલવા દો. એમાં આપણે શું કરી શકીએ ? કાળ કાળનું કામ કર્યે જશે.

પ્રસંગોપાત એક જ્ઞાની ભગતે આ વાત સાંભળી, તેથી તેણે કહ્યું કે, ભાઇ, કળિયુગ ચાલે છે એ વાત સાચી, પણ કળિયુગ કોનામાં છે ? આપણામાં છે કે સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુમાં છે ? કળિયુગ આવવાથી અનંત બ્રહ્માંડના નાથમાંથી શું ઓછું થઇ ગયું ? એને તો બધા કાળ સરખા છે, એતો સદાય વર્તમાન કાળમાંજ રહે છે, એતો કાળનો પણ કાળ છે, અને એતો કાળથીપર છે, એમાંથી શું ઓછું થઇ ગયું ? એતો કોઇ કહો. કળિયુગ આવવાથી શું તે દયાળુમાંથી દયા ઓછી થઈ છે ? શું તેમાંથી તેજ ઓછું થયું છે ? શું તેમાંથી ઐશ્વર્ય જતું રહ્યું છે ? શું તેમાંથી સૌન્દર્ય ઘટી ગયું છે ? શું તેમાંથી અખંડ આનંદ ભાગી ગયો છે ? શું તેમાંથી શાંતિ ઓછી થઇ

છે ? શું તેમાંથી જગતનું કલ્યાણ કરવાની શક્તી ઓછી થઇ છે ? શું તેની પાપ માફ કરવાની શક્તિ ડુબી ગઇ છે ? શું તેની પોતાના જીવો ઉપરની કૃપા ઓછી થઇ છે ? શું તેનું ધણીપણું જતું રહ્યું છે ? શું તેનો ઇનસાફ નબળો પડયો છે ? શું પાપી-ચોનો સંહાર કરવાની તેની શક્તી ઘટી ગઇ છે ? શું તેનું અંત-ર્યામીપણું મટી ગયું છે ? શું જીવોને આપેલા તેના કોલ બદ-લાઈ ગયા છે ? શું ભક્તો ઉપરની તેની દયા ભાગી ગઈ છે ? શું જગત ઉપરનો તેનો પ્રેમ ઓછો થયો છે ? અને કળિયુગ આ-વવાથી શું કાંઇ પ્રભુમાંથી પ્રભુતા નીકળી ગઈ છે ? કહો કે ન-હીંજ. ત્યારે કળિયુગ કળિયુગ શા માટે કુટયા કરો છો ? યાદ રાખજો કે, કળિયુગ આવવાથી આપણા સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વરમાંથી કાંઇ પણ ઓછું થયું નથી, ઉલટું શાસ્ત્રોમાં તો એમ કહેલું છે કે, બીજા બધા યુગો કરતાં કળિયુગ બહુ સારો છે, કારણ કે એમાં થોડી મેહેનતે તુરતજ મોટું ફળ મળે છે, એટલુંજ નહીં પણ સતયુગમાં હજારો વરસ તપ કરવાથી જે ફળ મળતું, ત્રેતાયુગમાં લાખો રૂપીયા ખરચીને મોટા મોટા યજ્ઞો કરવાથી જે ફળ મળતું, અને દ્વાપરયુગમાં શાસ્ત્રજ્ઞાનથી, સેવાથી, તથા બહુ વિધિ નીષેધ પાળવાથી જે ફળ મળતું, તે ફળ કળિયુગમાં કેવળ શ્યામ સુંદરના ગુણગાન કરવાથી ને તેનુ નામ સ્મર્ણ કરવાથી મળે છે. માટે ભાઇઓ ! કળિયુગમાં તો પાપ થાયજ એવા વિચારો નહીં રાખતાં એમજ સમજો કે, અનંત બ્રહ્માંડના નાથમાંથી કાંઈ ગયું નથી, માત્ર આપણા મ-નની નબળાઇ એજ કળિયુગ છે, આપણા પુરૂષાર્થની ખામી એજ કળિયુગ છે, આપણા મનની ચંચળતા એજ કળિયુગ છે, આપણામાં કામ, ક્રોધને લોભ વીગેરે વિકારો વધી ગયાછે એજ કળિયુગ છે, આપણામાં હુંપણું વધી ગયું છે એજ કળિયુગ છે, આપણામાંથી બંધુઓ ઉપરનો પ્રેમ ઓછો થઇ ગયો છે એજ કળિયુગ છે, આપણને નાની ઉમરમાં ધર્મનું જ્ઞાન મળતું નથી એજ કળિયુગ છે, આપણે બધા અતિશય સ્વાર્થી થઈ ગયા

છીએ એજ કળિયુગ છે, અંતરયામીના અંતરના અખંડ આનંદ છોડીને બહારના ઘડીકવારના સુખો શોધીએ છીએ એજ કળિયુગ છે, ખરાબ સોબતમાં પડયા રહીએ છીએ એજ કળિયુગ છે, કાંઈ વળે નહીં તો પણ વિષયોની વાતોમાં મનને રમાડયા કરીએ છીએ એજ કળિયુગ છે, ભગવદ ઇચ્છાને આધીન થતા નથી પણ આપણી ઈચ્છા મુજબ થવા ઇચ્છીએ છીએ એજ કળિયુગ છે, મહાન ઇશ્વરમાં, શાસ્ત્રોમાં ને સદ્ગુરૂઓમાં શ્રદ્ધા રાખતા નથી એજ કળિયુગ છે, અને વિશ્વને આનંદ આપનારા, સંસાર સાગરમાંથી તારનારા, દેવોના દેવ, બુદ્ધિદાતા મહા આનંદરૂપ સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુને ભજતા નથી ને તેના માર્ગમાં ચાલતા નથી એજ કળિયુગ છે. ટુંકામાં એજ કે, આપણા લગામ વીનાના મનનુ હલકાપણું, ઈશ્વર સંબંધી અજ્ઞાન, અને આપણા પુરૂષાર્થની ખામી એજ કળિયુગ છે, માટે ભાઇઓ ! આપણામાંજ કળિયુગ છે, કાંઈ પ્રભુમાં કળિયુગ નથી, એમ સમજીને એ કળિયુગને કાઢવા સારૂ જગતમાં પ્રભુનો મહિમા ફેલાય, પ્રભુના ગુણગાન ગવાય, પ્રભુનું જ્ઞાન વધે, અને સદા સર્વદા સર્વ ઠેકાણે મહાન પ્રભુના નામનો જય જયકાર થઈ રહે એમ કરો, એટલે કળિયુગ એની મેળે ભાગી જશે.

૧૦૦.—શાસ્ત્ર એ સીડી છે, સીડીથી તો નીચે પણ ઉતરાય ને ઉપર પણ ચ્હડાય, માટે નીચે ન ઉતરી જવાય એ સંભાળજો.

આપણે જોઇએ છીએ કે, પોતાનો સ્વાર્થ હોય તે બાબતમાં ઘણા માણસો પોતાના ધર્મ શાસ્ત્ર પ્રમાણે ચાલતા નથી, છતાં પણ જયાં પોતાના જુના રીત રીવાજથી વિરૂદ્ધની વાત હોય, પોતાના મતથી વિરૂદ્ધ બાબત હોય, પોતાના સ્વાર્થને અંકુશમાં રાખવો પડે તેમ હોય, અને બીજાઓની સાથે તકરાર કરવાનું મન થઈ આવ્યું હોય ત્યારે તેઓ વારે વારે શા-

અને વચ્ચે લાવ્યા કરે છે, લોકોનો આવો સ્વભાવ જોઇને એક જીજ્ઞાસુએ કોઈ મહાત્માને પુછયું કે, મહારાજ? કોઈ પંડીત શાસ્ત્રના અમુક શ્લોકનો અમુક રીતે અર્થ કરે છે, ત્યારે બીજો પંડીત તેનો બીજીજ રીતે અર્થ કરે છે, ત્રીજો પંડીત ત્રીજી રીતે અર્થ કરે છે, સંપ્રદાય વાળાઓ પોતપોતાના મતને અનુસરતો અર્થ કરે છે, પરદેશીઓ પોતાની ફેશન પ્રમાણે અર્થ કરે છે, કેટલાકો આજુબાજુના સંજોગો પ્રમાણે અર્થ કરે છે, કેટલાકો મુળ શબ્દ પ્રમાણે અર્થ કરે છે, કેટલાકો કેવળ સ્થુલ અર્થ કરે છે, કેટલાકો ઉપરના અલંકારના અર્થમાંજ રહી જાય છે, અને કેટલાકો દરેક શબ્દમાં ઉંડામાં ઉંડો આધ્યાત્મિક અર્થ બતાવે છે, આ બધામાં સાચું શું? કોના અર્થ સાચા ને કોના અર્થ ખોટા? દુનીયાંનાં દરેક માણસો કાંઈ શાસ્ત્રનો અર્થ સમજી શકે નહીં, અને તેમ છતાં પણ દરેક માણસને કોઇને કોઇ વખતે પણ શાસ્ત્રનું કામ તો પડવાનુંજ. તેથી તેઓને જાણીતા પંડીતોના આધાર ઉપર રહેવું પડે છે, અને પંડીતોમાંજ શાસ્ત્રના અર્થની ઉપર મુજબ મારા મારી છે, માટે એમાં અમારે શું સમજવું?

મહાત્માએ કહ્યું, ભાઈ, પ્રાચીન પવિત્ર રૂષિયોએ અધીકાર ઉપર આધાર રાખેલો છે, અને દરેક માણસનો અધીકાર જુદો જુદો હોય છે, તેથી શાસ્ત્રનાં એકનાં એક વચનના દેશકાળ પ્રમાણે, પ્રજાઓના રીત રીવાજ પ્રમાણે, આજુબાજુના સંજોગ પ્રમાણે અને અર્થ કરનાર વિદ્વાનોની વિદ્વતા તથા પવિત્રતા પ્રમાણે શાસ્ત્રોના જુદા જુદા અર્થ થયા કરે છે. એ બધા અર્થ પ્રજાના અમુક વર્ગને માટે અમુક હદ સુધી સાચા હોય છે, પણ સર્વ પ્રજાને માટે અને સર્વકાળને માટે કાંઈ એ અર્થ સાચા નથી. કારણ કે દરેક દેશમાં અને દરેક કાળમાં દરેક માણસોના અધીકાર જુદા જુદા હોય છે, એટલે સર્વકાળને માટે, સર્વ દેશને માટે, અને સર્વ લોકોને માટે શાસ્ત્રનાં દરેક વચનનો એ અર્થ ઉપયોગી થઈ શકે નહીં, અને જે ઉપયોગી થઇ શકે નહીં

તે ટકી પણ શકે નહીં, માટે અધીકાર પ્રમાણે જુદા જુદા અર્થ તો થવાનાજ. કારણ કે શાસ્ત્ર એ નિયમ છે, શાસ્ત્ર એ કાયદો છે, શાસ્ત્ર એ ફીલસુફી છે, અને શાસ્ત્ર એ જીવને ઇશ્વર સાથે જોડનારી કડી છે, એટલું છતાં પણ શાસ્ત્ર સ્વયંપ્રકાશિત નથી, તે પોતે પોતાની મેળે દોડીને લોકોના હૃદયમાં ઘુસી જાય તેમ નથી, પણ ભક્તોની પવિત્રાઇ, પંડીતોની પંડીતાઈ, અને લોકોના આચાર વિચાર પ્રમાણે તેના અર્થ થાય છે, એટલે કે તે અજવાળાંમાં અજવાળું ને અંધારામાં અંધારૂં આપે છે. કારણ કે જે તેની પાસે જાય તેની ઉપર તે અસર કરી શકેછે, પણ જે દુરથી વાતો કરતા હોય કે પથરા ફેંકતા હોય તેની ઉપર તે કાંઇ અસર કરી શકતાં નથી. ... ન હોવાથી શાસ્ત્રના એકના એક વચનના જુદા જુદા અર્થ તો થવાનાજ. કારણ કે શાસ્ત્ર તે આંબાના ઝાડ જેવાં છે, તેથી કોઈ વખત દેશકાળ પ્રમાણે તે માત્ર છાંયોજ આપી શકે છે, કોઇ વખત ઠંડો પવન આપે છે, કોઇ વખત સુંદર મોર આપે છે, કોઈ વખત તુરી ખાખડી આપે છે, કોઇ વખત કાચી ખાટી કેરી આપે છે, કોઈ વખત ખટમીઠી શાખ આપે છે, અને કોઇ વખત પાકેલી ઉત્તમ રસદાર કેરીઓ આપે છે. એ શીવાય કોઇ વૈદ તેનાં મુળીયાંથી ગુમડાં મટાડે છે, કોઇ વૈદ તેની છાલના ઉકાળાથી લોહી વીકાર મટાડી શકે છે, કોઈ વૈદ તેનાં કુણાં પાંદડાના ઉપયોગથી ઉલટીનો રોગ મટાડી શકેછે, કોઇ વૈદ તેના મોરથી અવાજ સુધારી શકે છે, કોઇ વૈદ તેના ચીરથી વીંછીનું ઝેર ઉતારી શકે છે, કોઈ વૈદ તેના ફળના પાકથી પુષ્ટી આપી શકે છે, કોઇ વૈદ તેની ગોઠલીના ઉપયોગથી મરડો મટાડી શકે છે, કોઇ વૈદ તેનાં પાંદડાંની રાખના મલમથી જખમો સારા કરી શકે છે, કોઈ વૈદ તેનાં કાચાં ફળના રસનું શરબત બનાવી તેથી ભુખ લગાડી શકે છે, કોઈ વૈદ તેના ફળના સ્વાદીષ્ટ મુરબાથી રૂચી વધારી શકે છે, કોઈ વૈદ તેની અંતરછાલથી મોટાં દરદો મટાડી શકે છે, કોઇ વૈદ તેના પાકાં પાંદડાંની બાફથી દરદો મટાડી

શકે છે, અને કોઈ વૈદ માત્ર તેના છાયામાંથીજ મોટા લાભ અપાવી શકે છે. આ પ્રમાણે આંબાની દરેક ચીજનો જુદો જુદો ઉપયોગ થઈ શકે છે, એ વાત ખરી, પણ તેમ છતાં તે દરેક ચીજો તેના વાપરનારની ખુબી પ્રમાણે ચોકસ પ્રકૃતિના માણસોને ચોકસ હદમાં ફાયદો કરી શકે છે, કાંઇ બધાં માણસોને માટે તે બધી વસ્તુઓ સાર્વજનીક થઈ શકે નહીં, તેમજ શાસ્ત્રના જુદા જુદા અર્થ પણ જુદા જુદા અધીકારીને તેમના અધીકાર પ્રમાણે જુદો જુદો ફાયદો કરે છે, છતાં પણ યાદ રાખજો કે, શાસ્ત્ર એ સીડી છે, એટલે કે તેથી જેમ ઉપર ચ્હડી શકાય છે તેમજ નીચે પણ [illegible]ી જવાય છે, માટે નીચે ન ઉતરી જવાય એ સંભાળજો. [illegible]ી અર્થમાં ન રહી જવાય, મલીન અર્થોમાં ન રહી જવાય, કેવળ સ્વાર્થનાજ અર્થમાં ન ફસી પડાય, ગુલામગીરીની સાંકળમાં ન બંધાઇ જવાય, પોતાનાજ હાથ પગ ન બાંધી લેવાય, ભાઇબંધ પ્રજાના દોષ ન આવી જાય, અને કર્તવ્ય ભ્રષ્ટ ન થઇ જવાય, એ સંભાળજો. જો એવા અર્થ થાય તો એ શાસ્ત્રની સીડી મારફત નીચે ઉતરવા જેવું છે, અને જો પ્રજામાં પુરૂષાર્થ વધે, લોકોમાં સંપ વધે, વેહેમોનાં બંધનો કપાઇ જાય, દેશનું કલ્યાણ થાય, આત્માની ઉન્નતિ થાય, ઇશ્વરનું સત્યસ્વરૂપ સમજાય, અને જીવનો પ્રભુ સાથે તાર લાગેલો રહે, એવી રીતના અર્થ થાય તો તેને અમે ઉપર ચ્હડવું કહીએ છીએ, માટે શાસ્ત્રના અર્થની મારામારીમાં નીચે ન ઉતરી જવાય એ સંભાળજો, અને ઉપર ચ્હડવાની કાળજી રાખજો, એટલે પરમકૃપાળુ પરમાત્મા તમને શાસ્ત્રના સાચા અર્થ સમજવાનું બળ આપશે.

૧૦૧.—સતસંગની મંડલીઓની જરૂરીઆત વિશે.

દુનિયાંની આબાદી માટે મનુષ્ય જાતનાં સુખને માટે ને આપણે ઈશ્વરી રસ્તામાં આગળ વધી શકીએ તે સારૂ દુનિ-

યાંમાં જુદાં જુદાં મંડળોની જરૂર છે. જેમકે શહેર સુધારાને માટે અને લોકોની તંદુરસ્તી જાળવવા માટે શહેરનાં આગેવાન માણસોની ચુંટણી કરીને મ્યુનિસિપાલિટીની સભા સ્થાપવામાં આવે છે. તેમજ વેપારીઓના હકનું રક્ષણ થાય અને અંદર અંદરના વાંધાઓનો નિકાલ કરી શકાય માટે વેપારીઓની મંડળી (એસોસીએશન) સ્થાપવામાં આવે છે. પ્રજાના રાજદ્વારી હકો જાળવવાને માટે નેશનલ કોન્ગ્રેસ જેવી મંડલિયો સ્થાપવામાં આવે છે. લોકોમાં ઘર સંસારી બાબતોમાં જે કેટલીક જાતનાં વેહેમો અને ગોટાળા થયેલા હોય તે સુધારવાને માટે સંસાર સુધારાની મંડલીયો સ્થાપવામાં આવે છે. દેશના કલ્યાણને માટે, રાજ્ય તરફની વફાદારી માટે, અને પ્રજામાં શુરવીરતાનો જોસ ટકાવી રાખવા માટે વોલન્ટીયરોની મંડળી ઉભી કરવામાં આવે છે. નાતોમાં સુધારા કરવા માટે, અરસ પરસમાં ભાઈબંધી વધારવા સારૂ, તથા એક બીજાને મદદ કરવા સારૂ જુદી જુદી ન્યાતોમાં જુદાં જુદાં મિત્ર મંડળો સ્થાપવામાં આવે છે. અને દેશનો રાજ્ય કારભાર રૂડી રીતે ચલાવવા માટે પાર્લામેન્ટની સભા સ્થાપવામાં આવે છે, તેમજ દુનિયાંમાં ઇશ્વરી જ્ઞાન ફેલાવવા માટે, મનમાં શાંતિ લાવવા માટે, પોતાની ફરજો બરોબર બજાવી શકવાનું બળ મેળવવા માટે, આત્માનાં કલ્યાણને માટે, અને ઇશ્વરનું સ્વરૂપ જાણવા સારૂ ઠેકાણે ઠેકાણે હરીજનોની સત્સંગોની મંડલીયો થવી જોઇએ. બીજાં બધાં મંડળો કરતાં સત્સંગની મંડલીયોની દુનિયાંમાં વધારે જરૂર છે, કારણ કે એથી પોતાના અંતરમાં રહેલા દોષો ટાળવાના ઉપાયો મળી શકે છે. હૃદયમાં પવિત્રતા આવતી જાય છે અને જેમ ભુખ્યાને ભોજન મળવાથી તે તૃપ્ત થાય છે તેમ પ્રભુના ગુણગાનથી આત્માને સંતોષ મળે છે. માટે ઇશ્વરી જ્ઞાન મેળવવા સારૂ, ઇશ્વરનું ધ્યાન શીખવા સારૂ, ઇશ્વરનું સ્વરૂપ જાણવા સારૂ અને સદા સર્વદા સર્વ જગોએ મહાન ઇશ્વરનાં પવિત્ર નામનો જયજયકાર બો-

લાવવા સારૂ ઠેકાણે ઠેકાણે હરિજનોની મંડલીયો સ્થાપવી જોઇએ. એ મહાત્માઓનો ઉપદેશ છે, એ શાસ્ત્રની આજ્ઞા છે અને એ ઇશ્વરનો હુકમ છે. માટે સૌ ભાઇઓએ એવી સતસંગની મંડળીયો સ્થાપવાની તજવીજ કરવી જોઇએ, અને એવા સર્વેનાં કલ્યાણકારી કામને ઉત્તેજન આપવું જોઇએ, તથા એવાં ભલાં કામોમાં જેનાથી જે બને તે તેણે કરવું જોઇએ, એ આપણા સૌનું કામ છે.

૫૬.

જેને ઘેર હરિજન હરિજશ ગાય, તે તો નિત્ય ગંગામાં ન્હાય;
અડસઠ તીર્થ ગુરૂ આંગણે, તેને દૂર ગયે શું થાય—જે૦
ધ્રુવ નાહ્યા પ્રહ્લાદ નાહ્યા, હેતે નાહ્યા હનુમાન (૨)
પ્રીત કરી પરીક્ષત નાહ્યા (૨) જોગી શુકદેવ ગાય—જે૦
સૌ સંત મળી ધારણ બાંધ્યું, જ્ઞાન ગંગા તોલાય (૨)
જપ તપ તીરથ જોડે મળ્યા(૨)તેમાં સર્વ સાધન મળીજાય-જે.
ધ્રુવ તારાનો મહિમા મોટો, મુખે કહ્યો નવ જાય (૨)
ભલે મળ્યા મેતા નરસિંહનો સ્વામી, હેતે હરિના ગુણ ગાય—જે.

૧૦૨.—પ્રભુ જે કરે છે તે ભલુંજ કરે છે, પણ આપણે તેના ભેદ સમજતા નથી તેથી બડબડ કરીએ છીએ.

એક મોટો રાજા હતો તેને બહુ મોટો ને સુંદર બગીચો હતો, એ બગીચામાં ફરવા જવાનું એક દીવસ રાણીને મન થયું, તેથી સાંઝને વખતે તે પોતાની સખી સાથે બગીચામાં ફરવા નીકળી. એ વખતે ફરતે ફરતે એક બહુજ સુંદર ફુલ તેણે જોયું, તેથી તે તોડવાનું તેને મન થયું. એટલે તે ફુલ પાસે જઇને પોતાને હાથે તેણે એ ફુલ તોડયું. એ વખતે ત્યાં બગીચાનો રખેવાળ એક આરબ સીપાઇ હાજર હતો, તેણે રાણીજી પાસે જઇને પોતાની બોલીમાં કહ્યું કે, એ ફુલ તો-

ઊભાં. પણ રાણી સાહેબ કાંઈ તેની બોલી સમજ્યાં નહીં, કારણકે તે આરબ તુરતનો તેના દેશમાંથી આવેલો હતો, એટલે રાજાના મુલકની ભાષા તે જાણતો નહોતો, છતાં પણ સારો માણસ હોવાથી એક જમાદારની ભલામણથી રાજાએ તેને રાખેલો હતો. રાણીજી ફુલ તોડીને તે સુંઘવા જતાં હતાં એટલામાં તે આરબે રાણીના હાથમાંથી ફુલ ઝોંટી લઈ પોતાના પગ નીચે કચરી નાંખ્યું. એ જોઇ રાણીને બહુ ગુસ્સો લાગ્યો. તે તળે ઉપર થઇ ગઈ કે આ શું જુલમ ? આવો એક હલકો નોકર મારા હાથમાંથી ફુલ ઝુંટી લેય ? અને વળી મારા દેખતાંજ તેને પોતાના પગ નીચે કચરી નાંખે ? ગજબ ? ગજબ ? આવું અપમાન તો કોઈ ગરીબ માણસ પણ સાંખી શકે નહીં, ત્યારે હું તો રાણી છું. મારો બગીચો છતાં હું એક ફુલ પણ ન તોડી શકું ? આવા વિચારથી તેને બહુ માઠું લાગ્યું. તેથી તેતો રીસાઇ બેઠાં. રાજાએ મેહેલમાં આવીને તુરત પુછયું કે, કેમ હવા ખાઇ આવ્યાં ? ત્યારે રાણીએ કહ્યું કે બળી તમારી હવા ને બળ્યું મારૂં જીવતર ? તમારો એવો હુકમ કે મને એક ફુલ તોડવાની પણ રજા નહીં ? એક ત્રણ બદામનો નોકર મારા હાથમાંથી મારી પસંદગીનું ફુલ બલાત્કારથી ઝુંટાવી લેય ? અને વળી મારા દેખતાંજ પોતાના પગ નીચે તેને કચરી નાંખે ? મહારાજ, આવું અપમાન તો એક લોંડી પણ સાંખી શકે નહીં. આવું આવું રાણીએ ઘણુંએ કહયું, તે સાંભળી રાજાને પણ એ નોકર ઉપર બહુ ક્રોધ ચહડયો, તેથી તેને બોલાવીને પુછયું કે, તું રાણીજીને ઓળખે છે કે નહીં ? તે રખેવાળે કહ્યું કે, હા સાહેબ, ઓળખું છું. રાજાએ કહ્યું, ત્યારે તેં તેનું અપમાન કેમ કર્યું ? રાણીના હાથમાંથી ફુલ ઝુંટી લઇને તેં તારા પગ નીચે કચરી નાંખ્યું એ વાત સાચી કે ખોટી ? તે સીપાઇએ કહ્યું, સાહેબ, એ વાત સાચી છે. રાજાએ કહ્યું, જરા વિચાર તો કર, મારી રાણીને તારાથી હાથ લગાડાય ? એ અપરાધ માટે તને સખ્ત શિક્ષા ખમવી પડશે. ત્યારે તે આરબે કહ્યું કે,

સાહેબ, પણ એનું કારણ તો સાંભળો. એ પુલ અમારા મુલકનું છે, એટલે હું તેનો ગુણ જાણું છું, ને રાણી સાહેબ તે જાણતાં નથી. એ પુલ બહુજ ઝેરી છે. તેની બાસ લેય કે તુરતજ માણુસ મરી જાય છે. તે સારૂ મેં રાણી સાહેબને પ્રથમ ના પાડી કે એ પુલને અડોમાં, તે ઝેરી છે. પણ તેમણે મારી વાત માની નહીં, ને પુલ તોડીને સુંઘવા જતાં હતાં તેથી મેં તેમના હાથમાંથી તે પુલ ઝુંટી લીધું. કારણ કે જો જરાકજ એ પુલ સુંઘ્યું હોત તો તુરતજ તેઓ મરી જાત. એ ફુલનો ઉપરનો દેખાવ બહુ સુંદર છે, માટે બીજું કોઇ માણુસ તેની બહારની સુંદરતા ઉપર લોભાઇને તે ન લેય, તે સારૂ મેં તેને પગ નીચે કચરી નાંખ્યું. આ ઉંડો ભેદ સાંભળીને રાજા રાણી બંને બહુ અજબ થયાં. એ પછી રાજાએ રાણીના મ્હોં સામું જોઇને કહ્યું કે, તમે એની બોલી સમજ્યાં નહીં તેથી આમ થયું છે. એનો હેતુ કાંઈ તમોને અપમાન કરવાનો નહોતો, પણ બીજો ઉપાય નહીં હોવાથી તમારો જીવ બચાવવા સારૂ તેણે એમ કરેલું છે. માટે તમારે તો તેને ઉલટું ઇનામ આપવું જોઇએ. એ સાચી વાત સાંભળીને રાણીનો ગુસ્સો ઉતરી ગયો અને એ પછી તે ચોકીદાર ઉપર વધારે હેત રાખવા લાગ્યાં.

ભાઇઓ ! આવી રીતે આપણે માણુસો એક બીજાની બોલી સમજી શકતા નથી અને એક બીજાના હેતુ જાણી શકતા નથી ત્યારે સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુના ભેદ આપણે કેવી રીતે જાણી શકીએ ? આપણુને ન ગમે એવી નવી સ્થીતિમાં આપણે આવી પડીએ ત્યારે પેલી રાણીની પેઠે આપણે પણ વગર મફતનો ગુસ્સો કરી મન બગાડીએ છીએ, અને ખોટા ખોટા વિચારોમાં ઉતરી નાહકના હેરાન થઇએ છીએ, એમ ન થાય માટે ભાઇઓ ! પ્રભુ જે કરે છે તે ભલુંજ કરે છે પણ આપણે તેનો ભેદ સમજતા વથી,એવો વિશ્વાસ રાખતાં શીખો, એટલે સુખ દુઃખમાં તમે આનંદથી રહી શકશો.

૫૬.

રામ રાખે તેમ રહીયે ઓધવજી રામ રાખે તેમ રહીયે.

આપણે ચિઠ્ઠીના ચાકર છૈયે—ઓધવજી૦
કોઇ દિન પેરણુ હીરને ચીર (૨)
તો કોઇ દિન પટોએ પહેરીએ—ઓધવજી૦
કોઇ દિન ભોજન શીરોને પુરી (૨)
તો કોઈ દિન ભુખ્યાબી રહીએ—ઓધવજી૦
કોઇ દિન રહેવાને બાગ બગીચા (૨)
તો કોઈ દિન જંગલ રહીએ—ઓધવજી૦
કોઇ દિન સુવાને ગાદીને તકીયા (૨)
તો કોઇ દિન ભોંયપર સુઇએ—ઓધવજી૦
બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ ગિરધરના ગુણ (૨)
તો સુખ દુ:ખ સર્વ સહીએ—ઓધવજી૦

૧૦૩.—ભગનોને પોતાને બહુજ આનંદ મળેલો હોય છે, માટે તેઓ બીજા સાૈને આનંદ આપવા ઇચ્છે છે.

એક માણસે કાંઈ ગુન્હો કર્યો હતો તેથી સરકારે તેને કેદમાં નાંખ્યો. એ કેદખાનાંનાં દુ:ખો જોઇને તેને બહુજ લાગી આવ્યું, તેથી તેણે ઠરાવ કર્યો કે, જો હું કેદમાંથી છુટું તો બીજાઓને પણ છોડાવીશ. એ પછી મુદત પુરી થયા બાદ જ્યારે તે કેદમાંથી છુટયો ત્યારે તુરતજ જેલની બહાર નીકળીને પેહેલું કામ તેણે એ કર્યું કે, પકડેલા પોપટોનો કરંડીયો ખરીદ કરી તેમાંથી પોતાને હાથે એક એક પોપટ ઉડાડવા લાગ્યો, અને ખુશાલીના આવેશમાં આવી ગયેલા પોપટોને જોસભેર ઉડતા જોઇ આનંદથી નાચવા લાગ્યો. એ જોઇને તેના કોઈ આગલા દોસ્તદારે કહ્યું કે, આ શું ધંધો માંડયો છે? જેલમાં જઇ આવ્યો તોપણ હજી ન સુધર્યો? ઘરના રૂપીયા ખરચીને પોપ-

ટોને છોડાડી દેવા એવું તે કોઇ કરે ? હવે તો કાંઇક સમજ.

ત્યારે તે માણુસે કહ્યું કે, ભાઇ ? બંધીવાનોનાં બંધનો છોડાવવાથી તેઓને કેવો આનંદ થાય છે એ તું શું સમજે ? એ તો જેનાં બંધનો છુટયાં હોય અને બીજાનાં બંધનો છોડાવે તેનેજ એ આનંદની ખબર પડે. હું આજ સુધી કેદમાં હતો તેથી કેદખાનાનાં દુઃખો કેવાં ખરાબ છે તે મને ખબર છે, અને હવે હું કેદમાંથી છુટયો છું, એટલે સ્વતંત્રતાની મજે કેવી છે તે પણ હું અનુભવું છું. માટે હું કેદીઓને છોડાવવા ઇચ્છું છું. પણ અફસોસ કે હમણા મારાથી બીજું કાંઇ વધારે બની શકતું નથી માટે બંધનમાં પડી ગએલા પોપટોને છોડાવીને રાજી થાઉં છું.

ભાઇઓ ? આવીજ રીતે એ માણસની પેઠેજ આપણે પણ પાપ કરનારા ગુન્હેગાર છીએ. આપણે મોહના બંધનમાં પડેલા છીએ. આપણે રાગ દ્વેષની હડબેડીમાં છીએ. આપણે અહંકારના કેદખાનામાં છીએ, અને આપણે જન્મ મરણના નરકમાં છીએ. પણ આપણા પ્રાચિન રૂષિયો તથા જુદા જુદા આચાર્યો એ બંધનોમાંથી છુટી ગયા હતા, અને આનંદના અવતાર બનેલા હતા. માટે તેઓ સૌને આનંદ આપવા ઇચ્છતા હતા. અને બીજાઓનાં બંધનો કાપી તેઓને સ્વતંત્રતાનો આનંદ આપી પરમ કૃપાળુ પરમાત્માનું અમૃત ચખાડવામાંજ તેઓ પોતાની જીંદગી ગાળતા હતા. એ સારૂજ--લોકને બંધનમાંથી છોડાવવાના મહાન કામ સારૂજ મહાત્મા બૌધ્ધે રાજ્ય છોડયું હતું. એ સારૂજ પોતે છુટેલા છતાં પણ યોગેન્દ્ર શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને ભગતો સાથે રાસક્રીડા કરી હતી અને પાપીઓને શિક્ષા કરવા સારૂ રાજ્યની ઉપાધી માથે લીધી હતી. એ સારૂજ રામે વનવાસ લઇ રાક્ષસોને માર્યા હતા. એ સારૂજ શંકરાચાર્યે નાની ઉમરમાં સંન્યાસ લઇ નાસ્તિકોને હરાવ્યા હતા. એ સારૂજ રામાનુજ આચાર્યે દાસભાવ સ્વિકારી લોકોને તાર્યા હતા. અને એ સારૂજ વલ્લભાચાર્યે પ્રભુને અર્પણ થઇને

જીંદગી ગાળવાનો સેવા ધર્મ ચલાવ્યો હતો. કારણ કે પોતે છુટેલા હોવાથી માણસોને બંધનમાંથી છોડવાથી કેટલું બધું પુન્ય થાય છે અને કેટલો બધો આનંદ થાય છે એ બાબત તેઓ જાણતા હતા, એટલુંજ નહીં પણ એ પ્રમાણે તેઓ વરતતા હતા. માટેજ તેઓ પુજનીય છે. ભાઇઓ ? આપણે એવા ન થઇ શકીએ તો ફીકર નહી, પણ આપણી શકિતના પ્રમાણમાં આપણા ઘરમાં, આપણા છોકરાંઓમાં, આપણી બાઇડીમાં, તથા આપણાં સગાંવહાલાંમાં, અને આપણા શેઠો કે નોકરોમાં ભક્તિ ફેલાવી શકીએ તોપણ આપણે ઘણું કર્યું એમ સમજવું. આવી રીતે બીજાંઓને ભક્તિનો આનંદ આપીએ તો તેમાંથી અંતરનો દીલાસો મેળવી શકીએ છીએ. અને જો એ પણ ન બને તો બીજા જે મહાત્માઓ પોતાનો આનંદ લુટાવે છે તેની પાસે ચાલો, ત્યાંથી કાંઇક લઇ આવીએ. જો એમ કરશું તોપણ પ્રભુ આપણી ભાવના પ્રમાણે ફળ આપ્યા વિના રહેશે નહીં. માટે જો બંધનમાંથી છુટવું હોય તો ભગતો પાસેથી આનંદ લઇને તે આપણા બીજા ભાઇબંધોને અપાય તેમ કરો. એટલે ધીરેધીરે પૂર્ણ ઇશ્વરી આનંદ મેળવી શકાશે.

૧૦૪.—આપણે આ જગતમાં ઇશ્વરને જાણવા માટે જન્મ લીધો છે.

ઇશ્વરને જાણવો એટલે કે ઇશ્વરમાં મુખ્ય કરીને કયા કયા ગુણો રહે છે, ઇશ્વરની શું ઇચ્છા છે, તથા ઇશ્વરી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનાં કયાં કયાં સાધનો છે? એ બધું સમજી લેવું એનું નામ ઇશ્વર જ્ઞાન છે.

ઇશ્વરનું જ્ઞાન આપણને ગુરૂ તથા શાસ્ત્રદ્વારા મળી શકે છે તોપણ તે અધુરૂં છે. ઇશ્વરનુ ચોખું જ્ઞાન તો હરીની હજુરમાં રહેલા મુક્ત મહાત્માઓનેજ હોય છે, કારણ કે આપણું જ્ઞાન

તો નકશામાં ગામ જોવા જેવું છે, અને મુક્ત મહાત્માઓને તો તે સ્થાનનો જાતિ અનુભવ હોય છે, એટલે તેઓના જેવું ચોખું જ્ઞાન આપણને હોય નહીં. પણ એવું ચોખું જ્ઞાન આપણને ભવિષ્યમાં મળે તે સારૂ આ ટાણે આપણે ભગવત જ્ઞાન અથવા જેને બ્રહ્મજ્ઞાન કહે છે તે મેળવવાની તજવીજ કરવી જોઈએ.

આ બ્રહ્મ જ્ઞાનનો કાંઈ પણ અંશ જેના હૃદયમાં ન હોય તેને ઘેરે ગમે એટલા વૈભવો હોય તો પણ તે સુખથી રહી શકતો નથી. કારણકે સુખના સાગર અને શાન્તિના સમુદ્ર તો પ્રભુજ છે, એટલે એ જેનાં હૃદયમાં હોય છે તેને કોઇ પણ સ્થિતિમાં અને કોઇ પણ સ્થલે સુખ થયા વિના રહેતું નથી.

ઇશ્વરનું જ્ઞાન એ આત્માનો ખોરાક છે, એ ખોરાક જેટલી વાર સુધી આત્માને ન મળે તેટલી વાર સુધી આત્મા ભુખ્યો દુઃખીને અસંતોષી રહે છે, માટે જેને અંતરમાં શાન્તિ દેનારૂં ઇશ્વરી જ્ઞાન ન હોય તેને જગતનાં બીજાં ગમે એટલાં સુખ હોય તોપણ શાન્તિ મળતી નથી, અને ઇશ્વરી જ્ઞાન વિના દુઃખના વખતમાં દીલાસો લેવાની જગ્યા તેને મળતી નથી. માટે યાદ રાખજો કે, જેને ઇશ્વરનું સત્ય જ્ઞાન કે પુર્ણ શ્રદ્ધા હોય નહીં તેને કદી પણ અંતરમાં સુખ હોયજ નહીં. બહારથી કદી તે સુખી દેખાતો હોય, તોપણ તેના અંતરમાં તો હોળીઓજ બળતી હોય છે.

આ જગતમાં ઘણાં પાપો થાય છે તેનું મુખ્ય કારણ ઇશ્વરી જ્ઞાનની અજ્ઞાનતા એજ છે. એ અજ્ઞાનતાને લીધેજ અતિશય ઝેરવેર, બહુ ધનનો લોભ, બીજાનું બગાડવામાં શુરાતન અને સદાય મોજ મજાહ મારવાની અંતરમાં હોંશ થાય છે.

જે દેશમાં કે જે લોકોમાં ઇશ્વરનું જ્ઞાન નથી હોતું ત્યાંજ સૌથી વધારે મારામારી, ગાળાગાળી, ચોરી, વ્યભીચાર, અને એવાંજ બીજા ઘણાં પાપો ફેલાએલાં હોય છે.

કેદખાનામાં જઇને જોઇએ તો જણાય છે કે જેને ઇશ્વરનું જ્ઞાન ન હોય એવાંજ માણસો ત્યાં હોય છે. માટે યાદ રાખજો કે જે દેશમાં, જે ન્યાતમાં અને જે ગામમાં ઇશ્વરનું જ્ઞાન તથા

ભક્તિભાવ ઓછાં હોય ત્યાંજ વધારે પાપો હોય છે. માટે દરેક માણસોને ઇશ્વરનું જ્ઞાન મેળવવાની જરૂર છે. આજકાલ આપણા દેશમાં જોઇએ છીએ તો ઘણી બાબતોના જ્ઞાનનો પ્રચાર થતો જાય છે, એ બહુજ ખુશીની વાત છે, પણ જ્યાંલગી માણસના હૃદયમાં ઇશ્વરી જ્ઞાન ન હોય ત્યાં લગી તેને સાચું સુખ પ્રાપ્ત થતું નથી. તે વિષે ઉપનિષદમાં કહ્યું છે કે,

ઈશ્વરનું વધારે જ્ઞાન મેળવવા માટે શિષ્યે ગુરૂની પાસે જવું જોઇએ, અને જ્ઞાની ગુરૂએ શાંત તથા આનંદી અંતઃકરણવાળા શિષ્યને અવિનાશી સત્ય ઇશ્વરનું જ્ઞાન થાય તેવી વિદ્યાનો ઉપદેશ આપવો.

રૂગ્વેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ, અથર્વવેદ, શીક્ષા, કલ્પ, વ્યાકરણ, નિરૂક્ત, છંદ, અને જોતિષ વીગેરે કોઇપણ વિદ્યા શ્રેષ્ટ નથી. જેનાથી અવિનાશી ઇશ્વર ઓળખાય તેજ વિદ્યા શ્રેષ્ટ છે. મતલબ કે ઉપલી બધી વિદ્યા પેટ ભરવાની ને અક્કલની ઉજેણી કરવાની છે. એથી કાંઈ આત્માનું કલ્યાણ થતું નથી. માટે જેથી ઈશ્વરનું સ્વરૂપ જણાય અને મોક્ષ મળે તે બ્રહ્મવિદ્યાને –તે ઈશ્વરી જ્ઞાનનેજ રૂષિયો શ્રેષ્ટ વિદ્યા કહે છે.

ભલે આપણને લાખો રૂપીયાનો વહીવટ કરતાં આવડતો હોય, ભલે આપણે દેશના બધા કાયદા જાણનાર મોટા વકીલ કે બારીસ્ટર હોઇએ, ભલે આપણે દુનિયાંની જુદી જુદી ઘણી ભાષાઓ જાણનાર હોઇએ, ભલે પગલાં જોઇને ચોર પકડી શકતા હોઇએ, ભલે આપણને દેશ પરદેશમાં થઇ ગએલા રાજાઓના ઇતિહાસ જીભને ટેરવે હોય, ભલે આપણને માણસનો હાથ જોઇને તેની આખી જીંદગીનો હેવાલ કહેતાં આવડતું હોય, ભલે આપણને આકાશના ગ્રહોની ચાલ જોઇને જગતમાં શું શું ઉથલ પાથલ થશે તે કહેતાં આવડતું હોય, અને ભલે આપણને જમીન જોઇને સોનાં રૂપાંની કે હીરા માણેકની ક્યાં ખાણો છે તે પરીક્ષા કરતાં આવડતું હોય તો પણ શું ? જો કે એવી જાતનાં જ્ઞાનની પણ માણસને જરૂર છે, તો પણ એ બધું

જાણ્યા છતાં પણ જ્યાં લગી આપણા અંતરમાં ઈશ્વરનું સત્ય જ્ઞાન ન હોય ત્યાં લગી સાચું સુખ કે આત્માની શાંતિ મળતી નથી. માણે દરેક માણસને બીજાં કોઇ પણ જ્ઞાનની સાથે ઈશ્વરી જ્ઞાન મેળવવાની પણ ઘણી જરૂર છે. માટે હરીજનો ગાયછે કે,

પદ.

દેવોને છે દુર્લભ એવો મનુષ્યા દેહ આ મળીયો;
તોય હજી હરિ ભક્તિમાં નથી ચિત્ત તમારો ચળિયો.ટેક.
ચેતો નહીંતો મહા દુઃખ થાશે, ચોરાશીમાં જાતાં;
તે કરતાં શું દુઃખ ઘણું છે, ઘરમાં ગોવિંદ ગાતાં.
હરિ ભક્તિ ભૂલ્યાં તો અંતે, શ્વાન સુકર થઇ ભમશો;
રોમ રોમ નરકોમાં પડીને, ખુબ પીડા ત્યાં ખમશો.
ત્યાં વળી ભુમ બરાડા દેશો, જમની મારો ખાતાં;
તે કરતાં શું દુઃખ ઘણું છે, ઘરમાં ગોવિંદ ગાતાં.
હરિ ભક્તિ ભુલ્યા તો અંતે, ખાવી પડશે એઠ;
વળી રાત દિન ભમવું પડશે, પુરૂં કરવા પેટ.
હડ હડ થઇ જન્મારો જાશે, લાત લાકડી ખાતાં;
તે કરતા શું દુઃખ ઘણું છે, ઘરમાં ગોવિંદ ગાતાં–દેવોને.

૧૦૫.–જ્યારે તમારા કોઇ પણ ઉપાય લાગુ પડે નહીં ને સાવ હારી જાઓ ત્યારે નીરાશ નહીં થતાં પ્રાર્થના કરજો, એટલે પ્રભુ તમોને મદદ કરશે.

એક ભલી ડોશી હતી, તેનો દીકરો બહુ ખરાબ સોબતમાં પડી ગયો હતો, તેથી તેને સુધારવા માટે ડોશી બહુ મેહેનત કરતી હતી. પ્રસંગોપાત તેને શીખામણ દેતી, બીજા સારા દાખલાઓ બતાવતી, ખરાબ ચાલથી હમણાં કેટલી બધી આબરૂ જાય છે અને ભવિષ્યમાં તેથી કેવી મોટી ખરાબી થશે તે સમજાવતી, વારંવાર ધમકાવતી, અને ત્યારે તેને ખરાબ સોબતમાં જતો અટકાવતી, અને તેને સુધારવા સારૂ છેવટ કાંઇક શિક્ષા કરવામાં પણ તે ચુકતી નહીં, તો પણ તે એકે

ઉપાયથી છોકરો સુધર્યો નહીં, ત્યારે અંતે હારી જઇને તે ડો-શીએ એક મહાત્માને પુછયું કે,મહારાજ મારો છોકરો ખરાબ સોબતમાં પડી ગયો છે, તે કેમે કર્યો સુધરતો નથી. મેં બહુ બહુ ઉપાય કર્યા પણ એને કાંઇ અસર થતી નથી. અને એ છોકરો સુધરે નહીં ત્યાં સુધી મારા જીવને શાંતિ વળે તેમ નથી. માટે એનો કાંઇક રસ્તો બતાવવાની કૃપા કરો.

મહાત્માએ કહ્યું કે, બાઇ, પ્રભુની પ્રાર્થના કર અને કહે કે મારા છોકરાને સદ બુદ્ધિ આપો, એટલે તે સારો થઈ જશે. ડોશી ભાવીક સ્વભાવની હતી, તો પણ મહાત્માની આવાત સાંભળીને તેના મનમાં શંકા ઉત્પન્ન થઇ. તેને એમ લાગ્યું કે, આવો લફંગો છોકરો પ્રાર્થનાથી કેમ સુધરી શકશે? મા-રને માનતો નથી, ઉપદેશને ગણકારતો નથી, આબરૂની પર-વા રાખતો નથી, અને ધર્મ માટે કાંઇ જાણતો નથી, તે પ્રા-ર્થનાથી કેમ સુધરી શકશે? એમ વિચારતી ડોશી કાંઇ બો-લવાની તૈયારી કરતી હોય તેવી રીતે મહાત્માની સામે જોઇ રહી. ત્યારે એ જોઈ મહાત્માએ કહ્યું કે, બાઇ પ્રાર્થનાના બળ માટે મનમાં કાંઇ શંકા રાખોમાં. જે કામ મોટાં લશ્કરોથી નથી થતું તે પ્રાર્થનાથી થાય છે. જે બચાવ મોટા કીલ્લાઓ-થી નથી થતો તે બચાવ પ્રાર્થનાથી થાય છે. જે જીંદગી સે-કડો જાતની વિદ્યાથી નથી સુધરી શકતી તે થોડી પ્રાર્થનાથી સુધરી જાય છે. જે ભયંકર દુશ્મનો બીજી કોઇ રીતે નથી હા-રતા તે પ્રાર્થનાથી હારી જાય છે. જયાં કોઇ પણ રીતે જરાય મદદની આશા ન હોય ત્યાં પ્રાર્થનાથી જોઇતી મદદ આવી પ-ડે છે. જયાં દુઃખના અંધકાર વિના બીજું કાંઇ ન દેખાતું હોય ત્યાં પ્રાર્થનાથી ઓચીંતા સુખનાં પ્રકાશિત કીરણો આવી પડે છે. અને જયાં ચોતરફ પાપની અગ્નિ બળતી હોય ત્યાં પણ પ્રાર્થનાથી અંતરનો દીલાસો આવી શકે છે. એટલુંજ નહીં પણ પ્રાર્થનાથી રિદ્ધિ સિદ્ધિ મેળવી શકાય છે. પ્રાર્થનાથી દેવોને વશ કરી શકાય છે. પ્રાર્થનાથી માણુસો દેવ બની શકે

છે. પ્રાર્થનાથી માણુસો સ્વર્ગનાં રાજ્ય ભોગવી શકે છે. અને પ્રાર્થનાથી માણુસો પ્રભુની હજુરમાં જઇ શકે છે. ત્યારે પ્રાર્થનાના બળથી તમારો છોકરો સુધરી જાય તેમાં શું મોટી વાત છે? માટે ડોશી, વિશ્વાસ રાખીને અંતરના ઉંડા ભાવથી સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુનું નામ સ્મરણ કર્યા કરો, એટલે વખત આવ્યે તમારૂં ધાર્યું થઇ જશે. કારણ કે આપણા પવિત્ર શાસ્ત્રની મારફત દયાળુ પ્રભુએ કબુલ કરેલું છે કે, મારા ભક્તોની ભલી ઇચ્છાઓ હું પાર પાડું છું. માટે પ્રભુમાં તન્મય થઇને પ્રાર્થના કરો, એટલે તમે જે માગો તે મળશે.

એ પછી ડોશી એ પ્રમાણે કરવા લાગી, તેથી થોડા વખતમાં સંજોગો બદલાઈ ગયા, અને તે છોકરો સુધરી ગયો. પ્રાર્થનામાં આવું મહાન બળ છે. માટે ભાઈઓ? કોઇ પણ વાતમાં જ્યારે બધી રીતે હારી જાઓ ત્યારે છેવટ નીરાશ નહીં થતાં હમેશાં શુદ્ધ અંતઃકરણથી પ્રાર્થના કર્યા કરો, પ્રાર્થના કર્યા કરો.

---

૧૦૬ કોઇ પણ માણસ પ્રભુનું પુરેપુરૂં સ્વરૂપ જાણી શકતા નથી, માટે એ વીશે વાદવીવાદ કરવો તે ફોગટ છે. આપણી ફરજતો તેણે જે કામ કરવા માટે આપણને અહીં મોકલ્યા છે તે કરી બતાવવું એજ છે.

એક મહારાજા બીરાજનો મોટો મહેલ ચણાતો હતો, તેથી તેણે એ મહેલ ચણવાના કામ સારૂ હજારો મજુરોને કામે રાખ્યા હતા. પણ રાજા પોતાની રાજધાનીના શહેરમાં રહેતો હતો, અને મહેલ તેની પાસેના બીજા ગામમાં બંધાતો હતો, એટલે એ હજારો મજુરોમાંથી કોઈએ પણ રાજાને નજરે જોયો નહોતો. તેથી એવો મોટો મહેલ, એવું મોટું ખરચ, અગાધ ડહાપણ અને અદ્ભૂત કારીગીરી જોઈને કેટલાક મ-

જુરો અંદર અંદર વાતો કરવા લાગ્યા કે, જેનો આવો મહાભારત મેહેલ છે તે પોતે કેવો મ્હોટો હશે? ને કેવાં મજેનાં ઘરેણાં લુગડાં પેહેરતો હશે? ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, એતો સૌથી નાનામાં નાનો છે, એતો સાવ સાદો છે, ને એ ઘરેણાં પેહેરતો નથી. ત્યારે એક મીંયાં ભાઈએ કહ્યું કે, એની દાઢી કેવી મજેની લાગતી હશે? એ સાંભળીને એક બ્રાહ્મણે કહ્યું કે, એ દાઢી રાખે નહીં, એને માથે તો ચોટલી હોય. એકે કહ્યું કે, એનું જમવાનું કેવું મજેનું હશે? ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, એતો અપવાસ કરે એવો છે. એક જણે કહ્યું કે, એની નજર તો હજારો ગાઉ સુધી બધે ઠેકાણે પડે છે. ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, એતો કયાંઇ નજર બજર નાંખવા નવરો નથી, તેતો પોતાના મહેલમાં પોતાના આનંદમાં બેઠો રહે છે. એકે કહ્યુ કે, એતો જેની ઇચ્છા હોય તે બધાને દર્શન દેય છે. ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, એ વાતજ ખોટી છે. એ કોઇને દર્શન દેતોજ નથી. એકે કહ્યું કે એ બહુજ ભલો ને ડહાપણનો ભંડાર છે. ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, જોએ બહુજ ભલો ને ડહાપણ વાળો હોયતો આપણે તેની રૈયત છતાં દુઃખી કાં રહીએ? એકે કહ્યું કે, તે પીળાં લુગડાં પેહેરે છે, ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, નહીં તે સફેત લુગડાં પેહેરે છે. એકે કહ્યું કે, તેની મુછો બહુ મોટી મોટી છે. ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, નહીં, તે મુછો રાખતોજ નથી.એકે કહ્યું કે, તે પોતાના હાથમાં જાદુઇ લાકડી રાખેછે,ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, નહીં, તે પોતાની પાસે કાંઇ રાખતો નથી. એકે કહ્યું કે, તે બહુ પ્રેમ વાળો છે, ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, તે સખ્ત શીક્ષા કરનારો છે. એકે કહ્યું કે, તે બહુ રૂપાળો છે ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે,નહીં તે કાળો છે. એકે કહ્યું કે,તેની પાઘડી બહુ મજેની હશે, ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, એતો ટોપી પેહેરે છે. ત્યારે ત્રીજાએ કહ્યું કે, નહીં, એતો ઉઘાડે માથે રહે છે.અને એકે કહ્યું કે, એતો બુઢો છે, ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, નહીં, એતો જુવાન છે, ત્યારે ત્રીજાએ કહ્યું કે, એતો બાળક

છે.ત્યારે ચોથાએ કહ્યું કે,અરે યારો ફોગટની માથાકુટ કાં કરો ? કાંઇ છેજ નહી. આવી રીતે વાદવીવાદ કરવામાં તેઓનો આખો દીવસ ફોગટ ચાલ્યો ગયો, એટલુંજ નહીં પણ અંતે તેઓ અંદર અંદર લડી પડયા,અને સાંઝ પડી ગઇ,તોપણ કાંઇ કામ થયું નહી, તેથી સંધ્યા કાળે રાજાના સીપાઇઓ તે બધા મજુરોને પકડીને મોટા અમલદાર પાસે લઇ ગયા અને કહ્યું કે, મહારાજાનો મેહેલ બાંધવાના કામમાં આ લોકોને મજુરીએ રાખેલા હતા, છતાં પણ તેઓએ કાંઇ પણ કામ કર્યું નથી, અને ઉલટા અંદર અંદર લડી મુવા છે, માટે તેને શીક્ષા કરવી જોઇએ. એ સાંભળીને તે અમલદારે પુછયું કે, બોલો, તમે શું કહો છો ? કેમ કામ ન કર્યું ? ત્યારે તે મજુરોએ પોત પોતામાં થએલી વાતો ન્યાયાધીશને કહી બતાવી. અને કહ્યું કે, સાહેબ, અમે મહારાજાનીજ વાતો કરતા હતા. બીજી કાંઇ ખરાબ વાતો અમે કરી નથી. એ વાતોમાં રહી ગયા એટલે કામ ન થયું. એ સાંભળીને ન્યાયાધીશે કહ્યું કે, એ બચાવ કાંઇ નહી ચાલે. તમને કામ કરવા રાખ્યા હતા કે વાતો કરવા? શું તમે જાણુતા નથી કે આપણા મહારાજા બહુજ કૃપાળુ છે, અને તે સર્વને વખત આવ્યે દર્શન આપે છે. એવો વખત આવ્યા પેહેલાં અને એવી યોગ્યતા મેળવ્યા પેહેલાં મહારાજાને મુછો છે કે નહીં ? દાઢી છે કે ચોટલી ? તે રૂપાળા છે કે કાળા ? અને તે ટોપી પેહેરે છે કે પાઘડી ? એ માટે લડી મરવાની તમને શું જરૂર ? મહારાજા દાઢી રખાવે તોયે તેમાં તમારા બાપનું શું ગયું ? ને તે ચોટલી રખાવે તોય તેમાં તમને શું ? તમને જે કામ સોંપેલું છે તે કામ બરોબર રીતે બજાવવું એ તમારી ફરજ છે કે આવી ખોટી ખોટી તકરારો કરી તમારાજ ભાઇબંધો સાથે અંદર અંદર લડાઇ કરવી અને મહારાજાએ સોંપેલું કામ ન કરવું એ તમારી ફરજ છે ? શું મોઢું લઇને તમે અહીં આવ્યા છો ? જાઓ જાઓ, તમે બધા નાલાયક છો મુનશીજી, આજનું રોજ તેમને આપશોમાં, અને જેલરને હુ-

કમ કર્યો કે, જેઓએ કામ નથી કર્યું તેઓને મુસ્કેટાટ બાંધીને દસદસ ફટકા મારો, અને જેઓએ કામ પણ નથી કર્યુંને વળી અંદર અંદર લડાઈ કરી છે તેઓનો આગલો પગાર જપ્ત કરો, અને તેને વીસ વીસ ફટકા મારી સખ્ત મજુરી સાથે કેદમાં નાંખો.

ભાઇઓ ? શું સમજ્યા ? એ રાજાતે પરમાત્મા છે. તેનો મહાભારત મેહેલ તે આ દુનીયાં છે. એ મેહેલમાં કામ કરનારા મજુરો તે આપણે પોતે છીએ. સીપાઇઓ તે જમના દુત છે. ઇનસાફ કરનાર ન્યાયાધીશ તે ધર્મરાજા છે. દીવસ તે આપણી જીંદગી છે, સંધ્યાકાળ તે મોતનો સમય છે. કેદખાનું તે નરક છે, અને રાજાની રાજધાનીનું શેહેર સે મોક્ષ ધામ છે. પણ એ બધી વાતો ભૂલી જઇને સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુએ આપણને જે ફરજો બજાવવા માટે અહીં મોકલ્યા છે તે ફરજો આપણે બજાવતા નથી, અને જે બાબત આપણા અનુભવની નથી તે બાબતના વાદ વીવાદ કરવામાં અને એ વાદ વીવાદમાંથી વેર ઝેર ઉત્પન્ન કરવામાંજ આપણે જીંદગી ગુમાવી નાંખીએ છીએ. માટે ભાઇઓ ? ચેતો. હાથે કરીને વીના કારણ નરક પસંદ ન કરો. દયાળુ પ્રભુએ પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે જે કામ કરવા આપણને અહીં મોકલ્યા છે તે કામ કરવું એજ આપણી ફરજ છે. એને બદલે જો ધર્મના ઝઘડામાં ને કલ્પનાની વાતોમાં પડયા રહેશું તો અંતે નરકમાં જવું પડશે, ને જમના માર ખાવા પડશે. એમ નથાય માટે બહારના વાદવીવાદોમાંજ ન રહી જતાં સર્વશક્તિમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથના હુકમ પળાય તેમ કરો. અને જો ઇનામ જોતું હોયતો તેના આ જગતરૂપી મેહેલમાં તમારાથી બની શકે એટલી સુંદરતા વધારો,એટલે વખત આવ્યે એની મેળે મહાન ઇશ્વરનું અલૌકિકસ્વરૂપ સમજી શકાશે ને અનુભવી શકાશે.માટે વાતોમાં નહીં પડયાં રહેતાં ફરજ બજાવવામાં મચ્યા રહો. ફરજ બજાવવામાં મચ્યા રહો. એટલે ધીરે ધીરે સમજાશે કે,

દોહરા.

નીરાકાર નીરગુણ પ્રભુ, તદપી સગુણ ધર દેહ;
કરત રહત નાના ચરીત, કેવલ ભક્ત સનેહ.
નિર્વીકલ્પ આનંદમય, સ્વસ્વરૂપ નિર્લેપ;
મનકી જેસી ભાવના, તેસો ફલ તેહી દેત.
બીન પાંવનકા પંથ હૈ, બીન બસ્તીકા દેશ;
બીન દેહકા પુરૂષ હૈ, કહે કબીર સંદેશ.
બેદ થકે બ્રહ્મા થકે, થક ગએ શેષ મહેશ;
ગીતાકુ જયાં ગમ નહીં, વહાં સતગુરૂકા દેશ.

૧૦૭.–આપણે એક જાતનાં બી વાવીએ છીએં, ને બીજી જાતનાં ફળની આશા રાખીએ છીએ તેથી નીરાશ થઇએ છીએ અને તેનો વાંક ધર્મ ઉપર ઢોળીએ છીએ, તેથી આપણી ભક્તિ ફળીભુત થતી નથી, એમ આપણને લાગે છે.

એક ભક્તરાજ મહારાજ કહેતા કે, ઘણા લોકો વારંવાર કહે છે કે, ભક્તિનું ફળ તુરત મળતું નથી. એ સાંભળીને મને બહુ દીલગીરી લાગતી, અને એમ વિચાર થતો કે, આપણા ઉત્તમ ધર્મમાં આવા નબળા વિચારો આવ્યા કયાંથી ? કારણ કે ધર્મનું ફળ તુરત મળતું નથી, એમ માનવાથી આપણી શ્રદ્ધા ઢીલી થઈ જાય છે. એમ માનવાથી ધર્મની કીંમત ઓછી થઇ જાય છે. એમ માનવાથી આપણું મન નબળું પડી જાય છે. એમ માનવાથી આપણો પુરૂષાર્થ ઓછો થઈ જાય છે. એમ માનવાથી આપણું જ્ઞાન સંકોડાઈ જાયછે અને એમ માનવાથી ઈશ્વર સાથેનો આપણો સબંધ મોળો પડી જાય છે. એટલુંજ નહીં પણ ભક્તિનું ફળ તુરત મળતું નથી એમ માનવું એ પોતાના ધર્મનું અને સર્વ શક્તિ

માનં ઇશ્વરનું અપમાન કરતા બરાબર છે. કારણ કે તુરત ફળ ન આપે એ ધર્મ શું કામનો? એનો અધુરો ધર્મ કહેવાય. વળી બધી જાતનાં ફળનો દાતા અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વર પોતે છે તેને ત્યાં શું ખોટ છે કે આપણી ભક્તિની કીંમત ઉધાર રાખે? મારી ખાત્રી છે અને હું અનુભવું છું કે, ભક્તિનું ફળ તુરતજ મળે છે, એટલું નહીં પણ મહાત્માઓ પણ એમજ કહે છે, શાસ્ત્રો પણ એમજ કહે છે, અને દેવતાઓ પણ એમજ અનુભવે છે, છતાં પણ ઘણા માણસો કહે છે કે, ભક્તિનું ફળ તુરત મળતું નથી. જ્યાં ત્યાં વારંવાર એની એ વાત સાંભળવાથી મને વિચાર થયો કે, લોકો આમ કહે છે તેનું કારણ શું? એ માટે જરા ઊંડા ઉતરીને તપાસ કરતાં મને સમજાયું કે, માણસો એક જાતનાં બી વાવે છે ને પોતાના અજ્ઞાન પણાથી બીજી જાતનાં ફળની આશા રાખે છે. જેમકે,

એક ડોસીએ કહ્યું કે, જ્યારે ત્યારે મારૂં મન બહું મુંઝાય ય છે. જીવ ઉંડાણમાં ઉતરી જાય છે. અનેકજાતની વગર મફતની ફીકર થયા કરે છે. માથાંમાં સીસું ભર્યું હોય તેવું ભારે થઈ જાય છે અને વીના કારણ બહુ રોવું આવ્યા કરે છે. તેથી મેં મારા ગોરને પુછયું કે, આવી રીતે મારો જીવ મુંઝાયા કરે છે તેનું કારણ શું? ને એનો ઉપાય શું? ત્યારે ગોરે કહ્યું કે, તમને મોટી પનોતી બેઠી છે, ને સની નડે છે. માટે દરસનીવારે હનમાનજીને તેલ ચહડાવજો ને સોનાની મુરતી સાથે સનીનું દાન કરો, એટલે આરામ થઇ જશે. તેથી સવા વાલ સોનાની મુરતી, સવા પાલી અડદ, સવા હાથનો એક કાળાં લુગડાંનો કટકો, એક લોઢાંનો વાટકો ને સવા પાશેર તેલનું દાન આપ્યું, ને આજે બે વરસ થયાં દર સની વારે એક પાઇનું હનુમાનજીને તેલ ચ્હાડાવું છું, પણ હજી મારૂં મન મુંઝાય છે તે મટતું નથી. કોણ જાણે શું છે કે મારી ભક્તિ ફળીભૂત થતી નથી ને હનુમાનજી મારી ઉપર પ્રસન્ન થતા નથી.

ભાઇઓ ? ડાકતર કહે છે કે, એ ડોસીના માથામાં લોહી ફરવાની નસો ખરાબ થએલી છે, અને તેની પીઠનાં જ્ઞાનતંતુઓ નબળાં પડેલાં છે. માટે તેના માંથામાં જરા ઓપરેશન કરવું જોઇએ. તેના જ્ઞાન તંતુ સુધારવા સારૂ વીજળીના આંચકા આપવા જોઈએ, અને તેને પુષ્ટી કારક ખોરાક આપવો જોઇએ, તો એ રોગ મટી શકે. એમ કરવાને બદલે હનુમાનને અરધીનું તેલ ચ્હડાવવાથી એ રોગ મટવાની આશા રાખવી, ને એમ કરવાથી રોગ ન મટે ત્યારે હનુમાનની ભક્તિ ફળીભુત થતી નથી એમ કહેવું એ કેટલું બધું ખોટું છે ? એ જરા વિચારતો કરો ? આપણી ભુલોનો વાંક, આપણાં અજ્ઞાનપણાનો વાંક, આપણા સ્વાર્થનો વાંક, અને આપણુને ખોટા રસ્તા બતાવનાર મુર્ખાઓનો વાંક દેવોની ઉપર ચ્હડાવવો અને ભક્તિનું ફળ તુરત મળતું નથી, એમ કહી આપણા ઉત્તમ ઇશ્વરી ધર્મને હલકો પાડવો એ કેટલું બધું પાપ છે ? એ જરા વિચારતો કરો ?

હવે બીજો દાખલો સાંભળો. મારો એક પાડોશી છે, તે અક્કલનો ઓથમીર છે. વેપારમાં તેનું જરાય ધ્યાન પડતું નથી, ને તો પણ તે અફીણનો સટ્ટો કરે છે. બજારની રૂખ તેજી ઉપર હોય ત્યારે તેનું ધ્યાન મંદીમાં. દલાલો મંદી સમજતા હોય ને બજારમાં ધમ ધોકાર મંદીના સોદા થતા હોય ત્યારે ભાઇ સાહેબ તેજીના વેપારમાં હોય. બજાર ચુપ હોય ત્યારે પોતે વગર મફતના પછડાતા હોય, અને બજારનો ઢંગ ધડો હોય નહીં ત્યારે પોતે લ્હેરમાં આવી જઇને ઉલટા સુલટા સોદા કરી નાંખે. આમ કરવાથી થોડા વખતમાં લાખના બાર હજાર થઇ ગયા. બાપની મીલ્કત ગુમાવી બેઠો. ને કરજદાર થઇ ગયો. એ પછી મેં તેને પુછયું કે, હવે ધંધો રોજગાર કેમ છે ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, હું તો ઠાર થઇ ગયો. મેં પુછયું કે, એમ કેમ થઇ ગયું ? તેણે કહ્યું કે, ગયા આસો માસમાં મેં નવરાત્ર ફરેલ તેમાં એક દીવસ ઉપવાસ ને એક દીવસ ફરાળ,

રાતે ઉજાગરો ને કુંવારી છોકરીઓનું પુજન, આખો દીવસ ચંડીપાઠની ધામધુમ, ને રોજરોજ જુદી જુદી જાતનાં બળીદાન આપવા લાગ્યો, દેવીનું મંદીર ખુબ સણગાર્યું, અને ઘણાં બ્રાહ્મણોને ચંડીપાઠ કરવા બેસાડ્યા. આ બધું અફીણની તેજી મંદી જાણવા સારૂ હું કરતો હતો. એ પછી એક દીવસ મને સ્વપ્નુ આવ્યું, તેમાં મેં આગ લાગેલી જોઇ. તેથી બીજા દીવસે દેવીના પુજારીને મેં પુછ્યું કે, આ સ્વપ્નાનો અર્થ શું? પુજારી ભંગડ હતો, તોપ મારૂ હતો, અને કાંઈ જાણતો નહોતો, તો પણ જંતરમંતરની, ભૂત પલિતની, રીદ્ધિ સિદ્ધિની ને દોરા ધાગાની વાતો કર્યા કરતો હતો. હું હેને માલ ખવરાવતો તેથી તે મને રાજી રાખવા માંગતો હતો. મારૂં ધ્યાન તેજીમાં હતું એમ તેને ખબર હતી, તેથી તેણે કહ્યું કે, એ સ્વપ્નાંનુ ફળ એ છે કે, તેજી થશે. આગ લાગેલી જોઇ એટલે જરૂર ખુબ તેજી થવી જોઇએ. શેઠજી, તમારાં નવરાત્ર તો તુરત ફળ્યાં, માતાજીએ તમારી ઉપર મહેર કરીને સ્વપ્નુ આપ્યું તેથી હવે લીલાલહેર થવાની. માનું આપેલું સ્વપ્નું ફરે નહીં. તમારી આટલી બધી ભક્તિ કાંઈ ફોગટ જાય? હવે તો તમારી ઉપર માતાની કૃપા થઇ ગઈ તેથી અવળો પાસો નાંખશો તો પણ સવળો પડશે. માટે બે ધડક તેજીનો વેપાર કરો. આ વખતે બેડો પાર થવાનો. તમારા જેવા ભગતને માતાજી ધન નહીં આપે તો પછી બીજા કોને આપશે? પુજારીની આવી ખુશામત ભરેલી વાતો એ વખતે મને સારી લાગી, ને મનમાં એમ પણ ખરૂં કે, આપણે નવરાત્ર બહુ સારી રીતે ઉજવ્યાં છે માટે જરૂર સટ્ટામાં ફાયદો થશે. એમ ધારીને બજારની રૂખ જોયા વીના હું તેજીનો વેપાર કરવા મંડયો. તેથી બાર વાગી ગયા. હું ધારતો હતો કે, મારી આટલી ભક્તિ ફોગટ નહીં જાય. માતાજી જરૂર સહાય કરશે, પણ તેને બદલે ઓટલોજ વળી ગયો. આ જમાનોજ એવો છે કે, ધર્મીને ઘેર ધાડ ને કસાઇને ઘેર કુશળ. હવે એમાં બીજું શું કહેવું? આ-

પણ નશિબનો વાંક.

ભાઇઓ ? હવે વિચાર કરો કે, વેપાર કરતાં આવડે નહીં, વેપારમાં ધ્યાન રાખવું નહીં, બજારનો રંગ સમજવો નહીં, મુર્ખાઓ ગાંજા તંબાકુની ચલમ ફુંકતે ફુંકતે નીસાના જોસમાં તેજી મંદીની જે જે તોપ મારે તે ઉપર વિશ્વાસ રાખી ધંધો કરવો, તથા સ્વપ્નાંઓને ભરૂસે રહેવું અને મનમાં એવી આશા રાખી મુકવી કે, માતાજી સહાય થશે. આ વખતનાં નવરાતની ભક્તિ ફોગટ નહીં જાય. એનું પરિણામ તે બીજું શું હોય? એમાંતો બાર વાગીજ જાય. તેમાં ભક્તિનો શું વાંક ? આવાં આવાં કારણો સમજ્યા વીના, આજુ બાજુ જોયા તપાસ્યા વીના, અને ને બાબત બનાવવા માટે જે યુક્તિયો કરવી જોઇએ તે કર્યા વીના આપણી ભુલોનો વાંક, આપણા મનની નબળાઇનો વાંક, આપણાં અભિમાનનો વાંક, આપણા સ્વાર્થનો વાંક, અને આપણી મુર્ખાઇનો વાંક આપણે આપણા ધર્મ ઉપર ઢાળી નાંખીએ છીએ, તેથી આપણને એમ લાગે છે કે, ધર્મનું ફળ તુરત મળતું નથી, તથા બરાબર મળતું નથી. પણ યાદ રાખજો કે, એમ માનવું એ આપણા પવિત્ર ધર્મનું અને સર્વ શક્તિમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથ પરમ કૃપાળુ મહાન ઇશ્વરનું મોટામાં મોટું અપમાન છે. માટે ધર્મનું ફળ તુરત મળતું નથી એમ માની લેતાં પેહેલાં આપણને શું ફળ જોઇએ છે ? એ ફળ મેળવવા માટે આપણે શું કરવું જોઇએ ? અને તેને બદલે આપણે શું કરીએ છીએ ? તેનો પ્રથમ વિચાર કરજો. આપણને કયું ફળ જોઇએ છીએ અને તેને બદલે આપણે કઇ જાતનાં બી વાવીએ છીએ ? એ તપાસજો. અને આંખો દુખતી હોય તે મટાડવા સારૂ પગે પાટા બંધાય એવું ન થાય તે સંભાળજો. જો એ બધી બાબતો વિચારશો તો તુરતજ સમજાશે કે અદલ ઇનસાફી પરમ કૃપાળુ મહાન્યાયી ઇશ્વરના રાજ્યમાં કોઇની પણ મેહેનતનું ફળ ફોગટ જતું નથી. એટલુંજ નહીં પણ ભક્તિનું ફળતો તુરતજ મળે છે. માટે સમજી સમજીને પ્રેમપુર્વક ભક્તિ

કરો. ભક્તિ કરો અને ખાત્રી રાખો કે ભક્તિની મેહેનત ફોગટ નહીં જાય. કારણ કે પ્રભુ પ્રેમી મહાત્માઓએ કહ્યું છે કે,

દોહરા.

તુલસી તલપ ન છાંડીએ, નીશ્ચે લીજે નામ;
મનુષ્ય મજુરી દેત હે, કયું રખેગો રામ.
રામ ઝરૂખે બેઠકે, સબકા મુજરા લેત;
જેસી જીનકી ચાકરી, તેસા તીનકું દેત.

૧૦૮.—મહા કલ્યાણકારી અખંડ આનંદરૂપ પરમ કૃપાળુ પીતા મહાન પરમાત્માના ગુણ ગાવાથી તપ કરવાનું ફળ મળી રહે છે.

ભાઇઓ ? તપ કરવાનું કારણ એ છે કે, ઇંદ્રીયોને વશ કરવી, મનને જીતવું, જીવને ઇશ્વર મય કરવો, અને આત્માનો પરમાત્મા સાથે તાર જોડી રાખી અલૌકીક ઇશ્વરી આનંદ લુટવો, એ તપ કરવાના હેતુ છે ને તે પ્રમાણે થાય એ તપ કરવાનું ફળ છે. તેમજ પ્રભુના ગુણ ગાવાથી પણ એ બધાં ફળ થાય છે. જેમકે, એથી વિકારો ઓછા થાય છે, મન કાબુમાં આવે છે, અંતરમાં આનંદ થાય છે, અને જીવ ઇશ્વરમાં લયલીન થાય છે. માટે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, પ્રભુના ગુણ ગાવામાં તપ કરવાનું ફળ આવી જાય છે. કારણ કે તપ કરવું એ કાંઇ બધા લોકોથી બની શકે તેમ નથી પણ પ્રભુના ગુણ ગાવા એ તો સૌથી બની શકે તેમ છે. માટે મહાત્માઓએ તપ કરતાં પણ ઇશ્વરના ગુણ ગાવાની બાબતને શ્રેષ્ઠ માનેલી છે માટે ભાઇઓ ? સર્વ શક્તિમાન, આનંદ સ્વરૂપ, મોક્ષ દાતા, પરમ કૃપાળુ પરમાત્માના ગુણ ગાઓ અને પરમાત્માનું નામ સ્મર્ણ કરો. પરમાત્માનું નામ સ્મર્ણ કરો. કારણ કે નામ સ્મર્ણમાં તપનું ફળ તથા બીજાં બધાં ફળ આવી જાય છે, પણ તે નામ સ્મર્ણ કેવું હોવું જોઇએ ? એ તમને ખબર છે ? એને માટે સંતો કહે છે કે,

દોહરા.

રામ નામ સબ કોઇ કહે, ઠગ ઠાકોર ઓર ચોર;
વીના પ્રેમ રીઝે નહીં, તુલસી નંદ કીશોર.
મનકા ફેરત જન્મ ગયો, ગયો ન મનકો ફેર;
કરકા મનકા છોડ કર, મનકા મનકા ફેર.
માલા તો કરમેં ફીરે, જીભ ફીરે મુખ માંહી;
મનવા તો દસ દીસ ફરે, એતો સુમરન નાહીં.
સુમરનકી સુધી યું કરો, જેસી કામી કામ;
એક પલક વીસરે નહીં, નીશ દીન આઠો જામ.
સુમરનકી સુધી યું કરો, જ્યું ગાગર પનીહાર;
હાલે ચાલે સુરતમેં, કહે કબીર બીચાર.
સુમરનકી સુધી યું કરો, જ્યું સુરભી ચીત સુત માંહી;
કહે કબીર ચારો ચરત, બીસરે કબુ નાંહી.
સુમરન સુધી યું કરો, જેસે દામ કંગાલ;
કહે કબીર વીસરે નહીં, પલ પલ લે સંભાળ.
તુલસી છલબલ છાંડકે, કરીએ રામ સનેહ;
અંતર કહા ભરથારસો, જીન દેખી સબ દેહ.

૧૦૯.—જે ઉંચે ચ્હડે છે તેને પ્રભુ નીચે પાડે છે, અને જે નીચે ઉતરે છે તેને તે ઉપર ચ્હડાવે છે.

આ દોરંગી દુનિયાંમાં કાંઈ એકજ પ્રકારનાં માણુસ હોતાં નથી. બહુ વિચિત્ર સ્વભાવનાં માણુસો હોય છે. તેમાં ઘણાં માણુસોની રૂચી ધર્મ તરફ હોય છે અને કેટલાકો ધર્મની ચેષ્ટા કરનારા પણુ હોય છે. તે માંહેલા એક અભીમાની માણુસે કોઇ ભગતને પુછયું કે, તમારો પ્રભુ શું કામ કરે છે? ત્યારે તે ભગતે કહ્યું કે, જે પોતાની મેળે ઊંચા ચ્હડે છે તેને મારો પ્રભુ નીચે પછાડે છે, અને જે નીચે ઉતરે છે તેને તે ઉપર ચ્હડાવે છે. આ સાંભળીને તે અભીમાનીએ પુછયું કે, એનો અર્થ શું?

ત્યારે તે ભગતે કહ્યું કે, જેઓ પોતાના ધનનું અભિમાન કરે છે તેઓને દીવાળાં કહડાવે છે, જેઓ પોતાના રૂપનું અભીમાન કરે છે તેઓને વખત આવ્યે કુરૂપડાં બનાવે છે. જેઓ વિદ્યાનું અભીમાન કરે છે તેઓમાં કોઇ કોઇ બાબતમાં બહુ મોટી ભુલ રાખી દેછે. જેઓ પોતાના ઉંચા કુળનું અભીમાન કરે છે તેઓને હલકા કુળવાળાના હાથમાં સોંપે છે. જેઓ પોતાના મોટા કુટુંબનું અભીમાન કરે છે તેઓમાં કુસંપ થાય છે, જેઓ આયુષ્યનું અભીમાન કરે છે તેઓનાં વ્હાલાં સગાં વ્હેલાં મરી જાય છે. જેઓ ભોગ તથા વૈભવ ભોગવવાનું અભીમાન કરે છે તેઓને જલદી રોગી બનાવે છે, જેઓ અધીકારનું અભીમાન કરે છે તેઓના અધીકાર તુટી જાય છે. જેઓ જુવાનીનું અભીમાન કરે છે તેઓની જુવાની કલકવાળી થઈ જાય છે. જેઓ બળનુ અભીમાન કરે છે તેઓને પોતાના દુશ્મનોને હાથે નીચું પડવું પડે છે. જેઓ પોતાના ગુણનું અભીમાન કરે છે તેઓના ગુણને પ્રભુ આગળ વધતા અટકાવી દેય છે. જેઓ ધર્મનું અભીમાન કરે છે તેઓને પ્રભુ કોઇક પ્રકારની પોલમ પોલમાં રાખી દેય છે. અને જેઓ પોતાના ભાઇબંધોને ડબાવીને કોઇપણ રીતે તેઓના કરતાં પોતાને ઉંચા ગણાવાની કોશીશ કરે છે તેવા અભીમાનીઓને તેઓએ પોતાના મનમાં માની લીધેલાં ઉંચપણામાંથી ગબડાવી દઇ પ્રભુ નરકમાં નાંખે છે, અને જે નીચે ઉતરે છે એટલા કે નમે છે તેઓને પ્રભુ ઉપર ચ્હડાવે છે. જેમકે,

જેઓ પોતાના ગુણો માટે નમે છે તેઓના ગુણ વધતા જાય છે. જેઓ પોતાની વિદ્યાને લીધે નમે છે તેઓ પોતાની વિદ્યાનો જગતને વધારે લાભ આપી શકે છે. જેઓ પોતાની મ્હોટાઇનું અભીમાન છોડી જગતના જીવોની સેવા કરવામાં લાગે છે તેઓ વધારે મ્હોટા થતા જાય છે જેઓ ધનનું અભીમાન છોડી પોતાના ગરીબ બંધુઓ સાથે છુટથી ભેળાઇ તેઓના દુઃખમાં ભાગ લેય છે તેઓ અનંત કાળના વૈભવો મેળવી શકે છે. જેઓ પોતાના કુળનું અભીમાન છોડી પ્રભુના પુત્રો

સાથે આત્મ વત સર્વ ભુતેષુ એ પ્રમાણે વર્તે છે તેઓ સ્વર્ગના દેવો થઇ શકે છે. જેઓ પોતાના અધીકારનાં અભીમાનને છોડી પોતાના બંધુઓ સાથે નમ્રતાથી વર્તે છે તેઓના અધી-કાર વધતા જાય છે. કારણ કે અધીકારીઓના અધીકારતો બ-હારનાજ હોય છે, પણ દીનતાના ગુણવાળાં મહાન મનુષ્યો તો લોકોના અંતઃકરણમાં અધીકાર ભોગવી શકે છે. અને ધર્મની દીનતા વાળા ભગતો હરિની હજુરમાં જઈ શકે છે. આવીરીતે પ્રભુને અર્થે દીનતાથી નીચે ઉતરવામાં મ્હોટાઇ છે, નમવામાં લક્ષ્મી છે. દીનતામાં કીર્તી છે. આધીનતામાં જ્ઞાન છે. સેવામાં અધીકાર છે. અને પવિત્ર સનાતન ધર્મને અર્થે નીચે ઉતરવામાં સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુ પોતે આપણી સાથે રહે છે. તેથી પ્રભુ સાથે હોવાને લીધે આપણે માટે સ્વર્ગનાં બારણાં ઉઘડી જાય છે. દેવો આપણા દોસ્ત બની જાય છે. ઇશ્વરી જ્ઞાનની કુંચીયો મળી જાય છે. અને પ્રભુ પોતે આપણને દોરનારો બ-ની જાય છે કારણ કે દીનતા એ જગતના જીવો સાથે તથા પ્રભુની સાથે આપણને જોડનાર મહા શક્તિ છે. અને અભીમાન એ સૌને જુદાં પાડનારી નાશ કારક ભયંકર શક્તિ છે. માટે ભાઇઓ? જો કલ્યાણની ઇચ્છા હોય તો સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુને અર્થે નીચે ઉતરો, નીચે ઉતરો, એટલે કે સેવા ધર્મમાં આવી જાઓ. મ્હોટા બનીને ઉપર રહી શકાશે નહીં, કારણ કે મહાત્માઓએ કહેલું છે કે " હારે તેને હરી મળે " હારેલા-ઓને સારૂ સ્વર્ગ છે, માટે અભિગાંનનાં હથિયાર છોડીને દી-નતાથી પ્રભુના શરણનું બળ લઇ સેવા ધર્મ સ્વિકારો, એટલે પ્રભુ તમારોજ છે ને તમે પ્રભુનાજ છો.

દોહરા.

ઊંચે પાની ના ટીકે, નીચેહી ઠહરાય;
નીચા હોયસો ભરપીયે, ઊંચ પીયાસા જાય.
લઘુતાસે પ્રભુતા વધે, પ્રભુતાસે પ્રભુદુર;
કીડી મીસરી ખાતહે, હસ્તી ફાકત ધુળ.

૧૧૦.—મહાન પ્રભુના રસ્તામાં આવવા માટે આપણો જીવ જાગેલો છે કે નહીં? તે કેમ સમજવું? તેનો ખુલાસો?

પરમ કૃપાળુ સર્વ શક્તિમાન મહાન પરમાત્માની ઇચ્છા એવી છે કે, સર્વ જીવોની ઉન્નતિ થવી જોઇએ. અને મનુષ્યોએ સંપુર્ણતાએ પહોંચવું જોઇએ, એટલે કે હરીની હજુરમાં અનંતકાળના મોક્ષ ધામમાં જઈ ત્યાંનાં અખુટ સુખો અખંડીતપણે ભોગવવાં જોઇએ. તે સારૂ દયાળુ પ્રભુએ જીવોના અંતઃકરણમાં ઉંચતાની લાગણી આપેલી છે. એ લાગણી આપણને પ્રભુ તરફ ખેંચે છે, અને દુનીયાદારીનો મોહ વિષય સુખ તરફ ખેંચે છે. દરેક માણસના મનમાં હમેશાં એ દેવીને આસુરી વૃતિનું યુદ્ધ ચાલ્યા કરે છે. પણ તેમાં જેઓનો જીવ જાગેલો હોય છે તેઓના અંતરમાં શરૂઆતમાં એ લડાઇ બહુ મોટી હોય છે. કારણ કે જીભ કહે છે કે, આ સ્વાદ ચાખવો છે, પણ અંતર કહે છે કે, નહીં, એતો ઘણો વખત ખાધું, હવે મીતાહારી થા. પણ અંતરનો એ હુકમ મન માનતું નથી, તે તો અધરાયું થઇને સ્વાદની પાછળ પાછળ દોડે છે અને જીભને રાજી રાખે છે. આ શરૂઆતની લડાઈ વખતે મન બહુ ઉશ્કેરાએલું રહે છે. કારણ કે તેને જે જુની ટેવો પડી ગએલી છે તે છોડવી ગમતી નથી, પણ આપણો જીવાત્મા આપણા અંતરની મારફત એ ટેવો છોડવાનું તેની ઉપર દબાણ કરે છે, તેથી તે બેવડા જોરથી સામું થાય છે. એ વખતે મનનું જોર બહુ વધી જાય છે, તેથી એકલી આંતર પ્રેરણાથી તે કાબુમાં આવી શકે નહીં, પણ સૃષ્ટિની રચનાજ એવી છે અને ઇશ્વરની ઇચ્છાજ એવી છે કે, મોડાવહેલું સર્વ જીવોનું કલ્યાણ થવુંજ જોઇએ. તેથી એ મહા ભારત યુદ્ધ વખતે કુદરત પોતે અંતરની ઉચ્ચ વૃતિયોની મદદગાર થાય છે. જેમ મહા ભારતના યુદ્ધ વખતે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને દૈવી સંપત્તિવાળા અર્જુનને મદદ કરી જય મેળવી આ-

ચ્યો હતો તેમ જાગેલા જીવના હૃદયમાં થતાં ત્યાગ અને ભોગનાં યુદ્ધ વખતે ત્યાગની મદદમાં કુદરત પોતે ઉભી રહેછે.તેથી મન પોતાના ઇચ્છા પ્રમાણે સ્વાદ ભોગવવા જાય છે પણ કુદરત તેને પાછું પાડી દેય છે.કારણ કે અંદરથી જીવ જાગેલો હોયછે તેથી તેના વિચારો બદલાતા જાય છે, તેની રેહેણી કરણી બદલાતી જાયછે.તેના ટેગ બદલાતા જાયછે તેનું શરીર કેટલીક બાબતમાં બહુ દૃઢ થતું જાય છે.તેની લાગણીયો ઉંડી અસર ગ્રહણ કરી શકે તેવી બનતી જાય છે. તેનું ધર્મજ્ઞાન વધતું જાય છે, અને દુનીયાં દારીના મોજશોખની બધી ચીજોમાં તેને ફીકાશ લાગતી જાય છે. આમ થાય જ્યાં પણ મનને બહુ લાંબો કાળ થયા જે ટેવો પડી ગએલી છે અને જે ગતિ મળી ગએલી છે તેમાંથી તે સેહેલાઈથી પોતાની મેળે અટકતું નથી, તેથી ભોગ અને ત્યાગ વચ્ચે દરરોજ માનસિક લડાઇ થયા કરે છે. એ લડાઇ વખતે મન અધરાયું થઇને ખાય છે, પણ કુદરત તેથી વિરૂદ્ધ છે માટે તેમાં અગાઉના જેવો સ્વાદ આવતો નથી. પ્રથમની પેઠે પાચન થતું નથી, અને આજુ બાજુના સંજોગો એવા બદલાઇ જાય છે કે, જીવ જાગેલો ન હોય ત્યારે જેમ છુટથી વરતાતું હોય તેમ પછી સ્વભાવિક રીતેજ વરતી શકાતું નથી, છતાં પણ મન ખાવા પીવાની પાછળ દોડયા કરે છે. પેહેરવા ઓઢવામાં પણ એમજ થાય છે. મન કહે છે કે, આ ધોતીયું જોઇએ છે, આ સાલ જોઇએ છે, આ સેલું જોઇએ છે, આ પાઘડી જોઇએ છે, આ ગાદલું જોઇએ છે. આ સેતરંજી જોઇએ છે, આ બટન જોઇએ છે, આ ઘડીયાલ જોઇએ છે, આ બુટ જોઇએ છે, ને આ વીંટી જોઇએ છે. પણ અંતર કહે છે કે,કયાં સુધી એમાં પડયું રહીશ? આજ સુધીની જીંદગી એમાં ગાળી પણ હજી તને તૃપ્તિ થઇ છે? દુનીયાંમા નવીનતાની કાંઈ હદ છે? ફેશનનો કાંઇ સુમાર છે? સૌન્દર્યનો કાંઈ કીનારો છે? અને ભોગની વસ્તુઓનો કાંઇ પાર છે? નહીંજ. ત્યારે વીચાર કરકે, તું એ બધાંને કયાંથી પહોંચી શકીશ? આટલું આટલું સમજાવ્યા છતાં પણ નવા ડગલામાં મન જાય

છે. પચતું નથી તોપણ મીષ્ટાન ખાવાનું મન થાય છે. મળતાં નથી તે શરબતો પીવાનું મન થાય છે, અને ઠરાવ કરેલો છે કે, અમુક બાબતો નજ ખપે, તેમાં પણ વખતો વખત મન રમી આવે છે. કારણકે જુની ટેવો તે સેહેલાઇ છોડી શકતું નથી. તેને અગાઉથી જે ગતિ મળી ગએલી છે તે ગતીને એકદમ અટકાવનારી મજબુત બ્રેક આપણી પાસે નથી તેથી ભક્તિની શરૂઆતના વખતમાં જાગેલા જીવોની અંદર બહુ મોટું યુદ્ધ થાય છે. મન કહે છે કે, આ વરઘોડામાં જવું છે, પણ અંતર કહે છે કે, હવે એ તારૂં કામ નથી. ત્યાં તારા જેવા વીચારના માણુસો કયાં છે? તારો એવો ડ્રેસ કયાં છે? તું એમાં શોભીશકે? જા માં, જો જઈશ તો તુ સૌથી જુદો પડી જઇશ. મન કેહે છે કે, આ નાટકમાં જવું છે. પણ અંતર કહે છે કે, હવે એમાં તને રસ લાગે એમ કયાં છે? ઉજાગરા ખમે એવું તારૂં શરીર ક્યાં છે? રંગના લેપડાઓમાં ને હલકા પ્રકારનાં ગાયનોમાં મજે પડે એવી તારી વૃતિયો કયાં છે? અને હવે તને એટલી ફુરસદ કયાં છે? મન કહે છે કે, આ મહારાજાની સ્વારી જોવા જવું છે, પણ અંતર કહે છે કે, અરે મુર્ખા? કાં એ ભીડમાં ધક્કા ખાવા જા? બહુ વખત જોયું તો પણ હજી તને તૃપ્તિ ન થઇ ત્યારે આ વખત જોઇને વળી તું શું લકુંબો કાઢીશ? ઠીક છે, જા, ફરી આવ. "લક્કડકા લાડુ હૈ, ખાયગા સો પસ્તાયગા, ઓર નહીં ખાયગા વોભી પસ્તાયગા." આવી રીતે સભાઓમાં, સરકસોમાં, મેળાઓમાં ને પરદેશોમાં દરેક જગ્યાએ મન ભટકે છે, જ્યાં જયાં જાય ત્યાં ત્યાં થોડી વારમાં કંટાળો લાગે છે. થાક લાગે છે, મેહેનત પડે છે, ને મન માન્યું થતું નથી, તેથી અંતરમાંથી દુઃખ થાય છે, અને પાછળથી પસ્તાવો થાય છે. છતાં પણ ફરી ફરીથી એ ને એ વાતોમાં મન લાગેલું રહે છે. કારણ કે ઘણા કાળના એવા સંસ્કારો તેમાં જામી ગએલા છે. એટલુંજ નહીં પણ જયારે એક પાટા ઉપરથી બીજા પાટા ઉપર ટ્રેનને લાવવી હોય ત્યારે તેને આગળ પાછળ ફ-

કાલવી પડે છે, ને વધારે જોર તથા વખત જોઇએ છે. તેમજ નજીવી સંસારીક કુથલીયોમાંથી કાઢીને મનને પ્રભુ તરફ વાળવું હોય ત્યારે પણ એમજ થાય છે. માટે એ વખતે જે ધીરજ રાખી શકે, અને એ ત્યાગ તથા ભોગના માનસીક યુદ્ધમાં જે જય મેળવી શકે તેજ ભાગ્યશાળી છે. તેજ પુરૂષાર્થી છે. અને તેજ કૃત્ય કૃત્ય છે. માટે ભાઇઓ ? જ્યારે તમારા મનમાં આવું યુદ્ધ થાય ત્યારે જાણજો કે, તમારો જીવ જાગૃત થયો છે. અને જ્યારે એમાં તમને ફતેહ મળતી જાય ત્યારે સમજજો કે, સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વરની કૃપા તમારી ઉપર ઉતરી છે. એ કૃપા ખોવાઇ ન જાય પણ વધતી જાય તેમ કરજો, એટલે તમે મહાન ભગત થઇ જીંદગીની સાર્થકતા કરી શકશો. પણ એ બધું દૈવી આસુરી સંપત્તિના માનસિક યુદ્ધથી થાય છે. માટે એ મહાભારત યુદ્ધમાં હારી ન જવાય એ સંભાળજો, અને જ્યારે મન સુધરતું જાય ને પ્રભુના રસ્તામાં આગળ વધતું જાય ત્યારે જાણજો કે, હવે આપણો જીવ જાગ્યો છે. એ વખતે જાગેલા જીવોને એમ લાગશે કે,

દોહરા.

પહેલે એ મન કાગથા, કરતાજીવન ઘાત,
અબતો મન હંસા ભયા, મોતી ચુન ચુન ખાત.
કબીર મન પર્વત હતા, અબમેં પાયા જાન,
ટાંકી લાગી પ્રેમકી, નીકસી કંચન ખાન.

જ્યારે આવો અનુભવ થાય ત્યારે જાણજો કે હવે આપણો જીવ જાગ્યો છે, અને હવે અમે પ્રભુના માર્ગમાં છીએ. એમ થયાવીના આરો આવવાનો નથી, માટે તમારા મનમાં થતાં દૈવી અને આસુરી સંપત્તીના માનસીક યુદ્ધમાં જેમ બને તેમ દૈવી સંપત્તિનો જય થાય તેમ કરો. દૈવી સંપત્તિનો જય થાય તેમ કરો.

૨૧૧.–આપણે શા માટે બીજાઓ સાથે ભાઇબંધી રાખવી જોઇએ ? તેનો ખુલાસો.

આ જગતનાં સૌ પ્રાણી માત્રનો પિતા પ્રભુ છે અને આપણે સૌ જીવો તેના પુત્રો છીએ. માટે પિતા જેમ પોતાના ઘરમાં પોતાનાં છોકરાઓને સલાહ સંપમાં રહેતાં જોઇને રાજી થાય છે તેમ આપણે સૌ ભાઇબંધી રાખીને હળી મળીને ચાલીએ તો અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ સર્વ શક્તિમાન આપણો પવિત્ર પિતા મહાન પ્રભુ રાજી થાય છે. આપણે ભાઇબંધી રાખી શકીએ માટે પ્રભુએ આપણને એક બીજાના ઓશીયાળાં બનાવેલાં છે.

આપણે સૌ એક બીજા સાથે હળી મળીને સલાહ સંપથી વરતી શકીએ તે માટે પ્રભુએ ખાસ ચાહીને જુદા જુદા દેશમાં જુદી જુદી વસ્તુઓ ઉત્પન્ન કરી છે અને જુદી જુદી પ્રજામાં તથા જુદા જુદા માણસોમાં ખાસ જુદા જુદા ગુણો મુકેલા છે. જેમકે હીંદુસ્તાનમાં રૂ પેદા કર્યું છે. વીલાયતમાં કોલસાની તથા લોખંડની ખાણો ભરી મુકી છે. અમેરીકામાં ઘઉં પેદા કર્યા છે. આસ્ટ્રેલીયામાં જનાવરોની પેદાસ વધારે કરી છે. સીલોનમાં મોતીનો પાક કરેલો છે આફ્રીકામાં સોનાની ખાણો કરેલી છે, રૂશીયામાં ગ્યાસલેટ તેલના ઝરાઓ ભરેલા છે. બરમામાં લાકડાંના જંગલો કરી મુકેલાં છે. ચીનમાં રેશમના કીડાઓની પેદાશ કરેલી છે. મલબારમાં સુખડના જંગલો કરેલાં છે. કાબુલમાં મેવાનાં ઝાડો બનાવેલાં છે, અબસ્થાનમાં ઉંચી જાતનાં અરબી ઘોડાંઓ બનાવેલાં છે, ઈસતંબોલમાં અત્તરને માટે ફુલોની પેદાશ થઇ શકે તેવી હવા પાણી બનાવેલાં છે અને કાશ્મીરના મુલકને અતિશય સૌન્દર્યતાવાળો બનાવેલો છે. તે શા માટે? એનું કારણ એજ છે કે, એક બીજા દેશને એક બીજાની જરૂર પડે, અને તેને લીધે જુદા જુદા દેશનાં, જુદી જુદી જાતનાં, જુદા જુદા ધર્મનાં અને જુદી જુદી બોલી બોલનારાં

માણસો સૌ એક બીજા સાથે હળી મળીને ચાલી શકે ને ભાઇબંધીથી વર્તી શકે તે સારૂજ પ્રભુએ જુદા જુદા મુલકમાં જુદી જુદી ચીજોની ઉત્પત્તિ કરેલી છે. અરસપરસ ભાઇબંધી વધારવા માટે જેમ જુદા જુદા દેશમાં પ્રભુએ જુદી જુદી વસ્તુઓ ઉત્પન્ન કરી છે તેમજ જુદી જુદી પ્રજાઓમાંને જુદા જુદા માણસોમાં પણ ખાસ જુદા જુદા ગુણો આપેલા હોય છે, કારણ કે એ ગુણોના આકર્ષણથી પણ માણસો ભાઇબંધીની સાંકળમાં જોડાએલાં રહી શકે છે. જેમકે આગબોટો બનાવવાના હુન્નરમાં અંગ્રેજો હુશીઆર હોય છે. નવી નવી જાતની શોધ કરવામાં અમેરીકનો આગળ પડતો ભાગ લઇ શકે છે, વેપારની બાબતોમાં જર્મનો વધી જાય છે. નવીન સુધારાઓનો જલદી લાભ લઇ જવામાં જેપાનીઓ ફાવી જાય છે, દયાની બાબતમાં જૈનો વધી જાય છે. ભક્તિની બાબતમાં વૈષ્ણવો વખણાય છે. અને તત્વજ્ઞાનની બાબતમાં આખી દુનીયામાં બ્રાહ્મણોની ફીલસુફી વખણાય છે. હવે વીચાર કરો કે જો આવી રીતે જુદી જુદી પ્રજામાં જુદી જુદી જાતની ખાસ કુશળતા ન હોત તો ખરા પ્રેમથી માણસો એક બીજાને ચાહી શકત નહીં, પણ પ્રભુની ઇચ્છા એવી છે કે, આપણે સૌએ એક બીજા સાથે કોઇ દીવસ તુટે નહીં એવી ઇશ્વરી સગાઇ રાખવી જોઇએ. તે સારૂજ તે દયાળુ પરમાત્માએ જુદી જુદી પ્રજામાંને જુદાં જુદાં માણસમાં જુદા જુદા કાંઇ ખાસ ગુણો મુકેલા છે કે, જેથી કરીને આપણે સહુ આપણી પોતાની ગરજે ફરજીયાત રીતે આંતરની પ્રેરણાથી એક બીજાને ચાહી શકીએ, અને એ અલૌકિક ચાહનામાંથી અંતે ધીરે ધીરે ઇશ્વરી પ્રેમમાં આવી શકીએ માટે આપણને સૌને ભ્રાતૃભાવની જરૂર છે.

ભ્રાતૃભાવ રાખવો એટલે કે પુરૂષે સ્ત્રીને અને સ્ત્રીએ પુરૂષને ચાહવું એટલુંજ બસ નથી, બાપે દીકરાનું અને દીકરાએ બાપનું ભલું કરવું એટલુંજ બસ નથી અને શેઠે નોકરને તથા નોકરે શેઠને ફાયદો કરવો એનું નામ કાંઇ ભ્રાતૃ ભાવ નથી,

પણ જગતમાં પ્રાણી માત્ર સાથે એક સરખી રીતે સમાન દૃષ્ટિ રાખવી અને સહુને પરમ કૃપાળુ પરમાત્માના જીવ સમજી સાનું કલ્યાણ થાય એમ વર્ત્તવું તેનુંજ નામ ભ્રાતૃભાવ અને તેનુંજ નામ ઇશ્વરી સગાઇ છે.

એવી ઇશ્વરી સગાઇમાં નાંના કે મોટા જેવાતા નથી, ધનવાન કે નિર્ધન જેવાતા નથી. વિદ્વાન કે મુર્ખ જેવાતા નથી, આપણી જાતના કે પરજાતના જેવાતા નથી.આપણા દેશના કે પરદેશના જેવાતા નથી, આપણા ધર્મના કે પરધર્મના જેવાતા નથી, સ્ત્રી કે પુરૂષ જેવાતાં નથી, અને કાળાં કે ગોરાં જેવાતાં નથી પણ તે સર્વે આપણા મહાન પિતા સર્વ શક્તિમાન ઇશ્વરના પુત્ર પુત્રી છે અને આપણા સગા ભાઈ બેહેનજ છે, એવું સમજીને તેઓની સાથે યોગ્યતાથી વર્તવું તેનુંજ નામ ભ્રાતૃભાવ છે. આ જગતમાં જુદાં જુદાં માણસમાં જુદા જુદા ગુણો તથા જુદા જુદા અવગુણો તો રહેશેજ, પણ તે સારૂ કરીને કાંઈ આપણાથી ઇશ્વરી સગાઈ તોડી નંખાય નહીં.

એકજ બગીચામાં ઘણાંએ જુદી જુદી જાતનાં ઝાડો હોય છે, એટલુંજ નહીં પણ બધી જાતનાં ઝાડોમાં તથા તેનાં ફળોમાં જુદા જુદા ગુણો અને જુદા જુદા સ્વભાવ હોય છે. જેમકે કોઈ ખાટાં હોય છે, કોઇ મીઠાં હોય છે, કોઇ ખારાં હોય છે. કોઇ તીખાં હોય છે, કોઈ કડવાં હોય છે, કોઈ ખટમીઠાં હોય છે અને કોઈ તમતમતાં હોય છે. તેમજ આ જગતનાં માણસના સ્વભાવ અને પ્રકૃતિ પણ જુદાં જુદાં હોય છે. જેમકે કોઇ માણસ ક્રોધી હોય છે, કોઈ લોભી હોય છે, કોઈ કામી હોય છે, કોઈ ભોળાં હોય છે, કોઈ શરમાઉ હોય છે, કોઇ બહુ બોલા હોય છે, કોઇ ખુની હોય છે, કોઇ ઝેરીલાં હોય છે, કોઇ અદેખાં હોય છે, કોઇ ખટપટી હોય છે, કોઇ બકબકીઆ હોય છે કોઇ અજ્ઞાની હોય છે, અને કોઇ સ્વાર્થી હોય છે, પણ આપણે કાંઈ આપણા ભાઇબંધોના એવા દોષો તરફ જેવાનું નથી, પણ આપણે તો એમજ સમજવાનું છેકે, એ બ-

ધાના બહારથી ગમે એવા દોષ ભાવ દેખાતા છતાં પણ આપણા સર્વ શક્તિમાન મહાન પિતા પ્રભુના ઉત્પન્ન કરેલા જીવો છે. અને તેઓમાં પવિત્ર આત્મા રહેલો છે, એમ સમજીને આપણે સહુ સાથે હળી મળીને સહુના વાજબી હક્કો ચુકાવી આપવા તેનું નામ ભ્રાતૃભાવ છે. અને તેનુંજ નામ ઈશ્વરી સગાઈ છે. એ સાચી સગાઇ કાંઈ માણસોના જુદા જુદા સ્વભાવ સારૂ કરીને તોડી નંખાય નહીં, માટે આપણે પ્રભુના સહુ જીવો સાથે હળી મળીને ચાલવું જોઇએ.

૧૧૨.–આપણને ભક્તિ કરવાનું મન થાય છે, પણ ભક્તિના જે નિયમો પાળવા જોઇએ તે આપણે પાળી શકતા નથી, તેથી આપણી ભક્તી ફળીભુત થતી નથી.

અમે જોયું છે કે, ઘણાએ દૈવી જીવોને ભગત થવું ગમે છે, કારણ કે ભગતોના આનંદ, મહાત્માઓના માન મર્તબા, હરીજનોની ભલાઈ, અને આજુ બાજુનાં સારાં માણસોનો ભક્તિ ઉપરનો ભાવ તેઓએ જોએલો હોય છે, એટલુંજ નહીં પણ દરેક સદ્ગુરૂઓ જયાં ત્યાં એની એ વાતનો ઉપદેશ કરે છે. દરેક આગળ વધેલા સાધુઓ એનીએ વાત સિદ્ધ કરે છે. શાસ્ત્રો એની એ વાત કહે છે. પારકા ધર્મવાળાઓ પણ બીજાઓના ધર્મની નીંદા કરતે કરતે પણ ભક્તી કરવાની વાત કહે છે. તથા આપણું અંતઃકરણ પણ કહે છે કે, અખંડ આનંદ રૂપ, શાંતિના સમુદ્ર, સર્વ શક્તીમાન મહાન ઇશ્વરની ભક્તી કરવી જોઇએ, અને કોઇ કોઇ વખત આપણું મન જયારે ભક્તિમાં જાય છે ત્યારેજ તે ઠરે છે. એ બધાં ઉપરથી ઘણાએ ભલાં ભાઈ બ્હેનોને ભક્તી કરવાનું મન થાય છે, પણ ભક્તિને આગળ વધારવા સારૂ જયારે અમુક બાબતોનો ત્યાગ કરવો પડે અથવા કાંઈ નિયમો પાળવા પડે ત્યારે મન પાછું ફરે છે. કોઇ પણ

વિષયકે વસ્તુનો ત્યાગ કરવો કે નિયમો પાળવા એ મનને જરાય ગમતું નથી. કારણ કે બહુ લાંબો કાળ થયા તેનામાં એ જાતના સંસ્કારો બેસી ગએલા છે. ઘણાં વરસો થયા તેને એ જાતની ટેવ પડી ગએલી છે. આજુ બાજુની દુનીયાંમાં બધે ઠેકાણે તે એવુંજ જોય છે. અને ઉંચાણમાં ચ્હડવાની મેહેનત કરવા કરતાં નીચાણમાં સરી પડવામાં તેને મજે પડે છે. મનનો આવો સ્વભાવ અને આજુ બાજુનાં આવાં કારણો હોવાથી ભક્તિને અંગે જે નિયમો પાળવા જોઈએ તથા જે ત્યાગ કરવા જોઇએ તે આપણાથી બની શકતું નથી, તેથી આપણે ભક્તિમાં પછાત રહી જઇએ છીએ, અને તેથીજ આપણી ભક્તિ ફળીભુત થતી નથી. જેમકે,

પવિત્ર મહાત્માઓ તથા આપણાં ઉતમ ધર્મ શાસ્ત્રો મારફત પ્રભુ પોતે આપણને વારંવાર કહે છે કે, સૌના વાંક માફ કરો. પણ આપણે વેર લેવાની લાગણીને તજી શકતા નથી. પ્રભુ કહે છે કે, કોઇ પણ જાતની ચોરી ન કરો. પણ મનની જરાક નબળાઇને લીધે નજીવા નજીવા સ્વાર્થ સારૂ જાણે અજાણ્યે નાની નાની ચોરીયો કરવાની ટેવને આપણે છોડી શકતા નથી. પ્રભુ કહે છે કે, મ્હારા શીવાય બીજા કોઇથી બીહોમાં, પણ આપણે દેશાચાર, લોકાચાર, કુળાચાર, તથા આજુ બાજુના સંજોગોના ગુલામ બની ગયા છીએ, અને પ્રભુથી ન ડરીએ તેટલા એ બધી બાબતોથી ડર્યા કરીએ છીએ. પ્રભુ કહે છે કે, જેમ બને તેમ અંતરમાંથી ને બહારથી બધી રીતે પવિત્ર રહો. પણ આપણે હલકી જાતના વિકારોમાં ને મલીનતામાંજ રમ્યા કરીએ છીએ. પ્રભુ કહે છે કે, જગતનાં બધાં મનુષ્યો મારાં બાળકો છે માટે તેને માન આપો ને મદદ કરો, પણ માન આપવાને તથા મદદ કરવાને બદલે આ સારા ને આ માઠા, આ ઉંચા ને આ નીચા, આ અમારા ને આ પારકા, આ ધર્મી ને આ અધર્મી, અને આ પ્રભુના માનીતા ને આ અણમાનીતા, એવા ભેદ પાડી આપણે ઉલટો વિરોધ વધારીએ

છીએ. પ્રભુ કહે છે કે મારી ઇચ્છાને આધીન થાઓ. પણ આપણે કહીએ છીએ કે નહીં, અમારી ઈચ્છા પ્રમાણે થવું જોઇએ. પ્રભુ કહે છે કે, તમારાં મનને જીતો, એટલે જગત જીતાશે. પણ આપણે તો આપણાં મનને ગમે તેમ રખડવા દઇએ છીએ, અને તેમ છતાં જગતને જીતવાની આશા રાખીએ છીએ. પ્રભુ કહે છે કે ગરીબોને મદદ કરો. પણ ગરીબોને અર્થે તનનો, મનનો, ધનનો વચનનો કે કર્મનો એકેનો આપણે પુરો ઉપયોગ કરી શકતા નથી, પણ ઉલટા દમ ભરાવીને ગરીબોનેજ લુટીએ છીએ. અને "દુબળો ચોપાઇ ઢેઢવાડે સુરો પુરો" તેમ આપણે સોથી પેહેલાં ગરીબોનેજ ઠોકર મારીએ છીએ. અને પ્રભુએ બહુ ખુલ્લી રીતે કહ્યું છે કે, સર્વ ભાવથી મારેજ શરણે આવો. પણ તેને બદલે આપણે તો સર્વ ભાવથી ઝાંઝવાંનાં જળ જેવી માયાનેજ વળગી રહીએ છીએ. આવી રીતે ભક્તીને અંગે જે વીકારોના ત્યાગ કરવા જોઇએ તે આપણે કરી શકતા નથી, તથા જે નિયમો પાળવા જોઇએ તે આપણે પાળી શકતા નથી તેથી આપણે ભક્તીમાં પશ્ચાત રહી જઇએ છીએ, ને તેથીજ આપણી ભક્તી ફળીભુત થતી નથી. માટે ભાઇઓ? યાદ રાખજો કે, જરાકવારના આપણા વિકારો સારૂ કરીને સત્‌ચિદાનંદ રૂપ પરમ કૃપાળુ પ્રભુને છોડી દેવો એ ટાંચણી સારૂ મોટું રાજ આપી દેવા કરતાં પણ વધારે ખરાબછે. પાણીના પરપોટા જેવો આપણો દેહ કે જે થોડા વખતમાં મસાણમાં ખપી જવાનોછે અથવા કીડાઓનો ખોરાક થવાનોછે તે સારૂ સ્વર્ગનું રાજ્ય છોડી દેવું તથા જરાક વાર મનને રાજી રાખવા સારૂ કરીને નરકની ભયંકર અગ્ની પસંદ કરવી એ કરતાં વધારે મુર્ખાઈ તે બીજી કઇ? એટલુજ નહીં પણ આપણા અંતઃકરણને કુદરતી રીતેજ ભક્તી ગમેછે, પણ મનને ખોટી વસ્તુઓનો ત્યાગ કરવો ગમતો નથી, માટે એ નબળાઈમાં પડયા રહીને અન્નદાતા, પ્રાણ દાતા, શાંતિ દાતા, જગત કર્તા, મહાન પ્રભુને ન ભુલી જવાય એ સંભાળજો. કારણકે એની યાદીમાં

ભક્તીની સીદ્ધી છે. એની યાદીમાં સ્વર્ગ છે, એની યાદીમાં મોક્ષ છે તથા એની યાદીમાં સર્વસ્વછે. અને એને ખાતર આપણી શક્તીના પ્રમાણુમાં ત્યાગ કરવા તથા આપણાથી બની શકે તે નિયમો પાળવા એજ તેની સાચી યાદી છે. માટે જો ભક્તિનાં ફળ જોતાં હોયતો મહાન ઇશ્વરના નિયમો પળાય તેમ કરો, કારણકે મહાત્માઓ કહેછે કે, વાતોમાં નહીં વળે, કરી બતાવશો ત્યારેજ આરો આવશે. એને માટે સંતો કહેછે કે,

દોહરા.

કરની બીન કથની કથે, ગુરૂપદ લહે ન સોય,
બાતોં કે પકવાનસેં, ધાયા નાહીં કોય.
કરની બીન કથની કથે, અજ્ઞાની દીન રાત,
કુકર જ્યું ભુંકત ફીરે, સુની સુનાઇ બાત.
કહેતે સો કરતે નહીં, મુખકે બડે લબાડ,
કાલા મુખ લે જાયગે, સાહેબ કે દરબાર.
સીખના પઢના ચાતુરી, તીનો બાતાં સહેલ,
કામ દહન મન વશ કરન ગગન ચઢન મુશ્કેલ.
કેહેણી મીસરી ખાંડહે, રહેણી તાતા લોક,
કહેણી કહે રહેણી રખે, એસા વીરલા કોક.
વાણી તો પાણી ભરે, ચારો વેદ મજુર,
કરની તો ગારા કરે, રેહેનીકા ઘર દુર.

૧૧૩.—બધું હતું પણ માત્ર પાણી નહોતું, તેથી એક બાદશાહનું લશ્કર રેતીના રણમાં પાણી વીના તરફડી તરફડી ને મરી ગયું. તેમજ આપણી પાસે દુનીયાંદારાના બધા વૈભવો હોય પણ જો પ્રભુ પ્રેમ ન હોય તો આપણા પણ એજ હાલ થશે.

• ઇતિહાસ વાંચનારાઓ જાણે છે કે, વીના કારણ, મહંમદ

ઘીજનીએ સોમનાથ ઉપર ચ્હડાઇ કરી ત્યાંથી ગેરવાજબી રીતે મોટી લુટ મેળવી હતી. એ પછી ત્યાંથી તે પોતાના મુલકમાં પાછો ફરતો હતો ત્યારે ભીમદેવે તેનો રસ્તો રોકયો હતો, તેથી તેને કચ્છના રણમાં થઇને જવું પડયું હતું. એ વખતે રણમાં પાણી નહીં મળવાથી તેનાં હજારો માણસો તરફડી તરફડીને પાણી વીના મરવા લાગ્યાં. આવી રીતે પોતાના બહાદુર માણસોને બુરા હાલે મરતાં જોઇને બાદશાહે પોતાના ખજાનચીને પુછયું કે, આપણી પાસે શું શું સરસામાન છે? ત્યારે ખજાનચીએ કહ્યું કે, હજુર, સોના મોહોરોનાં ઉંટો ભરેલાં છે, ચાંદીની પાટો ગાડાં ચાલ્યાં આવે છે, લડાઇમાંથી ને રસ્તામાંથી કેદ પકડેલા હજારો ગુલામો આપણા લશ્કરની ખીદમતમાં તૈયાર છે. આગળ પાછળ ઘાસ દાણાની વણઝારો ચાલી આવે છે. અરબી ઘોડાઓને પહાડી ખચરો જેટલાં જોઇએ એટલાં છે. હથીયારોને દારૂ ગોળો ખુટે તેમ નથી, સરદારો પોતાના માથાં ઝુકાવીને આપના હુકમની વાટ જોય છે. આપની સ્વારીને આવતી જોઇને આપના ભયથી આસપાસના પચીસ પચીસ ગાઉમાંથી હરણીયાંની પેઠે દુશ્મનો ભાગી જાય છે. હીરા માણેકની પણ કાંઇ ખોટ નથી, અને સેંકડો જાતની હીંદુસ્થાનની સ્વાદીષ્ટ મિઠાઇઓના હજારો કરંડીયા ચાલ્યા આવે છે. હજુર, આ વખતની ફતેહ તો બહુ મોટી છે. અત્યારે આપણી પાસે માત્ર પાણી નથી બાકી બધુંય છે. આ સાંભળી બાદશાહે કહ્યું કે, આપણી પાસે બધુંય છે ત્યારે પાણી કેમ નહીં મળે? પાણી લાવો, પાણી લાવો, જલદીથી પાણી લાવો. ગમે તેમ કરીને પાણી લાવો. એક રૂપીયાનું એક પ્યાલો પાણી મળે તોપણ તે લાવો. ખજાનચીએ કહ્યું, નામદાર સાહેબ, સોનાનું સોના ભારોભાર પણ અત્યારે આ રણમાં પાણી મળી શકે તેમ નથી. એ સાંભળીને બાદશાહ બહુ ગુસ્સે થયો. એ પછી તેણે પોતાના લશ્કરમાં ઢંઢેરો પીટાવ્યો કે, જે અત્યારે પાણી લાવી આપે તેને મોં માગ્યું ઇનામ આપું. જોઇએતો

લાખો રૂપીયા આપું, અને જોઈએ તો ગામ ગરાસ આપું, પણ કોઇબી રીતે કોઈ પાણી લાવો. અરે મારા તરફડતા સીપાઇઓ માટે કોઈ થોડું પાણી લાવો. પાણી લાવો. પણ અફસોસ કે એ વખતે રેતીના રણમાં પાણી કયાંથી ? તેથી પાણી વીના તરફડી તરફડીને હજારો માણસો મરી ગયાં.

ભાઇઓ ? આ વાતનો સાર કાંઇ સમજ્યા ? એક પંડીતજી કહેતા કે, આપણી પોતાની ઉપર જો આ વાત લાગુ પાડીએ તો બાદશાહ તે આપણો જીવ છે. સોમનાથ ઉપરની ચહડાઈ તે પ્રભુ સાથેની આપણી લડાઇ છે. એ અધર્મની લડાઈમાં આપણે ફતેહ મેળવીએ છીએ. એ ફતેહ તે આપણી માલ મીલકત અને આપણાં દુનિયાંદારીનાં સુખો છે. રાજધાનીનો મુલક તે સ્વર્ગ છે, રસ્તો રોકનાર ભીમદેવ તે જમદુત છે. રેતીનું રણ તે નરકનો માર્ગ છે. પાણીવીના તરફડતા સીપાઈઓ તે આંતરની શુભ વૃતિયો છે. ખજાનચી તે મન છે. અને પાણી તે પ્રભુ પ્રેમ છે. એ બાદશાહની પેઠે આપણે પણ આપણા સંસાર વ્યવહારમાં આપણા બંધુઓ પાસેથી અધર્મની લુટો મેળવીએ છીએ. પણ મોત પછી જ્યારે બાપના રાજ તરફ આપણા મુલકમાં જશું ત્યારે યમદુતો સ્વર્ગનો રસ્તો રોકી લેશે, તેથી આપણને રેતીના રણમાં એટલે કે નરકના રસ્તામાં જવું પડશે, એ વખતે પ્રભુ પ્રેમરૂપી પાણીવીના ત્યાં આપણા શું હાલ થશે ? એ કાંઈ ખબર છે ? જેને માટે આપણે અધર્મ કરીએ છીએ તે આપણાં બાઈડી છોકરાં ત્યાં આપણને બચાવી શકે તેમ નથી, આપણી નાચપાર્ટીયોની મોજમજા એ રેતીના રણમાં આનંદ આપી શકે તેમ નથી. આપણા હલવા, બાસુંદી, ઉપર ઘીના લાડુ ને શીયાળાના પાકો ત્યાં પાણી વીના પુષ્ટી આપી શકે તેમ નથી. આપણા મોટા બંગલાઓ, આપણાં સુંદર ફરનીચરો, આપણા હાજીહા કરનારા ખુશામતીયાઓ, આપણાં સેંટને પોમેટમો, આપણી રેશમી છત્રીને સોનાની ફ્રેમના ચસ્માઓ, આપણાં નાટકોને સરકસો, આપણી નોટો

ને ચેકો, આપણાં બ્યાજોને ઈરિટેટો, અને યાદ રાખજો કે, આપણી સત્તા તથા શાણુપણ નરકના રસ્તામાં પ્રભુ પ્રેમવીના કાંઇ પણ ઉપયોગી થઇ શકે તેમ નથી. ઉલટું એ બધું જોઇ જોઇને અંતરમાં ઝાળો ઉઠશે, અને એમ લાગશે કે, હાય હાય? બહુ ભુલ થઈ, બહુ ભુલ થઇ. અરે અમે કેવા મુર્ખા કે આટલાં બધાં સારાં સાધનો છતાં પણ પાણી લેવું ભુલી ગયા? અરે અરે? કયાંઇ આવી ભયંકર ભુલતે હોય? ગજબ? ગજબ? હવે અમારૂં શું થશે? પણ એ રાંડ્યા પછીનું ડહાપણ એ વખતે ત્યાં કાંઈ કામ લાગશે નહીં. માટે ભાઇઓ? વખતછેતાં ચેતો, ચેતો. અને અંતરમાં પ્રભુ પ્રેમરૂપી પાણી ભરી લેવાય તેમ કરો. કારણ કે બધુંએ હશે પણ જો એ પાણી નહીં હોય તો એ બાદશાહની પેઠે રેતીના રણમાં માર્યા જશું, માટે પ્રભુ પ્રેમરૂપી પાણી ભરી લેવાય તેમ કરો. અને જો એ સાચી વસ્તુ નહીં હોય તો મુવા પછી બીજું કાંઇ પણ જરાય કામ આવે તેમ નથી. એને માટે મહાત્માઓએ કહ્યું છે કે,

દોહરા.

પારસ માણી અરૂ કામ ધેન, કલ્પ તરૂકી વાડ,
તુલસી હરીકે ભજન બીન, તાતે ભલો ઉજાડ.
ઉચા કુળ કીસ કામકા, જહાં નહીં હરીકો નામ,
તુલસી તાતે સુપચ ભલો, જીસ મુખ હરીકો નામ.

૧૧૪.—આપણા ગરીબડાં પ્રારબ્ધને ફેરવવાનો ઉપાય.

અમે જોયું છે કે, ઘણા માણસો ગરીબ હોય છે, તેઓ કહેછે કે અમારાં પ્રારબ્ધ એવાં છે, પણ એજ માણસ જ્યારે કોઇ શેઠીઆની કે રાજાની નોકરીમાં રહી જાય છે ત્યારે રાજાના સંગથી તેના પ્રારબ્ધના પ્રતાપે પેલા ગરીબ માણસનાં નાનાં પ્રારબ્ધ પણ મોટાં થઇ જાયછે. એ માટે એક ખવાસ ભગ-

ત કહેતો કે, મારા ઘરનું છાપરૂં આજ તુટે કાલ તુટે એવું થઈ રહેલું છે. તેમાં ઉંદરોનું લશ્કર દોડા દોડ કરી મુકે છે, ઘર ઉપર પુરાં નળીયાં ન હોવાથી વરસાદનું અરધું પાણી ઘરમાં પડે છે, એટલે ભેજવાળી જમીન ઉપર મચ્છરોનું સૈન્ય ગણુગણાટ કર્યાં કરે છે. ને તે જરાયવાર સુખે સુવા દેતા નથી. જુવારના જાડા રોટલાને ડુંગળી ખાતો હતો, પણ કોઈ વખત મને ઘેરે આવતાં વાર લાગે તો છોકરાંઓ મારા મારી કરીને થોડુંક શાક હોય તે ખાઇ જતાં, એટલે તે પણ મારે માટે રહેતું નહીં. પાણી પીવાના પીતળના કળશામાં ત્રણ કાણાં હતાં, ત્યાં મીણ દઇને ચલાવતા, પણ એ પણ દુકાળમાં ચોરાઈ ગયો, તેથી કાંડા ભાગલા લોટકાએ પાણી પીતા. સુવાને માટે પણ એમજ. પખાલના પાડા ઉપર આશર નાંખેછે તેવું પાગરણ હતું, અને મહેમાન આવે ત્યારે અથવા ઘરમાં કોઈ માંદુ સાજું હોય ત્યારે એમાં પણ તાણા તાણ થતી. પગરખાંતો બાપા પેહેરતા અમારા નશીબમાંતો નહોતાં, એટલે એ માટે કાંઇ કહેવાનું નથી. અને જ્યાં આવી સ્થીતિ હોય ત્યાં કપડાં કેટલાં થીગડાંવાળાં હોય, કેવાં મેલાં હોય, અને કેવી જાતની શોભાવાળાં હોય તે તમારેજ વીચારી લેવું. હું જ્યારે મારે ઘેરે એકલો રહેતો હતો ત્યારે મારૂં નશીબ આવું હતું. એ પછી ઇશ્વર કૃપાથી હું એક રાજાની નોકરીમાં રહ્યો અને સારી ચાલથી થોડા વખતમાં હું તેનો હજુરીયો થયો. એ પછી રાજાના હજુરીયાના ભભકાની વાત શું પુછવી ? રાજાની પછવાડે અમને પણ બત્રીસ જાતનાં ભોજન મળવા લાગ્યાં, રહેવાને સુંદર મકાનો મળ્યાં. વાસ મારતાં સડેલાં કપડાંને બદલે સોનેરી જરીવાળા પોશાકો મળ્યા. ઘરમાં કુતરાં હાંકવા માટે ભાગેલી લાકડીનો કટકો પણ નહોતો તેને બદલે અહીં સોના રૂપાંની છડીઓ હાથમાં આવી પડી, અને મહારાજાની સાથે તેમની કેટલીક ખાનગી વાતો જાણવા માટે કારભારીયો અમારી પણ ખુશામત કરવા લાગ્યા. અગાઉ લોકો મને કાળીયો, કાળીયો કહેતા, તેને બદલે હવે હું કાળુભા સા-

હેબ થઈ પડયો. પ્રથમ જે લોકોને ઘેરે હું ધક્કા ખાતો હતો તેજ લોકો હવે મારે ઘેરે ધક્કા ખાવા લાગ્યા. પ્રથમ હું સલામ કરતો પણ મારી સલામ પણ લેતા નહીં તે મોટા માણસો મહારાજાનો હજુરીયો થવાથી ખાસ ચાહીને મને સલામ કરવા લાગ્યા. પ્રથમ જ્યારે મને કયાંઈ બહાર ગામ જવું હોય ત્યારે મારે માટે મારા બે પગની ગુડાગાડી તૈયાર હતી, પણ હવે તો સરકારી ગાડીઓને વધારે જરૂર પડે છે ત્યારે લોકો તરફથી મફતના ગાડી ઘોડા મળવા લાગ્યા. અરે શું વાત કરૂં? તમને જરા હસવું તો આવશે, પણ સાચું કહું તો મારી બાયડી પણ ફરી ગઇ, અને તેનું નશીબ પણ ફરી ગયું. છાણા થાપવાના અને લાકડાં કાપવાના છોલ તેના હાથમાં પડ્યા હતા તે હવે સાબુ ઘુંસી ઘુંસીને કાઢેછે, પણ હજી નીકળ્યા નથી, એનો ફીકર છે, પણ પ્રથમ તેપણ મને પડ્યા ઉપર પાટુ માર્યાવીના રહેતી નહીં. અછતનો આંચકો કરતે કરતે ગામડાના જંગલી લોકોની કઠોર બોલી પ્રમાણે દીવસમાં બેચારવાર મંગલ પુષ્પાંજળીથી મને વધાવતી, પણ હવે હું જ્યારે છતનો છણકો કરૂં છું ત્યારે તે મારા તેજમાં અંજાઇ જાય છે. અને મને રાજી રાખવાની તજવીજ કરે છે. આવી રીતે મોટાના સંગથી તેના પ્રારબ્ધના બળે મારૂં નાનું પ્રારબ્ધ પણ મોટું થઇ ગયું. તેથી હવે હું લીલા લેહેર કરૂં છું. અને કહું છું કે,

ભાઇઓ? જો તમારે પણ તમારાં નાનાં પ્રારબ્ધને ફેરવવું હોય, તમારાં નાનાં કર્મને મોટાં બનાવવાં હોય, તમારાં ગરીબ નશીબને તવંગર બનાવવાં હોય, અને તમારા ઢીલા પુરૂષાર્થને દૃઢ બનાવવો હોય તો અપાર તેજવાળા, સદાય સર્વનું કલ્યાણ કરનારા, હમેશાં કાયમ રહેનારા, દયાના સાગર, મોક્ષ આપનારા મહાન પ્રભુના પવિત્ર માર્ગમાં આવો. ઐશ્વર્યના માલેકના દોસ્ત થાઓ. લક્ષ્મીના નાથના દાસ થાઓ. અને જેને માટે પ્રભુ અવતાર લેય છે તે સંતોના મદદગાર થાઓ. એટલે તેના સંગથી તેની સાથે તમારાં પ્રારબ્ધ પણ ફરી જશે.

શું એમ થશે ? એવી શંકા શા માટે કરો છો ? કારણુ કે જરા વિચારતો કરો કે મારા જેવો ગરીબ ખવાસ એક નાનકડા રાજાના પ્રતાપે જ્યારે આટલી બધી મોજ કરે છે ત્યારે તમા-જેવા હરીજન મહાજનો વિશ્વને વંદન કરવા યોગ્ય, જગતના સ્વામી, પાપ નાશક, અધમ ઉદ્ધારણુ, પરમ આનંદ રૂપ પરમા-ત્માના શરણુથી કેટલું બધું મેળવશો એ ખ્યાલતો કરો ? માટે જો તમારાં પ્રારબ્ધને ફેરવવાં હોયતો સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુને તમારા અંતરમાં આવવા દો, અને તમારા જીવાત્માને તેની સાથે તન્મય થવા દો, એટલે કૃપાના ભંડાર, નોધારાના આધાર, અનાથના નાથ, દીનજનપાલક સર્વ કરતાં શ્રેષ્ટ અ-ખંડાનંદ મહાન ઇશ્વરના ઐશ્વર્યના પ્રતાપે તમારા હલકાં પ્રા-રબ્ધ પણુ ભારે થઇ જશે. માટે ભાઇઓ ? જ્યાં ત્યાંથી કોઇ પણુ રીતે પ્રભુના શરણુમાં આવો, પ્રભુના શરણુમાં આવો.

૧૧૫.—દારૂખાનાંનો સ્વભાવ સળગી ઉડવાનો છે, તેમજ મનનો સ્વભાવ પણુ બગડી જવાનો છે, માટે દારૂખાનાંમાં જેમ આગની બહુ સંભાળ રાખવામાં આવે છે તેમ મન પણુ ખરા-બ સંજોગમાં ન આવી જાય એ સંભાળજો.

એક ભગતે કહ્યું કે, એક વખત અમે દારૂ ખાનું જોવા ગયા હતા, ત્યાં દરવાજામાં દાખલ થતી વખત સફેત મોટા અક્ષરનું પાટીયું જોવામાં આવ્યું, તેમાં લખ્યું હતું કે, અહીં બીડી પીવાની સખ્ત મનાઈ છે. એ પછી આગળ વધતાં પોહો-રેગીરે અમોને કહ્યું કે, તમારી પાસે કાંડીનાં બાકસ, ગંધક ફોસફરસ, તેજાબ, જોડામાં આવેલી નાળ કે ખીલા અને એ-વીજ બીજી જે કાંઇ સળગી ઉઠે તેવી ચીજ હોય તે અંહી મુકી જાઓ. અમે કહ્યું કે, એમ કાં ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, આ

દારૂખાનું છે, તેમાં કાંઇ એવી ચીજો લઇ જવાય નહીં. અમે કહ્યું કે, એ વાત સાચી, પણ અમે કાંઇ તમારા દુશ્મન નથી, અમે તો મિત્ર છીએ. અમારો એટલો ભરૂસો તમે કેમ નથી રાખતા ? અમારા ખીસાંના કોઇક ખુણામાં કાંડીનું એકાદું નાનકડું બાક્સ પડયું હોય તેમાં તમે શેના એટલા બધા બ્હી જાઓ છો ? ત્યારે તે ચોકીદારે કહ્યું કે, સાહેબ, તમારો વિશ્વાસ છે તેને લીધેતો તમને આ દારૂખાનું જોવા દઇએ છીએ, પણ તમારી પાસે જે સળગી ઉઠે તેવી ચીજો હોય તેનો કાંઈ વિશ્વાસ થાય નહીં. જો એનો વિશ્વાસ કરીએ તો તો તમે ને અમે સૌ ઘડીકમાં માર્યા જઇએ. માટે જો અંદર જવું હોય તો એવી ચીજોને અહીં છોડીદો.

આ દાખલો આપીને તે ભક્તરાજ મહારાજ કહેતા કે, ભાઇઓ ? દારૂનો સ્વભાવ એકદમ સળગી ઉઠવાનો છે, માટે ત્યાં અગ્નિ પેદા થાય તેવી ચીજો લઇ જવાય નહીં, અને જો હઠ કરીને એવી ચીજો અંદર લઈ જઇએ તો જરાક ભુલ થતાં મોટી ખરાબી થયા વીના રહે નહીં. તેમજ યાદ રાખજો કે, મનનો સ્વભાવ પણ સળગી ઉઠવાનો છે, બગડી જવાનો છે, અને હલકાઇ તરફ દોડી જવાનો છે, માટે જેમ દારૂખાનામાં સળગી ઉઠે તેવી ચીજો ન લઇ જવાની ખાસ સંભાળ રાખવામાં આવે છે, તેમજ આપણું મન પણ ખરાબ સંજોગમાં ન આવી જાય તેની ખાસ સંભાળ રાખવી જોઇએ. કારણ કે દારૂખાનામાં આવી ગએલી એક નાનકડી કાંડી પણ મોટો ઘાણ કહાડી નાંખે છે, તેમજ મનમાં આવી ગએલું નાનું પાપ પણ સત્યાનાશ કાહાડી નાંખે છે. કારણ કે સ્વર્ગ છોડાવી દેય, અને સૌન્દર્યના સ્વામી, જગતનાનાથ, નોધારાના આધાર, વિશ્વના આનંદ, સત ચિદાનંદ પરમાત્માને છોડાવી દેય એ કરતાં વધારે ખરાબી બીજી કઇ ? માટે કોઇ પણ ખરાબ સંજોગમાં ન આવી જવાય એ સંભાળજો.

દારૂખાનાનો ચોકીદાર જેમ સળગી ઉઠે તેવી ચીજો અંદર

ન જાય તેની ખાસ સંભાળ રાખે છે તેમજ સદ્‌ગુરૂઓ આપ- ણને કહે છે કે, આપણું મન ઘડીકમાં ભ્રષ્ટ થઇ જાય તેવા સ્વ- ભાવનું છે. સ્હેજવારમાં વિકારોને વશ થઇ જાય તેવું છે, વા- તવાતમાં ફટકી જાય તેવું છે, બોલતાં બંધાઇ જાય તેવું છે. મી- ઠાશમાં લોભાઇ જાય તેવું છે, મોહમાં ફસાઈ જાય તેવું છે, આપેલી કબુલાતમાંથી છટકી જાય તેવું છે, ખાસ કારણ વીના અધવચ લટકી પડે તેવું છે, અને ગમે ત્યાં દોડનારૂં, ઢંગધડા વગરનું તથા અતિશય ચંચળ છે. માટે જયાં જયાં એવા રાગ- દ્વેષના પ્રસંગો હોય ત્યાં ત્યાં મનને જવા દેશો માં. કારણ કે એવા જોગ થતાં તે તુરતજ ભ્રષ્ટ થઇ જશે. માટે દારૂખાનામાં જેમ સળગી ઉઠનારી ચીજોની સંભાળ રાખવામાં આવે છે, તેમ મનને ખરાબ કરનારા રાગદ્વેષના પ્રસંગોથી ખાસ સંભા- ળજો. અને સર્વ પ્રકારના સૌન્દર્યથી પરીપુર્ણ, સંસારના બંધ- નથી મુક્ત કરનારા, જગતના ગુરૂ, સર્વ ગુણના ભંડાર, શાંતિ- દાતા, અંતર્યામી, મહા આનંદ સ્વરૂપ, સર્વ શક્તિમાન કલ્યા- ણકારી પ્રભુના રસ્તામાં તેને વળાય તેમ કરજો.

આ બધું સંભાળવાનું કારણ એ છે કે મનનો સ્વભાવ બહુ વિચિત્ર છે, અને તે સહેલાઇથી કાબુમાં આવી શકે તેમ નથી, માટે વધારે હુશીયાર રહેવાનું છે. કારણ કે મનના સ્વભાવ માટે મહાત્માઓ પણ કહે છે કે,

દોહરા.

કબીર યહ મન લાલચી, સમજે નહીં ગમાર;
ભજન કરનકો આળસી, ખાનેકો હુશીયાર.
મનકે મારે બન ગયે, બન તજ બસ્તી માંહી;
કહે કબીર કયા કીજીયે, યહ મન ઠહરે નાંહી.
મનકે હારે હાર હય, મનકે જીતે જીત;
મન મીલાવે રામકું, મનહી કરે ફજીત.
મનકે બહુતે રંગ હય, છીન છીન બદલે સોય;

એક રંગમે જો રહે, એસા વીરલા કોય.
એતો ગતી હે અટપટી, ઝટપટ લખે ન કોય;
જો મનકી ખટપટ મીટે, ચટપટ દરશન હોય.

૧૧૬.—ભક્તિ કરવાની આપણી ઇચ્છા હોયછે પણ કોઇક વિષયમાં મન બંધાંઇ ગયેલું હોયછે, તેથી આપણે ભકિતમાં આગળ વધી શકતા નથી.

શાસ્ત્રો કહે છે કે, આપણા જીવ એ પ્રભુના અંશછે. પ્રભુની જાતવાળા છે, અને પ્રભુથી છુટા પડેલા છે. માટે તે પ્રભુને મલવા ઇચ્છે છે, ને જ્યારે તે પ્રભુને મળશે ત્યારેજ તે પુર્ણ થશે. આમ હોવાથી સ્વભાવિક રીતેજ દરેક જીવ કોઇને કોઇ રીતે ઇશ્વર તરફ ખેંચાયેલા રહેછે. તેમ છતાં પણ આપણે જોઇએ કે, મહાન પ્રભુના પવિત્ર રસ્તામાં કોઇકજ માણસ આગળ વધી શકેછે. અને બાકીના સૌ તરફડીયાં મારતાં છતાં જયાંનાં ત્યાંજ રહી જાયછે. આમ જોઇને એક હરીજને કોઈ મહાત્માને પુછયું કે, મહારાજ? દરેક જીવ આગળ વધવા ઇચ્છેછે, સૌને પોતાનું ભલું થાય તે ગમે છે. સારાં કામો કરવાની સૌને ઇચ્છા થાયછે. મોટા થવા સારૂ સૌ તરફડીયાં મારેછે. સૌ કેદખાનામાંથી છુટવા ઇચ્છેછે. જ્ઞાન મળેતો સારૂં, એમ સૌ ઇચ્છે છે. સૌ સ્વર્ગની ઇચ્છા રાખેછે, સ્વાભાવિક રીતેજ સૌ જીવો શાંતિ દાતા, મંગલકારી, સત્‌ચિદાનંદ પરમાત્મા તરફ ખેંચાયેલા રહેછે. છતાં પણ જેટલા જોઈએ એટલા તેઓ પ્રભુના રસ્તામાં આગળ વધી શકતા નથી, તેનું કારણ શું ?

ત્યારે મહારાજે કહ્યુંકે, એકવખત મુંબાઇથી આગબોટમાં બેસીને હું બહારગામ જતો હતો, ત્યારે ત્યાં એક નવો અનુભવ મળયો હતો. અને માણસો પ્રભુના રસ્તામાં કેમ આગળ વધી શકતાં નથી? તેનો ખુલાસો થયો હતો. એ વાત હું તમ-

ને કહી બતાવું છું. આગબોટ ઉપડવાની બધી તૈયારી થઈ ચુકી હતી. ઈંજિનમાં સ્ટીમ ભરાઇ ગઈ હતી. બહારનાં માણસો નીકળી ગયાં હતાં. ગોદીમાંથી આગબોટને બહાર કાઢનાર સાહેબ આવી ગયો હતો. લંગર ઉપડી ગયું હતું. ભુંગળું વાગી ચુક્યું હતું સંચાઓ ખડખડ ભડભડ થવા મંડયા હતા, અને કેપટન સૌને તાકોદ કરતો હતોકે, જલદી કરો. જલદી કરો, આગબોટને જાવાદો. પણ આગબોટ ચાલતી નહોતી. એ જોઇને કેપટન વીચારમાં પડયો ને તેને ગુસ્સો લાગ્યો. તેથી માલમ તથા ખલાસીઓને કહેવા લાગ્યો કે, આ શું? તમેસૌ કેવા બેદરકારછો? આટલી બધી વાર કેમ લાગેછે? એ સાંભળીને સૌ પોતપોતાના કામ માટે દોડાદોડી કરવા લાગ્યા. અને કેપટન મિજાજ ખોઇને પગ પછાડવા લાગ્યો. પણ આગબોટ ચાલી નહીં. ત્યારે પાઇલોટે કહ્યુંકે, આગબોટનું દોરડું કીનારે બાંધેલું છે તે છોડી નાંખો એટલે આગબોટ ચાલશે. એ સાંભળીને કેપટને કહ્યું કે, ઓહો, બહુ મોટી ભુલ થઇ. એ દોરડું બાંધેલું હજી રહી ગયું છે? ત્યારે આગબોટ કયાંથી ચાલી શકે? એ પછી તે દોરડું કાપી નાંખ્યું, એટલે તુરતજ સડસડાટ ઝપાટાબંધ આગબોટ ચાલવા લાગી.

ભાઈઓ? એટલી બધી તૈયારી ને એટલી બધી ઉતાવળ છતાં એવી મોટી આગબોટ ને કીનારે બાંધેલાં એક નાનાં દોરડાંએ અટકાવી રાખી હતી. તેનજ અમે તમને કહીએ છીએ કે, જો તમારૂં મન દુનિયાં દારીના કોઈ પણ વિષયમાં બંધાઇ ગયું હશે તો બહારની ગમે એટલી દોડાદોડી છતાં પણ તમે ઈશ્વરી રસ્તામાં આગળ વધી શકશો નહીં. આપણને આગળ વધતા અટકાવી રાખનારૂ દોરડું તે ધનનો લોભ છે. ક્રોધ છે, માનની ઇચ્છા છે. સામઃ વડીઆઓની અદેખાઈ છે, દુનીયાંદારીનો મોહ છે. આગલાં પાછલાં વેર છે, છોકરાંઓ મોજ મારે તે સારૂ આપણે અધર્મ કરી નરકની ટીકીટ લઇએ છીએ તે છે, અને નજીવા નજીવા સ્વાર્થ સારૂ કરીને આપણા અંતઃકર-

ણના ઇશ્વરી અવાજને ડાબી નાંખીએ છીએ તે છે. એથી આપ ણે પ્રભુના રસ્તામાં આગળ વધી શકતા નથી. માટે જો સર્વ શક્તીમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથના શાંતિદાયક પવિત્ર માર્ગ-માં ચાલી હરીની હજુરમાં પહોંચવું હોય તો એવી કોઇ પણ બાબતોમાં મન બંધાયેલું ન રહે એ સંભાળજો. કોઇ પણ વિષયમાં વૃતિચોંટી ન જાય એ ધ્યાનમાં રાખજો. કોઇ પણ ચીજની બહુ આસક્તી ન લાગી જાય એ સંભાળજો, અને ગુ-ણોના ભંડાર, જ્ઞાનના સાગર, સૌન્દર્યના કર્તા, અશ્વર્યના સ્વામી તથા આનંદના અવતાર પરમ કૃપાળુ પીતા મહાન પરમાત્મા કરતાં બીજી કોઇ પણ વસ્તુ વ્હાલી ન થઇ, પડે એ સાંભળજો. એટલે સેહેલાઇથીં ઝપાટાબંધ ઇશ્વરી રસ્તામાં આગળ વધી શકશો.

૧૧૭.–ગરીબ માણસને મોટો ભાગીયો મળી જવાથી જેમ તેનું કામ વધી જાય છે તેમ પ્રભુને ભાગીયો કરવાથી દુનીયામાં સૌથી શ્રેષ્ટ થઇ શકાય છે.

એક ગરીબ માણસ હતો, તે પોતાના બાળપણમાંને જુવાનીની શરૂઆતમાં સૌ માણસોની પેઠે દુનીયાં દારીની જંજાળમાં રહેતો, ભાગ્યો તુટયો થોડો ઘણો ધંધો રોજગાર કરતો, અને વ્યવહારીક સાધારણ માણસોમાં હમેશાં ઘણી ઘણી જાતના નાના મોટા સ્વાભાવિક દોષો હોય છે, તેવા દોષો એ માણસમાં પણ હતા. એ પછી સત્સંગના બળથી ભક્તિમાં લાગી જઇને અંતરના ઉમળકાથી તે પોતાની રીત ભાત સુધા-રવા મંડયો. તેથી થોડા વરસમાં બીજા લોકો કરતાં તે બહુ આગળ વધી ગયો. સૌ લોકો તેની વાતો સાંભળવા લાગ્યા. ઘણા લોકો તેને માન આપવા લાગ્યા, બહુ લોકો તેનો વિ-શ્વાસ કરવા લાગ્યા, ઘણા લોકો પ્રસંગોપાત ઠામઠામ તેનાં વખાણ કરવા લાગ્યા અને વગર કહે ઘણા લોકો તેના ચેલા જેવા

બની જઈ તેની પાછળ પાછળ ફરવા લાગ્યા. આ બધું કાંઇ અકસ્માતથી થઈ ગયું નહોતું, અથવા કોઇએ તાણી તોડીને કર્યું નહોતું, પણ એ માણસે પોતાની રેહેણી કરણી ચોખી રાખી, રીત ભાત સુધારી, શાસ્ત્રનો સાર સમજીને પોતાનું જ્ઞાન વધાર્યું, નિસ્પૃહિપણું રાખ્યું, તત્વ સમજીને માનસીક બળ વધાર્યું, અને સર્વ શક્તિમાન પરમાત્માસાથે તન્મય થઇ જગતમાં તેનો મહીમા ફેલાવવા માટે સમયને અનુસરતો પુરૂષાર્થ કર્યો, તેથી એ બધું થયું હતું. અને એમ થાય તેમાં કાંઇ નવાઇ નથી. કારણ કે જે માણસ પ્રભુને ખાતર પોતાની જીંદગી અર્પણ કરે, સાચું તત્વ સમજવા સારૂ પોતાના સ્વાર્થનો ભોગ આપે, પોતાના બંધુઓને પ્રભુના રસ્તામાં લાવવા સારૂં પોતે જગતનાં સર્વ સુખો તજે, અને ધર્મને લગતાં કર્મ કાંડ કરવામાં તથા પોતાના બંધુઓની સેવા કરવામાંજ નિસ્પૃહિ પણે પોતાનો બધો વખત ગાળે, તે માણસને જગતમાં માન મળે, વગરમાગ્યે ધન મળે, ઘણા લોકો તેનું કહ્યું કરે, સૌ ઠેકાણે તેની વાહવાહ થાય, અને મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામની સાથે એવા ભગતોનો પણ જય જય કાર થઇ રહે એમાં નવાઇશું ? આ બધું જોઇને એ ભગતના એક આગલા દોસ્તને અદેખાઇ લાગી, તેથી તેને વિચાર થયો કે,

આ તે શું ? દુનીયાં આમ ગાંડી કેમ બની ગઈ છે ? એના કરતાં તો હું ઘણો વધારે સારો છું. અમે બેય જણા નિશાળમાં સાથે ભણતા, ત્યારે અમારા વર્ગમાં એ સૌથી છેલ્લો રહેતો ને હું આગલા નંબરમાં રહેતો. અમે તેને ટપલા મારતા. ગણીત અને વ્યાકરણ તો તેને જરાય આવડતું નહોતું. મારા જેટલું એ સંસ્કૃત પણ ભણ્યો નથી હું એના કરતાં ઉંચી જાતવાળો છું. એને અમારૂં ખપે, પણ અમને એનું ન ખપે. અને મારી પાસે પાંચ પૈસાનો જીવ છે ને એતો સાવ ભીખારી છે. વળી પાંચ સાત વરસ ઉપર એને તો કોઇ ઓળખતું પણ નહોતું, અને અમારી આબરૂ તો મારા બાપદાદાના વખતની છે,

છતાં પણ આજે એ બધે ઠેકાણે પુજાય છે, અને મારો તો કોઇ ભાવ પણ પુછતું નથી, એનું કારણ શું ? એનામાં તે એવું શું આવી પડયું છે ? એમ વિચારીને નહીં રહી શકવાથી મશ્કરીની ઢબે જરા હસ્તે હસ્તે એક દીવસે તે ભગતને એ માણસે કહ્યું કે, ઓહો ! તમારૂં કામતો વધ્યું ? હવે તો ગુરૂ થઇ બેઠા કાં ? ત્યારે તે ભગતે કહ્યું કે, હા, એમાં શું ? હજી તો એ કરતાં પણ અમે ઘણા વધારે મોટા થશું, કારણ કે અમારો ભાગીયો કોણ છે ? એ કાંઇ તમને ખબર છે ? અમને બહુ મોટો ભાગીયો મળી ગયો છે. અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ સર્વ શક્તિમાન મહાન ઇશ્વર અમારો ભાગીયો છે, એટલે હવે તો જેટલા ન વધીએ એટલી અમારી ભુલ. અમારી સામે શું જુઓ છો ? અમારા ભાગીયાની સામે જુઓ. એની સામે જોશો તો તમોને એમ લાગશે કે,

અમારે ઘેરે તો સોનાના વરસાદ વરસવા જોઇએ. અમારે ઘેરે તો સદાવ્રતો ચાલવાં જોઇએ. અમારે ઘેરે તો ઉઘાડે પગે મહારાજાઓ આવવા જોઇએ, અમારે ઘેરે તો અસાધ્ય રોગો સારા થવા જોઇએ, અમારે ઘેરે તો અષ્ટ મહાસિદ્ધિ ને નવનિદ્ધિ આવવી જોઇએ, અને અમારે ઘેરેથી તો સ્વર્ગની ટીકીટ મળવી જોઇએ. કારણ કે એમાં કાંઇ અમારી બલીહારી નથી, અમે તો ત્રાંબીયાના તેર જેવા છીએ. એટલે અમને જે માન મળે છે તે કાંઇ અમને નથી મળતું, પણ એ તો અમારા મોટા ભાગીયાને મળે છે. અને અમે જે કામ કરીએ તે અમારા સર્વ શક્તીમાન ભાગીયાના બળથી કરીએ છીએ. માટે જ્યારે એવો મોટો ભાગીયો મળી ગયો ત્યારે તો જેટલું થાય એટલું થોડું, ને જેટલું ન કરીએ એટલી અમારી નાલાયકી. એમાં તમને અજાયબી શું લાગે છે ? જરા વિચાર તો કરો કે પ્રભુને ત્યાં શું કમી છે ? હજી અમારો પુરૂષાર્થ ઓછો છે તેથી અમને પુરો રંગ લાગ્યો નથી એટલે આટલામાંજ રહી ગયા છીએ, બાકી જો સાવ સાચા થઈ જઇએ તો તો અહીંજ સ્વર્ગ આવી પડે.

ભગતની આ વાત સાંભળીને તે માણુસને બહુ સારી અસર થઇ, તેથી ચેષ્ટા કરવા આવ્યો હતો તેને બદલે નમીને તે ભગતનાં વખાણુ કરવા લાગ્યો.ભાઇઓ! આપણે જોઇએ છીએ કે, ગરીબ માણુસો પણુ સારા ભાગીયાઓની મદદથી દુનીયાં દારીના મોટા લાભો મેળવી લેય છે, ત્યારે સર્વ શક્તીમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથને આપણો ભાગીયો કરવાથી આપણે કેટલા બધા આગળ વધી શકીએ? એ ખ્યાલતો કરો? માટે જેમ બને તેમ શુદ્ધ અંત:કરણુથી મહાન પ્રભુના ભાગીયા થઇ શકાય તેમ કરો. એટલે તમે દુનીયાંમાં સૌથી શ્રેષ્ટ થઇ શકશો.

પદ.

સંતો અમે વહેવારીયા, શ્રી રામનામના રે. (ટેક)
વેપારી આવે છે બધા ગામ ગામના રે—સંતો૦
અમારૂં વસાણુ સંતો, સૌ કોને ભાવે, (૨)
અઢારે વરણુ જેને હોરવાને આવે. —સંતો૦
લાખ કરોડે લેખા નહીં ને પાર વિનાની પુંજી, (૨)
હોરવું હોયતો હોરી લેજો કસ્તુરી છે સોંઘી—સંતો૦
આવશો ને ખાતાવઇમાં, લક્ષ્મીવરનું નામ; (૨)
ચિઠ્ઠીમાં ચતુર્ભુજ લખીયા નરસિંહાનું નામ—સંતો૦

૧૧૮.-ભગતો કહે છે કે, હે પ્રભુ? અમોને રીદ્ધી સીદ્ધી જોતી ન[illegible]કારણુ કે એનો તારી કોઇ એક શકિતનો જરાક જેટલો અંશ છે, એટલે એમાં અમારૂં શું વળે? અમોને તો સર્વ શકિતનો માલેક તું પોતેજ જોઇએ છે.

આપણે જોઇએ છીએ કે, ઘણાં માણુસો ત્યાગી થાય છે, ભગત થાય છે, અને પ્રભુને ખાતર બહુ મોટા ભોગ આપે છે, છતાં પણુ તેઓ કાંઇક નાનકડી વસ્તુ મેળવવાની આશામાં રહી જાય છે. કોઇ રમકડાં સાથે રમવામાં રહી જાય છે. કોઇ

સાધારણ લોકોને અજબ કરનારા અધુરા અધુરા ચમત્કારો- માંજ રહી જાય છે અને ટાંચણી મેળવવા સારૂ રાજ ગુમાવી હોય છે. જેમકે, કોઇ સાધુને ત્રાંબામાંથી સોનું બનાવવાનું મન થાય છે. કોઇ કલઇમાંથી રૂપું બનાવવાની માથાકુટમાં રહી જાય છે. કોઇ પારાની ભસ્મ બનાવવાનાં ફાંફાં માર્યા કરે છે. કોઇ માછલીના ભીંગડામાંથી મોતી બનાવવાની ખટપટ કર્યા કરે છે. કોઇ હરતાલમ થી માણેક બનાવવાની આશા રાખી બેસે છે. કોઇ પારાની ગોળીથી આકાશમાં ઉડવાની વાતો કર્યા કરે છે. કોઇ ઝાડા ફુંકીમાં રહી જાય છે. કોઈ દોરા ધાગા બનાવવામાં માન સમજે છે. કોઈ બહારની શરીરની એક જાતની કસરત કે જેને આસન વીગેરે કહે છે તેમાં રહી જાય છે. કોઇ દવાઓના ચુટકાઓ માટે આત્માને ભુલી જાય છે. કોઇ વચન સીદ્ધી માટે દેહને બાળ્યા કરે છે. કોઇ વાંઝણીયોને છોકરાં આપવાની વાતો કરવાના પરોપકારમાં પોતાના ત્યાગને ભુલી જાય છે. કોઇ હાથની રેખાઓ જોઇ અષ્ટમ પષ્ટમ કહેવામાં મોટાઈ માન્યા કરે છે. કોઇ કાળ ભૈરવ કે હનુમાનને વશ કરવાનાં ફાંફાં માર્યા કરે છે. કોઇ રમલના પાસાની એકી બેકીમાં રહી જાય છે. કોઈ આંગળીના વેઢા ઉપર મીન, મકર, ને મેખ ગણ્યા કરવામાંજ રાજી થયા કરે છે.કોઇ વશિકરણનાં તીલકો, અંજનોને પાનપટીયો શોધ્યા કરે છે. કોઇ દેવીને વશ કરવા બળીદાન આપવા સારૂ ખુપળ્યનાં કામો કર્યા કરે છે. કોઇ મારણ, મોહન, ને ઉચ્ચાટનના મંત્રો સિદ્ધ કરવાની મુરખાઈ ભરેલી આશામાં જીંદગી ગુમાવી નાંખે છે. કોઈ બીજાઓના મનની વાત જાણી લેવાની ઈચ્છામાં પોતાનું તપ ખરચી નાંખે છે. કોઇ સાપ વીંછી ને વશ કરવાના મંત્રો શીખવાના ઢોંગમાં પોતાનું કર્તવ્ય ભુલી જાય છે. કોઈ ભુત ભવીષ્ય જાણવાના હવતીયાં મારવામાં પોતાની આત્મિક શક્તિ ગુમાવી હોય છે. કોઇ રાજાઓને વશ કરવાની ઇચ્છામાં પોતે જાતે મલીન સત્વોને વશ થઇ જાયછે. કોઈ

બજારના ભાવની તેજી મંદી જાણવા સારૂ પછાડા માર્યા કરેછે. કોઈ જમીનની અંદર દાટેલું ધન મેળવવાની આશામાં રખડ્યાં કરે છે, કોઈ કાયા કલ્પ સાધવાની ઈચ્છામાં પોતાનાં શરીરનો નાશ કરે છે, અને બીજા ઘણાઓ થણી જાતના નજીવા નજીવા ચમત્કારોને ખાતર સર્વ શક્તિમાન અખંડાનંદ પરમ કૃપાળુ પરમાત્માને ભુલી જાય છે. આ બધું જોઇને એવા ભુલા પડેલાઓની દયા ખાઈને એક મહાત્મા કહેતા કે,

ભાઇઓ? ચમત્કારો અને રિદ્ધિ સિદ્ધિ એતો મહાન પ્રભુની અનંત શક્તિમાંથી કોઇએક શક્તિનો એકાદો અંશ છે. માટે જો પુર્ણ પ્રેમથી સાચી ભક્તિ કરોને સાચું જ્ઞાન મેળવો તો એ ચીજોતો તમારા રસ્તામાં તમારા પગ નીચે આવી શકે તેમ છે, એસારૂ શા માટે જીંદગી ગુમાવી નાંખો છો? એ સારૂ શા માટે તમારી ભક્તિ ખોઇ નાંખો છો? એસારૂ શામાટે તમારા ત્યાગ વૈરાગ ઉપર પાણી ફેરવો છો? અને એ સારૂ શા માટે વિશ્વાધારથી વીખુટા થઈ જાઓ છો? જો તમારી ભક્તિમાં બળ હશેતો એ ચમત્કારોતો પોતાની મેળે તમારા દાસ બનવા આવશે. પણ એ વખતે સાચા સંતો ઉલટા તેને એમજ કહે છે કે, જાઓ અંહીથી, અમને તમારૂં કામ નથી. તમને લઇને અમે શું કરીએ? અમને ચમત્કારો જોતા નથી, અમને રિદ્ધિ સિદ્ધિની જરૂરનથી. અમને ગંધર્વોનાં ગાન સાંભળવાં નથી. અમને અપ્સરાઓના હારની દરકાર નથી. અમે દેવોના દુંદભીથી ખુશી થઈ જઇએ તેમ નથી.અમે સિદ્ધ કીન્નરોનાં કીર્તિ ગાનથી લોભાઈ જઇએ એમ નથી. અમે આકાશની પુષ્પ વૃષ્ટિથી સાર્થકતા માની બેસીએ તેમ નથી, અને અમે ઈંદ્રાસનથી પણ રાજી થઇ જઇએ તેમ નથી. કારણ કે અમે જાણીએ છીએ કે, પરમ કૃપાળુ મહાન પરમાત્માની જે અનંત શક્તિ છે તેમાંથી કોઈ એક શક્તિના જરાક જેટલા અંશમાં એ બધું રહેલું છે, એટલે તેને અમે શું કરીએ? અમોને તો સર્વ શક્તિમાન અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ પોતેજ જો-

ઇએ છે. એ આવવાનો થશે ત્યારે એની મેળે મેળે એવું એવું તો ઘણુંએ આવી પડશે. અને જ્યારે એ આવશે ત્યારે તો એ બધું કયાંઇનું કયાંઇ દુર રહી જશે, અને તેને બદલે ચીંતામણી, કલ્પવૃક્ષ, અમરપણું, મુક્તમહાત્માઓનો સંગ, પ્રભુની પોતાની સેવા, હરીની હજુરમાં રહેવાનો લાભ, દેવોનું ઉપરીપણું, રોગ શોકથી રહીત અવસ્થા, જન્મ મરણથી મુક્તપણું, ઇશ્વરી ઐશ્વર્ય, અને સદા સર્વદા અખંડાનંદ પણું વીગેરે મળશે. એ બધાંની આગળ ઘડીકવારના મુર્ખાઇ ભરેલા અધુરા ચમત્કારો શું હીસાબમાં ? માટે ભાઇઓ ? નજીવા ચમત્કારની ઇચ્છા છોડીને ઉપર કહ્યું તે બધું જેનામાં છે, એવા વિશ્વનાથને પકડવાની સાચા ભાવથી તજવીજ કરો, એટલે એની સાથે જે તમોને જોતું હશે તે સર્વસ્વ આવી મળશે.

પદ.

દીનનો દયાળ છોડી કોને શરણ જાવું
કોને શરણ જાવું પ્રભુ કોને શરણ જાવું (ટેક)
માત તાત જાણી પ્રભુ ચરણ પત્યે ધાવું (૨)
પામીને પ્રસાદ પુર્ણ (૨ (કૃતકૃતાર્થ થાવું,
પ્રભુ કૃતકૃતાર્થ થાવું—દીનનો૦
નીતિ ભક્તિ રૂપી પુણ્ય તીર્થમાં હું નહાવું (૨)
પરમ ઇષ્ટ બ્રહ્મની હું (૨) સ્તુતી ગુણ ગાવું,
પ્રભુ સ્તુતી ગુણ ગાવું—દીનનો૦
પ્રભુ કૃપા નિધાનની હું પુર્ણ કૃપા ચહાવું, (૨)
સંકટ સમય નાથ (૨) પલ્લવ હું સહાવું,
પ્રભુ પલ્લવ હું સહાવું—દીનનો૦
નમી નમી પરાત્પરા હું શરણ તારે આવું (૨)
પ્રેમ પુષ્પ અંજલી હું (૨) પ્રભુપદે વધાવું,
પ્રભુ પ્રભુ પદે વધાવું.—દીનનો૦

૧૧૯.—માલા ફેરવતી વખત મન ઠરતું નથી ને બહાર દોડે છે તેને જીતવાનો ઉપાય.

આપણે જાણીએ છીએ કે, સૌ હરીજનોને પવિત્ર પ્રભુનું આનંદ દાયક નામ સ્મર્ણ કરવા માટે માલા ફેરવવાનું અને જગત કર્તા વિશ્વંભર નાથનું ધ્યાન ધરવાનું મન થાય છે. કારણ કે દુનીયાંના દરેક ધર્મમાં એ બાબત ઉપર બહુ ભાર મુકેલો છે. પવિત્ર ધર્મશાસ્ત્રો વારંવાર ફેરવી ફેરવીને જુદા જુદા રૂપમાં એની એજ વાત કહે છે કે, પ્રભુનું ધ્યાન ધરવું જોઇએ. ધર્મની ઘણી જાતની બહારની તથા અંતરની ક્રીયાઓનો એજ હેતુ હોય છે કે, જીવોમાં પ્રભુ પ્રેમ જગાડવો. અને જેનું મહા મંગળકારી શાંતિદાયક ઉત્તમમાં ઉત્તમ નામ આખા જગતને પવિત્ર કરે છે, એવા આદીનાથ જગતગુરૂ પરમ કૃપાળુ પરમાત્મામાં જીવોને તન્મય કરવા. જુદા જુદા દેશના ને જુદા જુદા કાળના જુદા જુદા મહાત્માઓ પણ જુદી જુદી રીતે એની એજ વાત કહે છે કે, પરમ આનંદ સ્વરૂપ મહાન શક્તિવાળા અખંડાનંદ જગદ્વ્યાપી જ્ઞાન સ્વરૂપ પ્રભુ સાથે સર્વ ભાવથી તન્મય નહીં થાઓ ત્યાં સુધી આરો આવવાનો નથી. અને યાદ રાખજો કે, એવી મન, વચન, ને કર્મની તન્મયતા ધ્યાનવીના થઇ શકવાની નથી. અને ધ્યાનનું શરૂઆતનું પગથીઉં તે પવિત્ર પીતાનું નામ સ્મર્ણ છે. માટે નામ સ્મર્ણ ને ધ્યાનવીના હરીજનોને ચાલી શકે તેમ નથી. એટલુંજ નહીં પણ એ બધા પુરાવા શીવાય આપણા અનુભવના દાખલા જોઇએ તો આપણને સમજાશે કે, હજી આપણને ધ્યાન ધરતાં આવડતું નથી અને એ વખતે આપણું મન ઠરતું નથી, તો પણ જરા શાંત થઇ ઉંડા ઉતરીને જોઇએ તો આપણું અંતઃકરણ આપણને કહે છે કે, તમારે નામ સ્મર્ણ કરવું જોઇએ. તમારે ધ્યાન ધરવું જોઇએ, અને તમારે પ્રભુમાં તન્મય થવું જોઇએ. કારણ કે તમે પ્રભુના છો, એટલે તમારો આનંદ તેમાં છે. આટલું આટલું જા-

ણુતાં ને સમજતાં છતાં પણ જ્યારે માળા ફેરવવા કે ધ્યાન ધ-રવા બેસીએ છીએ ત્યારે મન ઠરતું નથી, ને ગમે ત્યાં ભટકયા કરે છે. એમ થાય ત્યારે મનને ધીઃકાર આપવો કે,

આખો દીવસ ધુળ ઘાલે છે તોપણ હજી ધરાતું નથી? આટલી બધી જીંદગી ભટકવામાં કાઢી નાંખી તોપણ હજી ધરાતું નથી? આટલો વખત પણ શાંતિમાં નહીં રહેવા દે કે? શરમ છે તને?? એમ કહીને વળી પાછો એમ વિચાર કરવો કે, અરે મુર્ખ મન? હવે તો કાંઇક સમજ? આજ દીવસ સુધી બધે ઠેકાણે દોડયું, એમાંથી તેં શું લકુંબો કાઢયો? અવિનાશી ઇશ્વરનો અલૌકિક આનંદ છોડીને જે સગાંઓ માટે તું દોડે છે તે સગાઈ કેટલી વારની છે? જે વૈભવો માટે તું સ્વર્ગનાં સુખ છોડી દેય છે તે વૈભવો તને કયાં સુધી કામ લાગશે? જે ક્ષણભંગુર શરીર માટે તું આટલી બધી ધામધુમ કરે છે તે શરીરની સાથે તારો સમંધ કેટલીવાર રહેશે એ તને ખબર છે? જીવોને આનંદ આપનારા, હરીજનોના વ્હાલા, દેવોના દેવ, પુર્ણાનંદ પ્રભુના દીવ્ય આનંદ કરતાં હજામને ઘેર, મોચીને ઘેર, કુતરાં બીલાડાંમાં, ઘાડી ઘોડામાં, રોગ શોકમાં, કે મીથ્યા કલ્પનાનાં ચિત્રો ખડાં કરવા તું ભાગી જાય છે ત્યાં શું કાંઇ વધારે આનંદ છે? ઓ મન? ઓ મુર્ખમન? ઓ બાલુડાં મન? ઓ વ્હાલુડાં મન? ઓ ઘેલુડાંમન? હવેતો કાંઇક સ-મજ?? હવે તને એવું ન શોભે. હવેતો તું પ્રભુના માર્ગમાં આવ્યું છે, હવે તો તું હરીજનોના સંગમાં આવ્યું છે, હવે તો તારો જીવ જાગ્યો છે માટે તું નવા રંગમાં આવ્યું છે, અને હવેતો તને જગતનું મીથ્યાપણું ને પ્રભુની મ્હોટાઇ સમજાતી જાય છે, માટે ઓ લાડકડાં મન? હવે તારાથી નરકમાં પડયું રહેવાય નહીં. હવે તારાથી પ્રભુને છોડીને ધ્યાન વખતે ઘોબી મોચીને ઘેરે જવાય નહીં. હવે તારાથી માળા ફેરવતી વખતે રાગ દ્વેષના વીચાર થાય નહીં, અને હવે તારાથી પ્રભુ શીવાય બીજી કોઇ વસ્તુને વધારે વ્હાલી ગણાય નહીં.

ઓ મન ? હવે તે હું તને કેટલુંક સમજાવું ? હજી તે ક્યાં સુધી તું એવું ને એવું રહીશ ? યાદ રાખજે કે, હવે હું તને છોડું તેમ નથી. તું ગમે એટલું હઠીલું થા તો પણ હવે હું તને તારી મરજી મુજબ રખડવા દઈશ નહીં. આજ દીવસ સુધી તેં મને મદારીના વાંદરાની પેઠે નચાવ્યો છે, પણ હવે તારો માસ્તર-મારો જીવ જાગ્યો છે, તેથી મને સાચી વસ્તુ ઉપર ભાવ છુટયો છે, માટે હવે તારૂં કાંઇ ચાલવાનું નથી. તું ગમે એટલું દોડીશ તોપણ અંતે હું તને પકડી લઇશ. કારણ કે કોઇથી પણ જીતી શકાય નહીં એવા મહા શક્તીવાળા, પોતાના મનનું ધાર્યું કરે તેવા, કાળને પણ જીતનારા પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા પોતે મારી મદદમાં છે, કારણ કે હું તેના માર્ગમાં ચાલવા ઇચ્છું છું, માટે હવે તું ફોગટનાં ફાંફાં મારવાં છોડી દે, ને ભજન વખતે મને શાંતિમાં રહેવા દે. ઓ શાંતિદાતા પ્રભુ ? મારા મનને જીતવાનું મને બળ આપો.

ભાઇઓ ? જરા ઉંડા ઉતરીને શાંત ચીત્તે એ પ્રમાણે મનને ઠપકો આપશો, તેને વૈરાગ તરફ વાળશો, અને જ્યાં જાય ત્યાંથી તેને વારંવાર પાછું ખેંચશો તો તમારી મહેનતના પ્રમાણમાં ને તમારા અંતરના બળના પ્રમાણમાં તે તમારી શુભ ઇચ્છાને આધીન થવા લાગશે. માટે સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુના પવિત્ર નામ સ્મર્ણ વખતે અને ધ્યાન વખતે શરૂઆતમાં મન ન ઠરે ત્યારે તેથી હારી નહીં જતાં ઉપર મુજબની યુક્તિથી તેને સમજાવવાની કોશીશ કરજો, એટલે ઈશ્વર કૃપાથી થોડા વખતમાં તે આધીન થવા લાગશે, અને તેજ ઘડીથી તમોને મહા આનંદ તથા દેવતાઈ બળ મળવા લાગશે, કારણ કે એ બધું મનની સ્થીરતા ઉપર છે, માટે જેમ બને તેમ સમજાવી સમજાવીને અને કોઇ વખત કોઈ બાબતમાં જરા હઠ કરીને પણ મનને વશ કરવાની કોશીશ કરો. મનને વશ કરવાની કોશીશ કરો.

પદ.

ભજનવિના જીવડા દુઃખી, મન તું રામ ભજન કરી લે;

જીવ તું જાયગો જરૂર, મન તું રામ ભજન કરી લે.
લખરે ચોરાશી ફેરા ફિરેગો (૨)
જીવ જનમી જનમી મરે—ભજન૦
માત પિતા તેરા દારાને બંધુ (૨)
વામે કારજ કછુ ન સરે—ભજન૦
હસ્તીને ઘોડા માલ ખજીના (૨)
ધન ભંડાર ભર્યો ઘરમેં—ભજન૦
બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ ગિરધરના ગુણ (૨)
અરે મેરા ચિત્ત ભજનમેં ધરે—ભજન૦

૧૨૭.—આપણા બધા દોષો મટે પછીજ ભગત થઈએ, એમ કાંઇ બનવાનું નથી, શરૂઆતમાં દોષ તો રહેશેજ, તો પણ ભક્તિમાં લાગુ રહો, એટલે ધીરે ધીરે સુધરી જશો.

ઘણી વખત કોઈ કોઇ માણસો એમ કહે છે કે, અમે હજી ભક્તી કરવાને લાયક નથી. કારણ કે અમારામાં હજી બહુ પાપ ભરેલાં છે. એ પાપ મુકાશે પછી ભક્તિ કરશું. પણ સદ્‌ગુરૂઓ કહે છે કે, એ વાત ખોટી છે. કારણ કે આયુષ્યનો કાંઈ ભરૂસો નથી. પ્રકૃતિ બદલવી એ કાંઇ બધાં માણસોથી સહેલાઇથી બની શકે તેમ નથી. અને નાનાં મોટાં બધાં પાપો માણસોથી કાંઇ એકદમ છોડી શકાય તેમ નથી. માટે માણસોમાં ઓછા વધતા દુર્ગુણ તો રહેશેજ. એ બધા દુર્ગુણો કયારે મુકાશે તેના કાંઇ ચોકસ નિયમ કે ચોકસ કાળ નથી. માટે દુર્ગુણો મુકાશે પછી ભક્તિ કરશું, એવી પાયા વીનાની આશા ઉપર રહીને કાંઇ ભક્તિ છોડી દેવાય નહીં. ખરૂં છે કે હૃદયમાં પાપ વાસના ભરી રાખીને ભક્તિ કરીએ તો એવી મોળી ભક્તિથી કાંઈ તરી જવાય નહીં, તોપણ એવી ભક્તિથી પણ ભક્તિના-નિયમો સમજાય છે, ભક્તિ કરવાની ટેવ પડે છે, બ-

હારની ખોટી લોકલાજ મટે છે, હરીજનો સાથે ઓળખાણ થાય છે, નકામો વખત જતો બચે છે, અને બહારના રોજના ઘસારાથી ધીરે ધીરે પછી અંતરમાંથી પણ એમ ધક્કો વાગતો જાય છે કે, હવે તો પાપ મુકાય તો ઠીક. એ પછી વખત આવ્યે પાપ છુટી જાય છે, ને બહારની ખોટી ભક્તિ અંતરના સાચા રૂપમાં આવી જાય છે, પણ એ બધું ભક્તિમાં લાગુ રહેવાથી થાય છે. માટે આપણા અંતરના બધા વિકારો શાંત થઇ ગયા ન હોય તો પણ આપણે ભક્તિમાં લાગી જવું જોઇએ. બધાં પાપ મુકાશે ત્યારે સાવ ચોખા થઇને પછી ભક્તિ કરશું, એવી ખોટી આશામાં પડયું રહેવું નહીં. કારણ કે આપણી આસપાસના સંજોગો નબળા છે, આપણા રીત રીવાજો છેવટ સુધી આપણને બહારના બહાર રાખી મુકે તેવા છે, દુનીયાંના બધા ધર્મોની બહારની ક્રીયાઓ કાચા મનના માણસોને ઉપર ઉપરનાં છાલ ગોટલાંમાંજ રમાડ્યા કરે તેવી છે, આપણાં મન નીચાણ તરફ વળી જાય એવા સ્વભાવનાં છે. અને આપણને સાચું જ્ઞાન થાય તેની પહેલાં એ બધા સંજોગોને આધીન થઈ જાય તેવો આપણો જીવ છે, માટે જાણે અજાણે કોઇને કોઈ જાતનાં પાપ તો આપણાથી થઈજ જવાનાં. કારણ કે આ દુનીયાંની રચનાજ એવી છે. તેથી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને પણ કહેલું છે કે, હે અર્જુન ? જેમ અગ્નિની સાથે ધુમાડો રહેલો છે તેમ બધાં કર્મોમાં કાંઇને કાંઈ દોષ રહેલો હોય છે, તો પણ એ દોષ સારૂ કાંઇ જરૂરનાં કર્મ તજી દેવાય નહીં. તેમજ કોઇ માણસમાં કામ વધારે હોય છે, કોઇમાં ક્રોધ વધારે હોય છે, કોઇમાં લોભ હોય છે, કોઇમાં મોહ હોય છે, કોઈમાં અદેખાઇ હોય છે, કોઇમાં અભીમાન હોય છે, કોઈમાં બહુ માન મેળવવાની ઇચ્છા હોય છે, કોઇમાં જીભના સ્વાદનું જોર વધારે હોય છે, કોઇમાં જુઠું બોલવાની ટેવ હોય ., કોઈમાં કાંઈ કેફી વ્યસન હોય છે, કોઇની વાણીમાં બહુ કઠોરતા હોય છે, અને કોઈની સમજ શક્તિ બહુ નબળી હોય છે. આવી રીતે દરેક માણસમાં

કાંઇને કાંઈ એકાદો મોટો દુર્ગુણ હોય છે, એ દુર્ગુણો ઘણી વખત છેવટ સુધી પણ જતા નથી, છતાં પણ એવી આશા રાખવી કે, બધા દુર્ગુણો મુકાય પછી ભક્તિ કરવી, એતો બહુ મોટી ભુલ છે. માટે ભાઈઓ એવી ભુલમાં નહીં પડ્યા રહેતાં ભક્તિમાં લાગી જાઓ, એટલે પરમ કૃપાળુ પ્રભુ તમોને પાપ છોડવાનું બળ આપશે, તેથી ભક્તિના પ્રતાપે ઇશ્વર કૃપાથી થોડા વખતમાં તમે પવિત્ર થઇ શકશો. માટે જેમ બને તેમ કોઇ પણ રીતે ભક્તિમાં લાગુ રહો, ભક્તિમાં લાગુ રહો.એનાં ફળ બહુ મોટાં છે.

૧૨૧—પરદેશમાં જ્યારે પોતાના દેશવાળાં માણસો મળી જાય ત્યારે તેની ઉપર બહુ હેત આવે છે, તેમજ હરિજનોને જ્યારે હરિજન મળી જાય ત્યારે તેને બહુજ આનંદ થાય છે.

જાત્રામાંથી આવેલા એક માણસે પોતાના ગુરૂને કહ્યું કે, અમે બદ્રીનારાયણ ગયા હતા, ત્યાં જંગલોમાં, પહાડોમાં અને કડકડતી ઠંડીમાં અજાણ્યા માણસો સાથે અમે ઘણા દીવસ કાઢ્યા, એ પછી અમારા દેશના બે માણસ ત્યાં મળી ગયા. તેઓને જોઇને અમને બહુજ આનંદ થયો. અમે પુછ્યું કે, તમે અહીં કયાંથી? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, અમે જાત્રા કરવા સારૂ અહીં આવ્યા છીએ. અમે કહ્યું, ત્યારે તો બહુ સારૂં, તમારા સહવાસથી અમને બહુ આનંદ થશે. આ જંગલી પહાડી લોકો સાથે રોજ માથા ફોડ થતી, એ આપણી વાત પણ પુરી સમજે નહીં, આપણા આચાર વીચાર જુદાને એની રીતભાત જુદી, તમે ઠીક મળી ગયા, બહુ આનંદ થઇ ગયો, હવેતો આપણે સાથેજ રહેશું. તેણે કહ્યું કે, બહુ સારૂં, અમે પણ તમારા જેવાજ કોઈ દેશીયોને ગોતતા હતા. મહારાજ? અમે એક

ગામના રહેવાશી નહોતા, એક જાત વાળા પણ નહોતા અને એક બીજાને ઓળખતા પણ નહોતા, તોપણ માત્ર દેશી પોશાક અને ચેહેરા જોઇનેજ અમને એક બીજાને એટલું બધું હેત આવ્યું કે એતો કાંઇ વાતજ ન પુછો. જાણે સોનાનો સુરજ ઉગ્યો. જાત્રાઓના દેવોથી, મંદીરોથી અને ન્હાવાનાં સ્થાનોથી અમને જેટલો આનંદ થયો તે કરતાં પરદેશમાં અમારા દેશવાળા બંધુઓને જોવાથી વધારે આનંદ થયો. કારણ કે એ વખતે અમને એમ લાગ્યું કે, જાણે કાંઇક નવી મદદ મળી ગઇ હોય, જાણે કાંઇક નવું જોર આવી ગયું હોય, અને જાણે કાંઇક મોટી ફતેહ થઇ ગઇ હોય તેમ મારૂં અંતર ધડકવા લાગ્યું. મહારાજ, હું ખરૂં કહું છું કે, એ પારકા મુલકમાં અજાણ્યા પહાડો ઉપર મળી ગએલા મારા દેશીયોને જોઇને એ વખતે મને જેવું હેત આવ્યું તેવું હેત મને કોઇ દીવસ મારી બાઇડી ઉપર પણ આવ્યું નથી, અને મારાં છોકરાંઓ ઉપર પણ આવ્યું નથી. મહારાજ ? અજાણ્યાં માણસો ઉપર એટલું બધું હેત કેમ આવી ગયું ? તે હું સમજી શકતો નથી.

મહારાજે કહ્યું, ભાઈ, એ તારા દેશનાં માણસો હતાં માટે તને હેત આવ્યું. કારણ કે પરદેશમાં દેશનાં માણસો કયાંથી? પરદેશમાં વખતે બધું મળે, ધન મળે, માલ મળે, માન મળે, મોજશોખ ભોગવવાના મળે, અને બીજું પણ જે જોઇતું હોય તે સો મળે, પણ પોતાના દેશના માણસો કયાંથી મળે ? તેમજ બેટા, યાદ રાખજે કે, જે ભગતો ધર્મના રસ્તામાં પ્રભુને પગલે પગલે ચાલે છે તેઓને આ દુનિયાદારીની જંજાળો પરદેશ જેવી થઈ પડે છે, એટલે તેમાં બધી જાતનાં સાધનો હોય છતાં પણ તેઓનું દીલ પોતાના દેશીઓ તરફ એટલે કે હરિજનો તરફ ખેંચાયેલું રહે છે. કારણ કે એ તેઓની મદદ છે, એ તેઓનું બળ છે, અને એમાંજ તેઓની ફતેહ છે, માટે એ હરિજનો જુદા જુદા ગામના હોય, જુદી જુદી જાતના હોય, અને બહારના લોકાચારમાં જુદી જુદી રીત ભાત વાળા હોય, છતાં

પણ તેઓને એક બીજા પર અતિશય હેત હોય છે. કારણ કે તેઓ સર્વના અંતરના મુળ હેતુ એકજ હોય છે, અને તેઓ સર્વે જુદી જુદી રીતે એકજ પ્રભુને ભજનારા હોય છે, માટે તેઓનો સ્નેહ ઇશ્વરી આકર્ષણવાળો હોય છે. તેથી આપણા દુનિયાંદારીના બનાવટી સ્વાર્થી સ્નેહો કરતાં તેઓના કુદરતી નીખાલસ સ્નેહો વધારે આનંદ આપનારા હોય છે. માટે જે દૈવી જીવોને પોતાના દેશીયો ઉપર એટલે કે હરીજનો ઉપર અતિશય હેત આવે તેઓને સાચા ભગત સમજવા, અને જેઓને હરીજનો ઉપર હેત ન આવે તેઓને એટલા કાચા સમજવા. એવા કાચા ન રહી જવાય એ સંભાળજો.

૧૨૨.—સાચો સગોતો કોઇક જુદોજ છે, અને તમે જેની પાછળ પાછળ ફરો છો તે સગાં તો જુદીજ જાતનાં છે, માટે જરા વિચારજો.

આપણા કુટુંબીયો ઉપર અને આપણા દોસ્તો ઉપર ઘણું કરીને આપણને અતિશય હેત હોય છે. કારણ કે આપણે એમ સમજીએ છીએ કે, એ આપણાં છે. આપણી ઉપર તેઓએ ઉપકારો કરેલા છે, તથા આપણે તેની ઉપર ઉપકારો કરેલા છે. અને એ ઉપકારોનો બદલો વાળવાનો તથા ઉપકાર લેવાનો વખત હજી આવતો જાય છે. માટે તેઓ સારૂ આપણે અધર્મ કરીએ છીએ, તેઓ સારૂ ગુલામગીરી ભોગવીએ છીએ, તેઓ સારૂ તણાઈ તણાઇ ને મરીએ છીએ, અને તેઓને ઘડીકવારનાં સંસારીક સુખો આપી શકીએ તે સારૂ આપણે નરક પસંદ કરીએ છીએ.

બેશક એટલું ખરૂંજ કે, સગાંઓના સ્નેહના પ્રમાણમાં અને આપણી સ્થીતિના પ્રમાણમાં તેઓની તરફની આપણી ફરજો આપણે બજાવવીજ જોઇએ. એમાં કાંઇ પણ શક નથી. એટલુંજ નહીં પણ એ ફરજો બજાવવી એનુંજ નામ ધર્મ છે.

પણ હમેશાં બધે ઠેકાણે ઘણું કરીને એમજ બને છે કે, કાંતો સગાંઓની ખાતર પ્રભુને ભુલી જવામાં આવે છે, અથવા તો પ્રભુને ખાતર બહારનો વૈરાગ પકડી લઇને સગાંઓને તજી દેવામાં આવે છે, પણ એમ વિચારતા નથી કે, એ બંને રસ્તા અપૂર્ણ છે. કારણ કે આપણા પવિત્ર આર્ય ધર્મની બે મુખ્ય ફરજો છે. તેમાં પહેલી પવિત્ર ફરજ પ્રભુ ઉપરનો પ્રેમ, અને બીજી જગત સાથેની અભેદ વૃત્તિ. સૌ જીવો સાથે આત્મૌપમ્યેન સર્વત્ર એ પ્રમાણે વર્તવાની નીતિ. એટલે કે જેવો આપણો આત્મા છે તેવાજ સૌના આત્મા છે. માટે આપણને જેમ સુખ ગમે છે ને દુઃખ ગમતું નથી તેમજ જગતના સૌ જીવોને એજ પ્રમાણે સુખ ગમે છે ને દુઃખ ગમતું નથી. માટે આપણે સારૂ કરીને કોઈ પણ જીવ દુઃખી ન થાય પણ સૌને આનંદ થાય એમ વર્તવું એ આપણા શ્રેષ્ટ ધર્મની બીજી ઉત્તમ ફરજ છે. પણ અફસોસ કે, એ બેમાંથી એકે ફરજ આપણને બરાબર રીતે બજાવતાં આવડતી નથી. તેથી કાંતો બાવા બની કુટુંબ સ્નેહને લાત મારીએ છીએ, અથવા તો સ્ત્રીઓના રૂપમાં ને હાવ ભાવમાં મોહવાઈ જઇએ છીએ. માબાપોના ઉપકારમાં દબાઈ જઇએ છીએ, છોકરાંઓ તરફની ભવિષ્યની આશામાં કચરાયા કરીએ છીએ. સ્નેહીયો સાથેના સ્નેહો વધારવાનાં તરફડીયાં માર્યા કરીએ છીએ. દુનીયાંમાં આબરૂ મેળવવાને ખાતર વિવેકના કાયદાઓની તોકો ગળાંમાં ઘાલીએ છીએ. નાત જાતમાં સારા ગણાવાને ખાતર હાલમાં આપણને ગમતા નથી તેવા જુની રૂઢીના નાતોના કાયદાઓની હડ બેડીમાં પડયા રહીએ છીએ, અને અમલદારો તથા ગુરૂજનોને રાજી રાખવા સારૂ આપણને નહીં ગમે તેવી જુના વિચારની ગુલામગીરી જેવી જાળમાં બંધાઇ જઇએ છીએ, પણ એમ વિચારતા નથી કે એ બધાં સગાંઓ કેટલી વારનાં છે? અને એ બધા બહારના નિયમો કે જે આપણું અંતઃકરણ વેંહેચીને આપણે પાળીએ છીએ તે કયાં સુધી આપણને કામ

આવશે ? આપણી બાઇડીમાં જેટલું રૂપ છે તે કરતાં જગતની સૌ સુંદરતાના બનાવનાર સર્વ શક્તિમાન મહાન પ્રભુમાં કેટલું બધું રૂપ છે ? એ ખ્યાલ તો કરો ? આપણી ઉપર આપણા માબાપોના ઉપકાર ઘણા, ઘણાજ છે, પણ તે કરતાં પણ દયાળુ પ્રભુના આપણી ઉપર કેવા અનંત ઉપકાર છે એતો જરા વિચારો ? આપણા દોસ્તોના સ્નેહનો બદલો સ્નેહથી વાળવા આપણે ઇચ્છીએ છીએ, ત્યારે અનંત બ્રહ્માંડના નાથના પવિત્ર સ્નેહ તરફતો કાંઇક જુઓ ? અને એ સ્નેહનો બદલો કેવી જાતના સ્નેહથી વાળવો જોઇએ એતો કાંઇક વિચારો ? છોકરાંઓ તરફની ભવિષ્યની મીઠી મીઠી આશામાં જીંદગીનો મોટો ભોગ આપો છો પણ આપણાં છોકરાંઓ કરતાં કરૂણાના ભંડાર સર્વ શક્તિમાન પરમાત્મા આપણી કેટલી બધી આશાઓ પુરી પાડી શકશે એતો જરા જુઓ ? રાજાઓ તથા ગુરૂ જનોને રાજી રાખવા એતો વાજબી છે, પણ એ બધા કરતાં એ બધાને બનાવનાર તથા ચાંદા સુરજ, વરસાદ વીજળી, આકાશ પાતાળ, સ્વર્ગ નરક અને મોક્ષ ધામના બનાવનાર, સર્વ શક્તિમાન, આદિ અંત રહીત, પવિત્ર પીતા પરમેશ્વરની સત્તા કેટલી મોટી છે ? એતો જરા જુઓ ? અને નાત જાતના દુનીયાંદારીના વિવેકના, કુટુંબની રીત ભાતના, તથા રાજ્યના કાયદાઓ પાળવા એ બહુ જરૂરની ને સારી વાત છે, પણ એ બધા કરતાં પણ નરકની અગ્નીના પેટાવનાર, આત્મ જયોતિને પ્રગટાવનાર, અને જગતની ઉત્પત્તિ તથા પ્રલય કરનારના હુકમમાં કેટલું બળ હશે એ ખ્યાલતો કરો ? આ બધું વિચારીને પછી જે તમને સાચો સગો જણાય તેની ઉપર હેત રાખો, તેની પાસે જાઓ, તેની સેવા કરો, તેના સગાંઓને માન આપો, અને તમે તેના થઇને રહો. એજ તરવાનો રસ્તો છે. માટે ભાઇઓ ? ઇશ્વરી સ્નેહને ખાતર પ્રભુને અર્થે બધી જાતની સગાઇઓ કાયમ રાખો, પણ તેમાંથી સાચા સગાને ઓળખી કાઢો, સાચા સગાને ઓળખી કાઢો.

૫૬.

રે સગપણ હરિ વરનું સાચું (૨)
બીજુ તો સર્વે ક્ષણ ભંગુર કાચું–રે સગપણ૦
હરિવિના બીજાને વરવું, તજીગજ ખરપર ચઢી ફરવું (૨)
તેને ભજ્યાથી રૂડું થાય જીવનું–રે સગપણ૦
રે ફોગટ ફેરા શીદ ફરીયે, કે પર ઘેર પાણીડાં શીદ ભરીએ
રે વરીએ તો નટવર વર વરીયે–રે સગપણ૦
રે ના ડરૂં લોક તણી લાજે, મારે શીર ગિરિવર ગાજે (૨)
રે દેહ ધર્યો નટવર કાજે–રે સગપણ૦
એવું જાણી પ્રીતલડી કીધી તારી, ભાગ્યું મન મિથ્યા સુખ ભાળી:
રે વરવા જેવા મળ્યા વનમાળી—રે સગપણ૦

૧૨૩.–કોઇનો ઇનસાફ કરવા બેસો ને અગાઉ તમારૂ પોતાનું અંતર તપાસજો, ને તે ઉપરથી બીજાનો તોલ કરજો.

એક મહાત્મા હતા, તે ચોમાસામાં એક ગામમાં રહીને કથા કરતા હતા, એ પછી યાત્રા અર્થે તેઓ દુર દેશાવર જવા નીકળ્યા. ત્યારે વળાવા ગએલા હરીજનોએ કહ્યું કે, મહારાજ ! હવે ટ્રેન ઉપડવાનો વખત થયો છે, માટે કાંઇક છેવટનો ઉપદેશ આપતા જાઓ. તમારી બધી વાતો એક એકથી સરસ છે, અને જો પાળી શકીએ તો ઘડીકમાં કલ્યાણ થઇ જાય તેવી છે. એમાં કાંઇ શક નથી. તો પણ તમારી અમૃત જેવી વાણી સાંભળવાથી અમોને તૃપ્તિ થતી નથી, વળી હવે પાછા આપણે કયારે મળશું તે કાંઇ નક્કી નથી, માટે હવે તો કાંઇક છેવટની વાત કહી દો.

એ સાંભળીને તે મહાત્માએ કહ્યું કે ભાઇઓ ! નવી નવી જાતની વિદ્યાઓનો પાર નથી. જ્ઞાનની કાંઇ હદ નથી. બુદ્ધિના

વિલાસોની પાછળ વીલાસો અને ચમત્કારોની પાછળ ચમત્કારો ભરેલાજ છે. એકની એક બાબત ઉપર ફેરવી ફેરવીને જુદા જુદા રૂપમાં હજારો દાખલા દઇ શકાય તેમ છે. અને દુનીયાં પેદા થઇ ત્યારથી તે તેનો પ્રલય થાય ત્યાં સુધી દુનીયાંનાં દરેક માણસો દર પળે ધર્મની વાતો કર્યા કરે તોપણ તે ખુટે તેમ નથી, અને એટલી બધી વાતો થાય તોપણ જ્યાં સુધી તે પ્રમાણે વરતાય નહીં ત્યાં સુધી એકલી વાતોથી કાંઇ આરો આવવાનો નથી. આમ સમજીને જે કહેવાનું હતું તે મેં તમોને અગાઉ ઘણી વખત કહી દીધું છે. તો પણ હજી જયારે તમે કાંઇ છેવટનો ઉપદેશ માગો છો ત્યારે સાંભળો.

શ્રી ઇષ્ટ દેવની કૃપાથી શ્રી સદ્‌ગુરૂ મહારાજે અમોને તો એટલુંજ શીખવેલું છે કે, કોઇનો ઇનસાફ કરવા બેસો તે અગાઉ તમારૂં પોતાનું અંતર તપાસજો, ને તે ઉપરથી બીજાની તુલના કરજો. એ શિવાય હવે મારે બીજું કાંઈ પણ કહેવાનું નથી. કારણ કે એ ધર્મનો સાર છે. એ પાપથી બચવાનો ઉપાય છે. એ ઉચી જાતનો યોગ છે. એ ધર્મનો સેહેલોને સલામત રસ્તો છે. અને એ પ્રભુની વ્હાલી બાબત છે. તેથી શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને શ્રીમદ્ ભગવદ ગીતામાં પણ કહેલું છે કે,

आत्मौपम्येन सर्वत्र, समं पश्यतियोर्जुन
सुखं वा यदि वा दुःखं, सयोगी परमोमतः
अ. ६ श्लो. ३२.

હે અર્જુન ? જે કામોથી આપણને સુખ થાય છે તે કામોથી બીજાઓને પણ સુખ થાય છે, અને જે કારણોથી આપણને દુઃખ થાય છે તે કારણોથી બીજાઓને પણ દુઃખ થાય છે, એવી રીતે પોતાના અંતઃકરણ ઉપરથી જે બીજાઓનો તોલ કરે છે, અને સૌને પોતાના આત્મા જેવા જાણે છે તેને હું ઉતમ યોગી માનું છું.

મતલબ કે સૌ લોકો આપણી સાથે નીતિથી ને ધર્મથી વરતે તો સારૂં, એમ આપણે ઇચ્છીએ છીએ, તેમજ સૌ લોકો

સાથે આપણે નીતિથી ને ધર્મથી વરતવું જોઇએ. જેમકે, કોઈ આપણું વાંકુ બોલે તે આપણને ગમતું નથી, તેમ બીજાને પણ પોતાનું વાંકુ બોલાય તે ગમતું નથી, માટે આપણે કોઇનું વાંકું બોલવું નહીં. આપણી ચીજો ચોરાઇ જાયતો આપણને દુઃખ થાય છે, તેમજ બીજા કોઈની ચીજો ચોરાઇ જાય તો તેઓને પણ દુઃખ થાય છે. માટે આપણે કોઈની કાંઇ પણ ચોરી કરવી નહીં. આપણું કુટુંબ પવિત્ર રહેવું જોઇએ, એમ આપણે ઇચ્છીએ છીએ, અને જો તેમાં કાંઇ ભુલ થાય તો આપણને બહુ દુઃખ લાગે છે, તેમજ સૌ લોકો પોતાનું કુટુંબ પવિત્ર રહે એમ ઇચ્છે છે, અને જો એમાં કાંઇ ભુલ થાય તો તેઓને પણ દુઃખ થાય છે, માટે સૌને આપણા આત્મા જેવા જાણીને કોઈની પણ પવિત્રતાને નુકસાન કરવું નહીં આપણને કોઈ દુઃખ દેય નહીં ને આપણે ઘણાં વરસો સુધી જીવીએ તો સારૂં, એમ આપણે ઇચ્છીએ છીએ. તેમજ જગતના સૌ જીવો સુખમાં રહીને ઘણો વખત સુધી જીવવા ઇચ્છે છે, માટે સૌ જીવોને આપણા આત્મા જેવા જાણી કોઇ પણ જીવની આપણે હીંસા કરવી નહીં તથા કોઈ પણ જીવને કાંઇ પણ દુઃખ થાય તેમ કરવું નહીં. આપણી પાસે કોઈ જુઠું બોલે તે આપણને ગમતું નથી, તેમજ આપણે જુઠું બોલીએ એ બીજાઓને પણ ગમતું નથી, માટે આપણે જુઠું ન બોલવું. અને આપણાથી ડગલે ડગલે ભુલ થઇ જાય છે, માટે કૃપાળુ ઇશ્વર આપણા વાંક માફ કરે તો સારૂં, એમ આપણે ઇચ્છીએ છીએ, તેમજ આપણી માફક આપણા બીજા ભાઈબંધો પણ ભુલથી ભરેલા છે, માટે તેઓની ભુલથી ગુસ્સે નહીં થતાં તેઓના વાંક આપણે માફ કરવા જોઈએ. આવી રીતે દરેક બાબતમાં પોતાનાં સુખ દુઃખ ઉપરથી બીજાંનાં સુખ દુઃખની તુલના કરે, અને સૌને પોતાના આત્મા જેવા જાણી કોઇને પણ દુઃખ ન થાય પણ સૌને સુખ થાય તેમ વરતે તેને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન ઉત્તમમાં ઉત્તમ યોગી કહે છે. કારણ કે એ કુદરતી ધર્મ છે. એ સ્વાભાવિક ધર્મ છે.

એ અંતઃકરણનો ધર્મ છે. એ આખી દુનીયાંની બધી પ્રજામાં સર્વ માન્ય ધર્મ છે. અને એ પ્રભુનો વ્હાલો ધર્મ છે. માટે ભાઇઓ ? પ્રથમ પોતાનું અંતર તપાસીને તે ઉપરથી બીજાઓનું તોલ કરતાં શીખો. એટલે ધીરે ધીરે ઇશ્વર કૃપાથી તમે પણ ઉત્તમ મનુષ્ય થઇ શકશો.

૧૨૪.–આપણે કેવી રીતે બીજાઓનો ઇનસાફ કરીએ છીએ તેનો ખુલાસો.

એક ભક્તરાજ મહારાજે હરીજનોને કહ્યું કે, કોઇનો ઇનસાફ કરવા બેસો તે અગાઉ તમારૂં પોતાનું અંતર તપાસજો ને તે ઉપરથી બીજાની તુલના કરજો. એ સાંભળીને ત્યાં બેઠેલા એક માણસે કહ્યું કે, બીજાઓનો ઇનસાફ તો ગામનો ન્યાયાધીશ કરે છે, ને બાકી પ્રભુ કરે છે. અમે કયાં કોઇનો ઇનસાફ કરીએ છીએ ? બીજાઓનો ઇનસાફ કરવાની સત્તા અમારી પાસે કયાં છે ? ત્યારે મહારાજે કહ્યું કે, જો ઇશ્વરે આપણને એવી સત્તા આપી હોત અને પછી આપણે બીજાઓનો ઇનસાફ કરતા હોત તો તેમાં કાંઇ ખોટું નથી, પણ આતો આપણા હાથમાં સત્તા નથી છતાં પણ આપણે હજારો જણના સેંકડો બાબતોના ઇનસાફ કરી નાંખીએ છીએ, એજ પાપ છે ને એજ તજવાનું અમે કહીએ છીએ. જેમકે,

કોઇ માણસને માટે આપણે સાંભળીએ કે તે બહુ ક્રોધી છે. ત્યારે આપણે તેને માટે મોં બગાડીએ છીએ. તેનાં વાંકાં બોલીએ છીએ. તેનાથી દુર રહેવા ઇચ્છીએ છીએ, અને જ્યારે વખત મળે ત્યારે તેની રેવડી કરવા ચુકતા નથી. પણ એમ વીચારતા નથી કે, અગાઉ જ્યારે બાપ સાથે વાંધો પડયો ત્યારે ઘેરેથી રીસાઇને કેમ ભાગ્યા હતા ? દોસ્ત સાથે વાંધો પડયો હતો ત્યારે તેની સાથે કેમ અબોલા લીધા હતા ? બાઇડી સાથે મતભેદ થયો ત્યારે થોડા દીવસ તેને કેવી હેરાન

કરી હતી ? સમોવડીયા ધંધાદારી માટે કેવો ગુસ્સો આવી જતો તથા કેવી ભાષા વપરાઇ જતી ? અને સ્હેજ વાંક માટે નોકરો ઉપર તથા બચ્ચાંઓ ઉપર કેવો મીજાજ ખોઇ દઇએ છીએ ? એ જરા ખ્યાલ તો કરો ? એ બધો ક્રોધ કહેવાય કે નહીં ? બીજાઓના ક્રોધની વાતો કરો છો ને તેઓને હલકા પાડો છો પણ તમારૂં અંતર તો તપાસો ?

હવે બીજો દાખલો લો. તમને કોઈ કહે કે, આ માણસ વ્યભિચારી છે. એટલે તમે તેની સામે ડોળા કહાડવા મંડો છો, તેનાથી દુર દુર ભાગો છો, અને તેને માટે કાંઈ સારી નરસી વાત ચીત થતી હોય ત્યારે તમે વચમાં ફાચરું મારો છો, ને મીઠું મસાલો ભભરાવી જાણી અજાણી વાતો કરવા મંડો છો, પણ આપણે પોતે કેવા છીએ ? એ કાંઇ ખબર છે ? બીજાઓના પાપની વાતો કરી તેઓના ઇનસાફ કરવા બેસીએ છીએ અને તેઓના પાપના ભાગીદાર થઇએ છીએ, પણ હૃદય ઉપર હાથ મુકી જરા ઉંડા ઉતરીને એ જાતનાં આપણાં પાપો કોઈ દીવસ તપાસ્યાં છે ? જો એ તપાસીએ તો તુરત ખબર પડે કે, પેલા મેળામાં આપણી નજર જરા બગડી હતી. સાસરાંને ત્યાં લગ્નમાં જરા મન ચળ્યું હતું. એક વખત રેલવે સ્ટેશન ઉપર જરા માઠો વિચાર આવી ગયો હતો. ઘણા વખત ઉપર નાટકશાળામાં એક પ્રસંગે મન ફટક્યું હતું. જુવાનીમાં એક લફંગો દોસ્ત મળી ગએલ ત્યારે કોલેજમાં મુર્ખાઇ ભરેલી મશ્કેરીયોને વાતો થઇ ગઇ હતી. એકલા બહાર ગામ રહેતા ત્યારે ઘણી વખત પાપી વિચારો આવી ગયા હતા. એક વખત નાતમાં જમવા ગયા હતા ત્યાં મનનું ચક્કર મંડળ બદલાયું હતું. એક વખત નદીએ નહાવા ગયા હતા ત્યાં પાપ વાસના સ્ફુરી આવી હતી. એક વખત પાડોશીને ઘેરે બેઠેલા હતા ત્યાં મન ગોટાળે ચ્હડયું હતું. એક વખત ઇશ્વરની ઉત્તમ કળાના સુંદર નમુના રૂપ અદ્ભૂત ખુબસુરતીની મુર્તિને રસ્તામાં જોઇ હતી, ત્યારે એ જોઇને ઇશ્વરનો મહીમા સમજવાને બદલે હલકી જા-

તના વિચારોથી તેની સામે આંખ્યો ફાટી રહી હતી, એ યાદ છે કે ? અને અધમ ઉદ્ધારણ, પાપનાશક, ક્ષમાના સાગર, દયાળુ પ્રભુ આપણને માફ કરે, પણ સત્ય કહેવા દો કે; કોઇ કોઈ વખત પવિત્ર મંદીરોમાં પણ આપણું મન બગડી જતું હતું. આપણા હૃદય ઉપર હાથ મુકીને આવી જાતની આપણી પોતાની ભુલો યાદ કરશું તો સમજાશે કે, બીજાઓને વ્યભિચારી કહીને તેઓનો ઇનસાફ કરવા બેસવાનો આપણને કાંઈ પણ હક નથી.

હવે ત્રીજો દાખલો સાંભળો. આપણે કહીએ છીએ કે. અમુક માણસ બહુ લોભી છે, એનું મોં બાળો. અત્યારે એનું નામ શા માટે યાદ કીધું ? એ અવગતીયો કોઇક દીવસ વગર મોતે મરવાનો છે, અને એને પોતાના ધનની ચોકી કરવા માટે સાપનો અવતાર આવશે. આવી આવી રીતે આપણે બીજાઓની વાતો કરી નાહક આપણાં મનને બગાડીએ છીએ, પણ એજ બાબતોમાં આપણાં પોતાનાં આચરણો કેવાં છે એ કાંઈ ખબર છે ? આપણે આપણા શેઠના વખતની કેટલી બધી ચોરી કરીએ છીએ ? એતો જરા તપાસો ? ભાભીને ભાગ આપવામાં કેટલો બધો લોભ કર્યો છે ને તેનાં કાળજાં કેવાં ફફડાવ્યાં છે એતો જરા જુઓ ? ખીસાંમાં પૈસા હતા. મનમાં દયા આવી હતી અને પેલો ભીખારી ખરેખરો લાચાર હતો, છતાં પણ લોભ કરીને તમે તેને ધુતકારીને કાઢી મુકયો હતો, એ કેમ ભુલી ગયા ? પેલા રસોયા તથા ઘાટી સાથે પાધરૂં ન ચાલ્યું તેથી થોડા થોડા દીવસનો તેનો પગાર તમે ડાબી બેઠા છો એ યાદ છે કે ? લોભમાં પડી વેહેવાઇ સાથે વાંધો કરી ઠરાવ ઉપ્રાંત તેની પાસે વધારે ખર્ચ કરાવ્યું હતું, એ ધ્યાનમાં છે કે ? બજાર જરા તેજીમાં હતું ત્યારે ઘરાકોને ડબાવીને તેનાં કાટલાં કર્યાં હતાં એ યાદ છે કે ? છતા પૈસાએ થોડાક લોભ સારૂ કરીને છોકરાને વધારે ન ભણાવ્યો ને તેનો સ્વાર્થ બગાડયો પણ એ કેટલું બધુ પાપ છે તે કાંઇ સમજો છો ? આજુ બાજુ-

ના સ્વાર્થ સારૂ અને લોકલાજના લોભ સારૂ કરીને છોકરીને ખાડામાં નાંખી તેનો ભવ બાળ્યો છે એ ખબર છે કે ? એ લોક લાજનો ને માન મેળવવાનો લોભ કાંઈ નાનો છે કે ? પેલો માણસ તંગીમાં હતો ત્યારે લોભમાં પડી તેને દબાવીને તમે તમારૂં મન માનતું કરી લીધું છે, એ વાત હમણાં તમારા ધ્યાનમાં નહીં હોય પણ તે કાંઇ પ્રભુના હીસાબની બહાર નથી. માબાપના, ગુરૂઓના, અને સગાં વ્હાલાંઓના તમારી ઉપર જે હક છે તે હકોમાં લોભમાં પડી જઇને તમે કેવી કાતર મુકી છે? એ જરા વિચારીતો જુઓ? અને એકવખત ચોળીના મોરીયાં સારૂ કરીને બોર બોર જેવડાં આંસુએ બાઇડીને રોવરાવી હતી એ યાદ છે કે ? જો આ બધા આપણા પોતાના લોભો વીચારી જોશું તો એમ સમજાશે કે, આપણી આંખમાં મોટું ફુલું પડેલું છે તેનો તો કાંઇ ઉપાય કરતા નથી અને બીજાની આંખમાં પડેલું કણું કાઢવા જઇએ છીએ.

ભાઇઓ ? આવી રીતે બીજાઓની વાતો કરવામાં, બીજાઓની ભુલો કાઢવામાં, અને બીજાઓનો ઈનસાફ કરવામાં આપણે બહુ બહાદુર છીએ, પણ એમ જાણુતા નથી. કે, જો આપણે બીજાઓના ઇનસાફ કરશું તો પ્રભુ આપણો ઈનસાફ કરશે, અને જો આપણે બીજાઓનો ઇનસાફ નહીં કરીએ તો પ્રભુ આપણો ઈનસાફ નહીં કરે. માટે તે દયાળુની દયા મેળવવા સારૂ પ્રથમ આપણા હૃદયનો તોલ કરીને પછી બીજાઓની વાતો કરો, જો એમ કરશો તો કોઈના દોષ જોવાનું મન થશે નહીં. કોઈ ઉપર રાગ દ્વેષ થશે નહીં, તથા કોઈને આપણી તરફથી ગેર ઇનસાફ થશે નહીં. અને આવી સમતા આવી જાય તથા પોતાના આત્મા સમાન સૌને જાણી લેવાય ત્યારે પછી પ્રભુ દુર કયાં રહ્યા ? માટે બીજાઓના દોષ જોતાં પહેલાં પોતાના દોષ તપાસતા રહો, એટલે બધી જાતના પાપથી બચી શકશો ને ઇશ્વરના વ્હાલા થઇ શકશો.

૧૨૫.—યાદ રાખજો કે, ઇશ્વરે આપણને જે કાંઇ આપ્યું છે તેનોજ તે હિસાબ માગશે, જે નથી આપ્યું તે માટે કોઇ પુછવાનું નથી. માટે જે આપ્યું છે તેનો રૂડો ઉપયોગ થાય એમ આપણે કરવું જોઇએ.

ઘણા માણસો એમ કહે છે કે, અમારી પાસે પૈસા નથી એટલે લાચાર, જો પૈસા હોયતો તો રંગ દેખાડી દઈએ. કોઇ કહે છે કે, અમને વખત મળતો નથી એટલે ચુપ બેઠા છે, જો વખત મળત તોતો ઘણીએ ઉથલ પાથલ કરત. કોઈ કહે છે કે, પ્રભુએ અમને બુદ્ધિ નથી આપી એટલે શું કરીએ? જો શાસ્ત્રોની વાતોમાં અમારી અક્કલ પહોંચતી હોત તોતો અમે ઘણુંએ કરત. કોઇ કહે છે કે. અમારા હાથમાં સત્તા નથી એટલે શું કરીએ? જો થોડીકવાર સત્તા મળે તો ચમત્કાર બતાવી દઇએ. અને કોઈ કહે છે કે, જમાનો ફરી ગયો એટલે ઉપાય નહીં, નહીં તો ભાર શું છે? જે ધારીએ તે કરીએ. ધર્મનાં કામો કરવામાં આવી રીતે દરેક માણસ કાંઇને કાંઇ બહાનાં કહાડ્યા કરે છે, એટલુંજ નહીં પણ ઘણાં માણસો છેવટ સુધી એવાં બહાનાંઓમાંજ રહી જાય છે, અને કાંઇ પણ સાર્થકતા કર્યા વિના ધોયેલ મુળા જેવા ખાલી હાથે ચાલ્યા જાય છે. આવાં બહાનાં કહાડનારાઓને એક સાધુ મહાત્મા કહેતા કે,

ભાઇઓ? આ નથી ને આ નથી, અને આમ હોત તો આમ કરત, ને આમ હોત તો આમ થાત. એવી નકામી વાતોમાં શું કરવા રહી જાઓ છો? કારણ કે તમને જે આપ્યું છે તેનોજ તમારી પાસેથી હીસાબ માગવામાં આવશે. તમને જે નથી આપ્યું તેનો હીસાબ તમને કોઈ પુછવાનું નથી. માટે હાલ જેટલું તમારી પાસે છે તેમાંથી તેના પ્રમાણમાં વાપરો. પ્રભુ તમારી પાસેથી તમારી શક્તિના પ્રમાણમાંજ આશા રાખે છે, તમારી શક્તિ બહારની વસ્તુ તે કદી પણ તમારી પાસે

માગતો નથી. તમોને જેટલી બુદ્ધિ, જેટલું બળ, જેટલા પસા, જેટલી સત્તા, જેટલી સગવડતા, અને જેટલો લાગવગ આપવામાં આવ્યો હશે તેટલાનોજ તમોને હીસાબ પુછવામાં આવશે. એ વખતે તમારો એ જવાબ કાંઇ કામ નહીં આવેઃ કે, મારી પાસે પૈસા નહોતા, જો પૈસા હોત તો હું ધર્મશાળા બંધાવત. પણ પ્રભુ કહેશે કે, હું તારી પાસેથી ધર્મશાળા કયાં માગું છું ? હું તો તારા ખીસામાં વધારાનાં જે ત્રણ દોઢીયાં હતાં તનો હીસાબ માગું છું. એ ત્રણ દોઢીયાંનું તેં શું કર્યું ? તારી પાસે અરધીના ચણા માગવા ભુખ્યો માણસ આવ્યો હતો, તેને તેં ધમકાવીને કાઢી મૂકયો, અને એ પૈસા વગર જરૂરે વધારે પડતી પાનની પટી ખાઈ હોઠ લાલ કરીને થુંકી નાંખવામાંને બીડીનો ધુમાડો ઉડાડી દેવામાં ખરચી નાંખ્યા તેનો હીસાબ હું માગું છું. જરા વીચાર તો કર, તને ધર્મશાળા માટે કોણ પુછે છે ?

અત્યારે તું કહે છે કે, મારી પાસે પૈસા હોત તો હું સદાવ્રત ચલાવત, પણ અમને તારા સદાવ્રતનું કામ નથી હું તો તને એ પુછું છું કે, છળ પ્રપંચ કરીને, દગા ફટકા કરીને, જોર જુલમ વાપરીને, ગરીબાઈ ભોગવીને, ખુશામત કરીને, લોભ કરીને અને નાની નાની ચોરી કરીને અધર્મથી તેં જે બસો રૂપીયા ભેળા કર્યા છે અને તારા જુના ઘરમાં ચુલા નીચે દાટી રાખ્યા છે તેનો હીસાબ આપ. એ હવે તન શુ કામ આવશે ? મેં જે તને આપ્યું નથી તેનો હીસાબ હું તારી પાસેથી નથી માગતો, પણ તેં જે સેહેલાઈથી મેળવેલું છે, વલખાં મારીને મેળવેલું છે, હાય હોય કરીને મેળવેલું છે, અને મારૂં તારૂં કરીને મેળવેલું છે તે જમીનમાં દાટી રાખેલા બસો રૂપીયાનો હીસાબ આપ. એ પૈસા અધર્મને રસ્તે મેળવ્યા તેનું પાપ તારે ખાતે છે, પણ ધર્મને રસ્તે ખરચ્યાનું પુન્ય કયાં ? જરા વિચાર તો કર કે દુનીયાંમાં હતો ત્યારે કોઇ દીવસ આવા ઉંધા ધંધા કર્યાતા ? ટાંચ પોતાની ઉપર આવવા દેવી, ડી-

ફ્ફીઓ પોતાની ઉપર કરાવવી, વારંટ પોતાની ઉપર કઢાવવું, પોલીસનો માર પોતે ખમવો, આબરૂ પોતે ગુમાવવી, જેલમાં પોતે જવું, અને કોઇ નાલાયક મુર્ખાઓને માટે પૈસા મુકી જવા. એવા સાપ પકડવાના ધંધા કર્યાતા ? એ વખતે તો કોઇને પાઇ પણ આપી શકયો નહીં, કોઇની સાથે આંગળી ચીંધીને પણ ભલાઇ કરી શકયો નહીં અને હવે એ બધું જયાંનું ત્યાં મુકીને કેમ આવ્યો ? તારે તો "આગળ હાથ, પાછળ હાથ, ને રક્ષા કરે ગોરખનાથ" એવું હતું, છતાં પણ પાપ ખાતે મંડાવ્યું, મારો ગુન્હેગાર થયો, મહા ભયંકર નરકની અસી કબુલ કરી, અને પાઇ પાઇ ભેળી કરીને તે પૈસા કોઇકિ સારૂ જમીનમાં ડાટી આવ્યો ? કહે તો ખરો, આ મુરખાઇ તે કઇ જાતની ?

એ પછી એક ગરીબ ડોસીને કહ્યુંકે, તેં શું ધરમ કર્યું છે ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, મારી પાસે કાંઇ નહોતું. હું તો દુઃખે પાપે કરીને માંડ માંડ મારૂં પેટ ભરતી હતી. હું તે કયાંથી ધરમ કરૂં ? જો તમે આપ્યું હોત તો હું ખુશીથી ધરમ કરત, ધરમ કરવું તે કોને ન ગમે ? પણ મારી પાસે કાંઈ નહોતું એટલે હું શું કરૂં ? ત્યારે પ્રભુ કહેશે કે, હું કાંઇ તારી પાસેથી ધર્મશાળા માગતો નથી. પણ મેં તને એક ઘંટી આપી હતી, એ ઘંટીએ તું બીજા કોઇને દળવા દેતી નહોતી, એ યાદ છે કે ? એ ઘંટી કાંઇ તારી સાથે મસાણમાં ચાલવાની નહોતી, એ ઘંટીનો પથ્થર કાંઈ તને સ્વર્ગમાં લઇ જાય તેમ નહોતો, એ ઘંટીથી કાંઇ તારા આત્માનું કલ્યાણ થઇ જાય તેમ નહોતું, અને એ ઘંટી ઉપર કાંઈ તારૂ જીવન નહોતું, છતાં પણ તું તારી પાડોશણને તારી ઘંટીએ દળવા દેતી નહોતી ? આ બુઢી, હજી તો તારી ડોકે બાંધી શકાય નહીં એવો મોટો ઘંટીનો પથરોજ મેં તને આપ્યો હતો, એ પણ તું બીજા કોઇને વાપરવા આપી શકી નહીં. ત્યારે જો તને હીરા માણેક આપ્યાં હોત તો તો કોણ જાણે શુંનું શું કરત ? ને તેને કયાંના કયાં દાટત ? જો

તું ધારત તો એ ઘંટીના પથરામાંથી પણ ઘણુંએ ધરમ મેળવી શકત, પણ તેં મારા કરતાં ને તારા ધર્મ કરતાં પણ એ ઘંટીના પથ્થરને વધારે વ્હાલો ગણ્યો છે, માટે જા અહીંથી, ફરીથી તને એથી વધારે મોટો પથ્થર આપવામાં આવે છે, તેની સાથે આખી જીંદગી સુધી માથું ફોડ્યા કર. ડોશીએ કહ્યું, કૃપાનાથ ? દયા કરો, દયાકરો, એ ઘંટીથી મારાં આંતરડાં તુટી ગયાં છે, મારૂં કાલજું પુલી ગયું છે,ને હું તોબાં તોબાં થઇ ગઇછું, માટે હવેતો એ પીડામાંથી મને છોડો. વળી પાછું બીજી વખત એજ દુઃખ કાં આપો ? હવે હું એમ નહીં કરૂં. મારી ઉપર દયા કરો. ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું કે, હું તો ભાવના પ્રમાણે ફળ આપું છું. તારા મનમાં તારી ઘંટીની બહુ આશક્તી હતી, તારી ઘંટી તનં બહુ વ્હાલી હતી, અને તારી ઘંટી બગડે તો તારૂં મન બગડી જતું હતું, માટે ફરીથી તને એ કરતાં વધારે મોટો પથ્થરો આપવામાં આવે છે. તારી ઘંટી તેં કોઇને વાપરવા આપી નહીં માટે તને એ શિક્ષા થવીજ જોઇએ.

એ પછી ત્યાં એક ધોબી આવ્યો,તેને પુછ્યું કે, તેં શું ધરમ કર્યું છે ? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, મારી પાસે શું હતું કે હું ધરમ કરૂં ? મારી પાસે લુગડાં ગરમ કરવાની કુંડી, ને લુગડાં ધોવાનો પથરો, એ બે વાનાં હતાં, તેમાં હું શું ધરમ કરૂં ? ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું કે, બધાં આવો જવાબ કાં દો ? હું તમારી પાસેથી એક તલભાર પણ વધારે માગતો નથી. મેં જે તમને આપ્યું છે તેનોજ હું હીસાબ માગું છું. મોટાં કામોથીજ તરી શકાય, એમ તમે કાં માન્યા કરો ? મેં તમને જે સ્થીતિમાં રાખ્યા છે તે સ્થીતિમાંજ તમારાં કલ્યાણનાં સાધનો છે, એ વાત કાં ભુલી જાઓ ? મારે તમારી પાસે મોટાં કામો નથી કરાંવવાં, મારે તો તમારાં રોજનાં ઘર સંસારી કામોમાંથી તમોને મોક્ષ આપવો છે, તે સારૂ મેં શાસ્ત્રમાં કહેલું છે કે, પોતાનાં કર્મ રૂડી રીતે બજાવનાર સીદ્ધી પામે છે, અને પોતાનો.ધર્મ સારી રીતે પાળે તેનું કલ્યાણ થાય છે. પારકો ધર્મ

આપવાની કાંઇ જરૂર નથી. તું ગરીબ હતો માટે તારી પાસેથી હું ગરીબાઇના ધર્મ માગું છું. હું કાંઇ તારી પાસેથી શ્રીમંતાઇના ધર્મ માગતો નથી. તું કહે છે કે, મારી પાસે કાંઇ નહોતું એટલે હું શું ધરમ કરૂં ? પણ હું તને કયાં કહું છું કે તેં પુલો કેમ ન બંધાવ્યા ? હું તો માત્ર એટલુંજ કહું છું કે, મેં તને એક ગધેડો આપ્યો હતો તેને તેં કેમ દુઃખી કર્યો ? એને નિર્દયપણે મારતો, ભુખ્યો બાંધી રાખતો, ને તેના ગજા ઉપરાંત ભાર ભરતો, એ યાદ છે કે ? શું તારી પાસે પૈસા નહોતા ? નાતની પટેલાઇ લેવા પૈસા મળ્યા, ગામમાં મોટાઇ બતાવવા વીના કારણ એક ઉપર બીજી બાયડી કરવા પૈસા મળ્યા, નીસો કરવા પૈસા મળ્યા, અને કપડાં ધોવાની કુંડી નીચે દાટી રાખવા સારૂ તને પૈસા મળ્યા, પણ જે ગધેડું તારૂં સખત વહીતરૂં કરતું તેને ઘાસ નાંખવા પૈસા ન મળ્યા કાં ? શું એ ગધેડું પણ મારો જીવ નથી ? તારે મન એ ગધેડું છે, પણ યાદ રાખજે કે, તારા જેવા પાપી માણસો કરતાં મને એવા નિર્દોષ જીવો વધારે વ્હાલા છે. કારણ કે બધા જીવો મારા બનાવેલા છે, અને મારે ત્યાં બધા જીવો તેના અસલ સ્વરૂપમાં એક સરખા છે માટે કોઇ પણ જીવને દુઃખ દેવું એ મને દુઃખ દેવા બરોબર છે. એટલુંજ નહીં પણ તને મદદ કરવા સારૂ, તને આગળ વધારવા સારૂ અને તારી પરીક્ષા લેવા સારૂ તને એ ગધેડો આપ્યો હતો. જો એ પરીક્ષામાં પાસ થયો હોત તો તારૂં કલ્યાણ થાત, પણ તું તારા મલીન સ્વાર્થમાં એવો આંધળો થઇ ગયો હતો કે, છતી અક્કલે તું ગધેડો બન્યો, તેથી એ ગધેડાની કીંમત સમજી શકયો નહીં. એ ગધેડો તારી પાસે મુકેલી મારી થાપણ હતી. એ ગધેડો તને ઉપર ચ્હડાવવાની સીડીરૂપે હતો. એ ગધેડો સંસાર સાગર તરવાનું તારૂં હલેસું હતો. એ ગધેડા મારફત તારી ઉપર મારી કૃપા ઉતરી હતી. અને એ ગધેડો તારા કલ્યાણનું સાધન હતો. કારણ કે એ ગધેડો તે તારી ત્રીજી ચોપડી હતી. એમાં પાસ થયો હોત તો ચોથી ચોપડીમાં જાત,

એટલે કે તને ઘોડાનો સરદાર બનાવત. ઘોડાની સરદારીમાં પાસ થયો હોત તો તને પાલખી આપત. પાલખીનું માન જાળવતાં તને આવડત તો પછી તને દેવ બનાવત. અને જો દેવપણું સાચવી શકત તો છેવટ તને મોક્ષ આપત. પણ તું એ ગધેડાને પણ સાચવી શકયો નહીં ત્યારે તને ઉંચો દરજ્જો કેમ આપી શકાય? જે પોતાની ફરજો બરાબર રીતે બજાવી શકે નહીં, તે અમલદારોને રાજાઓ નીચી પાયરીએ ઉતારી દેય છે. અને જે વિદ્યાર્થી ઉંચા ધોરણમાં ચાલી શકે નહીં તેને તેનો માસ્તર નીચા ધોરણમાં ઉતારી દેય છે, તેમ જે માણસ પોતાનો ધર્મ ન પાળે તેને અમે પણ નીચ યોનીમાં નાંખીએ છીએ. માટે ઓ નાલાયક? તને આગળ વધારવા સારૂ આપેલાં સાધનનો તેં તારી મુર્ખાઈથી લાભ ન લીધો ને ઉલટું તેને દુઃખ દીધું માટે જા, તું ગધેડો થા. કારણ કે તેં એ ગધેડાના જેવા ભુંડા હાલ કર્યા છે તેવા તારા પણ બુરા હાલ થવા જોઇએ.

બોલ તું શું કહે છે? ઓ બાપ? માફ કર, માફ કર. મારામાં અક્કલ નહોતી. જો અક્કલ હોતતો હું ઘણા માણસોને સારે રસ્તે દોરત. એ વખતે પ્રભુ કહે છે કે, ઘણા માણસોને તું વિદ્વાન બનાવ એમ હું તારી પાસેથી કયાં માગું છું? હુંતો એટલુંજ પુછું છું કે, તને આંકની પાટ લેતાં આવડતી હતી કે નહીં? એ તારાં છોકરાંઓને તેં કાં ન શીખવ્યું? તારી ભલી બાઈડીતો તારૂં કહ્યું માનતી હતી કે નહીં? એને તું જાણતો હતો તે સત્ય કાં ન સમજાવ્યું? તેં ઝાઝું જ્ઞાન મેળવ્યું નહોતું એ વાત સાચી, પણ સાદી સમજતો તારામાં હતી, એનો પણ તેં કયાં ઉપયોગ કર્યો છે? તારાં સગાંઓ સાથે હઠીલો થઈને તું લડતો ત્યારે શું તને ખબર નહોતી કે એ મારા બંધુઓ છે? ત્યારે શું તને ખબર નહોતી કે તારે મરી જવું છે? ત્યારે શું તને ખબર નહોતી કે મુવા પછી ઇનસાફ થશે?. અને ત્યારે શું તને ખબર નહોતી કે મારા કાયદામાંથી કોઈ પણ છટકી શકે તેમ નથી? આ બધું તું જાણતો હતો

છતાં પણ તારા બંધુઓ સાથે અને મારાં બાળકો સાથે તું સારી રીતે વર્ત્યો નથી. એનો હું હીસાબ માગુછું. તને જે બાબતની અક્કલ આપી નહોતી તે બાબત માટે હું કાંઈ તને પુછતો નથી. માટે મારામાં અક્કલ હોત તો હું આમ કરત ને તેમ કરત, એ જવાબ શું કામનો? આમ હોત તો આમ કરત, ને આમ હોતતો આમ કરત, એવી ભવિષ્યની વાતો મને નથી જોતી, મને તો જે બનાવો બની ગયા છે તેનો હીસાબ આપો. અને જેટલું મેં તમને આપ્યું હતું તેટલાંનો હીસાબ આપો.

ભાઇઓ !: અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા પોતે જ્યારે આપણને આવી રીતે પુછશે ત્યારે આપણે શું જવાબ દઇ શકશું? માટે આમ હોત તો આમ કરત, ને આમ થાય તો પછી હું આમ કરૂં, એવાં ખોટાં બહાનાંમાં ને ફોગટની આશામાં નહીં રહી જતાં ઈશ્વર કૃપાથી જે કાંઇ આપણને આપણી યોગ્યતા પ્રમાણે મળ્યું છે તેનો સદ ઉપયોગ કરવાની કોશીશ કરો. અને હમેશાં એવીજ ભાવના રાખો કે,

---

પદ.

સૌનું કરો કલ્યાણ, દયાળુ પ્રભુ, સૌનું કરો કલ્યાણ (ટેક.)
નરનારી પશુ પક્ષીની સાથે, જીવ જંતુનું તમામ—દયાળુ.
જગના વાસીઓ સૌ સુખ ભોગવે, આનંદે રહી આઠો જામ—દયાળુ
દુનિયામાં દરદ દુકાળ પડે નહીં, લડે નહીં કોઈ ગામ—દયાળુ.
સર્વે જગે સુખકારી વધેને, વળી વધે ધનધાન્ય—દયાળુ.
કોઈ કોઇનું બુરૂં નવ ઇચ્છે, સૌનું ઇચ્છે સૌ સમાન—દયાળુ.
પોત પોતાના ધર્મ પ્રમાણે, સર્વ ભજે ભગવાન—દયાળુ.

नारायण नारायण नारायण.

સંસારમાં સ્વર્ગ.

કિમ્મત રૂપિયો દોઢ.

તેમાંની થોડી બાબતો વાંચી તો જુઓ.

પાનું ૩.   હું શું કરી શકું ?

હું સ્ત્રી જાત, હું વિધવા, હું નિર્ધન, હું કુલીનતાના બંધનવાળી, મેં કોઇ દીવસ દુઃખનુ મોં જોએલુ નહીં, મેં કોઇ દીવસ પરસેવો ઉતારી મહેનત નહીં કરેલી. પ્રભુ હું શું કરી શકું ? પથારીએ સુવું, મસ્તક મુંડાવવું, મિષ્ટાન્ન નહીં જમવું ને અલંકાર નહીં પહેરવા એ બધું લોકલાજે ફરજિયાત કરવું એજ મારૂં કર્ત્તવ્ય ? ના, ના એમ તો ન હોય, એ સાત્વિક ત્યાગ નથી. ત્યારે શું દેવપૂજા ? બાવાજી કહે છે કે ભક્તિમાર્ગ ઉત્તમ છે, હું કાશી જાઉં, વિશ્વનાથની પૂજામાં દિવસ ગાળું. પણ તેથી મારા આત્માને શાંતી મળશે ? મને શંકા થાય છે, મારા પતિ પ્રતિમા પૂજનને એટલુંજ માન આપતા કે, અજ્ઞાનીઓ માટે તે શરૂઆતનું પગથિયું છે. પામવાની વસ્તુ–જાણવાનું તત્વ તે નથી. મન કયાંઈ ઠરતું નથી, શાંતી કયાંઇ દેખાતી નથી. પ્રભુ, હું શું કરૂં ? મારૂં કર્ત્તવ્ય શું ? શું વિધવાઓ માટે કાંઈ કર્ત્તવ્ય નથી ? સધવાઓને તો ઘણુંએ કર્તવ્ય છે; પતિને રીઝવવો, કુટુંબ મંડળની સંભાળ રાખવી, પ્રજા ઉત્પન્ન કરવી, ધાર્મીક કાર્યો કરવાં, અને સંસારની પ્રવૃત્તીને આગળ વધારવી, એ દંપતીનાં ધર્મ છે. પણ અમારે શું કરવું ? પ્રેમ ત્યાગ કરી ચાલ્યા ગએલા પતિના પ્રેમ માટે અશ્રુ પાડયા કરવાં એજ શું અમારો ધર્મ ! હા. એ પણ ઉત્તમ છે. એવો મહત્પ્રેમ—અનંત પ્રેમ પણ તરવારનો રસ્તો છે. પણ તે મારા જેવીયોમાં કયાંથી?

અનાદિ સત્ત્વ સુધી, અનાદિ સત્ય સુધી પહોંચે એવી મહાન અસરવાળાં આત્મિક અશ્રુ ક્ષુદ્ર હૃદયમાં કેમ ઉત્પન્ન થઇ શકે? એટલાં સત્કર્મ મેં કયાં કરેલાં છે કે એવાં ભાગ્યશાળી પણાનાં દર્શન થાય? પ્રભુ? ત્યારે મારૂં કર્તવ્ય શું? આવી રીતે રીબાઇ રીબાઇને જીંદગી કેમ જાય? અરરરરરર પ્રભુ? આ શું થઈ ગયું? વિધવા એટલે નકામી જીંદગી? ના, ના, અમૂલ્ય મનુષ્ય જીંદગી નકામી શા માટે? મનુષ્યનો ઉત્તમ અવતાર પામીને કાંઇ પણ સાર્થકતા ન થાય ત્યારે પછી નકામી જીંદગી નહીં તો બીજું શું? શું? નકામી? અમૂલ્ય જીંદગી નકામી? હા, નકામીજતો. લોકોની નિંદા વચ્ચે, સંબંધીઓના તિરસ્કાર વચ્ચે, મનમાં હજારો આશા રાખી એકે આશા પુરી થાય નહીં એવી રીતે પડયું રહેવું, અને કોઇને પણ ઉપયોગી થયા વિના, આત્મોન્નતિનો યત્ન કર્યા વિના, પ્રેમનાં નહીં, પણ માત્ર દુઃખનાંજ અશ્રુ પાડી, અંધકારમાં—તમોગુણી હાલતમાં, વાસના વધારતાં પડયું રહેવું એ નકામી જીંદગી નહીં તો બીજું શું? પ્રભુ! શું હું મારી જીંદગીને એવી રીતે રદ કરૂં? ના ના, એમ તો મારાથી નહીં બને ત્યારે હું શું કરૂં? રોજ રોજ આવા વિચારોમાં તે મશગુલ રહેતી. અગાસીમાં ચઢી આંસુ સારતી. ધડકતે હૃદયે દિશાઓ તરફ જોતી, અને એકલી એકલી આવા વિચારો કરતી. પણ કાંઇ રસ્તો સૂઝતો નહોતો.

પાનું ૨૧૮. હું મારી શ્રીમંતાઇનો અને શુભ તકોનો લાભ કેમ ન લઇ શકી?

એનું કારણ એજ છે કે, હું મારા પોતાના સ્વાર્થમાં રહેતી હતી. મારા નોકરો અને બીજા લોકો જોઇએ તે કરતાં મારી વધારે તારીફને ખુશામત કરતા હતા. તેમજ ગર્ભ શ્રીમંતાઇને લીધે, દેખાદેખીથી બાળપણથીજ મારામાં મગરૂરીનાં

બીજ સહેજ સહાજ રોપાઇ ગયાં હતાં. પણ એ મારી ભૂલ બતાવનારૂં કોઇ મારી પાસે નહોતું, એટલે મારાં કુમળાં મગજમાં મગરૂરી દાખલ થઇ ગઇ હતી. મારી ભુલ બતાવનારાં માણસો મારી પાસે કયાંથી હોય ? કારણ કે અમારાં નશીબમાં તો, અમારા સતસંગમાં તો ઘણું કરીને ઘાટીને ઘોડાવાળાઓજ લખેલા હોય છે. એટલુંજ નહીં પણ અમારી ભૂલ બતાવવી એ પણ કાંઈ સહેલું કામ નથી, ભૂલ બતાવનાર અમારી સપાટ ન ખાય તેની ખાતરી શું? કોઇ ગરીબ માણુસ અમારી ભૂલ બતાવે તે અમારી મગરૂરી કેમ સાંખી શકે ? વળી અમારા સમાગમમાં આવતાં બધાં માણસો, અમને રાજી રાખવાજ ઇચ્છે છે, કારણ કે તેઓ પોતાના નજીવા નજીવા સ્વાર્થને ચાહનારા હોય છે. અને ભૂલ બતાવવા જેટલું જ્ઞાન પણ તેઓમાંથી બહુ થાડાનેજ હોય છે, તેઓ તો ઉલટા એમજ કહે કે, હા, એતો એમજ ચાલે, શેઠિયાનાં છોકરાંઓ ગમત નહીં કરે તો બીજું કોણ કરશે ? બાબા સાહેબ ? આ મહેતાજીની પાઘડી ઉડાવી દો ” એમ કહી હસાહસ કરે છે અને શ્રીમંતોનાં છોકરાંઓને તેમનાં માણસોજ બગાડે છે. આવે વખતે માત્ર નિસ્પૃહી વિદ્વાનોજ ભુલ બતાવી શકે, પણ તેઓનો સહવાસમાં શ્રીમંતોનાં બાળકો ઉછરે એ વર્તમાન કાળમાં ભારતના નશીબમાં કયાં લખાએલું છે ? ઘોડાવાળા તથા બાનકોટી ઘાટીઓનાં નશીબ ક્યાં ફૂટી ગએલાં છે કે શેઠિયાઓનાં છોકરાંઓ વિદ્વાનોના હાથમાં જાય ? શ્રીમંતો અને વિદ્વાનો વચ્ચે બારમો ચંદ્રમાં છે, તેનું કારણ એજ કે શ્રીમંતો માત્ર પોતાની ઉપલક મોજનેજ ચાહે છે અને વિદ્વાનો વાજબીપણાંને ચાહે છે. આમ હોવાથી તથા શ્રીમંતોમાં કેળવણીની કદર નહીં હોવાથી શ્રીમંતોનાં સંતાનો વિદ્વાનોના સતસંગમાં—મુનિયોનાં આશ્રમોમાં ઉછરે એ સમય હજી બહુ દૂર છે.

પાનું ૨૨૭. માગનારાઓમાં આપવા જેટલા કેટલા હોય છે?

જેમ વધારે લઇ શકાતું નથી, અને વધારે લીધેલું પોતાને ઉપયોગી થઈ શકતું નથી, તેમજ પ્રમાણ કરતાં વધારે આપી પણ શકાતું નથી. અને વધારે આપેલું ફળદાયક પણ થઇ શકતું નથી. તું એમ ધારે છે કે "બધાં અમારે ત્યાંજ ચાલ્યાં આવે છે, અને તે બધાંને જો આપ્યા કરીએ તો અમને પણ તેઓની જોડે ભીખ માગવી પડે. પણ બેટી, તારો એ વિચાર બીલકૂલ ભૂલ ભરેલો છે. તારી એ ધાસ્તી પાયા વિનાની છે. કાંઇ ગરીબો બધાંય તારે ત્યાં માગવા આવતાં નથી; જે આવે છે તે બધાંય કાંઇ પાત્ર હોતાં નથી. અને જે પાત્ર હોય છે તે કાંઈ તારી મિલ્કત લૂટી લેવાને તારી પાસે આવતાં નથી. તેઓતો તને આશીર્વાદ આપવા માટે અને તારી કીર્તિ ફેલાવવા માટે, તથા તને ઇશ્વરની વહાલી બનાવવા માટે તારા પાસે આવે છે. મહારાજા દયાસિંધુ રાયની પાસે હું હતો, ત્યાં મેં જોએલું છે કે, સો માગનારાઓમાં દસ જણ તો પાછા વાળવા જેવાજ હોય છે, સેંકડે ચાલીસ જણને તો માયા ભર્યા શબ્દો સારી સલાહ, અને કાંઇક ભર-ભલામણની સાધારણ ચીઠ્ઠીયોથીજ રાજી કરી શકાય છે. સેંકડે પાંત્રીસ જણને બહુજ થોડા પૈસા, એકાદ ટંક ભોજન તથા સાધારણ વસ્ત્રથી રાજી કરી શકાય છે. સેંકડે દશ જણને કાંઇક વિશેષ આપવું જોઇએ. સેંકડે ત્રણ જણને વાયદા ઉપર રાખવા પડે છે. તેઓનાં કામ એવાં હોય છે કે વાયદા ઉપર રહેવાથી તેઓને કાંઇ અડચણ પડતી નથી, અને આપણને બંધનમાં આવવું પડતું નથી. હવે સોમાં બાકી બે માણસો રહ્યાં, તે ખરેખરાં લાચાર અને મદદ કરવાને યોગ્ય હોય છે. સો ભીક્ષુકમાંથી-લાચારોમાંથી આપણી પાસે માંગનારાઓમાંથી માત્ર બે લાચારોને તેઓને જરૂરિયાત અને તારી શક્તિના પ્રમાણમાં, તારી દયાની લાગણી પ્રમાણે, તારી બુદ્ધિ

અનુસાર ઇશ્વરના પવિત્ર નામથી યોગ્ય મદદ કર તેમાં તું કાંઇ ગરીબ થઇ જાય નહીં. તારે જાણવું જોઇએ કે દુનિયાંમાં તું કાંઈ એકજ શ્રીમંત નથી અને બધાંય લાચારો કાંઇ તારે ત્યાંજ આવતાં નથી. દુષ્કાળ આદિ આફતનો સમય બાદ કર, અને પછી તું જો કે, તારા જેવા સાધારણ શ્રીમંતોને ત્યાં સો માગનારાઓને આવતાં કેટલો બધો વખત લાગે છે? એટલા વખતમાં તું કેટલું બધું મેળવે છે? માત્ર તારાજ સ્વાર્થ સારૂ; તારીજ મોજશોખ સારૂ તું કેટલું બધું ઉડાવે છે, અને તેના પ્રમાણમાં તું કેટલું થોડું આપે છે? જો આ બધો હિસાબ તું કહાડીશ તો તારી ખાતરી થશે કે, તું જેટલી ખાસ્તી રાખે છે, તેટલું તારે આપી દેવું પડતું નથી.

પાનું ૯૬. બધા ધરમમાં કહ્યું છે કે ભલું કરો, ભલું કરો, ભલું કરો.

કોઇએ એમ નથી કહ્યુ કે તમારાં બાળકોને તજીદો; કોઈએ એમ નથી કહ્યું કે તમારાં માબાપો ઉપર જુલમ ગુજારો. કોઇએ એમ નથી કહ્યું કે મુડદાંઓની સંભાળ ન લો. કોઇએ એમ નથી કહ્યું કે ગરીબો તરફ બેદરકાર રહો. કોઇએ એમ નથી કહ્યું કે ચોરી કરો, વ્યભિચાર કરો, જુઠું બોલો, અન્યાયથી વરતો, હિંસા કરો, ને આળસુ રહો તો ધર્મ થશે; અને કોઇએ એમ નથી કહ્યું કે ઇશ્વરની ભક્તિ ન કરો. બધા મહાત્માઓ એમજ કહે છે કે ભલું કરો, ભલું કરો, ને ઇશ્વરને જાણો. આવી રીતે સર્વનો એક મત છે ત્યારે વાંધો શું છે? ત્યારે જુદાઇ શું છે? ત્યારે માંહો માંહીની લડાઈ શા માટે છે? ત્યારે જુદા જુદા વાડાઓ શા માટે છે? જીંદગીનાં સ્વાભાવિક કર્ત્તવ્ય માટે સર્વ સંમત્ત છે, પણ તે પાળવાના રસ્તાઓ તથા ઉપાસનાની બહારની ક્રિયાઓ, રીતીઓ અને ઇશ્વરના સ્વરૂપ માટેનાં તથા તેને પામવા માટેનાં અનુમાનો અને કલ્પનાઓ-

માં બહારની દ્દષ્ટીએ જોતાં બહુ મોટો ફેર પડી ગયેલો છે. એક બીજાની વચ્ચે એજ ભેદ છે ને તેથીજ જુદાઇને લડાઇ છે. એ ભેદ પણ વાસ્તવિક નથી. જેઓ એ ભેદની અંદર છે તેઓને માટે એ ભેદ છે. જેઓ એ ભેદની પાર ગયેલા છે તેઓને માટે એ ભેદ નથી. પણ એ ભેદની પાર જવું–અભેદમાં જવું એજ ખુબી છે, એજ કઠિનતા છે, એજ પુરૂષાર્થ છે, એજ જીંદગીની સાર્થકતા છે. એજ પરમ પદ છે, એજ ઇશ્વરનું ધામછે. એટલુંજ નહીં પણ જેઓ ભેદની પાર ગયા છે તેઓજ તત્ત્વ જાણી શકયા છે, તેઓજ દુનીયાંને ફાયદો કરી શકયા છે, અને તેઓજ ઇશ્વરના વહાલા થઇ શકયા છે.

પ્રસ્તાવના પાનું ૧૫ માંથી.

" સંસારમાં સ્વર્ગ એ કાંઇ વાર્તા, નાટક કે નિબંધ નથી. તેમજ હુન્નર કળાનું, શાસ્ત્રિય વિષયનું કે ઐતિહાસીક પુસ્તક નથી, પણ તે એક ઉન્નતિ પામતી જતી બાઇની આંતર સ્ફુરણાનું વૃતાંત છે. " એટલે આ ગ્રંથમાં સંસારમાં સ્વર્ગ અનુભવવાના અનુભવી ઉપાય છે, એટલુંજ નહીં પણ મહાત્મા શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને ગીતાજીમાં બતાવેલા કર્મ યોગ અને ભક્તિ યોગના રહસ્યમાંથી સંસારમાં સ્વર્ગ બની ગયું છે, તેથી ઘણા વિદ્વાનો એમ કહે છે કે, ગુજરાતી ભાષામાં સંસારમાં સ્વર્ગ જેવાં બીજાં ઉત્તમ પુસ્તકો નથી. માટે સૌ ભાઇ બેહેનોને તે ખાસ વાંચવા લાયક છે.

સ્વર્ગનું વિમાન.

કિંમત રૂપિયો એક.

તેમાંના થોડા દાખલા વાંચીતો જુઓ.

દાખલો ૮૫. તમે તળાવ ન ખોદાવી શકો પણ તરશ્યાને પાણીતો પાઇ શકશો.

ખરૂં છે કે કાંઇ દરેક માણુસ કુવા કે તળાવો ખોદાવી શકતા નથી, પણ જો ધારે તો ઘેરે આવી ચડેલા કોઇ તરશ્યા માણુસને પાણીનો લોટો તો આપી શકે તેમ છે. આપણે સડકોને રસ્તાઓ ન બંધાવી શકીએ, પણ કોઇને આંગળી ચીંધીને રસ્તો બતાવી શકીએ તેમતો છીએ, તથા રસ્તામાં પડેલા કાચના કટકા, પથરા કે કાંટાઓને ઉપાડી શકીએ તેમ છીએ. આપણે સદાવ્રતો ન ચલાવી શકીએ પણ ભુખ્યાને ટુકડો રોટલો આપી શકીએ તેમતો છીએ. આપણે ધર્માઉનાં દવાખાનાં ન ખોલી શકીએ પણ પાડોશીને જરૂરને વખતે સુંઠ, મરી કે હળદર તો આપી શકીએ તેમ છીએ. આપણે પાઠશાળાઓ ન ખોલી શકીએ પણ તેમાં આપણાં છોકરાંઓને મોકલી શકીએ, તથા કોઇ ગરીબ વિદ્યાર્થીને પુસ્તકોની મદદ કે સલાહ ને હિંમત આપી શકીએ તેમતો છીએ. આપણે હંમેશાં બિમારોની સારવાર ન કરી શકીએ, તોપણ એકલી પડેલી દુખી બુઢિયાંને કોઇ વખત દવાખાનેથી દવા લાવી આપી શકીએ તેમતો છીએ. આપણે મોટી મોટી જાત્રાઓ ન કરી શકીએ, પણ પ્રાર્થના કરવા મંદીરમાં જઇ શકીએ તેમતો છીએ. આપણે આખા ગામનું અંધારૂં દુર ન કરી શકીએ, પણ બીજાઓને અજવાળું પડે તેવી રીતે આપણા ઘર પાસે નાનો દીવો મુકી શકીએ

તેમતો છીએ. આપણે પુસ્તકો ન રચી શકીએ પણ તે વાંચી શકીએ તથા બીજાઓને વંચાવી શકીએ તેમતો છીએ. આપણે નવી શોધો ન કરી શકીએ તોપણુ એવી શોધો કરનારને કોઇને કોઇ રીતે મદદ આપી શકીએ તેમતો છીએ; અને કાંઈ નહીં તો મનમાં ભલા વિચારો રાખીને હસી ખુશીથી, બીજાઓને રૂડી રીતે મીઠી જીભે બોલાવી શકીએ તેમતો છીએ.

આવું આવું કાંઇ પણ બને તોપણુ ઘણું છે. ઇશ્વરી જ્ઞાનમાં આગળ વધવાનાં એ પગથીયાં છે, અને ગરીબમાં ગરીબ માણસોથી પણ એવું કાંઇને કાંઇ બની શકે તેમ છે. માટે ભલે નાનું હોય તોપણુ કાંઇ પણ ભલું કામ કરો. ભલાં કામને નાનાં નહીં સમજો. મહાત્માઓ કહે છે કે નાના બીજ તરફ નહીં, પણ મોટાં ફળ તરફ જોઇને પ્રભુપ્રીત્યર્થે ભલાં કામો કરો. એની અસર ફોગટ નહીં જાય. પ્રભુએ પણ કહેલું છે કે,

पार्थ नैवेह नामुत्र विनाशस्तस्यविद्यते ।
नहि कल्याण कृत्कश्चि दुर्गति तात गच्छति ॥

अ. ६ श्लो ४०

અર્થ—હે અર્જુન, સારૂં કરેલું કદી પણ વ્યર્થ જતું નથી, એટલુંજ નહીં પણ ભલું કરનારની કદી પણ માઠી ગતિ થતી નથી.

આવી રીતે પ્રભુ આપણુને બહુ ખુલ્લી રીતે કબુલત આપે છે, માટે ભાઇઓ? સારાં કામ કરવામાં પછાત ન રહો.

દાખલો ૧૩૩. છોકરાંના છોકરાંની ફિકર કરીને વિના કારણ શા માટે દુઃખી થાઓ છો? પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થાઓ, એટલે એ દુઃખો એની મેળેજ ઓછાં થઇ જશે

એક માણુસ સારી સ્થિતિનો હતો તો પણ તે બહુ ફિકર કર્યા કરતો, ને પોતાની બાઇડી પાસેબેશી રોજ રોજ ભવિષ્ય-

નાં દુઃખોની ગણત્રી કર્યા કરતો, તે કહેતો કે, હવે આપણને છો કરાં થશે ને ખર્ચ વધશે. છોકરાંની સગાઈ કરવી પડશે ને વેવાણો ખરાબ મલશે તો પંચાતી. આપણામાં રીત ભાતો વધી ગઇ, એક વહુ લાવતાં ત્રણ હજાર રૂપીયાનો દાગીનો જોઇએ. જો ચાર પાંચ છોકરા થાય તો ભોગ મળેના? રોજગાર ઘટી ગયા, રસકસ ઓછા થયા, વેપારમાં સાર રહ્યો નહીં ને ખર્ચ વધ્યા જાય છે. હવે કરવું કેમ? મારી મા પણ હવે માંદી સાજી; તે કેસ પણ પાંચ પંદરદિવસે ખોટો છે. એટલે કાંઇ દહાડો પાણી કર્યા વિના ચાલશે? છ મહીના પછે તારી સુવાવડ આવશે ત્યારે વળી પંચાતી. સુવાવડ કરવા કોને બોલાવશું? બ્હેનતો કાંઇ આવે તેમ નથી. એને ને તારેતો બારમો ચંદ્રમા. આવતે વરસ તારો ભાઇ પરણશે ત્યારે વળી દેશમાં જવું પડશે. મારો કાકો પણ મરવા પડયો છે, કાણે ગયા વિના કાંઇ છુટકો છે? ઉપરા ઉપર ખરચ. હવે તે કરવું કેમ? શેઠનો છોકરો જુવાન થતો જાય છે તેમ તેમ તેનો મીજાજ પણ ફાટતો જાય છે, એની સાથે પણ વખત જતાં પાધરૂં ચાલે તેમ નથી. નાની બેનનો વર પણ માંદો સાજો. તારા બાપનો મીજાજ તો ઓરજ. એની તરફથી પણ કાંઇ દોકડો મળવાની આશા છે? આપણું જુનું ઘર પણ કાંઈ ઉખેડયા વિના ચાલે તેમ છે? એ ઉખેડશું ત્યારે બારી મુકવા સારૂ પાડોશી સાથે કજીઓ કર્યા વિના છુટકો નથી. આફત તે કાંઇ થોડી છે? આટલાં બધાં દુઃખ તો કોઇને હોય નહીં. એટલી બધી જંજાળ તે કેમ ખમાય?

આવી રીતે બીજાઓ પાસે ને પોતાની બાયડી પાસે તે રોજ રોજ રોદણા રોયા કરતો, એ ફિકરમાં ઉદાસ રહેતો, ને હલકા વિચારો કરતો; તેથી બાયડીને લાગ્યું કે પોતાની મુર્ખાઇથી વગર દુઃખે દુખી થતો આતો કોઇક દિવસ મફતની ફિકરમાં આપઘાત કરી બેસશે, માટે તેને કાંઇ સમજાવવો જોઇએ. એમ ધારી એક દિવસ બાયડીએ ઘરમાં કાંઇ કામકાજ કર્યું નહીં, ને જાણી જોઈને ઉદાસ જેવો ચહેરો કરીને સૂઇ રહી.

રાતે ધણી ઘરમાં આવ્યો, ત્યારે જોય છે તો દીવો કરેલો નહીં, ઝાડુ કાઢેલું નહીં; વાસણ માંજેલાં નહીં, રસોઈ કરેલી નહીં, ને પાણી પણ ભરેલું નહીં. ત્યારે ધણીએ ગુસ્સે થઇને પુછ્યું કે, આજે શું છે ? બાઈડીએ કહ્યું કે મારા દુઃખનો કાંઈ પાર નથી. આજે એક બ્રાહ્મણ આવ્યોતો, તે કહી ગયો કે તમારૂં આયુષ્ય સાઠ વરસનું છે, તેમાં હજીતો મને વીસ થયાં, બાકી ચાલીસ રહ્યાં. તે ચાલીસ વરસમાં મારે શું શું કરવું પડશે તેની મેં ગણત્રી કરી, તે જરા સાંભળો, પછી મારા પર ગુસ્સે થાઓ. રોજ બે પાલી મને દળવું પડે છે, તે મહીનાનું સાઠ પાલી ને વરસનું ૭૨૦ પાલી થયું. અને ચાલીસ વરસનું અઠાવીસ હજારને આઠસો પાલી થયું. રોજ દસ ઘડા પાણી ભરવું પડે છે, તે મહીનાનું ત્રણસો ઘડા ને વરસનું ત્રણ હજાર છસો ઘડા થયું, ને ચાલીસ વરસનું એકલાખ ચુમાલીસ હજાર ઘડા પાણી થયું. રોજ બે વખત મળીને નાના મોટાં ચાલીસ વાસણ મને માંજવા પડે છે, તે મહીનાનાં બારસો વાસણ થયાં. વરસના ચૌદહજાર ચારસો વાસણ થયાં ને ચાલીસ વરસના પાંચ લાખ છોંતેર હજાર વાસણ મારે માંજવાનાં થયા. હવે તમે વિચાર કરો કે અઠાવીસ હજાર ને આઠસો પાલી ઘઉં હું કેમ દળી શકું ! એકલાખને ચુમાલીસ હજાર ઘડા હું પાણી કેમ ભરી શકું ! અને પાંચલાખને છોંતેર હજાર વાસણ મારા બાપનો બાપ ને તેનો બાપ આવે તો પણ હું કેમ માંજી શકું ! વળી તે બ્રાહ્મણ કહી ગયો કે તમને ચૌદ છોકરાં થશે, એક છોકરૂં હજીનો ત્રણ મહીનાનું પેટમાં છે, એટલામાં તો મરવા પડીછું ત્યારે ચૌદ છોકરાં ! ઓય મારા બાપલીઆ ! એટલું બધું દુઃખ કાંઇ આપણાથી ખમાય નહીં, એ કરતાં તો મરી જવું સારૂં. ત્યારે ભાઇડાએ કહ્યું કે, રાંડ મુર્ખી ! દીવાની કેમ થઈ ગઈ છે ? એ બધું કાંઇ તારે એક દહાડામાં થોડું કરવાનું છે ! ચૌદ છોકરાં કાંઇ તારે ભેળાં જણવાં છે ? તારેતો રોજના જેટલુંજ કામ કરવાનું છે. એમાં વળી એવી ગણત્રી શેની ? ત્યારે

બાઇડીએ કહ્યું કે તમે છોકરાંના છોકરાંની ફિકર શું કરવા કરોછો ? જેમ મારાં વાસણ પાણી મને ખબર નહીં પડે તેમ થઈ જશે, તેમજ તમારાં દુખો પણ તમને બહુ ખબર નહીં પડે તેમ ચાલ્યાં જશે. એમાં ભવિષ્યના દુખોને યાદ કરીને વિના કારણ શામાટે દુખી થાઓ છો ? પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન થાઓ એટલે દુખ એની મેળે ઓછાં થઇ જશે. ભક્તિમાન બાઇડીનો એ ઉપદેશ તેને સચોટ લાગી ગયો. ને તે દિવસથી ભવિષ્યની મુફતની ફિકર તેણે છોડી દીધી.તેમજ આપણે પણ ખોટી ફિકરો ને નાહકનાં દુખોને છોડી દઇ જેમ પ્રભુ રાખે તેમ રહેવું જોઇએ. ઇશ્વર ઇચ્છાને પુર્ણ રીતે સરળતાથી આધીન થવું,એનુંજ નામ ખરી ભક્તિ છે,ને એજ વ્યવહારીક તથા માનસીક દુખોથી બચવાનો ઉત્તમમાં ઉત્તમ રસ્તો છે.

આવા ને આવા એક એકથી સરસ અનુપ દાખલાઓ છે. ને તેમ છતાં તેની કીંમત માત્ર એક રૂપીયો છે. કારણ કે સ્વર્ગના વિમાનની બીજી આવૃતિની પ્રસ્તાવનામાં અમારો સિદ્ધાંત અમે જણાવેલો છે કે,

મહાત્માઓ એમ શીખવે છે કે, જ્ઞાન લેવા ટાણે લાખો રૂપીયા ખરચવા પડે તો ખરચો, ગુલામગીરી કરવી પડે તો કરો, પૃથ્વીને પેલે છેડે જાવું પડે તો જાઓ, નીચ લોકોને નમવું પડે તો નમો, દુઃખ ભોગવવાં પડે તો ભોગવો, ભીખ માગવી પડે તો માગો, ઉજાગરા કરવા પડે તો કરો, લોહીનું પાણી કરી નાંખવું પડે તો કરો, અને જ્ઞાન મેળવવા સારૂ જીંદગી જોખમમાં નાંખવી પડે તોપણ તે કબુલ કરો, પણ જ્ઞાન આપવા ટાણે એક દોઢીયાંની પણ આશા રાખશોમાં. ઇશ્વરી જ્ઞાન ફેલાવવામાં એક પાઇની પણ આશા રાખશોમાં.

આ સિદ્ધાંત ધ્યાનમાં રાખીને સેવા કરવા સારૂજ અમે પુસ્તકો લખીએ છીએ, માટે એ પુસ્તકો લોકપ્રિય થઈ પડેલાં છે, ને તે સારૂજ એ પુસ્તકો વાંચવાની અમે ખાસ ભલામણ કરીએ છીએ.

સ્વર્ગની કુંચી.

કિંમત રૂપિયો એક.

પ્રસ્તાવનામાંથી.

આ શું ? સ્વર્ગની કુંચી ? હા, સ્વર્ગની કુંચી. બેશક, સ્વર્ગની કુંચી એ બહુ મોટું નામ છે, અને ઉત્તમ નામ છે. સૌ લોકો કુદરતી રીતેજ એમ ઇચ્છે છે કે, અમોને "સ્વર્ગની કુંચી" મળી જાય તો સારૂં. માટે હવે આપણે એ જાણવું જોઇએ કે, સ્વર્ગની કુંચી એટલે શું ? અમોને તો આપણા પવિત્ર શાસ્ત્રોની મારફત એક મહાન ભક્તરાજ મહારાજે એમ શીખવેલું છે કે,

ભગવદ્ ઇચ્છાને આધીન થઇ બ્રહ્માર્પણ વિધિથી રૂડી રીતે દુનીયાંદારીની પોતાની ફરજો બજાવવી, પોતાના ધર્મના ઉત્તમ નિયમો સમજવા, તથા પાળવા, સર્વ શક્તિમાન અનંત બ્રહ્માંડના નાથનાં મહા મંગળકારી પવિત્ર નામનું જેમ બને તેમ વધારે સ્મર્ણ કરવું, દરરોજ ઇશ્વર પ્રાર્થના કરી આપણા અપરાધોની ખુલ્લા દીલે નમ્રતા પૂર્વક પ્રભુની માફી માગવી, આપણા ભાઇબંધોને આપણા આત્મા તુલ્ય ગણી તેમની ભુલો માફ કરવાની તથા તેમને સુધારવાની કાળજી રાખવી, મન, વચન કે કર્મથી કોઇ પણ જાતનું પાપ નહીં થઇ જાય તેની સંભાળ રાખવી, સત્સંગમાં પ્રેમ રાખવો, ને હરિજન ઉપર હેત રાખવું, મોત તથા ધર્મ રાજાના ઇનસાફને યાદ કરી મોજ મજાની વૃતિને કાબુમાં રાખી દુનિયાંદારીની આસક્તી ઓછી રાખવી, પૂર્ણ શ્રદ્ધાથી ભક્તિ માર્ગ કે જ્ઞાન માર્ગમાં લાગી જઇ ઇશ્વરી રસ્તામાં આવી જવું, જેમ બને તેમ અંતરમાંથી ચોખા થઇ દુનીયાંમાં સત્ય ધર્મ વધે એવાં કામો કરવાં, આપણું હૃ-

એ, અને ભ્રાતૃભાવની ઇશ્વરી સગાઇને અશ્ર થતા પરોપકારનેજ સાચું સ્વર્ગ સમજીએ છીએ, માટે ધર્મની અમારી દરેક વાતમાં પહેલો, છેલો અને વચમાં પણ પરમાર્થ, પરમાર્થને પરમાર્થજ આવશે. કારણ કે એજ ભગવદ ઇચ્છા છે, માટે અમે મહાત્માઓના એજ સિદ્ધાંત ઉપર ચાલવા ઇચ્છીએ છીએ. અને તેમાં પણ આપણા ડુબતા જતા દેશને તથા આપણા ગરીબડા ભાઇબંધોને તો ભ્રાતૃભાવના ધર્મની ખાસ જરૂર છે. એટલુંજ નહિં પણ દાંભિક પણાંમાં, બાહ્યાચારમાં અને જુઠા વહેમોની જાળમાં ફસાઇ ગએલા આપણા ભાઇબંધોને હવે સ્વતંત્રતાના જોસ વાળા આંતર ધર્મની જરૂર છે માટે અમે પરમાર્થની બાબત ઉપર ખાસ ભાર સુકીએ છીએ.

પાનું ૧૧૬ માંથી.

મહાત્માઓએ આપેલો ભોગ.

બેટી, સ્વાર્થનો ભોગ આપવાનું મહાત્માઓ કહે છે એટલુંજ નહીં, પણ કરી બતાવે છે. અને તે પણ દેખા દેખીથી નહીં, સંજોગને આધારે નહીં, અંતરમાં ઉંડી વાસનાઓ ભરી રાખીને નહીં, પણ અંતરના ઉમળકાથી પ્રભુ પ્રીત્યર્થે અહરનીશ ભોગ આપ્યા કરે છે, માટેજ તેઓ મહાત્મા છે, અને તેથીજ તેઓ પ્રભુના કૃપાપાત્ર છે. મહાત્મા બુદ્ધને કોણે કહ્યું હતું કે તમે તુરતના અવતરેલા પુત્રનું મોઢું જોયા વગર રાજ્ય તજીને જંગલમાં ચાલ્યા જાઓ અને તપ કર્મા કરો ? જગત્ ગુરૂ શંકરાચાર્યને કોણે ફરજ પાડી હતી કે સંસારનાં સુખ ભોગવ્યા પહેલાં ખીલતી જુવાનીમાંજ સન્યાસ લઇ લ્યો, અને કરોડો બૌદ્ધોની સામે થઈ જીંદગી જોખમમાં નાંખો ? ઇસુખ્રીસ્તને કોણે કહ્યું હતું કે તમે ક્રુશ ઉપર બંધાઇને ખીલા ઠોકાવીને પાણીના ઘુંટડા વિના તરફડી તરફડી મરી જાઓ ? હજરત મહમદને કોણે કહ્યું હતું કે તમે પહાડોમાં જઇ બંદગી કરો

અને આખા દેશ તથા પ્રજાથી વિરૂદ્ધ થઈ જીંદગી જોખમમાં નાંખી દેશવટો ભોગવો? વશિષ્ટને કોણે ફરજ પાડી હતી કે તમારા સો દીકરાઓને ખાસ ચાહીને મારી નાંખે તોપણ તમારે વેર ન લેવું કે દિલગીર ન થવું? ભગવાન વ્યાસજીએ જ્યારે જંગલમાં રહીને પ્રભુનો મહિમા જણાવનારાં પુરાણો લખ્યાં ત્યારે તે કઇ લાલચને ખાતર લખ્યાં હતાં? જેના ચરણમાં પરીક્ષત્ જેવા મહારાજાધિરાજ પડતા હતા તે શુકદેવજીને લંગોટી વાળવા શું કપડાનો કટકો નહોતો મળતો કે તેઓ લંગોટી વિના રહેતા હતા? ભગવાન રામચંદ્રજી સ્વધામ પધાર્યા ત્યારે તેઓ એકલા જાય તો શું તેમને મોક્ષધામના દરવાજા બંધ હતા કે તેઓ લાખો જીવોને પોતાની સાથે મોક્ષમાં લઇ ગયા? અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને મોક્ષધામના અલૌકીક સુખ છોડીને આ પ્રપંચી દુનિયાંમાં અવતાર લીધો તે શા માટે? બેટી યાદ રાખજે કે આવા મોટા ભોગ આપ્યા વિના જગતનું કલ્યાણ થઈ શકતું નથી. અને જગતનું કલ્યાણ કર્યા વિના બીજી કોઇ પણ રીતે કોઈ પણ માણસનું કલ્યાણ થઇ શકતું નથી. માટે હું તને સાચું સ્વર્ગ મેળવવા માટે બિજાઓના દુઃખમાં ભાગ લેવાનું કહું છું કારણ કે હાલના વખતમાં આપણાથી બની શકે એવો એ મહા યજ્ઞ છે. માટે જો તારે સાચું સ્વર્ગ મેળવવું હોય તો ઠાકોરજીને મેવા મીશ્રીની કટોરીનો ભોગ ધરવામાંજ નહીં રહી જતાં તારા સ્વાર્થનો ભોગ આપીને દુઃખીઓની સેવા કર, અને જે તારી પાસે ગુરૂ બનવા આવે, ઉંચા હોવાનો દાવો કરે, માન લેવા આવે, દાન લેવા આવે, કે ઉપદેશ લેવા આવે તેમને પુછ કે,

પ્રભુને ખાતર તમે શું ભોગ આપેલો છે?

અને જગતના જીવોનું તમે શું ભલું કરેલું છે? જેઓએ એવું કાંઇ પણ કરેલું ન હોય અને માત્ર દુનિયાંદારીના વિષયોનાજ ગુલામ હોય, તેઓ ઉંચા ગણવાને લાયક નથી, અને

તેઓ ગુરૂ થવાને યોગ્ય નથી. કારણ કે આ જમાનામાં પ્રભુનો એવો હુકમ છે કે નાત જાત તરફ ન જુઓ, કુળ તરફ ન જુઓ, દેશ તરફ ન જુઓ, વેશ તરફ ન જુઓ, ઘસાઇ પીસાઇ ગએલી અસલી વાતો તરફ ન જુઓ, પણ માણસોના કામ સામે જુઓ. કયા માણસે કઇ લાઇનમાં કેટલું કામ કરેલું છે તે તપાસો, અને તે ઉપર તેને માન પાનનું ઇનામ આપો. ગમે તે લાઇનમાં, ગમે તે સ્થળમાં, ગમે તે સ્થિતિમાં રહીને પણ માણસે કંઈક રૂડું કામ કરી બતાવવું જોઇએ. કારણ કે જગતને આગળ વધારવાના ઇશ્વરના ઉદ્દેશમાં કોઈ પણ રીતે મદદ કરવી એજ ઇશ્વરની સાચી સેવા છે, અને એવી સેવા પરમાર્થના કામોથીજ બની શકે છે, માટે હવે નાત જાત ઉપર કે દેશ વેશ ઉપર નહીં, પણ ભલાઇના કામો કરી ભ્રાતૃભાવની ઇશ્વરી સગાઇ સમજવાથીજ આપણા દેશનું વધારે કલ્યાણ થઈ શકે એમ છે, માટે આપણે આપણા ભાઇબંધોને ખાતર કાંઈક ત્યાગ કરતાં શિખવું જોઇએ. પણ બેટી, યાદ રાખજે કે ઘર બાર તજવું એનું નામ કંઇ ત્યાગ નથી, તેમજ બાયડી છોકરાં તજવા એ પણ કાંઇ ત્યાગ કહેવાય નહીં, એમ તો આપણા દેશમાં ઘરબાર વિનાના રખડતા અને જેની પાસે એક ટંકનું પણ ખાવાનું ન હોય એવા કરોડો ભિખારીઓ છે, અને યુરોપ અમેરિકામાં લગ્નના અભાવને લીધે તથા આપણા દેશમાં ઘણી ટુંકી ટુંકી નાતોમાં કન્યા ન મળવાને લીધે લાખો વાંઢાઓ રખડે છે, ને પુનર્લગ્ન ન થવાથી લાખો બાળ રાંડો હેરાન થાય છે, પણ એથી કાંઈ વળે નહી.એવી રીતે अशक्तिवान्न भवेत्साधु થવાથી કોઈનું પણ કાંઇ કલ્યાણ થાય નહીં. માટે અંતરનો સાચો ત્યાગ કરવો જોઇએ. એવો સાચો ત્યાગ તે જગતના હિતને અર્થે કાંઇ પણ રૂડાં કામોમાં મચ્યા રહેવું તે છે, અને એથીજ આગળ જતાં ઇશ્વરી જ્ઞાન મેળવી શકાય છે. માટે ઇશ્વરી જ્ઞાન મેળવવા સારૂ જગતના જીવોનું કલ્યાણ થાય તેવા ઉપાયો લેવાનું તથા તેવા ત્યાગ કરવાનું કહીએ છીએ, અ-

ને તે બધું પરમાર્થના દીવામાં ઇશ્વરી સ્નેહનું એટલે સ્વાર્થ ત્યાગનું તેલ પુરવાથીજ થઈ શકે છે, માટે ઇશ્વરીજ્ઞાન મેળવવાને ખાતર અમે એ જાતનું બળીદાન આપવાનું કહીએ છીએ.

પાનું ૧૬૧ માંથી.

ગુરૂ શબ્દથી હું બહુ બીહું છું.

મહારાજે કહ્યું, ગુરૂ શબ્દથી હું બહુ બીહું છું. કારણ કે લેભાગુ ગુરૂઓએ આપણા દેશનું સત્યાનાશ વાળેલું છે. અમે લોકો તરફથી અમારા શિષ્યો થવાની નહીં પણ ભ્રાતૃભાવની ઇશ્વરી સગાઇનીજ આશા રાખીએ છીએ, અને અમે પોતે તો જગતના દાસજ થવા ઇચ્છીએ છીએ. કારણ કે ઇશ્વરી સ્નેહને ખાતર અમે તો અમારા બંધુઓની સેવા કરવાનો ધર્મ સ્વીકારેલો છે, માટે અમારે ખાતર નહીં પણ આપણા દેશ અને આપણા ધર્મને ખાતર જે ઇશ્વરી ઉદ્દેશમાં મદદ કરે તે અમારા મુરબ્બીઓ છે અને અમે તેના દાસ છીએ. તમે જો ઇશ્વરી સ્નેહ વધારવાનું કામ ઇચ્છતા હો તો તમે અમારા મોટા મિત્ર છો અને અમારાથી જે બની શકે તે મદદ આપવાને તૈયાર છીએ. કારણ કે જે માણુસ ધર્મને ખાતર પ્રભુને અર્થે કોઈ પણ જાતની સેવા કરવા ઇચ્છે છે તે હરિજન છે, તે ભક્ત છે, તે પ્રભુના કૃપાપાત્ર છે. અને તે મહાત્મા છે, તેને દાસ બનાવવા એ અમારો ધર્મ નથી પણ તેને શેઠ બનાવવા એ અમારો ધર્મ છે. કારણ કે આપણે માણુસોના નાનાં નાનાં કામ કે થોડાં થોડાં જ્ઞાન સામે જોવાનું નથી, પણ એ જ્ઞાન અને એ કામ જેને અર્થે વાપરે છે તે મહાન ઇશ્વરની સામે જોવાનું છે. એટલુંજ નહીં પણ મનુષ્યનો આત્મા જેમાંથી નીકળ્યો છે અને અંતે જેમાં મળી જવાનો છે તેની સામે જોવાનું છે. બારિસ્ટર

સાહેબ, જરા વિચાર કરીને જુઓ એટલે ગુરૂ ચેલાપણું હમણાં ઉડી જશે, અને આપણે સૌ ભાઇઓ ઇશ્વરી સગાઈની એકજ સાંકળમાં જોડાઈ જશું.

તમે સાધુ થયા હવે તમારી ઉપર શેનું કરજ ?

તાતીઆ સાહેબે કહ્યું, મહારાજ હજી એવો ભ્રમ કાં રાખો ? તમે સાધુ થયા હવે તમારી ઉપર શેનું કરજ ? ગુરૂમંત્ર લીધો ત્યારથી દુનિયાંદારીનાં કરજતો બધાં બળી ગયાં. હવે એવી ઉપાધી શામાટે ભોગવો છો ?

મહારાજે કહ્યું, સાધુ થવાથી કાંઇ ફરજો જતી રહે નહીં. ઉલટી ફરજો વધતી જાય છે. કારણ કે ફરજોનો સંબંધ કાંઇ લુગડાંના બહારના રંગ ઉપર નથી પણ ફરજોનો સંબંધ તો અંતઃકરણ ઉપર છે, બુદ્ધિ ઉપર છે, ત્યાગ વૈરાગ્ય ઉપર છે, આજુ બાજુના અનુકુલ પ્રતીકુલ સંજોગો ઉપર છે, અને જીંદગીની સાથે છે. જ્યાં સુધી આ સ્થૂલ શરીરની મારફત આ દુનિઆમાં આપણી જીંદગીની હૈયાતી હોય ત્યાં સુધી જગંતનું આપણી ઉપરનું કરજ પુરૂં થઇ શકતું નથી. ભાઇ તમે કહોછો કે તમારી ઉપર કરજ શેનું ? પણ શામાટે અમારી ઉપર કરજ નહીં ? શું સાધુ થયા માટે અમારે ખાવું નથીજોતું ? પાણી પીવા નથી જોતું ? કપડાં નથી જોતાં ? મળ મૂત્રનો ત્યાગ કરવો નથી પડતો ? અને શું શ્વાસ નથી લેવો પડતો ? જ્યાં સુધી શરીરની ક્રીયા ચલાવવાને માટે આવું આવું કાંઇ પણ કરવું પડે છે ત્યાં સુધી અમે કરજમાંથી મુક્ત થઈ શકીએ નહીં. કારણ કે અમોને શ્વાસ લેવા માટે હવા જોઇએ છે, તે હવા અમારે માટે કાંઈ બીજી દુનિઆમાંથી આવતી નથી. આ દુનિઆમાંથીજ તે મળે છે, માટે શ્વાસ લેવો એ આ દુનિઆનું કરજ છે. અમારે માટે પાણી કાંઇ સ્વર્ગમાંથી

આવતું નથી. અમે સાધુ થયા માટે અમારૂં ભોજનનાં કઇ બ્રહ્મ-લોકમાંથી આવતું નથી. અમારાં વસ્ત્રો કાંઇ દિશાઓની પારથી ચાલ્યાં આવતાં નથી. હરવા ફરવા તથા સુવા બેસવાને માટે આ પૃથ્વી શિવાય અમે કોઇ બીજી પૃથ્વી ઉપર જતા નથી. અને અમારી હૈઆતી સુધી અમે પણ આ દુનિઆમાં મળમૂત્રની દુર્ગંધી ફેલાવનારા છીએ. માટે જગતના એ બધાં કરજના બદલામાં અમારે પણ કાંઈક કરવું જોઇએ. કારણ કે અભેદ માર્ગમાંથી અમે એમ શિખ્યા છીએ કે, આખી દુનિઆના ઉપકારમાં ડબાયા વગર પાણીનો એક ઘુંટડો પણ આપણે પી-શકીએ નહીં. આખી દુનિઆની મદદ વિના આપણે રોટલીનો એક ટુકડો પણ મેળવી શકીએ નહીં, અને ઇશ્વરની કૃપાવિના એક શ્વાસપણ આપણે લઇ શકીએ નહીં, માટે દુનિઆતરફનું અને પ્રભુ તરફનું આપણું કરજ ચુકાવવાને ખાતર આપણે કાંઈક ભલાં કામો કરવાંજ જોઇએ.

× × × × ×

આપણા બંધુઓ કુતરાં બિલાડાથી અભડાતા નથી, સાપ વીંછીથી અભડાતા નથી, અને અમારા બંગાળામાં તો માંસ મછીથી પણ અભડાતા નથી. પણ અસલ એક બાપમાંથી ઉત્પન્ન થએલા બ્રાહ્મણો બ્રાહ્મણોથી અભડાઇ જાય છે, માણસો માણસથી અભડાઇ જાય છે અને કેટલેક ઠેકાણે કેટલાક મત-માંતો બાપ દીકરાથી અભડાઈ જાય છે, બાયડી ધણીથી અભ-ડાઈ જાય છે અને ગુરૂઓ ચેલાથી અભડાઇ જાય છે. પ્રભુ દયા કર ! દયા કર. આ પાપનું નિવારણ તે કેમ થશે ? માણસો માણસોનો આટલો બધો તિરસ્કાર કરશે તે પ્રભુ કેમ સાંખશે ? આનું નામ ભ્રાતૃભાવકે ? આ આપણા ધર્મની ઉત્તમતા કે ? અરે હાય હાય ! અમારાં હૈયાં તે આવા કેમ થઇ ગયાં હશે ? આપણે કીડી મંકોડી ઉપર દયા કરીએ, આપણે સાપ વીંછી ઉપર દયા કરીએ, આપણે પશુ પંખીઓ માટે પાંજરાપોળ રાખીએ, અને છેલે આપણે ઝાડ પાન ઉપર દયા રાખીએ, એ

પણ બનતાં સુધી ન કાપીએ અને માણુસ જાતનો એટલો બધો તિરસ્કાર કે એક બ્રાહ્મણ બીજા બ્રાહ્મણનું પાણી પીતાં પણ અભડાઈ જાય ? આ કરતાં તે એક બીજાનું વધારે અપમાન બીજું શું ? અરે જરા વિચારતો કરો કે આપણાં બંધુઓને હલકા ગણીને, આપણા બંધુઓને અપમાન આપીને અને આપણા બંધુઓની મદદમાંથી ખસી જઇને આપણે સ્વર્ગમાં જઇ શકીશું ? હાય, હાય ! જો એમ કરવાથીજ સ્વર્ગમાં જવાતું હોયતો પ્રભુ મને નરકમાંજ નાખજે કે જેમાં હું મારા બંધુઓની સેવા કરી શકું. બંધુઓ ! આવી રીતે આપણા સ્વદેશી સ્વધર્મિ ભાઇઓનો તિરસ્કાર કરવો એ મહા અપરાધ છે, અને તેમાં આપણા પવિત્ર સનાતન આર્ય ધર્મને વચે લાવવો એ ધર્મનું મોટું અપમાન છે. આવી રીતે પોતાના ધર્મનું અપમાન કરવું અને પોતાના ધર્મનો તિરસ્કાર કરવો એનું નામ સ્વર્ગમાં નરક છે, માટે એ નરક જોઇ જોઇને હું રોઉંછું.

ૐ

તૈયાર થાય છે.

સ્વર્ગનું અમૃત.

જરા સ્વર્ગનાં અમૃતનો રસ ચાખી તો જુઓ.

મને કયો રસ જોઇએ છે ?

અરે આ દુઃખ તે કોને કહેવું ? આ અભાગીયાને કાંઇક એવી ટેવ પડી ગઇ છે કે, કોઇ ચીજમાં સંતોષ માનવોજ નહીં, અને જે સેહેલાઇથી ન મળી શકે એવું હોય તે માગ્યાજ ક-

રવું. મગજ એવું ફરી ગએલુ કે, જગતની કોઇ ચીજોથી તૃપ્તી થાયજ નહીં, અને તેમ છતાં પણ સંસ્કાર એવા કે એમાંને એમાંજ પડયું રહેવું, ને એમાંને એમાં સડ્યા કરતાં છતાં પણ હવાઈ ખ્યાલો કરવા. હવે વળી રસ ચાખવાનું મન થયું છે. પણ એ રસ કયો ? રાતી કે ધોળી શેરડીનો રસ નહીં, પુલાસ, પાયરી કે, હાપુસનો રસ નહીં, દાડમ, જાંબુ કે દ્રાક્ષનો રસ નહીં, ખારો, ખાટો, તીખો કે મીઠો એવો કોઇ રસ નહીં, પરીયોના અધરામૃતનો રસ નહીં, ઇંદ્રના નંદન વનનાં કલ્પવૃક્ષ.નાં ફળોનો રસ નહીં, અને દેવતાઓના અમૃતનો રસ નહીં, પણ જે રસની ઇચ્છાથી જન્મ થતાંજ શુકદેવજી ભાગ્યા હતા, તે રસ મને જોઇએ છે. જે રસની લેહેઝતથી પ્રલ્હાદજી હીરણ્યાકશ્યપ જેવા રાક્ષસનો ત્રાસદાયક જુલમ ખમી શકયા હતા તે રસ મને જોઇએ છે. જે રસના નીશાથી મહારાજા રંતિદેવ કહેતા હતા કે, જગતમાં કોઇ પણ જીવ દુઃખી રહોમાં, સૌનાં દુઃખો મારી ઉપર આવી પડો. તે રસ મને જોઇએ છે. જે રસથી લોભાઇને મહાત્મા બૌદ્ધે સ્ત્રી, પુત્ર, માબાપ અને રાજ્ય તજી જંગલમાં મંગલ કરી નીર્વાણની ચાવી મેળવી હતી તે રસ મને જોઇએ છે. જે રસથી તૃપ્ત થઇને સનકાદીકાએ સદાય બાલક રહેવાનું માગી લીધું હતું તે રસ મને જોઇએ છે. શિવે પોતાની દૃષ્ટિનાં બળથી કામદેવને બાળી નાંખ્યો, છતાં પણ જે રસથી તે પાછો સંજીવન થયો તે રસ મને જોઇએ છે. કારણ કે હું પણ મરી જઇને પાછો જીવતો થવા ઇચ્છું છું. શ્રીકૃષ્ણએ કાલી નાગને નાથી તેની ફેણ ઉપર નાચ કર્યા, એ વખતે કાલી નાગનાં ઝેરને સહન કરનારો શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પાસે જે રસ હતો તે રસ મને જોઇએ છે. સમુદ્ર મંથન વખતે સદાશિવે જે હળાહળ ઝેર પીધું હતું તે ઝેરને પચાવનારો શિવની પાસે જે રસ છે તે રસ મને જોઇએ છે. અને જેનો પત્તો ન લાગવાથી બ્રહ્મા હજી સુધી વેદ ભણ્યા કરે છે તથા જે રસમાં તરબોળ થઇને બીજી બધી વસ્તુઓ માટે નેતિ નેતિ કહ્યા કરે છે તે રસ હું માંગું છું.

ઓ પ્રભુ ? હું કોની આગળ આ રસની વાતો કરૂં ? એ વાતો સાંભળનારા પણ કયાં છે ? જો વાતો સાંભળનારા મળે તોપણ મારો રસ વધી જાય. બસ બસ, હવે તો મને એમજ લાગે છે કે, આ ચીજોમાં તો મુંગુ રહેવામાંજ મજે છે. તો પણ આંખો મીંચીને એમ તો કહેવાઈ જાય છે કે, એ રસ, એ રસ, એ રસ, એ રસ, એ રસ, પ્રભુ ? મને એ રસ આપ.

તું આટલો બધો મસ્ત કેમ છે ?

હાય હાય ? આ જુલમતો જુઓ ? તારોને મારો સમંધ આવો હોય કે ? તું મોટામાં મોટો છે તે શું, અમોને મારવા સારૂ ? તું જ્ઞાન સ્વરૂપ છે તેશું અમારી ભુલોની મશ્કરી કરવા સારૂ ? તું ચૈતન્ય રૂપ છે તેશું અમારા ખ્યાલમાં ન આવવા સારૂ ? તું નીરાકાર છે તેશું અમે તારો પાર ન પામી શકીએ તે સારૂ ? તું અમર છે તેશું અમારી ઉપર મોતને ઝઝુમતું રાખવા સારૂ ? તું ઐશ્વર્યનો માલેક છે તેશું અમોને દરીદ્રી રાખવા સારૂ ? તું અલક્ષ્ય છે તેશું અમારાથી છુપાઇ રહેવા સારૂ ? તું ગુરૂઓનો ગુરૂ છે તેશું અમોને મુર્ખા રાખવા સારૂ ? તું ભગતોનો બેલી છે તેશું ભગતોને તરફડાવવા સારૂ ? તું જીવોનું જીવન છે તેશું અમારી પાસેથી વ્યાજનું વ્યાજ લેવા સારૂ ? તું સર્વજ્ઞ છે તેશું અમારી ખબર નહીં રાખવા સારૂ ? તું નિર્લેપ છે તેશું અમારી સાથે બે દરકારી રાખવા સારૂ ? તું અનંત બ્રહ્માંડનો નાથ છે તેશું તારી મોટાઇમાં અમો ગરીબોને ભૂલી જવા સારૂ ? તું કાળનો પણ કાળ છે તેશું અમોને ડરાવવા સારૂ ? તારા મહીમાનો કોઇ પાર પામી શકતું નથી તેશું અમને તારાથી અજાણ્યા રાખવા સારૂ ? તું સર્વ જગ્યોએ વ્યાપક છે તેશું એ સારૂ કે અમારામાં તું છે, છતાં પણ તું અમોને મળી શકે નહીં ? તું આનંદ સ્વરૂપ છે તેશું અમોને રોતાં રાખવા સારૂ ? તું દયાનો સાગર છે તેશું અમારી ઉપર

નિર્દયતા ...ખવા સારૂ ? તું સર્વ શક્તિમાન છે તેશું અમારાં દુઃખો ન ...જુવા સારૂ ? તું અજન્મા છે તેશું અમારી ઓળખાણમાં નહીં આવે તવો રહેવા સારૂ ? તું પવિત્ર છે તેશું અમોને પ... રાખી મુકવા માટે ? તું અદલ ઈન્સાફી છે તેશું અમારી ...ની દયાને તારા હૃદયમાંથી કાઢી મુકવા માટે ? તું અન... છે ને અમે હદવાળા છીએ તેશું તારો ને અમારો મીલાપ ... થઇ શકે તે સારૂ ? અને તું અંતર્યામી છે તેશું અમારૂ ... ર બાળી નાંખવા સારૂ ? ઓ વ્હાલુડા ? જરા વિચાર... કર, ત્હારાને મ્હારી આ સગાઈ તે કઇ જાતની ? અમે રો... કરીએ ને તું હસ્યા કર એ સમંધ તે કઇ જાતનો ? તું અમા...થી બે ...કાર રહે ને અમે તારે સારૂ મરી પડીએ એ દોસ્તી તે કઇ જાતની ? અમે તારે સારૂ અમારા પ્રાણનું બળિદાન આપી દઇએ અને તું તો અમને “ નહીં ત્રણમાં નહીં તેરમાં ને નહીં છપનના મેળમાં” એમ ગણ્યા કરે એ આશક માશુકપણું તે કઇ જાતનું ? અમે તારે માટે બળી મરીએ અને તું જાગતાં છતાં છેવટ સુધી ઉંઘી રહે એ સ્નેહ તે કઇ જાતનો ? અને અમે અમારૂં માંથુ કાપીને તારા પગમાં મુકીએ તોપણ તું તેને લાત મારીને દુર ફેંકી દેય, એ પ્રેમતે કઇ જાતનો ? વ્હાલુડા ? તારી આ ઘેલાઇનો ભેદ મને સમજાવ. પ્રેમીલા ? તારી આ બે દરકારીનું કારણ મને કહે. અને ઓઘેલુડા ? તારીઆ મસ્તીનું રહસ્ય મને સમજાન. ઓ પ્યારા ? તુંતે કઇ ખુમારીમાં ફરે છે ? ઓ નાથ ? તુંતે કયા નીસામાં દીવાનો થયો છે ? અને ઓ વ્હાલુડા ? આટલો બધો તને શેનો કેફ ચ્હડેલો છે ? એતો જરા કહે ?

એ સાંભળીને મારા વ્હાલાએ કહ્યું કે, તને નીચોવી નીચોવીને તારા પાપને હું ખેંચી લઉંછું, ને એ તારાં પાપને બાળી ભસ્મ કરી તેનો અર્ક બનાવી હું પી જાઉંછું. એ અર્કના નીસાની ખુમારીમાં હું સદા ફર્યા કરૂંછું તેથી હું મસ્ત રહુંછું.

મારા વ્હાલાની આ વાત સાંભળીને હું મારા અંતરમાંથી

નમી પડયો ને તેના ચરણમાં ઢળી પડયો. મને એમ થઇ ગયું કે, આહાઃ વ્હાલાની આટલી બધી દયા ? મને નીચોવી ને મારાં અનંત જન્મનાં પાપ લઇ લેવાં અને તેને બાળી નાંખી એમાંથી અર્ક બનાવી પી જવો ? અને પોતાના ભક્તોનાં પાપનો ભાર પોતાની ઉપર લઇ લેવાની ખુશાલીમાં સદાય આનંદમાં મચ્યા રહેવું ! ! વાહ વાહ વાહ ? ધન્ય છે પ્રભુ ! તારી પ્રભુતાને ધન્ય છે. ધન્ય છે ધન્ય છે. તારા નામની બલીહારી છે.

અમારા દોસ્તો.

માફ કરજો સાહેબ, હવે અમે તમારા દોસ્ત નથી, કારણકે હવે અમોને માલ આપે એવા દોસ્ત જોતા નથી. હવે અમોને ગાડી ઘોડામાં ફેરવે તેવા દોસ્ત જોતા નથી. હવે અમોને નાચ પાર્ટીમાં તેડી જાય તેવા દોસ્તો જોતા નથી. હવે અમોને પોતાની સાથે સુંદર જગ્યાઓમાં હવા ખાવા તેડી જાય એવા દોસ્તો જોતા નથી. હવે અમોને ઉજાણીયોમાં તેડી જાયને વાટકો ભરીને વધારે દુધપાક ખવરાવે કે તાણુ કરીને વધારે હાકુસની કાતરી ખવરાવે એવા દોસ્તો જોતા નથી. હવે અમ્હને પોતાની સાથે સોગટાં બાજી રમાડે એવા દોસ્ત જોતા નથી. હવે અમને પોતાના દીકરાના લગ્ન વખતે વરઘોડામાં આગળ રાખે તેવા દોસ્તો જોતા નથી. અને હવે અમને વ્યવહારની ગુલામગીરીમાં બંધાઇ ગએલા, જુંઠી લાગણીના, બહારનાં સુખ શોધનારા દોસ્તો જોતા નથી, પણ હવેતો અમને જેનાં નેણ ઠરી ગયાં હોય એવા દોસ્તો જોઇએ છે. જેનાં વેણ ઠરી ગયાં હોય એવા દોસ્તો જોઇએ છે. જેનાં પાપ કપાઈ ગયાં હોય એવા દોસ્તો જોઇએ છે. જેના સંશય મટી ગયો હોય એવા દોસ્તો જોઇએ છે. જેને આત્મિક શાંતિ મળી ગઈ હોય એવા દોસ્તો જોઇએ છે. જેને જગતનું મીથ્યા પણું સમજાઈ ગયું હોય, જેનો મોહ છુટી ગયો હોય, જેને જરૂર જેટલો વૈરાગ આવી ગયો

હોય, અને જે ઈશ્વરની નજીક ગયા હોય તેવા દોસ્તો અમને જોઈએ છે. હવે તો જેણે જગતની સેવામાં પોતાનું મન લગાડ્યું હોય, પોતાના બંધુઓનાં દુઃખ જોઈને એ દુઃખો દુર કરવા માટે જેનો જીવ તરફડતો હોય, પોતાના દેશના ભલાં માટે જેણે મોટા ભોગો આપેલા હોય, અને પોતાના આત્માના કલ્યાણ માટે જેઓ જાગેલા હોય તેવા દોસ્તો અમોને જોઈએ છે. જેની ઉપાધીયો છુટી ગઈ હોય, જે ઇશ્વરને અર્પણ થઈ ગએલા હોય, જે પોતાની જીંદગીનો મોટા ભાગ ભજનમાં ગાળતા હોય જે પરમાર્થમાંજ પોતાનું સુખ સમજતા હોય, પ્રભુને અર્થે જેણે પોતાના સ્વાર્થનાં સ્નાન સુતક કરી નાંખ્યાં હોય, જ્ઞાન ધ્યાનમાંજ જેની જીંદગીના બાકીના દીવસો પુરા થતા હોય, અને જે સદાય સહજ સમાધીના જેવા આનંદમાં રહેતા હોય તેવા દોસ્તો અમોને જોઈએ છે. અને હવેતો જેની વાણીમાંથી અમૃત ઝરતું હોય, જેના અનુભવી ઉપદેશમાં મહાત્માઓનું સત્ય જ્ઞાન ચાલ્યું આવતું હોય, જેના ચેહેરામાં શાંતિ જામી ગઈ હોય, જેનાં કામકાજમાં ચોખાઇ હોય, જેના સ્વભાવ સરલ થઈ ગયા હોય, જેનું નામ યાદ કરવાથી આપણને ગ્યાન ઉત્પન્ન થાય, જેનાં દર્શન કરવાથી આનંદ થાય, જેની આસપાસ શાંતિ આપનારી પવિત્ર અસરો ફેલાઈ ગઇ હોય જે બહારનાં સાધનો વગર નવાનવા સ્વાદ ચાખી રહ્યા હોય, નવાં નવાં દર્શનો કરી રહ્યા હોય, નવી નવી દીવ્ય સુગંધો અનુભવતા હોય, અને જે નવા નવા નાદ સાંભળી રહ્યા હોય, તથા જેના શ્વાસમાંથી ભલી અસરો વહ્યા કરતી હોય એવા પ્રભુ પરાયણ મહાત્માઓ અમારા દોસ્તો છે, ભલે તેઓ અમને ઓળખતા નહોય, ભલે તેઓને અમારી દરકાર ન હોય, અને ભલે તેઓ અમારાથી ગમે એટલા દુર હોયતોપણ તેઓ અમારા દોસ્તો છે. માટે ઓ જુના દોસ્તો ? હવે તમને રામ રામ છે. હવે તમારા મોજ શોખની જાળમાંથી અમોને છોડવાની મેહેરબાની કરો, હવે અમોને મહાત્માઓના મિત્રો થવાદો,

અને જો તમારી ઇચ્છા હોયતો તમે પણ અમારી સાથે ચાલો. કારણ કે એ દોસ્તીનું કાંઇ પેટંટ નથી. એતો સૌને માટે છે. માટે પ્રાર્થના કરો કે, હે પ્રભુ? અમોને એવા મીત્રો આપ, અમોને એવા મીત્રો આપ.

મારા હૃદયમાં આવતાં તને શું ભારે પડે છે ?

ઓ વ્હાલા ? ઓ નાથ ? મેં તારૂં શું બગાડ્યું છે કે તું મારી પાસે આવતો નથી ? તું આવો કઠોર કેમ છે ? તું આવો નિર્દય કેમ છે ? તું આવો બેદરકાર કેમ છે ? અરે તું આવો ઘાતકી કેમ છે ? મને આમ તરફડાવવામાં તને શું લાભ છે ? હું તારો હું છતાં પણ મારૂં લોહી ચુસી લેવું તને કેમ ગમે છે ? અને મને આમ બ્હેબાકળો બનાવવામાં તને શું મજે પડે છે? એતો જરા કહે ? મારા અંતરમાં એવું તે શું દુઃખ છે કે જેથી તું નથી આવતો ? મારા અંતરમાં એવી કઇ ખરાબી છે કે જેથી તું અભડાઇ જાય ? મારા અંતરમાં એવું કયુ જોખમ છે કે જેથી તું એમાં ન આવી શકે ? મારા અંતરમાં એવી કઈ મુશ્કેલી છે કે જેથી તું લાગતો ડરે ? મારા અંતરમાં એવું કયું અંધારૂં છે કે જેથી તને રસ્તો ન મળે ? અને મારા અંતરમાં. એવું કયું "હાઉ" બેઠું છે કે જેથી તું ડરી જાય ? જ્વાળામુખી પર્વતોના ઉકળતા રસમાં જતાં તને ભારે નથી પડતું, અને મારા અંતરમાં આવતાં તને ભારે પડે છે કાં ? મહાસાગરોના તળીયાંમાં જતાં તને મુશ્કેલી નથી લાગતી અને મારા હૃદયમાં આવતાં તને મુશ્કેલી લાગે છે કાં ? ચીતાની ભસ્મમાં લોટતાં તું ડરતો નથી અને મારા અંતરમાં આવતાં તું ડરે છે કાં ? પૃથ્વીના પેટના અંધારાંમાં જતાં તું ગભરાતો નથી અને મારા અંતરમાં આવતાં તું ગભરાય છે કાં ? કસાઈખાનામાં કાળરૂપે જતાં તું અભડાતો નથી અને મારા હૃદયમાં આવતાં તું અભડાઇ જાય છે કાં ? આકાશના તારાઓથી વધારે ઉંચે જતાં તને થાક લાગતો નથી અને મારા અંતરમાં આવતાં તને થાક લાગી જાય છે કાં ? ધરતી કંપના આંચકા-

ઓમાં જતાં તને મહેનત નથી પડતી પણ મારા હૃદયમાં આ-વતાં તને મહેનત પડી જાય છે કાં ? પુંછડીયા તારાની પુંછડી પછવાડે ઘસડાતાં તને વશમું નથી લાગતું પણ મારા હૃદયમાં આવતાં તને વશમું લાગે છે કાં ? ધાતુઓની સાથે અગ્નીમાં ગળાઈ જઇને બીબાંઓના આકાર પ્રમાણે આકાર લેતાં તારી આબરૂ જતી નથી અને મારા હૃદયમાં આવતાં તારી આબરૂ જાય છે કાં ? પૃથ્વીનાં રજકણોમાં રમતાં તને સંકડાશ નથી લાગતી પણ મારા હૃદયમાં આવતાં તે તને નાનકડું લાગે છે કાં ? વીજળીની ઝડફ તથા ગ્રહોનાં આકર્ષણ સાથે દોડતાં તને મુશ્કેલી નથી લાગતી પણ મારા હૃદયમાં સ્થીર બેસતાં તને મુશ્કેલી લાગે છે કાં ? અને તું મહા ભયંકર નરકની અગ્નિમાં જતાં ડરતો નથી પણ મારાં અંતરમાં આવતાં ડરી જાય છે કાં ? વાહરે વાહ તારો સ્નેહ ? ધન્ય છે વાલુડા ધન્ય છે ? ? દોસ્તી તો આવીજ જોઇએ હો ? ? ઓ ઘેલુડા ? ઓ મસ્તા-નીયા ? ઓ પ્રેમીલા ? તારી હઠીલાઇની, તારી બેદરકારીની, તારી મસ્તીની, અને તારાં ચક્કમપણાની આ બધી વાતો મારે કોની પાસે કરવી ? મારા હૃદય પાસેજ એ વાતો કરવા દે. એ-થી તે કોમળ થશે અને તારે માટે વધારે વધારે તરફડવું શી-ખશે. એમ થયા વીના તારા જેવા સમદૃષ્ટીવાળા અભેદ મા-ર્ગીને કાંઈ દયા આવવાની નથી. માટે ઓ હૃદય ? તારા મસ્તાનીયાની આવી આવી વાતો સાંભળીને તેને માટે હજી વધારે વધારે તરફડ્યા કર, હજી વધારે વધારે તરફડ્યા કર.

મને જોઇતો નવો રંગ.

આજે વસંતપંચમી છે તેથી નવો નવો રંગ લેવા માટે લોકો મંદીરોમાં જાય છે, એ જોઇને મને પણ બીચાર થયો કે, મને પણ નવો રંગ મળે તો કેવું સારૂં ? મને કેસુડાંનો રંગ જોતો નથી, મને ગુલાબી રંગ જોતો નથી, મને વસંતી રંગ જોતો નથી, મને અબીર કે ગુલાલ જોતો નથી, મને કીરમજી રંગ જોતો નથી, મને પાકો કસુંબી રંગ જોતો નથી, મને મનો-

રંજક લીલો પીળો રંગ જોતો નથી, અને મને કેસરનાં છાંટણાં જોતાં નથી, પણ મને તો કાંઇક નવોજ રંગ જોઇએ છે, એ રંગ કયો ? એ તમને ખબર છે ? ઇંદ્ર ધનુષ્યના રંગને ખુબીદાર બનાવી શકે એવો રંગ મને જોઈએ છે. સૂર્યને હાલના કરતાં વધારે તેજસ્વી બનાવી શકે એવો રંગ મને જોઈએ છે. વસંતની ખીલતી કુંપળીયોમાં સૌન્દર્યનું સૌન્દર્ય પુરી શકે એવો રંગ મને જોઇએ છે. હીરાઓના ઝલકાટ ઉપર સૂર્યનાં કીરણો પડે છે ત્યારે તેમાંથી જે જ્યોતી ચમકે છે એ જ્યોતીને પણ જે જ્યોતી ચમકાવી શકે છે તે જ્યોતીનો રંગ મને જોઇએ છે. તારાઓને કાંઈ ખાસ વીશેષ ભભક આપી શકે એવો રંગ મને જોઇએ છે. ચમકદાર વીજળીને વધારે ચમક આપી શકે એવો રંગ મને જોઇએ છે. અરે ભાઇઓ ? જે રંગ જોઇ સમુદ્ર વધારે વધારે ડોલવા લાગે એવો રંગ મને જોઈએ છે. જે રંગ જોઈને સંધ્યાકાળની રમણીય વાદળીયો શરમાઇને ઝાંખી પડવા લાગે એવો રંગ મને જોઇએ છે. જે રંગ જોઇને જ્ઞાનીયો સ્તબ્ધ થઇ જાય, પંડીતો મુર્છા ખાઇ જાય, ભક્તિભાવ વાળાઓ હાથ જોડેલા રાખીને ભાન ભુલી જાય, કર્મકાંડ વાળાઓની અક્કલ ન પહોંચે, તથા જે જોઇને યોગીયો સમાધીમાં મસ્ત થઇ જાય એવો રંગ મને જોઇએ છે. અને જે રંગ જોઇને નારદના હાથમાંથી વાણા પડી જાય, જે રંગ જોઇને ઉદ્ધવનું જ્ઞાન ઠરી જાય, જે રંગ જોઈને લક્ષ્મીનું તેજ ઝાંખું પડી જાય, જે રંગ જોઈને સરસ્વતી ચુપ થઈ જાય, જે રંગ જોઇને સનકાદીક અજાયબ થઈ જાય, જે રંગનો બ્રહ્મા પણ પાર પામે નહીં, અને જે રંગ જોયાથી તાંડવ નૃત્ય કરતે કરતે શીવજીને સમાધી થઇ જાય, તથા જે રંગ જોયાથી મહાત્મા શંકરાચાર્યની પેઠે એવું જ્ઞાન થઇ જાય કે, **ब्रह्म सत्यम् जगन्मिथ्यां जीवो ब्रह्मैव ना पर:** એવો રંગ મને જોઇએ છે. એવો રંગ મને જોઇએ છે. પ્રભુ ? મને એવા રંગ આપ, પ્રભુ ? મને એવો રંગ આપ.

આવી જાતના જ્ઞાની ભગતોના હૃદયના સ્વાભાવિક ઉભરા-

મથી પુરૂષોમાં પુરૂષાર્થ વધારી શકશે. સ્ત્રીઓ પોતાના સૌન્દર્યના બળથી જગતને નવું સૌન્દર્ય આપી શકશે. સ્ત્રીઓ પોતાની ભલી ઇચ્છાઓથી જગતનું કલ્યાણ કરી શકશે. સ્ત્રીઓ પોતાના સ્નેહથી ભવિષ્યની પ્રજાનું ભવિષ્ય સુધારી શકશે, અને સ્ત્રીઓ પોતાની સેવાના બળથી આ સંસારમાં સ્વર્ગ લાવી શકશે. એટલુંજ નહીં પણ તે પોતાની દીનતા, પોતાની પવિત્રતા અને પોતાના પ્રેમમાંથી પ્રભુને સાક્ષાત ખડો કરી શકશે. કારણ કે સમુદ્રના ઉછળતા તોફાની મોજાઓ કરતાં સ્ત્રીઓની વાણીમાં વધારે બળ છે, ચંદ્ર સુર્યના આકર્ષણ કરતાં સ્ત્રીઓમાં વધારે આકર્ષણ છે, અગ્નીમાં ગરમી છે તે કરતાં સ્ત્રીઓમાં વધારે ગરમી છે, પવનના જોસ કરતાં સ્ત્રીઓની લાગણીમાં વધારે જોસ છે, જગતને આગળ વધારનારી વીજળીની ઝડપ કરતાં સ્ત્રીઓની ચંચળતાની ઝડપ ઘણી વધારે છે, જડ પૃથ્વીની સહનશીલતા કરતાં નાજુકડી સ્ત્રીઓમાં દુઃખ ખમવાની વધારે શક્તી છે. જગતનાં બીજાં સૌ સૌંદર્ય કરતાં સ્ત્રીઓમાં વધારે સૌંદર્ય છે, જગતના બીજા બધા પ્રેમ કરતાં સ્ત્રીઓનો પ્રેમ સૌથી મોટો છે, કારણ કે લગ્ન સ્નેહ એ બીજા બધા પ્રેમનું મુળ છે, માટે ટુંકામાં એજ કે સ્ત્રીઓના હાથમાં પારસમણી છે, સ્ત્રીઓની આંખમાં કલ્પવૃક્ષ છે, સ્ત્રીઓની જીભમાં રસાયણ છે, સ્ત્રીઓના હૃદયમાં અમૃત છે, અને સ્ત્રીઓના સ્ત્રીપણામાં પરમાત્મા પોતે છે.

સ્ત્રીઓના સ્વભાવમા અને પુરૂષોના સ્વભાવમાં શું ફેર છે? તેનો ખુલાસો.

તમે વિચાર કરો કે આપણે એક મેળો ભર્યો હોય તેમાં એક ખાનામાં અરીસોને પીસ્તોલ મુકી હોય તો સ્ત્રીઓ તેમાંથી શું લેશે? અરીસો કે પીસ્તોલ? એક ખાનામાં મજેનું ફ્રુટ મુકયું હોય અને તેની પાસે એક જાતના સંચાનો અટપટો નમુનો મુકયો હોય તો તેમાંથી સ્ત્રીઓ સ્વભાવીક રીતે શું પસંદ કરશે? એક ખાનામાં જરૂરનાં કામનાં કાગળીયાં મુકયાં હોય

અને તેની પાસે એક હસતું રમતું બચ્ચું બેસાડયું હોય તો તેમાંથી સ્ત્રી શું પસંદ કરશે? કામનાં કાગળીયાંને કે ખુબ સુરત બચ્ચાંને! એક તરફ વીજળીનો સંચો મુકયો હોય અને તેની પાસે સ્ત્રીની વાતુડી સહીપણીને બેસાડી હોય તો એ વખતે સ્ત્રીઓ પહેલું કામ કયું કરશે? જરાક વાતો કરી લેશે કે વીજળીનો સાંચો તપાસ શે? એક બાજુપર મધુરી મસ્કરીની રચના હોય અને તેની પાસે નવી જાતના દારૂ ગોળા ને હથીઆરોનો સંગ્રહ હોય તો સ્ત્રીઓ તેમાંથી શું પસંદ કરશે? મશ્કરીનું સ્થાન કે દારૂ ગોળાનું સ્થાન! એક ખાનામાં સુંદર રમકડાંઓ ભર્યા હોય અને તેની પાસે શાસ્ત્રોનાં કઠીન વીષયનાં પુસ્તકો મુકયાં હોય તો તેમાંથી સ્ત્રીઓ શું પસંદ કરશે! રમકડાં કે સાંખ્ય અને યોગ શાસ્ત્ર? એક જગ્યોએ કૃષ્ણ અને ગોપીઓના પ્રેમના ગરબા ગવાતા હોય અને તેની પાસે ઉપનીષદમાંથી ઉંડા આત્મ તત્વની તથા વૈરાગ્યની વાતો થતી હોય તો તેમાંથી સ્ત્રીઓને વધારે રસ શેમાં લાગશે? એક જગ્યાપર સુંદર પોશાકોને દાગીનાઓ ગોઠવ્યા હોય અને તેની પાસે પાણીદાર ઘોડા તથા ઉંચી જાતના બળદો બાંધ્યા હોયતો સ્ત્રીઓની નજર તેમાં કોની ઉપર જશે? બેલ ઘોડા ઉપર કે વસ્ત્રાભુષણ ઉપર? એક તરફ પ્રેમની વાતો ચાલતી હોય અને બીજી તરફ ગરમા ગરમ રાજદ્વારી ચર્ચા ચાલતી હોય તો સ્ત્રીને શેમાં વધારે મજે પડશે! રાજદ્વારી બાબતમાં કે પ્રેમની વાતોમાં? અને એક તરફ દીકરો જણવાની આશા મુકી હોય અને બીજી તરફ સરનો ખેતાબ મુકયો હોય તો તેમાંથી સ્ત્રીઓ શું પસંદ કરશે? સરનો ખેતાબ કે છોકરો! વ્હાલા પ્રોફેસર સાહેબ? તમે સ્ત્રી પુરૂષના સમાન હક કરવા નીકળ્યા છો પણ આ બધી બાબતોનો તમે કોઇ દીવસ વીચાર કર્યો છે? આવી સરખામણી કોઇ વખત કરી જોઇ છે કે એતો અલેલ ટપુ પણે અંધારામાં ઇંટિજ ફેંકો છો? મારા મહેરબાન, પ્રથમ તમારા દીલની ખાત્રી કરો અને પછી બીજાઓને ઉપદેશ કરો.

સ્ત્રીયોના પ્રેમની કીંમત.

અમને તો એમ લાગે છે કે જગતમાંથી સોનાની ખાણો નાબુદ થાય એથી જેટલી નુકસાની થાય તે કરતાં પણ સ્ત્રીઓમાંથી પ્રેમ ઓછો થાય તેથી વધારે નુકસાની થાય છે. સમુદ્ર સુકાઇ જાય તેથી જેટલી નુકસાની થાય તે કરતાં પણ સ્ત્રીઓમાંથી પ્રેમ ઓછો થાય તો વધારે નુકસાની થાય છે. ચંદ્ર અને તારાઓ ખરી પડે તેથી જેટલી ખરાબી થાય તે કરતાં પણ સ્ત્રીઓમાંથી પ્રેમ નીકળી જાય તો વધારે ખરાબી થાય છે. જગતનાં બધાં ઝાડો બળી જાય એથી જેટલી નુકસાની થાય તે કરતાં પણ સ્ત્રીઓમાંથી પ્રેમ ઓછો થાય તો વધારે નુકસાની થાય છે. જગતમાં બીલકુલ વરસાદ નહીં વરસવાથી જેટલી ખરાબી થાય તે કરતાં પણ સ્ત્રીઓમાંથી પ્રેમ નીકળી જવાથી વધારે ખરાબી થાય છે. અને સુરજનો નાશ થઇ જવાથી જેટલી ખરાબી થાય તે કરતાં પણ સ્ત્રીઓમાંથી પ્રેમ નાબુદ થાય તો તથી વધારે ખરાબી થાય છે. આ વાતો બહુ દુરની છે એટલે તે તમને ગળે ઉતરતી ન હોય તો તમારા અનુભવમાં આવી શકે એવી બીજી સહેલી વાતો મને કહેવા દો. જેમકે,

કોલસાની ખાણો આજે અતીશય ઉપયોગની છે પણ તે જયારે માણુસોને હાથ આવેલી નહીં ત્યારે પણ દુનીયાંનો વ્યવહાર ચાલી શકેલો છે, લોખંડનો ઉપયોગ કરવો માણુસો જાણુતાં નહીં ત્યારે પણ દુનીયાં નભેલી છે, સોનું, હીરા, માણેક કે મોતીને લોકો ઓળખતાં નહીં ને તેની કીંમત સમજતાં નહીં ત્યારે પણ દુનીયાંનો વ્યવહાર ચાલેલો છે, જયારે ખેતીવાડીની કળા લોકો જાણુતા નહોતા ત્યારે પણ દુનીયાં નભી શકેલી છે, જયારે અગ્નીનો ઉપયોગ કરવાની કે રસોઇ કરવાની રીતી લોકો જાણુતા નહોતા ત્યારે પણ દુનીયાં ટકી શકેલી છે, જયારે વહાણો બંધાયાં નહોતાં ત્યારે પણ દુનીયાંનો વ્યવહાર ચાલેલો છે, જયારે કુવા તળાવ કે નહેરો બાંધવાની લોકોને ખબર નહોતી ત્યારે પણ જગત આબાદ રહી

શકયું છે, જ્યારે માણુસ જાત પાસે કોઇ પણુ જાતનાં હથી-
યાર કે રાજ્ય નહોતાં ત્યારે પણુ તેઓ આબાદી ભોગવી શ-
કયા છે, જયારે ઘર બાંધવાની રીતની ખબર નહોતી ત્યારે
પણુ જેમ તેમ લોકો પોતાનું ગાડું આગળ ચલાવી શકયા છે,
જ્યારે ખગોળ, ભુગોળ, ઇતીહાસ, વાંચન, ગણીત, પીંગળ,
જોતીષ અને વૈદક વીગેરે કોઇ પણુ જાતની વિદ્યા જગતમાં ન-
હોતી ત્યારે પણુ જગત નભી શકયું છે, અને જયારે માણુસોને
ઇશ્વર વિષેના બીલકુલ કાંઈ પણુ ખ્યાલ નહોતા ત્યારે પણુ જગત
ટકી શકેલું છે, પણુ પ્રેમ વીના એક ઘડી પણુ જગત રહ્યુ નથી.
એ ઉપરથી સાબીત થાય છે કે બહુ જાતની અપુર્ણતા ને ઘણી
જાતની અગવડો છતાં પણુ જગતનો પ્રવાહ આગળ ચાલી શકે,
પણુ પ્રેમ વીના એક ઘડી પણુ જગત ચાલી શકે નહીં. કારણુ
કે પ્રેમ એ ઇશ્વરનાં કીરણુ છે, માટે જેમ સુર્ય આપણાથી દુર
છે છતાં તેના કીરણોવડે આપણો વ્યવહાર ચાલી શકે છે, તેમ
ઇશ્વરથી આપણે દુર છતાં પણુ એટલે કે ઇશ્વરથી આપણે અ-
જ્ઞાન છતાં પણુ તેનાં પ્રેમરૂપી કીરણોવડે આ જગત ટકી રહેલું
છે. એવાં ઇશ્વરી સ્નેહનાં કીરણો કે જેને આપણે પ્રેમ કહીએ
છીએ, તે સ્ત્રીઓમાં છે. માટે આપણે સ્ત્રીયોને ચાહીએ છીએ.

આ જગતમાં ભલાં કામો કરવા માટેજ સ્ત્રીયો ના અવતાર છે.

યાદ રાખજો કે ગાંડી ગુજરાતના લોકો કહે છે તેમ સ્ત્રી-
ઓનો અવતાર કાંઇ પુરૂષોના પગનાં ખાસડાં જેવો નથી.
સ્ત્રીઓનો અવતાર કાંઇ પુરૂષોની ઘડીકવારની રમુજને માટે
નથી. સ્ત્રીઓનો અવતાર કાંઈ સુંથીયાં સાવરણી માટેજ નથી.
સ્ત્રીઓનો અવતાર કાંઇ માત્ર બાળોતીયાં ધોવા માટેજ નથી.
સ્ત્રીઓનો અવતાર કાંઇ ઘરમાં ગોંધાઇ રહેવા માટેજ નથી.
સ્ત્રીઓનો અવતાર કાંઇ મોટા મોટા લાજના ઘુમટા કાઢવા
માટેજ નથી. સ્ત્રીઓનો અવતાર કાંઇ કુટણા કુટવા માટેજ નથી.

સ્રીઓનો અવતાર કાંઇ વેવાણોનાં વાંકાં બોલવા અને દુધમાંથી પોરા કાઢવા માટેજ નથી. સ્રીઓનો અવતાર કાંઈ ખુણામાં પડીને રોયા કરવા માટેજ નથી. સ્રીઓનો અવતાર કાંઇ ગામની કુથલી કરવા માટે કે પાડોશણોની અદેખાઈ કરવા માટે નથી. સ્રીઓનો અવતાર કાંઇ ગુલામગીરી ભોગવમાટેજ નથી. અને સ્રીઓનો અવતાર કાંઈ છોકરાં જણવાના સંચા તરીકેનોજ નથી. પણ સુકોમળ સ્રીઓનો અવતાર તો જગતમાં દયાની દેવીઓ તરીકેનો છે. રસીકડી સ્રીઓનો અવતારતો આ જગતમાં નવું જીવન લાવવા માટે છે. સુંદર સ્રીઓનો અવતારતો આ જગતમાં અલૌકિક સૌન્દર્ય ફેલાવવા માટે છે. મંદમંદ હાસ્યવાળી સ્રીઓનો અવતારતો પુરૂષોમાં પુરૂષાર્થ વધારવા માટે છે. જેની હરણીના જેવી મનોરંજક અને માછલીના જેવી ચપળતાવાળી છતાં પણ સદૈવ દયાથી ભરેલી આંખો છે તેવી સ્રીઓનો અવતારતો આ જગતને પરમાર્થ શીખવવા માટે છે. સ્વભાવથીજ અંતરના ઉંડા ધર્મભાવવાળી સ્રીઓનો અવતારતો આ જગતમાં પ્રભુનો મહીમા ને ભક્તિ ફેલાવવા માટે છે. કુદરતી રીતેજ મીઠડી લાગતી નાજુકડી સ્રીઓનો અવતારતો આ જગતમાં શાંતિ ફેલાવવા માટે છે. અંતરમાંથી દીનતાવાળી સ્રીઓ અવતારતો આ જગતમાં મંગળ કાર્ય કરવા માટે છે. અને પ્રકુતિથીજ આધીનતા વાળી સ્રીઓનો અવતારતો આ જગતમાં સ્વર્ગના દેવોના પ્રતિનીધી તરીકેનોજ છે. એમાં કાંઇપણ શક નથી.

દેવ અને ઇશ્વરનો સંબંધ કેવો છે એ તમે જાણો છો? દેવો હમેશાં દરપળે પ્રભુની આધીનતાને ચાહે છે. દીનતા એજ તેઓના જીવનનું તત્વ છે. અને આધીનતા એજ તેઓનું કર્તવ્ય છે પ્રભુની હજુરમાં માનપુર્વક હાથ જોડીને તેઓ પ્રભુના હુકમની વાટ જોતાજ બેઠેલા હોય છે, તેઓમાં હુંપણું કે પોતાપણું હોતું નથી. કયારે પ્રભુ અમોને હુકમ ફરમાવે, અને કયારે હમે તે બરાબર રીતે બજાવીએ, એજ ભાવના તેઓના

મનમાં રમતી હોય છે. તેઓને કોઇપણ જાતનાં સુખની કમી હોતી નથી, અને તોપણ તેઓનો આનંદતો પ્રભુનાં સ્વરૂપનું ધ્યાન ધરવામાં અને પ્રભુનાં દર્શનમાંજ હોય છે. પ્રભુની ઇચ્છા એજ તેઓની ઇચ્છા, પ્રભુનો હુકમ એજ તેઓનું કર્તવ્ય, પ્રભુનાં દર્શન એજ તેઓનું સુખ, અને પ્રભુમાં તન્મય થઇ જવું એજ તેઓની સાર્થકતા છે. પ્રભુના હુકમ પાળવા શીવાય બીજું કાંઇ પણ તેઓ જાણવા ચાહતા નથી, એટલુંજ નહીં પણ પોતાનું પોતાપણું તેઓ ભુલી ગએલા હોય છે આવી દીનતા અને આવી આધીનતાને લીધેજ તેઓ દેવ છે, અને તે સારૂજ શાસ્ત્રોમાં પ્રભુએ દેવોને મોટા તથા પુજનીય ગણેલા છે.

દેવો જ્યારે આવો ઉત્તમ સેવક ભાવ રાખે છે ત્યારે પ્રભુ તેઓને માટે શું કરે છે ? એ તમને ખબર છે ? દેવોના સુખને માટે તે હમેશાં તત્પર રહે છે. દેવોને માટે તેણે સ્વર્ગ બનાવેલું છે. દેવોને માટે તેણે મનવાંચ્છીત ભોગો આપનારાં કામધેનુ, કલ્પવૃક્ષને ચીંતામણી બનાવેલાં છે, અને દેવોના સુખને માટે તે અવતાર લેય છે. દેવો જ્યારે ઉંઘે છે ત્યારે તેની આધીનતાથી ખુશી થઇને તેની ચોકી કરવા સારૂ પ્રભુ જાગે છે. દેવો જ્યારે પ્રભુના ગુણ ગાય છે ત્યારે તેને રીઝવવા સારૂ પ્રભુ પોતે તેની પાસે નાચે છે. દેવો જ્યારે બેસે છે ત્યારે પ્રભુ તેની પાસે તેનાં સુખોની સગવડને માટે ઉભા રહે છે. દેવો જ્યારે ચાલવા ઇચ્છે છે ત્યારે પ્રભુ તેને તેડી લેય છે, અને દેવોની જ્યારે ખાવાની પીવાની ઇચ્છા થાય છે ત્યારે અમૃત જેવી ઉત્તમમાં ઉત્તમ વસ્તુઓ પ્રભુ તેને પુરી પાડે છે. ટુંકામાં એજ કે દેવોને સુખી જોઇને રાજી થવું અને દેવોનાં સુખને માટે મેહેનત કર્યા કરવી એ પ્રભુનો આનંદ છે. આવો સેવ્ય સેવકનો ઇશ્વર અને જીવ વચે સંબંધ છે. અને તેજ સંબંધ આ દુનિયામાં સ્ત્રી પુરૂષ વચ્ચે હોવો જોઇએ. એટલે કે જેમ દેવો પ્રભુને માટે કરે છે તેમ સ્ત્રીઓએ પોતાના પતિ માટે કરવું જોઇએ, અને જેમ પ્રભુ દેવોને માટે કરે છે તેમ પતિએ પો-

તાની પતિ માટે કરવું જોઇએ. એ આર્ય શાસ્ત્રની આજ્ઞા છે, અને એ ઇશ્વરની ઇચ્છા છે.

સ્ત્રી એટલે શું ?

સ્ત્રી એટલે શું ? એ સમજવું હોયતો જ્યારે ઇશ્વરી સ્નેહની દીક્ષા લઇએ ત્યારે પ્રેમની પોથીમાંથી સમજાય છે કે, સ્ત્રી એટલે અદ્દભુત બળવાળી વીજળી. સ્ત્રી એટલે બધી જાતના પ્રેમનો મહા મંત્ર. સ્ત્રી એટલે મુડદાંઓને જીવતા કરનારી સંજીવની શકતી. સ્ત્રી એટલે પ્રેમના આકાશમાં ઉડવાનું બલુન. સ્ત્રી એટલે જગત ઉપર ઉતરેલી ઇશ્વરની કૃપા. સ્ત્રી એટલે મનુષ્ય રત્ન ઉત્પન્ન કરનારી ખાણુ, સ્ત્રી એટલે ઇશ્વરનું મોહીની રૂપ, સ્ત્રી એટલે દુનીયાંદારીનું ડહાપણુ શીખવનાર પ્રોફેસર. સ્ત્રી એટલે પ્રેમની એ, બી, સી, ડી. સ્ત્રી એટલે ઉંચતાએ ચ્હડવાની સીડી. સ્ત્રી એટલે નમાલાને માલવાળા બનાવવાનો કીમીયો. સ્ત્રી એટલે ઇશ્વરી સ્નેહનું હોકા યંત્ર, સ્ત્રી એટલે બુઢ્ઢાઓને જુવાન બનાવનારૂં રસાયણુ. સ્ત્રી એટલે આ દુનીયાંનું અમૃત, સ્ત્રી એટલે અભેદનું આકર્ષણુ. સ્ત્રી એટલે પરમાર્થના તાળાં ખોલનારી ઇશ્વરી સ્નેહની નાજુકડી સોનેરી કુંચી. સ્ત્રી એટલે સંસાર સાગરમાં કુંટુંબ મંડળની સલામતી સાચવનારી મનવાર, સ્ત્રી એટલે દુનીયાદારીનાં દુઃખો મટાડનારી ઈશ્વરી જડીબુટી, સ્ત્રી એટલે સંસારના વિવીધ ભયથી તપેલા પુરૂષોનો કુદરતી વીસામો, સ્ત્રી એટલે કામ ક્રોધ લોભ વીગેરે બળવાન દુશ્મનોને તુરતજ ઉડાવી દેનારૂં ડાઇને માઇટ, સ્ત્રી એટલે શરીરમાં ઝમઝમાટી લાવી ખુશમીજાજમાં રાખનારો દ્રાક્ષા રસ, સ્ત્રી એટલે પુરૂષોમાં પુરૂષાર્થ ભરનારી બેટરી, સ્ત્રી એટલે લોઢામાંથી સોનું બનાવનારૂં પારસમણી, સ્ત્રી એટલે ઉત્તમ ભાવનાઓને તેના અસલ સ્વરૂપમાં દેખાડનાર સીનો મેટોગ્રાફ, સ્ત્રી એટલે સંસારના પ્રવાહને આગળ વધારનારી પવિ-

ત્ર નદી, સ્ત્રી એટલે આપણા મનની શરદી ગરમી પારખવાનું થરમામીટર, સ્ત્રી એટલે ઇશ્વરી સ્નેહનાં ગાયનો સંભળાવનારૂં ફોનોગ્રાફ, સ્ત્રી એટલે આપણી જીંદગીની ફરજો બતાવનારૂં ઘડીઆળ, સ્ત્રી એટલે વિકારોની આગમાંથી પવિત્રતારૂપી ધનને બચાવનાર ફાયરપ્રુફ તીજોરી, સ્ત્રી એટલે જગતમાં સુલેહ કરાવનારી મહા શક્તીયો, સ્ત્રી એટલે કુદરતની મુર્તીનો આબેહુબ ફોટોગ્રાફ, સ્ત્રી એટલે જીંદગીની ફરજોના હીસાબ ગણવાનું ગણીત શાસ્ત્ર, સ્ત્રી એટલે ધર્મનું બખતર, સ્ત્રી એટલે પ્રેમની ગેરન્ટી, સ્ત્રી એટલે જગત ઉપર ઉતરેલા ઈશ્વરના આશિર્વાદ, સ્ત્રી એટલે અધર્મનો ખડક દેખાડનારી દીવાદાંડી, સ્ત્રી એટલે જગતનું અજવાળું, સ્ત્રી એટલે ઇશ્વર સુધી સંદેશો મોકલવાનો વાયરલેસ ટેલીગ્રાફ, સ્ત્રી એટલે સ્વર્ગ દેખાડનારી દુરબીન, સ્ત્રી એટલે પુરૂષોની લાયકાત માપવાનું મીટર, સ્ત્રી એટલે જગતની બધી વસ્તુમાં અમૃત ભરનાર ચંદ્ર, સ્ત્રી એટલે અખુટ પ્રકાશ આપનાર રેડીયમ, સ્ત્રી એટલે જગતની આરપાર જોવાનાં એકસરેઝ કીરણો, સ્ત્રી એટલે પુરૂષોને ફેરવવાનું સુકાન, સ્ત્રી એટલે ભક્તિની પ્રત્યક્ષ જીવતી મૂર્તી, અને સ્ત્રી એટલે આપણે જોઇ શકીએ, સમજી શકીએ અને વાપરી શકીએ તેવી ઇશ્વરની મહા શક્તી. એટલુંજ નહીં પણ સાંખ્ય શાસ્ત્રમાં જેને પુરૂષ અને પ્રકૃતિ કહે છે તેનુંજ સ્થુલરૂપ તે આ દુનીયાનાં પુરૂષ ને સ્ત્રી છે, તથા શાસ્ત્રમાં જેને માયા કહે છે ને શક્તી કહે છે તેનુંજ સ્થુલરૂપ તે આ જગતની સ્ત્રીઓ છે. માટે અમે તો એમ માનીએ છીએ કે પ્રેમના બળથી સ્ત્રીઓ જે ચાહે તે કરી શકે. માટે જેમ બને તેમ સ્ત્રીઓમાં ઇશ્વરી સ્નેહ વધારવો જોઇએ.

મુંબાઇ, હનુમાન ગલી,

વૈદ અમૃતલાલ સુંદરજી પઢીયાર.

ચોરવાડકર.